

Kitap tanıtımı

Cemal Nar

OKUMA AŞKI

İLAVELİ İKİNCİ BASKI

YAYINEVİ

İthaf:

Osmanlı Devletinde son Şeyhu'l Meşayih, İstanbul Kelamî Dergahı Postnişini, büyük alim, mutasavvıf, şair, mücahit, Menemen Provakasyonunun mazlum şehidi, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e maneviyat taşıyan mürşid-i kamil, milyonların kalbinde taht kurmuş aziz pîr hazretleri, Muhammed Es'ad Erbilî Efendinin mukaddes ruhuna ithaf olunur. Allah Teâlâ, "kişi sevdiğiyle beraberdir" hadis-i şerifince, sevenleriyle cennetinde buluştursun. Amin.

Cemal Nar

CEMAL NAR

07. 01. 1955 de Kahramanmaraş/ Hartlap'ta doğdu. İlkokulu kendi şehrinde, İmam Hatip Lisesini 1973 de Diyarbakır'da, Yüksek İslam Enstitüsü'nü 1977 de Kayseri'de bitirdi ve aynı yıl Kahramanmaraş/Andırın Lisesine Din Dersi Öğretmeni olarak atandı. 1980 de tayin edildiği Kahramanmaraş İmam Hatip Lisesinde eğitim ve öğretimin yanında uzun yıllar değişik yerlerde sohbet, vaaz, seminer, konferans ve yazılarıyla halk eğitimine katkı sundu, irşad ve tebliğ hizmetlerinde bulundu. Aynı okuldan 2003 de emekli olmak zorunda kalan yazar, halen okuma, yazma, irşad ve tebliğ çalışmalarını sürdürmektedir. Evli ve dört çocuk babasıdır.

Cemal Nar yazılı çalışmalarının bir kısmını www.cemalnar.com sitesinde yayınlamakta, sohbet, vaaz, ders, seminer, konferans gibi görsel çalışmalarının bir kısmını da videolar halinde www.ilimistan.com sitesinde sunmaktadır. 2007 yılının başından beri başta www.habervaktim.com haber sitesi olmak üzere birçok sitede köşe yazarlığı yapmaktadır. İnternette yazarın ikibinden fazla makalesine ve videosuna erişilmektedir.

Yayınlanmayı bekleyen birçok eseri yanında yazarın yayınlanmış kitapları şunlardır:

1-Anılar ve İbretler, 2-Bu Sistemden İslam'a, 3-İslamlaşma Bilinci, 4-İslam Sancısı, 5-Arş Gölgesi, 6-Tasavvufun Anahtarı, 7-Alimin Önderliği, 8-İslam'da Devlet Ve Siyaset, 9-İlim Ve Özgürlük, 10-İlim Ve İktidar, 11-İmanın Kıymeti ve Korunması, 12-İman Ve Etkisi, 13-Aydınlanma Yolu Tasavvuf, 14-İnançta Arınma, 15-İnançta Kirlenme, 16-Okuma Aşkı, 17-İslam'a Göre Irkçılık ve PKK Ekseninde Kürt Sorunu, 18-İnsana Ulaşmak, 19-Cihad ve Zafer Şartları, 20-İnancın Kıvancı, 21-Sistem ve Şeriat, 22-Osmanlıdan Cumhuriyete Büyük Kırılma, 23-Gönül Azığı, 24-Laiklik Sorgulaması, 25-Derdimiz İslam, 26-Adı Konmamış Savaş, 27-Batılılaşmayla Hesaplaşma, 28-Batılılaşma Cinnetinde

Aydınların Karanlığı, 29-Kitap Sevgisi Yazma Aşkı, 30-İmam Hatip Davası Ve Hacı Kalay, 31-İslam'ın Özeti, 32-İslam'da İrkçılık Ulusalcılık Milliyetçilik, 33-İslam'sız Olmaz, 34-İlimsiz Olmaz, 35-Davetsiz Olmaz, 36-Hesaplaşmadan Olmaz, 37-Kıymet Bilmek. 38- Hatırlatmalar. 39- Laik Sistemde İslamî Siyaset Sorunu.

İÇİNDEKİLER

Önsöz

I. BÖLÜM: OKUMANIN ANLAM VE AMACI

Okumak Nedir?
Mecazi Okumalar
Niçin okumak?
Okuma Sayılmayan Okumalar
Neleri Okumak?
Okumanın Amacı
Okumak Ve İdeal Toplum
Okumak Ve Dil
Okumak Yazarlarla Konuşmaktır
Okuma Aşkını
Alimin Okuma Sevgisi
Okumak Korumaktır
Okumak Güçtür
Okumak Kendini Geliştirmektir
Okumak Başarmaktır
Okumak Mutluluktur

OKUMA KEYFİ

Çok Okumak Çok çalışmak
Ali Emîrî Efendi
Mükrimin Halil “Kütüphane Okur”
İsmail Saib Sencer: Kafası Kütüphaneden Zengin
Fuat Sezgin Kaç Günde Saat Okuyor?
Ali Yakup Hoca'nın Gözü Doymuyor
İbnülemin Mahmud Kemal: Ayaklı Kütüphane

İŖi Zevke DönüŖtürme
Okuma Keyfi
Kaya Yargıcı Abimizle
Kitap Elimden Fırladı
Cana İŖleyen Manzara

NİTELİKLİ OKUMALAR

Disiplinli Okumalar
Cemil Meriç Okumaları
MeŖhurların Okumaları
Okumak Ciddi Bir İŖtir
Okuma engelleri
Sözlükler Önemli
Notlarla Okumak
Okumada Tekrar
Farklı Okumak
Özgür Okumak
Selam Saygı Ve Sevgi Onlara
O Bilgi Toplumu
Ŗu Karnaval Toplumu
Okumaya Çağrı
Okuyanın Sevabı
Okumanın Sosyolojisi
Okuma Psikolojisi ve Birikim
Okuma Tahlilleri
Okuyucu Türleri
Benim Okumalarım
Okuduklarımızı KonuŖmak Yazmak
Okumak Ve Gürültü
“Bittecrübe Sabittir”

ELEŖTİREL OKUMALAR

Akıllı Okumak

Okumalar Birbirini Test Eder
Eleştiriye Açık Olmak
Ebu Muhammed Cemaleddin el-Hartlâbî el-Mer'aşî
Eğitimde İşlenen Cinayet
Koruma Kanunu
“Fihi Kavlanî”
Okuyan İhtilaftan Korkmaz
Ölçüsüz Tartışma
Tartışmadan Korkanlar
“Okuyucu Olmak Sanatı”

BİZİM OKUMALAR VE ÇOCUKLARIMIZ

Biz de Tattık Hamdolsun
İmkanları Değerlendirmek
Okuma Metodumuz
Farklı Hassasiyetler
Lanet Irkçılık
Bir Heyecan Adamı
Okumanın Sevabı
Acı Bir Durum
Kader de Yol Vermeli
Babalar Ne İster?
Benim babam da
“Vezirin Tölü”
Bazen Bir Söz Yeter
İbn Kemal Örneği
“Babandan Utan”
Ana Babanın Okumakta Örnekliği

II. BÖLÜM: KİTAP TAVSİYESİ

Kitap Tavsiyesi
İşe Sondan Başlama
Anadilde Okumak

Önce Telif Eserler
Aşğılık Duygusu mu?
Kitap Eğer Arkadaşsa...
Basit Kitaplar
Çok Okunan Çok Satanlar
Bir Gözlem
Önyargılar Kırılmalı
Sırayla Okumak
Sırası Gelince
Önceliği İyi Tespit
Acı Tecrübeler
Erken Öten Horozlar
Kıyam Zamanı
Asım'ın Nesli
Kitapsız Kalmamalı
Neler okunmalı?
Kitap Taassubu

III. BÖLÜM: NEDEN OKUMUYORUZ

Bir Tespit: Okumuyoruz
Okumama Ayıbı Genlerimizde Mi Var?
Tarih İçinde Okuma Alışkanlığımız
İslamiyet Öncesi
İslamiyet Sonrası
Cumhuriyet Dönemi
Son Yıllarda Durum
Yasadığımız Gerçekler
Ülkede Okuma Yazma Başarısı

OKUMAMA SEBEPLERİ

Anketlere Göre Okumama Sebepleri

Manevî Sebepler

Sistemin Tahribatı

Milli Eğitim ve “Tevhid-i Tedrisat”ın Tahribatı

Sistem Bir Felaket

Manevî Kalkınmanın İhmali
Kütüphaneler de Okullar Gibi

Maddî Sebepler

- 1- Okuma Alışkanlığı Kazanamama
Okuma Alışkanlığımızda Bilimsel Gerçekler
Ailede Okuma Alışkanlığı
Okulda Okuma Alışkanlığı
Öğretmen Sorunu
- 2- Okumaya Zaman Bulamama
Üç Harika: Akıl Zeka Hafıza
Harika Adamlardan Harika Hikayeler
- 3- Televizyon Sinema İnternet Eğlence vs. Engelleri
Sorunun Tesbiti
Sorunun Çözümü
- 4- Ekonomik Sebepler
Şimdi Kitaplar Bedava
- 5- Sağ Sol Kavgası
Sağdaki Guruplar
- 6- Gereksiz Okumalar
- 7- Medyaya Duyulan Güvensizlik
- 8- Kötü Arkadaş Ve Çevre
Sonuçta Okuma Karnemiz
Bir Alimin Feryadı

IV. BÖLÜM: SORUNUN ÇÖZÜMÜ

BİREYDE ÇÖZÜM

OKUMANIN FAYDALARI

Okumak Kendini Tanımaktır
Okumak ve Ahlak Terbiye

Okumak ve Mutluluk
Okumak ve Ruh Sağlığı
Okumak ve Beyin Sağlığı
Okumak ve Beden Sağlığı
Okumak ve Ekonomi
Okumak ve Adalet
Okumak ve Zaman
Okumak ve Başarmak
Okumak ve Toplumsal Kalkınma
Okumak ve Toplumsal Barış
Sonuç

OKUMAYI SEVDİRMEİNİN YÖNTEMLERİ

Okumanın Faydasına İnandırma
Okuma Sebepleri
Okumayı Sevdirme
Okumayı Sevdirmede Bazı Teklifler

OKUMAYI NASIL BAşARDILAR?

Beşir Ayvazoğlu
Ahmet Taşgetiren
Rasim Ve Alaaddin Özdenören
Yıldız Ramazanoğlu
Ahmet Turan Alkan
Ramazan Avcı
Emine İşinsu
M. Orhan Okay
Arif Ay
Yavuz Bahadıroğlu
Kendi Maceramız

AİLEDE ÇÖZÜM

İlk Okumalar Uzmanlık Alanı
Okul Öncesi Okumaları
İlk Okul Okumaları
Çocuklar Okumayı Nasıl Öğrenirler?
Çocuklara Kitap Okuma Rehberi
Okul Öncesi Çocuğunuz İle Kitap Okuma

OKULDA ÇÖZÜM

1. Sınıf Öğrencileri İle Kitap Okuma
 2. Sınıf Öğrencileri İle Kitap Okuma
 3. Sınıf Öğrencileri İle Kitap Okuma
- Örnek Öğretmen
Kıymet Bilme

ÇEVREDE ÇÖZÜM

SİSTEMDE ÇÖZÜM

Kampanyalar, yarışlar, ödülller, festivaller

Sonsöz
Kaynaklar
İndeks

ÖNSÖZ

Sevgili okuyucularımız, bu kitap “İlim Serisi”nin yeni bir kitabıdır. Daha önce aynı seriden *Alimin Önderliği, İlim Ve İktidar, İlim Ve Özgürlük* adlı kitaplarımız çıkmıştı. İşin aslına bakarsanız, *İslamda Devlet Ve Siyaset, İnançta Arınma, İnançta Kirlenme, İmanın Kıymeti Ve Korunması* kitaplarını da bu seriye katabiliriz. Zira bunların hepsi de içinde yaşadığımız yaygın cehalet kirlerinden arınıp kurtulmak için ilmin serin sularına kulaç attıran kitaplardı. Bu kitabımızı da Allah izin verirse, kitapla ilgili çok bilgiyi içeren *Kitap Sevgisi* takip edecektir. Bu seri için başka planlarımız da vardır. İnşallah onlar da yeni kitaplar olarak ete kemiğe bürünür, basılarak ellerinizde görünürler.

Bu kitabın amacı da, insanımıza kitabı ve okumayı sevdirmek ve onu kitaba yönlendirmektir. Duygu ve düşüncelerimizin yılların birikimi olan tecrübelerimize sarılarak sunulduğu bu kitap sanırım zevkle okunacak bir kitap olacaktır.

Bu eserde “kitap” ve “okumak” ile ilgili çok şey bulacağınız gibi, hem gözlem, hem de anketlere dayalı olarak millet olarak gereğince veya yeterince okumama durumumuz veya sorunumuz da tespit edilmiş, bunun maddî ve manevî sebepleri üzerinde durulmuş, bu büyük sorunun çaresi ve çözümü aranmaya çalışılmıştır.

Bilindiği gibi sebeplerini doğru tespit ile hastalığı doğru teşhis etmek ve tanımak, tedavide başarılı olmak için çok önemlidir. Bizim üstünde durduğumuz meselede sorunu tespit kolaydır. Sebepler de üç aşağı, beş yukarı bellidir. Acaba bunun tedavisinde nasıl başarılı oluruz?

Bu sorunun çarelerini, insanın yetiştiği üç ana nekanda, yani ailede, okulda ve çevrede aramaktayız. Çünkü insan “okuma alışkanlığı” denilen marifeti daha çok buralarda kazanır. Daha sonraları da ele geçebilir elbette bu nimet, ama genellikle bu güzel alışkanlık küçük yaşlarda aile ve okulda kazanılır. Bütün bunlar bol örneklerle sunulmuştur kitabımızda.

Kitap bu haliyle okuyanları tebessüm ettirecek, öğrencileri yönlendirecek, halkımıza da bir ders ve ibret olacaktır ümidindeyiz. Amacımız, ister “davet”, isterse “icabet” çeşidi ile olsun “ümmetimiz” saydığımız bütün insanlığa hizmet ederek Allah Teâlâ’nın rızasını kazanmaktır. O’ndan bu kitabı kabul buyurmasını ve umduklarımıza nail eylesin dileriz.

Kitaba emeği geçen herkese teşekkür ederim. Bundan sonra “ilim” serisi için “kitap” konulu yeni planlarımız daha var. Bu arada her an gelebilecek ölüm de var elbette hayat planımızda. Biz hepimiz için Allah Teâlâ’dan sağlık ve afiyet diler, hayırlara muvaffak kılmasını niyaz ederiz. Birbirimize dua edelim ve hayırlı dualara “amin” diyelim inşallah.

“Görelim Mevla neyler – Neylerse güzel eyler.”

Sizlere selamlar, saygılar, sevgiler, dualar değerli okuyucularımız. Sizin ve bizim hem her sözümüzün, hem de ömrümüzün sonu “Her hal-ü karda hamdolsun âlemlerin Rabbi Allah Teâlâ’ya” demek olsun inşallah.

Cemal Nar
Mart 2010 Kahramanmaraş

BİRİNCİ BÖLÜM:
OKUMANIN ANLAM VE AMACI

“Okumak” Nedir?

Bu sorunun cevabı basittir aslında. İster taşa yazılınsınlar, ister deriye veya kağıda, şimdilerde ise isterse ekrana, karşınızda bir takım işaretler var, ve siz onlara bakıyor ve bir şeyler anlıyorsunuz. Ağza giren lokmaların dilde bir tat bıraktığı gibi bu işaretler, gözlerden, görme engelliler içinse ellerden zihne akınca, içinizde bir şeyler kıpırdıyor; ya seviniyorsunuz, ya üzülüyorsunuz, ya da kızıyor, köpürüyorsunuz. Bazen haşyet duyuyorsunuz, yani müthiş bir saygı ve sevgi karışımı derin bir korku duyuyorsunuz. Bazen de şehvet duyuyor, istek duyuyor, hatta coşuyor ve kalkıp oynuyor, rakediyor, sema yapıyor, semaha duruyorsunuz. Bütün bunları bir kısım işaretlere, yani harflere bakınca yapıyorsunuz.

Nedir bu harflerdeki tılsım?

Okumayanlara, ya da okuyan birisine uzaktan bakanlara saçma gelecektir şüphesiz bunlar. Şurada bir adam var, bir kağıda, bir taşa bakıyor ve birden çok heyecanlanıyor, derileri ürperiyor, yer yer yerinden kalkıyor belki, derin bir sevinç ya da hüznün yaşıyor, gülüyor kendi kendine belki, ya da kendi kendine konuşuyor...

Biz de o hariçten o adama bakıyoruz ve içini okuyamadığımız için bir anlam veremiyoruz duygularına, davranışlarına. “Deli mi ne? Bir yere bakmakla böyle mi olur insan?” diye düşünüyoruzdur belki...

Olur efendim olur. Çünkü o yer sıradan bir yer değildir. O yer bir kağıttır, bir kitaptır. Ya da bunların yerine geçen bir şeydir. Baktığı şeyler de küçükklü büyüklü harflerdir, rakamlardır, sembollerdir. Bir insanı halden hale, renkten renge, duygudan duyguya sokar, erdemden erdeme koşturur, bilgiden bilgiye atlatıp dururlar.

“Bende olmaz” diyemezsiniz. Sözelimi maaşınız bin lira. Patronunuzla konuşuyor ve daha fazla ücret istiyorsunuz. Bu sefer size verilen çekte yüzbin lira yazıyor. Yüzünüz, gözünüz, eliniz, ayağınız ne hale gelir, bir düşünsenize!

Sizi bu hallere sokan nedir?

Bir kağıttaki üç tane yuvarlak sıfır, yani üç basit basit şekil değil mi?

Aslında o basit şekiller değildir tabi ki yüreğinizi hoplatan. O şekillerin zihninizde ifade ettiği anlamdır sizi bu hallere sokan!..

Sihir bu değilse nedir?

Okumak işte böyle bir sihirli hayatı yaşamaktır. Evet, zevki büyülenme derecesinde yaşatan harika bir şeydir okumak...

Müthiş bir şeydir okumak gerçekten de!

Okumanın basitçe ifadesi işte bu!

İbrahim Demirci bir makalesinde dikkatimizi çeker: “Taşa, madene, ahşaba, kile, kemiğe, papirüse, kâğıda ve nihayet ekrana yazılan, serilip serpilip işaretleri okumak, önce seslendirmeyi, sonra da o seslerin karşılığını zihinde canlandırmayı içermektedir. Okuma, hiçbir zaman papağanca bir yineleme değildir, olmamalıdır.

Birçok alfabe, çeşitli harflerin hangi durumda hangi sesleri verdiğine ilişkin kendine özgü kurallarla doludur ve o dili gerçekten bilmeyenler, sözcükleri ve cümleleri anlamak şöyle dursun, doğru seslendirmeyi bile başaramazlar.”¹

¹ İbrahim Demirci, “Okumak Ne Demek?”. Nakleden, Duran Boz, Kitaba Çağrı Sınavında İnsan, s.26.

Evet, okumak, bir yerlere bakarak, sesler çıkararak veya çıkarmayarak o yerdeki harfler veya sembollerden bir anlam çıkarmak, onların içeriğini kavramak demektir.

Mecazî Okumalar

Dilimizde bu asıl ifadenin dışında kullandığımız daha bir sürü başka okumalar da vardır, mesela tahsil görüp bilgi edinmek de bir “okuma”dır. Yine şarkı türkü okumak, bildiğini okumak, meydan okumak, canına okumak, içini okumak, gözlerinden okumak, ezan okumak, rahmet okumak, beddua okumak... da “okuma” çeşitlerindedir ama, asıl konu yanında bunlar bize göre “hariçten gazel okumaktır.”

Hakikî manadan mecazî manaya götürdüğümüz bu tür “okuma” işlerini görmüşken yeri geldiği için ifade edelim ki bazıları okuma eylemini sadece kitaba hasretmezler. Onlara göre bütün bir kainat kitaptır. Onlar bu kitaba “kitab-ı kebir” derler. Yani “Büyük Kitap”. “Kitab-ı Kebir-i Kainat” tabiri eskilerde hayli meşhurdu. Hatta bu “Büyük Kitap”ın her nesnesi kendi içinde okunacak bir “ayet”tir. Nitekim Kur’an-ı Kerim’de yerlerde ve göklerde olan her şeyin Allah Teâlâ’nın varlığını, birliğini, gücünü, kudretini, ilmini ve iradesini haykıran birer ayet, alamet ve işaret olduğu nice Kur’an ayetlerinde işlenmiştir.¹

Bir de sufiler, insan kalbini okunacak bir kitap olarak görmüşlerdir hep. Onlar, tıpkı kitaplar gibi, kalbin de, yerin dibinden suların fışkırması misali, ilim fışkırma kabiliyetinde olduğunu söylerler. Yeterki bu kabiliyet keşfedilsin ve birkaç kazma vurma misali bir takım usul, adab ve erkan içinde gerekli mücahede ile seyr-i sülûk yapılsın, evrad-ı ezkara devam edilsin. “İlm-i ledün” kavramı bu gerçeği ifade etmektedir aslında.

¹ Mesela bkz. Bakara, 164; Al-i İmran, 190; Şura, 29.

Buna göre okumak üç türdür; kitaptan, dış dünyadan (âfâktan), iç dünyadan (enfüsten), yani kalpten. Her üç okuma da kıymetlidir ve biri diğerine mani değildir.

Bizim bu çalışmamızda söz konusu edeceğimiz mevzu, kitaptan okumaktır. Kalpten okumanın gereklerini “Aydınlanma Yolu Tasavvuf” kitabımızda anlatmıştık. Dış dünyayı okumak ise, ibretle bakan herkese aslında kolay bir eylemdir. Yeter ki ülfet ve alışkanlıkların belasına takılmadan dikkatli, bilinçli, farkında olarak, uyanık bir kalp ve kafa ile baksın. Yoksa “öküzün trene baktığı gibi bakanlar”, bu kitaptan bir şeyler anlamazlarsa, başkalarını suçlamasınlar. Birkaç örnek verelim mi?

Romatizmalarının sızlamasından yağmur yağacağını okuyan ihtiyarımız, batıda bulutları belirmesi ile garbi rüzgarlarının çıkacağını tahmin eden köylümüz, gökyüzünden hava durumunu okuyan çiftçimiz, bahçeye girerek ağaçlara bakmakla kaç ton meyvesi olduğunu okuyan tüccarımız, insanın resminden, el yazısından veya imzasından karakterini ve hastalıklarını bilen uzmanlarımız, suçluyu suçsuzu yüzünden okuyan polis ve hakimlerimiz, müşterilerinin konuşmasından seçimleri hangi partinin kazanacağını bilen berberimiz, ormanda hayvanların izlerini okuyan avcımız gibi, kazanacak kâğıdı oynamadan önce hasmının jest ve mimiklerini okuyan kumarbaz, bebeğin yüzünde tavırları okuyan ana baba, hastalarına kendi akıl almaz rüyalarını okumaya yardım eden psikolog, nabızdan ve ciğeri dinlemeden dolayı hastalığı teşhis eden doktor, hatta kendi hastalığının neden olduğunu bilen hasta, aslında bunları bir çeşit “okumakla” bilmektedir.

Bütün bunlar da bir çeşit “mecazî okumalar” değil midir?

Şimdi gelelim asıl mevzumuza...

Niçin okumak?

Okumanın ne büyük bir tılsım olduğunu az çok anladık. Konuyu biraz daha derinleştirmek istersek, kendi kendimize sık sık şunu sormalıyız: “Niçin okuruz?” Bu, önemli bir sorudur.

Bizde okumak deyince geçmişte hep ilkokul akla gelirdi. Yani okuma çağına gelen herkes mektebe verilir ve de o ister istemez okur. Çünkü öğretmenler bunu bizden isterler. “Niçin okuruz”un cevabı bu. Şimdilerde okul öncesi eğitim, yani kreş ve ana okulunda okuma işi yaygınlaşınca, acaba bu soruya “mecbur olduğumuz için okuyoruz” desek çok mu ağır olur? Bu aynı zamanda “neden okumayı sevmiyoruz?” sorusunun da bir cevabı olabilir.

Buradan kalkarak şu soru da sorulabilir: “Bugün herkes ilköğretim ve orta öğretimi okumak durumundadır. Nerden baksanız 12 sene eder. 12 sene en azından ders kitaplarını okuma işini yapıyoruz ama hala onun alışkanlığını beceremiyoruz, yani “okuma alışkanlığı”nı edinemiyoruz. Burada bir sorun yok mudur? Yoksa sorun burada mıdır?”

Bütün bunlar doğru olabilirler. Bütün bu tür fayda ve zevkleri yaşatabilir okumak insana. Ama bunlar okuma işinin gerçek nedenleri olamaz bence. Olmamalıdır. Bu daha çok çocukluk ve gençlik dönemlerinin bir olgusu olan durum, ömür boyu sür git olmamalı. Bu kadarcıkla yetinmemelidir insan. Kaldı ki amaç buysa, söz gelimi bir sinema, bir tiyatro, ya da televizyon, müzik, hatta sportif faaliyetler, hatta ve hatta kahvehaneler, dost sohbetleri vs. de sağlar bu tür fayda ve zevkleri insanın seviyesine göre. Daha tatminkar olduğu da inkar edilemez üstelik amaç iyi ve zevkli vakit geçirmekse sadece, en azından kimilerine göre.

“Niçin okuruz? Sorusuna bazıları “öğrenmek, aydınlanmak, edebî, bedihî zevkleri tatmin, hayatta mutlu olmak, iyi vakit geçirebilmek, yalnızlığı değerlendirmek” gibisinden birçok cevaplar verebilir. Veriyorlar da nitekim. Ali Büyükçapar, kimisi tekrar sayılan onüç madde yazmış bunun için ve birkaç cümleyle açıklamış. Yukarıdakilerden farklı olarak “adet ve alışkanlık zoruyla, görev duygusuyla, mesleki

kaygılarla, veya profesyonel ilgileri devam ettirmek, güncel olayları, yaşadığımız ülkenin sosyal gerçeklerini anlamak, günlük gereksinimleri karşılamak, kişisel tatmin, kendimizi geliştirme ve hobi, entelektüel gereksinimler, dini ihtiyaçlar, kişisel ve sosyal talepler.”¹

İnsan kendini ve evreni tanımak için okumalı önce. Kimdir, niçin vardır, sonu nedir? Kim var etmiştir kendini ve evreni, ne istemektedir kendinden? Varoluşun amacı nedir? Herkesin peşinde koştuğu mutluluk nedir, nasıl elde edilir?

Bunlar haliyle bizi “neleri okumamız gereği”ne götürür.

Okuma Sayılmayan Okumalar

Evet, bütün bunlar “nelerin okunması gerektiği” üstünde de düşündürür bizi. Bilmem ki her gün magazin gazetelerini baştan sona okuyanlara da “okuyucu” denilebilir mi? Eğer okumaktan amaç yukarıda ifade edilenler ise, neden olmasın?

Bazen bu açıdan bakınca “batı toplumlarında insanlar trende, otobüste, metroda bile kitap okuyor, bizde maalesef okuma yok” diye dertlenenlere “ne okuyorlar?” diye itiraz edesim geliyor. Bilenler bilir, daha çok bizde erotik sayılabilecek, cinsellik yanı belli bir derecede öne çıkarılmış, müstehcenlik ifade eden gazete ve dergileri okuyorlar. Peki ama okuma bu mu?

Ya da öğrencilerin okuduğu ders kitapları, test çözümleri amacı gerçekleştiren okumalar olsa bile, bizim değer verdiğimiz okumalar mıdır?

Hatta resimli roman, foto roman, çizgi roman gibi kitap ve dergiler çocukluk ve gençlik yıllarımızı süsleyen bir anı olarak kalabilir, ama aslına bakarsanız “okuma” dediğimizde kasdımız bunlar da değildir.

¹ Ali Büyükçapar, Kitap Pusulası, s. 7-8.

Ve nihayet “Kitap Sevgisi” adlı eserimizde yazdığımız gibi, kitap hastası veya delisinin okuma krizine tutulmuş anındaki eline ne geçerse okumalarına da “okuma” demiyoruz.

Okuma bunlar ise biz de okuyoruz millet olarak. Okuma yazma oranımız epey de ileri maşallah. Bu zamana kadar durakta “bu otobüs, bu dolmuş nereye gidiyor?” diye soran kaç kişiye rastladınız? Bir iki ise, eminim onlar da yaşlı veya âmâdırlar. İnsanlar hangi mağazaya girdiklerini, hangi sokakta yürüdüklerini okuma sayesinde biliyorlar. Şimdi aklıma geldi, okumadıklarını söyleyip kendilerine sitem ettiğim nice öğrencilerim, sınıfa spor gazeteleriyle geliyorlardı...

Biz “okumamaktan” şikayet ediyorsak, demek ki “okuma”ya, “harfleri yan yana getirerek seslendirmekten” başka anlamlar yüklüyoruz demektir. Yoksa her yıl şu kadar mezun veren ilk, orta ve yüksek okullar karşısında utanmamız gerekir değil mi? Hatta “öğretmenler bile maalesef okumuyor” dediğimizde saçmalamış oluruz herhalde.

Neleri Okumak?

Ama değil. Bizim kastedtiğimiz “okumak” bunlar değil, daha başka bir şeydir. Azlığından veya zorluğundan şikayet ettiğimiz “okumak”, tabela okumak, otobüsün gideceği yeri okumak, spor gazeteleri okumak, magazin veya resimli roman okumak değildir herhalde. Yoksa bunlar çok kolay ve de zevkli okumalardır ve böyle okurlarımız da azımsanamayacak kadar çoktur.

Bizi bu açıdan zenginleştirmeyen okumalar, bence okuma sayılmamalı. O yüzden “gerçek okuma” gibi yüce amacı hedeflememiş bir insana, “topu bırak da oku” demek, “sinemayı, tiyatroyu, magazini, siyaset kavgalarını bırak da oku” demek, gereksiz olduğu kadar anlamsızdır da. Adam orada mutludur, iyi de vakit öldürüyordur, zevklerini, şehvetlerini tatmin ediyordur, yalnızlığını gideriyordur. Niye okusun ki?

Evet, niye okusun? Her biri bir muhteşem sahne sayılan kitap sayfalarındaki her bir harfi bir aktöre dönüştüremiyerek okudukça kafasında harika filimler çeviremeyenler, sinamaya gitsinler daha iyi değil mi?

“Okuma” her şeyden önce kendimiz için olmalı ve bize bir yarar sağlamalı, bir erdem ve kaliteye dönüştürmeli, insanı, evreni, varoluşun anlamını tanımaya yönelik olmalı, yol göstermeli enfüs ve afakta, maddi ve manevi kazanımlara sebep olmalı, zenginleştirmeli bizi. Bizden başlayarak insanımızı daha mutlu, yeryüzünü daha bayındır kılmalı okumalar. Beynimizin girift kıvrımlarında yol alırken, bir yandan da fizikle, kimya ile yerin altını üstüne getirmeli, uzaylarda gezinmeli, toplumun mutluluğunu yakalayan kuralları tanımalı, daha zengin, daha müreffeh, daha sorunsuz bir dünya oluşturma adına okumalıyız.

Bir sanat eserinde bile insan aranmalı, insan kazanılmalı, insan zenginleştirilmeli, insan mutlu kılınmalı. İnsan ve evren. İnsan ancak evrenle ilişkilerini iyi kurarsa mutlu olur çünkü. “Okumak”, insanı tanımak kadar en yakınımızdan, orası nereyse en uzağımıza kadar çevre ve evreni tanımadır aynı zamanda. Tanımak ve değerlendirmek.

O yüzden “okumak nedir?” kadar “niçin okumak?” sorusu da her zaman gündemdedir ve iyi okuyucular daima bunu iyi kavramışlardan çıkar.

Okumanın Amacı

Evet, okumak, her şeyden evvel kendimizi tanımak içindir. Tanımak ve ifade etme için. Kendimizi tanıdıkça evreni tanımak, evrenin, özellikle de içinde yaşadığımız dünyanın sırlarını keşfetmek, şartlarını ve imkanlarını tanımak ve bunlar sayesinde hayatımızı rahatlatmak, zenginleştirmek, bayındır kılmaktır.

Bu insanın değişimi, dönüşümü, zenginleşmesi, sağlığı, mutluluğu ve zevkli yaşamıdır aynı zamanda. Dünyadan ve evrenden faydalanmaktır kısaca.

Elbette evrenin yaratıcısını araştırmak, sorgulamak ve tanımaktır aynı zamanda. “Kendini bilen, Rabbinde de birlir” sözünün bir anlamı da bu olsa gerek.

Okumak, keşfetmek, bilmek, aydınlanmak, huzur bulmak, inşa etmek, mutlu olmak, zevklenmektir. Hatta eğlenmektir, neşelenmektir, iyi vakit geçirmek, kaliteli hayat sürmek, ömrü değerlendirmek ve bereketlendirmektir.

Eskiler bu tanıma “marifet” derlerdi. “Marifet”in meyvesi ise “muhabbet”tir kuşkusuz. Muhabbet ise engin bir mutluluk ve sonsuz bir istifade ve yararlanmadır. Sufilerin “kudsî hadis” saydığı şu ilahî söz de bunu anlatmaz mı? “Ben gizli bir hazine idim, tanınmak, bilinmek istedim. Bunun için mahlukatı yarattım”

İnsan bunlar için okur. Ama yetmedi. Başka nedenleri de vardır kuşkusuz.

Biz bu “insan niçin okur” sorusunu “Alimin Önderliği” kitabımızda bir başka şekilde sormuştuk “Öğrenmenin Amacı” nedir? Bunun cevabı hem o başlıkta, hem de “Alimin Sorumluluğu” bölümünde genişçe işlenmişti. Tekrar etmek istemem, oraya bakılabilir. Burada kısaca şunu söyleyelim ki okumak, öğrenmek için, öğrenmek de yararlanmak içindir, öncelikle kendi adına, sonra da insanlık hesabına. Bu yararlanmanın boyutu ise çok derin ve geniştir elbette. Onu ileriye bırakalım da Yunus’u hatırlayalım önce:

*“İlim ilim bilmektir
İlim kendin bilmektir
Sen kendini bilmezsin
Ya nice okumaktır*

*Okumaktan mânâ ne
Kişi Hakk’ı bilmektir
Çün okudun bilmezsin
Ha bir kuru emektir”*

İnsan olgun kişilerle dostluk kurmalıymış gelişmek, güzelleşmek, olgunlaşmak ve mutlu olmak için.¹ Bunu yazarlardan önce hak edenler var mıdır acaba?

Olsa olsa, yazmaya fırsat bulamayacak kadar yazarları yetiştiren peygamberler ve veliler olabilir. Onlar en büyüklerimizdir kuşkusuz. Buhariler, Müslimler, Ebu Davutlar, Ayniler, Askalaniler büyüktür. Neden? İnsanlar arasında büyükler büyüğü Hz. Peygamberin ilmini yazdıkları için. Yazmayan Yusuf-u Hemedanî, yazan Gazalî'den büyüktür. Yine Ebü'l Hasan eş-Şazelî de kendini izleyen yazarlardan büyüktür. Onları o yetiştirmiştir çünkü.

Ama birileri kalkar da “o büyükleri de yazarlar sayesinde tanıyoruz” derse ne yapacağız? Susmak en güzeli galiba.

Tamam, burada susalım ve bir kanaat belirtmeyelim. Ama amacımızı açık seçik söyleyelim. Maksudumuz yazara saygıdır. Sevgili dostumuz Duran Boz'un dediği gibi insan, “Emeğin, alınterinin insanlığını duymadaki, duyurmadaki derinliğini keşfe çıkmalıdır. Yazarın göznuruyla bezediği metinlere sevecenlikle yaklaşmalıdır. İğneyle kuyu kazmak tonunda seyreden yazarlık sürecinin zorlu çabalar sonucu kazanıldığını bilmelidir. Yalnızlık deneyleriyle kendi haytalıklarına yenik düşmeyenlerin yazabileceklerini, okuyabileceklerini usundan çıkartmamalıdır.”²

Neyse, okumak her iyi, güzel ve faydalı olanın anahtarıdır bir yerde. Evreni tanıtan bilgiye dayalı ilimlerden tutun da, kalbi ve ruhu aydınlatan irfanî, ahireti tanıtan uhrevî bilgilere varıncaya kadar her ilim dalı ile ilgili bilgileri emek vererek, zahmet çekerek, en değerli varlığımız olan zaman ve ömrümüzü bedel vererek edinmeye çalışmak, insan olmamızın bir gereğidir şüphesiz. Kendi mutluluğumuz içindir her şeyden önce. Okumak sadece karın doyurmak için değildir, kalp ve kafa doyurmak için de gerekli.

¹ Tevbe, 119.

² Duran Boz, *Kitaba Çağrı Sınavında İnsan*, s. 17

Cemil Meriç haklı: “Okuma, içimizdeki meçhul âlemin kapılarını açan bir anahtar. Peki ama, o meçhul âlemin tekevvününde payı yok mu okumanın? İç dünyamızın sınırlarını genişleten kitap değil mi?”

Proust devam ediyor: “Okuma zihnî hayatı uyandırmalı, yerini almamalı onun. Başkalarının hazırladığı bir bal değil hakikat. Onu kitap sayfalarından toplayamayız, kafamızın ve gönlümüzün iç hamleleri ile fethedebiliriz ancak.” Doğru. Zihin arı, kitap çiçek, dış dünya kovan. “Aydın okumak için okur. Kitap kitap olduğu için perestiş eder... Bulduğunu yükler hafızasına. Sindiremez, hayatına katamaz. Kendi kendini zehirler. Bu fetişist saygı zararlıdır, ama çok yaygındır da. Bu “edebî hastalığa” büyük adamlar daha çok tutulurlar. Düşünce ile doğrudan doğruya temas etmedikleri zaman kitaplarla beraber olmaktan hoşlanırlar. Zaten, kitaplar da onlar için yazılmış değil mi? Büyük zekâlar kitabîdirler. Ama bu, kitabîliğin bir kusur olmasına mâni değildir. Kitabîlik zekâdan çok hassasiyet için tehlikeli. Dâhi her okuduğunu

temessül eder, kendi malı olur fikirler. Bir kucak odun küçük bir ateşi söndürür, büyük bir ateşi daha da canlandırır.”¹

Okumak ve Kur'an

Biz bu konuda “Alimin Önderliği kitabımızda bir hayli bilgiler verdik. Oradan bazı bilgileri alıntılatabilirdik. Ama ben farklı bir iktibas yapmak istiyorum. Ebebi basitçe bir vefa örneği sergilemek. Bu satıları temize çekerken kaybettiğimiz merhum İbrahim Canan'ın bu konuda yazdıklarını derli toplu olması açısından sevdim ve kendi kitabım yerine ondan alıntılanmak istedim.

“Kur'ân'ı Kerîm'in insanlığa hitab ettiği ilk kelimesi "Oku!", emridir. Cihanşümül bir dinin temel kitabının böyle bir kelimeyle başlaması, üzerinde durulması gereken mühim bir

¹ Bu Ülke, 113-115

hâdîse olmalıdır. Fıtratı icabı, sonsuz bir kemâle doğru terakki etmeye mecbur olan insanoğlunun hidâyeti için gelen bir "Kitab"ın bu kelimeyi seçmesi, mü'minlere ilmin ehemmiyetini duyurmada ilk tedbirdir. Evet bu ilk vahiyle başlamış bulunan ve kıyâmete kadar da devam edecek olan müstakbel "Kur'ân Çağı"nda bir başka ifâde ile "Âhir Zaman"da hükümferma olacak yegâne hakikat ilim olacaktır. Dünyanın "kaba kuvvet" çağları bitmiştir. "Oku!" nidasıyla emir âleminden gelen yeni ruh, her çeşit "kaba kuvvet"lere hâtîme çekmiş, son vermiş, hâkimiyeti ilmî üstünlüğe tanıyan yeni bir devir yâni "Okuma" devrini açmıştır.

İlim, varolmak için gerçekleştirmeye mahkûm olduğumuz terakkî için şartsa, ilim için de okumak şarttır. Evet okumak, ilmin ilk ciddî adımı, altın anahtarıdır. "İnsan görerek, dinleyerek de ilim elde edebilir" gerekçesiyle yapılacak itiraz pek hafif kalır. Zira okuma yoluyla alınacak ilimde sistem ve kolaylık; devamlılık ve çeşitlilik gibi rakipsiz avantajlar mevcuttur. Bu hususları da göz önüne alarak ilk ilâhî emrin "oku!" oluşundaki hikmetleri araştırarak olursak, Rabbimizin rahmetindeki büyüklüğü biraz daha kavramış oluruz. "Kur'ân" kelimesinin de "oku!" mânâsındaki "İkra" emriyle aynı kökten olması ve "okumak" mânâsına gelmesi sebebiyle kitabımızı her aklımıza getirmede "okumak" dersi almamızın sağlanması Rabbimizin, ilim talebinde yatan ehemmiyeti bizlere hissettirmedeki bir başka rahmeti olmaktadır.

Mes'ele bu kadarla kalmıyor. Kur'ân-ı Kerîm'de "oku!" kökünden müştak (türemiş) 87 kelime mevcuttur. Üç ayrı âyette "oku!" emredilirken üç ayrı âyette de "okuyunuz!" diye cemi (çoğul) şeklinde emir gelmiştir. 68 yerde de "okumak" mânâsını telkîn eden Kur'ân kelimesi geçer."¹

Okumak Ve İdeal Toplum

¹ İbrahim Canan, Kütüb-ü Site Muhtasarı Tercüme Ve Şerhi, I.

İyi dikkat ederseniz, yeryüzünde hakim milletler, pazusu güçlü olanlar değil, kalbi zengin ve beyni güçlü olanlardır. Bunu yıllık kitap basımında dahi görebiliriz. Gelişmiş ülkelerde yıllık kişi başına düşen kitap sayısı 30, 40, 50 lileri bulurken, geri kalmış ülkelerde bu rakam yılda bir kitaba bile ulaşmaz. Hatta bazı ülkelerde kişi başına düşen kitap sayısı 3-5 yılda bir bile değildir.

İşte size iki tip ülkeler arasındaki gelişmişlik seviyesini gösteren açık bir gösterge.

Bundan daha tabii ne olabilir?

Okuyan bireylerden, okuyan milletler oluşur. O ülkeler de genellikle kendi iç barışlarını sağlamış, hukukun üstünlüğü ilkesini kavramış, adaleti hukuktan başlatarak ekonomi, sağlık ve sosyal ilişkilere dağıtmış, insanın eşitliğini iyi kavrayarak yönetimi diktadan uzakta ve yasalara bağlı kalarak yürütebilen ülkelerdir.

Bunu sağlamak için hür iradeye ve katılıma değer veren, yerel yönetimleri geliştiren bir idari yapılanmayı kurmuş ve bunu mümkün merteye danışma ve yönlendirme mekanizmasına çevirebilmiş ülkelerdir.

Bu ülkeler kesinlikle insan haklarına saygılı, hakkaniyetle üreten ve tüketen, bütün sosyal kurumlarını işletebilen, sorunlarını konuşarak çözen, eğitime, sanata, kültüre değer veren ülkelerdir.

Sonunda yaşama düzeyini yükseltmiş, zevklerine ve eğlenmelerine seviye getirebilmiş olan ve bütün bunların sağlanması için çabasının en başına, varlığının merkezine iyi ve kaliteli insan yetiştirmeyi koyabilen bir millettir.

Yani okuyan, yazan, düşünen, soran, sorgulayan, sorumluluk alan, katılan, üreten, vergisini ödeyen, hak ve hukuka saygı duyan, barışçı, ama gerektiğinde kendi savunması için savaşa hazır bireylerden oluşan bir millet.

İnsanların zihninde ötden beri bir ideal tolum vardır. Kimisi buna “asr-ı saadet” der, kimisi “Medine-i fazıla”. Kimisi

de “ideal toplum.” Hangi adla anılırsa anılsın, o topluma ulaşmanın yolu, insanın kendini, evreni ve nihayet Yüce Yaratıcısını tanıma yolundan geçer. Yani okuma, düşünme, değerlendirme ve erdeme erme çabalarından.

Bu işler insana özeldir, biraz da zordur, zaman alır. Değeri de bundadır zaten. Yazarlara niçin saygı duyarız? Bu zoru başararak bize ışık sunduklarından ötürü değil mi?

“Oku da adam ol” sözü, mefhum-u muhalifiyle, yani tersinden ifadesiyle neyi söyler? Okumamış kişi adam olamamıştır. Yani eksik kalmış, tamamlanmamıştır, olgunlaşmamıştır. Sanki büyümemiş, hep küçük kalmıştır.

Okumak, adam olmak kolay değildir elbette. Yıllar ister, mahrumiyetler ister, fedakarlıklar ister. Bu yüzden de çok değerlidir, takdir ve hayranlık uyandırır. “Dirsek çürütmek”, hem bu zorluğu, hem de haklı bir fahrı ve gururu ifade eder.

Artık iyice anlaşılmıştır ki okumak, iyi insan olmak, olgun insan olmak demektir. Böylesi bireylerden oluşan toplumlar da iyi, olgun ve erdemli toplumlardır.

Dönüp dolaşıp yukarıdaki şu soruyu sormak ve sürekli yeni cevaplar aramak gerektir kanısındayım: “İnsan niçin okur? Biz niçin okuyoruz?”

Evet, okumak, anlamak, kavramak, bilgi edinmek, aydınlanmak, aynı zamanda sorun çözmek içindir de. Bu açıdan bakıldığında çevresiyle birlikte insanı konu alan bir romanla bir hukuk kitabının, hatta bir ahlak kitabının çok farkı kalmayabilir. Oradan da hayatın her alanı görülebilir, ihtiyaçlar ve çözümler tespitlenebilir yani.

O yüzden okuma işimizi ciddiye almalı ve kalite kazandırmalıyız. Çünkü bu kalite bize yansıtacaktır doğrudan. Kendi zengin kaynaklarımızı tanıyacak, kendi kabiliyet hazinelerimizi tanıyacağız.

Okumak Ve Dil

Mesela önce kullandığımız dil ile okur ve düşünürüz. Acaba dilin imkanlarından ne derece yararlanabiliyoruz? Buna bağlı olarak soralım; beynimizin kapasitesinden ne kadar yararlanıyoruz?

Bu açıdan çok parlak bir durumda değiliz. Bir başka yerde söz konusu ettiğimiz için burada kısaca işaretle geçelim; beynimizin küçük bir dilimini ancak kullanabiliyoruz. Neden? Bunun altında okuma azlığı yok mudur?

Dil konuşma aracı olduğu kadar düşünme aracıdır da. Okumayan insanlar, dili iyi bilmedikleri için onun imkanlarından yararlanamaz ve ortaya ciddi bir tefekkür koyamazlar.

Dil deyip de geçmeyin. Bugün bir çok insan, ilkel kabileler gibi ikiyüz ila dört yüz kelime ile konuşuyor. Konuşmalarında “şey” deyip duruyor, anlatımda zorlandıklarından el kol hareketleri ile, “oho, öf, püf, he, cık” gibi seslerden medet bekliyor, sık sık kullandığı “yani”siz cümle kuramıyorlar. Bunların düşüncesi ve tefekkürü ne olacak ki?

Gündelik dil, yani konuşma dili, evde, okulda, çarşıda pazarda, kısaca hayatın her alanında kullanılan dildir. Gündelik dil, basit iletişim dilidir.

Oysa dil çok daha başka, çok daha zengin, çok daha harika bir şeydir. İnsanlar gündelik dilin ötesinde bir din dili, bir siyaset, yönetim, hukuk, tıp, fen, edebiyat, kültür, sanat, felsefe vs. dilini de konuşmak mecburiyetindedir sorunlarını çözerek gelişmek için, zenginleşmek için, mutlu olmak için. Bu alanlarda görüşlerini beyan için daha zengin bir dile ve anlatıma muhtaçtırlar. Bu dilin içinde pek çok söz kalıpları vardır. Atasözleri, deyimler, fıkralar, tekerlemeler, ninniler, maniler, türküler bunların arasında en öne çıkanlardır belki. Bir dilin hakikat, mecaz, kinaye, mücerret, müşahhas... gibi bir çok zengin kavramları vardır ilim dilinden öte. Düşünce ve tefekkür böyle oluşur. İlimler bu kavramlar üzerinden yapılır. Bunları nasıl öğreneceğiz?

Okumkla. Başka yolu yok. Ya okula giderek tahsil anlamında “okuyacağız”, ya da bu işten sonra bile bol bol kitap okuyacak, düşüncenin malzemesi sayılan dil ve zihnimizi geliştireceğiz. Kimi insanlar “lep demeden leplepiyi anlar”, kimi insanlar da “kellim kellim ya yenfa”dır. Aradaki fark, okumaktır, bilmektir. Onun için okuyup bilenle, cahil kalan elbette bir olamaz.

Okumak Yazarlarla Konuşmaktır

Bir başka açıdan bakıldığında kitap okumak kadar harika bir olay az bulunur. O sayede yeryüzünün en olgun insanları ile buluşur konuşuruz. Çoğu zaman da dost oluruz. Hem de zaman ve mekan farkı, dil ayrılığı tanımadan. Ne müthiş bir olaydır bu gerçekten?!

Yüzlerce yıl önce yaşamış bir yazar düşünün, kitabıyla sanki karşınızdadır. Kendi dilinizde konuşmaması da sorun olmaktan çıkmıştır tercümeyle. İsterse bir başka kıtada, bir başka coğrafyada yaşamış olsun, fark etmez. Kitap alır getirir onu yanınıza kadar ve konuşturur sizinle. Sağlığında belki onunla bu kadar rahat konuşamazdınız. Zamanı olmayabilirdi buna mesela. Ya da sosyal statüsü, görevi, dini, düşüncesi ve anlayışı izin vermeyebilirdi. Ama kitap o kadar hatırlı bir nesnedir ki, tutuyor elinden o yazarı ve büyük bir tevazu içinde size kadar getiriyor işte. Gerçekten de harika bir şey değil mi?

Bundan sonrası size kalmıştır. İster dost olur, sürekli konuşursunuz. İsterseniz dost olmaz, resmi ve ciddi konuşursunuz. İsterseniz de son kere konuşmuş olursunuz. Hepsi de size kalmıştır artık.

İşte kitap bu!

Rahmetli Ahmet Kabaklı, geçmiş asırda yaşayan büyüklerle röportaj yapardı bazen. Beşyüz sene, bin sene önce yaşamış olan o büyük yazar, şair, mütefekkir, mutasavvıf, filozoflara soru sorar, eserlerinden cevabı bulur ve onların ağzından yayınlardı. Bazen “Rical ve Tabakat”, yani

“biyografik” eserler okurken aynısını yapasım geliyor benimde. Yayınlamadığım birkaç örneğini yaptım da. Bir de mektup projem var. Kitaplarını okuduğum büyük zatlara mektuplar yazmak istiyorum, asırlar önce göçseler ve şimdi berzah aleminde yaşasalar da.

Bunu şunun için yazıyorum; kitap ne büyük bir imkandır değil mi? Otur da bin sene önce yaşamış bir olgun kişi ile sohbet et. Ne sayesinde? Kitaplar sayesinde elbette.

Gerçekten müthiş!

Düşünün bir kere, dünyanın en büyük hukukçularından birisi sayılan Ebu Hanife merhum, iki müctehid talebesi Ebu Yusuf ve İmam Muhammed’i de alarak size geliyor. Önüne diz çöküyorsunuz onların ve başlıyorsunuz fıkıh – hukuk derslerine. İsterseniz Gazali ile kalbinizi “İhya” ediyorsunuz. Dilerseniz Taberi ile dünyanın başından başlayarak yaşadığı zamana kadar gelen macerayı konuşuyorsunuz. İsterseniz ansiklopedik bir alim olan Fahrettin Razi ile bütün ilimler üzerinde cevelan ediyorsunuz.

İsterseniz Mevlana, isterseniz İbn Arabî sizinle. İsterseniz Elmalılı Hamdi Efendi ile dertleşin, isterseniz M. Es’ad Erbilî ile söyleşin, isterseniz Mehmet Akif’le, Said Nursî ile ağlaşınız...

Gülmek mi istiyorsunuz?

Nasreddin Hocayı çağırın.

Sevmek mi istiyorsunuz?

Rabia Hatun gelsin.

Ağlamak mı istiyorsunuz?

Hasan Basri’yi davet edin. “Bekkaûn”u da alıp gelsin mübarek.

İsterseniz biraz daha gidin ve Mescid-i Nebi’ye girin, yanınıza İmam Malik’i alın ve Ebu Hüreyre’yi dinleyin.

Gücünüz yetiyorsa mihraba yaklaşın ve doğrudan sözü Sultanından dinleyin...

İşte okumak budur!

Okuma Aşkı

Kitap okumanın bireysel ve toplumsal hayatımıza ne gibi yararlar getirdiğini, dolayısıyla okumadan, öğrenmeden cehalet içinde geçen bir hayatın ne kadar hem zevksiz, hem de zarar, ziyan, kuru, kötü ve katlanılmaz olduğunu bu konuyu işleyen bölümümüzde görmüştük. Belki konu gereği zaman zaman sınır ihlalleri bile yaşayabiliriz ama bu bizim için ciddi sorunlar oluşturmaz. Çünkü ilim sınırlar aşılarak öğrenilir ancak. İlim evrenseldir, herkesin yitiğidir, nerde bulursa alma hakkı vardır, “Çin’de bile olsa” ülkeler aşılabilecek ve ona ulaşılabilecektir. Bu yüzden sınırların kaldırılmasını herkesten evvel ilim arayanlar ister. Ondan sonra da tüccarlar olsa gerektir.

Sınırlarına mayın döşeyen ülkeler, gün gelir yaptıklarına pişman olur, o mayınları elleriyle temizleme ayıbını yaşarlar. O sınırlar da elbette kimi insanları durdurmak için bir engel olabilirler, ama genel bir yarar sağlamaz. Hele de söz konusu insanları cahil ve aç bırakarak olursa, asla bir faydası olamaz.

Biz yine kendi sınırlarımıza dönerek diyelim ki, gerek bu dünyada, gerekse sonsuz yaşayacağımız öbür hayatımızda sağlıklı, kazançlı, başarılı ve mutlu bir yaşantının elde edilmesinde vesilelerin, araçların en büyüğü kuşkusuz okumak, öğrenmek ve bu bilgileri hayatımızda güzelce uygulamaktır. Onun için bilgi edinmenin en büyük aracı olan okumakve araştırmaktan asla ayrı düşmeyiz.

Kitapsız, bilgisiz, kültürsüz ve sanatsız bir hayat, burnumuzun ucunu göremediğimiz zifiri karanlıkta, dağlarını, yamaçlarını, uçurumlarını, vadilerini, bataklık ve sularını, içinde yaşayan hayvan ve insanların bilmediğimiz zor bir coğrafyada yol almaya benzer. Okumak bizim hem ışığımız, hem de kılavuzumuzdur. Hatta ekmeğimiz ve suyumuzdur.

Okumak, bizatihi bir mutluluktur. Yaşam kalitesinin ölçüsünü başka yerlerde arayanlar, bu kalitenin nasıl elde edildiğini bile düşünemeyenler olarak bence yanlışlardır. Belki onlara bunu kabul ettiremeyiz, zaten bunun göstergesi de

cehaletten başkası değildir. Şeker yiyip şerbet içesi büyüklerimiz, “tatmayan bilmez” demişler ve haklı söylemişlerdir. Evet, “men lem yezük, bilmez yazık.”

Okumayı teşvik için neler yapılabilir?

Bunu başka bir kitabın özel bölümünde işleyeceğiz. Ama burada şunu hemen belirtelim ki okumanın en büyük teşvikçilerinden birisi, belki de birincisi, okuyan insanları görmek, onlarla arkadaşlık ve dostluk kurarak düşüp kalkmak, onların hikayelerini dinlemek, maceralarını okumaktır. Çünkü insan, telkine, teşike, etkiye açık bir varlıktır ve çevresine ülfet eder, ısınır, farkında olmadan birlikte oldukları kimselere duygu ve düşüncelerde benzerlik göstermeye başlar. Hatta severe giderek aynîleşir, özdeşleşir onunla. Sevdiğiniz insanları davranış biçimlerinde, konuşma tarzlarında, jest ve mimiklerinde, el kol hareketlerinde, bilinçli veya değil, taklit ettiğinizin, öyle olmasa da benzerlik gösterdiğinizin farkında mısınız?

Neden içinde bulunduğumuz yörenin şivesine kadar etkisi altında kalırız? “Üzüm üzüme baka baka kararır mış.” “Kır atın yanında duran ya huyundan, ya tüyünden alırmış.” Hatta “körle yatan şaşu kalkarmış.” Kitap okuyanlarla, ilim öğrenenlerle düşüp kalkanlar da, okumasalar bile az çok alim olurlar. Ya bir de okurlarsa? Hele de onların kılavuzluğu ile yola çıkar, rehberliği ile sınıfları atarlarsa, tez zamanda hocalarını geçerler ve milletin semasında ışık saçarak yol gösteren, huzur ve mutluluk veren birer yıldız olurlar.

Bence okuma alışkanlığı kazanmanın en kestirme yolu, alimlerle düşüp kalkmak ve onların hikayelerini okumak, dinlemektir. Bunun için biz de buradaki yazılarımızda yer yer bu tür bilgileri sunmaya çalışacağız.

Evet, okumalıyız. Basitten zora, küçükten büyüğe, hareketten düşünceye, somuttan soyuta, davranış biçimlerinden ilkeler ve kuramlara doğru, yavaş ve emin adımlarla, ama duraksamadan, planlı ve programlı bir şekilde, disiplin ve düzen

içinde okumalıyız. Hatta bu okumaları zevke dönüştürmeli, sayfaları adeta baklava börek gibi yemeliyiz.

Okumayan insanlar belki bunu yadırgayabilirler ama, okumanın zevkine varan bir insan, “ikisinden biri” dediğinde, sanırım değil, kesinlikle söylüyorum ki, baklava börek yerine kitabı seçecektir. Çünkü ondan aldığı zevk ve lezzeti başka bir nesnede kolay kolay bulamayacaktır.

Okuma, harika bir olaydır. Kanun kural da tanımaz. Mesela siz masalarda ya da sinamalarda anlatılan “zaman makinesi”ne inanır mısınız? Hani filmlerde görmüşsünüzdür, bu makineye binenler bir bakarsınız beş on asır evvele gitmişler, tarihi şahsiyetlerle iç içe yaşıyorlar, bir bakarsınız beş on asır sonraya gitmiş, uzaylılarla birliktelerdir, şaşırıyorlar.

Aslında bu zaman makinesi şu anda vardır. Çok uzaklarımızda da değil, her zaman yanibaşımızdadır. Yani şu bildiğiniz kitaplardır. Siz onların kanat gibi çırpınan sayfalarında asırlar öncesine de gidebilirsiniz, sonrasına da. Yeter ki Alaaddin’e inanın ve sihirli halısının üstünde uçarken “aç” demedikçe gözlerinizi açmayın.

Dostlar, görmek için sadece göze muhtaç değiliz. Hadi diyelim öyle, ama gözler sadece başlarda değil, kalplerde ve beyinlerde de vardır. Hatta onların görme kabiliyetleri daha da fazladır. Öyleyse açın o gözlerinizi ve görün bu zamana kadar göremediklerinizi...

Alimin Okuma Sevgisi

Evet, yemeye, içmeye, eğlenmeye ilim öğrenme ve kitap okumayı tercih etme ve bundan daha fazla zevk alma sözüm, iş olsun diye söylenmiş, ya da gerçekliği olsa bile abartılmış, suya yazı yazma kabilinden temelsiz sözler değildir. Keyfiyet itibariyle fevkalade yüksek bu keyifli kişiler, başkalarına göre kemiyet itibariyle çok azmış, o başka. Zaten altın gibi az olanların daha kıymetli olmaları olağan değil midir?

Çok çalışma ve çok okuma, vakti zayi etmeme, her yeri kütüphaneye çevirme, nefsânî zevkleri irfânî zevklere kurban etme, dünyaya karşı zahid olarak azla yetinme, mâsivâyâ değer vermeme, ilim ve hizmetten başka gaye bilmeme, hakikate aşık olma ve kainatın engin sırlarına derin tecessüslerle bağlanma ve sürekli araştırma, her varlığa şefkat ve merhamet, her imkanı ilim ve irfan için değerlendirme, bir ilim adamının bariz hasletleridir. Bugün çok muhtaç olarak aradığımız hasletlerdir bunlar. “Niye ilim adamı az çıkıyor?” sorusunun cevabını ve bunun sebeplerini açıklayan hasletler aynı zamanda.

Dursun Gürlek Beye teşekkür ederim. “Ayaklı Kütüphaneler” kitabından istifade ettim. Orada bugün unuttuğumuz bir çok adet ve faaliyetlerine rastladım geçmiş alimlerimizin. Unutmak istediğimiz huy ve olaylar da vardır şüphesiz. Hayat böyledir işte, her zaman az yada çok, oluklar çift olmuştur. “Birinden nur akar, birinden kir.”

İşte bahsettiğimiz kitapta böyle bir adamı tanıtıyor bizzat talebesi bizlere. Evet, Şemseddin Sami “Hocam Tahsin Efendi” diyor ve anlatıyor. Sanırım siz de zevkle okursunuz. Her ikisine de rahmetler okuyarak başlayın isterseniz:

“Hoca'nın hayat hikâyesi pek sade ve kısadır. Babasına ait rahlenin önünde veya sıbyan mektebinde elif diyerek başladığı dersi, ruhunu teslim ederken bıraktı. Elinden kitap düşmezdi. Okumaya, yalnız okutmak için, -geçici olarak- ara verirdi. Bu adamın ömrü, yarım asır sürmüş bir dersten başka bir şey değildi, bütün ömrünü okumakla geçirdi. İki konuda son derece hırs sahibiydi: Birincisi, mevcut bilgisini daha fazla genişletip hakikate yaklaşma konusunda bir adım daha atmak, ikincisi ise, bildiklerini başkalarına da öğretmekle milletine ve vatanına hizmet etmektir. İki şeye âşıktı: Hakikat ve insanlık...”

Yaratıcının kudreti, kâinatın azameti, tabiatın harikuladeliği karşısında kendini pek küçük görüp kaybetmişti. Kendini düşünmeye, kendine bakmaya zaman bulamıyordu. Lâkin bilgisini çoğaltmaya yarayan kitaplarına, haritalarına, fenni aletlerine çok bakıyordu. Eline para geçince kitaplara ve

aletlere harcar, yalnız karnı acıktığı zaman yemek yemeyi düşünür, çok defa ekmek peynirle yetinirdi. Yatağının karşısında elektrik makinesi, üstünde uzun bir gözetleme aleti, boynunda bir dürbün, ayağının ucunda mikroskop, elinde bir kitap olduğu halde uyurdu. Duvarlarla tavan kitaplarla, tarihi ve coğrafi resimlerle, astronomik şekillerle kaplıydı. Sanki o medrese, kâinatın ve tabiatın küçük bir örneğiydi.

Sohbetleri bile derslerden, ilmî tartışmalardan ibaretti. Herhangi bir faydası olmayan boş sözlerden asla hoşlanmazdı. Vatanımızda âlim veya allâme unvanını yalnız Hoca Tahsin Efendi'ye tahsis edersek, diğer hüner ve marifet erbabını zannederim darıltmış olmayız. Dini ve şer'i ilimlerde; tefsirde, hadiste, Arapça ve Farsça'da, Türk edebiyatında yed-i tulâ sahibiydi. Nükteli ve sanatlı şiir söylemeyi, fesahat ve belagat örneği nesir yazmayı prensip haline getirmişti. Hiçbir bahiste ve meselede kitaba bakmaya ihtiyaç duymazdı.

Hoca Tahsin öyle şefkatli ve merhametli bir insandı ki, bir karıncanın bile incitilmesini istemezdi. Son hastalığı sırasında hava değişikliği için Tirana'ya gitmeyi ve bir süre eğlenmeyi düşünüyordu. "Ava merakınız varsa hem eğlenirsiniz hem de vücudunuzu hareket ettirerek istifade edersiniz" dedim. Şöyle cevap verdi: Hayvanlara acırım, vuramam. Lâkin oranın dağlarında ilm-i arza (jeolojiye) dair insanın bilgisini arttıracak pek çok eser vardır. Bunların araştırılması avlanmak suretiyle elde edilecek sağlığı kazandırır, hem ilme ve fenne bir hizmet olmuş olur, hem de bizim gibi can taşıyan bir takım zavallı hayvanların hakkı ve hürriyeti korunmuş olur."¹

İşte bir ilim adamı ve hayatı zevk içinde dolu dolu yaşaması. Bu adam mutludur. Şöyle bakarsanız bu çağın mutluluk anlayışına ne kadar ters düştüğünü anlarsınız değil mi? Ama bu yarı aç, yarı tok yaşayan yalnız adam mutludur. Sadece dünyada yaşadığını sanmayın, o çoğu zamanlaryeryüzünün

¹ Resimli Kitap, Kânûn-ı Evvel, 1324, C.I, s.4-5-6'dan aktaran Dursun Gürlek, Ayaklı Kütüphaneler, s. 64-65

uusuz bucaksız köşelerinde gezer, semanın mavi sularında yüzer, gezenler arasında kanat çırparak uçar, uzak yıldızlara konar, dünyaya oralarından bakar.

Dünya, orasının yumruk kadar kaldığı göklerden bakarsak, bizim evimiz barkımız, bağıımız bahçemiz, yediğimiz içtiğimiz ne kadarcıktır acaba? Yumruk kadar olan bir dünya, uğırunda kavga vermeye değıer mi dersiniz ona öyle uzaktan bakınca?

Ya bu küçücük dünyada bizim küçüğün küçüğü krallığımızın ne hükmü vardır acaba?

Okumak Korumaktır

Kaldı ki bu küçücük krallığımızı korumak için de artık okumaya, ilim öğrenmeye, teknik gücümüzü geliştirmeye mecburuz. Artık “tüfek icad oldu, mertlik bozuldu.” Zaloğı Rüstem gibi güçlü olmak, Kroğı gibi nara atınca devirmek, Battal Gazi gibi kılıç kullanmak, Malkooğı gibi ata binmek iše yaramıyor. İnsanlar oturduğu yerden savaşıyor artık, bilgisayar başında vuruyor lkeleri.

Yeryüzünün en kuvvetli silahı artık ne makineli tüfek, ne tank, ne uçak, ne füze, ne siyasi iktidar, ne de sermayedir. Yeryüzünün en kuvvetli silahı artık ilimdir. İlim, yani okuma, öğrenme, yazma, araştırma, yeryüzünün hazinelerini keşfetme, nimetlerini bulma ve kullanmadır. Bütün silahların ullansa sindiremeyeceğı, tersine silahların hepsini birden sindiren kitaptır.

Artık kitabı aziz bilenlerle, kitapsız kalan cahiller arasındadır savaş ve zafer elbette kitapla olanların olacaktır.

Bilgiden uzak insanlar ve toplumlar, tıpkı okul aamayan, ğretmen atayamayan, dolayısıyla okuyamayan, yazamayan hayvanlar gibi bilgili insanlara hizmet etmek için yerlerde sürünmeye, ağır yükler taşımaya, gerekirse de onlara yemek olmaya mahkumdurlar.

Francis Bacon, “Kurnaz insanlar okumayı küçümserler, basit insanlar ona hayran olurlar, akıllı insanlar ise ondan faydalanırlar” demiştir. Kurnazlık da bir basitlik ve cahillik işaretidir. Cahil toplumlar geçmiş asırlarda bile zillete mahkumken, artık bilgi çağında nasıl aziz olabilirler ki!

Kafka, “Bizi ısıran ve bizi sarsan kitapları okumalıyız Okuduğumuz kitap kafamıza balyoz indirmiş gibi bizi uyandırmıyor ise, neden okuma zahmetine girelim ki” diyor. Kitabın değerini anlayanlar, faydalanacak kitap ararlar. Kitapları aforoz edenler ise ayaklarına kurşun sıkarak ileri gitmelerini engellemiş olurlar.

Bu başka bir şey, kitapları okurken seçici olmak, ehemmi mühime tercih etmek başka bir şeydir. Elbette bütün kitapları okumamız mümkün değildir, dolayısıyla elbette seçici olmamız gerekir, ama bu bazı kitaplara düşman olmamızı asla gerektirmeyebilir. Lokman Hekimin, edebi edepsizlerden öğrenme yöntemi çok meşhurdur, biz de aynı yöntemi kitaplar için de uygulayabiliriz. Belki bu sözler de kastımı tam ifade edemedi. Şöyle söyleyeyim; beğenmediğimiz, okumak istemediğimiz kitaplarda bile doğrudan veya dolaylı olarak bize yararlı bir çok bilgiler bulabiliriz, bize yararlı bir yön gösterebilirler.

İsterseniz buna şöyle bir örnek de verelim: Baştan sona insanların cinsel açıdan karmaşık ilişkiler ağında rahatça zina yapıp fuhuş içinde oldukları bir film izlemiştım. Filmin sonunda dostlar birbirlerine düşman oluyor, evliliklerini kaybeden kadınlar acı çekiyor, çocuklar resmi babaları ile gerçek babaları arasında parçalanıyor kalıyor, birçokları da maddî ve manevî hastalıklara düşüyordu.

Bu filmin bana verdiği ders ise, ailenin ve helal ilişkilerin ne kadar sağlık ve mutluluk kaynağı olduğu, haram ve yasak ilişkilerin ise başta azıcık zevkli olsalar bile sonuçta birey, aile ve toplum açısından ne kadar zararlı olduğu, özellikle de zina ve fuhşun insanı nasıl utandırdığı ve hayatını nasıl zora soktuğu olmuştı...

Okumak Güçtür

Okumak ve bunun tabii sonucu olan ilim elde etmek başlı başına bir güçtür. Elbette buradan başlayarak katlanarak büyüyen daha nice güçleri vardır ilmin ve okumanın. Eşyayı hikmet ve fayda ile kullanmak, sağlıkta, bayındırlıkta, sanayide ve çok sevilmesine de silah yapımında ve daha nice alanlarda okuma ve ilim öğrenme en büyük sebeptir.

Bütün bunlardan sarfı nazar etsek bile, bireysel olarak bize sağladığı güç ve itibar bile yeterli değil midir? Böylece daha mutlu ve faydalı bir hayata sahip oluruz ve etrafımızdan hep sevgi ve saygı görürür.

İşte buna birisi Asr-ı Saadetten, birisi de günümüzde kendi hayatımızdan iki örnek verelim.

İlmi bir okyanus kadar geniş ve derin olan, “Tercümanü'l Kur'an” lakabını hakkıyla kazanan Abdullah İbni Abbas (radıyallahu anh) şöyle der:

“Ömer (radıyallahu anh) Bedir Savaşı'na katılmış yaşlı sahâbîlerle beraber beni de Danışma meclisine dâhil etti.” Sahâbîlerden biri buna içerledi ve Hazret-i Ömer'e:

-Bu, neden bizimle beraber oluyor? Oysa bizim onun yaşıtı çocuklarımız var, dedi.

Hazret-i Ömer (radıyallahu anh):

-Bildiğiniz bir sebepten dolayı, diye cevap verdi. Derken bir gün beni çağırdı ve büyük sahâbîlerin meclisine aldı. Bana öyle geliyor ki, o gün benim bilgimi ve anlayışımı onlara göstermek istiyordu. Sahâbîlere:

- Şu “Allah'ın yardımı ve fetih (Mekke fethi) geldiğinde ve insanların bölük bölük Allah'ın dinine girdiğini gördüğünde, Rabbine hamd ederek tespihte bulun ve O'ndan bağışlama dile. Çünkü O tövbeleri çok kabul edendir.”(Nasr, 1-3) Nasr sûresi hakkında ne düşünüyorsunuz? diye sordu. Bir kısmı:

-Yardım görüp fetih gerçekleşince Allah'a hamd ve istiğfar etmekle emrolunmaktayız, dedi. Kimi de hiçbir yorum yapmadı. Hazret-i Ömer (radiyallahu anh) bu defa bana hitaben:

-Ey İbni Abbas! Sen de böyle mi diyorsun? Dedi. Ben:

-Hayır, dedim.

-Peki, ne diyorsun? diye sordu. Ben de:

-Bu sûre, Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- ecelinin kendisine bildirildiğini ifade etmektedir. "Allah'ın yardımı ve fetih sana gelince -ki, bu senin ecelinin geldiğine alâmetidir-, Rabbini hamd ile tesbih et, bağışlanma dile. Çünkü o tövbeleri kabul edendir" buyuruluyor, dedim.

Bunun üzerine Hazret-i Ömer (radiyallahu anh):

-Ben de bu sûreden senin dediğinden başkasını anlamıyorum, dedi."¹

İşte bu olay üzerine öyle düşünen sahabiler memnuniyetle o düşüncelerinden vaz geçmişlerdir. Küçük yaştaki çocukların ilim yüzünden kendilerinden büyüklere tercih edildiğinin buna benzer nice örnekleri vardır.²

Gelelim günümüze. Öğretmenliğe yeni başlamıştım. Elbette heyecanlı idim ve iyi bir başlangıç yapmak için kendimce hazırlanıyor, okulların açılışını dört gözle bekliyordum. İdarenin bildirdiğine göre atandığım lisenin son sınıfları, anarşi ve terör suçundan daha önce okuldan atılmış, yeni çıkan af gereği okula dönmüş öğrencilerdi. Tabi öğrenciliğe ara verince daha bir laubali olmuşlar, okula ve öğretmenlere karşı kayıtsız kalmışlardı. Doğrusu idare onlardan çekiniyor, beni de çok dikkatli olmaya davet ediyorlardı. Yani korkutuyor, ürkütüyorlardı resmen.

İtiraf edeyim, haliyle ben de bayağı düşünceliydim. Bu duygu ve düşüncelerle o sınıfa ilk girdiğimde daha selam bile

¹ Buhâri, Tefsîru sûre (110), 4; Menâkıb 25. Tirmizî, Tefsîru Sure(110)

² Bkz. Cemal Nar, Alimin Önderliği, s. 97-188

vermeden, arka sıralardan bir öğrenci benim bile duyacağım yüksek bir sesle "bu da nerden çıktı lan" diye bağırmasa mı? Kan beynime sıçramıştı. Zaten bütün duygularım ayakta idi. Bu da tuzu biberi olmuştu. Demek denilenler doğrudu. Fakat yine de sabrederek kendime hakim oldum, "tatsızlıkla başlamayalım" diye duymazlıktan geldim. Selam vererek sağa sola bakmadan doğruca masama vardım, defterimi imzaladım, ayağa kalktım ve duyup da duymazlıktan geldiğim terbiyesizliğe ne tepki vereceğimi çıt çıkarmadan merakla bekleyen sınıfa, öğretmenliğim boyunca işe yaradığımı zannettiğim kalın kaşlarımı hafifçe çatıp ciddi bir suratla, soğuk ve umursamaz bir tavırla önceden düşünüp tasarladığım şu cümleleri söylemeye başladım:

-Ben yeni atanan din dersi öğretmeninizim. Bu ders ihtiyari, yani isteyen alacağı bir ders iken, hepinizin istemesi ve dersime gelmesinden çok mutluyum. Bundan dolayı size teşekkür ederim. Size bu dersi verirken ben her halükarda kazançlıyım. Allah Teâlâ'dan rızasını istiyor vesevap umuyorum. Devletten de maaşımı alıyorum. elbette size de faydalı olmak istiyorum. Fakat sizden bir şey beklemiyorum. Bana düşen, görevimi en iyi bir şekilde yapmaktır.

Siz de kendinize düşeni yapar, yani bana saygılı ve dersime ilgili olursanız, kazançlı çıkarsınız. Hem dininizi öğrenir, hem de bunun karşılığında sevabınızı alır, hayatta da başarılı ve mutlu olursunuz. Değilse bunlardan mahrum kalarak zararını yine siz çekersiniz. Benim bir kaybım olmaz.

Evet, o zamanlar din dersleri "ihtiyarî - seçmeli", yani "dilerse girer, dilemezse girmez" olduğu için, dersime girmek mecburiyetinde olmadığı halde gönüllü giren bu güzel öğrencilere, daha sıcak ve samimi, bol teşekkürlü ve teşvik dolu iç açıcı sözler söylemeliydim. Çünkü bunlar, firesiz dersime girerek bunu hak etmişlerdi. Ama olumsuz telkinlerden etkilenmiş, kötü bir önyargının mahkumu olmuşum. Şartlanmışlıkböyle kötüdür işte.

O gün acemiliğin yüzünden, öğretmenlik hayatımda bir daha hiç yaşamadığım bir halet-i ruhiye ile öyle yersiz bir konuşma yapmış, sevgili öğrencilerimle tuhaf bir tanışma yaşamıştım.

Sonradan yaşayarak öğrendim ki o sınıf gerçekten de belalı idi. Fakat aylar geçtiği halde bana karşı hiç bir saygısızlıklarını görmedim hamdolsun. Ders kitabının dışında da anlattığım her konuyu ilgi ile dinlediler, ama daima sessiz ve saygılı kaldılar.

Sağcılar ve solcular diye ayrı ayrı öbeklenmişlerdi. Benim gözümde onların hepsi birdi. Çünkü hepsi de din dersine gönüllü giriyorlardı. Yaşamaları da dinlerini seviyorlardı. Aslında birbirlerinden çok farklı değillerdi ama bunu kendileri de bilmiyorlardı. Söylesen de kabullenmiyorlardı. Beyinleri öyle yıkanmış, öyle şartlandırılmışlardı.

Yoksa bir sosyalist, o günlerde çok kullanılan ifadeyle bir komünist dini sever miydi? Din dersine girer miydi? Sağcılarla solcuların ne farkları vardı ki! Kılık kıyafet aynı, namazsızlık niyazsızlık aynı. Oruç tutmalar aynı. Namus ve iffet anlayışları aynı. Peki fark nerde? İdeolojik isimlerde!

İyi ama o isimleri kim verdi onlara?

Niye bunu kabullendiler onlar?

Adım adım gelen 12 Eylül darbesi her şeyi açığa çıkardı. Evet, sistem bölmüştü onları ve her iki guruba da silah vererek birbirine kışkırtıyor ve döğüşürüyordu. Darbeye zemin hazırlıyorlardı. Maksat halk askeri bir kurtarıcı gibi görsün ve darbeyi kabullensin idi. Her iki gurup da bunu zindanda işkence görürken anladı ama iş işten geçmişti...

İşte öyle bir sınıftı. Her an her şey olabilecekmış gibi tetikte gergin ve huzursuzca bekleyen ben, aylar sonra daha yakın ilişkiler kurarak dost olduğumuzda, bir gün bir özel sohbetimizde, çok merak ettiğim şeyi sordum onlara:

-Bana sizi eşkiya olarak tanıttılardı, ama ben hiç öyle görmedim. Peki ama nerde sizin eşkiyalığınız?

Dediler ki:

-Hocam, biz gerçekten öyleyiz. Bizde ders işlemek biraz zor. Sizden başka bütün öğretmenler de bunu bilir. Ama size gelince, sağdan soldan kimse size bir şey diyemiyor, daha doğrusu bilginiz karşısında cesaret edip de kimse bir soru soramıyor. Bunu göze alamıyoruz. Çünkü soracağımız her soruya cevabını en güzel bir şekilde vererek bizi susturacağınızı, bizi mat edeceğinizi biliyoruz. Bu yüzden mecburen sessizce dinliyoruz.

İnanın bunları kendimi övmek için değil, bir hakikate parmak basmak için söylüyorum. O hakikat da şudur; bilgi en büyük güçtür. Mesleğinde bilgili, branşında ehil ve otoriter, kendine güvenen, davranışlarında dürüst, ciddi ve vakur olanlar daima başarılı ve mutlu olmuşlar ve çalıştıkları her yerde saygı ve sevgi görüp işlerinde iyi sonuçlar almışlardır.

İlmin ve ahlakın izdivacından hep sağlıklı ve akıllı çocuklar doğmuştur. İlim ve ahlak ise öteden beri genellikle hep yan yana bulunmuşlardır. Bunlar birbirlerinden nadiren ayrılan iki arkadaşlardır.

Okumak Kendini Geliştirmektir

Okuyan insan her gün yeni şeyler öğrenerek bilgi hazinesini geliştirdiği gibi, aklını, hafızasını, duyu organlarını ve kalbini de besleyerek geliştirir, büyütür, yüceltir. Artık o okudukça daha olgun, daha erdemli, daha vakur ve ciddi, daha yüce, daha sevgi ve merhamet yoğunluklu bir kişiliğe doğru adım adım yükselir. Kendini gözlemleyen insan, varlığındaki bu gelişimi görür ve mutlu olur. Hatta okuyan bir adam, kendindeki bu hızlı gelişimi seyrederken, bazen anormal olarak büyümüş ve serpilmiş hormonlu bitkileri gören şaşkın adamlar gibi, kendini hayretle seyreder.

Bu okumanın, öğrenmenin içsel gelişimi, kısa zamanda kendisine sınıf atlatır. Artık giderek çevresinde daha saygın bakışlara, daha kibar davranışlara, daha lütfekar muamelelere, daha sağlam ve kalıcı ilişkilere mahzar olmaya başlar.

Tam da burada çok dikkatli olmalı, kendine kitaplardan ve bilginlerden rehberler ve mürşitler bulmalıdır. Yoksa ayakları kibir, gurur, kendini beğenmişlik bataklığına doğru çekebilir onu. Bıçak sırtı yaşanan bir hayatta zirvelere tırmanmak varken, pis ve kokuşmuş bataklık sularında boğulup gitmek de vardır.

İnsan kendi gelişimini dikkat ederse görür demiştik. İşte onlardan biri olarak Ahmet Hamdi Tanpınar, Erzurum'daki yıllarını bakınız nasıl anlatıyor:

“Halbuki o yıllar benim okuma hızımın arttığı yıllardı. Konforsuz hayatımız, -her şeyimiz ya karyolanın altında, ya başlarımızın üstündeki raflarda idi- yalnızlık beni kitaba atmıştı. Mektepten çıkar çıkmaz yatağıma uzanır, yeni tanıdığım Dostoievsky ile, Erzurum'a kadar cebimde getirdiğim Baudelaire'i, İstanbul'dan bin güçlkle getirttiğim kitapları okurdum. Fakat asıl okuduğum bu ikisi idi. Fransız şâirinin Darülfünûn'da iken cazibesine kapılmıştım. Dostoievsky'yi ise yeni yeni tadıyordum. Muazzam bir şeydi bu. Her an dünyam değişiyordu, insan ızdırabıyla temasın sıcaklığı her sahifede sanki kabuğumu çatlatacak şekilde beni genişletiyordu. Düşüncem adeta birkaç gece içinde boy atan o mucize nebatlara benziyordu.

Cildden cilde atladıkça ufkum başkalaşiyor, insanlığa ve hakikatlerine kavuştuğumu sanıyordum.”

Evet, okumakla kendinde olan gelişim ve değişimi fark eden Tanpınar, yavaş yavaş yüceliklere merdiven dayadığının farkındaydı. Olmamak mümkün değildi zaten.

Dün dervişler ulvîleşmek ve ermek için gece seher vakitlerinde uyumaz, teheccüt namazı kılar, zikir çeker, dua eder, tövbe istiğfarla ağlar inler, gündüz ise oruç tutar, tutmasa bile az yer, az uyur, az konuşur, çok halvete girer, yani kendisi ile baş başa kalarak evrad ve ezkar çekermiş. Zannımca bugün ermek için önce o hayatı anlatacak, en azından hissettirecek kitapları okumak, evrad ve ezkarın başında gelir.

Ben şeyh olsam, dervişlerime ilk dersi “okumak” olarak verirdim. Cahilden derviş mi olur? Okumayan, öğrenmeyen adamdan hiçbir şey olmaz.

Okumak Başarmaktır

Bir şeyi iyi belletmenin ilk şartı, kuşkusuz o şeyi çok iyi bilmektir. Daha sonra öğretmenin usulü, metodu gündeme gelir. Ancak, siz de tecrübe etmişsinizdir; gönüller bilgi ile ve ikna edici tatlı bir dille fethedilir. Bilen insanlara güven duyarız, teslim oluruz, sever ve sayarız. Başarı ise bütün bunların önünde oturmaktadır dikkat ederseniz.

Her başarının ardında işi bilerek, severek ve isteyerek yapmak, planlı programlı ve tertipli düzenli olarak çok çalışmak vardır. Bunların topuna birden disiplin diyelim mi? Evet, diyelim. Biz bu kelimeyi ilk önce okullarda bize ceza veren o sevimsiz kurulun adı olarak öğrendik ya, o yüzden sevimsiz ve soğuk gelir bize. Oysa ne kadar yanılıyoruz. Disiplin, fevkalade sevimli ve faydalı bir kelimedir. Her başarının anahtarıdır o. Esnaf, tüccarlar ve sanayiciler serveti, sanatkarlar sanat ve estetiği, ziraatçılar bereketi, askerler zaferi, hükümdarlar devleti, sûfîler ahireti onunla kazanırlar hep. İlim adamı da hiç kuşkusuz disiplinli çalışarak okumak, okumak, yine okumakla ilim adamı olur.

Sürekli yeni mekanlarda yeni simalarla karşılaşıp dinimizi, kültürümüzü, dava ve heyecanımızı tebliğ sancısıyla kıvrandığımız şu günlerde, kardeşlerime hatırlatmak istediğim şey, başarımız için, aktüaliteyi de içine alan bir genel kültür, kendi branşımızda yetkin bir bilgi ve bildiklerimizi rahatlıkla anlatabileceğimiz bir usul ve üslup güzelliği gereğidir.

Bunları en güzel bir biçimde benliğimizde birleştirelim ki, Allah'ın izniyle çağrımız cevap bulsun, yankılsın gönüllerde. Bu vesile ile en büyük amaç olan Rabbimizin rızasını kazanalım. Mutlu olalım böylece iki dünyada da.

Kulakları çınlasın, Hulusi Kılıç diye bir Arapça hocamız vardı ve biz bir ara onun gözetiminde kitap okurduk. Bir iki hatırasını nakledeyim.

Bu okumalar esnasında tenbellik yapan bir arkadaşımızın bir gün yakasına yapışmış ve “Ya okuyacaksın, ya da müslümanım demeyeceksin” demişti. Bu bizi hem güldürmüş, hem de düşündürmüştü...

Sıklıkla şöyle derdi: “Napolyon, ‘bir savaşı kazanmak için üç şeye ihtiyaç vardır: para, para, para’ dermiş. Ben de bugün bizim adam olmamız için üç şeye ihtiyaç vardır diyorum: okumak, okumak, okumak.”

Onu tanıyan birisi talebelikten bir hatırasını anlatmıştı: “Hulusi Bey okulda yatılı kalırken abdest almak için tuvalet sırasına girdiğinde önündeki bir arkadaşa yeni bir kitap görür. Bakmak için ister. Millet sırasını bitirir, abdestini alır, namazını kılar, bakar ki o hala daha tuvalet önünde, olmayan sıra yerinde ayakta kitap okumaktadır.”

Bu bana başka bir alimi hatırlatmıştı. Ali Ulvi Kurucu'nun o muhteşem “Hatıraları”nda şunları okumuştum: “Medine’de Saatçi Osman Efendi, bütün Gazalî'nin “İhya-i Ulûm”u üzerine yürür ve çalışırdı. Bir hatırasını şöyle anlatmıştı:

"Evlenmeden önce, İrfaniye medresesinde kalıyordum. İhya-ı Ulûm'u ilk defa satın aldım. Birgün yatsıyı kıldım, geldim. Mütalaaya oturdum. O kadar dalmışım ki, medrese sakinleri sabah namazına gitmişler, kılmış dönüyorlar. Onları görünce: Yahu yatsı namazını kıldık, ama hâlâ Harem-i Şeriften gelenler var, diye odadan çıktım. Baktım ki ortalık aydınlanmış, meğer yatsıdan değil, sabah namazından geliyorlarmış..."

Bugün hala onları hayırla yad ediyorsak, boşuna değildir herhalde.

Okumak Mutluluktur

Evet, başarmak mutluluğun ta kendisidir. Mutlu olmak için, başarılı olmak, başarılı olmak için de çok çalışmak, çok okumak gerekir. Bu “çalışmak” meselesi az sonra görülecektir. Biz şimdi biraz mutluluktan bahsedelim.

Bilindiği gibi hayatta herkesin amacı mutlu olmaktır. Ama asıl sorun “nasıl mutlu olunacağı?” sorunudur. Biz buna şimdi “başarmakla” diyoruz..

Evet, insan imtihandadır. Allah Teâlâ’yı tanıma, bilme, sevme, arzu ve iradesi olan dinine uyma imtihanındadır dünyada. Maddesi ve manasıyla bunu uygun yaratılmıştır. Dolayısıyla bir yandan dini iyi bilecek ve yaşayacak, bir yandan da dünyasını imar edecektir. O imarın genel ilkelerini de din tayin etmiştir. Bu bilme ve yaşama başarısıdır insanı dünyada da, ahirette de mutlu kılan.

Okumak, ilim öğrenmek ve bunu hayata yansıtmak başarının başlıca sebeplerindendir. Okumak insanı değerli kılar. İtibar ve üstünlük verir. Bilgi yol yordam gösterir, var olan nimetlerin keşfini sağlar, insanı yararlandırır onlardan, ihtiya ve sorunlarını giderir onunla, cesaret ve güven verir yaşamda. Sevgiyi arttırır, saygı kazandırır bunlar. Bütün bunlara dayalı karşılıklı yardımlaşma ve destekler, insanları birbirlerine bağlar, kenetler. İç barışı besler, emniyeti sağlar. Böylece insanlar emeklerinin değerini fazlasıyla alırlar. Bütün bunlar da insanı mutlu kılar.

Bütün bunlar doğuştan imtiyaz gerektiren şeylerden değil, her insanın erişebileceği güzelliklerdendir. Olayın en güzel yanlarından birisi de budur. Tarihte bunun sayısız örnekleri yaşanmıştır. Bunlardan birisi de, Hocasade’dır.

Selefimizin seçkin örneklerinden birisi olan Hocasade, Faik Reşat’ın anlatımıyla, “Ebedî ömürlü Osmanlı Devletinde meydana çıkan ve yetişen en büyük ve en yüce ulemâdan biri de Ebu’l feth Sultan Mehmet Han Hazretleri’nin öğretmenliğini yapmak gibi şerefli bir imtiyaza nail olmuş bulunan Bursa’lı «Hocasade»dir. Yani Mevlânâ Muslihiddin bin Yusuf bin Salih Efendi’dir. Kendisinin «Hocasade» olarak lakaplandırılmasına

babasının ticaretle meşgul bir zat bulunuşu sebep olmuştur. (Hoca, “alim, üstad” anlamına geldiği gibi, eskiden “tüccar” anlamına da gelirdi.)

Hocazade bir tacirin oğlu olduğu ve aşağıda hikâye edilecek bir sebepten dolayı bir müddet babasının iltifat nazarından uzak ve ayrı düştüğü halde, allâmelik derecesine ve padişah hocalığı mertebesine kadar yükselişi, kemale erişi sadece içtihadı, sebatı ve çalışkanlığı sayesinde olmuştur ki bu husus ilmin faziletini pek aşikâr gösterecek konulardan olduktan başka, öğrenim çağında ve yolunda bulunan gençler için de ders verici mahiyette görüldüğünden, tafsilatlı bir şekilde anlatılması uygun bulundu:

«Şakâyık»ta ve daha başka bazı hikâye kitaplarında anlatıldığına göre rahmetlinin babası Hoca Yusuf, birgün onunla birlikte daha birkaç evlâdını da yanına alarak büyük şeyhlerden Velî Şemseddin adında, evliya olarak tanınmış bir şeyhin ziyaretine gider. Şeyh efendi, çocuklara bakıp da en küçükleri olan Mustafa'dan -yani Mevlâna Hocazade'den- başkalarını güzel ve temiz elbiselerle memnun ve mutlu, Mustafa'yı ise pejmürde kılıkla gamlı ve mahzun görünce sebebini babalarından sorar.

Hoca cevap vererek oğullarının öteki hepsinin ticaret işinde kendisine yardımcı ve ortak olduğunu, ticarethanenin iyi idaresi, devamlılığının ve itibarının temini için gece gündüz çalışmakta bulunduğunu; hal böyle iken Mustafa'nın ne ticarete, ne başka birşeyde gözü olmayıp yalnız «ilim», «tahsil» adını verdiği birtakım asılsız ve faydasız (!) şeylerle uğraştığını, kendisinin buna rızası olmadığını, belki aklını başına alır da ötekiler gibi olur düşüncesiyle kardeşlerinin nail olduğu öteki nimetlerden onu mahrum bıraktığını söyler.

Hazret.i şeyh ise çocuğu yanına yaklaştırarak, tahsil hakkında gösterdiği rağbet ve gayretini çok doğru bulduğunu belirttikten sonra, çenesini okşayarak:

— Oğlum, sen işine bak! Girdiğin yolu bırakma. İnşallah bu sayede pek yüksek derecelere vasıl olursun da kardeşlerin senin karşında el bağlar, diye bir de hayır dua eder.

Şeyh Efendi'nin bu yoldaki teşvik ve himmetinden bir kat daha gayrete gelen genç Mustafa artık babasının -meşru olmadığı bu suretle de ispatlanmış olan- rızasını beklemeyerek Celâl Zade Hızır Bey, Kadı Ayasloğ gibi büyük üstaplara intisap edip gerekli ilimleri elde etmek için sonsuz bir çalışmaya koyuldu.

Hızır Bey, Hocazade'yi -istidadına mükâfat olarak- haddinden bile fazla teveccüh ve iltifatlara mazhar kıldı. Hattâ zor bir meselenin çözümünde kendisine başvuranlara, Hocazade'yi kastederek:

— Akl-ı selime müracaat ediniz, derdi.

Bir aralık kendisini özel olarak İstanbul'a göndererek tedris ve ifadedeki büyük gücünü hükümdara da tanıtmak yollarını aradı. Lâkin padişah hazretleri o sırada yeni bir sefer için yola çıkmak üzere olduğundan bu hususu dönüşüne bırakarak ayrıldı. Döndükten sonra da kendisine Bursa'da bulunan Esediye medresesi müderrisliğini tevcih buyurdu. Mevlâna Hocazade adı geçen medresede tam altı sene kanaatkar bir şekilde hem öğretim görevini yürüttü, hem de okuma ve incelemelerine devam etti.

Vakta ki ilme merakı ve ilim mensuplarını son derece sayması ve koruması âdeta darbimesel haline gelen Fatih Sultan Mehmet Han Hazretleri Osmanlı saltanatı tahtına süs ve şeref teşkil ederek padişahlık makamına geçti. Derhal dünyanın her tarafından ilim adamlarını, düşünürleri ve buna benzer daha birçok istihkak erbabını saltanat merkezine getirtmeye koyuldu. Mevlâna Hocazade de padişah hazretlerinin yüce eşiğine intisab etmeyi kararlaştırmıştı. Hizmetkârlarından borç olarak aldığı bir miktar para ile yol hazırlıklarını tamamlayarak İstanbul'a geldi.

Hocazade'nin gelişi padişah hazretlerinin Edirne'ye gitmek üzere yola çıktıkları güne rastlamıştı. Daha önce

aralarında tanışıklık bulunan sadrazam Mahmut Paşa'nın yardımını ve tavassutu ile padişahın huzuruna çıkmaya nail oldu. Yolculuğa katıldı. Bir müddet sonra, padişah hazretlerinin emir ve müsaadeleriyle, onunla atbaşı birlikte gitmekte olan ve başta gelen ulemâdan bulunan Mevlâna Zeyrek ve Mevlâna Seyyid Ali'nin ilmî mübahase dairesine dahil oldu.

İlk menzile kadar devam eden bu mübahase esnasında Hocazade'nin göstermiş olduğu çok üstün iktidar maarifsever padişahın da büyük takdirini kazandığı halde, Mevlâna Zeyrek ve Mevlâna Seyyid Ali'yi çeşitli hediyelerle taltif buyuran padişah, her nedense Hocazade'yi bundan mahrum kıldı. Bu hal ise Hocazade'den fazla çevresindekileri ve ona hizmet edenleri üzdü.

Birkaç gün daha gidildi. Birgün has kapıcılardan bazıları gelip Hoca'yı perişan bir halde görerek elini öptüler; kutlu padişahın yüce selâmını bildirdikten sonra kendisini muallim tayin ettiğini müjdelediler. Bundan başka padişah hediyesi olmak üzere onbin akça, bir âlâ çadır, birkaç at ve hizmetkâr, bir miktar çok iyi kaliteli elbise takdim ettiler. Padişah hazretlerinin kendisini beklemekte olduğunu söylediler.

Neye uğradığını bilmeyen Hocazade Efendi, ilk önce kendisine hizmet eden adamın borcunu tamamiyle ödedi. Bu adam Bursa'dan beri yanındaydı. Hem verdiği borcu ikide birde hatırlatıyordu, hem de padişah birkaç gün önce atıye ve ihsan vermediği için enikonu surat asmıştı. Bununla birlikte o, bütün bu suçlarını affettikten başka yine de hizmetinde alıkoydu. Sonra yüce irâde gereğince bir an önce huzur-u hümâyuna dahil olmak için acele gösterdi. O günden itibaren de vazife görmeye başladı.

Haiz olduğu faziletin kemâli ve kemâlin fazileti sayesinde kısa zamanda padişah katında gereği gibi şeref ve imtiyaz kazanmış, onun yakınları arasına katılmıştı. Ne çare ki kendisini padişaha takdim etmekte ve tanıtmakta ilk vasıta olan sadrazam Mahmut Paşa bu mazhariyetini çekemiyordu. Onun

telkin ve aldatması sonunda kazaskerliğe talip oldu; böylelikle padişahın yakını olmak şerefinden uzak düştü.

Öte yandan, babası Hoca Yusuf, oğlunun kazasker olduğu müjdesini almıştı. Ziyaret etmek maksadıyla Edirne'ye gitmeyi kararlaştırdı. Bu kararını oğluna da bildirdi. Bir zaman sonra babasının gelmekte olduğunu ve Edirne'ye yakın bir yere vardığını haber alan Hocasade, ulemâdan büyük bir kalabalıkla birlikte, kendisini karşılamaya gitti.

Herkes at üzerindeydi ve herkes etrafa daha tesirli görünmek için gerek koşumlarına gerek kendi giyeceklerine itina etmişlerdi. Onlar gibi davranmayan Hocasade'yi tutumu ve kılık kıyafeti gerçekten tanınmaz bir hale getirmiş olmalı ki, babası ilk elini sıktığı zaman oğlunu tanıyamamış, sonradan öğrenmesi üzerine ellerini kaldırıp ağlaya ağlaya Cenabı Hakk'a sonsuz hamd ve şükürler etmiştir. İlk iş olarak gerek babası, gerek kardeşleri vaktiyle ona karşı yaptıkları kusurlar için özürler dilemek istemişlerse de keremkâr Hocasade:

— Eğer sizlerin bana o yolda tutum ve davranışlarının olmasaydı şimdiki mertebeye ulaşmam nasip olmazdı, özür dilemeye lüzum yok, diyerek onları bundan menetmiş, ayrıca iznini aldıktan sonra kendilerini Fatih Sultan Mehmet Han Hazretlerinin huzuruna arz ve takdim etmiş, böylece babalık hakkına olan derin saygısını bir kere daha göstermiştir.

Hocasade babasının ve kardeşlerinin şerefine büyük bir ziyafet tertip etti. Ayân ve ulemâdan birçok kimseyi de bu ziyafete çağırıldı. Yemek sırasında babasını kendi yanına oturttu, davetliler de mertebelerine göre birer yere oturdular. Bu sırada kardeşleri kendilerine lâıyk birer yer bulamayarak uşaklarla birlikte ayakta durmaya mecbur oldular. Sübhânül kaadirül kerîm...

Kardeşlerini bu halde gören Mevlânâ Hocasade, Şeyh Velî Şemseddin'in vaktiyle kendisine söylemiş olduğu sözü hatırlayarak, hiç beklemediği halde, nail olmuş bulunduğu

Allah'ın bu büyük ve sonsuz lûtuflarına karşı engin şükürler etti.”¹

Ne dersiniz, siz de Hz. Yusuf ve kardeşlerinin hikayesini hatırladınız mı?²

OKUMA KEYFİ

Çok Okumak Çok çalışmak

Büyük başarılar için büyük gayretler gerekir. Az çalışmakla büyük adam olunmaz. Büyük adamlar olmadan da büyük işler başarılamaz. Her alanda bu böyledir.

¹ Eslaf, s. 61-66.

² Kur'an'da 12. Sure. Hz. Yusuf'u anlatan ve “ahsenu'l kasas”, yani “en güzel hikayeyi” içeren sure.

Bizim alanımız ilim olunca da durum değişmez haliyle. Büyük bir bilgin olmak için de çok okumaya, çok yazmaya, çok düşünmeye, çok çabalamaya ihtiyaç vardır.

Nitekim İslam alimlerinin hayatlarına baktığımız zaman, insanüstü bir çaba ve gayret görüyoruz. İlim elde etmek elbette o kadar kolay değildir. Özellikle de basın yayının ancak el yazmalarıyla yürütüldüğü, yaya veya deve ve atlarla sağlandığı, ulaşımın çok zor olduğu o eski zamanlarda. Abdul Fettah Ebu Gudde, “İlim Uğrunda” kitabında çok çarpıcı hikaye ve yorumlarla kısmen buna değinir.¹ Alimlerimizin yazdığı tabakat ve teracim kitaplarının yanında son zamanlarda yazılan ansiklopediler de bu açıdan okunması faydalı eserlerdir kuşkusuz.

Gözünüzü yumunuz ve büyük bildiğiniz alimlerin hayatını film gibi gözünüzün önünden geçiriniz bir. Kimler vardır aralarında? Hiçbir tembel bulabilir misiniz aralarında?

Mesela şu İbn Abbas’a bakınız, Sevgili Peygamberimiz (s.a.v)’in amcasının oğlu olarak saygın bir hayat yaşayabilir, ama o buna ilmin fazilet ve bereketini de eklemek istiyor ve öğrenciye yakışan bir tevazu ile kapı kapı dolaşarak ehlinde hadis topluyor ve yazıyor.

Şu Ebu Hureyre nelere katlanıyor? Açlığı, çıplaklığı ve daha başka ilim uğrunda katlandığı fedakarlıklar dillere destan. Çünkü gözü ilimden başka bir şey görmüyor. Ama o, bununla çok mutlu.

Şu Buharî’ye bakınız, dünyayı dolaşiyor! Babasından kalan serveti ilim uğrunda bitiriyor. Zaman zaman kitapları sırtında ilim için yolculuk yaparken, yeri geliyor açlıktan çayır yiyor.

Ya hadis için yapılan yolculuklarda (rihle) aç susuz kan işeyen alimler?

Şu Razi’ye bakınız, yemek yediğı saatlere acıyor. Evinden medresesine giderken vaktini değerlendiriyor, atının

¹ Abdu’l Fettah Ebu Gudde, İlim Uğrunda, Ebru y. İst. Ocak 1985.

etrafında yürüyen yüzlerce öğrencisine ders veriyor, söylediklerini not tutturuyor.

Şu Gazali'ye bakınız; bir kere kitaplarını eşkiyaya kaptırınca ona nasıl yalvardı ve geri aldı biliyorsunuz. Bu bir ders oldu kendisine ve bundan sonra bütün öğrendiklerini ezberledi.

Serahsî'ye bakınız, ezber ettiği koca fıkıh kitabı "kâfi"nin metninden, haksız yere hapsedildiği kuyudan yukarıda dersini dinleyen talebelerine seslenerek "Mebcut"un büyük bir bölümünü yazdırıyor. Bugün o metin ve şerh, otuz cilt olarak basılmıştır.

Şu İbn Sina'ya bakınız, kaçtığı beldede kendisinden tıp üzerine yazdığı kitabını soranlara "yanımda yok ama isterseniz size ezberden yazdırayım" diyor ve yazdırıyor. Sonra da eski nüshayla karşılaştırdıklarında hiçbir fark bulamıyorlar.

Ali Emîrî Efendi

Şu Ali Emirî Efendiye bakınız Allah aşkına! Hayatını kitaplarına, kitaplarını milletine vakfeden Ali Emiri Efendi, 1857 yılında Diyarbakır'da doğdu. Babası Mehmed Şerif Efendi, Bağdat ile Diyarbakır arasında kervan işleten bir tüccardı. Dolayısıyla oğluna çarşıdaki dükkânında bir yer vererek ticaret hayatına hazırlamak istedi. Halbuki küçük Ali'nin o tarakta hiç bezi yoktu. Bütün dünyası kitaplardan ve okumaktan ibaretti. Nitekim elinde kitap, dükkânın bir köşesinde otururdu. Dükkana gelen müşterilere: "Mal orada, fiatı da şudur. alacaksınız indireyim. Yoksa beni boş yere meşgul eyiniz!" demeye başladı.

Oğlunun dükkâna faydadan çok zarar getireceğini gören Mehmed Şerif Efendi küçük Ali'yi ticarethanesinden uzaklaştırdı.

Ali Emiri Efendi ilk tahsilini Diyarbakır'daki Sülûkiyye Medresesi'nde yaptı. Bir ara Sıbyan Mektebi'ne devam etti. Buradaki hocası Feyzullah Feyzi Efendi'den çok yararlandı. Sekiz on yaşındayken büyük bir okuma merakına kapıldı,

arkadaşları arasında kitaplara olan düşkünlüğüyle tanındı. Dört bin beyitlik "Nevâdirü'l-Asar" adındaki şiir kitabıyla, Hazreti Ali'nin kelâm-ı kibarlarını işte bu sırada ezberledi.

"Tezkire-i Şuarây-ı Âmid" isimli eserinden öğrendiğimize göre, Ali Emiri Efendi gece gündüz kitaplarla meşgul oluyor, durup dinlenmeden okuyor, uyurken bile gündüz okuduklarını tekrarlıyor, bundan dolayı kimse yanında yatmak istemiyordu.

Lâmba ışığında sabahlara kadar devam eden bu yoğun okuma temposundan sonra vücudunda hastalık belirtileri baş gösterdi. Doktorlar okumaya ara vermesini, seyahate çıkmasını tavsiye ettiler.

Durumun ciddiyetini fark eden Ali Emiri Efendi, o sırada Mardin Sancağı Tahrîrat ve Rûsumat Müdürü olan dayısının yanına gitti, burada bir süre istirahat etti. Derken yine okumaya başladı. Üç yıl kaldığı Mardin'de Arapça'sını, Farsça'sını iyice ilerletti. Bir ara, Firdevsî'nin dünyaca meşhur eseri "Şehnâme"yi Bağdat'tan getirtti, bu şark klâsiğinin lezzetini de bir güzel tattı. Ayrıca bir çok Arap şairinin şiirlerini ezberledi, kendisi de Arapça şiirler yazmaya başladı. Yüzbinden fazla beyit ezberindeydi.

Ali Emirî merhum gittiği her yerde bütün maaşını vererek bin bir zahmetle sandık sandık topladığı, sayısı 15.000 i aşan kitaplarının tamamını millete hediye etti. "Millet" kütüphanesini kurarak kendisi de orada müdür oldu. İsteseydi o kütüphaneye adını da verebilirdi, ama ihlaslı davrandı ve "Millet Kütüphanesi" dedi. Benim hissiyatımda, bir faydalı kitabın Yemen'de bulunduğunu duyan, ama oraya gidecek parası olmadığından memuriyetini oraya çıkararak ve o eseri alıp getiren, daha başka bir sürü kitabı yazan ve başkasının yazdıklarını da yanında getiren o zat-ı muhterem ölmemiş, bilakis o muhterem zat, kitaplarının arasında bir bilge sultan gibi oturuyor.

Ezberinde yüz binlerce beyit olan bu kitap kurdu ile sohbet kim bilir ne kadar lezzetlidir, tatmadık maalesef, ama tadanlardan duyduk, az çok tahmin de edebiliyoruz. Bunun en

son örneği, İstanbul'daki o "Millet Kütüphanesi"nin son müdürlerinden M. Serhan Tayşı'nın, hayatı ile yazdığı o güzel hatırat kitabına "Ali Emiri İzinde" adını vermesidir.

Mükrimin Halil "Kütüphane Okur"

Okumak deyince çağımızda akla gelenlerden birisi de Mükrimin Halil Yınanç Hocadır. Bu okumaları onu ilim adamları arasında çok seçkin bir makama yükseltiyor. Eğer kütüphaneyi bir tekke kabul edersek Hoca'nın derviş değil şeyh olması, hem de şeyhlerin şeyhi makamına oturtulması gerekir. Mademki şiir vadisinde yıllarca at koşturup birinci gelenler "Sultan-ı şuarâ", yani "şairler sultanı" ilân ediliyor, mademki eli kalem tutmaktan nasırlaşan yarım yüzyıllık yazarlar "Şeyhü'l-Muharrirîn" unvanına lâayık görülüyor; öyleyse ömrünü kitapların arasında geçiren, kütüphanelerin loş ve izbe köşelerinde huzur bulan, bu ilim hazinelerini kendine mesken edinen Ord. Prof. Dr. Mükrimin Halil Hoca'yı da "Şeyhü'l-Kütüp", yani "Kitapların şeyhi" makamına yükseltmek icab ediyor.

Nitekim İstanbul Üniversitesinin eski rektörlerinden Ord. Prof. Dr. Kâzım İsmail Gürkan, onun bu özelliğine dikkati çekiyor; 28 Aralık 1961 tarihli Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan bir yazısında "Herkes kitap okur, fakat Mükrimin kütüphane okur!" diyor.¹

İsmail Saib Sencer: Kafası Kütüphaneden Zengin

Ondan da çok okuyan ve hafızasında kütüphane taşıyanlar var. Mesela onlardan birisi de İsmail Saib Sencer'dir. Sahaflarada eksik bulduğu kitapların eksik sayfalarını ezberden yzdırdığı meşhurdur. Sonra kütüphaneye giderek karşılaştırmışlar, bir harf bile noksan değil. Sübhanallah!

¹ Bkz. Dursun Gürlek , Ayaklı Kütüphaneler, s. 63.

İzmir Atatürk Lisesi felsefe öğretmenlerinden “Baklava Kazım” lakabıyla meşhur Kazım Gürpınar anlatıyor: “Sorbonne'da bir grup arkadaşıyla Şark kültürüne dair bir meseleyi araştırdıkları bir noktada tıkanmışlar. Danışman hocaları da işin içinden çıkamamış. En nihayet, Kâzım Hoca, İlimler Akademisi'ne başvurmuş. Akademi'dekiler, onun Türk olduğunu öğrenince, "Böyle zor konularda, Türkiye'de bir danışmanımız var, ona danışıyoruz. İstanbul'da yaşıyor, ismi İsmail Saib Sencer” demişler.

Kâzım Bey, onlardan bir referans mektubu alarak Türkiye'ye döner dönmez doğrudan İstanbul'a gelmiş. Hoca Efendiyi bulup mektubu vermiş, derdini anlatmış. İsmail Saib Efendi, Kâzım Bey'e şuna benzer bir tarif yapmış: “Şu merdiveni karşı rafa daya. Üçüncü sıradaki sekizinci kitabı çıkar, filanca sayfasını aç. Aradığın şey orada.”

İsmail Saib Sencer Efendi böye bir deha imiş işte. Her şey zihninde kayıt altındaymış. Kâzım Bey, bunu anlattıktan sonra “İftihar ettim. Çok duygulandım”¹ diyor.

Fuat Sezgin Kaç Günde Saat Okuyor?

Bir tv programında kendisi ile yapılan söyleşide anlatıyordu, Fuat Sezgin'e Alman Hocası “günde kaç saat okuyor, çalışıyorsun?” diye sormuş. O da “12-14 saat” demiş. Alman müsteşrik, “Ben bu yaşımda hala günde 18 saat okuyor, çalışıyorum” demiş. Sanki bu bir ikazdır. Öyle anladığını söylüyor Fuat Bey.

Kültür ve medeniyetimize bu kadar eser kazandırarak onu dünyaya tanıtan Fuat Sezgin bey, o söyleşide, ilerlemiş yaşına ve zayıf düşen bünyesine rağmen hala günde 12 saattan fazla çalışmaya devam ettiğini söylüyordu.

¹ M.Serhan Tayşi, Ali Emiri İzinde, s. 113 İsmail Saib Sencer ile ilgili bazı bilgiler “Kitap Sevgisi” kitabımızda geçmiştir, bakılabilir.

İşte onun bu işi nasıl ciddi tuttuğunu gösteren ve o muazzam sorumluluk duygusunu ifade eden müthiş sözleri: “Bazen yoruluyorum ve kitabın, çalışmanın başından kalkarak kendime bir çay veya kahve yapıyorum. İçecek zaman ileride yapmayı planladığım işler aklıma geliyor ve kendime diyorum ki, ‘Fuat, zaman daralıyor, ölüm yaklaşıyor. Daha yapman gereken bir sürü işin var. Senin burada çay içerek geçirecek vaktin yok. Hadi iş başına.’ Kalkıp çalışmaya dönüyorum.”

Ali Yakup Hoca'nın Gözü Doymuyor

Ali Ulvi Kurucu, herkese hararetle tavsiye ettiğimiz o muhteşem hatıratında “Ezher’de Kaldığı Yıllar”ı anlatırken bir yerde Ali Yakup Hocayı bize tanıtır.

“Ali Yakup Bey, okumaya, öğrenmeye, ilme doymazdı. Öğleden sonra ikindiye yakın medreselerden gelirdi, **ondan sonra bütün talebelere ders okutur, sonra biraz uzanır dinlenirdi. Bu saatlerde Ali Yakup Bey'in odasına gittiğimde** görürdüm ki, karyolaya yatmış, ama yanındaki iskemlenin üstüne on, onbeş kitap koymuş...

- Hazret yahu! Şimdi sen dalacaksın, için geçecek uyuyacaksın, bu kadar kitabın ne lüzumu var?

- Haklısın be birader. Yahu gözüm doysun diye koyuyorum, ama doymuyor.”¹

Evet, bütün bu güzel örnekler bizde derin ve yüce duygular oluşturmali, bizi terbiye ve idealize etmelidir değil mi? Buralardan alacağımız hızla çok çalışmalı, çok okumalı, çok yazmalı ve insanlığa hayırlı eserler bırakarak faydalı olmalıyız. Ama asla çalışmalarımızla yetinmemeli, daha çok çalışmaya, öğrenmeye ihtiyacımızı hissederek itiraf etmeli, verdiği nimetlerden dolayı Allah Teâlâ’ya şükrederek O’nun bir nevi “hane halkı” sayılan ahaliye hizmet etmeye gayret etmeliyiz.

¹ Ali Ulvi Kurucu, Hatıralar, II. 308 – 309.

Ama bütün bunları ihlas ve samimiyetle, yani sevap ve mükafatını sadece Allah Teâlâ'dan bekleyerek yapmalı, halka karşı mütevazı olmalı, gurur ve kibirden sakınmalıyız. Varsa hizmetlerimizi kimsenin başına kakmamalı, kimseye minnet etmemeliyiz. Bunlar birer eza ve cefadır, iyiliklerimizi yer bitirir.

Bizim için zevklerini terk ederek özel hayatlarından vaz geçen bu kahramanlara minnet ve şükranlarımızı sunalım, fatihalar ve hayır dualarla yad edelim.

İbnülemin Mahmud Kemal: Ayaklı Kütüphane

Selef alimlerimizin sadece bir branşta değil, her ilim dalında mahir olduklarını daha önce yazmıştık. Dolayısıyla bütün ilim dallarında çalışmalarını sürdüren bu insanların haliyle çok çalışmaları gereği ortadadır.

Onlar genellikle sorduğunuz her soruyu en küçük bir yanlışlığa düşmeden zamanını ve mekânını bile belirterek, basit ayrıntıları dahi ekleyerek ânında cevaplandırıyorlardı. Onlardan birisi olan İbnülemin Mahmud Kemal Bey, sorulan sorulara kitaba bakarak cevap vermeyi, “beline kabak bağlayarak yüzmeye” benzetir ve “ne tadı olur!” dermiş.

Tanıyanlar onun için “Kafası tanzim edilmiş zengin bir arşiv gibiydi” derler. Bundan dolayıdır ki yine kendisine “Kafasını içi, kütüphanesinden daha zengin olan adam” denilmişti. Hazret'in ne büyük bir hafıza şampiyonu olduğunu gösteren ilginç menkıbelerin sayısı hayli kabarıktır.

Bazı Amerikalı ilim adamları, şöhretini duydukları Üstadı ziyaret etmek için İstanbul'a gelirler, Mercan'daki konağın yolunu tutarlar, derken bir anda kendilerini bu büyük âlimin karşısında bulurlar.

Tanışma ve konuşma faslı biraz ilerledikten sonra misafirler, Kanunî Sultan Süleyman dönemiyle ilgili bir araştırma yaptıklarını, bu konu hakkında bilgi topladıklarını

söylerler. Mahmut Kemal Bey, verdiği bilgilerle Amerikalıları son derece şaşırır. Anlattıkça coşar, coştukça anlatır.

Bunlar Kanûnî devrinde yaşamış şairlerden herhangi birisinin el yazısını görmek istediklerini dile getirirler. İbnülemin tercümana "Ayağın temiz mi?" diye sorar. Tabii ki tercüman şaşırır, ayak temizliği ile bir şairin el yazısı arasında nasıl bir münasebet bulunduğunu anlamaya çalışır. O düşünedursun, Hazret şöyle seslenir:

- Eğer ayağın temiz değilse şu kanepenin üstüne bir kâğıt koy, üstüne bas, üçüncü raftaki altıncı kitabı indir, yirmi beşinci sayfasını aç bak. Aradığın yazıyı orada bulacaksın!¹

İbnülemin Mahmud Kemal Bey çok çalışmış, yani çok okumuş ve yazmış, bu millete büyük eserler vermiş bir alimdir, kelimenin tam anlamıyla o bir üstaddir. Yazdığı eserler ilmini ve cehdini ortaya koyar. Ama buna rağmen kendisi için üniversitede düzenlenen bir törende şöyle konuşur:

“Ben, nefsinde bir kıymet tasavvur eden hayalperestlerden değilim. Haddimi bilenlerdenim. Benim beğenilecek bir şeyimin olmadığını samimi bir vicdan ile itiraf etmekle beraber müteselli olduğum yalnız bir cihet vardır ki, aziz milletimin maarifine hizmet için çalışmakta bulunduğumdur. Muvaffak olamıyorsam kusurumun hüsn-ü niyetime bağışlanacağını ümit ederim.

“İlmine hükmettiren insana fart-ı cehlidir.
Ehl'i irfan cehlini âlim olunca anlıyor.”

Babam merhum bana iffet ve namustan başka servet bırakmadı. Ben ise kazanmanın yolunu hiçbir devirde öğrenemediğimden servet sahibi olamadım. Cenâb-ı Mürebbi-i Alem 'Rızkın hayırlısı, kifayet edenidir' buyurduğundan bana isabet edene kanaat ettim. Cenab-ı Hakk'a şükrederim ki,

¹ Bkz. Dursun Gürlek , Ayaklı Kütüphaneler, s. 280

nefsimce maddi bir dileğim ve emelim yoktur. Dilerim ki, kitabı hayatım kapandıktan sonra kitaplarım erbab-ı tettebbu' ve meraka fâide temin eylesin."¹

İşi Zevke Dönüştürme

Bir de gıpta ile baktığım şu maceraya kulak verelim: bir kadın oğlundan şikayet ediyordu, ben de gülerек dinliyordum. Gülmem, kadının derdine lakaytlıktan ziyade, bir öğretmen olarak duyduğum şeylerin güzelliklerinden ötürüydü ama, bunu kadına nasıl anlatacaktım?

- Hocam bu bizim çocuğa biraz akıl versene. Mektep bitti, tatil geldi, derse çalışması bitmedi. Hala akşamlara kadar elinde kitap, durmadan okuyor. "Oğlum yeter artık, mektep bitti, tatil oldu. Gez toz eğlen biraz. Arkadaşlarıyla oyna. Kızlara, bağlara, dağlara git. Gözün kör olacak Allah etmeye" diyorum, bana hiç aldırmıyor. Aklını yitirecek diye korkuyorum.

- Niye okula gönderdin onu? Deli olmasından korkuyorsan mektepten al, okutma!

- Ama hocam okusun adam olsun diye mektebe gönderdim. - İyi ya, o da adam olmak için çalışıyor. Bunun birinci yolu da oturup okumaktır. Senin oğlun da ne güzel okuyor işte. Niye dert yanıyor, zavallıyı şikayet ediyorsun?

-Acıyorum hocam. Onu akşama kadar öyle kös kös oturup kitap okur görünce içim parçalanıyor. İstiyorum ki gezsin, tozsun, eğlensin.

- Eee, adam olmak kolay mı? Sen bahçenden bir domates, biber, patlıcan almak için ne kadar emek veriyorsun? Kitaplar da bilgi vermek için emek ister. Alim olmak kolay olsaydı, herkes olurdu. Fakat üzülme, o emek senin emeğine

¹ Dursun Gürlek, Ayaklı Kütüphaneler, s. 277

benzemez. Yani yormaz adamı. Bu da ilmin bereketi.

- Nasıl yani, anlamadım hocam. Adam çalışır emek verir de yorulmaz mı?

- Evet, ilim yolcusu hem çalışır, emek verir, hem de yorulmaz. Bak sana anlatayım. Sen yetiştirdiğin hıyarı, domatesi yerken yoruluyor musun?

- Yok, yorulmuyorum.

- Üstelik iştahla yerken zevk de alıyorsun değil mi?

- Elbette.

- İşte akıllı bir talebe de kitap okurken, ders çalışırken, problem çözerken zevk alır. Bak sen hıyarı ısırırken dişlerini oynatıyorsun, sonra da on kere, yirmi kere çiğniyorsun. Bu hasta bir adama ne kadar zahmetli bir iştir. Onun için canı yemek istemez. Çiğnemeye dermanı yok da ondan, yorulur çünkü. Ama sen yorulmazsın. Hatta hıyarı ısırmadan önce biraz sonra ağzına dolacak olan tadı, zevki düşünürsün de ağzın sulanır değil mi?

- Yahu şimdi bile ağzım sulandı.

- Hah işte. Bir talebe de aynen böyledir. İlmin kendisine vereceği zevkleri, menfaatleri düşünür, yaptığı işi sever, keyifle çalışır. Bırak onu, bizzat derse çalışmak, kitap okumak, hıyar ısırma gibi tatlıdır, zevklidir, keyiflidir. Sonra sen onu evde kös kös oturuyor sanıyorsun ya, aslında o evde oturmuyor. O okurken beyninde nice yolculuklara çıkıyordur. Okuduğu kitabın içinde senin göremediğin gizli bir yol vardır, adama dünyayı, hatta semayı gezdirir. Kalabalıklara girer, savaşlara katılır, eğlenceleri izler, keyfince yaşar gider.

- Hocam adam oturduğu yerde nasıl dünyayı gezer?

- Yahu senin evde televizyon yok mu? Ya da hiç onu seyretmedin mi?

- Ettim.

- Koltukta otururken nerelere gitin

geldin değil mi ya! Dağları denizleri gördün değil mi? İşte okumak da öyle gezdiren insanı. Senin çocuk kitaba bakarken dünyayı dolaşüyor ve senden benden daha çok keyifli zaman geçiriyor. Sen hiç üzülme. Allah herkesin çocuğunu da böyle yapsın. Sen dua et, o ileride büyük bir alim olacak. Onun yüzünden herkes senin de elini öpecek.

- Vallahi ne bileyim hocam!

- Sen bilmezsen ben biliyorum, sen rahat ol, çocuğa karışma.

- Haklısın da, öteden beri “tahsil zor” diye duyarız. Ben de bunu böyle görünce acıyorum işte.

- Sen yanlış anlama. Tahsil zor değil. Zor olan fakirlik ve gurbettir. Adam gurbette tahsil yaparken parası olmaz, aç susuz kalır, uşür hasta olur filan. Zor olan onlar. Ama adamın böyle bir sıkıntısı yoksa, tahsilin kendisi yağ bal yemek gibi tatlıdır. Şimdi devlet herkese burs veriyor, millet gençlere sahip çıkıyor. Öyle aç açık kalmalar bitti şükür. Var mı öyle bir sıkıntı?

- Yok şükür hocam.

- Eh, bu yoksa, zorluk da yok demektir. Senin çocuk maşallah meseleyi anlamış, işini de keyfe çevirmiş, iyisi mi sen hiç karışma ona.

- Ağzına sağlık hocam. Allah senden razı olsun. Beni rahatlattın. O zaman ben hiç karışmam. Oğlan nasıl biliyorsa öyle yapsın.

- Tamam işte, senin yapacağın da budur. Sen ona dua et yeter. Ana duası makbul olur.

Okuma Keyfi

Okumanın nasıl bir keyif olduğunu sadece bu kadın değil, çoğu insan da takdir edemez. Hatta nice okur yazar da buna dahildir desek abartı olmaz.

Oysa seçtiğin her kitap bir alemdir, gez dolaş bitmez. Beğendiğin her kitap bir allâmedir, sohbet et dur. Sen

usanmadıkça o usanmaz. Kainat kitabını ibretle okumak da böyledir. Derin murakabelerle gönül alemini seyretmek de böyledir. Bunlar belli bir tertip ve sırayla gelir adama. Gittikçe de kaliteleşirler.

İnsan önce kitap okur, düşünce ufku açılır, bakışı zenginleşir. Sonra kainat üstüne tefekkürü yoğunlaşır, bakar, tefekkür eder, yorumlar, yine zenginleşir. En sonunda da iç alemine, gönül deryasına dalar, kalbin uçsuz bucaksız ufuklarında cevalan eder. Bu da bambaşka bir zevk ve bambaşka bir zenginlik olsa gerektir. Bu aleme erişenler, görünen aleme pek iltifat etmezler.

Birisinden duymuştum. Ramazanoğlu Mahmut Sami Efendi Bursa'ya gelir. Bir gün yârânı onu alır Uludağ'a çıkarırlar. Şehre ve vadiye bakar bir ulu ağaç altına minder atarlar. Sami Efendi gelir oturur. Çok geçmez, boynu düşer kalbinin üstüne ve dalar gider murakabelere...

Bu esnada bir seveni, “Efendim, manzara ne güzel değil mi?” der.

Gözlerini açar, şöyle bir bakar, “Çok güzel maşallah” der ve yine kendi alemine dalar. Belli ki nezaketen açmıştır gözlerini, “sözüme cevap vermedi” diye incinmesin için açmıştır.

Söyleyen eğer onun gözü kapalı seyrettiği güzellikleri bir bilseydi, dediğine diyeceğine bin pişman olurdu herhalde...

Biz onu bilemesek de, kitap okumanın ne anlama geldiğini az çok biliyoruz Allah'ın lütfuyla. Onun için şu adamı da anlıyoruz az çok:

“Abbasi halifelerinden biri, sohbet ve muhabbet etmek için, devrin büyük âlimlerinden bir zatı saraya davet eder. Görevli şahıs, durumu bildirmek üzere o âlimin evine gider; renk renk, cilt cilt, boy boy kitapların ortasında oturduğunu görür. Bu güzel manzarayı kısa bir süre seyrettikten sonra, dört bir yanı kitaplar tarafından kuşatılan âlime seslenir:

- Halife Efendimiz sizi saraya davet ediyor.
Kitapların Efendisi, şu cevabı verir:

- Mü'minlerin Emiri'ne söyleyiniz. Şu anda yanımda bulunan ilim, irfan ve hikmet ehli bir grup insanla sohbet ediyorum. Onlarla işim biter bitmez, halife efendimizin davetine icabet edeceğim.

Görevli şahıs, bu sözleri nakledince halife büyük bir merakla sorar:

- Kendisini bu kadar etkileyen o âlimler acaba kimlerdi?

Saray görevlisi,

- Vallahi efendimiz, yanında hiç kimse yoktu! deyince büsbütün meraklanan halife son kesin emri verir:

- Onu filan saatte mutlaka saraya getir!

Halife, apar topar huzura çıkarılan âlime, biraz da yüksek bir sesle sorar:

- Seni, bizim yanımıza gelmekte geciktiren âlimler kimlerdi?

Alim tek kelimeyle cevap verir:

- Kitaplar!¹

Yukarıda bir başlıkta “Okumak Yazarlarla Konuşmaktır” demiştik değil mi? İşte bu hakikatin bir isbatı da bu kıssadır.

Kaya Yargıcı ağabeyimizle

Söz okuma keyfinden açılınca, ben de yaşadığım bir iki keyfden bahsedeyim.

Benim Kaya Yargıcı adında çok sevgili bir abim ve dostum var. Şimdi hasreti burnumda tütüyor. Ayrı şehirlerde yaşıyoruz çünkü. Öğretmenliğimin ilk yıllarında çalıştığım Kahramanmaraş'ın Andırın Kazasında PTT müdürlüğü yapardı. Rahmetli eşi, değerli yengemiz Nebahat ablamız da kendisi kadar misafirperver ve cömertti. Ben o günlerde

¹ Dursun Gürlek, Çınaraltı, s. 9.

bekardım ve genellikle lokantadan yerdim. Onlar ise hergün akşam yemeğini evlerinde yememi isterler, bunda da iki zaptiye gibi akşam çıkışta okul kapısında bekleyen sevgili oğulları Mehmet ve Cemaleddin sebebiyle çoğu kez başarılı da olurlardı. İki dünyalar tatlısı küçücük kızları Zehra ve Betül de nazlı nazlı boyunlarını bükerek kendilerini sevindirmemi isterlerdi.

Yemeklerimizi yer, biraz çocuklarla oynar, sonra odamıza çekilir, demli çay eşliğinde bol bol kitap okurduk.

Bu çok hoş sohbet ve çok sevimli mübarek abimiz ben kitabı okurken gözlerini yumar ve beni kitabın yazarı yerine koyar ve sanki ben yazar efendi kendine söylüyormuşum gibi dinlerdi okuduklarımı. Hatta bazen sorulara benim de duyacağım kadar sesli cevap verir, azarlandığında yer yer özür diler, “ey münafık” diye haykırdığımda istiğfar eder, iman tazelerdi. Sohbetin içine girerdi yani.

Haliyle ben de o zaman daha bir iştahlanır ve Abdulkadir Geylanî, Mevlana, Bediüzzaman, Mahmut Sami... olurum ses tonumla, duruşumla. Yani okumaz, konuşurdum. O da yer yer “evet efendim, maalesef efendim, tamam efendim, tevbe efendim, bir daha olmaz efendim, eşşeklik ettim efendim...” der dururdu... Ben de bazen “estağfirullah” der, sahneye canlılık katardım. Ne kadar tatlı okumalarımız olurdu öyle! Hey gidi günler...

Neler mi okurduk?

Son paragraf azıcık ipucu veriyor. Bazılarını sayalım: “el-Fethu’r Rabbanî” Abdulkadir Geylanî’nin sohbetlerini içeren kitabının orijinal adıdır. Hem Abdulkadir Akçiçek, hem de Yaman Arıkan tarafından Türkçe’ye tercüme edilmiştir. Biz, “İlahî Armağan” adıyla Akçiçek’in tercümesini okurduk. M. Es’ad Erbilî ve Said Nursî bu kitabı çok beğenir ve tavsiye ederler. Gerçekten de etkili bir kitap.

Kuşeyri Risalesi, tıpkı Gazalî'nin İhya'sı gibi şeriata dayalı ve dengeli bir tasavvufu anlatır. Her ikisi de okuduğumuz kitaplardandı. Sami Efendinin kitapları o zaman "Mahmut Hakkı" müstear ismiyle çıkardı. Ben gerçek yazarını bilmeden hepsini de okumuştuk. Attar'ın "Tezkire"si, Şârânî'nin "Tabakatü'l Kübra"sı zevkle okuduğumuz eserlerdi. Zaman zaman tefsirden "Hülasatü'l Beyan"ı okurduk. "Risale-i Nurlar" ve "Fî Zilâl" de okuduklarımız arasındaydı.

Ağabeyimizin o zamanki tek kusuru, memur oldukları için kitaplarını sandıkta saklamasıydı. Bense bundan rahatsız olurdum. İsterdim ki bütün kitapları gözlerimle her an seveyim, okşayayım. "Bu güzelleri sandıkta saklıyorsun. Görmeden nasıl rahat edebiliyordun Allah aşkına?" derdim. O da tatlı tatlı gülererek cevap verirdi. Tabi ben bekar bir memur olarak bütçenin her istediğimize el vermediğini henüz öğrenememiştim...

Kitap Elimden Fırladı

Size yeri gelmişken çocukluktan delikanlılığa doğru yürüdüğüm günlerde yaşadığım bir hatıramı daha anlatayım da keyfimiz artsın.

Rahmetli dedemin uzlet yıllarıydı. Köyümüz Hartlap'ta suyu içinden çıkan o küçük ve güzel bahçesine sabah erkenden girer, akşam çıkardı. Biraz bahçeyle meşgul olursa da, hep zikir ve fikirle, ibadetle geçirirdi günlerini orada. Zikir çekerek ağlardı, gelenleri olursa tatlı tatlı sohbet eder, bir ömür duyduğu vaaz-u nasihatları anlatırdı.

Bir de küçük bir kitabı vardı. Abdülkadir Geylani'nin menkıbelerinden bahsedirdi. Okuturdu her gelene onu. Kendisi ümmi idi. Okurken sapredemez, hangi kıssa olduğunu ve sonunun nasıl geldiğini bilir, bir de söylerdi.

Kaç kere dinlemişti kimbilir? "Bak evlat şimdi şöyle olacak?" der, sanki ilk defa duyuyormuş gibi zevkle dinler, ağlar, coşardı.

Yine bir gün ben, o ve nenem, bahçedeyiz. Yine ona o kitaptan okuyorum. "Sen herkesten güzel okuyorsun" derdi bana. Ben de bu iltifata memnun olur, daha bir güzel okumaya çalışırdım.

İşte böyle bir hava sarmıştı beni yine. Okurken, okumuyor, sanki Geylanî ben olmuş konuşuyordum. Dedem coşmuştu, gözleri yumulu ve yaşlı, rüzgarın önündeki ağaç dalları gibi sallanıyordu.

Bu manzara karşısında ben de coşmuştum. Bütün hatipliğimi jest ve mimiklerimde gösteriyor, ses tonumu manaya uygun bir şekilde ayarlayarak yüksek perdeden hakim bir üslupla gürleştiriyordum.

Dedem ise gittikçe kendisinden geçiyor ve cerbezeleniyordu. Yaşlı gözlerini iyice yummuş sallanırken göğsünden hırıltılar ve gürültüler geliyordu. Şimdi olsa öyle yan gözle bakmaz, daha derinden incelerdim bir dervişin coşarak yaşadığı vecd ve istiğrak halini.

Anlaşılan dedemin hali bana da sirayet etmişti iyice. Dedim ya, ben de coşmuştum dedem gibi, onu da, bahçeyi de, alemi de unutmuştum. Birden ve çok aniden, ince ve gümüş gibi bir kılınç şimşek gibi çakarak ve gök gibi gürleyerek sıyrılıverdi dedemin ağzından: "HAYYY"

Kalbim ikiye mi biçildi?

Kitap bir yana, ben bir yana savrulup düşmüşüm. Bu nasıl oldu anlayamıyor, sadece korkuyor ve titriyordum. Nenem koşup, "korkma kuzum, bu deli bazen böyle bağırır. Aman yavrum korkma" diye beni kaldırmağa çalışıyordu.

Bense dedeme bakıyordum, sanırım ne beni görüyordu, ne de bir başka şeyi. Hiçbir şeyin farkında değildi. Vecd ve istiğrak halinde sallanıyordu durmadan.

Allah bilir ya, bizim dünyamızda değildi...

Cana İşleyen Manzara

Benim çarpıldığım o manzara gibi bir başka manzara da arkadaşım Ramazan Pak'ı çarpmıştı. Doğrusu anlattığı o güzel görüntüden ben de etkilenmiştim o zamanlar.

Anlattığına göre Konya Yüksek İslâm Enstitüsü'nde okurken, Mahmut Toptaş Hocayla birlikte, o şehirde ilmiyle, özellikle de fıkıh ilmindeki bilgisiyle tanınan ve sevilen bir alimi, Bozkırlı Mehmet Efendiyi ziyarete gitmişler. Hoca beden bakımından şöhreti kadar “büyük” değil, zayıf nahif bir adammış. İlk intiba çok da çekici olmamış galiba.

Misafirlerini bir odaya almış Hoca Efendi. Arkadaşım odaya girdiğinde, işte o anda, sanki bir başka dünyaya ayak basmışçasına şaşırılmış ve ürpermiş. Üstüne ilham yağmurları yağmağa başlamış o andan itibaren sağnak sağnak. Ebemkuşağındaki bütün renkler üstüne dökülerek aydınlatmış içini.

Gördüğü manzara müthişmiş. Zeminin basit kilimlerine ve yere serilmiş minderlerine inat, odanın her tarafı tavana kadar yükselen raflarda renge renk ciltli ve iri kitaplarla doluymuş. Bu kadar kitabı bir evde ilk defa gören arkadaşına bu manzara büyük bir kitap sevgisi aşılarmış. Arkadaşım farkında değil, en üst rafta yerleşen bir peri, kelimelerden kurşunlarla kalbinden vurmuş kendisini. Belirtileri sonraları çıkmıştır ama, Allah bilir ya “kitap hastalığının” ilk defa bulaştığı mekandır orası.

Bu manzaradan daha da şaşırtan ve ürperten tarafı, kendisini hayran bırakan yanı, sohbet esnasında konular

geldikçe hocanın açıklamalar yaparken, “bu bilgi Şu kitabın Şu cildinde, Şu sayfasında geçer” diyerek, o ihtiyarlığına rağmen yerinden ok gibi fırlaması, boyunun yetmediği yerlere kck bir merdivenle tırmanarak aradığı kitabı “eliyle koymuş gibi” bulması, alıp inmesi ve açtığı sayfada yanılmayarak okuması...

Başka yerde hiç görmediği bu güzel manzara onu o gün o kadar etkilemiŐ ki, sanki dışarı çıktığında bambaşka bir Ramazan Hoca olmuş. Bir nevi “Mecnun” gibi vurulmuŐ anlayacağımız arkadaşımız “Leyla”sına ve o günden sonra düşmüş ller yerine kitapların satıldığı mekanlara. Aramış durmuş ama, derdi mecnundan artık imiş, nkn Leyla’sı bir değil, binlerce imiş. “Onu da bul, bunu da” derken mektep bitmiş, o hala arıyor ve buldukça eve kapatıyordu. Heyhat, biter mi kitap?

Biz beraber çalışmaya başladığımızda, kendisi kitap almaya doyamadığından, kooperatifi çalıŐtırmaya başladı ve etraf Őehirlerden de arayarak, nerde bulursa derleyip toplayarak getirdiği kitapları bize ve öğrencilerine değişik yol ve yöntemlerle satıyordu. Ama bu “kitap hastalığı” öyle bir dertti ki, tuz yalamıŐ kuzunun su itike yanması gibi, aldıkça artıyor, bir türlü teskin olup dinmiyordu.

Nerden mi biliyorum?

Efendim, bir gün iki kr kardeşimiz köfte yiyormuŐ. Biri öbürüne demiş ki:

- Ulan köfteleri çift çift yutma!
- Lan yavrum nerden biliyorsun?
- Ben de öyle yapıyorum da, kendimden biliyorum...

Ben bunu anlatınca, eğer gülerek baŐınızı sallıyorsanız, muhakkak sizde de bu hastalıktan var demektir. Gerisini söylememe gerek var mı?

Ben bunları niye anlatıyorum, anladınız herhalde. Yeni yetişen ilim yolcusu yavrularımızı kitaplarla tanıştıralım, kütüphanelere alıştıralım. En önemlisi de, odasına gömülmüş ve kitaplardan başka hayat tanımayan münzevi alimler varsa çevremizde, yoksa giderek yakın şehirlere, onlarla tanıştıralım öğrencilerimizi. Oralardan bulaştıralım onlara okuma sevgisini, kitap aşkını.

NİTELİKLİ OKUMALAR

Disiplinli Okumalar

İlim de ciddiyet ister. Bir kitabın başına oturan adam, hudutta nöbet tutan asker ciddiyet ve dikkatiyle satırları yudumlarırken, saatleri devirir de usanmaz, bıkmaz. Okuma zevki de böyle gelişir.

İki sayfa okuyunca esneyen ve uyuyan adamlara inat onlar, saatlerce pür dikkat okur, not alır, gerekirse yazarlar. İşte o insanlardır çevrelerine ışık saçan kandiller.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v)in “Amellerin en faziletlisi, az da olsa devamlı olanıdır” hadisi pek meşhurdur. “Az da olsa devamlı olma hali” disiplini gösterir.

Yumuşak tükürük sakala bulaşır demişler. Laubali olmakta hayır yoktur. İster ilimde ve sanatta, ister velayet ve maneviyatta, isterse ticaret veya sanayi gibi maddiyatta olsun, başarıların hayatına bakınız, hep disiplin görürsünüz. Onların yatma ve kalkma saatleri, çalışma süreleri, kitap okuma, evrad ve ezkar zamanları hep ayarlıdır ve asla şaşmaz.

Bu disipline gelemeyen tembeller ve ham ruhlar, nefsin zevk ve şehvet sellerinde boğulur giderler. Geride kendilerini hatırlatacak bir eser bırakmaları ne mümkün, olsa olsa bırakılan mirası hoyratça tüketirler. Böylesi insanların kendilerine bir hayrı yoktur ki cemiyetlerine osun...

Okumaktan maksat, önce metni doğru anlamaktır. Bu olmazsa gerisi boştur. O yüzden anlamadan geçmemeliyiz. Bu da bir disiplin işidir. Sözlükler, şerhler, haşiyeler, sormalar, düşünceler... hep bunun için olmalı. Bunu elde etmek de yetmez. Bu bilgiyi benliğimize katmalı, içselleştirmeliyiz. Mahfuzatımız arasında olmalı ve yeri gelince kullanılmalıyız.

Ben şahsen bazen çok beğendiğim metinleri heyecanla tekrar tekrar okurum anlasam bile. Hatta yüksek sesle okuduğum da olur. Bu arada heyecanlanırım, ellerim terler. Altını çizerim o cümlelerin, kenarına not düşer veya bir çiçek resmi yaparım. Tekrar açarsam o kitabı, okumadan geçmem o bellikli yerleri.

Bir kitapta anlamadığımız yerler olursa, önceleri atlar geçerdim. Çocukluk işte. Şimdi öyle yapamıyorum tabi. Bunu bir haksızlık, bir zulüm, hatta bir ihanet görüyorum kitaba, yazarına, kendime ve zamana.

Özellikle eski dini metinlerdeki şerh ve haşiyeler bana bir metin üzerinde değişik anlamların harmanlanabileceğini gösterdi. Zengin anlamların hepsini bir anda herkesin göremeyeceğini gösterdi. Bundan da başkalarına bakmak, sormak, dinlemek gerektiğini öğrendim. Sormak, öğrenmek için, değerlendirmek için, farkı görmek için, eleştirmek için, zihne yerleştirmek, içselleştirmek için...

Çağımızdaki hızlı okuma teknikleri beni ikna etmedi. İltifat etmedim onlara. Biz tekrar tekrar okumayı ve zihne iyice yerleştirmeyi tavsiye ederken, hızlı okuma tekniklerini ne yapacağız? Bu ne nane, bu ne lahana turşusu? Hız, her zaman iyi değildir. Sürat trafikte felaket getirdiği gibi, yemekte de mide bozar. Çok yavaş da değil tavsiye ettiğimiz. Denge, itidal, hakkını verme; demek istediğimiz bu!

İlim dalı ne olursa olsun, bütün okumalar birbirine destek verir, yardım eder. O yüzden değişik okumalar her zaman tavsiye edilir. Bunu bilmeyen kimileri, söz gelimi bir öğrencinin elinde ders dışı bir kitap görse, “dersine bak” diye uyarır onu. Bilmez ki o da bir derstir okuyan için. Zengin ve farklı okumalıyız, keni alanımızdan kalmadan.

Meşhurların Okumaları

Cemil Meriç’e kitap okuyanlar anlatıyorlar. Dünyada yaşayan en büyük kitap dostlarından biri olan bu adam, okumaya adeta doymaz. Büyük bir tecessüsle kitaplara yönelir. Gözleri görmez olduktan sonra da derin bir dikkatle saatlerce okutur ve not aldırır.

Allah Teâlâ’nın imtihanları adamına göredir ve kimisine bela ve musibet çok çetin gelir. Cemil Meriç için de böyledir şüphesiz. Okumayı aşkla yapılan bir ibadete çeviren ve “fena fi’l kitap” olan bu adama imtihan, gözlerini kaybetmekle gelir. Biz daha ağırını Ziya Nur’da gördük; felç. Hiçbir yeri tutmuyor. Hiçbir şey yapamıyor. Sadece masum masum bakıyor öyle. Hikmetinden süal olunmaz ya Rabbim. Haşa, itiraz da olunmaz.

Cemil Meriç geceleri uyanır, kitaplarını eline alır, sever okşar, gözyaşları içinde öper ve “bana tuğla oldunuz” dermiş. Ne hazin bir manzara...

Ama çıldırmaz, alternatifler arar ve kısmen de bulur. Gözlerini kaybedince ona öğrencileri ve dostları kitap okurlar. Dinler ve notlar alır. Ona kitap okuyan öğrencileri ve dostlarının okumaktan gözleri kızarır, boğazları yanar da onun doyduğunu bilmezlermiş. Hem de her kelimeyi dikkatle dinler, en ufak bir telaffuz hatasını düzeltir, yer yer hatırlatmalar ve izahlar yaparmış.

İlim adamlarının okumaları meşhurdur. Mükrimin Halil Yınanç için bir profesör arkadaşının, “herkes kitap okur, ama Mükrimin Halil kütüphane okur” dediğini yukarıda görmüştük.

Bazı kütüphanelerde kitap karıştırırlar, aynı alimin işareti neredeyse bütün kitaplarda rastlayınca hayretten dona kalırlardı.

Böyle okuyanlar, öyle de eser verirler. Mükrimin Halil, İsmail, Saib Sencer, Ali Emirî ve benzeri bazı kitap dahileri, kafasında kütüphane taşıyanlar, az eser vermekle itham edilmişlerdir. Bu maalesef doğrudur. Bunların başkalarına göre çok bile sayılacak eserleri vardır ama kendi çapları söz konusu olduğunda, iddi veya itham doğru sayılır. Bunun nedenini “Kitap Sevgisi” adındaki başka bir eserimizde söz konusu ediyoruz. Burada tekrar etmeyelim. Biz burada yazmayı değil, okumayı gündeme getiriyoruz.

Suyutî çoğu birkaç ciltli olan altıyüz küsür eseri nasıl verdi dersiniz? Hindistanlı Ali Eşref Tahanevî'nin bin küsür eserini nereye koyacağız? Evet, Buhariler, Ahmet b. Hanbeller, Serahsiler, İbn Kudameler, İbn Hazmler, İbn Teymiyeler, İbn Kayyimler, İbn Cevziler, Aynîler, Askalaniler, Gazaliler, Raziler, derken Zuhayliler, Ömer Nasuhiler ve daha kimler... bu eserleri nasıl verdiler? Yanında Kur'an-ı Kerim'den başka kitap bulunduramayan, hayatı divan-ı harplerde, mahkemelerde, soğuk zindanlarda ve sürgünlerde geçen Bediuzzaman Said Nursi (rh.a) bu kadar Risaleyi nasıl yazdı veya yazdırdı acaba? Bu bir sır-ı ilâhîdir.

Şimdi biz bu zevatın eserlerini okumaktan aciziz. Peki ama biz bu eserleri okumazsak, kim kaybeder? Bu vaziyet, bu eserlerin değerini düşür mü? O yüzden bazı kişilerin “Gerçek bir okuma yoksa, yazarın çabası, emeği de boşa gitmiş demektir. Bir metin ancak okuma ile tamamlanabilir, anlam kazanabilir çünkü.”¹ demelerini tek taraflı bir bakış açısı ve eksik bir doğru buluyorum.

Belki burada gerçek bir kayıba dikkat çekmeliyiz. O da, bazen büyük ilim sahiplerinin kendilerinden beklenen eserleri vermediğini, yani az yazdıklarını görür olmamızdır. Ancak bu

¹ N. Ahmet Özalp, Nasıl Okumalı? Bkz. Duran Boz, age. s. 225

konuyu, yukarıda da dediğimiz gibi “Kitap Yazma” bölümünde işlese sanırım daha münasip olur.

Okumak Ciddi Bir İştir

Evet, yukarıda anlatılanlar da gösteriyor ki, kitap okumak ciddi bir iştir. Ondan azami ölçüde yararlanmak için okuyucunun da ciddi olması gerekir.

Gerçi Nuri Pakdil’in “Bir Yazarın Notlar”ında gördüğümüz gibi “takım elbise giymek ve kravat takmak” gibi elbise işini abartmasak da yerli yadsıyamayız bu tür eylemleri. Mekan, kılık kıyafet ve davranış biçimleri nasıl olur da işin ciddiyetini gösteren unsurlardan sayılmazlar? Bu arada bence soğuk suyla alınan bir abdest de iyi olur hiç şüphesiz. Abdest alınca saçımızı sakalımızı taramak ve iki rekat “şükür”l vudu – abdeste şükür” namazı kılmak da her zaman yakışır yani.

Okumanın ciddiyeti, kendisi için zaman, mekan, enerji ve emek ayırışımız, تنها bir yerde yalnız kalışımız ve kendisi için bir sürü başka eylemlerden vaz geçişimizdir. Muhtemeldir ki kimilerine göre daha zevkli ve keyifli eylemlerden fedakarlık edişimizdir.

Duran Boz dikkat çeker: “Bilinçli okurluk; belli davranış biçimlerini de gerektirir. Giyim kuşamdan anlık eyleyişlere kadar dikkatin yoğunlaşması önemsenmelidir. Yatak giysisiyle başlanılan okumalar; uykuyla uyanıklık arasındaki sersemleticilikte dönenip durmayı yedeğinde taşır. Nasıl ki bir filmi izlerken yoğunlaşmadığımızda en önemli sahneyi izleme durumunu kaybediyorsak; okumakta da böyledir. En önemli düşüncelerin harmanlandığı cümleleri görememekle yüz yüze demektir. Titizlenilmeden uyarılarımız harekete geçmez çünkü. Rastgeleliklerin kolaçan ettiği davranışların evreninde sürüklendikçe okunan metinle irtibat kesilir. Metne odaklaşmak imkânı kalkar ortalıktan.”¹

¹ Duran Boz, Kitaba Çağrı Sınavında İnsan, s.16.

Vefa Taşdelen de okuma anılarımızı değerlendirir: “Bu nedenle okurken insan insanlardan ayrılır, okuma zamanı bir ayrılık ve kendi başına kalma zamanıdır. Okumaya zaman ayıramayan, okuma ânının yalnızlığına, sessizliğine katlanamayan kişiler, okuyamazlar. Bir bakıma kitapla baş başa kalabilmeyi göze alabilmektir okuma; geçmiş nesillerin birikimleriyle, söz ve akıllarıyla yüzleşebilmektir. Bu nedenle eylemin, hareketin, sesin olduğu bir etkinlik değildir; eylemsizliğin eylemidir, sessizliğin sesidir, yalnızlığın kalabalığıdır, diyalogsuzluğun diyalogudur. Bu nedenle insanın kendi içinde çıktığı bir yolculuktur. Elbet bu yolculukta da bir tür hareket vardır, ama bu kişinin kendi içindeki hareketidir. Burada da bir tür diyalog vardır, ama bu diyalog okurun yazarla ve de kendisiyle kurduğu diyalogudur.

Okumak, uzun zamanları gerektiren bir çabadır. Okurken geceyi gündüze, gündüzü geceye katmak, günleri aylara, ayları yıllara eklemek gerekir. Bu nedenle “boş zaman” a sığdırılmayacak kadar değerli ve önemli bir iştir. Okumak da diğer işler gibi zaman, emek ve zahmet ister. Bir boş zaman etkinliği olarak görüldüğünde ciddiyeti anlaşılamaz. Boş zamana sıkışan bir okuma, okumanın ciddiyetini yok eder. Bu nedenle gündelik dilde, “Boş zamanlarında ne yapıyorsun?” sorusu karşısında, “kitap okuyorum” diye başlayan ifade biçimi, okuma etiği açısından kusurludur. Okumak için zaman ayırmamız gerekir. Ancak o zaman bir “metni okuma”nın zevkine varırız ve ancak o zaman okumanın zahmetli yolculuğundan sonra bereketli bir hasattan döner gibi evimize mutlu döneriz.”¹

Okumanın fiziksel, bedensel ve zihinsel olduğu kadar, ruhsal, psikolojik şartları da vardır şüphesiz. Mekanın bize ait olması, en azından rahatça kullanabileceğimiz bir yer olması aydınlık olması kadar önemlidir. Diken üstünde kitap okunmaz.

¹ Vefa Taşdelen, Gündelik Dilde Okumanın Anlamı, Bkz. Duran Boz, age. s. 57.

Aç, susuz, uykusuz veya hasta iken ne kadar ilgi vardır acaba okumaya? Bizi mecbur eden bir durum yoksa, bu şartları sağlayana kadar ara verebiliriz okumalarımıza. Bir de gözümüze ikram etmeliyiz. Bize her zaman gerek olan bu organımızı okumaya hazırlamalıyız. Gerekirse gözlük kullanılmalı, okuma aralarında göz bakımı için tavsiye edilen uygulamalara özen göstermeliyiz.¹ Biz genellikle ihmalkar bir milletiz. Cemil Meriç gibi örneklerden ibret alarak gözümüze “gözümüz gibi” bakmalıyız.

Okuyan adam, neticesindeki nimetleri düşünerek sabırla dayanan ve nefisine karşı direnen bir kahraman, halvetanede uzlete çekilerek çile doldurmaya çalışan mübarek bir derviş gibidir. Dervişler halvetin dışında da zamanlarını planlı ve programlı yaşayan insanlardır. Tıpkı öğrenciler ve ilim adamları gibi. Yatma saatleri, gece uyuma ve uyanma saatleri, teheccüd, evrad ve ezkar saatleri, Kur’an okuma saatleri, iş saatleri, ziyaret ve tekkede hizmet saatleri bellidir. Sözümüz, işi ciddi tutanlar içindir tabi. Tıpkı işi ciddi tutan talebeler gibi.

Değilse verim düşer, zaman zayı olur, ömür boşu boşuna geçer gider.

Okuma engelleri

Özellikle çağımızda tembel yanımız, eski deyişle nefis-i emaremiş, zamanımızı hırsızlama açısından bir sürü yardımcı bulmuştur kendisine. Televizyon, internet, sinema, sportif faaliyetler, karnavallar, müzik, eğlence, dernek, kulüp, parti çalışmaları, hatta magazin gazete ve dergileri... bütün bunlar hep zaman katilidir.

Sadece öyle kalsalar neyse! Bir de ruhumuzu esir alır, kalbimizi karartır, iştahamızı öldürürler iyiliklere karşı. Bu arada okumalara karşı da tabi.

¹ Bu konuda bkz. Ali Büyükçapar, Kitap Pusulası, s. 18-21.

O yüzden her konuda olduğu gibi okuma konusunda da ciddi olmalı ve oturup düşünmeliyiz; okumada, öğrenmede, yazmada, faydalı işler yapmada ne kadar kararlıyız, ciddiyiz ve istekliyiz? Ne kadar azim ve irademiz var? Yeter mi nefisle, nefsin hevası ve keyfiyle çatışmaya?

“Yeter” diyorsak, oturup ince bir plan yapmalı ve hayatımızdaki “olmasa da olur” olan “zaman düşmanlarını” yok etmeli, okuyacak zaman ve mekanlarımızı bile belirlemeliyiz. Zira vakit nakittir. Kendimize zaman bulmalı ve onları planlamalı, sonra da ciddiyetle uygulamalıyız. Burada başarılı olmamız gereği kaçınılmazdır. Değilse, her güzelliğe peşinen elveda.

Zaman kadar okuduğumuz mekana da önem vermeliyiz. İlgimizi dağıtacak olan gürültü patırtılardan uzak, rahat okuyacak kadar aydınlık ve ferah, kendi başımıza yalnız ve rahatça kalabileceğimiz bir yeri tercih etmeliyiz. Okumak, aynı zamanda düşünmek ve değerlendirmek demektir. Bunun için durmaya ve sessizliğe ihtiyaç duyarız. Not almaya sonra. İnsan mecbur kalırsa otobüs, tren, vapur gibi hareketli ve kalabalık mekanlarda da okur ama, evin, kütüphanenin veya bize özel büronun hali başkadır elbette.

Bir de şu gerçek var, her mekanın bir kitabı vardır. Sahilde, ya da dağ başlarında akademik bir kitap mı gider, yoksa bir şiir, bir hikaye ve romanı mı? İnsan otobüs, tren, vapur gibi taşıtlarda not alma ihtiyacı duyduğu kitabı okumaz herhalde. Bir gazete, bir dergi, bir hikaye ve roman, yolculukta rastladığımız dostlar gibidir, iyidir hoşturlar ama kalıcı dostluklar oluşturmazlar genellikle. Hoş bir iz bırakırlar hayatımızda ve geçer giderler. Mesela bir siyer, bir seyahat, bir anı veya biyografik eserler de yolculukta sözü sohbeti dinlenir kalıcı dostlar olarak iyi gidebilirler herhalde.

Sonra okuyacağımız masa veya rahlenin üstünde kalem, kağıt, gerekirse cetvel de olmalı. Hatta biraz önce değinildiği gibi değişik sözlükler ve yardımcı kitaplar da.

Bu sebeplerdendir ki en iyi okumalar bence kendi evlerimizde ve gecelerdedir. Uzun, sessiz, meşgul edici her şeyden uzak, kendimizle baş başa kaldığımız uzun geceler. Yazmak için de geceler ve sabahları öyledir. Gece dolmuşuz, sabah kağıda boşaltıyoruz, daha güneş doğmadan, evler uyanmadan, korna sesleri sükutu boğmadan...

Bir de kitaptan bıkmamalıyız. Dost konuşurken bıkmama ifade veya emaresi göstermek nezakete sığmaz. “Kitaplar da kıskançtırlar” demiştik değil mi? Sevdiğini kıskanan, esirgeyen her dost gibidir kitaplar da, gayretlidir, ilgi ve sevgisine karşılık bekler. Anlamadığımız yerde duralım, düşünelim, tekrar ettirelim. Ama terslemeyelim hemen. Bir kitap uzmanı Cemil Meriç’e kulak verelim bu konuda:

“Kütüphane, bütün çağların, bütün ülkelerin ölümsüzleri ile dolu. Bir ulular bezmine kabul edilmenin tek şartı, liyakat. Mabede bayağılar giremez. Diriler naziktir, ölümsüzler titiz. Gerçekten severseniz konuşurlar sizinle. Bir kitabı okurken “ne güzel kitap” deriz, “yazar da tıpkı benim gibi düşünmüş.” Yanlış, şöyle dememiz gerekirdi: “Bunu daha önce hiç düşünmemiştim ama, galiba doğru.” Yahut, “belki şimdi anlayamıyorum, birkaç gün sonra anlarım.” Önce teslimiyet, anlamak cehdi. Sonra hüküm. Yazarın gerçekten değeri varsa, düşüncesini bir hamlede kavrayamazsınız. Söylemek istediklerini bütünü ile söyleyemez yazar, söylemek de istemez. Gizlere, istiarelere başvurur.”¹

Şu sözler de ona ait: “Güzel sabahları kucaklayan sis gibi güzel eserleri saran sis de tabii. Düşünceye cazip ve parlak bir biçim vermek küçültür düşüncüyü. Büyük yazar içinden gelen sesi olduğu gibi haykırır. Kelimeleri kullanırken avamın hoşuna gidip gitmeyeceğini düşünmez. Derin bir düşüncüyü anlamak, o düşüncüyü kavradığımız anda derin bir düşüncüye sahip olmaktır. Kendi içine, kendi kalbine inmektir. Nesnelere bulutlar

¹ Bu Ülke, 109

arkasında görürüz. Düşünmek bu sisleri yırtarak aydınlığa varmaktır.

Yazar düşüncesini yardım olsun diye sunmaz. Bir mükâfattır bu. Lâyık mısınız, değil misiniz? Anlamak ister. Tabiat da öyle değil mi? Altın neden toprağın derinliklerinde? Okurken araştırmaya çıkacağınız maden: yazarın düşüncesi veya niyeti. Araçlarınız: Zekâ ve bilgi. Kayayı kıracak, madeni eriteceksiniz. Önce kelimeyi fethedeceksiniz, sonra heceleri, harfleri.

Bir aydın yabancı dil bilmese de olur, çok kitap okumasına da ihtiyaç yok. Yeter ki ana dilini gerçekten bilsin. Kelimeleri şecereleriyle tanınsın. Asil olanları adilerinden ayırsın. Karanlık kelimeler vardır, arılar gibi vızıldayan kelimeler. Taşıdıkları hiçbir düşünce yoktur, kimse tarafından anlaşılmazlar. Ama yine de herkesin ağzındadırlar. Onlar için yaşanır, onlar için ölünür: Hayalimizin rengine bürünürler. Göremeyiz onları, pusudadırlar. Ve bir atılışta parçalar bizi. Dilimizin her kelimesi başka bir dilden gelmiştir. Nice, ülkeler dolaşmıştır bize gelinceye kadar. Ciddi olarak okumak isteyen Yunan alfabesini öğrenmeli. (Ruskin İngilizlere söylüyor bunu.) Her dilden lügatler bulunmalı kütüphanenizde. Okuduğunuz metinde hiçbir karanlık kelime kalmamalı...”¹

Hoş, okurken masa, sözlük, kağıt, kalem, silgi gerek dedik ama, son zamanlarda bilgisayar bunların hepsini kendinde topladı, hala farkında olmayanlara bizden hatırlatması.

“Her yerde bilgisayar olmayabilir” itirazı da bitiyor artık yavaş yavaş. Bir kitap kadar bilgisayarla, bir kütüphane taşımak mümkündür artık. Yanımızda bilgisayar varsa, artık hepimiz de birer “ayaklı kütüphane” olmuşuzdur elhamdu lillah!

Bilgisayar harika bir şey gerçekten de dostlar. Şimdi bir kitap kadarlık bir bilgisayarda bir bina dolusu kitap taşımak gerçekten de mümkün. Görmesem inanmazdım ama öyle işte.

¹ Bu Ülke, 109-110

Siz hala kendinizi kandırın, “kitaptan okumak başka” diyerek, alışan için bilgisayardan okumak daha bir bambaşka...

Sözlükler Önemli

Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır ya, her kişinin de bir okuma işi vardır. Asıl olan anlamaktır. Bir metni anlayarak okumalıyız. Bunun için de masamızın üstünde bir sözlük buldurmalıyız. Bilmediğimiz bir kelimeyi öğrenmeliyiz açıp bakarak sözlükten. Bunun için erinmemeli, üşenmemeliyiz. Çünkü bilmediğimiz bir kelime, koca bir sayfayı anlamamıza engel olabilir. Cemil Meriç’in az önce geçen sözleri hala kulaklarımızda çınlamıyor mu?

Her milletten insanlar lügat kullanırlar okurken, ama sanırım bizim için bu herkesten daha fazla bir ihtiyaç oldu. Yeryüzünde bizim kadar diline düşman bir millet daha var mıdır acaba?

İstemediğimiz bir devrim yaşadık biz. Kendi iklimimize hiç uymadığı için, cebir ve şiddet kullanılarak dayatılan bir devrimdir bu. Haksız ve hukuksuz ve gereksiz ve gerekçesiz bir devrimdir kısacası. Dilimizi de bu devrime tabi tuttuk. Kurban ettik açıkçası. Bu bir çılgınlıktı. Fakat “Çılgın Türkler” bunu bir marifet sandılar. Bırakın bin yıl geride olan biteni, biz yirmi otuz yıl önce yazılanları da anlamaz olduk sürekli değiştirilen kelimelerle. Cumhuriyetin başında yazılan eserleri şimdiki nesil anlamıyor. Ne Mehmet Akif, ne Yahya Kemal, ne Necip Fazıl, ne de Atatürk şimdiki nesillerce anlaşılıyor. Said Nursi, Hamdi Yazır, Ömer Nasuhi, Ahmet Naim, Ahmet Hamdi gibi büyük dini eserler veren üstatların eserleri hep sadeleştiriliyor. Bu sadeleştirme esnasında da ne cinayetler işleniyor işin içinde olanlar biliyorlar.

Bunun nedenlerine inmek istemiyoruz burada. Kısaca ifade edersek cumhuriyeti kuranlar İslam Medeniyetinden çıkarak Hıristiyan Medeniyetine girmek istiyorlardı. Fakat İslam buna izin vermiyordu. Ama zorla halkın dinini değiştirme işi de

bir netice vermiyordu. Bunun için din hayattan silinmeli ve zaman içinde iyice unutturulmalıydı. İslam'ı hatırlatıcı her kelime düşman ilan edilmişti bu yüzden, tıpkı İslam'ı hatırlatıcı kılık kıyafet gibi, harfler gibi, mimari veya musiki gibi.

Kafaların laikleştirilmesi için, dışının Hıristiyanlara benzetilmesi, yani sarık ve sakalın kesilip yasaklanması yetmedi, içinin de icabına bakılmalıydı. Bu yüzden bırakın dini bilgiler öğrenmeyi, dini çağrıştıracak her kelimenin dahi katledilmesi gerekliydi. Mesela “nur” dersenez, aklınıza daha çok insanı karanlıklardan aydınlığa çıkaracak manevi bir ışık gelirdi. Bu da kuşkusuz İslam idi. Ama “ışın” dersenez, maneviyatı olmayan bir ışık gelirdi akla. Zihinler böylece dinden arıtılarak din dışılaştırılırdı, sekülerleştirilirdi, laikleştirilirdi, maddileştirilir, materyalistleştirilebilirdi. İslamsızlık ancak böyle gerçekleştirilebilirdi.

Bu cinayeti de işlediler. Acımadılar binlerce yıllık kitap ve sanat birikimine. Artık kütüphaneler dolusu “Türkçe” yazılmış eserler, birer yabancı dille yazılmışlara dönüverdi. Artık onları ne okuyabiliyor, ne de anlayabiliyoruz.

Bu yüzden lügat en çok bize lazımdı. Cemil Meriç'in ifadesiyle atalarımız “kamus”u “namus” gibi görürken, biz ondan nefret ettik. Bu da sığlığın bir ifadesidir herhalde.

O yüzden kitap okurken anlamadan geçmemeli, bunu yazara, kitaba ve kendimize bir “ihamet” saymalı, bilmediğimiz her kelime sözlük marifetiyle bellennmeli ve anlam zihinde yerini almalı, beynimizde oluşan kara delikler okuduklarımızı yutmamalıdır. Hatta son zamanlarda değişik bilim dallarına göre düzenlenen özel kavramlar sözlüklerine de önem vermeliyiz, tıpkı ansiklopedier gibi.

Ahmet Turan Alkan, bu işin önemini şöyle anlatır: “Bir kütüphanenin olmazsa olmaz cinsinden ilk unsuru sözlükler ve sözlük niteliğini taşıyan ansiklopedilerdir. Tek bir sözlükle yetinmek doğru değildir; sözlükler bize sadece bilmediğimiz kelimelerin değil, bilmediğimiz dünyaların da kapılarını açarlar. Sadece Türkçeden Türkçeye anlam veren ihtisas sözlükleriyle

değil, gerektiğinde yabancı dillere hitap eden sözlükler bulundurmak da gerekebilir. Bir kütüphanedeki sözlüklerin cinsi, o kütüphane sahibinin okuma ufkunu gösteren göstergelerden biridir.

Ansiklopedik sözlüklerse bizde yaygın bir hata ile sadece “ansiklopedi” olarak bilinir. Meselâ Meydan Larousse’un Türkçe baskısı bu mânâda ansiklopedi değil ansiklopedik sözlüktür. Ansiklopediler genellikle belli bir konu etrafında yoğunlaşmış, tema birliğine itina gösteren ve o konuda okuyucuya derli toplu ve geniş bilgi vermeyi amaçlayan eserlerdir. Aydınlanma döneminin en parlak eseri sayılan ve ünlü Fransız filozoflarının kaleme aldığı maddelerden oluşan Fransız Ansiklopedisi bu türün ilk örneğidir. Ansiklopedilerin her maddesi, yazarının adını ve imzasını taşıyan birer makale hüviyetindedir.”¹

Bu mesele özellikle öğrencilerimizin geç kavradıkları bir husustur maalesef.

Bir konuda makale veya kitap yazmayı, ders, seminer veya konferans vermeyi düşünenlerin bile ilk okuyacakları yazılar, genellikle bir ciddi ansiklopedinin konuyla ilgili maddeleridir. Çünkü orada gereken bilgilerin geniş bir fihristini, yani tanım ve tarihî gelişimini, konularını, sorunlarını, farklı görüşleri ve delillerini, ana kaynakların isim ve yer yer tanıtımını... bulabilirler.

Notlarla Okumak

Okurken kendimize göre önem verdiğimiz bilgilere rastlarız. Bu bilgiler, daha başlarken aradığımız bilgiler de olabilir, ummadığımız zengin bilgiler de. Böyle bir durumda sevinir ve heyecanlarız.

¹ Ahmet Turan Aklan, Kitap İkliminde Yaşamak, Eğitim-Bilim, Ocak 2002. Nakleden, Duran Boz, age. s. 154

Malum, “hafıza-i beşer nisyan ile maluldür” demişler. “Bu benim için çok önemli, bunu hayatta unutmam” dediğimiz nice bilgileri unuttuk gittik değil mi? Hatta nerede okuduğumuzu dahi unuttuğumuz oldu. Öyleyse bu konuda çok da cesur ve iddialı olmamalıyız. Hafıza Yüce Yaratıcının verdiği bir hediyedir. Ona şükür borçluyuz. Bu arada hafızayı güçlendirici teknikler, uygulamalar, kaçınılması gereken durumlar ve besinler de vardır. Bunlar ayrı bir konu. İlgi duyanları ilgili eserlere havale edip geçelim biz.

Evet, bizi heyecanlandıran ve sevindiren bu bilgilere rastladığımızda ne yaparız?

Her babayiğidin bir yoğurt yiyişi vardır demişler. Kimimiz altını renkli kalemlerle çizeriz. Kimimiz kenarına not düşeriz. Kimimiz de not alır, fişleriz. Ben eskiden cetvelle ve kırmızı kalemlerle çizerdim. Sonra cetveli, sonra da çizmeyi bıraktım. Çünkü kaymak gibi kağıtlara basılmış muhteşem ciltli o nazlı eseri çizmek, bir masumun böğrüne suçsuz yere hançer saplamak gibi acı vermeye başlamıştı bende. Bunun yerine kenarına kısa not düşme, yıldız veya çiçek resmi yapmaya başladım. Eskilerin kitabında “ibret el”, “dikkat et”, “iyi belle”, “önemli” gibi kelimeler yazıldığını da görmüştüm. Yer yer bunları da kullandım. Bunlar herkesin yaptığı kolay işlemlerdir.

Bunlar neyse de, ama şu not almalar çok önemlidir. Bu işlemi başta eğitimciler, vaizler, yazarlar, gazeteciler, yöneticiler olmak üzere genellikle bilgilerini tasnif eden, konuşmalarında veya yazılarında kullanmak için onlara bir şekilde tekrar dönme ihtiyacı hisseden okuyucular yapar. Bu bakımdan önemi gerçekten büyük olan bu işlemi biraz daha yakından görelim mi?

Üzerine bilgi yazacağımız bir fişin kağıdı, bilgi notu, alıntı yerinin kaydı ve nihayet onun saklanma yöntemi çok önemlidir. Ben daha çok kendi kullandığım metodu anlatmak isterim.

Benim not aldığım fişlerim bir A 4 parşümen kağıdının ya yarısı, ya da yarısının yarısıdır. Yarısı, ek bilgilerle uzun bir

konuşma, konferans veya seminer içinse seçilir genellikle. Kısa bir bilgi içinse dörtte birini kullanırım bir kağıdın. Bunları önce dosyalamak için zımba ile delerim. Yazılarım daha sonra deliklerde zayi olmasın değil mi? Bu bilgileri sonra cebime koyar, ders, konferans, vaaz vs. konuşmalarımda kullanırım. İşi bitince de, konularına göre ayırdığım dosya veya klasörlere koyarım. Tekrar gerek olursa, oradan alır, kullanır, tekrar yerine koyarım. Bazen bu fişlerin başlıklarını bir başka fişte toplar, bir fihrist yaparım. Bu bir konuşmanın sırasıyla başlıkları olur aynı zamanda.

Fişe bilgi kaydına gelince, önce sağ üst köşeye bilim dalı ve konuyu kısaca yazarım ve konu numarasını rakamla yazarım oraya. Bu, dosyalamada çok önemlidir. Mesela bu bilgi akaid, fıkıh, ahlak, tasavvuf, tarih... gibi hangi ilim dalı ile ilgili ise, sonuçta onun klasörüne ve de rakam sırasına göre girecek, gerek oldukça da orada aranacaktır. Özellikle konulara numara verdik mi, her bilgi fişini istediğimiz zamanda elimizle koyduğumuz gibi bulacağız demektir.

Fişe bilgiyi not ederken iki yöntem vardır. Ya olduğu gibi iktibas edip alacağızdır. O zaman tırnak içinde ve hiç değişiklik yapmadan almalıyız. Çünkü bu yazarına karşı önemli bir sorumluluktur. Ya da özetleyerek alırız ve bunu kullanırken belirtiriz. Aldığımız bilgi yabancı dilden ise, ya olduğu gibi, ya da tercüme ederek alabiliriz. Her ikisinin de avantaj ve dezavantajları vardır. Mesela her zaman yeni bir bakış açısı yakalamak ve yorumlamak için metnin orijinali gerekebilir. Ama her zaman tekrar tekrar tercüme de zahmet olabilir.

Bilgi böyle yazıldıktan sonra, alınan yer kaydedilir. Burada sırayla şunlar kaydedilir: yazarın soyadı, adı, doğum ve ölüm tarihi, eserin orijinal adı, tercüme ise tercüme adı ve çevirenin adı soyadı, kaç cilt olduğu, kaçınıcı baskı olduğu, yayınlanma yeri ve zamanı. Bu işlerde kısaltmalar kullanılacaksa olabilir, ama bunların daha sonra kolay anlaşılabilir olması önemlidir.

Bu tür fişleri yazarken her fişe bir konuda bir bilgi yazmak önemlidir. İç içe girmiş bilgiler, gerek olduğunda bulunma zorluğu getirebilir. Hatta fişlerin bir yüzüne yazmak, daha sonra onları kullanırken kolaylık sağlar. Fişlerin altında biraz boşluk bırakmak, ek kaynaklara ulaşıldığında onları da kaydetmek için imkanı sağladığı için önemlidir. Kaynakların zamanda öncelik sırasına göre kronolojik dizilmesi de bilimsel bir yöntemdir. Bu konuda kağıt israfı olmaz diye düşünüyorum.

Aynı bilgiler birden fazla yerde kullanılabilirse, sağ üst köşeye bunlar yazılmalıdır. Mesela bir bilgi hem ahlakta, hem de tasavvufta kullanılacaksa, her iki ilim dalı ve ilgili numarası da not edilir.¹

Benim bir eğitimci ve vaiz olarak başka bir fiş yöntemim daha var. Derslerimde ve sohbetlerimde kullanmak üzere yine ¼ parşümen kağıdına okuduğum güzel bir bilgiyi, istatigi, haberi vs. kaydederim. Sonra o konuda bendeki bilgilerin kısaca özetini birer cümle ile yazarım. Bu, hatırlatıcı özet bir başlıktır yani. Bunlarla ilgili ayet ve hadisleri not alırım. Bunların her birinin başına bir rakam koyarım. Aklıma geldikçe, okudukça yeni ilgili bilgileri de altına kaydederim. Fişin başına da başlığını yazdım mı, işte hazır bir ders, seminer, vaaz veya sohbet planı demektir. Yeni, özgün, severek dinlenmeye layık bir ders veya vaaz... Hem ben, hem de dinleyenlerim mutlu oluruz.

Bunlar ileride yazıya da dönüşebilecek yeni makalelerin, kitapların tohumlarıdır aynı zamanda. Yeter ki içte istek ve azim olsun, ideal ve dava şuuru tembelliği kahretmiş bulunsun. Şahsen yüzlerce yazıya dönüşmeyi bekleyen bu notlarıma baktıkça, bu ömre bunları yazmanın sığmayacağını düşünüyorum ve üzülüyorum. Neden yazmaya geç başladık ki? Neden derslerimizi, sohbet, vaaz ve konferanslarımızı yazmadık ki?

¹ Bu konuda okuduğum ilk eseri çok beğenmiştim ve yazdıklarımı yine ona göre yeniden gözden geçirdim. Bkz. Yusuf Ziya Kavakçı, İslam Araştırmalarında Usul, DİB. Yayınları, Ayyıldız matbaası AŞ., 1982, s.16 – 32.

Acaba bizim yapmadığımızı arkamızdan birileri kaset ve cd.leri
çözerek yapar mı ki?

Kim bilir?!

Okumada Tekrar

Abdülfettah Ebu Gudde ile yapılan bir söyleşide okumuştum, hocası Zahidü'l Kevserî için “belki Buharî'nin Aynî şerhini otuz kere okumuştur” diyordu...

Aynî'yi otuz kere okumak ha!... Süphanellah...

Dursun Gürlek anlatıyor: “Kesin olarak bilinmesi gereken hususlardan biri de şudur ki, kitap okumak ve bu işten zevk almak bir ruh disiplini, bir tecessüs kanatlanması ve zihnî melekelerin haz deryasına dalmasıdır. Yakın tarihimizi gözden geçirirsek, hem okurken, hem dinlerken büyük bir zevk alan ilim erbabının uyguladığı bu tatlı disipline hayran oluruz.

Eslafımızın âdeta prensip haline getirdiği, oysa bugünkü nesillerin hiç bilmediği, bilenlerin de çok az uyguladığı bir tarz vardır ki, o da değerli bir eseri defalarca okumaktan ve dinlemekten ibaretti. "Ettekrarü ahsen, velev kâne yüz seksen" sözü de faydalı bir eseri -yüz seksen defa bile olsa- tekrarlamanın yararını dile getirmektedir.

Edebiyat ve kültür dünyamızda büyük iz bırakan merhum Mahir İz, defalarca okuduğum hatıratında meselenin bu yönüne parmak basıyor ve çarpıcı örnekler veriyor. Mehmed Akifle nasıl tanıştığını anlatan hocamız bir gün Tâceddin Dergâhına gider. İstiklal Marşı şairinin bir sedirde bağdaş kurarak oturduğunu görür. Karşısında bulunan Münir Bey adındaki bir zat diz çökmüş bir halde Hafız Dîvanı'nı okur. Mahir Hoca, hemen oracıkta bulduğu bir mindere çöker ve huşu içinde dinlemeye başlar.

Münir Bey durakladıkça, elinde herhangi bir kitap olmadığı halde Akif Bey devam eder, gazeli ezbere tamamlar. Bu durum beş on kere tekerrür eder. Mahir İz ertesi gün

hayretini belirtince Mehmet Akif merhum "Münir'e on sekizinci okutuşum!" der.

Mahir İz Hoca aynı hatıratında büyük şairimiz için şunları söyler:

"Akif Bey ya okur, ya okutur, ya yazar, yahut fıkrâ söyler veya dinlerdi. Abes ve manasız sözlerden sıkılırdı. Uzatmadan keser, başka lakırdıya geçerdi."¹

Abdullah Yiğitalp Hocamdan aktardılar, şöyle dermiş: "Fıkıhı kavramak için değişik beş kitap okumaktansa, bir kitabı beş kere okumak daha faydalıdır."

Ben çok tekrar ettiğim Ömer Nasuhi Bilmen'in İlmihal'inde bu gerçeği gördüm ve hocamı tasdik ettim.

Dahası var. Selef-i Salihin Kur'an-ı Kerim gibi akaid, hadis, fıkıh, sarf, nahiv, şiir gibi değişik ilim dallarından önemli kitapları ezberlerlerdi. Biliyorsunuz, hadis hafızlarının ezberinde yüzbinlerce hadis ve senet zinciri vardı. Hatta İmam Şafii, İmam Malik'ten ders almaya giderken, hocasının eseri "Muvatta" ezberindeydi...

Yukarıda ve başka kitaplarımızda selefın hayırlı halefi olan son zamanların "ayaklı kütüphaneleri" Ali Emirî, İsmail Saib Sencer, Mükrimin Halil, Bediüzzaman Said Nursî gibi devlerden bahsetmiştik. Bu usûl az çok devam etmektedir.

Bir de bunun tam tersinde duranlar var. Marifetmiş gibi ezbere karşı çıkanlar var. Adını vermek istemediğim bir hoca arkadaşım bana bir gün ne dese beğenirsiniz? "Yıllardır günde iki sayfa Celaleyn tefsiri okumak istiyorum, ama uykum geliyor, başaramıyorum."

Peki bu hoca nasıl vakit geçiriyor kitap okuyamıyorsa? Konuşarak efendim, çarşı pazarda o dükkan senin, bu dükkan benim...

Evlerde bazen toplanır, çay veya kahveden sonra biraz da kitap okuyalım deriz. Beş dakika geçmez ki çoğu başlar, önce içi dolu ayçiçeği başakları gibi öne eğilmesinler. Bir müddet

¹ Dursun Gürlek, Çınaraltı Kitap Sohbetleri, s. 50.

sonra da gövdeler fırtınaya tutulmuş kavak ağaçları gibi nerdeyse yere düşecek kadar sallanmaya başladılar. Hele bir de horlayanlar varsa, mecliste müzik de tamam demektir. Artık okuyan da iştahlısın ve aşk ile okumasını sürdürsün değil mi?

Burası yeri değil, ama münasebet düşmüşken söyleyelim, çiftçiye, zanaatkara, esnafa, yani avamdan halka, “sizin için kitap okumak haramdır” diye sanki birileri bir fetva vermiş gibi asla okumazlar. Bakarlarsa şöyle bir gazeteye bakar ve atarlar. Onlara göre okumak ya öğrencilerin, yada öğretmenlerin işidir.

Oysa gerçek daha da acıdır. Ne günlere kaldık ki maalesef öğretmenler bile artık okumuyorlar. Mektep bitince okuma işi de bitmiştir. Bu acı tesbiti bir öğretmen olarak hem gözlemlerime, hem de duyduklarıma istinaden yapıyorum. Bu tesbiti eşi de öğretmen olan bir meslektaşına söylediğimde bana “çok haklısınız. Ben daha eşimin elinde işinden öte bir kitap görmedim” demişti.

Öğrencilere gelince, onlar da okul bitinceye kadar okurlar, o da ancak ders ve test kitaplarını. Okul bitince onlar da maalesef öğretmenleri gibi olurlar.

Yavuz Bülent Bakiler’den duymuştum. Kültür Bakanlığı müsteşarı iken hastalanır. Tetkik, tahlil derken, doktorlar sonuçta kendisine şunu söylerler: “Bu hastalık geçinceye kadar okumayacaksın, yazmayacaksın, düşünmeyeceksin.”

Dehşete kapılan Yavuz Bey hayretle der ki: “Yahu bu gidişle siz beni Kültür Bakanı yapacaksınız!”

Yavuz Bülent Bakiler haksız değil. Âfâkî değil, yaşadığını söylüyor zaten. Hani siz de bilirsiniz, bir zamanlar bir kültür bakanımız vardı. Her törende uyumasıyla meşhurdu. Gazeteciler gittiği yere akın ederdi, hatırladınız mı?

Farklı Okumak

İnsanı derinleştiren ve emsalinden farklı kılan, üstün kılan bir durum da farklı okumalardır. Zamanını, zamanın

ilimlerini, sosyal yapılanmalarını, zaaf ve üstünlüklerini anlayıp kavrayabilmek, biraz da farklı ve derin okumalara bağlıdır. Tek bir branşla yetinmek, insana yetmeyebilir. O yüzden, farklı ve çeşitli okuyanlar her zaman kazançlı, verimli ve faydalı olmuşlardır.

Bunun bir örneği de Hızır beydir. Faik Reşat'tan okuduğumuza göre Meşhur Hoca Nasreddin Efendi'nin kızının oğludur.

Doğduğu yer Sivrihisar'dır. İlimin başlangıcını babası kadı Celâlettin'den, yüksek ilimleri ve öteki geçerli bilgileri de, sonradan damadı olduğu, «Yegân» lakabıyla lakaplanmış Muhammed bin Armağan'dan okuyup öğrendikten sonra Sivrihisar medresesine müderris olmuştur

Bu arada bir taraftan kendisi dersler verirken, bir taraftan da okuyup incelemeye ve bilgilerini artırmaya devam etmiştir. Ama onun bu okuyup incelemeleri öyle birkaç kitapla birkaç bilgi dalı çerçevesinde sınırlanmış olarak kalmamış; imkânın elverdiği derecede geniş olarak yapılmıştır. Hattâ o zamanlar şark taraflarınca henüz yaygın olmayan ve meçhul kalan bazı «garb fenleri»ni de içine alan çalışmalarında gerekli bilgileri daima erbabından öğrenmeye itina eylediği için, yalnız zamanının değil, kendisinden öncekilerin ve sonrakilerin arasında bile tek olarak kalmıştır.

«Şakaayık» da ve bazı daha başka tezkere-i şûâralarda yazılıp anlatıldığına göre, Fatih Sultan Mehmet Han Hazretleri'nin ilk tahta çıktığı yıllarda, saltanat merkezi olan Edirne'ye bütün ilimlerde kâmil ve fâzıl bir Arap gelir. Padişah hazretlerinin lütuf buyurdıkları izin üzerine onun huzuruna dahil olarak bazı ülemâ ile mübahase ve münazaraya girişerek hepsini susturur.

Bu hal padişah hazretlerinin üzerinde ve yüreğinde derin bir üzüntü hasıl ettiğinden -bir müddet düşündükten sonra:

- Hızır Bey isminde birinden söz ediyorlardı. Tam manasıyla âlim bir adammış. Bir de o getirilsin bakalım, diye buyururlar.

Bunun üzerine derhal Sivrihisar'a adam gönderilerek Hızır Bey çağrılır.

Hızır Bey müderris olmakla beraber, mensup bulunduğu sipahi askerlik ocağına mahsus elbiselerden giyinmiş olduğu gibi, o sıralarda henüz otuz yaşına bile varmamış bir babayiğit olduğundan, mübahase meclisine girişi herkesin hayretini çeker. Bunlar içinde özellikle mübahaseci Arap alaylı alaylı güler.

Padişahın izni ile mübahase kapısı yeniden açılır. Evvelce bu kadar ulemâyı susturup âdeta dilsiz bırakan o derin ve anlaşılması zor meseleler yeniden münaraza meydanına konulur. Hızır Bey, bunların hepsine gerekli cevapları verdikten sonra daha başka konulara dalar.

Karşısındaki adam hüsrandan topallamaya başlar ve başlangıçta aşırı bir gururla durmadan gülmekte iken, şimdi derin bir utanç içinde ağlamaya başlar.

Padişah hazretleri ise bu âlim ve fâzıl adamı takdir ve tahsinlere boğduktan sonra, mükâfat olmak üzere, kendisine Bursa'da Sultan medresesi müderrisliğini ihsan buyurur.

Bu bilgileri kendisinden aldığımız Faik Reşat der ki: “Fatih Sultan Mehmet Han Hazretleri İstanbul'u fethettikten sonra Hızır Bey Efendi'yi kadı tayin ettiler ki, İstanbul'da en evvel kadı olan bu zattır. Kadılık mesnedi üzerinde iken 867'de (1458) Hakk'm rahmetine intikâl eyledi. Nurlarla dolu kabri Şeyh Vefa (Vefa semti) yakınında, rahmetli şair Necati'nin gömülü bulunduğu türbenin içindedir.

Eski tarih ve tercüme-i hal kitaplarımız eski Osmanlı âlimleri arasında, Molla Fenârî'den sonra, Hızır Bey kadar yüksek ve derin bir kimsenin gelmemiş olduğunu yazıyorlar. Hızır Bey'in hafıza gücü de son derece genişmiş. Boyu kısa olduğu için halk arasında adı «ilim dağarcığı» diye anılmış.”¹

İbn Kemal, Ebu's Suud, Ali Kuşçu gibilerini büyük yapan çok çalışmaları yanında biraz da çeşitli ve farklı okumalarıdır. Bugün de böylesi ilim adamları bir yandan

¹ Faik Reşat, Eslaf, s. 31-33

dershanelerinde özel öğrencilerine dersler verirken, bir yandan da dünyaya yeni değerler ve ölçüler sunarak insanlığın huzur ve mutluluğuna katkıda bulunurlar.

Bu konuda bize bir başka örnek, Ali Fenarî'dir. Bırakın yetişme devrini, ömrünün sonunda huzurla geçirdiği yıllarda bile ilmi çabasını seyredelim de hayretlere düşelim şimdi:

“Ali Fenarî, yukarıda anlatıldığı üzere, emekliye ayrıldıktan sonra tekrar doğum yeri olan Bursa'ya dönmüş, bugün hâlâ «Kadı Yaylası» denilen çok güzel ve iç açıcı yerdeki evinde son yıllarını okumak, yazmak ve dinlenmekle geçirmiş, ayrıca meşguliyetlerin en lezzetlisi bulunan ibâdetle meşgul olmuştur. Bu sakin hayatında bile ilim talipleri kendisinden dersler alarak büyük istifadeler etmişlerdir. 903 (1497) senesinde burada vefat etmiştir.

Kaynaklarımızdan biri, kendisinin meşguliyetlerinden bahsederken şöyle diyor: “İlmî konular ve meselelerle uğraşmaktan o kadar çok zevk alırdı ki hiçbir zaman tam manasıyla istirahat etmezdi, ömründe döşekte yatmamıştı. Uyanık bulunmak nimetine uykunun zehirli suyunu katmamıştı. Ortalığın kararmasından güneşin doğmasına kadar mütalâa ile meşgul olup gecenin karanlıkları, bir müsveddenin kat kat tomarları gibi, birer birer açılıncaya kadar bir an bile düşüncelerini çalıştırmaktan geri durmazdı. Okuduğu zamanlar vakit çok geç olup da uykusu galebe çalarsa, kitapları hep öylece önünde açık durduğu halde, duvara dayanır ve pek kısa bir süre için uykuya daldıktan sonra yine uyanarak mütalâa ile meşgul olmaya devam ederdi.”¹

Özgür Okumak

İnsan okurken özgür olmalı. Kendi istek ve iradesiyle okuyacaklarını seçmeli ve her çalışmasında gönüllü olmalıdır. Bizim bugünkü eğitimimizin ve dolayısıyla okumalarımızın en

¹ age. s. 76.ş

eksik yani, kişinin beğendiği, istediği alanlarda değil de, mecbur kaldığı alanlarda okuma yanlışlığıdır.

Teoride bunu bilirler elbette. Her öğretmene de öğretirler bunu. Daha ilköğretimde dosyalarımızı tutar sınıf ve rehber öğretmenlerimiz. Öğrencinin sözde kabiliyeti tespit edilir. İleride yöneleceği alan belirlenir öğrenci ve veli işbirliği ile. Bir sürü ıvır zıvır işlemler yapılır. Sonra ne olur bilirsiniz. Bütün bu işlemler yok sayılır ve öğrenci sınavlarda aldığı puana göre sevse de sevmese da marş marş bir okula gitmek zorunda kalır.

Aynı işlemler orta öğretimde de geçerlidir. Hatta sözel, sayısal gibi dallar da belirlenir. Üstüne üstlük aynı işlemler, meslek okullarında da vardır. Ama hepsi boşuna, hepsi göstermelik. Çünkü öğrenci sonuçta aldığı puana göre bir yüksek okula kaydını yaptırır. O branşı sever mi, nefret mi eder, hiç önemli değildir.

Sonuçta mesleğini sevmeyen, gözü dışarıda bir sürü adam...

Oysa, evet istişare olmalı, rehberlikten yararlanmalı insan, öğrenci öğretmeni ile danışmalı, ilgi alanı tebit edilmeli, hangi kitapları hangi sırayla okuyacağını bile sorup araştırmalı, ama bütün bunlarda özgür iradesi olmalı, kendi seçtiği esas olmalı. Hatta yanlış seçim yapmışsa bile, yanlışlığı ikna edilerek giderilmeli. Asla dayatılmamalı, yok sayılmamalı onun iradesi.

Bu dayatma ömürden ve mutluluktan çalma demektir. Okumadan nefret demektir. Başarıdan yoksun bırakma demektir. Geri kalmışlığın en önemli göstergelerinden birisidir bu maalesef.

Babalar veya hocalar, kendi beğendiklerini yavrular için de isterler genellikle. Bu doğru bir tespite de dayanabilir. Ama “gönülsüz yenilen aş, ya karın ağrıtır, ya da baş” atasözünde olduğu gibi, onlar bu işe öğrencinin gönüllü katılımını mutlaka sağlamalıdır. İkna etmelidirler. Sonuçta özgür seçimi olmalıdır çocuğun. Değilse, bir yerlerde kopar gider. Ama bizde bu yerler genellikle çok geçtir. Yani iş işten geçtikten sonradır. Emekler zayi olup gittikten sonra.

İnsan kendini yoklamalı ve özgürce seçimini yapmalı. Elbette danıştıktan sonra, bilgilendikten, bilinçlendikten sonra. Rehberlik gibi bir nimetten yararlandıktan sonra. Ama bütün bunlardan sonra kalbine bakmalı, kendini dinlemeli, istediği, içine sindirdiği, ilgi duyduğu alana yönelmeli. Bu konuda baba veya hocaların otoritesine kanmamalı, aldanmamalıdır.

Ülkemizde sırf bu yüzden iki fakülte bitirenler, kırkıktan sonra meslek değiştirenler, emeklilikten sonra yeni alanlarda uzmanlaşanlar az değildir. Bu zaman kaybını önlemek gerekir.

Tarihte buna iyi örneklerden birisi de Ali Kuşçu'dur. Bu büyük alim Alâeddin Ali bin Muhammed, Semerkand'da doğmuştur. Babası Molla Muhammed, Mâverâünnehir hükümdarlarından ve İslâm âlim ve filozoflarının en meşhurlarından biri olan Uluğ Bey'in «bâzdâr»ı, yani doğancısı idi. Kendisine «Kuşçu» lâkabının verilmesinin sebebi de budur.

Faik Reşat'ın "Eslaf"ında yazıldığına göre¹ ilk gençlik yıllarında tahsil ile meşgul olduğu sıralarda, Mevlânâ Kadızade Rûmî ile Uluğ Bey'den matematik ve tabîî ilimler ve bilhassa astronomi öğrenmeye başlamıştır. Ama ne de olsa öğrenmecilik ile öğretmencilik hizmet etme ve hizmet edilmeye gireceğinden, tahsil işi semeresiz kalmıştır. Uluğ Bey bütün meylini kendi sevdiği ilimlere yöneltiyor, dolayısıyla sohbetleri de bu mevzuların dışına çıkmıyordu. Kendisinin hoşlandığı mevzularda bilgisi olanlar iltifatına uğrarlarken, aksi durumda bulunanlar da gözünden düşüyorlardı.

Ali Kuşçu, saray çevresinde istediği gibi yetişemeyeceğini anlayınca birgün hiç kimseye haber vermeksizin, yani âdeta firar şeklinde Semerkand'dan çıkarak Kirman'a yollandı.

Orada geceyi gündüze katarak çalıştı. Bunun sonunda istediği dereceye de vâsıl oldu. Hattâ o zamana kadar astronomi ile meşgul olanlar nazarında çözülmesi imkânsız gibi kabul edilen bir mesele üzerinde kendi görüşlerini ve elde ettiği

¹ Bkz. s. 41-42

delilleri ortaya koyan bir risale kaleme aldı. En büyük emelinin bu suretle gerçekleştiğini, yani yetiştğini anlayıp buna kani olduktan sonra tekrar Semerkand'a döndü.

Öte yandan Uluğ Bey, onun böyle habersiz olarak, yolunu izini kaybettirışinden dolayı kendisine gücenmiş bulunmaktaydı. Bunun sonucu olarak ilk karşılaşmalarında kendisini hayli acı sözlerle azarladı; fakat iyi niyeti galip geldiği için hemen ardından:

- Ee bize ne hediye getirdin? diyerek çalışmalarının semeresini öğrenmek istedi.

Ali Kuşçu hazırlamış olduğu risaleyi Uluğ Bey'e takdim etti. Uluğ Bey, Ali Kuşçu'nun gayretli çalışmalarda bulunduğunu anlayarak kendisini affetti ve:

- Kim bilir ne kadar hatalar etmişsindir, yollu bir şakadan sonra kitabı okumaya başladı. Risalenin ihtiva ettiği büyük ilmî gerçekleri görüp inceledikten sonra büyük bir memnunluk duydu. Bu duygusunun bir nişanesi olmak üzere, o sıralarda Kadızade'den boşalmış bulunan rasathanenin yönetmenliğini onun yetkili ellerine teslim etti.

Devrinde bütün sultanların yanında bulundurmak istediği bir adamdı artık. Bilindiği gibi Uzun Hasan'la, Fatih Sultan Mehmet Han anlaşmazlık içindeydiler. Bir müddet sonra Uzun Hasan, Ali Kuşçu'yu sulh .istemek üzere elçisi sıfatıyla İstanbul'a gönderdi. Ancak Fatih Sultan Mehmet Han Hazretleri, Ali Kuşçu'yu, Uzun Hasan'ın hiçbir zaman yetişemeyeceği derecede taltif edip nimetlere boğarak, artık İran'a dönmemesini ve İstanbul'da kalmasını teklif etti.

Ali Kuşçu bu teklifi kabul etti; kendisine verilmiş olan önemli görevi tamamlamak için Uzun Hasan'ın yanına gittikten ve işini bitirdikten sonra, tekrar İstanbul'a gelip padişahın emrine girdi.

Ali Kuşçu'nun tekrar İstanbul'a dönüşü hakkında eski kaynaklarımızdan biri şöyle yazmaktadır:

«Sultan Mehmet Han Hazretleri bazı karşılayıcıları onu karşılamak üzere gönderip, Ali Kuşçu'nun kendi ülkesine

girişinden İstanbul'a vâsıl olmasına kadar her konakta bin akçe sarfolunmasını ferman eyledi Kendisi İstanbul'a vâsıl olduğunda da ona karşı olan iltifat ve saygısını öyle bir derecede ifade etti ki daha yeryüzünde böyle bir tazim ve tekrîm tek bir kula bili nasip olmamıştır.»¹

İşte özgürce ve dilediğince kendi istediği ilimleri okumanın bereketi böyledir.

Selam Saygı Ve Sevgi Onlara

Ben bu devletlerden bahsederken ister istemez duygulanıyorum. İçimden bir sevgi pınarı fişkırıyor coşkunca. Dönüyorum tarihten tarafa ve haykırıyorum o salih selefe: “Selam olsun sizlere ey bizim büyüklerimiz! Selam, sevgi, saygı, takdir, teşekkür, minnet ve şükran sizlere!”

Düşünebiliyor musunuz, bir adam, adı Cemaleddin b. El-Ferec. Kısaca İbnu'l Cevzî diye bilinir. Hicri 510 yılında doğduğu sanılmaktadır. Bu bir adamdır ama sanki bir kütüphanedir mübarek. Hakkında eser yazmadığı ilim dalı yok gibidir. Kur'an ilimleri, tefsir, hadis, akaid, fıkıh, siyer, zühd, va'z, rical, tarih ve diğer ilim dallarına dair yazdığı 185 eserin adını “Sıfatu's Safve”sinin başına koymuştur. Bunlardan bazıları tek cilt olurken, bazıları onlarca cilttir tabi.

Birgün torununa şöyle söyler: “İşte şu parmaklarımla bin cilt yazdım.”

Matbaa yoktur tabi o zamanlar. Kitaplar ellerle yazılır...

Zamanına dair ne varsa yazan bu büyük allame, günde dört fasikül yazarmış. Bir fasikül 24 tabaka kağıt, yani 48 sayfa eder. Dört ile çarparsak, 192 büyük boy sayfa eder değil mi? Bizim kitap ebadıyla söylersek, büyük boy 200 sayfa rahatlıkla tutar.

İnanılmaz gibi geliyor değil mi? Bir günde yaklaşık 200 sayfa ilmî yazılar yazıyor. İlmî bir yazı yazmak için kaynak

¹ Faik Reşat, Eslaf, s. 43.

kitaplardan araştırma, inceleme ve gerekli not almaları da bir düşünün. Yani yazacağı konu ile ilgili ayetleri, hadisleri bulma, daha önce yazan alimlerin görüşlerini tespit, tahlil, tenkit... Bütün bunlar ne kadar zamanını alır diye düşüneceğiz haliyle. Bunlar o zamanda şimdiki gibi bilgisayar teknolojisi ile kolayca elde edilir şeyler değil haliyle. Peki ama bütün bunlar nasıl mümkün olur bir günde?

İnanılır gibi değil, ama bu gibi alimler az değildir İslam dünyasında. Yani biricik örnek değildir İbnü'l Cevzî. Daha niceleri var hamdolsun!

İşte onların büyüklüğü de buradadır zaten. Bu gün bizim bilgisayarımızda olan bilgiler, o gün onların hafızalarında ezber olarak duruyordu. Her bilgi için kalkıp o kitaptan bu kitaba koşmaz, iki saat kaynak karıştırmazlardı onlar. Bilgisayarın tuşuna basmaya bile gerek yok, onların “hafıza” adlı bilgisayarları tuşsuz çalışırdı.

Günde 200 sayfa bilimsel yazı yazmak... Eğer biz günde 50 sayfa kitap okuyabilirsek, kendimizi iyi bir okuyucu olarak bahtiyar sayıyoruz. İki konuyu öğrenirsek, iyi bir öğrenci, bir konuyu enine boyuna araştırırsak, alim ve uzman sayıyoruz. Bunu yeterli sanıyoruz. Her gün böyle yapabilmeyi başarırız, kendimizle övüneceğiz...

“İrtica” anlaşılmasın ama geriye dönelim ve bir bakalım; günde 100 sayfa, 200 sayfa yazmış adamlar. İşte bir mukayese için ölçüler size. Dahası da var; bütün bunları yaparken, haftada bir hatim, geceleri teheccüd, evrad ve ezkar, gündüzleri nafile ibadetler, ders vermeler, vaaz ve sohbetlerle ayrıca vakti değerlendirmeler, nurlandırmalar da var...

Bütün bunları nasıl yapmışlar? Hangi vakte sığdırmışlar?

İşte asıl marifetleri burada. Çok planlı, programlı, çok disiplinli bir hayat yaşamışlar. Vakti aziz tutmuş, boş vakit geçirmekten, faydasız meşguliyetten ve serseri yaşamaktan Allah’a (azze ve celle) sığınmışlar. Oyun ve eğlence olmayan bir ömür sürdürmüşler. İşlerini severek yaptıkları için oyun ve eğlenceye gerek de duymamışlar zaten.

Onlar evlerinden sadece ders, sohbet, sıla-i rahim, Cuma namazı veya cenaze teşyii için çıkmışlar. Hatta evlerinden medreseye kadar ders vermişler etraflarında yürüyen öğrencilerine. Yemekte geçen zamanlarına acırlarmış... Sevenleri ziyaretine gelseler, hem konuşur, hem de kalem açmak, kağıt kesmek, cilt yapmak gibi sohbete zarar vermeyen işler yaparlarmış zaman kaybetmemek için.

Aynı zamanda yiğit insanlarmış onlar. İyiliği emreder, kötülükten sakındırırlarken sultan, emir, vali, komutan dinlemez, münasip bir dille söylerlermiş diyeceklerini.

Sohbetlerini onbinler, yüzbinler dinlermiş. Bu yüzden bazen eziyet ve işkence de görür, evden ve kitaplarından sürgün de olurlarmış zaman zaman. Ama bitmezler, tükenmezler, direnir ve devam ederlermiş.

O Bilgi Toplumu

İşte size başka bir örnek: Kettani'den şunları okurken doğrusu hayretimi gizleyemedim:

"Ebu Müslim el-Kecci (ö. 292/904) Gassan revakında ders imla ettiriyordu. Onun meclisinde yedi müstemli¹ bulunuyor ve her biri berisindeki arkadaşına onun söylediklerini duyuruyordu. Ebu Müslim'in meclisinde sadece bakıp dinleyenlerin dışında, söylediklerini yazan kırkbin küsur insan vardı. Asım bin Ali (ö. 221/836) nin meclisinde de yüzbini aşkın insan bulunuyordu."²

Sübhanelah! O günler için düşünüldüğünde inanılır gibi değil ama niçin yalan söylesinler ki?

Bizim zamanımızda da bazı vaizleri dinlemek için insanların İstanbul'un en büyük camilerini geceden doldurduklarını duymuş, hatta bundan ürken bazı İslam düşmanı

¹ Müstemli, hopörlerin olmadığı zamanlarda konuşmacının sözünü yüksek sesle tekrarlayarak uzaktaki kalabalığa duyurmaya çalışana denir.

² Kettanî, et-Teratibu'l İdariye, İz y. İst. 1990, I. 152

basının hayretler içinde bunu dile getirmesini ve irtica çığlıkları atmasını, bıyık altından gülererek ve sevinerek okumuştuk.

Ama ne olursa olsun, orta çağ diye Avrupa'nın karanlık çağlarına benzetilmek istenen o nurlu, aydınlık çağlarda, o nüfusa göre insanların eğitim öğretim için böyle kalabalıklar oluşturmasına, bilgi için bu denli birikmelerine doğrusu şaşmamak elde değil.

şu Karnaval Toplumu

Bu şaşkınlık bana bir hatıramı anımsattı: Kahramanmaraş Sabancı Kùltür merkezinde "Kurtuluş Sempozyumları"ndan birini izlemek için gitmişiz. Üçyüz kişilik salonun sanki yarısı boş. Ben şahsen bize bilgi sunacak profesörlerden utanıyorum. Derken söze başlayan oturum başkanı profesör Turan Yazgan bey ne dese beğenirsiniz:

-Sempozyuma bu denli katılımlarınızdan dolayı siz Kahramanmaraşlıları kutluyorum. Zira bir çok yerde benzeri sempozyumlar düzenliyoruz da, karşımızda dinleyici olarak ya on, ya da onbeş kişi ancak bulabiliyoruz. Bazen sempozyumu yapanlar dinleyicilerden çok oluyor!

Dalga geçmiyor gibi geldi bana...

Halkımız, kendilerine onca emekle sunulan bu tür bilgi toplantılarına neden ilgisiz acaba? Oysa bu tür toplantılar fevkalade önemli. Bunu iyi araştırmak ve tesbit etmek gerekir değil mi?

Bir konuşmacı günlerce o konuşmasını yapmak için kafasında plan hazırlar, yeniden kitaplara bakar, notlar alır, bazıları konuşmayı baştan sona yazar. Gelir orda belli bir saat içinde sunar. Yani bir adamın yıllarını alan birikimini, günlerini alan bir plan ve hazırlıklarını biz, bir saat içinde alır gideriz. Bu nasıl bir kazançtır değil mi? Buna rağmen bu kıymetler bilinmez de dinlenilmezse buna ne denir?

Burada suç u sadece dinleyicilere atmamak gerekir belki de. Sanırım bu ilgisizlik biraz da devletin eğitim ve kùltür

politikalarıyla beraber, halkın değerleriyle ne kadar alakalı, onun beğeneceği, arzu edeceği toplantıları ne kadar yaptığımızla da ilgili olsa gerek.

Halk üniversiteyi kendine yabancı gördüğü gibi, orada ders veren hocaları da kendine yabancı görüyor. Çünkü onlar halkı, halkın değerlerini hep horlamışlar, hep aşağılamışlardır. Halk gitmiyor. Çünkü güvenmiyor, itimat etmiyor onlara.. Ne kendilerine, ne de söylediklerine.

Ben hatırlıyorum, çocukluğumda köye bir haber gelirdi: “Şehre bir konuşmacı gelecekmiş. Falan hoca veya filan yazar.” Köylüler o zor zamanların zor şartlarında araba kiralar, hep beraber o konuşmayı dinlemeye giderlerdi. Ben de çok gittim öyle. Hem de varıldığında ya sinema, ya da kapalı spor salonları tıklım tıklım dolardı da ayakta dinlerdik. Sonra gece yarısı tekrar köye dönerdik. Bu bir ibadet gibi zevk verirdi. Hele köye bir hoca yada bir imam hatip öğretmeni gelse, cami tıklım tıklım dolar, en az altı ay konuşulurdu anlattıkları.

Peki halk onlara geliyor da bunlara neden gelmiyor? Bunu düşünmek, sebeplerini araştırmak gerekmez mi? Bugün onbinlerce, yüzbinlerce insan, ancak top için bir araya geliyor. Bir top için, bir de seçim zamanında siyaset mitinklerinde. İki toplum arasındaki kalite farkı da malumdur. Bilmeden ecdadını suçlayanlar, bunları duysalar utanırlar mı acaba?

Bir de şu var: halk kendine yabancı görse de profesörü büyük adam biliyor. Ondan uzak dururken, düşünce ve değer çatışması kadar, örtülü bir saygısı da var aslında. Ama gidip onu dinlediğinde, bir dindersi öğretmeninden, bir Kur’an kursu hocasından istifade ettiği kadar olsun faydalanamıyorsa, hayalleri yıkılıyor ve gitmiyor bir daha.

Bu hayalleri yıkan insanlar yok mu? Hem akademik unvan alan, hem de kendi kültürüne cahil kalan, utanmadan bir de halkını aşağılayan sözüm ona adamcıklar yok mu?

Olmaz olur mu?

Yine Kahramanmaraş Belediyesinin davetiyle gerçekleşen bir sempozyumdayız. Niçin Yüksek İslam

Enstitüsü'nde bir öğretim üyesi olduğunu anlayamadığım, olsa olsa birileri adına kontrol memurluğu yaptığını zannettiğim bir profesör hocamız da davetliymiş. Zavallı belediyemiz için iç yüzünü bilemeyince faydalı olur umuduyla onu da çağırılmış. Karşılaştık, hoş beş ettik, hatıraları tazeledik, beraber bir iki konuşmacı dinledik. Bir ara izin istedi bu. “Gideyim de yarın yapacağım konuşmayı biraz düşüneyim, bir plan yapayım” dedi.

Yatacağı yerde kitap yok, bunu biliyorum. Şimdi şuna ne dersiniz siz?

Adam bir profesör, yarın yapacağı konuşmasını daha önce hiç düşünmemiş, araştırmamış, hatta planlamamış. Yattığı misafirhanede bu gece yapacak bütün bunları ve yatacak. Ve yarın gelip bize bunları anlatacak.

Biz gitmedik tabi. Gidenlerden de bir sürü şikayet dinledik. Bu kadar sorumsuzluk, dinleyiciye bu kadar saygısızlık olur mu Allah aşkına? Pes doğrusu!

Ama ne olursa olsun, bunların örtemediği kadar büyük bir acı gerçek daha var. O da, politikacıların meydanları doludur, şarkıcıların meydanları doludur, sporcuların meydanları doludur, ama bilgi meydanları, bilgi salonları bomboş!

Üstün devletler önderliğinde büyük medeniyetler kurmamızla, yüzbinlerce insanın bilgi meydanlarında biraraya gelmesinin çok yakın ilişkisi olduğuna olan inancıma, herhalde katılmaz değilsinizdir!

Çağımızın büyük kitapseverlerinden Cemil Meriç de yakınır kitaba, okumaya ilgisizlikten. Acı ama dostça uyarır: “Kendini yığın hâline getiren bir millet payidar olamaz. Tek kaygısı para olan bir yığın yaşayamaz. Düşüncüyü küçümsüyoruz. Kitaba harcadığımız parayı, atlar için harcadığımızla kıyaslarsak, yerin dibine girmemiz gerekmez mi? Kitap sevene kitap delisi diyoruz, kimseye at delisi dediğimiz yok, kitap yüzünden sefalete düşen görülmemiş. At kuyruğunda iflas eden edene. En

güzel kitap bir kalkan balığı fiyatına. Alan nerede? Umumi kütüphaneler resmi ziyafetler kadar pahalıya mal olsa idi hükümetimizin daha çok iltifatına mazhar olurdu şüphesiz. Kitaplar bileziklerin onda biri kadar etse, beyefendilerimizle hanımefendilerimiz arada bir okumak hevesine kapılırdı belki. Birçokları kitabı ucuz olduğu için almaz. Düşünmez ki kitabın tek değeri okunmasındadır. Bir değil birkaç defa okunmasında, çizilmesinde, tanınmasında. Felaketimizin kaynağı kültür yokluğu. Hayatı anlamadan geçip gidiyoruz. Olgunlaşmak kalbin daha hassas, kanın daha sıcak, zekânın daha işlek, ruhun daha huzurlu olması demek. Harami mağaralarının kapılarını değil, hükümdar hazinelerinin kapılarını açan büyü, kitap.”¹

Okumaya Çağrı

Ey kendim ve kardeşlerim! Ey sevgili ilim yolcuları! Geçmişimizin hala yolumuzu aydınlatan yıldızlarını bilelim, alimlerimizi tanıyalım, okuyalım eserlerini. Allah (azze ve celle) dostlarını, medeniyet ustalarını iyi okuyalım. Hız alalım onlardan, onları okumalardan. İştahlarımızı alabildiğine açalım ve ilme dalalım. Derin nefes alalım okyanuslara dalmak için. İlgilerimizi uyandıralım. Tembelliği kovalım, vakit öldürmeleri kovalım, faydasız işleri, oyun ve eğlenceleri, boşboğazlıkları kovalım. İlme değer verelim ve her şeyin üstünde turalım. Zamanın kıymetini bilelim, vakti aziz turalım, ömrümüzü bereketlendirelim. Ellerimizde kitaplar evrilip çevrilsin. Büyük adam olmak, ilim adamı olmak kolay değil. Ama çok tatlı, çok zevkli, çok hoş, çok güzel bir şey. Ama çok da kolay değil. Çalışalım, didinelim, gayret edelim. Cidden isteyen, muhakkak başarır. Herkese girdiği yol hem sevdilir, hem de kolaylaştırılır ve amacına erdirilir. Eskiler bu manada “küllün müyesserün lima hulika leh” derlerdi. müthiş bir gerçek!

¹ Bu Ülke, s. 111-112

Herkes için olduğu gibi bizim için de kurtuluş ve saadet, zamanı iyi kullanarak bilinçli çalışmalarladır. Bunun yolu yordamı bile okumakla, araştırmakla elde edilir.

Okuyanın Sevabı

İlim de, alim de mübarektirler bizim medeniyetimizde. Kitap, kalem, kağıt, mürekkep mübarek ve kutsaldır. “Yaratan Allah (azze ve celle) ın adıyla okunan” mektepler, mescitler kadar kıymetli ve kutsal mekanlardır. Amacını iyi ayarlamış öğrenciler, camilerdeki abitler ve zhitler, tekkelerdeki müritler ve dervişler kadar, hatta sınırda Allah için savaşılan mücahitler kadar, belki de daha fazlasıyla ibadettendirler. O derece kutsal ve kıymetlidirler. Öğretmenler, sadece öğrencilere değil, bütün bir millete ve insanlığa mürşit ve rehberdirler. Bu yolda olmak, cihadın en kutsalıdır. ¹

Mutluluğun kaynağı bu olduğu gibi, erişebileceğimiz en yüce makam da her halde bu “ilim” makamıdır. Bunun ötesinde çalışıp da kazanamayacağımız en büyük makam peygamberliktir. Onda zaten gözümüz olamaz. Çünkü son peygamber Hz. Muhammed (sav) Efendimizdir ve ondan sonra zaten artık bir peygamber gelmeyecektir.

Ancak sevap bakımından onların derecesinde Allah'a kavuşmanın bir yolu yok mudur?

Elbette vardır.²

Bunu da son peygamber olan sevgili efendimiz (S.A.V.) şöyle ifade buyurmuşlardır:

"-Ölüm döşeginde bile olsa ilim isteyen, kendisi ile peygamberler arasında ancak peygamberlik derecesi kalarak Allah'a kavuşur."³

Yine buyururlar:

¹ Bkz. Cemal Nar, Alimin Önderliği, s.65 vd.

² Bu konuda geniş bilgi için bkz. Cemal Nar, Alimin Önderliği, Ukde y. Kahramanmaraş, 2006, s.115-123. “Alimler Ve Peygamberler” bölümü.

³ Münziri, et-Terğib ve et-Terhib. 1/96.

"-Alimler, peygamberlerin mirasçısıdır."¹

Çağlara damgalarını vuran ve insanlık tarihinde unutulmayanların başında, iki günü eşit olmayan, ölünceye kadar ilimden ve kitaptan ayrılmayanların olduğunu tarih bize bildiriyor. Evet., ölürlen bile ellerinde kitap, öğrenme ve öğretmenin sancısını çekenlere selam olsun.

Rabbimizden bunu dilenir, böyle güzel ölümler ihsan etmesine dua ederiz. Sizlerden ricamız ise, ne zaman ve nerede olursanız olunuz, elinizde muhakkak bir kitap bulunsun.

Bugün okumak ve öğrenmek günüdür. Belki yarın daha büyük işlerde olacak, çok büyük hizmetler gerçekleştireceksiniz. Ama yarın yapabileceğiniz bütün bu hizmetler, bugün iyi yetişmenize bağlıdır. Öyleyse siz bugün bugünün işini yapın, yarının işini şimdiye taşımayın. Yoksa ikisinden de mahrum kalırsınız.

Okumanın Sosyolojisi

Okumanın sosyolojisi üzerine bir makale yazan Köksal Alver, "sonuç"ta şunları söylemektedir: "Okumanın sosyolojisi, okuma ediminin insan ve toplum için önemi yadsınamaz bir gerçek olduğunu temellendirmektedir.

İnsanın toplumsal değer ve normları tanıyıp benimsemesi, toplumsal belleğe tanık olması bakımından okumayı vazgeçilmez bir fiil olarak görmektedir. Aynı zamanda insanın kendisini geliştirmesi, dünyanın akıp gidişini yorumlaması açısından da insan için merkezî bir öneme sahip olmaktadır.

Okuma üstlendiği işlevler bakımından da insan ve toplum için vazgeçilmezdir. Bütün çeşitleri ve açılımlarıyla okuma, insan, toplum ve insanın topluma adapte olmasına çalışan eğitim kurumu için önemli roller üstlenmektedir. Sadece

¹ Ali Muttaki, Kenzü'l Ummal, 10/135. Hadis no: 28679.

yazı ile sınırlandırılmayan bir fiil olarak okuma, bütünüyle hayatı keşfetme, hayata katılma seferberliğidir.

Okuma sonucunda gerçekleşen anlama ve yorum insanı toplumun temel dayanağı hâline getirmektedir. Bu yetileriyle insan toplumsal hayata katılmakta ve toplumdaki konumunu sağlamlaştırmaktadır.

Okuma, öneminden ötürü, siyasal iktidarların da dikkat ettiği bir alan olmuştur. Bütün siyasal iktidarlar, okumayı düzenlemeye, ona yön vermeye çalışmışlardır.”¹

Bizim de buradan çıkaracağımız bir sonucumuz olacaksa eğer, bu bir dilekle olsun isteriz: “Kendimizin kıymetini bilelim lütfen, bilelim de değerlendirelim inşallah. Yele vermeyelim, har vurup harman savurmayalım aziz ömrümüzü.”

Okuma Psikolojisi ve Birikim

Bir metni her okuyan aynı seviyede mi anlar?

Ya da şöyle söyleyelim, her okunan metin, okuyucularının zihnine aynı seviyede eşit anlamlar ve bilgiler mi aktarır?

Daha basit soralım, her okunandan herkes eşit mi istifade eder?

Sanırım hiç kimse bu güzel sorulara “evet” demez. Çünkü her metin her okuyucuya “zıt anlam” açısından farklı olmasa da, daha az veya daha çok, daha zengin anlamlar, bilgiler, duygular sunar, sunabilir.

Mesela bir insan bir metni okurken daha önce okudukları bilgiler çağrışım yoluyla zihnine hücum edebilir. Bu sökün edip gelen eski bilgiler zihni açar ve akılı besler. Böylece anlam zenginleşir, duygular gelişir. Bakarsınız aynı metni okuyanların farklı bilgileri ile farklı anlamları ses tonlarına yansır.

¹ Köksal Alver, Okumanın Hâlleri: Okumanın Sosyolojisi Üzerine. Makale İçin Bkz. Duran Boz, Kitaba Çağrı Sınavında İnsan, S. 48-49.

Dugularına yansır ve heyecanlandırır onları, coşturur, ya da ama sevinçten, ama hüzünden, bazen de ağlatır.

Bütün bu farklı tepkilerin bir ifadesi olsa gerektir değil mi?

Diyelim dini bilgileri yerinde birisi bir metni okurken, aklına çağrışımlarla gelen ayetler, hadisler, alimlerin sözleri, menkıbeler, fikhî hükümler, kalbî keşifler, kim bilir o metni ne kadar zenginleştirirler? İşte okumayı bereketlendiren bu birikimlerdir.

Siz de yaşamışsınızdır, aynı bir şiiri, ayeti, hadisi, hükmü birisinden dinlersiniz, birikimi azdır, birkaç kelamla manayı verir geçer. Fakat ilimde derin, anlayış ve kavrayışta yetkin, söz sanatında usta bir hatip, aynı metinden ilim ve duygu dolu öyle daha başka anlamlar çıkarır ki, siz bazen ağzınız hayretle açık, bazen gözlerinizde yaşlar, saatlerce dinleyebilirsiniz. Bunun nedeni de gayet açıktır değil mi?

Kur'an-ı Kerimin yorumunda geçen tefsir, te'vil, işaret, latife gibi kavramlar ve bunların her müfessirde daha başka olması da aynı gerçeğin bir tezahürüdür, açılımıdır. O yüzden her metnin bir tahlili vardır ve yapan ne kadar alim ve hatip ise anlamlar da o kadar zengindir. Çünkü her dilde bir edebiyat ve belâğat vardır. Hakikat, mecaz, kinaye, teşbih ve ifade etmede tertip ve biçimlendirmeler bilmek bir marifet olduğu kadar, derin bir ilim, geniş bir kültür, akıcı bir hitabet de, yani bu büyük birikim de, okunan metne bereket katarlar. Hatta bazen bu okurken kazanılan bereketlere o metni yazanlar bile “yazarken biz bunları düşünememiştik” diye şaşırır kalırlar.

O açıdan her okunan herkese aynı şeyleri söylemez. Bunun asgarisi, metindeki kelimelerin anlam sınırıyla kayıtlıdır. Ama ekserisinin bir haddi hududu olamaz. Artık o adamdan adama değişir.

Burada şöyle bir soru gelebilir: “Doğru ve zengin anlamayı neye borçluyuz?”

Cevabı çok basittir: Elbette okumaya, çok okumaya ve konuyu önceki okumalarla bilmeye borçluyuz. Buna da kısaca birikim diyoruz.

Snuçta şu gerçeği bir kere daha vurgulayalım ki, her yazı her okuyucusuna aynı bilgileri eşit derecede veya miktarda vermez, hem de ruhunu da aynı oranda etkilemez. Her yazının okuruna göre farklı bilgiler ve duygular ifade etmesi normaldir. Hatta bırakın başkalarını, siz kendiniz bile aynı metni farklı zamanlarda okuduğunuzda değişik veya yep yeni duygu, tad, tedaî, açılım ve bilgilere ulaşabilirsiniz. Bu o anki ruh haliniz, okuduğunuz ortam, duyduğunuz ilgi, istek ve ihtiyaca göre de değişebilir. Bütün bunlar okuma psikolojisini ifade eden gerçeklerdir.

Okuma Tahlilleri

Evet, şu son cümleyi tekrar etmek istiyorum: “O açıdan her okunan herkese aynı şeyleri söylemez. Bunun asgarisi, metindeki kelimelerin anlam sınırıyla kayıtlıdır. Ama ekserisinin bir haddi hududu olamaz. Artık o adamdan adama değişir.”

Ali Çolak buna “bir üst kata çıkmak” diyor. Ona göre “okumak” deyince anlaşılan, “bir metin karşısında nasıl tavır alacağını, onun derûnuna nasıl ineceğini bilmektir.” Şöyle devam ediyor: “Bu da “okuma” işinde bir üst kata çıkmakla ilgilidir. Zihinsel bir çaba, gerçek anlamda bir uğraş ister bir üst kata çıkabilmek. Orada okumanın farklı tatlarıyla karşılaşır, birden çok okuma olduğunun farkına varır insan. Fusun Akatlı, yine o yazısında şöyle der: “Bir tek türlü okumayı bilenler, okunacak yazı sayısınca okuma türü olduğunu bilmeyenler, okumayı bilmiyorlar demektir.”

Bir yazının da sayısız okuma yolları vardır. Okuyanın kavrayış ve çoğaltma yeteneğine göre ayrı tonda, ayrı lezzette ve derinlikte ortaya çıkar yazının anlamı. Bu yüzden, bir metnin asıl değeri, okuyan tarafından kavrandığında bütünlenmiş olur.

Şu cümleler de Akatlı'nın: “Dizilmiş, basılmış, sayfaları bağlanmış, formaları dikilmiş bir kitap elimize geldiğinde okunmaya hazırdır, doğru. Ama bu hiçbir şey değil daha. O kitapta yazarın ve baskıyı gerçekleştirenlerin emeğine, okuyanın yapıcı, kurucu, yeniden üretici emeği eklenmedikçe, hiç olmazsa o okuyan için o kitap var olmamış demektir.”

Akatlı diyor ki, “okumak iyisinden bir emek ister. Bir kitaptan sağlanacak yarar, edinilecek tat bu emekle orantılıdır. Okuduğu kitap üstünde emeğini yoğunlaştırabilen kişi, bir okuma ahlakı kazanmış demektir. Bu ahlakın başlangıcı sabır olmalıdır. Çoğu okur, başladığı bir yazıyı, bir paragraf bile götüremeden pes eder. Nice roman üç beş sayfa okunup bir kenara atılıvermiştir. Hadi bitirildi diyelim, yazının yahut kitabın ardından kendini “bomboş” hisseden okurların sayısı az değildir. Sözcükler, cümleler üzerinde yoğunlaşıp “farklı okuma” yeteneğini işletemediğinden, bu ahlakı kazanamadığından, okuduklarıyla bir türlü barışamaz bu tür okuyucular. Okumak, her durakta yeni bir şeyler bulmaktır. Bir arama-bulma serüvenine dönüşürse okumak, işte o zaman okuyabiliyorsunuz demektir. “Okuyabilen” biri “empathy” yeteneğini geliştirmiş demektir. Kitabın ya da metnin içinde, onun yazarıyla konuşmak anlamına gelir bu. Ona sorular sormak, onunla tartışmak ve belki, onun söyledikleriyle yetinmemek.”¹

Bunu nasıl kazanabiliriz?

Çok okuyarak.

Ve metin üstünde düşünerek.

Mesela Mehmet Kaplan'ın şiir, hikaye, roman... üstüne yazdığı “tahliller” ve benzeri eserleri okuyup çözerek.

Dini metinlerde tefsir, yorum, şerh ve tahlillerde kullanılan yöntemi iyi araştırarak.

¹ Periyi Uyandırmak, Ötügen Yay., İstanbul, 2000. Nakleden, Duran Boz, age, s. 100

Bir metni, bilgili birisiyle beraberce ve yorumlayarak okuyarak.

Ve nihayet aynı şeyi söyleyelim; çok okuyarak.

Ali Çolak bir soru sorar ve kendisi peşine düşer cevabın: “Burada sözünü ettiğim türlü okuma öğretilir mi? Bana kalırsa öğretilir. Bazı okullarda “kitap okuma dersleri” ya da “kitap okuma saati” olduğunu biliyorum. Bu dersler zorlamayla oluyorsa faydasından çok zararı vardır. Yok, işini bilen öğretmenler eşliğinde yapılabiliyorsa, öğrenciler “okuma”nın bir üst katına çıkarılabilir diye düşünüyorum. Öğretmenler “örnek okuma” çalışması yapabilir öğrencileriyle. Bir metni alıp katmanlarına ine ine, cümle cümle okuyabilir öğretmen. Her cümlenin çağrışımlarına uzanıp buradan nerelere varılabileceğini gösterebilir. O metinden, yazarın başka eserlerine; başka yazarların, şairlerin metinlerine geçilebilir. Böylece öğrenciler görünen cümlelerin ardında görünmeyenle buluşmanın tadını alırlar. Sonra kendileri denerler böyle çoğaltarak, zenginleştirerek okumayı.

Bunun tersini düşünmek bile korkunçtur. Birine zorla kitap okutmaktan büyük cinayet yoktur yeryüzünde. Belki sizin hatırıma, sizin korkunuza okur kitabı, ama gelin de siz o zavallıya sorun. Sonunda bütün bütün bedbaht biri olup çıkar... Okumak mecburiyet oldu mu, bal kaymak tadı verecek kitaplar bile olsa beş para etmez. Birine okumayı sevdirmek istiyorsanız ancak özendirerek yapabilirsiniz bunu. Ağzına bir parmak bal çalarsınız; balın tadını aldı mı, arkasını arayacaktır o. Bunun da bir yaşı, bir mevsimi olmalıdır şüphesiz. Kitabı eline alınca “Ben bunu ne yapacağım?” diye soran adamı, ne denli özendirirseniz özendirin, fayda etmez.”¹

Okuyucu Türleri

¹ a.y.

İnsan okumaya başladığı ilk günlerde kitaba biraz safça, biraz kutsalca yaklaşır. Yani kitap, aziz bir üstat gibidir, ne derse doğrudur, tartışmak abestir, ayıptır. Aç olan birisinin yemek tercihi yapması söz konusu olabilir mi? Önüne ne gelirse onu yiyerek giderecektir açlığını.

“Tok ağırlaması zor olur” atasözünü duymayanımız var mı? İnsan biraz doyunca, artık ydiklerinde seçici olmaya, yemekler hakkında yorumlar yapmaya başlar. Nitekim yemeğin kusurları da sona doğru anlaşılmaz mı yerken? Bunları dillendirmeye başladığımızda alacağımız cevap da bellidir: “karnın doydu galiba?”

Şimdi kütüphanemin alt gözlerinde sakladığım bazı kitaplar var, bunlara nasıl para verip de almışım ve okumuşum diye hayret ediyorum kendime. Kimseye tavsiye edemiyorum. Hatta kendilerine acıdığım ve vakitlerine kıyamadığım için hediye de edemiyorum kimseciklere. Öyle kala kalıyorlar buldukları gizli saklı yerlerinde. Zamanında kendime acımasını bilememişim ama, şimdi çok acıyorum onlara...

Biz o kitapları okurken, bir mürit gibi teslim olmuştuk onlara. Ne derlerse alır, ne kadar saçma olsalar da savunurduk herhalde fikirlerini. Kişilik nedir bilmezdik ki, bağımsızlık nasıl olur anlamazdık ki o zamanlar. Kitapta yazıyor olması yeterliydi bizim için, mutlak doğruydü o zaman. Sanki her kitap kutsaldı gözümüzde. Özümüzdeki biricik ölçü şu idi: “Kitap yalan söylemez.”

Sonra yavaş yavaş tanımaya başlarız kitapları yeniden. Aklımıza takılmaya başlar bazı şeyler. Yazara sorular sorarız içimizden utangaç ve mahcup olarak. Edilgenliğimiz bitiyor ve kişilik doğuyordur artık yavaş yavaş. Derken fikir ayrılıklarını görürüz, ihtilaflar görürüz ve garipseriz. Bunlar arttıkça da şaşkınlığımız artar. Taraflar çoğaldıkça düşüncede, bir tarafta olma ihtiyacı hissetmeye başlarız. Düşünce kadar ifade biçimleri de dikkatimizi çekmeye başlar. Bir yakışıklıyı biraz da kılık kıyafeti güzelleştirir değil mi?

Bu aşamada yazar, kürsüsünde oturan ve her zaman doğruyu buyuran bir aziz değildir artık. Bir insandır. Bizden büyüktür, bilgedir ve deneyimlidir. Saygı duyulur, ama üstünde düşünülür söylediklerinin, eleştirilebilir. O da farkındadır büyüdüğümüzün ve eleştiri getirdiğimiz düşüncelerini kabul ettirebilmek için çabalamakta, önerdiğimiz ifade biçimine karşı itirazda yer yer zorlanmakta, bizi ikna için artık dil zenginliğinden ve kıvrak zekasından faydalanarak demagoji yapmaktadır. Bunun farkına varmak sevindirir bizi, keyiflendirir. Okuma iştahımızı da açar doğrusu. Büyüdüğümüzün, geliştiğimiz, kişilik kazandığımızın farkına varmak ne güzeldir! Bunu beslemek, bunu büyütmek ve bereketlendirmek gerekir artık.

Fakat bu arada farkında olmadan bir yanlış alana kaymaktadır ayaklarımız. Biraz benlik, biraz kıskançlık başlamıştır artık. Rekabet mi desek, ya da kendini kanıtlama mı, içimizde kıpırdanmalar vardır. Hatta yersiz ve yakışıksız meydan okumalar başlar kimi yazılara karşı, belki kavgalar başlar, yaralı yazar da olgun değilse, büyüklük edip yol gösteremezse, rehberlik edip eğitemezse. Bütün bunlar, yepyeni bir okuyucu türünün doğmasının sancılarıdır.

Bu sancılar bitip de mübarek bir doğum gerçekleştirilebilirse, artık anlayan, kavrayan, düşünüp değerlendiren, tenkit eden, yanlış gösteren, okuduklarıyla yaka paça olan bir okuyucu vardır. Ciddi bir eleştirmendir artık. Okuduğu kitabın kenarları, altı üstü ikaz, ihtar ve tashihlerle doludur. Faal ve etkin bir okuma vardır artık. Okurken yazar gibi beyninde kelimeler, ifadeler ve düşünceler cirit atmaktadır. Muhtemel her yan düşünülmüş, her yön incelenmiş, her biçim denenmiştir. Her yazar korkmaya başlamıştır artık ondan. Daha bir dikkatlidirler bundan sonra yazarlarken.

Herman Hesse'ye kulak verelim isterseniz: “Üçüncü tip okuyucu öylesine kişilik sahibi, öylesine kendi kendisi olan biridir ki, okuduğu yapıt karşısında katıksız bir özgürlük içinde davranır. Okumasının amacı ne kendini eğitmek, ne de

eğlenmektir. Dünyadaki herhangi bir nesneden farklı değildir bir kitaptan yararlanması; kitap kendisi için bir çıkış noktası, uyarıcı bir nesne oluşturur. Aslında okudukları arasında ayırım gözetmez. Kendisine inanmak, öğretisini benimsemek için okumaz bir filozofu, ona karşı düşmanlığından, onu eleştirmek istediğinden de okumaz; bir şairi, bir yazarı okuyorsa, dünyanın yorumunu onun ağzından duymak için değildir, söz konusu yorumu kendisi yapar. Denilebilir ki, bir çocuktan hiç kalır yeri yoktur bu tip okuyucunun. Her şeyle oynar ve belli bir açıdan bakıldı mı, her şeyle oynamaktan daha yararlı, daha verimli bir şey yoktur.

Diyelim böyle bir okuyucu kitabın birinde seçkin bir özdeyiş buldu da, bir bilgeliğin, bir doğrunun dile getirildiğini gördü, ilkin bir sınavayım der, tersine çevirip bakar ona. Her doğrunun karşıtının da doğru sayılacağını öğrenmiştir çoktan. Ussal bakış açılarından her birinin bir kutup oluşturduğunu, söz konusu kutbun karşısında onun kadar iyi bir başka kutbun bulunduğunu bilir. Çağrışımlarla düşünmeyi baş tacı etmesi bakımından bir çocuk davranışını sergiler, ama öbür türlü düşünmeye de aşınadır.

Bu tip okuyucu, daha doğrusu söz konusu aşamaya ulaşmayagörelim, bizlerden her biri romanmış, gramer kitabıymış, seyrüsefer tarifesiymiş, dizimevinin yazı karakterleriymiş, dilediği her şeyi okuyabilir böylece. Hayal gücümüz ve çağrışım yeteneğimiz istenilen düzeye ulaştı mı, önümüzdeki kâğıt üzerindeki okumaktan tümüyle çıkar, okuduklarımızdan kaynaklanan uyarıların ve çağrışımların selinde yüzmeye başlarız.”¹

İşte bu tür okuyucular düşünceye, bilime, sanata en büyük katkıyı sunarlar. Çünkü onların eleştirileri yazarları kamçılar, kolaycılıktan kurtarır, çabaya mecbur kılar ve beyninin bütün kapasitesini kullanmak için zonklatırcasına

¹ Öldürmeyeceksin, Çev: Kâmuran Şipal, Afa Yay., İstanbul, 1993. Nakleden, Duran Boz, age, s. 75.

çalıştırır onu. Başarmanın mutluluğu yazar kadar okuyanları da sarar sarmalar. Hatta dili olsa da deseler, kütüphaneler bile bayram ederler.

Benim Okumalarım

Konuştuklarımız ve yazdıklarımız, okuduğumuz ağaçların meyvasıdır, bunu nasıl inkar edebiliriz? Sanırım Ali Fuat Başgil'den aklımda kalmış, “yeryüzünde söylenmedik söz ve fikir yoktur. Asıl olan bunları her asırda o asrın diliyle tekrar yazmak veya söylemektir.” Mehmet Akif de her zaman kabul gören gerçekleri “asrın idrakine” söyletmenin önemine dikkat çeker o meşhur dizelerinde. Evet, geçmişte de var olan ve çok iyi bilinen gerçekleri, “asrın dili ve üslubu ile asrın idrakine, anlayışına, kavrayışına yeniden sunmalıyız.”

Evet, katılıyorum bunlara. İnsanlar da sonuçta iki gözlü, iki kulaklı, bir ağızlı olmakta birbirlerine çok benziyorlar. Ama ayrıntılara bakarsanız, kimse kimsenin aynısı değil. Fikirler de böyle olabilir. Hepsi birbirine az çok benzer, ama simaları ve kostümleri sayılan ifade biçimleri ve üslupları değişiktir. Dolayısıyla bu benzeyişler ayıp da değil, kusur da değildir.

Bu yüzden okuduklarımızı, yeri gelince bir şekilde güncelleyerek yazabilmek için, gerek zihnimizde, gerekse aldığımız notlarla dosyalarımızda iyi depolamalıyız. Benimsediğimiz ve dillendireceğimiz bilgileri depolamada yöntemler, yukarıda anlatıldığı gibi, çok farklı olabilir, tıpkı üslup ve ifadelerde yaşanan farklar gibi. Sonuç değişmez, biz onu özümsemişiz, bizden kılmışız ve günü geldiğinde bizden olarak üretmişizdir.

Faydalı fikir ve bilgileri içselleştirmenin, bizdenleştirmenin ne ayıbı olabilir? Belki ayıp olan bunları kullanmamak, heder etmektir. Bu işin kör taklitle bir alakası da yoktur.

Buna bir örnek verelim. İnsan beden ve ruhtan meydana gelmiş bir varlıktır değil mi? Bu ülkede yaşayan insanla,

Asya'nın veya Amerika'nın bir köşesinde yaşayan insanlar arasında bu açıdan bir fark var mı? Bu insanı inceleyenler, sağlıkta benzer sorun ve çözümlere ulaşmışlarsa, bunda yadırganacak ne var? Birbirlerini taklit mi etmişlerdir? Ayıplanabilirler mi bu yüzden?

Başka bir örnek. İnsanın bir ruhu var ve bu inceleniyor. Hindistan'da, Mısır'da, Meksika'da, İngiltere'de, Yunanistan veya Türkiye'de ama Müslüman, ama Hıristiyan, ama Yahudiler, birbirlerinden bağımsız olarak insan ruhu hakkında benzer şeyler söylemişlerse, bu ille de birbirlerini taklit olarak mı görülecektir? Farklı yerlerde ama aynı konuda çalışanlar, benzer sonuçlara ulaşamazlar mı? Öyleyse, tasavvuf ilmi söz konusu olunca onu ille de Hind'e, Yunan'a veya Yahudiliğe götürmenin, "oralardan kaynaklandı da bize geldi, aslı bizim değil" demenin, bunu bir taklit görmenin anlamı ne? İslam tasavvufu ile başka mistizimlerin benzer yerleri olduğu gibi farklı yerleri de vardır. Bu biri diğerinden kaynaklandı demeyi haklı kılmaz. Birbirlerinden faydalanmayı da yok saymaz tabii.

O yüzden ilk okumalar ve not almalar, onu hafızada depolamalar, gün gelince de güncelleyerek kullanmalar gayet normaldir, hem çok gerekli, hem de çok önemlidir.

Okuduklarımızı Konuşmak Yazmak

Bir de okuduğunu anlatmalı insan. Üzerinde konuşmalı bunun, gerekirse tartışmalı. Böyle birilerini bulamazsa "Ahfeş'in keçisi" gibi bir keçi bulmalı, ya da Çiçero gibi dağlara veya dalgalara anlatmalı. Yazmalı hatta.

Kendi tecrübelerimden biliyorum. Yüksek İslam Enstitüsünde okurken bir kitap kulübümüz vardı. İkimizden biri her hafta bir kitabı tanıtırdı ve dinleyicilerle müzakere yapılırdı. Benim o seminerlerde anlattığım ve tartıştığım kitaplar, hayatta en fazla faydalandığım kitaplar oldu. Sonra öğretmenliğimde ve fahri vaizliğimde aynı gerçekleri defalarca yaşadım. Kur'an-ı Kerim'den başkalarına anlattığım surelerin metni ve tefsiri şimdi

daha çok aklımdadır ve bir yerde ani bir konuşma teklifi veya gereği ile karşılaşsam, hemen aynı sure ve ayetleri işlerim.

Her insanın okurken bilgileri hafızaya iyi yerleştirmek veya kayıt altına almak konusunda yapa geldiği alışkanlıkları vardır. Bunların çeşitliliği insanı tebessüm ettirecek kadar çok ve kısmen özeldir. Ama sonucu “ciddiyet”e çıkar. Evet, okumak ciddi bir iştir. Ciddiye alınmalıdır insan okumalarını. Karlı çıkmak için esirgememelidir ciddiyetini, dikkatini.

Benim de zamanla değişen alışkanlıklarım olmuştur okuma esnalarımında. Mesela önceleri beğendiğim satırları cetvelle çizerdim. Sonra elimle çizmeğe başladım. Şimdi ise çizmek kitabı üzer ve incitir diye yapamıyorum. Ancak hala yer yer kenarına özetler veya özel işaretler koyuyorum. Ama en kötüsü, eskiden her yerde okurken, şimdi ancak masa ya da rahle başında rahat okuyabiliyorum. Masa başında, rahlede ve bilgisayarım açık olarak.

Çünkü okurken “ilham perileri” dediğimiz fikirler hücum ediyor beynime, yıllar önce okuyup da unuttuğum düşünceler çağrışım yapıyor ve ben bir yazı çıkaracak kadar zengin olan o düşüncelerimi o esnada kaleme alıp yazmazsam, daha sonraları kaçıyorum, kaybediyorum. Hatta not alıp daha sonra yazıda kullanmam bile bir sürü içimi yakan mahrumiyetlere, üzücü düşünce kayıplarına sebep oluyor.

O yüzden eskisi gibi otobüslerde, dağda bayırda, bir ırmak kenarında okumak, sanki hayal oldu benim için. Bütün bunlar iyi ki ihtiyarlayıp da çok gezme heveslerim bittikten sonra oldu. Çünkü şimdi aramıyorum gezme tozmaları, piknikleri, güzel manzaraları. Yoksa bayağı üzülürdüm herhalde.

Okumak Ve Gürültü

Bir sırrımı daha vereyim mi? Gürültü patırtı varsa asla rahat okuyamam. Bırakın gürültü patırtıyı, sevdiğim bir müzikle bile okuyamam. Dikkatim ona kayar ve ben tam bir verim

alamam okuduklarımdan. Mesela hem müzik çalsın, hem de okuyayım, denedim, olmuyor. Diyelim Kur'an-ı Kerim okunuyor, nasıl kitap okuyacağız? O zaten en muhteşem kitap! O varken başka kitap okunur mu? Ayıp olmaz mı ona karşı? Diyelim Münir Nureddin Selçuk "Endülüste Raks"ı okuyor. Gücün varsa dön kitaba! "İnleyen nağmeler ruhunu sarıyor" ve seni her şeyden alıp götürüyor.

Zamanımı çok alan televizyon belasının üstümdeki helakini azaltmak için okumakla birleştireyim dedim, olmadı. Bırakın kelim, felsefe, hukuk, tasavvuf gibi ciddi kitapları, roman, hikaye, şiir, biyografi, tarih, hatırat gibi rahat kitapları bile televizyon izleyerek, radyo dinleyerek okuyamıyorum.

Bir arkadaşşıma açılmıştım bu konuda. Bana ne dese beğenirsiniz? "Bilakis bana zarar vermez. Hatta çocuklar oynamaz ve gürültü çıkarmazlarsa, 'geberdiniz mi lan?' diye kızarım onlara".

"Keşke ben de öyle olsaydım!" dediğimi hatırlarım hasretle.

Daha kötüsü, sohbetle değil de evimde kendi başşıma kitap okurken huysuzlaşıyorum da. Okurken ve özellikle de yazarken çekilmez oluyorum. Birisi bir şeyler söyleyecek olsa, "hemen ve kestirmeden söyle, lafı uzatma" diyorum. Cevabını almışsa, gereksiz tekrarında "tamam" diyerek sinirleniyorum. Çünkü zihnim karışıyor, derleyip topladığım düşünceler, başka bir şeyle ilgilendiğimde, sahipsiz sürü gibi dağılıyolar. Hiç de memnun değilim, ama kitap okurken ve özellikle de yazarken işte böyle dilliksiz ve geçimsiz oluyorum maalesef. Bereket ki ev halkım bunu biliyor ve anlayışla karşılıyolar. Yine bereket ki birisini üzmüşsem, kendi evim olduğu için, gönül alacak fırsat ve imkanım oluyor.

Bu yüzden mevsimlere bile kızdığım olur. Yazın şehir sıcak. Ben yazlığa göçecek maddi imkandan mahrumum. Evimde, kütüphanemde terleyerek okumaktan sıkılınca, sığağı kızarım, okumama mani oluyor diye. Kışın soğığa kızardım bir zamanlar evimde kalorifer yokken. Çünkü iktisat için soba

yakamaz, battaniyeye sarılarak okurdum. Tabi üç dört saat sonra üşür, sıcak odaya kaçardım. “İyi ya, orada okusana!” diyenlere yukarıda durumumu anlatmıştım. Sıcak odada çocuklar var, televizyon var, rahat okuyamam ki...

Bütün bunlar olurdu ve sonra da kendi acaipliğime gülmeye başlar, Rabbıma karşı rızasızlığımdan ötürü pişman olur, tövbe istiğfar çekerdim.

“Bittecrübe Sabittir”

Bunlar bizim zayıflığımızdır işte. Bir türlü “el karda, gönül yarda” olamadık gitti malesef. Biz hala “el işte, göz oynaşta” sözünün hakikatındeyiz. Bu söz size neleri çağrıştırıyorsa, lütfen bunun yanına bir de kitabı da koyunuz benim için.

İşin bir başka yanı, bunlar sadece benim zafiyetim değildir. Kitaplar da kıskançtır, gözü başkasında olanlara yeri geldiğinde verir dersini. Zamanını alır ve boşa çıkarır bir çok eylemlerini. İhaneti, küçümsenmeyi, aldatılmayı, aşağılanmayı, kendisine tercih edilmeleri kimse hamedip istemediği gibi, kitaplar da istemez. Yani “bir koltukta iki karpuz olmaz” sözü, okuma için de geçerlidir şüphesiz. “İki dinden de avara olmamak” için, okuma işini ciddiye almalıyız.

Nerde şimdi o eski okumalar? Hani kenarına not almalar? Değerlendirmeler yazılanları? Altını çizmeler renkli kalemlerle? Övmeler, yermeler? Maalesef bilgisayar bunları da bitirdi. Bazıları az önce söylediğimle ters düşüğümü dillendirecek olsalar da diyeyim; bak işte bilgisayarın bu yanını beğenmedim. Belki de bitirmemiştir de ben o programı kullanmasını bilmiyorum. Olur mu olur.

Birinden duymuştum. “Elime bir kitap geçti. Adam yer yer kenarına yazılar yazmış kargacık burgacık. Ne yazmış diye iyice baktım, ne derse beğenirsiniz? “Ah bir sigara!” “Ah bir dilim ekmek!”, “Ah bir bardak çay!”...

Kitabın kenarına kibar kibar not almalar, dikkat çekmeler ve özet çıkarmalar yerine, böyle yazarlar da olurmuş demek ki! Sigara neyse, okurken acıkana ve bir bardak çaya hasret kalana acıdım doğrusu.

Bir de “bittecrübe sabittir” yazılırmış. Bunun da tatlı bir hatırası var: “Ahmaklardan birinin eline ‘İlm-i kıyafet’e dair bir kitap geçer. Okurken şöyle bir cümle ile karşılaşır: ‘Bir adamın başı küçük, sakalı ve boyu uzun, gözleri gök... olursa akli az olur.’

Meğer adamın -kitapta tarif edildiği gibi- başı küçük, gözleri gök, sakalı ve boyu da uzunmuş. Kendisini bu tarifin dışında bulundurmamak istemiş. Ne yapsın? Başını büyültmesi mümkün olmadığı gibi, boyunun kısaltılması da imkânsız.

"Bari sakalımı kısaltayım!" diyerek şamdanı eline alır ve bir eliyle sakalının yarısını tuttuktan sonra kalan yarısını mumun alevine yaklaştırır. Sakalının bir kısmı hemen yanıp tutuşuverir. Ateş birden parmaklarının uçlarına dokununca acıyla elini çeker. Tabi ilerleyen ateş yüzünü cascavlak yapar.

Bunun üzerine tabi ateşle yüzü, pişmanlık ateşiyle kalbi, bilginin doğru çıkmasıyla da vicdanı yanan zavallı adam kalemi eline alarak hokkaya batırır ve kitabın kenarına "Bu sözün doğru olduğunu gerçekleştirdiğim tecrübe ile anladım" manasına “bittecrübe sabittir” diye yazar.

Ahmak adam, olan olmuş, bari bunu yazıp da kendini iyice rezil rüsva etme hiç olmazsa...

Eskiler “ahmak dostun olacağına, akıllı düşmanın olsun daha iyidir” derlerdi. Doğrusunu söylemek gerekirse ahmaklık onulmaz bir iletir. Onun dostluğundan da kaçmak gerekir. Yoksa iyilik edeceğim derken, bilmeden kötülük eder durur. O yüzden ahmakla dostluk da ahmaklıktır. Çünkü, üzüm üzümüne baka baka kararımış. Kör ile yatan şaşı kalkarmış. Kır atın yanında duran ya huyundan, ya tüyünden (suyundan da derler) almış. Adam arkadaşından belli olurmuş.

Yukarıda biz buna bir şey daha ilave etmiştik hatırlarsanız: “Adam okuduğu kitaptan belli olur.”

Her neyse, biz mevzuya veya mevziye geri dönelim. Evet, eskiden kitap kenarlarına kısa kısa notlar alınırđı. Hatta kimi hocalar bu notları toplar, “haşıye” namıyla kitaplaştırırlardı.

İbn Kemal zamanında biri bir kitap yazsa alırmış hemen ve renkli kalemle kenarına hatalarını, yanlışlıklarını, tebriklerini, tavsiyelerini yazarmış. O hale gelmiş ki, devrinde insanlar kitap yazmaya korkar olmuşlar.

Şimdi nerde o allameler!

ELEŞTİREL OKUMALAR

Akıllı Okumak

“Her kitabın her yazdığı mutlak doğru değildir.”

Okumaya başlamamdan sonra bu kanaata varıncaya kadar aradan kaç yıl geçti bilemiyorum. Ama epey bir zaman sonra anladım her kitap mutlaka doğruları yazıyor değildir. Elbette buna çok şaşırdığımı itiraf etmeliyim.

Bu anlayış sadece bende de değilmiş tabi ki. Gördüm ki insanımızdaki genel kanaat buymuş. Milletimizin çoğunluğuna göre kitap yalan söylemez, her zaman doğruları yazar ve faydalı bilgiler verirmiş insana, asla yanılmamış.

Yerde bir kağıt görse alıp öpen ve yüksekçe temiz bir yere koyan bir milletin böyle düşünmesi yadırganmaz ilk başta. Ama işin içine girdikçe görülür ki kitaplar da yazarları gibidir, çoğu kez kötü niyetle değildir yazdıkları, yanlış da yazsalar doğru bildiklerindedir. Ama her zaman bu kadar da iyi niyetli olmak isabetli olmayabilir. İnsanı ayartmak için de kitap yazılabilir yani. Bizim milletimiz kendi tarihlerinde bunu kolay kolay görmedikleri için, eskiden “kitap yazdıysa doğrudur” diye böyle bir anlayış gelişmişti. Fakat şimdilerde kimse bu kadar saf değil.

Artık her kitap okunurken savaş alanındaki nefer gibi dikkatli olunmalıdır. Yada kandırılması muhtemel olan pazarda alış verişe çıkmış birisi gibi uyanık olunmalı.

Uyanık olmak, dikkatli olmak, önyargılı olmak değildir. Peşin hüküm başka bir şey ve ondan kaçınmalıyız. Bizim yanlışlarımız da olabilir, yanlış algılamamız da. İlk okudukları temel bilgiler, ya baba ocağında, yada devlet kucağında olduğu için, ilk bakışta ölçü olmaya daha layık olabilirler. Giderek onlar dahi sorgulanmalıdır. Yoksa çok korkunç yanlışlara ve sükut-u hayallere düşülebilir, hayal kırıklığı yaşanabilir.

Çünkü gelenekler bazen gerçekleri boğabilirler. Bazen de bir ilke ve ideoloji adına gerçekler yok sayılabilir, yalan gerçek diye yutturulmaya kalkışılabilir. Biz Türkiye’de “resmi ideoloji” adına alışığızdır bu tür yalanlara, dolanlara. Bağışıklık sistemimiz çok güçlü olduğu için, aşırı tepki de vermeyiz artık bu tür saptırmalara, çarpıtmalara. Özellikle de yakın tarih üstüne okullarda öğretilenler, yüzde doksan yalan dolandır. O yüzden daha küçük çocukların evdeki bilgi ve söylemleri ile okuldakileri çok farklıdır ve bu da kanıksandığından yadırganmaz bile. Bu kadar dehşet verici olaylar, bizim gibi devrim geçirmiş ülkelerde umur-u adiyeden, yani sıradan işlerdir.

Bu sorun sanırım çok ve çeşitli okunarak aşılabilir.

Okumalar Birbirini Test Eder

Önce bir duruma dikkatinizi çekmek istiyorum. Burada biraz sonra diyeceklerimiz, sıradan veya ortalama okuyuculardan çok, bu işi uzmanlık derecesinde ileriye götürenler için geçerlidir. Sıradan veya ortalama okuyucuların okuması tavsiye edilen eserler de seviyelerince olacak ve genellikle ihtilaflardan kaçınanlardan bulunacaktır.

İnsan aldatılmamak, beyninden vurulmamak için çok dikkatli olmalı, okudukları üstünde düşünmeli, kabullenmeler için test etmeli, içindeki imbiclerden geçirmelidir düşünceleri. Kendine mal etmeden önce değerlendirmeli, başka okumalarla mukayeseler yapmalı, sağlamasını yapmalıdır okuduklarının.

Yazarla benzer düşünceleri paylaşmak mutlu eder okuyucuları. Bu kolay kaçışın bahanesi olmamalıdır.

Söylediklerimiz daha çok ilk duyduklarımız, ilk okuduklarımız içindir genellikle. Onlar da içselleştirildikten sonra iyi tesbit edilmelidir. Artık bu yazarak mı, not alınarak mı olur, kenarına veya altına dipnot düşülerek, eski tabirle “haşiye” yapılarak mı olur, altı renkli kalemlerle çizilerek mi olur, okuyucunun adetine, keyfine ve zevkine kalmıştır. Fakat her halükarda ilk karşılaştığımız, ilginç ve orijinal bulduklarımız, tıpkı yanlış gördüklerimiz gibi bir şekilde belirtilmelidir okuduğumuz kitaplarda.

Bir gerçek de şudur ki, elbette okumada öncelik verdiğimiz, tabiri caizse “bizim” dediğimiz yazarlarımız olmalı. Elbette bir inancımız vardır ve onu okumalarla beslemeliyizdir. Ama bunu yaparken bile, farklı yazarları yok sayamayız, sözlerini, iddialarını görmezlikten gelemeyiz. “Ya onlar doğru ise?” sözü sürekli beynimizde paslı bir çivi gibi duramaz.

Bu bir şüphe ve tereddüt sayılmamalı. Kendimize ve inancımıza güven bunu gerektirir herhalde. Bundan ancak bir şeye körü körüne inanan fanatikler rahatsız olur. Tam inananlar, hakikatin yanlarında olduğunu bir kere daha görerek hem iman tazeler, hem de mutlu olurlar.

Evet, bizim dışımızda da bir dünya var. Fikir ırmakları var, gürül gürül akarlar. Düşünenler ve güzel sözler söyleyenler var. Onlardan neden yararlanmayalım ki?

Biz “Lokman” gibi “Hakîm” olursak, onun “edebi edepsizlerden öğrendiği” gibi, yanlışlardan bile doğruları çıkartabiliriz. Bunu derken zihnimizi “çöplüğe” çevirelim demiyoruz elbette. Evrensel değerlerden de yararlanalım diyoruz sadece ve kısaca.

Öyle ya, okumalarımız bizi, çevremizi, ülkemizi, dünyamızı geliştirmeye, zenginleştirmeye bir katkı sağlamıyorsa neye yarar?

“Aklın ve ruhun gıdasını iyi seçmek”ten bahseden ve “Okunanlar, zihni ‘iğfal’ etmemelidir” diyen Turan Karataş,

eleştirel okumalar adına şunları yazar: “Eline geçen her şeyi okuyanlar, bunları yorumlama, hazmetme, moda ifade ile içselleştirme gereği duymayanlar, okuduklarını kendilerinde temsil etmeyenler boşuna okuyorlar demektir. Böyleleri, kendi düşüncelerine güven duymaz, ehemmiyet de vermezler.

Okumayı “hastalık” hâline getirmek, böyle bir derekeye vardırılmak tehlikelidir. Çünkü böyle bir derde düşenler, bilgilenmek, öğrenmek, incelemek, düşünmek, keyif almak hatta eğlenmek için bile okumazlar; Cemil Meriç’in deyişiyle ‘okumak’ için okurlar. Yasak savmak kabilinden okurlar. Her çıkan matbuata saldırırlar. Şunu da okudum, bunu da okudum demek için. Hatta bunların öyleleri vardır ki, baştan sona bir kitabı bitirdikleri nadirdir. Bazen bir eserin başını, kimi zaman sonunu, ya da ortasından bir yerini okurlar. Böyleleri için, Proust, haklı olarak “Ne sanat heyecanı ararlar, ne zekâlarını geliştirme emelindedirler. Okuduklarını reddetmek veya tartışmak ihtiyacını duymazlar.”¹

Yine yazarımız ayne yerde şunları vurgular: “Bir tehlikeli okuma biçimi de, bir tek düşünüşe inanan insanların hep aynı kanaatte ve aynı konuda yazılanları okumalarıdır. “Böyle insanlarda tenkit hassası artık tamamıyla kötürümdür. Okudukları eser bir dua kitabı hâline gelmiştir.” diyen Peyami Safa, haksız değildir.

Tek yönde, tek görüşe bağlı kalarak okumanın cahilleşmek için harcanan hazin bir çaba olduğunu belirten Tarık Buğra, karşı anlayışlara ve düşünce tarzlarına pencerelerini sımsıkı kapatan, alternatifleri bilmeyen, ‘okuma oburu’ insanların Afrika’nın balta girmemiş ormanlarında yaşayan zavallıdan farkı olmadığını söyler. Ona göre, “İkisi de ancak bir tek şeye inanır, ikisi de kabilenin sihirbazına göre yaşar ve savaşır.”

¹ Turan Karataş, Okumak, Hece, Aylık Edebiyat Dergisi, Yıl: 2, S. 16. Nakleden, Duran Boz, age. s. 22-23.

Hülâsa, okuduğunu tahlil etme, yorumlama lüzumu hissetmeyen, daha önce okuduklarıyla karşılaştırma cehdini kendisinde bulamayan okur, zekâsını köreltebilir. Bir handikapı yakalanıp amansız bir anaforda döner durur.”¹

Ben böyle birisini tanıyorum galiba. Her okuduğu yazıya göre düşüncesi değişir. Her etkili kişiden etkilenir. Birgün radikal olur, birgün mutedil bir muhafazakar. Birgün siyaset yoğun olur, birgün siyasetten soğur ve sorgular onu. Birgün hiç taviz vermez, birgün konjoktürü gözetir ve tedricilik usulün dikkat çeker. Birgün tasavvufu över, birgün eleştirir.

Ondan her karşılaştığımızda farklı fikirler duyunca haliyle sorarım: “Bugünlerde ne okuyorsunuz?”

Okuduğunu söyleyince mesele anlaşılır hemen kendiliğinden.

Eleştiriye Açık Olmak

Bu önemli konuyu biraz daha açalım isterseniz.

Bilindiği gibi yazar da kitaplar da çok hamdolsun. İstesek de haliyle bütün kitapları okumamız mümkün değildir. Onun için ister istemez seçici olmak zorundayız. Bu da baştan bir eleştiri veya eleme işlemini, bir başka deyişle öncelikleri tesbiti gerektirir.

Seçtiklerimizde bile olsa okurken de eleştiriye açık olmak gerekir. Bir de bir insan ne kadar alim olursa olsun, yanılabilir, unutulabilir, hata edebilir. O yüzden vahyin kaynak, destek ve kontrolünde olan Sevgili Peygamberimiz (s.a.v)'in sözü hariç bütün insanların sözü alınabilir de, alınmayabilir de. İlke olarak bunu unutmamak gerekir.

Şu da bir gerçek, “zamanın değişmesi ile ahkâmın değişmesi inkâr olunamaz.” Bu bir fıkıh usulü kuralı. Mecelle’de böyle förmüllemiştir. Buradaki ahkâm, naslara, yani Kur’an ve sünnete dayalı olanlardan ziyade, daha çok örf ve adetlere

¹ A.y.

dayanan ahkamdır. Değilse, kimi bilmezlerin veya art niyetlilerin yaptığı gibi, dinde reformu yasallaştıran bir kaide olarak da anlaşılabilir ki, maksat asla bu değildir. Nitekim birileri İslam'ı beşerileştirme, laik ve seküleştirme çabalarına bu kaideyi mesnet yapma çabasındadır, ama çok kötü yanılmaktadır.

Bu kuralı kitaplara uygularsak, Ali Büyükçapar'ın şu sözüne hak veririz elbette: “Zamanın kendilerine hapsedildiği kitapların doğrularının, anın değer ve doğrularıyla çatışmaması önemlidir. Zira şartlar, bilgi kaynakları devamlı değişir. Kitapların mutlak sözleri devamlı kritik edilmeli.”¹

Bir mesele de dinin teferruatında bir çok ihtilaf var olması gerçeğidir. Bu ihtilaf, hadiste geçtiği gibi “ümme için bir rahmettir.” Biz daha çok mezhebimizdeki “müfta bih, esah, sahih” gibi seçilmiş mutemet görüşleri alır ve onlarla amel etmeye çalışırız. Fakat bazen bir zaruret veya ihtiyaçtan ötürü bir derece aşağıda olan veya mezhepte zayıf kabul edilen bir söz veya fetva ile de amel edebiliriz. Bundan dolayı kimsenin kimseyi ayıplamaması, eleştirmemesi gerekir. Hatta yerine göre icabediyorsa diğer mezheplerin görüşleri dahi alınabilir. Nihayet mezhepler de bir çare kaynağı olarak rahmetin ta kendileridir.

O yüzden alimlerimizi sevip saymakla beraber, onların ne kadar farklı düşündüklerini de biliyoruz. Dolayısıyla bizim bir görüşümüz, mesela Gazalî'nin bir görüşü ile ters düşse, bu ille de bizim ondan daha alim olduğumuzu iddia etmek anlamına gelmez. Onları bir konuda tenkit de öyledir. Mesela Gazalî, İhya'da haftanın günleriyle ilgili nafîle namazlar tarif eder, oysa bunların aslı hadislerde yoktur ve bu yüzden tenkit edilmiştir. Bizim de bu görüşü almamız, Gazalî'yi reddetmek, kendimizi ondan alim yerine koymak manasına gelebilir mi? Asla!

Yeni fikirleri de hemen reddetmemek gerekir. Elbette kitap, sünnet ve selefın eserlerinden bir delil içimizi serinletir. Ama biz böyle bir delil bulamamışsak, veya elimizdeki bilgilere ters düşmeyen yeni bir fikirle karşılaşmışsak, hemen reddetmek

¹ Ali Büyükçapar, Kitap Pusulası. s. 27.

de gerekmez. Doğrusu bu bakımdan bizim ilim tarihimiz övünülecek bir durumdadır. Bizde mezhep kavgaları olmamış değil, olmuş ama ya çok sınırlı kalmış, ya da batıdaki engizisyon mahkemelerindeki veya sokak çarpışmalarında yaşanan katliamlardaki ve ateşte yakmalardaki gibi akıl ve mantıktan uzak şiddette olmamıştır. Kimisi buna şia-sünni kavgalarını hatırlatarak itiraz edebilir. Fakat unutmayalım ki bu kavgalar fikri olmaktan çok siyasadır, yani iktidar kavgalarıdır.

Fikirlerin gelişiminde genellikle çoğunlukta olan mutediller kadar her zaman azınlıkta kalan marjinaler de gereklidir. Çığır açacak düşünceler, genellikle önceleri yadırganırlar. Üzerinde konuşuldukça, ilk duyulduğunda radikal gibi algılanan ve ytepki duyulan nice düşüncenin daha sonra kabul edilebilirliği ortaya çıkar. Bu konuda taassuba varan aşırılıklar, ancak cehalet ve taklitten kaynaklanır. Bunlar da dinimizde yerilmiştir.

“Kitap iklimi”ni, “kitaplarda yazılı olan şeylerin zihnî hayata iştirak ettiği ve kullanıldığı bir hayat tarzıdır” diye tanımlayan Ahmet Turan Alkan, bu iklimi biraz daha açar:

“Kitap ikliminin tanınabilir ilk vasfı tenkidçi düşüncedir. Tenkidçi düşünce her fikri, en azından teorik açıdan “yanlışlanabilir” vasfıyla nitelemek demektir. Kitaplarda yazılı olan her şey yanlışlanabilir veya tenkid edilebilir; bu varsayımı kabul etmek, kitap ikliminde bulunan kişiyi zihnî rahatlıktan uzaklaştırır; yazılı her şeye karşı şüphe ve ihtiyatla yaklaşmasını gerektirir. Kitaba yaklaşmak ve onunla hemhâl olmak bazen zihnimizde daha evvel mevcut bulunan bir ön bilgiyi (veya varsayımı, tahmini, kanaati) doğrulayabileceği gibi aksi yönde sonuçlar da doğurabilir. Kitap ikliminde yaşamak şaşkırtıcı sürprizlere açık olmaktır.

Kitaplara, kendi öngörüsünü doğrulamak veya başka kişilerin tasdikini keşfetmek için yaklaşan kişi, usûl açısından doğru bir yol üzerinde değildir. Kitaplarda her türlü öngörü veya tahmini doğrulayacak destekleri ve adresleri (referans) bulmak mümkündür ve bu noktadan hareketle, başka kitaplardan alıntı

yapılarak takviye edilmiş bir yazının her zaman muteber ve güvenilir sayılmaması gerektiği sonucuna varırız. Kitap ikliminde yaşamak bir maceradır ve her macera gibi hem zevkli hem de tehlikelidir. Onun zevki, hakikatin peşindeki insanın heyecanıdır; tehlikesi ise usûl bilgisine aldırış edilmeden çıkılan seyahatlerin çoğu kere yaralayıcı hatta öldürücü bir sürprizle yarıda kesilmesi anlamına gelebilir. Kitap iklimi bu açıdan her an yeni ve şaşırtıcı gelişmelere gebe bir yolculuğa benzetilebilir.”¹

Ebu Muhammed Cemaleddin el-Hartlâbî el-Mer’aşî

Olaya bir başka açıdan bakan ve duyanları tebessüm ettiren şu tecrübemi aktarmak isterim. Bir zamanlar üç arkadaş okuldan çıkmış, güzel bir konu etrafında konuşarak evimize doğru yürüyoruz. Yoldaşlarımdan biriyle fikirlerimiz ters düşünce, o da ben de konuyla ilgili aklî ve naklî deliller getirmeye başladık. Her birimiz tearuz eder gibi görünen delillerimizi kendi anlayışımıza göre yorumluyor, uzlaştırıyor, tezimizi savunmaya çalışıyoruz. Derken ben bir ayeti zikrederek ondan kendi fikrimi destekler bir yorum çıkarınca muhatabım itiraz etti:

-O ayeti öyle yorumlayan birisi var mı?

-Varsa kabul mü?

-Elbette.

-Öyleyse var.

-Kim o, söyler misin?

-Tabii ki söylerim. Ebu Muhammed Cemaleddin bin Özdemir el-Hartlâbî el-Mer’aşî.

-Peki öyleyse, dedi ve sustu.

¹ Bkz. Eğitim-Bilim, Ocak 2002. Nakleden, Duran Boz, age. s. 151

Bir müddet sessizce yürüdük. Ben “acaba çakarlar mı?” diye düşünürken gülmek için kendimi zorluyor, dilimi hafifçe ısırıyordum. Ortalığı bir müddet derin bir sessizlik kapladı. Derken tartışmayı dikkatle dinleyen üçüncü arkadaşımız başını bana doğru çevirdi ve kestiremeyen kararsız ama soran gözlerle bakmağa başladı. Galiba espiriyi anlamıştı ama yine de terddütlüydü. Yani benden anladığı şeye tasdik bekliyordu o bakışlarıyla. Ben de keyifli keyifli gülerek verdim gitti istediğini.

O da gülmeye başlayınca, muhatabım biraz şaşkın, biraz tedirgin bize bakmaya başladı. Ortada bir şeylerin döndüğü kesindi ama neydi? Düşünüp araştırmaya başladı. Anlayınca o da gülmeye başladı ve anında itirazı da bastı.

Neydi mi güldüğümüz?

Muhammed benim büyük oğlumdu. “Ebu Muhammed” künyesi oradan. Özdemir ise rahmetli babam, Hartlap da köyümüzdü. el-Mer’aşî’yi açıklamaya gerek var mı? Adımın da aslında Cemaleddin olması gerekir. Kısaltılmışını yazdırmışlar nüfusa. Yani “Ebu Muhammed Cemaleddin bin Özdemir el-Hartlâbî el-Mer’aşî” diye delil getirdiğim müfessir, benim kendimdi.

İsim ve künye doğru, ama “müfessir” olduğum doğru muydu? “Resulüllah (sav) Efendimiz “şakayla da olsa yalan söylemeyiniz”¹ diyordu. Buna inanmak da size kalmış. İp ucu vereyim mi? Yirmi yıldan fazla İmam Hatip Lisesinde tefsir dersleri okuttum. Elif Mescidinde Kur’an-ı Kerim’in baştan sona tefsirini yaptık. Yıllardır vaazlarımı Kur’an-ı Kerim’den yaparım. Artık beni de “müfessir” sayarsanız kıyamet kopmaz ya!

O günden sonra daha bir dikkatimi çekmiştir, düşünceler bazen bizatihi doğru oluşundan ziyade, söyleyene göre de doğruluk, ya da en azından kuvvetlilik kazanıyordu. “Olacak iş değil” de diyemeyiz herhalde. Güven önemlidir.

¹ Yalan ile ilgili hadisler için bkz. İbrahim Canan, Kutub-i Sitte Tercüme ve Şerhi, Akçağ Yayınları: 15/209-210.

Çocukluğumdan hatırlıyorum, yazılı olan her kağıda hürmet edilir, verdiği her bilgiye inanılırdı. İnanın, gazete parçaları bile yerden alınır, temiz bir yere, olmazsa duvar koğuklarına sokulurdu. Ne müthiş bir terbiyenin arta kalanıydı bunlar!

Yukarıda da söylediğimiz gibi kitap asla yalan yanlış yazmazdı o zamanki anlayışımıza göre. Bir bilgi kitapta varsa, artık tartışılmazdı. Zaten bırakın yazmayı, kitabı bile herkes okuyamazdı, okuyan da "kitapta gördüm" demişse akan sular durur, mesele biterdi. Hele İslam harfleriyle yazılan bir yazı - muhtevasının ne olduğunu zaten kolay kolay kimse bilmezdi- mutlak hürmet görür, yerden öpülerek kaldırılır, temiz ve yüksek yerlere konulurdu. İbadetli, irfanlı ve edepli bir yaşlı amca bir gün şöyle bir yorum yapmıştı: "Allah İslam yazısını, o yazıyla çıplak kadın resmi basan, küfür yayan gazeteler yazılmasın diye yasaklattı o adamlara."

Bu yorum o günlerde cumhuriyet öncesinde de öyle küfür sözlerin yazıldığı bir çok gazete, dergi, kitap çıktığını bilmeme rağmen bendenize ilk bakışta çok çarpıcı ve haklı gelmişti. Arap aleminde basılan rezaletleri ise henüz bilmiyordum o zamanlar. Şimdi ise "kimbilir? Belki de öyledir!" diyerek tebessüm ediyorum bu sözlere.

Demek istediğim, birçokları gibi ben de, demin benim üstü örtülü olarak, bazılarının da ciddi olarak yaptığı gibi, bir kitapta okumadığı halde varlığını söyleyerek sözüne kıymet kazandırmalardan öte, "kitaplarda yazılanların hepsinin doğru olmadığı gerçeğini" bilmezdim bir zamanlar küçükken. Okuduğum her kitabı mutlak doğrudur diye okur, onun verdiği bilgiyi tartışmasız kabul ederdim. İşte size bu minvalde bir hatıra:

Çocukluk yıllarımda Hz. Ali cenklerini okuyan fakir, İmam Hatip Lisesinde okurken akaid dersinde hocamızın, "dört halife ashabın en faziletlisidirler. Onlar da kendi aralarında fazilette hilafet sırasına göre büyüktürler" demişti. Ben içimden buna itiraz etmiştim. Bana göre en büyük sahabi Hz. Ali idi. Aklıma geldikçe tebessüm ederim.

Eğitimde İşlenen Cinayet

Bu anlayışta belki de okulların tartışmasız, tek görüşlü ders kitaplarının da etkisi olmuştur. Bugün okullarda hala tek tip insan yetiştirme temel amaçtır ve buna ters düştüğü için İmam Hatip Liselerinin varlığı hep bir sorun olmuştur. Bugün bu okuşşardan mezun olanlar hala askeri ve polis okullarına alınmazlar.

Neden?

Potansiyel suçludurlar da ondan. İzahı da açıktır; bunlar İslamî eğitim alıyorlar. İslamî eğitim de Atatürk devrimleri ve ilkeleri ile uyuşmaz. Biz bu ilkelerden vazgeçmeyiz, bunlar da İslam'dan vaz geçmez. Biz birbirimizi için tehlikeliyiz.

İşte ülkede yaşanan rejim krizlerinin, darbe gerekçelerinin, değiştirilmesi teklif dahi edilemez yasaların varlık sebebi budur. Dini kendi varlıklarına düşman olarak gören kimi etkin çevreler, dindar velilere şöyle seslenirler: “Gelin çocuklarınıza 18 yaşına kadar hiçbir inanç öğretmeyin, telkin etmeyin, o yaşa gelince onlar kendileri karar versinler.”

Onlar da buna cevap olarak şöyle diyorlar: “Tamam ama bir şartla, siz de o yaşa kadar resmi ideoloji dahil hiçbir dünya görüşü öğretmeyeceksiniz.”

“Olmaz! Biz devletin resmi ideolojisini ana sınıftan başlayarak öğretiriz.”

“Öyleyse biz de daha ana sütümüzü verirken Allah diyerek dinimizi öğretiriz. Kaldı ki “evrensel çocuk hakları kanunları” bu yetkiyi biz ana babalara vermiştir, devlete değil. Siz hem kanun çnünde, hem de insanlık değerleri planında haksızsınız.”

Yıllardır “Atatürk diyor ki” diyerek bazı sözler duyarız. Bunların büyük bir kısmının yalan olduğu ortaya çıktı. Mesela kömünizmle mücadele verildiği zaman hemen “kömünizm en büyük tehlikedir, görüldüğü yerde ezilmelidir” sözünü her yere yazdılar. Şimdi itiraf ediyorlar, aslında böyle bir sözü yokmuş Atatürk'ün. Gide

gide Atatürk'ler de karıştı ve insanlar "Hangi Atatürk" diye sormak, hatta bunun kitabını yazmak zorunda kaldılar.

Bugün hala sosyal konularda "Atatürk böyle demiştir" denince akan sular duruyor. Koca koca insanlar orada susuyor, "Tamam kardeşim, o öyle demişe demiş, ben de böyle diyorum. O kendi zaman ve şartlarına göre onu doğru ve güzel görmüş olabilir. Ama dünya durmuyor, sürekli değişiyor ve gelişiyor, ben ille de Atatürk gibi durmak ve düşünmek zorunda değilim ki. Nihayet o da bir insan. Ben de bir insanım." Diyemiyorlar.

Diyenleri de "dilini yakarlar" diye tehdit ediyorlar.

İşin gülünç yanı, kalkar da aynı adamlar "Atatürk hiç dogma bırakmadı" demezler mi? "Dogma" diye dine saldırmazlar mı?

"Canım o tartışmalar eskidendi. Yok öyle şeyler şimdi!" diyebilir misiniz? Diyemezsiniz, çünkü hala eğitim aynı fecaatla devam ediyor, hala ordu içinde cuntalar çökertiliyor, hala darbe hazırlıkları gündeme oturuyor, hala başörtülü öğrenciler okullara alınmıyor, hala ülkede cemaatla namaz kılmalar "dindarlık ölütü" olarak sorun oluyor, tartışılıyor.

İşte size çok sıcak yaşanan bir tartışma programından bir canlı örnek.

Düşünce Özgürlüğü ve Koruma Kanunu

Habertürk tv. de canlı yayında hızlı bir tartışma yaşandı. Hak ve Eşitlikler Partisi Genel Başkanı Osman Pamukoğlu Habertürk'te herkese şok yaşattı. Olay kısaca şöyle:

Emekli asker Osman Pamukoğlu, Gazeteci Yazarlar Ayşe Böhürler, Can Ataklı ve Altan Tan'ın katıldığı Basın Kulübü programında Atatürk için "tanrı değildir, dokunulmaz değildir" diyen Altan Tan'ı "dilini yakarlar" diye tehdit etti. Bir de şöyle söyledi: "Atatürk sıradan insan değildir, ona şirik koşulmaz, yaptıkları tenkit edilmez, sorgulanamaz." Bu ilginç ifadeler içindeki "şirik"i açıklaması için Böhürler soru sordu ama cevap alamadı.

Bu tehdit karşısında “Benim dilimi yakmaya hiçbirinizin gücü yetmez” diyen Altan Tan'la önce Pamukoğlu sonra da Can Ataklı sert bir tartışmanın içine girdi. Tartışmayı sonlandıramayan Yiğit Bulut yayına ara vermek zorunda kaldı.

Aynı programda ilginç türban-başörtüsü tartışması da yaşandı. Osman Pamukoğlu, Ayşe Böhürler'in “Benim başımdaki nedir, türban mıdır başörtüsü müdür?” sorusuna “hiçbirisi değildir” deyince Böhürler “o zaman benim başımdaki türbaştır” deyince stüdyoda bir anda kahkalar yükseldi.

Osman Pamukoğlu, Ak Parti'nin türbanla işi batırdığını iddia ederken başörtüsüne kendilerinin de geçit vermeyeceğinin altını çizdi.”¹

Bazı arkadaşlar tv. Programlarında sunulan terörle mücadelesine bakarak ondan bir kurtarıcı gibi bahsediyorlardı. Ben de incitmek için sadece gülerek “askerden idareci olmaz” görüşümü te'yd ediyordum.

Evet, asker emekli bile olsa, askerliğini unutmuyor. Nitekim Pamukoğlu da “her insanın aldığı eğitim onu şartlar. Biz de Atatürk hakkında böyle eğitim aldık, ona bir insan gibi bakamayız, başkalarından farklı bakarız, onu sorgulatmayız” anlamına gelen sözleriyle aynı gerçeğe işaret ediyordu. Hoş, programda Atatürk'e hakaret yoktu zaten. Ancak eleştiri vardı, sorgulama vardı.

Yakınlarda bir dostuma asker emeklisi kardeşini sordum. “Konuşmuyoruz” dedi. “Hayırdır?” dedim. “Yahu adam evi kışlaya çevirdi. Şunu şöyle yap, bunu böyle yap. Geçen tepem attı, ‘seni gebertirim lan!’ diyerek üstüne yürüdüm, biraderler tuttular. Ondan sonra görüşmüyoruz şükür” dedi.

Bu sadece askerler için mi geçerli? Hayır efendim, belki onlarda biraz daha fazla. Yoksa her meslek için az çok geçerlidir bu ve gayet de normaldir. Bir hoca, emekli olunca hocalıktan çıkar mı? Bir

1

öğretmen emeklisini, azıcık konuşurun, hemen tanırınsınızmesleğini. Orman mühendisi emekli olunca bile ormanda mühendistir.

Emekli askerlerin hayata intibak edemeyip bir garip yaşam sürdürdükleri üzerine bir hayli fıkralar da vardır. Ama sanırım bunun da istisnaları vardır. Onlar alınmasın diye fikra yazmayacağım.

Evet, fikra yazmayacağım ama, yukarıda yaşananın fıkradan farkı mı var sanki? İnsanlar keşke Pamukoğlu'nu izleselerdi, gerek kalmazdı fikraya. Emekli asker Osman Pamukoğlu, Atatürk için 'tanrı değildir, dokunulmaz değildir' diyen Altan Tan'ı "dilini yakarlar" diye tehdit etmiş.

Kesmekle değil, yakmakla tehdit. İlginç değil mi?

Farkı ne?

Farkı şu; "dilini kesmek" büyükler için kullanılır. Çünkü değişmez artık, büyümüştür, ancak kesersen kurtulursun. "Dilini yakmak" çocuklar için kullanılır. Kötü söz söylese, "cızzz" diye bu tehditle, ya da gerçekten yakarak vaz geçirilir. Bazen de yakma yerine biber atılarak bir nevi yakılır bilirsiniz.

Demek asker emeklisi yeni parti lideri, karşısındakini çocuk yerine koyuyor. Maazallah bu başbakan olsa ne olacak? Ona göre herkes çocuk. Her emrine mutlak itaat isteyecek. Akla mantığa yatar mı yatmaz mı, ona bakmayacak. Aksi tutumda olanın dilini yakacak. Ne âlâ demokrasi değil mi?

"Nerden çıkardın bunu?" diyenlere: "Atatürk tanrı değildir diyenin dilini yakarlar" sözünden çıkardım derim.

Sorarım sizlere, Allah aşkına söyleyin, bu sözde akıl mantık var mıdır?

Atatürk'ün tanrı değil, yiyecek, içecek, eceli gelince de ölen bir insan olduğunu elbette o da bilir. Ama niye böyle söyler? Var mı bunun bir izah tarzı?

Bence bunun izahı yoktur. Sadece "askerlik kalıntısıdır" bunun izahı.

Atatürk kimdir? Neler yapmış ya da yıkmıştır? Çocukluğumuzdan beri bu tür tartışmalar içinde yaşadık. Ben bin kere

dinlediğim bu tartışmalardan bıktığım için artık bu tür tartışmalara kulak asmıyorum. Ancak yeni bir bilgi olursa onu çaktırmadan dinliyorum. O da nadirattan oluyor.

Neden?

Hakkında koruma kanunu var da ondan. Hakkında koruma kanunu olan birisi hakkında konuşmak, bence samimiyeti yok eder.

Çünkü çok gördüm, adama “Atatürk’ü seviyor musun?” diye soruyorlar. Adam “seviyorum” dese, “hadi ordan, sen sevmezsin, takiyye yapıyorsun” diyorlar. Bu bir hakarettir.

Yok, mesela şu “teke tek” deki Nuray Canan Bezirgân kardeşimiz gibi “başıma bir iş gelmeyecekse sevmiyorum” dese, örneği işte o kızımız, yine hakaret ederek linç etmeye çalışıyorlar.

Hepimiz de biliyoruz ki bu ülkede Atatürk’ü seven de var, sevmeyen de. Sevmediği halde “seviyorum” diyen bir sürü “istismarcılar” da var, “takiyyeciler” de. “İstismarcılar” menfaat devşirmek için, “takiyyeciler” de kendilerini muhtemel zararlardan korumak için, içi başka dışı başka bir samimiyetsiz insan durumuna düşüyorlar.

Sonuçta o koruma kanunu var oldukça her konuşan zan altındadır ve hakareti bir şekilde hak etmiştir. Daha dün “Mustafa” diye film çeviren Can Dündar’ın başına neler geldi biliyorsunuz. Ona bunlar yapılırsa artık hükmü siz verin. Öyleyse durup dururken Atatürk’ten bahsedip de hakaret yemenin ne anlamı var? Susmak en hayırlısı.

Şahsen ben de kimsenin hakaret edilerek aşağılanmasını istemem, ama insan haklarına aykırı, düşünce ve ifade hürriyetini engelleyen o “Atatürk’ü koruma kanunu” kalkmadıkça bu konuda konuşmayacak ve konuşanları da samimiyet açısından şaibeli kabul edeceğim.

Ya siz ne diyorsunuz ey aydınlar, çağdaşlar, düşünürler, öğretim üyeleri, yazarlar, çizerler? Ey özgürlük savaşçıları, ey demokrat ve liberaller, bu kanunun insan haklarına aykırılığı sebebiyle kaldırılması gereği karşısında neden dut yemiş bülbüle dönüyorsunuz?

Kim bu sorumdan rahatsız oluyorsa ona deriz ki: “Öyleyse kaldırın o kanunu, herkes içinden geldiği gibi rahat rahat konuşsun.”

Doğru değil mi ey aydınlar, düşünürler, özgürlük savaşçıları?

“Fihi Kavlanı”

Böyle sordum ama muhtemeldir ki cevap “Fihi Kavlanı” olacaktır. Çünkü bu özgürdüştünceden ve ifade hürriyetinden uzak sistemde, bu sistemin eğitiminde yetişen nesillerde yürek ölüyor. Cesaret de ölüyor bir hayli. “Aman sende, bu böyle işte, ne yapalım, şartlara uyacaksın, ezilmenin, hakaret görmenin anlamı ne, bay doğru olmanın kime ne faydası var, doğru söyleyen dokuz köyden kovuluyor, hadi söyledik, kıymet bilen, takdir eden mi var? Akıllı olmak lazım” gibi beylik laflarla gelen bin çrşit mazeret, adamda ne yürek, ne cesaret bırakır. Bir iki kişi çıksa bile, yakında adı “deli”ye çıkar onların da.

İşte böyle bir eğitim sisteminde yetişen, böyle “resmi ideolojisini” halkına “din” gibi dayatan, halkının dinini, düşüncesini suç sayarak yasaklayan bir ortamda yetişen nesillerden ne beklenir? Bunların “düştünceden” korkması normal değil midir?

Sonuçta cehalet diz boyu!

Çünkü aldığımız eğitim ve terbiyeden ve içinde bulunduğumuz çevrenin cehalet seviyesinden başka ne beklenir ki?

Beklenir, beklenir dostum. Bu böyle gitmez. Bak senin gibi kahreden insanlar var demek ki, bu bozuk sistem de demek ki birgün değişecektir.

Burada bir şeye dikkat çekelim; cehaletten kaynaklanan farklı fikirler ve ihtilaflardan ayrı olarak, bilimsel ihtilaflar, fikir ayrılıkları, görüş farklılıkları da vardır ve o bilimsel bir gerçek olarak tamamen ayrı bir şeydir. Bu açıdan bakılırsa görülür ki, sosyal ilimlerde sanki ihtilafsız mesele yok gibidir. Hatta felsefeciler için “silsile-i mukezzibûn” demeleri boşuna değil. Biri diğerini reddetmeyi mi var? Frlsefe demek, farklı görüşler bilim dalı demektir sanki.

Hatta meşhur meseldir: Hoca sınavda talebeye sormuş:

- "E- fillahi şekkun?"

Talebe cevap vermiş:

- "-Fihi kavlâni".

Doğrusu nükteyi ilk duyduğumda tüylerim diken diken olmuştu. Meğer talebe "İrab" yapıyormuş!..¹

Evet, İslam düşünceye önem vermiş ve öğütlemiş, ibadet saymıştır yerine göre. Sabit nas'lar, yani Kur'an ve sünnet bile farklı yorumlanmış usulüne göre. İslam Düşüncesinde "mezhepler" çoğalmış. Ama bu çoğalış ümmete rahmet olmuş. Sıkıntılarımızı gideren zengin bir bilgi ve kültür mirası bırakmış bizlere.

Dahası, kendi mezhebimiz içinde bile aynı olaya farklı yorumlar getirilmiş ve farklı hükümler verilmiş. Bakarsınız aynı meselede İmam-ı Azam bir yerde, iki talebesi "imameyn" bir yerde. Bazen üçü de ayrı yerlerde. Bunlar hiç yadsınmamış, yadırganmamış bizde. "Hangisini alacağız?" diye bir şaşkınlık da olmamış müftülerde. Zira hangi görüşün alınacağı da bir resmiyete bağlanmış "resm'ül müftî" adıyla yazılan eserlerce. Buna rağmen daha bir çok şey de zaman, zemin, fert, toplum, örf ve adet bazında yine düşünceye, içtihadı, tercihe bırakılmış.

Ama insaf ederek söyleyelim, metotlu bir bilimin olmadığı, ilimlerin özgürce tartışılarak öğrenilmediği yerde fanatizm olur ve bu her kesim insana mahsusudur. Biz islamî kesimi bundan uzak tutmuyoruz. Bugün dinimizi yeterince bilmeyen ve özgür ilmi ortamda yetişmeyen kimi Müslümanlar, mezheplerinin, medreselerinin, müderrislerinin, şeyhlerinin, giderek vakıf ve derneklerinin, kitap ve dergilerinin, meşrep ve parilerinin fanatizmini yaşamıyorlar mı? Bunlardan birisini haklı bir sebeple ve gayet nazik

¹ Arapça dilbilgisi ile ilgili bir nükte. Ayetten iktibas olan soruyu anlamı açısından alırsanız cevap dehşet verici. Hoca: "Allah Teâlâ'nın varlığında şüphe var mı?" diye soruyor. Öğrenci: "Bu konuda iki görüş var" diyor. Yani "Arapça gramer açısından bakıldığında iki görüş var" diyor ve işte burada cevap nükteye dönüşüyor. İlk defa duyanlar ilgileniyorlarsa lütfen araştırıp soruştursonlar.

bir dille eleştirseniz, ananızdan emdiğiniz süt burnunuzdan gelir. Adınız “düşman” listesine girer ve kolay kolay bir daha da silinmez. Cahili bir sistemde yaşayan Müslümanların manzarasından bahsediyorum sizlere, yaşayarak tecrübe kazandığımız o korkunç manzaradan.

Sonuçta tekrar edecek olursak, özgür ilim edinme, düşünme ve ifade etmenin olmadığı ortamlarda, cahilliğin yaygınlığı oranında ilmi bakış, farklı yorum, eleştirel düşünce kaybolmuş, tek kitaba ve tek adama bağlılık taassup derecesinde çoğalmış, yeni düşünceler "elimdeki kitaba, ya da önderin sözüne ters" diye tepki görmüştür.

Bu çağda bugün bile hala bizim ülkemizde bilimsel bağımsızlığın ve özgür düşüncenin simgesi olması gereken üniversitelerimizde profesör seviyesindeki kimi insanlar, “senin görüşün filanın görüşüne ters düştüğü için” denilerek işlerinden atılmaktadırlar. Hatta ne yazık ki özgür düşüncenin en az olduğu ortamlardan birisidir üniversiteler. Asıl kim utanmalı bundan bilmem ki?

Okuyan İhtilaftan Korkmaz

Ama ilmin yaygınlığı oranında düşüncede zenginlik, aynı zamanda hukukta zenginlik, ekonomide, kültür ve medeniyette zenginlikler olmuştur. Asr-ı Saadet buna en güzel örnekir. Müctehid imamlar devri de ne güzel bir örnektir!

İmam Malik'in, "Peygamber dışında her insanın sözü alınır da atılır da" diyen o büyük imamın, devletin kendi yazdığı “el-Muvatta” kitabını “yürürlükte olacak tek resmi kitap” olarak kabul etme teklifini güzel bir gerekçe ile reddedişi, bizde amelde ihtilafın hazmedilmesine ve hoş görü ile karşılanmasına şahane bir örnektir.

Ebu Hanife de, meclisinde bir meseleyi ortaya atar ve önce bütün öğrencilerini dinlerdi. Kendisi en son görüşünü açıklardı. Bazen bir mesele günlerce tartışılır, özgürce deliller ortaya konur, korkmadan fikirler söylenir, sonra üzerinde uzlaşılan görüş İmam

Muhammed tarafından deftere geçirilirdi. Uzlaşamazsa da o şekilde kayıt altına alınır.

Ölçüsüz Tartışma

Evet, içinde yaşadığımız dönemlerde de tartışmalar var ama, kaidersiz ve kuralsız olanları zarardan başka yarar ağlamıyor. Bilmeden, ya da bilimin kabullendiği temel kuralları tanımadan serazad yapılan tenkit, tartışma ve eleştiriler, insanı bıktırıyor, usandırıyor ve incitiyor.

Bizde iki türlü dini eğitim var. Birisi resmi eğitimidir, devlet nezaretinde yapılır. Kendine göre faydaları varsa da, kısıtlayıcı, eksik ve yetersiz oluşu en dikkat çeken olumsuzluklarıdır. Diğeri ise gayr-ı resmi dini eğitimidir. Ya kişilerin özel çabaları, ya da yasal kılıflarla verilen klasik medrese eğitimidir. Klasik temellere dayalı olarak güvenilirliği, Arapçayı ilim dili olarak öğretmesi gibi başarılı tarafları varsa da, güncelden ve modern çağın sorunlarından uzak olması, bugünün meselelerine çözümde yabancı kalması, sistemden ve hayattan kopuk olması, ictihat, tecdit, tercih ve araştırmacı zihniyetten uzak olması, bütün ilim dallarını kapsamaması, diğer bilim dalları karşısında duyduğu psikolojik bozgun gibi sorunlu yanları da vardır.

Faydasız tartışma ve abes eleştirilere bugünkü ilahiyat fakültelerini örnek verebiliriz. Yetersiz bir eğitim veren bu okullar, Kur'an-ı Kerim'in tarihselliği, sünnetin bize geliş ve delil oluşunda sorgulanması, fikhın çağın anlayışına göre güncellenmesi, mezhepleri inkar, tesettür, faiz, had ve tazir konularında öyle abes tartışmalara girmiştir ki, bütün Müslümanlar bundan rahatsız olmuştur.

Malum ictihat haktır ama bu müctehid için her konuda ictihad yapılabilir anlamına gelmez. Kur'an-ı Kerim'de ve sahih sünnette var olan meseleler ictihat konusu olmaz. Sübutu ve delaleti kati olan bir nassa dayanan meselelerin hükmü tek olacağı için bu konuda faklı bir ictihad ileri sürülemez. "Mevrid-i nasda ictihada mesağ yoktur" kaidesi de bunu ifade etmektedir.

Ama koca bir ilahiyatlı fıkıh profesörü “nasıl olamaz, bal gibi olur” diyor ve ekliyor: “İslam hukuku can, mal, akıl, nesil ve din gibi maslahatları korumak için vardır. Eğer bunlar bugünkü modern ve evrensel hukukla da korunuyorsa, ille de Kur’an-ı Kerim’de ve sünnette geçen kanunların uygulanması şart değildir” diyor. Yani şeriat alimi şeriat adına şeriatı kaldırıyor, iyi mi? Bu sersemliğin nesini tartışacaksınız? Kur’anın tarihselliği de aynı istikamete yol almıyor mu?

Bugün her televizyonlarda sergilenen din tartışmaları ne kadar faydasız bir abesle iştigale dönmüştür görüyorsunuz. Akli başında hocalarımız o tür programlara çıkmama kararı almışlardır. Ebu Hanife’nin ilim meclisindeki tartışmaları bu değildi herhalde. Bu kesin.

Zor Zamanlar

Bu konuyu biraz daha açalım mı?

Özellikle bugün insanların kafası çok karışıktır. İslam yoğun bir şekilde tartışma masasına yatırılmıştır. Sık sık sorular soruluyor “Hangi İslam?” diye. Piyasada bir sürü “İslam Anlayışı” var. İşte size onlardan bir kaçı: Gerçek İslam. Klasik İslam. Muhafazakar İslam. Radikal İslam. İlimli İslam. Protestan İslam. Laik İslam. Demokrat İslam. Sosyalist İslam, Liberal İslam vs.

Neden böyle?

Biz değişik kitaplarımızda bunun nedenlerini anlattık. Tekrar etmeyelim. Kısaca söylersek, batı dünyası, ilmen olmasa da siyaseten mağlup ettiği İslam’ı tekrar hayat sahnesinde görmek istemiyor. Onun yeniden dirilişi ve önce kendi dünyasında, sonra da bütün dünyada hakim olmasını istemiyor. Bunun için yetiştirdikleri müsteşrikler – oryantalistler ile Müslümanların kafalarını karıştırıcı kitaplar neşrettiriyor, eski ihtilafları yeniymiş gibi piyasaya sürüyor ve bunun tutması için de yerlilerden tuttıkları ama devlet ve siyaset, ama sözde ilim adamları ile davalarını desteklettiriyorlar. Bütün bunlar da

haliyle zaten İslam'ı doğru dürüst bilmeyen insanlar üzerinde etkili oluyor ve akıl almaz, sonu gelmez tartışmalar başlıyor. Basın yayında, televizyonlarda çok farklı İslam tartışmaları maalesef bunun kötü örnekleridir.

İslam'ın tartışılmayan yanı kalmadı. Kur'an tartışılıyor, sünnet tartışılıyor, mezhepler tartışılıyor, şeriat tartışılıyor, tasavvuf tartışılıyor. Her kafadan farklı bir ses çıkıyor. İlahiyatçılar aralarında anlaşma şöyle dursun, serinkanlı sağlıklı bir tartışma bile yapamıyorlar. Diyanet'in konumu gereği çalışanlarından başkası üstünde bir otoritesi yok. Sistem güya onu dine, şeriata karşı kullanmak için kurdu, ama bu gidişle o amacından mahrum olacaktır herhalde. Kimsenin takmadığı Diyanet ne işine yararsa. Belki bir "özerklik" verse, azıcık kurtarır Diyanet'i.

En kötüsü de ülkede sağlıklı bir şekilde İslam'ı öğrenmenin önünde bir sürü yasal engeller var. Din ve vicdan özgürlüğünün ancak adı var. Hal böyle olunca herkes başının çaresine bakmakta, ulaştığı yerden din almaktadır. Eğer ulaştığı yer eksikse, o eksiklik de öyle sürüp gitmektedir. İnsanların takım tutar gibi dini cemaat tuttukları bir devirde yaşıyoruz maalesef. "Müslümanlar kardeşdir" anlayışından, ne acıdır ki, "bizimkiler kardeşdir" anlayışına düştük. Bu da çağın asabiyeti, kavmiyetçiliği, ırkçılığı yani...

Hal böyle olunca iş başa düşmüştür. Onun için her Müslüman, ilim yoluna çıkarken sağlam adım atmalı, öncelikle dinini ve çağını iyi bilen ve ihlasla yaşayan bir alimi kendine hoca bilmeli, dindar bir çevre edinmeye gayret etmeli, peygamberimiz ve ashabin hayatını iyi okumalı, imkanı varsa akaid, fıkıh, tefsir, hadis, usül, ve ahlak ilminden hocasının da görüşünü alarak seçtiği kitapları okuyarak gücü yettiğince bilgisini artırmalıdır.

Bu kitaplar hangileri olmalıdır?

Doğrusu bir çok yazar kimi kitaplarında böyle bir liste sunarak okuyucularına yardım etmek istemişlerdir, oralara

bakılabilir. Biz de “İslam Sancısı” kitabımızda bir liste sunmuştuk, oraya da bakılabilir. (Sayfa 91-101)

Neyse, biz tekrar sadede gelelim. Şimdi iki zıt tutum sergileyen iki gurup görüyoruz. Bunun ortası yok mudur? Elbette ararsak bulabiliriz ama bağırmadıkları için onların sesi şimdilik cılız çıkıyor.

Tartışmadan Korkanlar

Bir yanda yetersizlerin ve iyi niyetleri sorgulanabileceklerin bu abes tartışmaları, bir yanda da tartışmadan korkan ve kaçan diğerleri. Kimdir bu diğerleri?

Ebu Hanife'nin tartışarak öğrettiği günlerden nerelere geldiğimize güzel bir örnek olarak bir hatıramı aktarayım: Bir gün öğrencilerimizi kırlara götürmüştük. Onlar oynarken biz hocalar da çantalarımızdan Şevkanî'nin “Neylü'l Evtar”ını çıkardık ve sırayla okumaya başladık. Biz bir ekiptik ve aşağıda daha geniş bilgi vereceğimiz gibi İslam'ın Arapça temel eserlerinden seçerek okuma işini sürekli yapardık. O gün yanımızda bir de misafirimiz vardı. Doğu medreselerinden icazetli ve şehrimizde imamlık yapan bir arkadaşımızın yine o medreselerden mezun bir tanıdığı emekli bir imam. O da benim yanıma yaklaştı ve dinlemeye başladı. Derken rahatsız etmeye...

Durmadan konuşuyor, dersi takip etmemi zorlaştırıyordu. “Dur arkadaş, ders bitsin de sor” dememe rağmen o cevap alamasa da konuşup duruyordu: “Bu kitabı niye okuyorsunuz? Hep ihtilaf anlatıyor, hangisi ile amel edeceksiniz? Bu kitap adamın aklını karıştırıyor, zararlıdır. Bunu okumak doğru değildir. Okuyacak başka kitap bulamadınız mı? Tek görüşlü, ihtilafsız kitap yok mu da bunu okuyorsunuz?”

Bu adam medreseden icazetli, üstüne üstlük en az otuz yıl da imamlık yapmış birisiydi ve maalesef hali bu idi!...

Sütten ağzı yanan birisi olarak söylüyorum,; iyi niyetliyim, bir İmam Hatip ve İlahiyatlı olarak onlara düşman olmadığım gibi asla

“medrese düşmanı” değilim. Memleketin en zor zamanlarında ilmi en olumsuz şartlarda bile sürdürmelerinden dolayı onları İmam Hatip Liseleri gibi çok seviyor ve sayıyorum. Minnet ve şükranlarımı sunuyorum. Dinim adına yapılan bu iyilik ve ikramlarını asla unutamam.

Ama burada iyi niyetle bir eleştiri getiriyorum. “Senin haddine mi düşmüş medreseleri eleştirmek?!” diyenlere tevazu ve mahviyeti hatırlatmak için “min gayri haddin” de diyeyim.

Bu hikaye aynı zamanda doğudaki medreselerin eğitim metodu ve fıkıha bakış açısı hakkında da bir fikir vermiyor mu?

İstisnalar kaideyi bozmaz, bizzat medrese mezunu arkadaşlarımdan duyduğum ve kısmen de gördüğüm bir gerçek var. Onu yazmadan evvel bir kere daha ifade edeyim ki, hissi değilim. Öyle olmadığını ve bunları takım tutar gibi çocuksu bir heyecanlarla söylemediğimi, derdimin İslami eğitimde başarılı ve faydalı olmak olduğunu, insafi elden bırakmadığımı anlatabilmek için önce şu tesbiti yapayım:

Biz İmam Hatip Liselerinin ve İlahiyat Fakültelerinin dini ilimlerde yetersizliğinin farkındayız ve oralardan mezun olanlara sürekli dışarıdan bir şekilde özel eğitim alarak bu eksikliklerini gidermeleri gerektiğini hatırlatıp duruyoruz.¹

Ülkemizde bir başka dini eğitim yuvaları da özel medreselerdir. Ülkenin her yerinde olan bu medreseler, daha çok doğuda ve kuzeyde yoğunlaşmışlardır. İstanbul ise her zaman payitaht olarak üstünlüğünü gösterir, o başka.

Genellikle İmam Hatip Liselerinde ve İlahiyat Fakültelerinde tahsil görenleri dini ilimler ve Arapça yönünden beğenmeyen ve küçümseyen, fakat yaklaşık onbeş yıl gibi çok uzun bir öğretim döneminde bütün marifeti irab hatası yapmadan Arapça ibare okumakta gören, kısmen fıkıh ve usulü dışında diğer dini ilimleri doğrudan okutmayan bu kardeşlerimizin hali de maalesef ne kadar

¹ Kendi tecrübelerimiz gibi, “İlim ve Özgürlük” kitabımız da bunu anlatır.

üzüntü vericidir. Mantık şu: iyi bir Arapça öğrenilirse, diğer ilimler kendi kendine okumakla edinilebilir.

On yıl, onbeş yıl az değildir aslında. Hatta öğrenilenler açısından bakıldığında oldukça fazladır. Ama medreselerde bu kadar okunulmasına rağmen müfredatta köklü değişiklikler ve çağın metot ve aletlerinden faydalanmalar hep yadırganarak reddedilmiş, eski zaman kaybettiren usül inadına devam ettirilmiştir. Mesela hala bir hitabet dersi bile okutulmadığından çoğu medrese mezunlarının dini tebliğ için bir sohbet veya vaaz etmeyi, seminer, konferans vermeyi dahi beceremediğini görüyoruz. Bunun farkında olsalar da, “ayranım eški” demeyip vaziyeti kurtarmak için vaaz vermeyi küçümseyen tavırlara giriyorlar. Hatta bir tecvit bile okutulmadığı için, şöyle bir aşr-ı şerifi bile “peh maşallah” dedirtecek şekilde güzel okuyamıyorlar. Yıllardır her köyde bir medrese barındırmıştır doğu vilayetleri. Belli bölgelerde de büyük ve köklü medreseler vardır. Yıllar yılı buralardan mezun olanlar ordusu, acaba doğuda ne kadar ciddi bir İslamî etki sağlamıştır?

Bugün doğuda bu kadar medrese ve mezunları var, medrese ile iç içe sayılan tekkeler var, ama doğu hala cehalet içinde. İrkçı ve bölücü fikirler oralarda cirit atmakta ve terör örgütleri eleman bulmaktalar. Hatta batıl ilke ve ideolojiler uğruna kan akıtmaktan korkmamakta, üstelik bunu bir fazilet sanmaktadır. Bu nasıl izah edilir?

Hele hele de bu kan dökücü batıl inançlı terör örgütlerinin eylemlerinin din açısından haklı olduğuna fetva vererek onları fiilen destekleyen hocaların varlığı nasıl izah edilebilir?

Aman yanlış anlaşılmasın, bunlar bireysel tercih hastalıklarıdır ve doğudaki medrese ve tekkeler bu çirkinliklerden tenzih edilir. Onların böyle bir cinayete ortak olacakları aklımızdan bile geçmez. Ama her kurum ve kuruluşta olduğu gibi onlar arasından da çürükler çıkabilir. Bu yüzden onları suçlamak haksızlık olur.

Belki de “bu rkçı ve bölücü fikirleri savunan terör örgütlerini bu cahili sistem besliyor,” denilebilir. Kısmen doğrudur da. Malesef o dert malum, ama buna rağmen olanı konuşuyoruz biz. Köylerde

camiler neden vaiz görmez? Bizim üstatlar kimi irşat eder? Birgün bir cami cemaati bana şikayet ediyordu: “Bizim camimizin imamı medrese mezunu bir hocadır. Senin de arkadaşındır. Ama yirmi yıl oldu, daha bir kere olsun kürsüye çıkıp da bize dinimizi anlatmadı.”

Bu cemaata nasıl anlatabilirim ki, bu eline Arapça bir kitap aldığı zaman rahat okuyan Hoca Efendi, çıkıp da vaaz edemez, dinini kimsye anlatamaz? Sormazlar mı adama, “öyleyse niçin kitap okuyor?” diye?

Medrese mezunu çok sevdiğim şirin, sevimli, sempatik bir genç vardı. Arapçada bir Arap dili profesöründen daha çok kavaid bilirdi. Birgün sohbette müstakbel hizmetini anlatırken “öğrenci okutacağım. Vaaza çıkıp da kafa sallamayacağım.” Dedi. Ben de güldüm, “ne demek kafa sallamak?” deyince utandı. Çünkü ben de öğretmenlik yaparken “fahri” olarak vaaz da verirdim. Yani ona göre “kafa sallardım”. Utandı, özür diledi. Ama hitabetin, tebliğ ve irşadın, İslam’a davetin öneminin farkında değildi maalesef. Aynı kendinden öncekiler gibi onbeş sene belli sırayla sarf nahiv kitaplarını okumuştun, kendisi de onbeş sene bunları okutacaktı, hayat zincirleme böyle devam edip gidecekti.

İyi de bu öğrenilen Arapça ile ne iş görülecekti? Bunlar merdiven gibi bir araç değil miydi? Vasıta amaca götürebilirse güzeldir. Çok iyi ibare bilirse ne yazardı ki? Maksat yabancı dil bilmek değil ki?

Maksat o vasıtayla ilim öğrenmek, öğrendikten sonra da önce yaşamak, sonra yaşatmak. Yaşatmak için de vaaz vermek, sohbet etmek, seminer ve konferans vermek, yazı yazmak, öğrenci yetiştirmek gerek.

Dedelerinden on sayfalık bir risale kalsa, mukaddes bir kitaba bakar gibi bakıyorlardı, bunu gördüm. Peki ama niye sen yazmazsın? Yazılana “asrî” diyerek küçük görürsün? Hele bir de Arapça değilse o yazılanlar, neden hiç değer vermezsin? Mantık bunun neresinde?

Bu da ayrı bir dert. Arkadaşları yazarsa küçümsüyorlar. Başkaları yazarsa önemsiyorlar. Bu ne demek? Hangi duygunun açığa çıkması?

Ayrıca yazmamak genel bir sorunumuz. Neden yazmaz hocalar, öğretmenler? Hatıralarını yazsalar bitmez oysa, nedendir bu affedilmez eksikliğimiz?

Keşke üzülmekten başka elden bir şeyler gelse! Eğer bir şeyler sayılırsa işte böyle uyarılar yapıyoruz veya yüz yüze konuşuyoruz dertlerimizi. Muhasebe yapıyoruz zaman zaman.

Kimileri de belki bu üzüntüyü onları aşığılama sanacak ve bize kızacaklardır. Bu da ayrı bir değerlendirme çapsızlığı, bu da başka bir noksanlık... Ne yapalım, iyiliği emreden, kötülüğü nehyeden herkesin başına gelecektir bu gibi musibetler. Sabrı tavsiyeden başka ne yapabiliriz ki?!

Keşke bu resmi ve özel kurumlar kafa kafaya verseler de birbirlerinin eksikliğini güzelce tamamlasalardı, ne kadar iyi olurdu. Böylece İmam Hatip Liseleri ve İlahiyat Fakülteleri Arapça bilmezlik ve nassları anlamama hatasından, medreseler de hoca olmasına rağmen içinde yaşadığı coğrafyanın tarihini, kültürünü, sosyal sistemin yapısını bilmeme ve dolayısıyla yer yer İslam düşmanlarına kurtarıcı gibi bakma yanlışından kurtulabilselerdi. Neden olmasın? Bugün kısmen de olsa bu güzeliğin sevindirici örneklerini görüyor ve Allah Teâlâ'a hamd-ü senalar ediyoruz.

Şu da bir gerçek; bugün bunlar tartışılıyorsa, çünkü bilgisizliğimizden kurtuluyoruz demektir. Hepimiz buna hız kazandırmalıyız. Okumalı, araştırmalı, ama kendimizden de bir şeyler katmalıyız. Kitaplarda okuduğumuz her bilgiye körü körüne teslim olmamalı, farklı görüşlerden de korkmadan ihtilafları anlayışla karşılamalı, delilleri, illetleri, olayları iyi kavramalı, doğruya erişmek için işin içine kendi cehdimizi, çabamızı da katmalıyız.

Kendi düşüncemiz, yorumumuz "henüz kitaplaşmadı" diye kıymetsiz değildir. Kitaplarda yazılı olanlar da, daha yazılmalarından önce yazarlarının kafalarında bir düşünce değil miydi?

Bir yazıyı okuduğunuzda az mıdır, “işte ben de böyle düşünüyorum, yazar tam da benim fikirlerimi yazmış, hislerime tercüman olmuş” dediginiz?

“Okuyucu Olmak Sanatı”

Üstünde olduğumuz konuda Peyami Safa'nın çok hoş bir yazısı var. Sizin için seçme yapacaktım, ama vaz geçerek yazının tamamını iktibas ediyorum. Sanırım beğenecek ve mutlu olacaksınız okuduğunuzda.

“Bir kitap okuduğu zaman müellifin hayallerini ve fikirlerini takip ettiğine emin olmayan okuyucu pek azdır. İşte büyük bir aldanış: Okuyucunun müellife ait olduğunu sandığı şeylerin çoğu, hakikatte kendi fikirleri ve hayalleridir.

Bir hikâye okuyorsunuz. İlk cümle şu: “Yağmurlu bir nisan akşamıydı.” Müellifin bu akşamı tasvir etmek için kullanacağı vasıflar ne olursa olsun, sizin tahayyül edeceğiniz şey, unsurlarını kendi hayatınızın parça parça tecrübelerinden alarak yine kendinizin tasarladığınız bir sahne olacaktır.

Hayalinizde ya kendi hatıralarınız arasından muayyen bir tanesi yahut da ayrı ayrı intibalarınızdan mürekkep bir manzara canlanacak. Başka türlü olmasına imkân var mıdır? Çünkü başkalarının tecrübelerini ancak nefsimizi gözetleyerek anlayabiliriz.

Dahası var: Müellif “Yağmurlu bir nisan akşamıydı.” dedikten sonra, biz onun ikinci cümlesine geçinceye kadar, böyle bir akşama ait diğer hatıralarımız da şuurumuzun eşliğine gelip dayanabilir ve aydınlığa çıkmak ister. Meselâ yağmurlu bir nisan akşamında başımızdan geçen bir vak'anın hatırası da şuurumuzun kapısını çalar. Hikâyenin ikinci cümlesi, belki bu hatıranın canlanmasına mani olur; fakat onun bir müddet kapıda beklemesine ve şuura, çıkmak için fırsat kollamasına mâni olmaz.

Her insanın hatırası başkadır. “Yağmurlu bir nisan akşamıydı.” gibi çok basit bir cümlenin bile her okuyucuda

uyandıracığı ittılalar, intibalar, hatıralar ve fikir tedaileri de başka başka olur.

Biz bir yazıyı okurken yalnız onu değil, kendi kendimizi de okuyoruz. Bunun için değil midir ki, tecrübeleri, fikirleri ve hayalleri bizimkine uyan veyahut da, hiç olmazsa biraz yaklaşan muharrirlerin yazılarını severiz. Bunlar o muharrirden ziyâde kendimizi aydınlatarak bize göstermeye yarayan, gözümüzü kendisine aksettiren ayna gibi nefsimizin kendi kendini görmek için muhtaç olduğu kılavuz ışıklardır.

Bir oda resmi görürsek hepimizin gözlerimizin önüne aynı oda gelir. Fakat bir yazıda gördüğümüz herhangi bir oda kelimesi önünde -muharrir bu odayı ne şekilde tasvir etmiş olursa olsun- hep aynı oda gözümüzün önüne gelmez. Her okuyucunun tasarladığı oda başka da.

Müşahhas kelimeler için böyle olduğu gibi, mücerret mefhumlar için de böyledir; bir “korku” kelimesinin hepimizde uyandırdığı hatıralar ve intibalar bir midir? “Ümit, ideal, şahsiyet, zaman” dediğimiz zaman da hep aynı şeyleri mi anlıyoruz? Ne münasebet! Bunun en büyük delili de şudur ki, her mütefekkir, her ruhiyatçı ve filozof, mücerret mefhumları başka başka tarif eder.

Hepimizin kendimize göre bir lisanımız var. İki kişi aynı dili konuştuğu hâlde, biri ötekini anlayabilmek için onun söylediklerini kendi içinin diline tercüme eder. Hepimiz de kendi içimizin diline, kendi tecrübelerimize ve hatıralarımıza, yerleşmiş fikirlerimize uygun eserler okumak ihtiyacı bundandır.

Böylelerinden zevk alırız. Her kitabın aynasında, aynı görüş ve şuur noktası etrafında hep kendi nefsimizin tuvaletiyle meşgul olmayı severiz.

Zihinleri bir tek akideye saplı, bir tek düşünüşe inanmış insanların hep aynı kanaatte ve aynı mevzuda yazılar okumaktan hoşlanmaları da bundandır. Böyle insanlarda tenkit hassası artık tamamıyla kötürümdür. Okudukları eser bir dua kitabı hâline gelmiştir. Artık okumakla değil, âdetâ zikretmekle

meşguldürler. Dinde olduğu gibi ilimde de kaba sofuluğu yapan budur. Bir fikir softasının elinden düşmeyen kitaplara ve dilinden düşmeyen kelimelere bakınız, bu acıklı tekerrürün nüshalarından ve nakaratlarından başka bir şeye tesadüf edemezsiniz. Artık onlar, bir kitap okurken, alıştıkları ve sevdikleri bir manzaraya bakar gibi pasif, dalgın ve hayrandırlar.

Bir eseri okurken bu dalgınlık kadar kötü bir şey yoktur. Yazının daha ilk cümlesinde, muharririn bize telkin etmek istediği fikrin tam tersinin de doğru olup olmadığını düşünmemize imkân bırakmaz. Hâlbuki bir yazı, içimizde uğradığı mukavemet nispetinde faydalı olur. Okumak, her şeyden evvel, muharrirle kıyasıya bir mücadeleyi göze almak olmalıdır. Yoksa muharrir bizim idrakimizi ve vicdanımızı esir ederek uşak gibi kullanmaya başlar...

Bir yazı bizde ancak kendi malımız olan fikirler doğurmak şartıyla faydalıdır.

Yazıyla okuyucunun zekâsı arasındaki çiftleşmeden hiçbir fikir doğmaz, o mütalaa tamamıyla akimdir. Faydadan ziyâde zarar verir, çünkü beynin yükünü çoğaltır.

Ayaklı kütüphane denilen adamların lehinde ve aleyhinde çok şey söylenmiştir. Bunların kafalarında kitap, midede övütülen ekmek gibi değil, ambarda bekleyen buğday gibi durur. Nasıl konmuşsa öyledir. Kana ve hayata karışmamıştır. Onların bilgileriyle zekâları arasındaki münasebet, bir kitapla bir kütüphanenin raf tahtası arasındaki münasebetin aynıdır: Biri ötekinin üstüne binmekle kalır. Kitap adamı beslemezse şişirir, bilgilerin yağıyla şişmanlatır.

Ayaklı kütüphane denilen adamlar, manevî bünyelerinde fikirden ziyâde semen bulunan mahlûklardır: İlmin şişkolarıdır. Bunun için sağlam yapılı bir kafa, dolu bir kafadan üstündür ve düşünmek bir fikre gebe kalmaktan başka bir şey olmadığı için, kitapların en güzelleri, düşündürücü ve doğurucu eserlerdir.

Yine bunun için uyanık bir zekâ, okurken her an şüphe içindedir. Bu şüphe at sineği gibidir: Savarsınız, yine gelir. Bizi

rahatsız etmesine mukabil, demin bahsettiğim kötü dalgınlıktan kurtarmak gibi, sınırlendirici olsa bile uyandırıcı tesiri vardır.

Aynı kitabı birkaç defa okumak, ayrı ayrı birkaç kitap okumaktan daha faydalıdır. Çünkü okumakta gaye, müellifin ne düşündüğünü anlamaktan ve bir şey öğrenmekten ibaret değildir. Kitapla okuyucunun zekâsı evlenmeli ve mahsul vermelidir.

Alelade izdivaçlarda olduğu gibi, kitapla meşru münasebetimizde sevişmek veya hoşlaşmak şart değildir. Fikirlerini sevmediğimiz ve benimsemediğimiz bir kitapla zekâmızın çatışmasından da fikirler doğar. Hatta bu münasebetin menfi kutbu daha doğurucudur. Okurken duyulan isyan ve mukavemet, aşktan ve hayranlıktan daha velût olabilir. Fakat alelade izdivaçlarda olduğu gibi, bir kitabın ilk yaprağını açarken de çoluk çocuk sahibi olmak emeliyle okumaya başlamalıyız. Yavrulamayan bir mütalaadan ne hayır beklenir?"¹

¹ Bkz, Deneme Üzerine Bir Karşılaştırmalı Edebiyat Çalışması, Gürsel Aytaç, Hece Yay., Ankara, 2007'den nakleden, Duran Boz, age, s. 115-117

BİZİM OKUMALAR VE ÇOCUKLARIMIZ

Biz de Tattık Hamdolsun

Bir zamanlar biz önce üç, sonra beş, sonra daha fazla arkadaş, yukarıda ifade ettiğimiz utançları yaşamamak için fırsat bulduğumuz her gün bir araya geliyor, İslam'ın Arapça yazılmış temel eserlerinden sırayla okuyorduk. Sayımız bazen artıyor, bazen de eksiliyordu. Hepimiz yetişkin insanlardık. İlmi seviyemiz üç aşağı, beş yukarı aynı idi. Aramızda hocalık

talebelik yoktu. Eşit şartlarda yan yana gelerek kitap okuma gayreti içindeydik.

Çok güzel bir faaliyetti bu. Hem ilmimiz artıyor, hem de zamanımızı en güzel bir şekilde değerlendiriyorduk. Bu bizim için en büyük eğlenceydi de aynı zamanda. Müthiş bir zevk içindeydik, keyf alıyorduk yaptığımız işten. Sabahleyin okula gidiyor, öğleden sonra bir araya gelerek okuyor, geriye kalan zamanlarımızda da özel işlerimizi yapıyor, böylece günü dolu dolu yaşıyorduk. Kitap seçiminde benim tavsiyelerimi dinlediler genellikle ve bitirince de isabetli seçimden ötürü teşekkür ettiler.

Önce fıkhıtan başladık. Hadis-i şerif malum; “Allah (azze ve celle) kime hayır dilerse, O’nu dinde fakih kılmış.”¹ Biz de her şeyden önce kendimiz hakkında hayır diliyoruz. Öyleyse dinde fakih olmalıyız. Yani onu iyi anlamalı, güzel kavramalıyız. Helali haramı, hayatın hak ve sorumluluklar hududunu onunla öğreneceğiz. Kendimizin ve bize soranların sorunlarını onunla çözeceğiz. Okumak ve öğrenmek her şey değil ama, belki ilk veya ikinci şeydir. Bu yüzden de çok değerlidir.

Hem de gelecek için hazır olmalıyız: madem Allah Teâlâ “eyyamı” dönderip duruyor, bir gün Allah’ın izni ile “sıra bize gelecek” ve “bizim günlerimiz” de devreye girecek bu memlekete. İçimizde çok şeyler var o gün yapmak istediğimiz Allah için, halkımız adına, tabii ki eğer bize düşerse... Hele biz hazır olalım da... Ahirette bu hazırlıkla gidelim hem de... Eh, ameller niyetlere göredir.

Böyle dedik ve “Mülteka” yı, “İhtiyar”ı ve “Hidaye” yi bitirdik önce. Zuhayli’den “Akid” bahsini okuduk. Sonra “Dürrül Muhtar”ı okuduk, yer yer İbn Abidin’in “Reddül Muhtar” haşiyesine bakıp oradan takip ettik. Ondan sonra sırayı “Bidayetü’l Müctehid” aldı. Bu esere hayran kaldım ve İbn Rüşt’e büyük saygı ve sevgi beslemeye başladım. Nihayet bu

¹ Buhari, Müslim, Ahmed, Tirmizi, Beyhagki ve başkalarının rivayet ettiği hadis için bkz. Aclunî, Keşfu’l Hafa, II. 285, no: 2647

konuda en son Sağırci'nin "el-Fıkhu'l Hanefi ve Edilletuh" adlı eserini okuduk.

Fıkıh'ın arasında hadis başladık. İki arkadaşım "önce Buhari'den başlayalım, sırayla Kütüb-ü sitte'yi tek tek okuyalım" dediler. Ben ise, "Önce Kütüb-ü Sitte'yi içeren bir kitabı bitirelim. "Mişkat" gibi, "Tac" gibi mesela. Hadis adına ne var ne yok bir görelim, sonra döneriz tek tek onları okumaya" dedim, dinletemedim.

Başladık Buhari'yi okmaya. Dört bin küsur hadis okuyunca ben dedim ki: "Arkadaşlar! Metinden çok senet okuduk. Allah aşkına biz ne anlıyoruz senetten? Buhari'ye itimad ediyoruz ya, mesele tamam. Eğer biz bu senetler olmasaydı, bu kadar okumakla Kütüb-ü Sitte'nin bütün hadislerini okuyacaktık. Biz muhaddis değiliz. İşin teknik kısmı bizi çok ilgilendirmiyor. Gelin az zamanda çok mesafe alalım. Sonra döner, kaldığımız yerden devam ederiz Allah izin verirse."

"Kabul" dediler. Başladık Tebrizî merhumun "Mişkatu'l Mesabih"ini okumaya. Hem de Aliyyu'l Kari'nin "Mirkatu'l Mefatih" isimli şerhinden faydalanarak. Sonra "İyi ki böyle yapmışız" diyor, seviniyoruz. O bitince hem ahkam hadislerine örnek olsun, hem de şerh tekniği kazanılsın diye Şevkanî'nin "Neylü'l Evtar"ını okuduk ve istifade ettik hamdolsun. Böylece fıkıhla onun kaynağı hadisi birleştirdik.

Fıkıh ve hadis bitince sıra tefsire geldi. "Ne okuyalım?" diye istişare ettik. Daha önceleri münferit veya beraberce Zemahşerî, Beyzavî, İbn Kesir, Hazin, Medarik, Hicazî okumuştuk. Onlara ve onlar gibi muhtasarlara dönmeyelim, dedik. Sonuçta Şehid Seyyid Kutup'un "Fi zilali'l Kur'an"ını seçtik. Bunda etkili olan fikir de, hem eserin kendisinin güzelliği, hem de çağdaş bir Arap dil ve edebiyatını en güzel örneklerinden birisiyle okumaktı. Ayrıca bu tefsirde sık geçen modern bilimlerin kavramlarının Arapçasını görmek, tanımaktı. Biraz uzundu ama göze aldık ve bitirdik hamdolsun. Bu kitaptan

dil ve düşünce açısından çok istifade ettik. Seyyid Kutubu doğrudan okumakla daha iyi anladık.

Bundan sonra tefsirden bir orijinal eser daha seçtik. Kuşeyrî'nin "Letaif"i. Bundaki amaç da bir tasavvufî tefsir örneğini ehlinin dilinden görmektir. Onu da çok beğenerek okuduk hamdolsun.

Artık ahlak ve tasavvufa sıra gelmişti. Önce Gazalî'nin "İhya" sını okuduk. Ben bu okumadan da çok faydalandım. Çok mutlu oldum onu okurken. Sonra yine özel ve ilginç bir eser seçtik tasavvuftan. Biraz dışarıdan ve eleştirel bir bakış olsun istedik ve İbn Kayyim'in "Medaric"ini seçtik. Bu eser bizi şaşırttı. Hem tasavvuf kültürünün nasıl da İslam'ın ürünü olduğunu gördük ve ona "yabancı kaynak" arayanların ne kadar hata ettiklerini anladık, hem de ilk bakışta reddedilebilecek bir sözün doğru yorumlanabilirse ne kadar derin ve güzel olabileceğini, dolayısıyla tenkit etmeden önce iyi düşünülüp derin araştırılması gerektiğini, bilgi ve kültür artıkaça müsamahanın da artacağını, birçok meselenin kulaktan duymalar gibi olmadığını anladık. Bir İbn Teymiyye talebesi olan İbn Kayyim'in tasavvuf ilminde bu kadar derin olabileceğini, bizzat okumasak asla inanamazdık. Demek İbn Teymiyye de bu açıdan yeniden araştırılıp incelenmeye değerdir ve bu mutlaka yapılmalıdır. Hele onun "Feteva"sında iki cilt ahlak ve sülûk'u gördükten ve "Aydınlanma Yolu Tasavvuf" kitabım için okuduktan sonra bu kanaatim iyice gelişti. Bu tür çalışmalar, belki bir çok kavgayı da bitirir inşallah.

Bütün bu eserlerin seçimi bana ait oldu sanki. Ben "niçin bunları seçip okumalıyız?" meselesini sebepleri ile beraber izah ettim, sağ olsunlar, onlar da kabul ettiler. Bazen itiraz ettiklerine sonradan teşekkür ettiler.

Önümüzde siyer vardı. Yine hayranı olduğumuz İbn Kayyim'den "Zadü'l Mead" aklımızdaydı. İbn Arabî'den "Fütühat"ını seçmiştik okumak için. Bunlara sıra gelmeden umduğumuz yerden ummadığımız bir tonda aramıza mel'un "ırkçılık" fitnesi girdi ve dağıldık. Ümmeti paramparça eden

fitne, bizim de bu çok güzel, çok zevkli, çok menfaatli faaliyetimizi de bitirdi. Akif'i rahmetle andım o zaman:

Sen ben desin efrad, aradan vahdeti kaldır,
Milletler için kıyamet işte o zamandır.

İmkanları Değerlendirmek

Ancak dağılmadan evvel yaşadığımız tatlı hatıralardan bir miktar sunmak isterim sizlere. Evet, biz birlikte okuyan üç öğretmen arkadaş, yakın komşuyduk. Evlerimiz kaloriferli. Zamanımız müsait. Ve biz bayılıyorz yaptığımız okuma işine... Allah esirgesin!

Üçümüzün de uyuşan yanları kadar çpk farklı karakterleri, meşrepleri, zevkleri var. Birbirimizi seviyor, birbirimizi idare ediyor, birlikteliği devam ettiriyoruz. Akaitte akıl almaz ve kalp kabul etmez terslikler olmazsa, diğer ihtilaflara pek aldırılmıyoruz. Bol bol tartışıyoruz. Bazen geriliyor, bazen gevşiyor, ama sonunda hep işi tatlıya bağlamaya çalışıyoruz. Bunca yıllık hayat tecrübesi bize idareyi, fedakarlığı, katlanmayı, bilginin bereketini de öğretti hamdolsun.

Sırayla evlerimizde okuyoruz. Eşlerimize külfetimiz yok. Verirlerse bir çay, içeriz. Vermezlerse, ummayız. Ama, bazen ziyafete bile konarız. Külfetin olmaması, devamlılığı sağlayan güzel bir şeydir. Bunu özellikle belirtmeliyim.

Bu arada sayımız artıyor, yeni katılan arkadaşlarımız oluyor ve onlar da usül ve ilkelerimize uyuyorlar sağolsunlar.

Ders saati gelir de birimiz gecikirse, keyfimiz kaçar. Ya bir de gelmezse, başlarız aleyhine konuşmaya: "Nasıl bizi bu zevkten mahrum edersin be adam?" diye. O gün öğünden olmuş aç bir adam, ya da oyuncağı elinden alınmış bir çocuk gibi olur, üzülür ve bozuluruz doğrusu.

Okuma Metodumuz

Ama bir de okumaya başlayınca, bakınız neler oluyor neler!

Önce “okuma sırası kimde” kavgası başlıyor. Bunu bitirmek için birisine defter aldık, her gün sırayı not ediyor. Bir başka kavga da okuma miktarı oldu. Önce herkes mesela üç sayfa okusun dedik. Ama baktık ki iyi ve rahat okuyan beş on dakikada sayfasını bitiriyor, öyle olmayan ise bir saat okuyor. “Bu haksızlıktır” diye isyan ettik ve “herkese yarım saat” dedik. Bu sefer de yarım saatte yarım sayfa okuyan “ben ne okuyorum ki?” demeye başladı. Harış gürüş bir orta yol bulmaya ve az çok idare etmeye çalıştık.

Sonra kim okuyacaksa metne bir giriyor, bir dağa tırmanır gibi ibarenin üstüne sırayla yumuluyor, bir avı yakalar gibi manayı çıkarıyor, muzaffer bir komutan edasıyla başını kaldırıyordu. Bu arada diğerleri evsine yatmış avcı gibi onun hatalarını gözlüyor, bir yanlış bulduklarında hepsi birden cullanıyor, adamın tebdilini şaşırtıyorlardı.

Sonunda ganimet bölüşürcesine sözü güncele getiriyoruz. Söz güncele gelince ipin ucu elden pırtıyor ve başını alıp gidiyor. Birimizin “yahu vakit geçiyor, bırakın konuşmayı, Şam’da Halep’te gezmeyi, derse gelin babam” uyarmasıyla kaçan ibareyi yeniden yakalamaya koşuyoruz ve tutuyor, melul mahzun bize bakan metne bağlıyoruz.

Öyle üstün körü okuyup gitmiyoruz. İhtilafli meselelerin hangisinin delili daha güçlü? Fetva niçin ona göre verilmiş? Günümüzde uygulamaya hangisi neden daha uygun olur? Bu konuda örfler ve şartlar değişmiş ise acaba hüküm nasıl değişir? Değişirse hüküm nasıl olur? Mesele bugün bize gelse biz ne derdik?

Bütün bunları tartışıyorduk. Aramızda bir iki mezheben Şafî de vardı ama, ders işleme metodumuz tam bir Ebu Hanife metodu idi.

Bazen başımızdan geçen bir olayı okuduğumuz konuyla karşılaştırıyor, bazen yürürlükteki yasalarla şeriati kıyaslıyor, ahkamla ahvali soruşturuyor, İslam’la sistemi yan yana

koyunca, hayatımız ve mutluluğumuz adına acı ve ıstırapla hayıflanıyoruz, kaybettiklerimize yanıyoruz. Ama o oranda dinimize sevgimiz, saygımız, hayranlığımız ve tabi ki bunu bize bahşeden Rabbimize şükürümüz artıyor. Yürekten Allah'a teşekkür ediyoruz: bizi ne kadar seviyor ve böylesine güzel bir dünyada, böylesine güzel bir din ile bizi mutlu kılmak istiyor... bu ne büyük nimet elhamdülillah!..

Bazen de kızıyoruz insanlar bu farkı nasıl görmezler diye. Allah'ın dini ile insanın dini, yani yaşanan sistemin farkını nasıl anlamazlar diye. Anlamadan, dinlemeden kendi mutluluklarına nasıl bu kadar düşman olabilirler diye. Nasıl bir insan kendine bu kadar düşman olabilir, zarar verebilir diye...

Bazen de üzülmüyoruz; İslam dünyasının dertler, bunalımlar dünyası oluşuna... Geri bırakılmışlığına... Bölünmüş parçalanmışlığına... Yokluğuna, yoksulluğuna... Mahrumiyetine, mazlumiyetine, mağduriyetine, makhuriyetine... Birinci dünya savaşıyla bir kere yere yıkılıp da elinin ayağının bağlanmışlığına... Kalkmak için her teşebbüste, her silkinişte, engellenmek için yeniden yükleniş ve yıkılışına haçlı dünyasınca ve siyonizmce... Savaşlara, işgallere, sürgünlere, katliamlara, sömürülere... Maddi manevi emperyalizme... Cahilliğe, korkaklığa, yağcılığa, dalkavukluğa, beleşçiliğe, tembelliğe, tenperetliğe...

Sonra teselli veriyoruz birbirimize, İslam için çırpınanların çabalarını alkışlıyor, doğuda batıda İslamî hareketler adına bildiklerimizi anlatıyor, dirilişleri destekliyor, silkinip ayağa kalkışları alkışlıyoruz... Yeni kitabları, yeni dergileri, gazeteleri, tezleri konuşuyor, kültür ve medeniyetimizi arıyoruz, soruyoruz, ölüyoruz.

Farklı Hassasiyetler

Bazen yaşça en büyüğümüz olan coşar. Doğu vilayetlerinde dolaşarak medreselerde kalmış, sonra Suriye'ye gitmiş, Şam'da tahsilini tamamlamış, Bağdat'ı, İran'ı gezmiş, kel başından bin bir macera geçmiş, derken kaderin cilvesi

Maraş'ımızdan evlenerek burada kalmıştır. Sert görünüşünün altında aşırı duygusallık yatan, bırakın bir milletin mazlumiyetini, bir kişinin bile çaresizlik içinde dilenip istemesine gözleri yaşaran, madeni çok ince, yüreği çok yufka, korkak da, ama kızınca bir volkan gibi patlayan ve akli mantığı bir yana atanımız, söze hep şöyle başlar: “Bak ben size açık söylüyorum!”

Kapalıda söylese veya söylediği böyle bir tembihi gerektirmese bile, söze genellikle böyle başlar:

“Bak ben size açık söylüyorum! Ne mutlu bize! Emin olun şu bizim yaptığımızı, Türkiye'nin hiçbir yerinde göremezsiniz. Gördüğüm ya da telefonla konuştuğum arkadaşlara bu okuma işimizi anlatıyorum, emin olun çok seviniyor, gıpta ediyor, “imkanımız olsa Maraş'a gelmek ve biz de katılmak isterdik” diyorlar. Emin olun bunu İslam dünyasında da göremezsiniz” diyor ve ya verilen istirahatta, ya da dersin uygun bir aralığında bir fırsat bularak izinsiz sözü alıyor, gidiyor doğu medreselerine, hocaların ve şeyhlerin huzuruna, derken Halep'e Şam'a ve sizi de götürüyor. Okuduğu okulları ve ders aldığı hocalarını anlatıyor size. Manen Ramazan el-Butî'lerle, Mehmed Said Ramazan el-Bûtî, Şeyh Hasan Habanneke, Abdurrahman Habanneke, Şeyh Sadık Habanneke, Prof. Feyzi Fezullah, Şeyh Fağfur, Şeyh Hüseyin, Prof. Zuhayli, Şeyh Abdüllaziz Cafer, Şeyh Hüseyin Hattab, Şeyh Ahmet Keftaro ve daha nice üstadlarla tanıştıyor, tatlı hatıralar dinletiyor.

Derken okudukları yoksul talabe hücrelerini gezdiriyor, yarı aç yarı çıplak girilen ve hülyalardan geçilmeyen gurbet gecelerinin ızdırabını anlatıyor. Taş kırarak, çuval sırtlayarak kazanılan üç beş kuruş ve onunla alınan yemekleri daha ocaktan indirmeden tencerede tüketmeler ve sonra okumalar, okumalar...

Hep böyle değildir hayat, yer yer şakalar da vardır, gevezelikler de. İşin tuzu biberi bir de aşık olmalar, entrikalar, ayrılıklar, gözyaşları, isyanlar ve intikam hayalleri de...

Hem dininden, hem de dilinden, kültüründen dolayı iki kere ezilmiş bir halkın, Kürtlerin derdi ciğerini delmektedir. Bingöl'lüdür. Her fırsatta Kürtlüğünü dile getirir. Bu konuda aynen bizim Türkçülere benzer. Bıktırır, usandırır insanı. Nerde bir Kürt alim bulsa, bir başarı görse, iftiharla anlatır. Aşağılık duygusu iliklerine işlemiştir maalesef.

Takılırsız bazen, "Kürt dediğin kadar Allah desen evliya olursun be!" deriz. Güler. Ama ırkçı olmadığını söyler, kan dökülmesinden rahatsız olduğunu ısrarla vurgular. PKK'nın bu yüzden kendisini sevmediğini söyler. Biz de inanırdık. Meğer samimi değilmiş, meğer yıllarca takiyye yapmış.

Lanetli İrkçılık

Biz ise kimden gelirse gelsin ırkçılığın lanetli bir düşünce olmasından bahseder, Müslümanlara en büyük darbenin kavmiyetten geldiğini söyler, bu aşırılığının kendisine yakışmadığını ifade eder dururduk. O da ırkçı olmadığını, kan dökülmesini ve ülkelerin bölünmesini asla istemediğini söyler, ama Kürtlerin de bir millet olarak tanınmasını, haklarının verilmesini, horlanmamasını istediğini söylerdi. Bunda kimsenin farklı düşünmesi olamazdı ki. Müslümanlar kardeşler ve herkesin maddî ve manevî hakları verilmelidir, amma Türk, amma Kürt, amma Arap, amma Acem, amma bir başkası...

Aslında onun Kürt damarının bu kadirçilikle kalmadığını, işi "Kürt Milliyetçiliği"ne kadar götürdüğünü biliyorduk ama, çekilen acılara saygı duyduğumuzdan, "milliyetçilik" ile "ırkçılık" arasındaki ince çizgiyi onun lehine yorumlayıp kullanıyorduk. Tıpkı bazı "Türk Milliyetçilerine" yaptığımız gibi.

Kibar kibar anlatmaya çalışırdık: Kaldı ki bu sistem sadece Kürtleri mi ezdi? Türklere ve daha başkalarına az mı zulmetti? Sanki Türklerin kültürü, hatta dilleri mi kaldı? Bu "uydurukça" bizim dilimiz mi? Bu dil ile hangi dedenin kitabını okuyabilirsin? Ne kılık kıyafet, ne dil, ne örf ve adet, ne yazı, ne

medrese, ne hukuk, ne iktisat, , ne ahlak ve maneviyat kaldı maalesef. Bu nasıl görmezlikten gelinebilir?

Bu sistem İslam dinine ve dindarlara düşman. Bu açıdan Kürt, Türk, Laz, Çerkez, çeçen, Boşnak... fark etmiyor ki. Sorun sistemdir. Mücadele edilecekse onunla edilmeli. Irkçılık çare değildir. Başlarında bizim sistem gibi birisi olduktan sonra, farzedelim ki kürtler de bir devlet kurdu, ne fark eder? Sosyalist, laik, din düşmanı Apo devlet kurarsa sana ne verir ey hoca? Apo dinsiz bir sosyalisttir, ondan dindar bir Müslümanın hayır beklemesi sersemlik değil midir? Seyit Kutub'u okuyan birisi, İslam'dan başka bir nizamı nasıl isteyebilir ki? Bu bir iman meselesidir. Sonra kan dökülmesine destek vermek, akan kanların vebalini taşımak demek değil midir?

Bu mevzular az konuşulmamıştı aramızda zamanla ama, demek "takiyye" yapmasını iyi becermiş.

Yıllarca "ırkçı olmadığını, kan dökülmesini ve ülkelerin bölünmesini asla istemediğini" söyleyen bu bir zamanların arkadaşı, Amerika Irak'a girip de Kuzeyde bir devlet oluşumuna doğru gidişe izin verince değişti ve söylemleri şiddetlendi. Derken işi kürt milliyetçisi olmaktan PKK sempatanlığına vardırıp da abuk sabuk konuşmaya başlayınca, bütün arkadaşlığı ve o çok faydalı okumayı bitirdik. Evet, bunu anladığımız gün okuma işimiz bitti.

Ben kendisine "bu batıl ve zararlı düşüncelerinden Allah Teâlâ'ya tevbe istiğfar et. Değilse, biz bir insanı Allah için sever, Allah için buğzederiz. Irkçılık mel'unluktur. Bizim mel'unlarla dostluğumuz olamaz" dedim. O da "ben davamdan vazgeçmem" dedi ve tevbe edecek yerde dersleri bitirdi. Biz de kendisini terk ettik.

Bel'am geldi aklıma. Demek sadece okumak adamı kurtarmazmış. Bilen bir insanın sapıklığı ne kadar acı değil mi? Ders ve ibret almak gerek!..

O zamana kadar şu hadisi hep kinayeli konuşarak Efendimize bir nevi istemeden muhalefet etmek zorunda kalan ben, ilk defa o muhalefeti seve seve attım ve yüzüne beraber

“ırkçılık yapmaya devam edeceksen, sana Sevgili Peygamberimiz (s.a.v)in sözünü söylerim: “i’dd bihenni ebiyk.”

Kızardı, bozardı ama haklı olarak okunan hadise de bir şey diyemedi. Bu sözlerle aramızdaki her şey bitmişti.

Bitirmeyenler de çıktı. Onunla o düşünceleri taşıdığı halde dostluğa ve okumaya devam edenler de oldu. Çok iyi insanlar olsalar da onlar da düştü göümden. Bu olay bizi iyi yaraladı, iyi bir ders oldu. Allah için sevmek ve Allah için buğzetmek bu dinin en büyük ilkelerinden biri değil miydi? Kötülüğü görüp de elinden gelen tepkiyi göstermemek müslümana yakışır mı?

Eşi ve çocuğunun hatırına ismini vermeyeceğim bu sapık keşke bu lanetli fikirlerinden ve dökülen kanlardan pay almaldan kurtulsa. Biz herkesin iyiliğini isteriz. Ama tövbe edene kadar şeytan görsün yüzünü.

Bir Heyecan Adamı

İkinci arkadaşımız ise en heyecanlımız idi. Muhatabı iki, bilemediniz altı yedi kişiyizdir ama o en az ikiyüz kişiye konuşur gibi gürlere ve söze hep şöyle başlar: “Ben sana şunu söyleyeyim!”

O da gariban büyümüş bir arkadaşımızdır. Davasının çilesini çekmiş, hıncını kitaplardan almış ve muhatap bulduğu her ortamda İslam’ı haykırmıştır. Özellikle devlet yoğun, siyaset yoğun, güncel yoğundur. Esas hasmı İslam’a saldıran, Müslümanlara zulmeden hainlerdir. İlle de Müslüman geçinenlerdir. “Allah elime bir fırsat verse onları da, onlara destek veren şuursuzları da, kör bıçakla enselerinden kıştır kıştır...” der, ama ne de olsa Müslüman olduklarını hatırlar ve orda frene basarak durur, “tövbe günahıma, tövbe” diyerek sağa sola bir iki kafa sallar...

O zalimleri anlatırken kaşıyla gözüyle öyle jest ve mimikler yapar, serçe parmağı daima tetikte duran eliyle öyle işaretler savurur ve öyle bağırır ki, sanki kızdığı orada, hatta karşısındadır. Hatta giderek öyle bir hal alır ki, zannedersiniz ki

kızdığı sizsiniz. Öyle sanmaya başlar ve korkarsınız. O konuşurken içinde iman volkanları patlamaktadır, gözler korlaşır, çakmak çakmaktır, kelimeler kulaklarınızda gök gürültüsü gibi patlar, nefesleri sıklaşmıştır, göğsü körük gibi açılıp kapanmaktadır. Sizin korktuğunuza aldırmadan hep öyle haykırmaktadır...

Fakat o sert tabiatına ve top gibi gürleyen sesine rağmen bir o kadar da hassas ve duygusaldır. Tanımayanlar buna inanmazlar belki, ama o da mesela eski aşklarını anlattığında, veya televizyonda toprakları işgal edilmiş Müslümanların perişanlığını gördüğünde ağlamaktadır, göz yaşları kendi ifadesi ile “sicim gibi dökülmektedir.”

Bir alemde canım bizim dersler...

En duygusuzu, sevdasız ben gibiydim ama, onların hali zaman zaman bana da siner, “kır atın yanında duran” misali, üzüm gibi ben de kararırđım, çaktırmadan yaşaran özlerimi silmeye çalışırdım.

Hakikaten bir alemde bizim dersler. Lanet ırkçılığın uğursuzluğu maalesef bitirdi o güzellikleri. Fakat her işte bir hayır vardır. Bunda da benim için büyük hayırlara kapı açıldı. Çünkü daha evvel yazmak için zaman ayıramıyordum. Bunun için de üzüldüm ve bu dersleri yarıya düşürmeyi kuruyordum. Şimdi bütün zamanımı okumaya ve yazmaya ayırabilirim eğer tembelliğimi yenebilirsem.

Okumanın Sevabı

Neyse, biz son bir kez daha dönelim o okuma ortamımıza ve kaldığımız yerden devam edelim o heyecana. Ders arasında sohbetler uzar giderken nihayet içlerinden biri şarkı garbı dolaşmaktan yorulmuştur veya dertlerinden bitkin düşmüştür, aklı başına gelmiş gibi:

-Yeter yahu! Derse dönelim. Zaman geçiyor. Ne okuduk ki? der. Eğer o uyarı da olmasa, yıllar sonra evine dönen bir yitiğın macerası gibi, hatıralar ülkesinde zevk ve heyecanla seyahat edilir giderdi hep...

Aman Allah'ım, bu ne tahattur zevki böyle, yoksa biz ihtiyarladık mı?

Öbürü ikaz eder:

-Kalkın hele, ikindiye kılmadık.

-Peki, kamet getir.

-Ya sünneti?

-Babam, ilimden bir bab okumak, bin rekat nafile kılmaktan daha faziletlidir. Bizim okuduğumuz da bir ibadet...

Namazı kılar, başlarız yine okumaya. Artık bu cennet misali hayat kaç saat sürerse böyle!..

Zaman zaman “bu yaptığımız en büyük ibadet” diye birbirimizi teşvik ederiz. “Peygamberimize ümmetinin yaptıkları arz edilirmiş. Şimdi bizi, kendi sözleriyle meşgul bilirse, ne kadar sevinir!”

Gerçekten de peygamberimiz, ilim öğrenmek için gelenleri daha bir hoş karşıladı. Mescide girdiğinde zikir, fikir, dua ve ibadet edenlerin değil, ilim ile meşgul olanların yanına gider otururdu. Sürekli ilmi teşvik eder, öğretir ve öğretmen yetiştirerek etrafa gönderirdi.

Biz bu konuyu “Alimin Önderliği” kitabımızda enine boyuna işledik hamdolsun. Peygamberimizin ilme ve alime karşı teşvikkar sözlerini ve işlerini orada da bulabilirsiniz. İsterseniz az bir miktarını buraya da alalım:

“İlmin fazileti, ibadetin faziletinden daha hayırlıdır. Dininizin en hayırlısı ise verâdır.”⁽⁴⁾

“Alimin âbide üstünlüğü, benim en sıradan birinize olan üstünlüğüm gibidir. Şüphe yok ki; Allah, melekleri, gökler ve yer ehli, hatta yuvasındaki karınca ve denizdeki balıklar bile insanlara hayrı öğretilene salât ederler.”⁽⁵⁾

“Tek bir fâkih, şeytana bin âbiddeden daha çetindir.”⁽⁶⁾

⁽⁴⁾ Teberânî, Mu'cemu'l-Evsat'ta ve Bezzâr

⁽⁵⁾ Tirmizî

⁽⁶⁾ Tirmizî

“Fakîh olan kişi ne güzel kişidir; kendisine muhtaç olunduğında faydalı olur. Muhtaç olunmadığında kendi ilmini artırır.”⁽⁹⁾

“Her kim ilim talep etmek için bir yola girerse, cennet yollarından birine girmiş olur. Melekler kanatlarını ilim tâlibine, ondan hoşlandıklarından dolayı, indirip gererler. İlim talep edene, göklerdekiler, yerdekiler ve su içindeki balıklar bile günahının affı için Allah’tan mağfiret dilerler. Alimin âbide üstünlüğü, dolunayda âyın diğer yıldızlara olan üstünlüğü gibidir. Alimler hiç şüphe yok ki, peygamberlerin varisleridir. Peygamberler, ne dinarı, ne de dirhemi miras bırakmışlardır. Onlar miras olarak ilmi bırakmışlardır. Kim o ilmi alırsa, çok büyük bir nasibi almış olur.”⁽¹⁰⁾

“Kim ilim talep etmek için bir yola girerse, Allah ona cennet yolunu kolaylaştırır.”⁽¹¹⁾

“Az fıkıh, çok ibadetten daha iyidir. Amellerinizin en hayırlısı kolay ve devamlı yapılandır.”⁽¹³⁾

“Üç kimse vardır ki, münafıktan başkası onları hafife almaz: İslam’da saçını ağartmış olan kişi, ilim sahibi ve âdil önder.”⁽¹⁵⁾

“Kim bir kula Allah’ın Kitab’ından bir âyet öğretirse, artık o onun efendisidir. Ona oyun yapamaz ve kendini (hiçbir şeyde ve yerde) ona tercih edemez.”⁽¹⁶⁾

“Yeryüzündeki alimler gökteki yıldızlara benzer. Kara ve denizin karanlıklarında o yıldızların ışığında yürünür. Yıldızların ışığı gittiği zaman, yoldakiler şaşışıp kalırlar.”⁽¹⁷⁾

⁽⁹⁾ Rezîn

⁽¹⁰⁾ Tirmizî ve Ebû Dâvud

⁽¹¹⁾ Tirmizî ve Ebû Dâvud

⁽¹³⁾ Teberânî, Mu’cemu’l-Evsat’dan zayıf bir isnatla

⁽¹⁵⁾ Teberânî, Mu’cem’l-Kebir’de zayıf isnadla

⁽¹⁶⁾ Teberânî, Mu’cem’l-Kebir’de; isnadında Ubeyd bin Rezîn el-Lazekî adlı râvi bulunmaktadır

⁽¹⁷⁾ Ahmed, zayıf bir senetle.

“Kim birine bir ilim öğretirse, onunla amel edenin ecrini, yapanın ecrinden hiçbir şey eksilmeksizin alır.”⁽¹⁸⁾

“Kim mescide bir şeyi öğrenmeye veya öğretmeye girerse onun, haccı kabul edilmiş bir hacının aldığı sevap kadar sevabı olur.”⁽¹⁹⁾

“Kim benim bu mescidime bir hayrı öğrenmek veya öğretmek için girerse Allah yolundaki mücahid gibi olur. Kim de sırf insanları dinlemek için girerse, başkasına ait olan bir şeyle gönül eğlendiren kimse mesabesinde olur.”⁽²⁰⁾

“Kim ilim tahsil edip elde ederse, Allah ona iki ecir verir. Kim ilim talep edipte elde edemezse Allah ona ecirden bir hisse verir.”⁽²³⁾

“Allah, kimin hayrını dilerse onu dinde fakîh kılar.”⁽²⁴⁾

“Kim ilim tahsili için yola çıkarsa, dönünceye dek, Allah yolundadır.”⁽²⁵⁾

“Kim ilim tahsil ederse bu, onun (geçmiş günahları için) keffâret olur.”⁽²⁶⁾

“Hikmetli söz, mü’minin yitiğidir, bulduğu yerde onu almaya o (herkesten) daha hak sahibi ve layıktır.”⁽²⁸⁾

“İlim talep etmek, her müslümâna farzdır.”⁽³¹⁾

“Cennet bahçelerine uğradığınız zaman faydalanın!” Dediler ki: “Ey Allah’ın Resulü! Cennet bahçeleri nedir?” Şöyle buyurdu: “Alimlerin meclisleri.”⁽³³⁾

“Allah teala, kıyamet günü kulları arasında hükmetmek için kürsüsüne oturduğunda alimlere şöyle hitap edecek: “Ben

(18) İbn Mâce

(19) Teberânî, Mu’cem’l-Kebir

(20) Teberânî, Mu’cem’l-Kebir

(23) Teberânî, Mu’cem’l-Kebir’de

(24) Tirmizî

(25) Tirmizî

(26) Tirmizî; isnadı hakkında zayıf hüküm vermiştir

(28) Tirmizî

(31) Taberânî, Mu’cem’l-Kebir ve Mu’cem’ul-Evsat’ında

(33) Taberânî, Mu’cem’l-Kebir’de. İsnadında adı belirtilmemiş bir adam (râvi) bulunmaktadır

ilmimi ve hilmimi size, sırf sizdeki günahları bağışlamak için vermişimdir; aldırım, bağışlarım!”⁽³⁴⁾

“Vallahi senin yaptığın hidayet gayretinle birinin doğru yolu bulması, senin için kırmızı deve sürülerinden daha hayırlıdır.”⁽³⁶⁾

“Alimin susup ilmini yaymaması yakışık almaz. Cahilin de susup sormaması doğru değildir. Allah’u Teala şöyle buyurmuştur: “Eğer bilmiyorsanız zikir ehline (alimlere) sorun!”⁽⁴⁰⁾

“Doymak bilmeyen iki (aç) vardır: biri ilim talebesi, öteki dünyayı isteyen.”⁽⁴⁴⁾

“Bizden duyup aynen duyduğu gibi başkasına tebliğ eden kişinin yüzünü Allah aydınlatsın! Kendisine tebliğ edilen niceleri vardır ki, duyandan daha kavrayıcıdır.”⁽⁴⁹⁾

“Şüphesiz Allah, ilmi insanların elinden çekerek almaz. Lakin ilimleri, alimleri almakla alır. Alimlerden kimse kalmayınca, insanlar cahil başkanlar edinirler, onlara sorarlar, onlar da fetva verirler; hem kendileri saparlar, hem de onları saptırırlar.”⁽⁵¹⁾

“Alimin ölümü İslam’da öyle gedik açar ki, gece ile gündüz bir birini kovaladığı sürece (bu gedik) kapanmaz.”⁽⁵²⁾

“Her şeye ulaşmak için bir yol vardır. Cennetin yolu da, ilimdir.”⁽⁵⁴⁾

“İlim hazinedir. Anahtarı da sormaktır.”⁽⁵⁵⁾

“İlim öğrendikten sonra din kardeşine öğretmek, sadakaların en faziletlisidir.”⁽⁵⁶⁾

⁽³⁴⁾ Teberânî, Mu’cemu’l-Kebir’de

⁽³⁶⁾ Ebû Dâvud

⁽⁴⁰⁾ Nahl 43, Taberânî Mu’cem’l-Evsat’ında zayıf bir isnadla

⁽⁴⁴⁾ Taberânî, Mu’cem’l Kebir’den zayıf senedle

⁽⁴⁹⁾ Tirmizî

⁽⁵¹⁾ Buhârî, Tirmizî, Müslim

⁽⁵²⁾ Bezzâr tahrir etmiş ve isnadının garip olduğunu söylemiştir

⁽⁵⁴⁾ a.g.e. 2/13.

⁽⁵⁵⁾ Tirmizî, İlim 19; İbn Mace, Zühd 15.

“Allah için ilim öğrenenlerin rızıklarını Allah teala, umulmadık yerlerden garanti etmiştir.”⁽⁵⁸⁾

“Allah ilminden bir kelimenin dinlenmesi, insan için, bir sene ibadetten daha faziletlidir.”⁽⁵⁹⁾

“İlim isteyenleri, cennet de ister.”⁽⁶⁰⁾

Acı Bir Durum

Benim en fazla üzüldüğüm meselelerden birisi de, “İşi Zevke Dönüştürme” başlığında anlattığım gibi okuma yazmadan uzak koca karıların, ya da sıradan adamların çocukları böyle harıl harıl okurken, okumadan büyük keyif alan ve yazmayı zevke dönüştüren adamların çocuklarının okumayı sevmez oluşlarıdır. Buna hem hayret eder, hem de üzüntü ve ibretle seyrederim.

Dostlarımızdan Abdullah Kırmacı zaman zaman babasın Kırmacı Mustafa efendi'den bazı duyduklarını anlatır, arkasından da:

-Ah hocam ah! Babam büyük adamdı, ama biz istifade edemedik, derdi.

Ben de O'nu teselli eder:

-Üzülme, bu musibet yalnız senin başında değil ki, atalar “elle gelen düğün bayram” demişler.”Musibet yaygınlaştıkça hafifler” demişler.

Sahi hani ne yapar şehrimizde Müftü Hafız Ali Efendinin çocukları, torunları? Ya Müderris Ali Efendinin, Ali Sezai Efendinin, Karamanlı Fahısının, Hakkı Hocanın, Dayızade'nin çocuklarından alim olan var mı? Bunlar, Kahramanmaraş'ın en seçkin alimleri idiler. Ama arkalarından gelenlerin hiçbiri babalarının yerini tutmadı. Bir Abdullah Edip Güvenen merhum babası Zekeriyya Hoca Efendinin yerini

⁽⁵⁶⁾ Buhârî, Nafaka 2; Müslim, Zekat 95; Ebû Dâvud, Zekat 39; Neseî, Zekat 6; İbn Mâce, Edeb 3.

⁽⁵⁸⁾ Suyutî, a.g.e 2/182.

⁽⁵⁹⁾ İbn Mâce, Mukaddime 23; Dârimî, Mukaddime 24; Ahmed 1/19.

⁽⁶⁰⁾ Münavi, Kûnûzu'l Hakaik, s.146.

almıştı ama, takdir-i ilâhî O da erken gitti. O'nun çocukları da dinde alim olamadılar yanlış biliyorsam.

Bunları babalarını ve çocuklarını ayıplamak, kınamak gibi duygularla söylemiyorum. Haşa! Sadece acı bir durum tespiti yapıyor, olaya dikkat çekmek istiyorum.

Öğretmenlik yıllarımda da dikkatimi çekerdi, şehrin hocalarının çocukları genellikle ilimden uzak kalırlardı. Estağfirullah, ben kendime “alim” demiyorum ama, benim çocuklarım da şu ana değin benim kadar ilimle meşgul olmuyorlar. Buna da çok üzülüyorum doğrusu...

Neden acaba?

Abdullah Kırmacı Efendi babasından şu tekerlemeyi de aktarırdı:

Alim oğlu alim olmak adettir.
Alim oğlu cahil olmak bid'attır.
Cahil oğlu alim olmak saadettir.

Evet, bu adet zamanımızda neden bozuldu? Gerçekten geçmişte yaşayan alimlerin hayatını okuduğumuzda genellikle ilk hocalarının babaları olduğunu görürüz. Mesela Şefik Can'la yapılan bir mülakatı okuyorum. Diyor ki:

“Babam ilim öğrenmeyi ibadet telakki eden değerli bir insandı. Yunus'un dediği gibi

*İlim ilim bilmektir
İlim Hakk'ı bilmektir
Sen Hakk'ı bilmezsen
Bu nice okumaktır.*

Babamda bu aşkın büyük tesiri olmuştur. Münevver bir insandı. Bir gün hocanın biri hutbede zelzeleyi, öküz boynuzunu salladı diye açıklamış. Hoca hutbeden inince babam yanına gitmiş ve;

-Cenab-ı Hakk'ın bu dünyayı boşlukta tutma gücü yok mudur ki onu öküzin boynuna koyuyorsun? demiş. Hoca da;

- Sen bilmiyor musun Peygamberin bir hadisi vardır. Peygambere sormuşlar: "Dünya neyin üstünde?"

Buyurmuş ki,

- Öküzin, demiş.

Yani peygambere burçları sormuşlar; balık burcu, boğa burcu...

Ben öyle bir babanın oğluyum. Kısaca değindiğim gibi 1910 senesinde Erzurum'da doğmuşum. Askeri okula gitmem için babam beni iki yaş küçük yazdırmış nüfusa...

Babam Cihan Harbi'nin bahsettiğim sıkıntılı günlerinde bizi Erzurum'dan Erzincan'a oradan da Sivas'ın Yıldızeli kasabasına getirip, orada müftü olarak tayin edilip de buraya yerleşince, bendeniz ilkokulu burada okuma imkanı bulmuşum.

Dini eğitimim hususunda rahmetli babam benim ilk hocamdı. Bizlere çocuk yaştan itibaren Farsça ve Arapça'yı öğretti. Sadî'den, Mevlânâ'dan Hâfız'dan beyitleri daha küçük yaşlarda iken bizlere ezberletti."¹

Yukarıda sorduğumuz "hoca çocukları genellikle niçin okumaz?" sorusuna kimi arkadaşlar kendi aramızda konuşurken bazı cevaplar vermişlerdi. İşte onlardan birkaçı:

-Hoca çocukları küçükten beri babaları adına iltifat gördüklerinden, "bu hep böyle olur" diye başka kemal aramaya gerek duymuyorlar. Olan sevgi ile yetiniyorlar.

-İlme kanaksıyorlar. Onun için müstağni kalıyorlar.

- Babalarının zorlamalarından sıkılıyor, kaçıyorlar.

- babalarının sürekli okuyup yazdıklarını görünce gözleri korkuyor ve bu meslekten daha rahat olanlara kaçıyorlar.

-Babaları başkalarını eğitmekten çocuklarına yeterli zaman ayırmıyor, çocuklar cahil kalıyorlar.

Ben kendimde bu kusuru görüyorum maalesef. Yorgun argın eve geliyorum, dinlenip özel çalışmalarına oturuyorum.

¹ Tasavvuf Dergisi, sayı 14, s.826.

Onlara rehberlik ediyor, misafir odasının bütün duvarlarını kaplayan kitapları gösteriyor ve onlara seviyelerine göre “şunu oku, bunu oku” diyorum ama yeterli kontrolü yapmıyorum. Onlar da beni aldatıyorlar gibime geliyor. Zaman zaman kendime kızsam da bir bahane buluyorum:

“Baban seni ne kadar okuttu? Adam olacaklarsa yolu bu! Kimsenin bulamadığı her imkan ve ortam evimizde dolu. Biraz da kişisel gayret gerekli. Kaldı ki üsteler de cevap alamazsam, daha çok kızacak ve işleri sarpa sardıracağım. Sıkma, usandırma, göster sadece ve güven onlara, tevekkül et Allah’a...”

Kader Yol Vermeli

İmam Şaranî de böyle dertli imiş. “Tenbihi’l Muğterrin”inde okumuştum. “Oğlum Abdurrahman’ı okumaya isteklendirememiştim oysa büyük bir arzu ve istek idi bende bu. Sonunda uğraşlarım boşa gitti. Kendi havlim ve kuvvetim bitti. Allah Teâlâ’ya yüzümü çeviridim, işimi ona ısmarladım, ona tevekkül ettim. Hamdolsun, bir müddet sonra oğlum tekrar döndü, derse başladı, geri kaldığı arkadaşlarını da geçti” diye anlatıyor sevinçle.¹ Evlatlarımızdan yana “ gurrete aynin - gözlerimizin aydın olması”, herhalde onları alim ve abid görmekten başka ne olabilir?

Ben eskiden yeni yetişen bir genç iken kitapçılara girer ve:

-Kutatgu Bilik var mıdır? Diye sorardım.

Adam düşünür düşünür:

-Yok, derdi.

Olmaz ki zaten. Ben de bu umutla sorardım. “Var” dese hapı yutmuşum. Çünkü cebimde alacak param yok. Onun için olması mümkün olmayan kitapları sorar, o bahaneyle içeri adım atar, sonra da izin alarak kitapları incelerdim. Hangi konuda neler yazılmış, bakardım.

¹ Age, s. 26-27

Bizim ev kitap dolu hamdolsun, ama ne yazık ki çocuklarım alıp da şöyle bir bakmazlar. Bazen “sağ köşeden başlayarak hepsini inceleyin, içindekilere, önsöz ve sonsöze bakın” derim. Sonra da bir kitap isteyince “nerdeydi o?” sorusuyla karşılaşırım. Hiç bakmamışlar. Ben demişim, ben dinlemişim. Pişman olurlar bir gün ben ölüp gidesem Kırmacı Abdullah Efendi gibi ama ne fayda.

Allah’ım, ben çocuklarımla okumasını ve alim olmasını, hem kendilerine hem de bütün insanlara faydalı olmalarını çok istiyorum. Bunun için sana yalvarıyorum. Bu konuda da sana tevekkül ediyor, çocuklarımı kitap okumaya ısındırma işini de senden dilenerek yine sana ısmarlıyorum. Benim elimden bir şey gelmiyor. Üzülüyorum. Onları ve ümmetin bütün çocuklarını kitaba tez zamanda dönder Rabbim! Ne olur Rabbim, onlar da “İlim öğrenmeyi ibadet telakki eden değerli insanlardan” olsunlar. Rabbim, Rabbim...

Babalar Ne İster?

Ali Ulvi Kurucu Hocamız hatıralarında dede, baba, amca olarak anlattığı çocukluk ortamında ilmi ve hizmeti öne çıkarır. Ama devir çok azgındır ve babasının umutları biter. Bunun üzerine Medine’ye hicret kararı alır. Bu sırada cereyan eden bir olayı anlatır:

“Yakınlarımızdan Samedzade Hacı Mehmed Ağa, Konyanın zenginlerindendi ve mahallemizde oturuyordu. Bir akşam, pedere veda ziyafeti diyerek bizi evine davet etti. Amcam ve bazı âlimlerle birlikte tefsir sahibi Hâdimli Vehbi Efendiyi de davet etmişti. Meğer Samedzade'nin maksadı, babamı, doğru bulmadığı hicret yolculuğundan vaz geçirmek imiş.

Kahveler içildi. Ev sahibi, Hâdimli Hoca'ya dönerek:

- Hocam, İbrahim Efendi Hocamız ma'âile Hicaz'a hicret ediyor. Ben yakın senelerde hacca gittim, Hicazı gördüm. Oralı çok fakir buldum. Binaenaleyh Hoca, satıp savıp gideceği bir miktar parayla geçinmek ve çocuklarını okutmak

istiyor; ama parası bittikten sonra korkarım ki, sıkıntı çekecek. Vatanımızın, memleketimizin Hocaefendi'ye ihtiyacı var. Siz mani olsanız, hatta Vali Bey'e söyleseniz de Hoca'ya seferi engelleseler..." manasına gelen şeyler söyledi.

Peder o güne kadar hicretini bildirmiyordu. Zaruri olarak bilen ve duyan da, işi gizliyordu. Hâdimli Hoca'mın ve davetlilerin mani olmaya çalıştığını görünce, babamın şahlanarak verdiği bir cevap var ki unutamam:

"...Allah bana üç tane oğul verdi... Ben hayatta, mal mülk, devlet istemedim. Çoluk çocuğu okutayım, dedim. Çünkü pederimizden kalan miras, okutmadır. Hafız yaptım, âlim yapamadım. Kâfiyeye kadar getirdim, ama polis eliyle tartaklandım, mahkeme kararıyla men edildim... Ben bu yola gideceğim, sakın mani olmaya kalkışmayın. Evet, elimdeki parayı bitirinceye kadar okutacağım. Param bittikten sonra da, Allah'ın izniyle, hacılara su taşıyacağım, sakalık yapıp su satacağım, sırtımda tulumla hüccâca su taşıyacağım..."

Babamın bu samimî ve heyecan dolu cevabını dinleyen "Hülasatü'l Beyan Fi Tefsiri'l Kur'an" yazarı Hâdimli Vehbi Efendi, kendisinden beklenenin tam aksine olarak, coştı ve ev sahibine hitap ederek şunları söyledi:

"Hacı Mehmed Efendi, bu hâle gelen bir davaya aşk derler. Bu, gönülden taşan akideye yerleşmiş iman aşkıdır. Bunun önüne geçilmez. Bu bir sevdadır, bir İlâhî aşktır... Bırakın İbrahimi, gitsin de oğullarını okutsun. Ben oğullarımı okutamadım. birisi tüccar, birisi avukat oldu. Kitaplarımı düşünüyorum. Ben öldükten sonra, kitaplarım hangi mezadda satılacak, nerelere düşecek, kimlere gidecek."

Sonra da babama dönerek: "İbrahim Efendi, siz Hacı Veyis gibi bir babanın oğlusunuz. Hacı Veyis hem sizleri, hem de Konya'da isteyenleri yetiştirdi. Allah Rezzak-ı âlemdir. Git de oğullarımı okut, Allah muvaffakiyet versin!"

Benim babam da

Benim merhum babacığım da benim alim olmamı isterdi. Bunu hem umar, hem de bazen umut keserdi herhalde. Bana uzun ve güzel mektuplar yazardı önceleri ben gurbette okurken. Sonra yaz tatillerinde az da olsa bazı tavsiyelerde bulunurdu.

Özellikle de Yüksek İslâm Enstitüsü'ne kaydolduktan ve köyümüz camiinde vaazlara başladıktan sonra, “oğlum, boş zamanlarında Kur'an-ı Kerim ezberle, hadis-i şerifler ezberle, Mehmet Akif'in “Safahat”ından şiirler ezberle. Bunlar vaaz ve hitabetinde sana çok gerek olurlar” derdi. Şimdi bu sözlerin kıymetini daha çok anlıyorum.

Keşke yaz tatillerinde veya okulda iken hafız olsaydım. Keşke yabancı dillerimi öyle yarım yamalak perişan bırakmasaydım. Keşke binlerce hadis ezberleseydim. Şimdi ezber işleri hem daha zorlaştı, hem de bir sürü okuyacak, öğrenilecek konular üst üste yığıldı...

Evet, babalar hep ister bunu. Çeşitli tedbirler alır, teşvikler yapar, ödüller verir, hep okusun, ilim sahibi olsun ister evlatları. Bunun için dualar eder, tedbirler alır, maddî ve manevî fedakarlıklara katlanırlar.

Az çok ilimde muvaffak olmuş birisi anlatıyordu: “Ben bir kış günü doğmuşum. Kar ev boyunca bastırılmış. Nenem o soğukta “oğlum alim olsun” diye göbeğimi cami duvarına gömmüş. Ben onun dualarıyla alim oldum herhalde”

Sururî'yi, yani Muslihiddin Mustafa'yı okuyorum: “Mesnevi şârihi” ve «bahr'ül-Maarif» adlı eserin yazarı olmakla ünü bulunan bu fâzıl zat, Gelibolulu Hoca Şaban isimli bir tacirin (burada hoca, tüccar anlamındadır) oğlu olarak 897 (1491) de varlık beşiğini süslemiştir.

Rivayet edilir ki babası, oğlunun ilim ve kemal tahsil etmesi için her türlü maddî fedakârlıklarda bulunmaktan hiçbir zaman geri kalmamış, hattâ Kafiye'nin metnini öğrenip ezberlediğini haber aldığı zaman sevincinden gerek hocasını gerek kendisini nimetlere garketmişti. Ondan sonra da ne zaman oğlunda böyle gelişme ve ilerleme eserleri görse daima yeni yeni armağanlarla taltifi âdet edinmişti.

Sürurî babasının duasıyla medrese öğrenimine girerek sırasıyla müderrislerden Nihalî Cafer Çelebi, Bursa'da Kasım Paşa müderrisi Kara Davud Efendi, Taşköprülüzade Mustafa Efendi, Abdülvâsî Efendilerin derslerinden hesapsız iktisaplar elde etmiş, Muhiddin Fenârî İstanbul kadısı olduğu zaman onun mahkeme kapısına kadı yardımcısı göreviyle alınmıştır.”¹

İltifatlarla maddi sebeplere, dualarla manevi sebeplere sarılan mübarek bir baba ve onun umutlarını çalışarak gerçekleştiren bahtiyar bir evlat, ne mutlu ikililer değil mi?

“Vezirin Tölü”

Ama her hikaye böyle mutlu bitmiyor. Osmanlının yıkıldığı, yerine TC. nin kurulduğu yıllar. Acımasızca İslam medeniyetinin yıkıldığı, sürüldüğü, yok edildiği yıllar. İslam Yazısına kıyıldığı, İslam Alimlerine kıyıldığı yıllar. Kaçak göçek Kur'an-ı Kerim eğitiminin verildiği yıllar. Batılılaşmanın, çağdaşlaşmanın, “aydınlanma” adı altında pozitivizmin, tanrı tanımazlığın, laikliğin “din” gibi benimsendiği ve devlet eliyle cebir ve şiddetle uygulandığı yıllar. Muhalefetin ezilip geçildiği yıllar. İnsan hak ve hürriyetlerinin unutulduğu, memleketin üstünde sam yellerinin kahredici etkisinin sürdüğü yıllar...

O yıllarda bir çocuk doğar Maraş'ta. Adını Muhammed Kamil koyarlar. (Soyadı Aktaş). Onu, tipik bir Maraş'lı olan talebesi “Vezirin Tölü”² Yaşar Alparslan'ın kaleminden okuyalım:

“1909 itibariyle doğan Hoca Efendi tipik bir Maraşlıdır. Maraş şartlarında büyümüş. Şekil karakter almış. Mahallesi Şiħ mahallesi. Mevkii de topraklık.

Hoca Efendi okutan aramış. Güllü Hocadan okumuş. Tabii ondan okur okur Kur'an okur. Ama asıl okuyacağı ilmini insandan esirgemez Hakkı hocadan okumuş alnu, Ondan Arapça

¹ faik Reşat, age. s.113

² Bizim köyde “döl” dediğimize Maraşlılar “töl” diyor. Doğrusu, “döllenne”de olduğu gibi “döl” ama şive işte.

İslâmi ilimler bellemiş. Hat bellemiş. Cijj bellemiş. Kendi ifâdesine göre Farsça da öğrenmiş vs.

O hocası onun sevgilisi. Biricik hocası. Ölünceye kadar saydığı sevdiği biri. Aynen babam gibi üzerine toz kondurmadığı biri. Bir âbide zât.

Ancak bu işe tam kendini vermiş. İyi de bir seviye tutturmuş. Biraz da kendi okumuş. Çeşitte okumuş...

Hoca hocalığa başlamış. Fakat dönem tek parti dönemi. Hoca tam mücâhid. Tükenmez irâde. Bitmez azim-Arkası gelmez enerjisi.

Hoca okutmuş. Ancak başı derde girmiş. O aldırmamış. Yine okutmuş. Karakollara düşmüş. Hakaretlere uğramış.

O dönem öyle dönem. Sade hoca değil okutan, okuyan herkes sıkıntı çekmiş. Ciltler kitap tutacak kadar hikâyeler zulümler yaşanmış.

Zannedilmiş dînin dönemi geçti. “Müsbet ilim onun yerini tutar. Dîni insanlar tabiatı öğrenme ihtiyâcına binâen çıkardı. Şimdi müsbet ilimler bu ihtiyâca cevap veriyor. O halde dine ne ihtiyaç var?” zannedilmiş. Kuranlar toplanmış. Meydanlarda yakılmış. Evinde, elinde bulunduran cezalandırılmış.

“Batı tipi hayat, zihniyet içinde şekillenirse medeniyet, teknoloji, kalkınmışlık olur” zannedilmiş. Kafalar buna göre şartlanmış, şartlandırılmış.

Yanî zorla güzellik yapılmış.

Hayret edilecek bir şey. Toplum yine de içine büzülmüş. Vaz geçmemiş. Şerait yaratmış. Direnmiş. Okumuş. Okutmuş. Kendini muhafaza etmiş, varlığını korumuş.

İşte Bahçeci hoca. Güllü hoca Maraş'ta bu direncin kahramanları. Ölümüne direnenleri. Nesil yetiştirenleri.

Ama şu bir gerçek. Hoca önce sakallıymış. Bakmış her gittiğinde karakolda sakalından mütevelli bir hakaret yaşıyor, sakalını kesmiş. Bir daha da bırakmamış. Bir bıyıkla yetinmiş. O bıyık da pala bıyıkmiş.

İlle de bir defasında karakolda yatırmışlar. Üstüne binmişler. Sakalını yular etmişler. Deh demişler onu unutmamış. Sakalı kesmiş. Bir daha bırakmamış. Davayı kurtarmış. O yoldan hakaret bitmiş.

Bu ara devlete de küsmüş. Millete de küsmüş. (Yani evinden dışarı çıkmama kararı almış ve çıkmamış.) Milletın Çocuğunu okutmuş. Onlara millî mâ'nevi değer aşlamış. Milletın gücü yok. Kolu kanadı kırık. Devlet milletten güçlü. Eli, ayağı uzun. Milletın nefes alışına kadar takip ediyor. Tabiatıyla millet sahip çıkamamış. Ama o ummuş. Umduğunu bulamamış, millete küsmüş. Devlet de manevî düşmanı. Ondan da baskı görünce ona da küsmüş, Daha 1936 larda evine kapanmış.

Evlenmiş, çora çocuğa karışmış.Çocuklar da bir tarafın büyümüş. Oların ihtiyaçlarını evde çalışıp kazananarak karşılamış....

Hoca bir ara dışarı çıkar.Demokrat Parti iktidar olmuş. Bir hürriyet havası esmiş. Va'dler var. Umutlar hasıl olmuş. Uzun zamandır baskı altında yaşamış toplum ondan çok şey bekliyor. Bir, birbuçuk asırlık kirin pasını düşürJ niri kırılacağını kalkacağını zannediyor. Arzusu bu. Meî deliği olmaksızın çeyrek asır yaşamış.

Fakat umduğunu bulamıyor. Muvazaayı anlıyor. Yavru cücüğün fonksiyonunu kavlıyor. Gene geri içeri giriyor. Tavrı alıyor. Zamanla bu tavrı keskinleştiriyor. Uç noktalara taşıyor. Kırıcı oluyor. Demokrat Parti'den çok şey bekleyen kesimden reaksiyon görüyor. Dışlanıyor. Dedikodulara kalıyor. Geleni gideni bağluları azalıyor.

Ki o dönem bakıyorsunuz Hafız Ali Efendi gibi niceleri de aynı kesimden nice ithamlar altında kalıyor.

Halbuki onlar sistemi çabuk yıkılması imkansız ulu bir ağaç gibi görüyor. Bir ahtapot gibi değerlendiriyor. Nefes deliği, karın boşluğu neyse ona göre teneffüs ediyor, hareket ediyor. Da'valarından da vaz geçmiyor.

Aradan elli sene geçmiş bu tesbitin ne kadar yerinde olduğu bu gün bile anlaşılıyor. Sistemin siyâsi sistemden ziyâde kendi milleti üstünde bir kontrol bir baskı sistemi

olduğu görülüyor. Bir bürokratik şebekenin ayak oyunlarını insanımız aşamıyor, kıramıyor.

Ahtapotun kolları habire kırılıyor hiç de bitmiyor. Sistem içe kapanık vatandaş üstünde varlığını sürdürüyor. Bütün güç denemesini vatandaş üstünde yapıyor. Refleksini ona göre geliştiriyor. Düşmanı vatandaşymış gibi kânun, güç oluşturuyor. Dışarı karışmasın dışarıya ben karışmam içeri haltetmesin sussun benim efendiliğime itiraz etmesin diyor.

Bakıyorum şöyle hocanın talebeleri öyle veya böyle ondan bir şey almış. Bir kısmı gecikmeden dosdoğru mecrâsına girmiş. Bir kısmı çalkalanmış durulmuş, eğrilmiş bükülmüş doğrulmuş deliğine girmiş. Cemiyette zararsız insanlar. Fâideleri var. Zararları yok.

Hemen hepsi Allah yolunda, Allah yoluna dönmüş yatını geçiriyor. Hayatını bitiriyor. Çocuklarını dindar yetiştiriyor. Çocukları din yolunda. Tohumlar ağaca, ağaçlar tohuma silsilesi dâhilinde yürüyüp çoğalıp gidiyor.

Demek Hoca efendinin orda içerlerine bir tohum atılmış. O iman tohumu. Ama erken filizlenmiş ama geç filizlenmiş. Ama filizlenmiş. Mahsül vermiş. O şimdi götürüldüğü yerde. Sevgilisinin yanında. Ancak diktiği filizlerden filizlerden hasıl olan meyvelerden hissesini alıyor. Hissesi amel defterine yazılıyor, ni'met olarak kendine takdim ediyor.

Hocanın ufak tefek hafta arası gelen gideni olurdu. Bunlardan ona dışardan haber getirip yönlendiren olduğu gibi sükûnetle oturup hizmet eden de emir bekleyen de olurdu...

Hoca Efendi evlatlarından aradığım pek bulmuş biri değildi. Aile içi problemi çok yaşardı. Bu da onu hırçın yapar başka bir konuydu. Değiştirmek için yaratılmış imalem kendi içinde muallel hâle gelmesiydi. Cemiyete yönelemesiydi. Koşmadan bir Çukura düşüp kalmasıydı. Kalbini milletine, da'vasına tahsis edememesiydi. Bunun bir hikâyesini ara sıra anlatırım. Büyük adam hâlet-i rûhiyesini bu hikayeye ortaya koyarım.

Sekizinci yaprak bitti. Başa geçtik. Beni çağırdı. Yine kendine tarz ifade ilen;

-Lan Vezirin tölü buradan öte iki yaprak ezberleyebilir misin?

-Ezberlerim hoca efendi.

-Hadi ezberle de görüm.

Gittim, çok az bir zaman içinde ezberledim. Geldim.

- Ezberledim dedim.

- Oku dedi, okudum.

Hiç unutmam başını göğe çevirdi. Ağladı ve şöyle dedi:

-Ey Allahım şu oğlanı niçin Vezire verdin, bana vermedin? O notucuydu bunu? Bana şu iki işe yaramazı verdin. Ben notucum bunları. Ben ne yapıcıım nereye gidicim bunlarınan?

Demek büyük adam hâlet-i rûhiyesi bu.

Büyük oynamak için büyük oynamaya, oyununu devam ettirmeye müsâid evlâdı olacak. Oynayacak.

Halbuki kader. "At olur meydan olmaz, meydan olur at olmaz." Kader neye oynatırsa onu oynarsın. Nasıl bir imtihan şeraiti hazırlamışsa o dâirede kalırsın.

Son asır hangi büyük İslam âliminin çocuğu yolunda gitmiş de doldurmuş ki. Veya târihte babasının yerini dolduran, babasını geçen hoca çocuğu kaç tane ki. Her şey bir yerde hidâyet.

Her neyse Hoca Efendi bizi bağrına bastı. Bir de şeker verdi. O şeker o zaman ne büyük ikramdı, değerdi, bilen bilir.”¹

Hoca Efendinin ağlaması beni de ağlattı doğrusu. Haklıydı Hoca Efendi ağlamada, çok haklıydı...

Bazen Bir Söz Yeter

Biz biraz aceleciyizdir. Zaman zaman evlatlarımızdan ve öğrencilerimizden, ilim yolunda ihmalkar davrandıklarından üzüldür de umut kesebilir, “bu okumayacak, alim olmayacak

¹ Yaşar Alpaslan, Serdar yakar, Muhammed Kamil Ağdaş, s. 18-24.

herhalde” deriz. Bu sabırsızlık da yanılmamıza sebep olur. Tecrübelerimiz bunu gösterdi ve bizim umut kestiğimiz nice öğrencilerimiz bizi utandırdı. Acaba aynı şey bizim öğretmenlerimizce bizim için de yaşanmış mıdır? Sanırım öyle?

Diyeceksiniz ki “bu sözden kibir ve ucub kokusu geliyor. Ayıp olmuyor mu?”

Nefsimi tezkiye anlamında söylemiyorum ama, herhalde öyle değil. Belki sözün gelişinden böyle bir mana çıkabilir. İnanın amacım o değil. “Ya nedir?” dersiniz derim ki, işin doğrusu ben kendim bile kendim hakkında böyle düşünecek kadar iyi olmayan bir öğrencilik dönemim vardı. Ama Allah Teâlâ’nın lütfu ile -hoş görün- bu kadarcık oldum. Yine affınıza mağruren derim ki, bu da konuyu anlatma zarureti ile karışık bir “tahdis-i nimet” olsun.

Sözü şuraya getireceğim. İnsanın içinde cevher olursa, o da vakt-i merhununu doldurursa, bazen bir söz yeter. “İnsanlar da madenler gibidir” diyor Sevgili Peygamberimiz (s.a.v). Kimi altın, kimi gümüş, kimi bakır, kimi demir, kimi de tenekedir. Hepsi de gereklidir değil mi?

Bir gün Musa Topbaş Efendi çok yakınımnda birkaç kişiyle konuşuyordu. Ben de duyabileceğim kadarıyla istifade edeyim diyerek kulağımı ona vermiştim. Birisinden mi bahsediyordu, genel mi konuşuyordu bilemiyorum ama şöyle diyordu: “...çok büyük kabiliyeti var, ama farkında değil, kıymetini bilmiyor.”

Düşündüm, sadece o işaret edilen mi? Değil, hepimiz öyleyiz. İçimizde ne cevherler var belki ama biz onunla meşgul olmuyoruz. Çünkü varlığından haberimiz yoktur. Acından ölen bir aile düşününüz, evlerinin altında bir küp hazine var, ama kendileri farkında değildir. “Bir tarlamız vardı, sattık, adam kuyu kazarken petrol buldu” gibi.

Rabbimiz içimize ne duygular koymuş, hayret edersiniz. Çocuk niye toprak yer? Bana sorsan, “ne bileyim ben? Aç kaldı zahir” derim. Doktora sorarsan, “vücudunda demir eksik, toprak yemekle onu gideriyor” der. İyi ama bu çocuk nerden biliyor

toprakta demir olduğunu ve vücudunun buna ihtiyaç duyduğunu?

Bilmiyor, ama canı istiyor. O istek, o içten gelen yönlendirme de bir kılavuz oluyor ona.

Peki onu yaratan kim?

Allahu ekber!

İbn Kemal Örneği

İbn Kemal'i bilirsiniz. Büyük bir allame! Kemal Paşazade diye de meşhur. İşte bu muhteşem alim, baba tarafından asker bir soya, anne tarafından da ilim ile meşgul bir aileye mensuptur. İlk tahsilini baba ocağında yapar, delikanlılık çağında ise, ailesinin geleneğine uyarak askerliğe intisap eder.

İşte bu sıralarda, gözlerinin önünde olan bir olay, onun üzerinde derin izler bırakır. Hayatının akışını tamamen değiştirerek askerliği terk eder ve ilim tahsiline yönelir. Bir an durun ve düşünün, bu basit olay olmasaydı, İbn Kemal olmayacaktı. Bu kadar basit mi? Değildir elbet. Küçük ayrıntılara dikkat çekmek için buna vurgu yapıyorum.

Olay şudur: II. Beyazıt zamanında, genç bir sipahi olarak, bir sefer-i hümayuna katılmış ve bu seferde vezir Çandarlı Halil Paşa oğlu İbrahim Paşa'nın maiyetinde bulunmuştu.

Ordu Filibe'ye geldiği sırada, İbrahim Paşa'nın huzurunda yapılan bir toplantıda, 30 akçe ile Filibe'de müderris bulunan molla Lütî Efendi, vezirin yanına girerek, huzurunda bulunan paşalara ve beylere hiç ehemmiyet vermeden ve bilhassa cesaret ve kahramanlığı ile Osmanlı ordusunda büyük bir şöhreti olan Evrenoszâde Ali Bey'in üst tarafına geçip otururlar.

Bu olay İbn-i Kemal üzerinde derin bir tesir uyandırmıştı. Sıradan bir müderrisin bu kadar beylerden, paşalardan daha yüksek bir yere oturmasına hayretler içinde kalmıştı. Düşünmüştü ki, kendisi ne kadar gayret ederse etsin, askerlikte Evrenoszâde'nin kazanmış olduğu şöhreti elde

edemeyecekti. Ama çalışırsa ikinci bir Molla Lutfi olması mümkündü.

İşte bu sebeple kararını vermiş ve askerlikten ayrılarak ilmiye sınıfına intisap etmiştir. Kısa zamanda çalışkanlığı, gayreti ve azmi ile, arkadaşlarının üstünde başarı elde etmiş, vefat ettiğinde askerlikten ayrılmasına vesile olan “Molla Lutfi olma” hayaline, gerek ilmi, gerek eserleri, gerekse eriştiği makam, mevki ve şöret ile ziyadesiyle kavuşmuş, arzusunu gerçekleştirmişti.

Çünkü bu o İbni Kemal'dir ki, Osmanlı ülkesinin en güzide medreselerinde ders vermiş, vilayetlerinde kadılık yapmış, Anadolu Kazaskerliğine, oradan da Şeyh'ul İslam'lık makamına tayin edilmiş, buradaki iktidar ve dirayetinden dolayı haklı olarak “müfti's sakaleyn” ünvanını almış ve vefatına kadar da o makamda kalmıştır.

Bu o Kemal Paşazade'dir ki, Yavuz Sultan Selim Han, Mısır fethinden dönerken, bu allâmenin atının ayağından sıçrayan çamurlar, Hünkarın elbisesine dokunmuştu da, O koca Sultan: “Ulemanın atının ayağından sıçrayan çamur, benim için zînet ve mefharete medardır, bu elbisem vefatımdan sonra sandukamın üzerine konulsun.” Demişti.

Vefatından sonra arkasında üçyüzden fazla eser bırakmıştı. Abdulhay el-Leknevî, onu Celaleddin es-Suyuti'den üstün tutar, Ömer Nasuhi Bilmen üstadımız da bu kanaatinde Leknevî'yi destekler.¹

Halk arasında İbn Sina için verilen yaygın bir örnek vardır. Bu hikaye İbn Sina için olamaz. Çünkü o bir zeka ve hafıza şampiyonu idi. Ama varsın bir başkası olsun. Bize gerek olan kıssadan hisse almaktır.

Medresenin bu kafası kalın öğrencisi bir türlü dersi anlamaz ve bir gün “bu iş bana göre değil” diyerek bırakır gider.

¹ Hakkında geniş bilgi için bak. MEB. İslam Ansiklopedisi. Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük Tefsir Tarihi c:2, Bilmen y. İst. 1974 2/635; Cemal Nar, Alimin Önderliği, s. 97 vd.

Yolda bir kuyuya rastlar. İpiyle su çeker ve içer. Ama bir şey dikkatini çeker. İp, gide gele kuyunun taşını oymuştur. Düşünür genç talebe, “benim kafam bu taştan da mı daha kalın?” der ve medreseye geri döner. Sonra devrin allamesi olur.

“Babandan Utan”

Evet, böyle bir olayın, bir sözün, bir musibetin ders vermesi, hayırlara vesile olması çok yaygındır. İşte onlardan biri de İsmail Gelenbevî Efendinin başına gelir.

Gelenbevî İsmail Efendi, Hicrî 1143, Milâdî 1730 yılında Aydın'a bağlı Kırkağaç kazasının Gelenbe nahiyesinde doğdu. Asıl adı İsmail olduğu halde "Gelenbevî" diye şöhret kazandı. Babası Gelenbe'de müftülük ve müderrislik görevlerinde bulunan Mahmud Efendi'dir.

Küçük yaşta babasını kaybeden İsmail Efendi yetim kaldı. Annesinden başka kimse kendisiyle ilgilenmiyordu. On üç, on dört yaşlarında bulunduğu sırada, hayatının dönüm noktasını oluşturacak bir ikazla karşı karşıya geldi:

Bir gün sokakta arkadaşlarıyla birlikte ceviz oynarken baba dostlarından birine rastladı. Bu zat Mahmud Efendi'nin yetimine şöyle seslendi:

"Yazıklar olsun sana! Deden baban büyük âlimdi. Onların yolundan gitmiyorsun da sokaklarda böyle boşu boşuna vakit geçiriyorsun!"¹

Bu ayıplayıcı sözleri duyan küçük İsmail çok utandı, derhal oyunu bıraktı ve bir daha sokaklarda görülmez oldu. Doğduğu kasabada tahsile başladı. Gençlik yıllarını ciddi bir şekilde değerlendirdi ve âdeta kendi kendini yetiştirdi. Gelenbevî nahiyesine vaiz oldu.

Gelenbevî tahsilini ilerletmek, büyük ilim adamlarının arasında yer almak istiyordu. Bu maksatla İstanbul'a geldi. İlk zamanların garipliği ve kimsesizliğiyle hayli sıkıntı çekti. Ama azmi hiçbir zaman elden bırakmadı.

¹ Faik Reşat, Eslaf, s. 301

Hazreti Fatih tarafından yaptırılan ve devrin en büyük üniversitesi olan Sahn-ı Seman Medresesi'ne kaydoldu ve ilim deryasına daldı gitti. Bir yandan dini ilimlerde zirvelerde dolaşırken, bir yanda da matematik, fizik, tıp gibi dünyevi ilimlerde de ufuklarda dolaşıyordu.

Bir gün başını kaldırdığında padişahın önündeydi. Nasıl mı olmuştu?

Devrin hem en büyük musikişinası olan, hem de bütün yeniliklere açık bulunan hükümdarı Üçüncü Selim Han, sık sık top atışları yaptırır ve kendisi de bu merasimlerin bizzat başında bulunur.

Bir gün Kâğıthane deresinin arkasında ve padişahın huzurunda aynı tören yine gerçekleştirilir. Ancak top mermilerinin hiç biri hedefe isabet etmez. Devletin parasıyla Fransa'ya tahsile gönderilen bu topçu subaylarının beceriksizliği Üçüncü Selim'i hem öfkelenendirir hem de üzer.

Derken eski topçu okulunun öğretmeni İsmail Gelenbevî çağrılır. Merhum, padişahın huzuruna çıkar çıkmaz derhal kollarını sıvar, matematik yoluyla topun vaziyetini ve istikametini değiştirir. Atış şekillerine ve açılara yeni bir yön verir. Üst üste üç kere yapılan atışın üçünde de hedefe isabet ettirilir.

Durumdan çok memnun olan padişah Gelenbevî'ye günlük dört okka pirinç tahsis eder. Ayrıca kendisini Yenişehir Mollalığı'na gönderir. Padişahın verdiği bu mükâfatı daha sonraki yıllarda akrabaları almaya devam eder.¹

Allah Teâlâ'nın insana merhametidir. Önüne altın fırsatlar çıkarır. Kabiliyeti ve nasibi olan kapar. Ama laubali olan ciddiyeysizler kaybederler.

O yüzden ciddiyet ve azim büyük, çok büyük bir hazinedir. Hayatta ciddi insanlar başarılı olurlar. Azim ise dayanma ve direnme gücü verir zorluklara, olumsuzluklara. İnsan ilim uğrunda katlanmalı bunlara ve biraz da girişimci

¹ Bkz. Faik Reşat, Eslaf, s.304; D. Gürlek, Ayaklı Kütüphaneler, s. 11.

olmalı, şartları zorlamalıdır. Her ilim adamının hayatında böyle örnek olaylar çoktur. Keşke onlar hayatlarını yazsalar da ilham verseler haleflerine...

Bu açıdan son zamanlarda Ahmet Muhtar Büyükçınar, Hayrettin Karaman, Ali Ulvi Kurucu, Sabahattin Zaim gibi alimlerin hatıratları, bizim için birer hazine değerindedirler.

Ana Babanın Okumakta Örnekliliği

Geç farkına vardığım bir gerçek de çocukların çok erken yaşlarda karakter ve alışkanlıklarının oluşumu meselesidir. Biz de öyle imişizdir kuşkusuz, ama farkında olamamışız demek ne yazık ki.

Bu noktada ana babanın sorumluluğu büyüktür. Çocuklar önce onlara bakarak büyüyor, gelişip serpiliyor, karakter ve alışkanlıklar ediniyorlar. Biz de bekleriz ki yavrumuz büyüsün de onları eğitelim. Heyhat, çok geç kalmışız.

Ana babalar çocuklar için örnek kişiliklerdir, model şahsiyetlerdir. Genler de bunun yardımcısıdır. Böylece fizik olduğu kadar ruh ve karakter de ana babanın biçimini alır kendiliğinden. Bunu bilen ana babanın sorumluluğu gerçekten büyüktür. Okuma açısından da bu böyledir. Çocuğa sürekli “oku” diye emirler yağdırmaktansa, koltuğunda veya masasında okuyan bir ana baba olmak daha etkindir. Sanırım ben de ilk defa babamı az da olsa okurken gördüm. İlk okuduğum, en azından alıp yokladığım kitaplar, onun kitapları idi.

İyi hoş da benim çocuklarım için de aynı şey geçerli idi. Neden istediğim seviyede okur olmadılar? Düşünüyorum da kabahati kendimde buluyorum. Birincisi, arzumuzu sık sık söyledik onlara. İkincisi, televizyondan uzak tutamadık. Üçüncüsü, kitaplarımız kendi seviyemizdeydi, onların seviyesindeki kitaplar az bulunuyordu. Vardı ama, hayret ki onlar da “acaba babamızın kütüphanesinde neler var?” diye merak etmediler. Bir deya birisine ödev de vermiştim. Bütün kitapları tek tek elleyecek, kapağını açacak, yazarına bakacaktı.

Dördüncüsü iyi bir takipçi olmadık. Uzaktan, çaktırmadan, ama takip ettiğimizi hissettirerek.

Zaman zaman ellerine uygun kitaplar da verdim. “Okudum” dediklerinde inanmadım haliyle. Ben bile bu kadar hızlı okuyamıyordum. Ama “yalan söylüyorsun” demek de o kadar ağırdı ki, yapamadım. Yer yer, “beni kandırmıyorsunuz değil mi? Yoksa bu beni değil, kendini kandırmak olur” da dedim.

Ne yapalım, okullar okuma sevgisini veremiyordu. Bizim zamanımızda da öyle değil miydi? Bir öğretmenimiz vardı, meslekçi idi ama beden dersine gelirdi. Kışın dışarı çıkamadığımız zamanlarda masanın üstüne yarı oturur ve “kitap okuyun arkadaşlar” derdi. Oysa kendisinin elinde bir gün kitap görmediğimiz gibi, hangi kitabı okumamız gerektiğini dahi söylemezdi. Onun, donuk bir yüzle “kitap okuyun arkadaşlar” demesi bize oldukça komik gelirdi.

Evet, ana baba okumalı evde. Görmeli yavrular onları. Beraber okumalılar bazen. Konuşmalılar okudukları üstünde.

Ama nafile, bu asla olmayacaktır. Ana evde usanmıştır evlattan. Baba da yorgun argın gelmiştir işten. Yemeğini yer, çayını içer, televizyonda zampinke başlar. Hele bir de sevdiği bir film, dizi, spor veya eğlence programı varsa, kim uğraşır çocuklarla?

Gerçek bu, bari iyi programlar yapılırsa! O da bir zümrüdü anka...

Ana babalar niye kitap okumaz diyeceğim ama, içimden bir ses “niye okusunlar ki?” diyor. Evet, anlatması zahmet değil mi?

Televizyondaki zamanı öldüren programlardan, bilgisayardaki boş ve kaba oyunlardan kitaba dönmek çok verimli ve değerli bir davranıştır. Kendisine dayatılan ucuzculuğa “hayır” diyebilen, çılgın karmaşadan kitabın aydınlığına, özgürlüğüne ve mutluluğuna varacak ve kazançlı çıkacaktır. Bizi yetiştiren faydalı okumalar, biz mahveden de

basit zevk ve eğlencelerimiz peşinde şehvet budalası olarak ömür tüketmektir.

Peki ama neden tüketiriz kendimizi böyle? Neden biliyoruz ama yapamıyoruz. Neden yetmiyor bildiklerimiz?

Bu da başka bir sorun. Hayat budur işte, sorunlar yumağı... Bir yerden destek alacaksın, bir yerden iyi bir çıkış yapacaksın.

İyi ama nerden?

II. BÖLÜM: KİTAP TAVSİYESİ

Kitap Tavsiyesi

Zaman zaman “hocam hangi kitapları tavsiye edersiniz?” diye sorulduğu oluyor. Bir liste almak isteyenler de oluyor bu konuda. Hatta benim kendim için çıkardığım yıllık listelerim bile vardı. Şimdi şu anda önümde 1976 - 1977 eğitim öğretim yılında okumayı planladığım kitap listem var. Yakında bir

kitabın arasından “bellik” olarak çıktı. Elime aldım, bakıyor ve seviniyorum. Listedeki tefsir, hadis, fıkıh, akaid kelimeler, tasavvuf ve ahlak, tarih, dil ve edebiyat kitaplarının çoğunu okumuşum hamdolsun. Ama hala okumadıklarım da var. Utanç verici. Ama onlar da genellikle tarih ve dil gibi bana biraz uzak ilim dallarından olmuş. Eh, utanım biraz hafifledi.

Evet, okuyacağı kitabı sormak, bilenlerle istişare etmek her zaman güzeldir. Bunu yapmalıyız. Ama bunu yaparken, sorduğumuz, danıştığımız adamı tanımak ne kadar önemli ise, sorduğunuzun da sizi tanıması o kadar önemlidir. Onun için mektupla bu konuda soru soranlara maalesef doğru cevap verme imkanımız pek olmuyor.

Neden mi?

Hastalığı teşhis etmeyen doktor nasıl reçete yazar birisine? Bir mimar arsayı, adamın ailesini ve bütçesini bilmeden rasgele plan çizer mi? Aynen öyle, bir kişi muhatabını tanımadan, tahsil seviyesini bilmeden, daha önce okuduklarını tanımadan birisine kitap tavsiye ederse, elbette yanılır. Muhatabı bilmek, seviyesini iyi tespit etmek gerekir bu işler için.

Çocukluğumda kendi kendime okurdum. Daha çok hikaye ve roman okurdum o zamanlar yaşım gereği. Bir gün Maksim Gorki'nin “Bir Devlin Düşüşü”nü aldım okul kütüphanesinden. Yazdırırken katip, “Yaşın küçük, sen bundan bir şey anlamazsın, başka bir kitap al” dedi. Çocukluk işte, alındım ve söz dinlemedim. Zorladım kendimi kitabı okumakta, ama kitabın yarısına gelince adama hak verdim ve bıraktım. Sonra Yüksek İslâm Enstitüsü'nde okuyunca bayağı beğenmiştim.

Öyledir efendim, alınmamak ve danışmak gerekir. Bunu yaptık sonra. Bir tavsiye ile okumaya başladım. Faydalandım da. Nasıl olmasın ki, yüzme bilmeyen bebeleri ırmağa atmazlar. Babaların yavrularının yüzme öğrenmesini istemediğinden

değildir bu yasaklama. Erken olduğundandır. Gün gelir, deryaya atarlar güvendiklerinde.

O yüzden Duran Boz'un söylediklerini ben yaşayarak öğrendim: “Okuyucu; bilgi düzeyine göre seçmelidir okuyacaklarını. Anlamada zorlandığı metinleri sonraya ertelemelidir. Hafızasını örebileceği anlatılara ilişkin metinleri okumaya öncelik vermelidir. Hayal dünyasını genişletecek masallar, halk hikâyeleri, öykü, roman, deneme ve şiirlerle desteklemelidir okurluk serüvenini.”¹

Buna güzel bir örnek olarak anlatılır ki Muzaffer Ozak'a birisi gelir ve İbn Arabî'nin “Füsus” ve/ya “Fütühat”ını sorar. O da adamın haline, vaziyetine şöyle bir bakar ve elini atar masasının altına, oradan bir “Mızraklı İlmihal” çıkarır ve “sen önce bunu oku” der adama. Ne kadar haklıdır değil mi!²

Halktan birisinin eline otuz ciltlik tefsiri vermişler “al oku” diye. Ne anlar? Bırakın tefsirin tamamını, bir ayetin tefsirini bitirdiğinde, “bu ayetten ne anladın?” dense, aklında hiçbir şey bulamaz. Okuduklarının uzunluğundan, başında okuduklarını, sonuna geldiğinde çoktan unutmuştur. O tür tefsirler tefsir değil, birer İslam ansiklopedileridir. Zamanında Razi'nin “Tefsir-i Kebir”i için aynen böyle söylenmiş, “fihi küllü şey'in ille't tefsir.” Ne demek mi? “Onda tefsirden başka her şey vardır.”

Şimdi onu tam tercüme etmişler Türkçeye. Hadi ver bakalım avama onu, okusunlar da anlasınlar!..

Böyle birisine, “önce Sabunî'nin ‘Saffetü't Tefasir’inin tercümesinin sadece metnini oku, sana yeter” dedim. Bir müddet sonra dua ederek geldi. “Allah senden razı olsun, Kur'an tefsiri okuduğumun farkına vardım yahu” diyerek.

Yeri gelmişken bir sırrımı vereyim sizlere; hala Muhyiddin İbn Arabî'nin kitaplarını orijinalinden, yani

¹ Duran Boz, Kitaba Çağrı Sınavında İnsan, s. 17.

² M.Serhan Tayşi, age. s. 186.

Arapçadan okumaya korkarım. Keşke onun kitaplarını bu işin uzmanı olmuş birisini bulsam da Arapçasından beraberce okusak diye düşünürüm. Yer yer “Fütühat”ı okusam da baştan sona okumaya bir türlü cesaret edip de başlayamıyorum. Bu konuda okuduklarım cesaretimi kırıyor. Mesela “her kelime onda bir özel kavrama dönüşüyor” diyorlar. Hatta İzutsu gibi onu anlamanın anahtar kavramlarını yazanlar var. “Kendi düşüncesi için metinlerle balmumu gibi oynuyor” diyenler de korkutuyor beni. Ve nihayet kendisinin “meşrebimizde olmayanların bizi okuması haramdır” gibi sözlerini de ekleyince, kendi ilmi birikimim ve gönül zenginliğim, ruhi aydınlığım ve zihni donanımım açısından yetersizliğimi görüyor ve korkuyorum işte...

Neyse, ilk defa İslamî ilimlerle muhatap olanlara kanaatimce öncelikle “siyer” okutmak faydalı olur diye düşünüyorum. Siyer, Sevgili Peygamberimiz (s.a.v)in hayatından, ahlakından, yaratılış özelliklerinden ve onunla ilgili her şeyden bahseden ilim dalıdır. Böylece İslam’ın inşindeki aşamaları, inançtan ibadete, oradan hukuk ve devlete, ama hiçbir zaman ondan ayrılmayan terbiye ve ahlaka vakıf olunur.

Bu konuda bizim de bazı kitap tavsiye yazılarımız oldu.¹ Bazı hocalarımızın zamanında severek okuduğumuz tavsiyeleri de var. Mesela Ahmet Coşkun Hocamızın “Sohbetler ve Hatıralar” kitabında çok güzel kitap tanıtım ve tavsiyeleri var.² Bu konuda belki de ilklerden olan Hayrettin Karaman’ın “İslamın Işığında Günün Meseleleri” isimli eserinin ikinci cildinde çok geniş tavsiyeleri vardır ve gerçekten de önemlidir. Bu konuda yapılmış güzel bir derleme de değerli dostum Ali Büyükkapar’ın kaleminden çıkan “Kitap Pusulası”dır.³ Eserlerinde konu geçtikçe kitap listesi verenler gibi, konu hakkında okunacak eserleri sıralayanlar da var kitaplar arasında.

¹ Mesela bkz. Cemal Nar, İslam Sancısı, s. 91-101

² Bkz. Age. II. 127. 188. 260. 265. 280. 381. 435-439. 490-534.

³ Ali Büyükkapar, age. s. 53-91.

Said Havva'nın "Cündullah" mesela. "Allah Erinin Ahlak ve Kültürü" diye tercüme de edilmişti.

Kitapları tanımak başlı başına bir ilim ve kültürdür. Hangi bilgiyi nerede bulup alabileceğini bilmek ise ciddi bir ilimdir. Bir de bilgisayarın olmadığı ortamları düşünün, bu meselenin ne kadar önemli olduğunu daha iyi anlarsınız. O yüzden mesela İslamî ilimlerde araştırma yapanların kitapları tanınması için baş vuracağı bazı kaynaklar vardır. Bu eserlerin piri İbn Nedim'in "Fihrist"idir. Katip Çelebi'nin "Keşfu'z Zünûn" ve "Zeyl"leri, İsmail Paşa'nın "Esmâül Müellifin"i, Taşkopruzade Ahmet b. Mustafa'nın "Miftahu's Seadet"i ve bunun oğlu tarafından yapılan tercümesi "Mevzuatü'l Ülum"u önemlidir. Hatta bütün ilim dallarının usülleri yanında tarihleri ve tabakatı yazılmış sayılır. O eserlerden bahis konusu ilimlerde yazanlar ve eserlerini tanınabilir. Buna bir örnek olarak İsmail Lüftü Çakan'ın "Hadis Edebiyatı"nı gösterebiliriz. Bursalı M. Tahir'in "Osmanlı Müellifleri" gibi belli coğrafyada yaşayan yazarlar ve eserlerini içeren kitaplar da unutulmamalıdır.

Bu konularda araştırmacılara yol gösteren bir faydalı eser de Yusuf Ziya kavakçı'nın "İslam Araştırmalarında Usül" isimli eseridir.

Unutmamak gerekir ki, kitap tavsiye eden eserler durmadan değişebilir, güncellenebilir. Önemli olan küçükten büyüğe, basitten derine doğru bir gelişim ve zenginleşimin olmasıdır. Bu da uzmanlarıyla sohbeti gerektirir. Bizim medeniyetimiz bir yerde danışma, şura ve sohbet medeniyetidir de. Onu hiçbir zaman bırakmamak gerekir.

İşe Sondan Başlamak

Toptan bir kitap listesi verip tavsiye etmesek de, bazı temel yöntem ve ilkelerden veya genel önceliklerden bahsedebiliriz. Mesela şöyle söyleyebiliriz; herhangi bir ilim dalında bilgi sahibi olmak için kitaplar okumak istiyorsak, önce o ilim dalından en son yazılan bir telif eseri veya geniş ve güzel

yazılmış bir ansiklopedi maddesini okuyarak işe başlamak daha faydalı olabilir.

En son yazılmış eserlerden başlamanın bir çok yararı vardır. Mesela konuyu iyi bir planla sunması, muhtevayı kapsamlı ve anlaşılır hale getirmesi, ilgili kaynakları tanıtması açısından çok önemlidir. Bir o kadar önemli olan da, dilinin ve üslubunun bizim konuştuğumuz dil ve kullandığımız üslup olarak daha rahat anlaşılması imkanındır. Özellikle din ilimleri, tarih ve medeniyete dair eserlerin dili oldukça ağırdır. Çünkü bunların ana kaynakları ya Arapça, ya da bugün kullanmadığımız Osmanlıcadır ve her iki dilde de yazılmış eserleri anlamak bugün yazılanlara nisbetle daha zordur. Özellikle dilin her nesilde bir kere daha değiştirildiği günümüz Türkiyesinde bu durum, acil tedbir isteyen büyük bir felaket, hatta korkunç bir cinayettir. Bunun altında yatan amaç iyi niyet değil, ihanettir. Bu durum bizim kadar Türkçe öğrenmek isteyen yabancılar için de bir eziyettir.

Son yazılan eserler konunun tarihi arka planını vermesi açısından da faydalıdır. Böylece daha sonra isteyenler için o ilmin ilk kaynaklarına inmek daha kolay olur.

Aslında bir konuda bilgi veren bir eser yazılırken bilimsel metot, o konuda ilk yazılan eserlerden başlayarak tarih sırasıyla sonlara doğru bilgilerin verilmesidir. Eserin tarihi bilinmezse, yazarların vefat tarihleri kronolojik sıralamanın ölçüsü olur. Zira bu tür bilgileri ilk verenlerin kıdem hakkı vardır. Vefa göstererek bu şerefi onlara bahşetmek, bir hakkı teslim etmektir. Adalet ve insaf da bunu gerektirir.

Onun için akademik usüllerle kitap yazarlar bilinen ilk eserlere kadar inerler. Aynı bilgiler de olsa, daha sonra yazılmış eserlerden onların bilgisini aktarmak, ilmî sayılmamaktadır. Hele hele ikinci kaynaklardan bilgi aktarıp da ilk kaynaktan alınmış gibi göstermek, bilimsel metot açısından hatadır, hatta suçtur, utanç verici bir sahtekarlıktır.

Bu kronolojiyi takip işlemleri aynı zamanda o ilmin veya konunun tarihi seyrini de bize gösterir.

Şöyle bir soru sorulduğunu duyar gibiyim: “Bu yöntem biraz önce sizin “herhangi bir ilim dalında önce en son yazılan bir telif eseri okuyarak başlamak faydalı olabilir” sözünüzle çelişmiyor mu?”

Hayır, çelişmiyor. Çünkü biz o sözü bir konuyu ilk okuyanlar için söylemiştik. Bu bilgiler ise kitap yazacak kadar o alanda uzmanlaşmış kişiler içindir. Bu iki insan arasında ne kadar fark vardır değil mi?

Anadilde Okumak

Okumaktan maksat yazılanları anlamak, kavramak ve yorumlayabilmek ise, bunun en güzeli anadilde olan okumalardır. Şahsen Arapçayı anadilim Türkçe gibi hızlı okurum, ama o nisbette hızlı anladığımı ve kavradığımı söyleyemem doğrusu. Hatta ciddi kitapları Arapça'dan okumaktan korkarım.

Sözgelimi fıkıh öyledir. Bir siyer, bir tarih, bir ahlak ve tasavvuf kitaplarında, hatta yer yer tefsir kitaplarında bir mana tam kavranılmasa da sonuç değişmeyebilir, metin az çok kavranmış ve arzu edilen istifade elde edilmiştir. Fakat bir akaid, kelam, fıkıh ve hukuk kitapları öyle değildir. Sonuçta bir hüküm, bir yasa söz konusudur. İnanç veya hak hukuk söz konusudur ve fevkalade sorumluluk yükler insana. Onu tam anlamak, doğru kavramak ve yorumlamak gerekir.

Bu yüzden o tür kitapları yabancı dilden okumaktan çekinirim Türkçe'ye göre. Okumam değil, çekinirim, tedirgin olurum. Buradan şu hakikata ulaşabiliriz; okumanın en güzeli, kavranması ve yorumu en rahatı, anadilde olanlarıdır.

Tabi bu böyledir ama, acaba anadil ne kadar bilinmektedir? Anadil iyi bilinmeyince, yabancı dil ne kadar doğru öğrenilebilir ve istifade edilebilir?

Kayseri Yüksek İslâm Enstitüsü'nde Arapça hocamız olan Hulusi Kılıç Bey her zaman şunu söylerdi; “Anadil iyi bilinmeden, yabancı dil iyi öğrenilenemez.”

Öyle ya, mesela Arapça'da “fail öznedir” diyeceksin. Peki ama öğrenci “özne” nedir bilmiyorsa ne yapacaksın? Meşhur benzetme ile başlayacaksın sağ elinle sol kulağını göstermeye. Dolanıp duracaksın bilginin etrafında boşu boşuna ve zaman öldüreceksin.

Belki de bu yüzdendir okullarda bir türlü okuma alışkanlığı kazandıramayıpımız. Çünkü maalesef anadilimizi de sevdirep öğretemiyoruz. Benim zamanımda okulda en sevmediğimiz ders, Türkçe Dil Bilgisi idi. Değişen bir şey var mıdır bilmiyorum. Evet, okuma alışkanlığı kazanılmasında dilin bilinmesi ve sevilmesi fevkalade önemli bir etkidir.

İyi bir dil bilgisi olmayanın iyi bir düşünce yapısı ve ifade biçimi de olamaz. Hatta okuduklarını da doğru dürüst anlayamaz. İnternet sayfalarında yorum yapan okuyucuları bilmem izliyor musunuz? Çoğu kez yazarın ne yazdığını anlamadan, düşüncesini kavramadan ona hakaret eden bir sürü yorumcu var. Hatta yazarı, yazdığı doğrultuda yönlendirmeye çalışanlar bile var. Yazarın da kendisinin dediğini yazdığını anlamamış zavallı. Bunu biraz da dil bilmemeğe, üsluptan anlamamağa veremez miyiz? “Peki o neden?” dersiniz, yine geliyoruz az okumaya.

Az okuyanların düşünce ve ifadelerini birkaç yüz kelime ile hallettiklerini görüyoruz. Hafıza ne yapsın, beyin ne etsin, dil nasıl söylesin, anlaşma nasıl olsun bu kadarcıkla?..

Bugün okuyanla okumayan sanki aynı dili konuşmuyorlar gibi anlaşma zorluğu yaşamaktadırlar. Bir de buna bizim ülkemizdeki sürekli kelime uydurmacılığını eklerseniz, kıyamet kopmuş demektir. Çünkü insanlar ve nesiller arasında aynı inancı, aynı düşünceyi ve hayat anlayışını paylaşmaları gittikçe zorlaşmaktadır. “Her kafadan bir ses çıkma” karmaşası bunu ifade etse gerektir.

Kaldı ki bir metni doğru anlamının yollarından birisi de, o konuda bilgi ve donanım sahibi olmaktır. Bu bilgi donanımı, dile çok büyük bir destek verir. Yabancı dil için de durum böyledir. Yeri gelmişken bir anımı aktarayım. Yukarıda kendisinden bahsettiğimiz Arapça hocamız Hulusi Kılıç Bey bir sohbetimizde bu konuyu izah ederken şöyle söylemişti:

- Süleyman Uludağ Hocanız Tasavvuf derslerinize geliyor değil mi?

- Evet hocam.

- Size Gazali'nin "İhya"sından okuyor?

- Evet,

- Peki Arapça'sına kaç verirsiniz?

Herkes ortalama bir not söyledi. Lafın gelişinden beğenmediğini anladığım için ben de "Beş veririm" demiştim hatırladığım kadarıyla.

- Ben olsam iki, bilemedin üç veririm. Arapça'sı ancak o kadar eder. Fakat arkadaşlar, bazen tasavvufi bir metni ben okuyorum, anlamıyorum. Ona götürüyorum. O metni yanlış yuvarlak okuyor, ancak manayı anlıyor, kavriyor ve doğru tercüme ediyor. Neden bu biliyor musunuz? Konusunu biliyor, tasavvufa hakim de ondan.

Doğrudur, kelimeler metin içinde kullanıldıkları bilim dalına göre yeni anlam kazanırlar. Her kalime telaffuzda aynı olsa da, bakarsınız akaid ilminde başka, tasavvufta başka, fıkıhta başka, felsefede başka anlamlar içerebilir. Her ilim dalının kendine göre kavramlarının oluşması boşuna değildir. O yüzden elimizin altında normal sözlükler yanında değişik ilim dallarında yazılmış "kavramlar sözlüğü" de buldurmamız gerekebilir değil mi?

İşin içine bir de şiir ve edebiyat girdi mi, kelimeler kanaviçe gibi işlenir, mecazlar, kinayeler, teşbihler, istiareler, imge ve imajlar... ile bambaşka bir dünyaya kanat açarlar. İşte ozaman okumanın tadı bir başka olur. Bunu tadan bir insanın artık okumama sorunu kalmaz sanırım.

Evet, konuyu bilmenin yardımcılığını Üstat Muhammed Hamidullah'tan bir metinle az sonra örneklendireceğiz. Burada şöyle bir soru ile tezimizi güçlendirelim: “Doğru anlamayı neye borçluyuz?”

Cevabı çok basit: Elbette okumaya, çok okumaya ve konuyu az çok bilmeye...

Bütün bunları düşünürsek, ortaya müthiş bir gerçek çıkar: her yazı her okuyana aynı bilgi ve duyguları vermez. Her yazının okuruna göre farklı fakirlikler veya zenginlikler ifade etmesi olağan karşılanmalıdır. Hatta siz de fark etmişsinizdir, bırakın başkalarını, siz kendiniz bile aynı metni farklı zamanlarda okuduğunuzda farklı veya yep yeni duygu, zevk, keşif, açılım, çağrışım ve bilgilere ulaşabilirsiniz. Bu o zamanki ruh haliniz, okuduğunuz ortam, duyduğunuz ilgi ve isteğe göre de değişebilir. Ama olur böyle şeyler değil mi?

Ben, başkalarının okuyup da altını çizdikleri cümleleri çok merak ederim. Acaba hangi fikirlerin altını çizmiştir? Ben olsam aynı yerleri çizer miydim? “Burasını da çizmeliydi” dediklerim olmuş mudur? Bunlar beni heyecanlandırır. Çünkü çok değişik kanaatlerimizin olduğunu görürüm. Bu bellikli yerler, okuyucuların bilgi ve zevkini de ele veren yerlerdir. Hatta kendimin çiziklerini de tebessümle karşıladığım olur bir kitabımı yıllar sonra tekrar okurken. “Nerden nereye” sözünü buralarda kullandığım da olur kendim için.

Bir şiirin “taç beyti” olduğu gibi, bir düz yazının da ana fikrini ifade eden özlü cümleleri olur. Yazı o cümle etrafında örülür genellikle. İşte onu kavramada okuyucu ne derecede başarılı olmuştur, bu çizgiler, bu kenar veya dip notlar, okuyucuyu, okuyucunun durduğu seviyeyi, karakter yapısını, zevklarını, meşrebini, mezhebini vs. ele verirler.

Bir zamanlar uzun paragrafları hiç sevmezdim. Kitabı açtığımda öyle görürsem içim burkulurdu. Şimdi günlük gazete yazılarımı bu tecrübemin etkisinde yazıyorum. Kısa tutuyorum paragrafları. Fakat başkalarının veya kendimin ilmi kitaplarda

uzun paragraf ve uzun cümleler artık beni rahatsız etmiyor. Bu da okumada seviyenin bir ifadesi olsa gerekir.

Bu seviye sürekli yükselen bir grafik çiziyorsa, sevindiricidir. İyi bir okuyucu yetişiyor demektir. Veya iyi bir yazar...

Önce Telif Eserler

Telif eserleri incelemelerin bir çok faydası vardır. Bir kere dil ve üslup açısından daha anlaşılır olması kuvvetle muhtemeldir. Üstelik bizim yakın dünyamızın eseridir ne de olsa. Yani bizim zihin yapımız, kültürel beslenmelerimiz, mezhebimiz, örf ve adetlerimiz, genel kabullerimiz, algılama biçimimiz, tanıdık örneklerimiz açısından yaklaştığımızda da konuyu kavramamızı kolaylaştırır.

Hikaye, roman, tiyatro ve şiir türü eserler olmasa da, bilimsel kitaplar söz konusu olduğunda, tercüme eserler konuyu işlerken saydığımız unsurlar bakımından işi zorlaştırabilirler. Üstelik işin içine bir de tercüme zorlukları, hatta başarısızlıkları, eksiklik ve yanlışları girerse, işin içinden iyice çıkılmaz olabilir.

Bu sözlerimizi “tercüme eserlere karşıtlık” olarak anlamamak gerekir. Elbette tercüme bir zorunluluktur. Bundan kaçış mümkün değildir. Kaldı ki kendi kitaplarımızın başka dillere çevrilmesi sevindirir bizi değil mi? Bizim demek istediğimiz, yeni başlayan okuyuculara öncelikle tavsiye edilmemelidir diyoruz o kadar.

İsterseniz size yukarıda söz konusu ettiğim misali hemen vereyim. Birgün bir ilkokul öğretmeninin evindeyim. Çay içip sohbet ediyoruz. Kütüphanesinde üstat Muhammed Hamidullah’ın “İslam Peygamberi”ni gördüm. II. Cildini aldım ve bir yer açarak “şuradan biraz okusanız, ben de dinlesem” dedim.

Bir ara uzunca bir paragraf okudu. İçimden “anlamamıştım” dedim. “Bakalım yanlış mıyım?” diyerek ona sordum:

- Okuduğunuz yerde bilmediğiniz bir kelime var mı?

- Yok gibi, dedi.

- Ne anladınız, bana anlatır mısınız? dedim.

Kitaba uzun uzun baktı. Sanırım baştan sona hızlıca bir daha okudu aynı yeri. Sonra yarı şaşkın, yarı mahcup:

- Anlamadım, dedi.

- Üzölmeyin, ben anladım ama, bu okunandan değil, konuyu önceden bildiğimden anladım, dedim.

Ona konuyu bir de ben anlattım ve bir kere daha okumasını istedim. Okudu ve güldü, çünkü anlamıştı. Ama tercümeğe o da itiraz etti. Haklıydı tabii.

Keşke o yeri not etseydim de buraya alsaydım. İşte tercümelerde böyle zorluklar yaşıyor maalesef. Üstelik daha bilerek yapılan yanlışları, kitaba eklemeleri, çıkarmaları da saymıyoruz. Çünkü o başka bir mevzu, ya da başka bir korkunç felaket ve ihanet...

Aşğılık Duygusu mu?

Bir de kendi medeniyetimizin kitaplarına, özellikle de o medeniyeti inşa eden kitaplara öncelik vermeliyiz. Atalarımızın tarih içinde ürettikleri muhteşem eserleri günümüze taşınmalıyız bir şekilde. Okunmalı, okutmalı ve dünyaya tanıtılmalıyız. Dünya bir Mevlana'mızı tanıdı ve "çok satanlar" arasına aldı, okuyor. Bizde daha nice "Mevlana"lar var hamdolsun, ama öncelikle biz tanınmalı ve yararlanmalıyız değil mi?

İnanın bazen sıkılıyorum ve nezaketi elden bırakmaktan korkuyorum. Karşımdaki bir insan, karşılarında aşğılık duygusuna kapıldığı batılı düşünürlerden birisinin bir fikrini aktarırken zorlanıyor, bir sürü "yani"lerle bozuk cümleler kurmaya çabılıyor ve sonunu "müthiş, dehşet" diyerek hayranlıkla bitiriyor. Oysa o sözden daha âlâsını bizim sevgili Peygamberimiz, bir alim veya arifimiz daha güzel bir biçimde

söylemiş, fakat zavallının haberi bile yok. Bu da müthiş, bu da dehşet verici değil mi?

Bunlarla dalga geçmek için eskiden bazı arkadaşlar konuşmaları esnasında sıradan fikirlerini “Aristo, Sokrat, Rouso, Kant, Marks...şöyle demiş, böyle demiş” diyerek anlatırlardı da, o tür zavallılar ağızlarının suyu akarak dinlerlerdi. Zavallı diyorum, çünkü o “sözde Müslümanlara” “Allah Teâlâ şöyle buyurdu, Sevgili Peygamberimiz (s.a.v)in böyle bir hadisi var” desen, suratları buruşur hemen. Onlara göre kendi dünyalarında öyle parlak yıldızlar yoktur. Peki neyin nesidir bu? Allah Teâlâ ıslah eylesin.

Onun için “önce kendi dünyamızın kitapları olmalı elimizde” diyorum. “Sonra da bütün dünyanın kitapları.” Bu, erken yetişmemize sebep olacaktır. Yoksa zaman kayıpları kaçınılmaz olur. Ya da şaşırın pusulaları bir daha bu iklimi gösteremez onlara. Yiter giderler ecnebi topraklarında.

İşte Cemil Meriç, önce batıyı okur, sosyalist olur. Sonra bıkar ondan, Hindistan’ı okur. Orada da denge bulamaz. Yıllar sonra yorgun argın ülkesine döner. Hayretle görür ki, aradığı kendi ülkesindedir. “Bu Ülke” der ondan sonra. “Kırk Ambar” misali “Umrandan Uygarlığa” dair eserler verir, “Mağaradakiler” için “Jurnaller” yazar. Üst üsre eserler verir. Ama zaman bitmiştir, doğru dürüst okunmadan ve anlaşılmadan ölür gider. O, üstün çaba, gayret ve hakikat aşkıyla döndü durdu dünyada, garbtan şarkta, derken merkeze sefer etti durdu.

Ya onunla gidenler?

Geri dönemediler. Kaybolup gittiler insanı değiştiren batıda birer birer.

Belki bir kaç kişi daha müstesna olarak geriye dönebildiler. Bir Necip Fazıl, bir Nureddin Topçu mesela. Belki birkaç kişi daha. Ama onlar da ölümcül yaralarla döndüler. Yürekleri param parça. Birisi Abdülhakim Arvasî’yi buldu tabip olarak kendisine, birisi Abdülaziz Bekkine’yi.

Ya diğerleri?

Yüreklerindeki yara ile gittiler öyle...

Kitap Eğer Arkadaşsa...

Kitap için sık sık “iyi bir dost, iyi bir arkadaş, iyi bir hayat yoldaşı” gibi benzetmeler okur ya da duyarız. Bu kadar yaygın bir ifadenin doğruluğunu henüz yaşayarak bilmemiş olsak bile inkar edemeyiz değil mi? Bu kadar insana “yanılıyorsunuz” demek, ancak delilerin gösterebileceği türden bir cesaret ister.

Madem ki öyle, buradan bir ders çıkarmalıyız kendimize. Nedir mi o?

Bütün kutsal metinler ve aydın gönüller, hatta atasözlerimizdeki engin tecrübeler, bize “iyi, doğru, dürüst, bilge, erdemli, faydalı kişilerle dostluğu, beraberliği” önermekte, bizi “kötü, cahil, ahmak, zalim, düşük tabiatlı, karakersiz, faydasız kişilerle arkadaş, yoldaş olmaktan” sakındırmaktadır. Bunları uzun uzun yazmaktansa, birer misal vererek sözü uzatmayalım.¹ Allah Teâlâ kutsal kitabımızda buyurur ki, “Ey inananlar! Allahtan sakının ve sadıklarla beraber olun.”²

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v)in de “Kişi arkadaşının dini (gidişi, yaşam biçimi) üzerinedir.” dediği bilinmektedir.³

Bir atasözümüz de “Söyle arkadaşını, söyleyeyim kim olduğunu” der.

Buradan şu sonuç çıkmaz mı? Madem kitap arkadaşdır, onun da iyisi ve kötüsü olacaktır. Öyleyse biz de onların iyi ve faydalı olanıyla beraber olacak, faydasız ve zararlı olanından da kaçınacağız. Atasözümüzü şöyle değiştirmek de mümkündür öyleyse: “Söyle okuduğunu, söyleyeyim kim olduğunu.”

¹ Bu konuda detaylı bilgiler için bkz. Cemal Nar, Aydınlanma Yolu Tasavvuf, “Sohbet” bölümü.

² Tevbe, 119.

³ Buhari, Müslim, Tirmizi'nin rivayet ettiği bu hadis için bkz. Aclunî, Keşfu'l Hafa, II.202.

Bu bahsin sonunda bir hatıra yadedelim isterseniz. Anlatılır ki bazı depo kitapları ambarda gören Ahmet Mithat Efendi, “bunlar da nedir?” diye sorar. Ambarcı “Aşık Garip, Aşık Kerem, Koroğlu, Mızraklı İlmihal...” diye saymaya başlayınca, sözünü keser ve der ki: “Canım, birer birer sayıp da nefesini tüketeneğine, ‘bunlar ol kitaplardır ki, hepimizin böyle cahil kalmasına sebep olmuşlardır’ de çıkıver!”

Bu halk hikaye ve masallarını aşığılaman yargıya katılmayabilirsiniz. Haklı da olabilirsiniz. Çünkü bunlar elimize ilk geçenler ve dolayısıyla ilk okuduklarımızdır genellikle. Bir çok yazar bunlarla okumayı sevdi belki de.¹

Böyle olmakla beraber sanırım için özü olan anafikire saygı duyarsınız. Çünkü bu kitaplar sürekli okunabilecek kitaplar değildir. İlkokula giderken o kısa yolu aşacak ilk adımlar veya yol üzerindeki dereyi geçecek küçük köprülerdir bunlar. Hani şöförlerin “ömür biter, yol bitmez” dediği gibi, daha çok uzun mesafeler vardır hayat yolunda ömür boyunca, orada takılıp kalmamalı değil mi ya?

Basit Kitaplar

Bir de çarşı pazarda öyle kitaplar vardır ki “bunu niçin yazmışlar acaba?” diye hayret ettirir insana. Mesela her siyer kitabında az çok bulunan Sevgili Peygamberimiz (s.a.v)in azılı düşmanlarını bir kitap haline getirmeye bence gerek yoktur. Ama birileri oturmuş “Peygamberimizin Düşmanları” diye bunları da derlemiş yazmış. Eh, ne diyelim, eline sağlık, Allah razı olsun.

Aslında dikkat edersek ciddi bir kitabın ancak bir faslı olan nice kitaplar vardır ki, yazarı öyle bir yerden alarak bağımsız bastırılmıştır. Asıl kitaplara erişebilen ciddi okuyucular, demek ki bir sürü ayrıntı kitaplardan kurtulabilirler.

¹ Böyle olduğuna dair yazarlardan itirafvari örnekler için bkz. Duran Boz, Kitaba Çağrı Sınavında İnsan, “Benim Kitaplarım” bölümü, s. 285-337.

Bunu şunun için söylüyorum, kitap çok, ama ömür, Şeyh Sadi Şirazi'nin dediği gibi “temmuz güneşi altındaki bir avuç kar” gibi kısıdır. Gerçekten de “seriü’z zeval – çabuk geçici” olan dünya hayatımızda okuyacak o kadar çok nitelikli kitap var ki, her biri paha biçilemez değerde olan saatlerimizi, öyle sıradan kitaplarla değil, gönül ve ruh dünyamızı inşa edecek şaheser kitapları okumakla tüketmek gerek. Değilse yazık olur bizlere.

Yarın tekrar diriltildiğimizde hesaba çekilirken çok kitap okuyup okumamamız sorulmayacaktır bize. Kitap okumalar çok bilgi edinmeye, çok amel ve ibadete, çok zikre ve fikre, çok kalb ve nefis temizliğine, huy ve ahlak güzelliğine sebep olması bakımından bir değer ifade edecektir elbette. Ama yarın kıyamet gününde şu ayılanlara bir katkı sağlamayacak olan çor çocuk işi Teksas, Tommikiş, Foto Roman veya Ahmet Mithat Efendinin “adamı cahil bırakmaya yarar” dediği cinsten kitaplar konulursa önümüze ve “ömrünü bunlara mı harcadın?” denilirse, utanmaz mıyız acaba? Acımaz mıyız boşa giden hayatımıza? Ya da çok kazanmak varken azıcıkla dona kalan ömrümüze? Bu yüzden, faydasız okumalarla vakit öldürmek akıllıca olmadığı gibi zarardan başka bir şey de değildir.

Bir Müslüman için en önemli mesele, zaman bilinci kazanmak ve vakitlerini en iyi bir şekilde değerlendirmektir.¹ Allah Teâlâ'nın sevdiği ve kurtuluşa erdiğini müjdelediği insanların ilk vasfı “namazlarını huşu ile kılmaksa, ikinci vasıfları da “Lağv”dan, yani dinlerine ve dünyalarına faydası olmayan boş fikir, boş söz ve boş işlerden uzak olmalarıdır.²

Resulüllah (sav) Efendimiz de “Kişinin malayaniyi, yani faydasız boş söz ve işleri terk etmesi, Müslümanlığının güzelliğindedir” demiştir. Özellikle de okuyan, yazan alim ve

¹ Bkz. Cemal Nar, İslamlaşma Bilinci kitabında Vakit Bilinci, s. 149; Ömür Bilinci, s.153.

² Mü'minun, 2-3.

düşünürlerimiz için bu zamanı iyi kullanma ve vakti değerlendirme fevkalade önemlidir.¹

Öyleyse mecburen seçici olacağız. Binlerce, milyonlarca kitap içinde ancak çok az sayıda eseri satınalma ve okuma şansımız var. Peki ama bunlar hangileri olacaktır?

İşte burada iyi bir rehber ihtiyacı var. O rehber, o ilim dalını bilecek, o konuda yazan yazarları bilecek, kitapların özelliklerini bilecek. Hangisinin başkasına farkını bilecek. Bu ise az bir şey değildir. Yılların birikimini ister. Çok şükür ki bu tür kılavuz isanları bulmak o kadar da zor değildir. Ayrıca basın yayın, gazete, dergi veya görsel medya da bu konuda az çok bilgiler sunmaktadır.

Övünmek için değil ama tahdis-i nimet için söyleyelim ki, hamdolsun biz de yıllarımızı kitap tanımaya ve okumaya verdik. Eriştığımız eserlerin en azından içindekilerine baktık. Önsöz ve sonsözlerini okuyarak bir fikir edinmeye çalıştık. Hangi bilgiyi nerden alabileceğimizi öğrenmeye uğraştık. İlim dallarında yazılmış literatürü tanımaya ve taramaya gayret ettik. Yine de bu kitap tanıma ve tavsiye etme konusunda cesur olamıyoruz.

Ancak şunu ısrarla vurgulamak gerekir; ele geçen her şeyi yiyerek midesini çöplük yapmak ne ise, ele geçen her kitabı okumak da öyledir. Öyleyse büyük yazarlara ve klasikleşmiş önemli eserlere öncelik verilmelidir. Asırların icması bir kitabın üzerinde oluşmuşsa, onu yabana atmak ancak yabanilerin işidir. Çünkü bu büyük bir tecrübenin, hem de uzman kişilerin tecrübesinin sonunda varılmış bir karardır. Buna saygı duymayan kibirli kişiye, aldansa da yeridir, asla acınmaz.

Çok Okunan Çok Satanlar

Neler okuyacağımızı belirleyen unsurlardan birisi de “çok satanlar” listeleridir herhalde. Kimileri buna değer verir ve

¹ Bkz. Cemal Nar, Alimin Önderliği, “Alimin Zamanı” bölümü, s. 164-168.

okumalarını buralardan seçerler. Acaba bu ne derece doğru bir davranıştır? Su götürür kuşkusuz. Tartışılmaya değer.

Daha çok hangi tür kitaplar “çok satanlar” listesine giriyor acaba, dikkatli bir bakış ve değerlendirmemiz var mı bu konuda? Hangi etkenler var acaba arkasında? Buna gözü kapalı “eser değerli olduğundan” diyebiliyor muyuz? Yoksa yayınevi güçlü, dolayısıyla gazetelerde ve televizyonlarda reklamı bol olduğundan mıdır? Bir cemaatin, bir dernek veya kulübün, bir sosyal görüşün etkisi ne derece rol oynuyor dersiniz?

Benim kitaplarım ikibin, binbeşyüz ve bin adet olarak basıldı. Yayıncım onların satışında dahi güçlük çektiklerini söylüyor. Kitapların faydalı olduğuna inandıklarını ama bu tür ilmi eserlerin okunmadığını ifade ederek dert yanıyorlar. Depolarının ilmi eserlerle dolup taşıdığından, koca bir fuarda bir iki tane olsun satmayan kitaplardan dem vuruyor, yeni kitap basmaya cesaretlerinin kırıldığını anlatıyorlar.

Yıllardır “şöhret afettir” sözüne yürekten inanmış ve şöhretten kaçmışım. Şehirler arası konferanslara davet edilsem de gitmemiştim. Kendi faaliyetlerimin reklamını “riya ve süm’a” ile eşit tutmuşum. Şu anda bile kırka yakın hazır kitabım, onbeş basılı eserim var, en yakınlarım bile bilmez.

Bu huyumu ahlak ve tasavvuf kitaplarından almıştım ve doğruluğuna inanıyorum. Şöhretin kimilerini nasıl mahvettiğini de görüyorum. Pişman değilim. Ama yer yer aklıma şöyle bir soru da geliyor: “Acaba şöhreti, ilmin yayılmasına vesile olması adına istese mi idim? Kitaplarımız daha çok basılsa ve okunsa daha iyi olmaz mıydı?”

Belki haklı bir soru, ama ben “ilke korunmalı” diyerek o düşünceye pek aldırımıyorum. Fakat bir gerçek de var ki, şöhret olmuş kalemler, daha çok okunuyor. Demek ki çok satmaların altında yatan bir sebep de budur; yazarının şöhreti.

Elbette şöyle düşünmek de yerindedir: “Şöhret olan hak ediyor da oluyor. Bu iş isteme değil, hak etme işi.”

Kısmen katılıyorum. Çünkü çevremizde hak etmeyen şöhretleri de görüyorum. Bu biraz da başka sebeplerin neticesi.

Buradan “çok satanlar”a gelmek istiyorum. Kimi insanların kitap alıp okumada ölçüsüdür bu. Peki ama, doğru bir kıstas, haklı bir kriter midir bu? Bence su götürür.

Bir kere bir kitabın bin adet basması ve onun dahi bitmemesi, yazarla, kitapla alakası olacak bir şey değildir. Bu, düpedüz memleketin bilgi ve kültür seviyesinin göstergesidir. Bizde bin adet basan bir kitap, nüfusta çeyreğimiz kadar olmayan Azerbaycan’da ellibin, yüzbin basıyorsa, oturup düşünmek gerekir. Batıda kişi başına düşen yıllık kitap sayısı otuza, kırka, elliye ulaşırken, bizde bu sayı değil yılda bir, üç yılda bir kitap ise, oturup kara kara düşünmemiz gerekir.

Meselenin bir yanı okuma ve yazmadan uzak olan insanımızdır. Bir başka yanı da reklamdır. Reklamın ne kadar aldatici olduğu artık konuşulmaya değer olmayan bir konudur. Bu her meslek için de böyledir. Piyasada nice sanatkarlar vardır kimse bilmez, ama reklamı bol olan nice çömezler dünya çapında star olur. Aynı vaziyet yazarlar ve kitaplar için de geçerlidir. O kadar yaygın bir durumdur ki bu, örneklerini sergilemeye bile gerek duymuyoruz.. işte size bir misal; bu ülkede Necip Fazıl varken, Fars ve Arap aleminde ondan çok Aziz Nesin’in kitaplarının çevrilip okunmasını nasıl izah edersiniz?

Bir gün çarşıda bir esnaf dostumun yanına uğradım ziyaret niyetiyle. Bana gazetede altını çizdiği bazı kitapları gösterdi ve bunları alacağını söyledi. Olabilir dedim ben de. Ama aynı konuda çok daha güzel başka eserlerin varlığını, onlar dururken bunları almanın zarar sayılacağını anlattım. Bir yandan da düşünüyordum, acaba bu gazete reklamıyla bu kitabı alan kaç kişi vardı ki, o konuda benim tavsiye ettiklerimi hiç bilmeyeceklerdi... Bunu nasıl önleyebilirsiniz ki?

Demek kitap satışlarında reklamın önemi korkunç denecek sınırdıydı. Bir hava oluştuyordu hatta. O havadan

etkilenen niceleri de başkalarına hava atabiliyordu böylece. Bu da bir aldanma.

Bir de güçlü lobiler var kimi “çok satn kitaplar” arkasında. Dernekler, vakıflar, partiler var, uluslar arası güçler var. Bunlar kendi üyelerini daima öne çıkırıyolar. Organizelerle öne sürüyor ve çeşitli faaliyetlerle tanıtıyorlar. İnsanlar da ister istemez etkileniyorlar haliyle.

Eskilerde kalmış bir “çok sattıran” unsur da, o kitabın yasaklanması idi. Yasaklanan kitap, kendiliğinden reklam olur ve daha sonra yok satardı. Ülkede demokrasi ve ifade özgürlüğü geliştikçe böyle saçmalıklar da son buluyor galiba.

Şimdi kitapları sattıran magazindir. Diyelim bu günlerde “Ergenekon” davası var. Uyanık gazeteciler, basında çıkan haberleri tarıyor, kendilerine göre bir tertibe koyuyor ve kitaba dönüştürüyor. Malzeme bilgisayar ortamında üç beş günde toplanır, üç beş günde de yazılır, haftada bir kitap çıkarılır. Neden olmasın? Araştırmaya, incelemeye de gerek yok. Biraz beceri, biraz da cesaret, işlem tamam. Gelsin artık “yok satanlar” veya “çok satanlar” listesi. Bundan sonra çıkan reklam da, dağdan koptuğunda yumruk kadar olan karı, yürüdüğü büyütür ve şehirleri örten bir çığa dönüştürür.

Şimdilerde magazin okunuyor maalesef. İlmi eserler raflarda soluyor. Hem onun yazarı öyle bir haftada da değil, belki yıllarca okuyor, malzeme topluyor, tasnif ediyor ve nihayet yazıyor. Emek var, göz nuru var, beyin var, gönül var. Ama okuyucusu yok!...

Acı, çok acı!..

Bir Gözlem

Fatma Karabıyık Barbarosoğlu bir gözlemini anlatır: “Maltepe’de tezgâh üstü kitap bakan kızlar yatay toplumun yatay okuyucuları hakkında epey bilgi verdi bana geçen hafta. Zevk edindim; kaldırımında, ya da seyyar arabada kitap satanlara en yakın noktaya konuşturuyorum kendimi. Kim hangi kitabı alıyor, kim alıcı kim okuyucu epey bilgi sahibi oldum. Tezgâha

yaklaşan orta yaş üstü hanımları kaba bir tasnif ile ikiye ayırmak mümkün: Birinci gurup çocuğuna okul ödevi olarak verilmiş kitapları soruyor. İkinci gurup ise fizik tedavi esnasında okuyacağını söylediği pembe dizi romanların peşinde. Genç ve modayı takip eden kızlar top on listesine girmiş romanların peşinde. Bazen roman mı değil mi karıştırılabiliyor. Şöyle bir diyaloga tanık oldum mesela.

“Bak bu kitabı al. Herkes bundan bahsediyor. Şefin masasının üstünde gördüm.”

“Ay yok. O benim tarzım değil.”¹

Bir de cemaat yazarları ve kitapları var. Hele de önder konumunda ise, ne yazarsa satar. Cemaat, lider kadronun kitabını okumasa da alır. Okumasa da diyorum, bu bir bühtan değildir. Zira okusalar, liderlerini tanır ve daha çabuk kalite kazanırlar. Mevcut durumları, okumadıklarının en büyük kanıtı.

Bu cemaat yapılanmaları, meslek ve meşrepçilik, başka yazarları, başka tür kitapları okumaya da yer yer engel oluyor maalesef. Hatta “üstadımızın kitabından başak kitap okumayın” diye emreden cemaatler bile var ne yazık ki... Hiç iltifat etmedikleri bir konu vardır mesela. Bakarsınız birden o konuyu gündeme getirirler. “Neden acaba?” dersiniz. Çok geçmez belli olur; çünkü üstatları o konuda kitap yazmıştır.

Bir zamanlar çok keskin bir cemaatin içindeki imamlık yapan bir öğrencime “Bu Sistemden İslam’a” kitabımdan bir tane hediye etmiştim. Bir de tanıdığım hocalarına hediye ettim ve: “Şu on taneyi de satarsınız, hem cihad olur, hem de bana ikram” dedim. “Elbette hocam” diye aldı. Üç ay sonra camisine tekrar vardım. O öğrencim bana dedi ki: “Hocam buyurun on kitabınızı. Hocama hediyenizi ve dileğinizi sundum. Dedi ki: “Hediyeyi alıyorum. Ama şimdi okuma imkanım yok. Kendim okumadığım bir kitabı başkasına da tavsiye edemem. Hocanıza götürün iade edin.”

¹ Yeni Şafak gazetesi, 25 Haziran 2004.

Kitapları aldım ve sokakta farklı duygularla yürüyordum. Bir yanım diyordu ki, “Şununla da bir davanın lideri olacaksın, bir Hoca Efendi olacaksın. Yazık sana! Bu kitabın adına bir baksana yahu! Okumasan da altı üstü on kitap. İnsan nezaketen olsun alır, insan kazanmak için alır, gücendirmemek için alır ve parasını bir varlıklından alarak birilerine hediye eder veya bir köşeye kor. Ama böyle de kabalık olmaz ki! Biz bu birlik ve dayanışma ile mi İslam toplumunu kuracağız?”

Bir yanım da “Adam haklı. Dürüst ve ilkeli davranıyor. Kızmaya hakkın yok” diyordu. Caddede böyle duygular içinde epey yürüyünce açılmıştım, üzüntüm gitmişti ama acı hatırası zihnimden demek daha silinmemiş.

Evet, cemaatlerin yayınevleri var ve kendi adamlarının kitaplarını basarlar genellikle ve onu satarlar. Bu bakımdan da “çok satanlar” ile “çok okunanlar” her zaman aynı değildirlir.

Keşke böyle olmasa. Keşke cemaatler farklı kitaplar da okusa. Keşke önderleri bunu tavsiye etse. Ama şimdilerde bunu beklemek maalesef nafi. Oysa farklı okumanın bereketini yukarıda anlatış ve Cahız’ı buna örnek getirmiştik. Asırlar önce bilinen bir gerçek, bu gün örtülü kalmışsa, insanımız adına üzülecek çok şey var demektir.

Önyargılar Kırılmalı

Bir zamanlar Kilis’te ilköğretim öğretmenlerine branş öğretmeni olmalarını sağlayacak “din kültürü ve ahlak bilgisi” dersleri için kurs veriyoruz. Gündüz ders, akşamları seminer veya sohbet, çok tatlı ve verimli bir kurs oluyor. Ben “Akaid” derslerine giriyorum. İmanın değeri, korunması, kaybedilmesi, iman esasları, bu çağda yaşanan akidevi sorunlar vs... bunları elimde notlar ve Kur’an-ı Kerim’le anlatıyorum.

Kursiyerler arasında ciddi, vakur ve sorularıyla okuyan birisi olduğunu belli eden bir öğretmen arkadaş ayağa kalkarak dedi ki,

- Hocam sen benim tasavvuf ve sûfiler hakkındaki bütün kanaatımı yıktın, bildiklerimi bitirdin.

- Nasıl oldu bu?

- Benim bildiğim sûfiler güncel sorunlarla ilgilenmez, çağın sorunlarıyla ilgilenmez, sistem sancısı çekmezler. Bu batıl sistemde imanlar küfre düşüyormuş, inananlar mürted oluyormuş ilgilenmezler. Kur'an'ı okurlar ama manasını anlamak için okumaz, cihad nedir bilmezler. Ama sen çağın bu en büyük meselesini anlatıyorsun, laiklik ve sekülerizmin yuttuğu imandan bahsediyorsun, cihad diyorsun. Hele de elinde Kur'an-ı Kerim, ayağa kalkıp da oradan ayetleri doğrudan Arapçasıyla okuyup açıklaman var ya, bu manzara bitiriyor beni. Biz böyle bir sufi görmedik. Sen mi yanlışsın, biz mi yanlışız?

Zannetmeyin ki kendimi övmek için anlattım bunu. Yeri gelmişken canlı bir misal olsun istedim. Yine de nefsimi tezkiye etmekten Allah Teâlâ'ya sığınırım. O'nun her şeyi gördüğüne, bildiğine imanımız tamdır ve Onun huzurunda iddia hoş değildir.

Soruya gelince, aslında cevap soruda gizliydi. Güldüm sadece. Bu, farklı okumanın bir bereketi idi hamdolsun. Bunu bütün mezhepler, mezhepler ve cemaatler olarak yapmalı ve beynimizi zonklatarak ön yargılarımızı yırtmalı, peşin hükümlerimizi atmalıyız.

Sonuçta doğru kitaba ulaşmak o kadar da basit ve kolay değildir ve keşke olmasaydı ama herkes bu noktada az çok bir zaman kaybı yaşar. İşte tam da burada rehber insanlara ihtiyaç vardır. Fakat rehber dediğimiz kimseler iyi birer rehber değillerse, korktuğumuz yine fakat daha da korkunç olarak başa gelebilir.

Öyleyse ne yapmalı?

Aklı ve rehberi yan yana koymalı ve birisini ötekisine asla feda etmemeli. Buna belki bazı sufiler karşı çıkabilir ve biz de onları anlayışla karşılarız. Çünkü onların mezhebinde rehber sorgulanmaz. Mutlak teslimiyet gerekir mürşide. Ancak mürşit

kamil ise, tavsiyesinde genellikle yanılmaz inşallah. Değilse bir gün ipliği pazara çıkar ve aklı başında adamlar da bunu görür ve değerlendirirler elbette.

Hiç şüphesiz okuyan adam da rehberi kadar kendisini ve okuduklarını da önemsemeli, bir kitabı reklama aldanmadan tanımalı, okunması gerektiğine inandığı için okumalı, okudukça bir yandan yeni düşünce ufuklarına açılma, bir yandan da düşüncelerini eyleme dönüştürmede kendisini sorgulamalı, test etmelidir. Bu eylemleri kendisine ışık olacak ve yolunu aydınlatacaktır. Aynı zamanda rehberinin değerini de gösterecektir.

Sırayla Okumak

Bir başka açıdan bakıldığında şu da çok önemlidir; neleri hangi sırayla okumak? Bu da başlı başına bir ilimdir. Hem de çok faydalı bir ilim. Okumalarımızda gereken bu tertip ve düzen “olmazsa olmaz” dedirtecek kadar çok önemlidir. Bu mesele, okullardaki sınıflara benzer. Birinci sınıftan okumadan ikiye kaydetmezler öğrenciyi. Lise bitmeden üniversiteye almazlar mesela. Kitapları da buna benzetebiliriz herhalde.

Öyleyse bu ilme giden yollara girmeli, bu ilmin istasyonları sayılan mekteplerden, kütüphanelerden, yada önde giden kılavuz ve rehberlerden bu yolculuk adına yardım almalı, ders araç gereçlerinden, harita ve krokilerden yararlanmalıyız. Bunlar okuma adına inanılmaz bereketli bir eylemdir.

Ama sonuçta her ilim dalının klasikleri vardır. Okuyuculara bu açıdan yol gösteren eserler de kaleme alınmıştır sürekli zaman içinde. Daha önce söz etmiştik hatırlarsanız, İbn Nedimin’in “Fihrist”inden tutun da, “Mevzuatü'l Ülum”lar, “Keşfu'z Zünun”lar gibi genel eserler yanında her bilim dalına mahsus, mesela tefsirciler, hadisçiler, hukukçular, sufiler, edebiyatçılar, dилciler, tarihçiler, sağlıkçılar... ve eserleri hakkında yazılan kitaplara varıncaya kadar ortaya konanlar,

işimizi büyük ölçüde kolaylaştırmışlardır. Bunları araştırmak, buralardan seçmeler yapmak gerekir.

Bu tür yardım almalar için uzmanlara baş vurmalar “kişiliğimizi bulamamak” anlamına asla gelmese gerektir. Böyle bir değerlendirme ya da eleştiri, gerçekten gülünç olur.

Fakat bu düşünceyi çok da yabana atmamak gerekir. Her şeyi güzel yapan ondaki “kalite” değil midir? Akli çarşıda olan bir adamın kıldığı namaz, kalbi tekke dışında cirit atan dervişin diz çökerek yaptığı zikir, öğretmeni ders anlatırken hayalen inek güttüğü dağlarda dolaşan talebenin dersi ne kadar verimli olursa, kendini vermeden okunan cümleler de sanırım o kadar verimli ve istifadeli olur. Yani zaman ve eylem zayi olup gitmiştir.

Bu tür okumalar kendimize olduğu kadar elimizdeki kitaba ve o kitap için bize ömrünü veren yazara da bir saygısızlık sayılmaz mı? Çok yönlü bir ciddiyetsizlik, çok yönlü bir mahrumiyet...

Sırası Gelince

Bu günlerde Hayrettin Karaman Hocanın Hatıralarını okudum. Onunla beraber bazı olayları yeniden yaşadım diyebilirim. Çünkü hocanın anlattığı yetmişli yıllardan sonraki olayların eğitim, fikir ve siyasetle alakalı olanlarının içinde sayılırdık. O zamanlar “Nesil” dergisini Kayseri’de bizler getirtir ve dağıtırdık. Hocanın ilim adamlarının ve ilim yolcusu öğrencilerin siyasetle arasını mesafeli tutuşuna şahittik ve haklı da görüyorduk. Hoca, “şimdi okuyun, öğrenin, okul bittikten sonra karar verirsiniz; ya eğitim ve irşat, ya da siyaset yaparsınız” diyordu.

Evet, her bir işi sırası gelince yapmak, hikmetin ta kendisidir. Ham meyveyı dalından erken koparmak, adamı sevdiğinden ayırmak demektir elbette. Omevva yetseydi, şimdiki gibi boğazda kalarak cana mal olmaz, boğazdan yağ gibi geçerek cana can katardı.

Fakat siyasetle yoğun ilişkide olan öğrenci arkadaşlar bunu anlamıyor, “Neden şimdi ve ikisi birden değil? Bunda

Müslümanları siyasetten soğutmak veya masonlara uşak etmek hinliği var” diyorlardı. Hatta bazı sevgili kardeşlerimiz bize, “iyisiniz hoşsunuz da, bir de şu adamlara alet olmasanız” diyorlardı.

Hayrettin Karaman Hocaya siyaset bu yüzden tavır alırken, “Süleymancı” kardeşlerimiz “İmam Hatip Liselidir” diye, bazı hocalar da “Müçtehit taslağı”, “mezhepsiz” diye karşı çıkıyorlardı. Biz de eserlerine ve beyanlarına bakıyor ve hayretler içinde kalıyorduk ve “bu mücadele niye?” diye soruyorduk...

Bugün bir başka hatırat okuyordum. Ali Ulvî Kurucu merhumun hatıraları. Bu kitabı her Müslüman genç mutlaka okumalıdır. Bir yandan ilim, fikir, hizmet aşkı ve dava adamlığının maceraları ile okumanın tadına doyum olmazken, bir yandan da yakın tarihimizi canlı örneklerle öğreneceklerdir. Sadece bunlar da değil, ilim adamı nasıl olur, nasıl yetişir, nasıl bir dava adamı olunur, hizmet etmenin usul ve adabı, zaman ve zemini, çile ve fedakarlık, Allah aşkı, Peygamber sevgisi, ümmet bilinci, yakın tarihin ricali... yani tam bir hazine.

Orada bir yerde söz, önce okumak, bilgi sahibi olmaktan, sonra iş yapmaktan açılmıştı. Söz sahibi Namık Kemal. Dinleyen Bereketzade İsmail Hakkı. Ondan da nakleden Hüseyin Siret. O da Şeyhülislâm Mustafa Sabri Efendiye anlatırken, yanında bulunan Ali Ulvi Kurucu hatıralarına dercetmiş. Okuyalım efendim:

“Sultan Murat, yani Fatih'in babası, oğlunda, küçük yaşında, fevkalâdelik görmüş. Hususi hocalar tutarak yetiştirmek istemiş. Zamanın âlim, arif, mutemed zatlarından, oğluna ders aldirmaya başlamış.

Bu hoca efendiler arasında bulunan meşhur Molla Gürânî ile Fatih arasında geçen bir hâdise benim gözümü korkuttu. "Böyle kimselerin tarih-i hayatı nasıl yazılır?" diye endişeye kapıldım.

Şehzadenin hocaları da, bizim halkın evlâdını hocalara teslim ederken dediği gibi: Eti senin, kemiği benim, usulüyle

tam salahiyetle ve sahiplenerek Fatih'in talim ve terbiyesiyle meşgul olmaya başlamışlar.

Bir gün Şehzade yatsıdan sonra Molla Gürânî'den ders okuyup yatmak için odasına çekilmiş. Fakat hocası, gece teheccüd namazına kalktığında, onun odasındaki ışığın yandığını görmüş ve meraklanarak kapısına gitmiş, çalmış.

- Hayırdır inşaallah şehzadem, rahatsız mısınız?" diye sorunca, Fatih'ten:

- Hayır hocam, iyiyim, uykum gelmedi, ders çalışıyorum, cevabını almış.

- Girebilir miyim? deyip;

- Buyurun denilince, odaya girmiş ve bakmış ki yatağın üzerinde, yerde, rahlesinin üzerinde derse ait olmayan, haritalar, resimler plan gibi şeyler var.

Bunların ne olduğunu sorunca, Fatih; bunun bir sır olarak kalması şartıyla söyleyebileceğini şart koşmuş. Sözü alınca şöyle demiş:

- Hocam, sahabe-i kiramdan beri Müslümanlar tarafından Kostantmopolis kuşatılır da niçin alınmaz? Fethetmek için yapmak lâzımdır? Hatırıma bazı şeyler geldi, onları kaydettim. Plan miisveddeleri yapıyorum.

Bunun üzerine Molla Gürânî, der ki:

- Şehzadem, Peygamber-i Zîşân'ın müjdelediği o mübarek şehri fethedecek kumandanın, talebem olması, benim için de şereftir... Fakat bu fethi müjdeleyen zat, Muhammed Mustafa sallallahü aleyhi ve sellemdir. Peygamberdir. Demek ki Allah vahyini tebliğ eden bir insandır. Binaenaleyh, Allah'ın vahyi ve emri ile hareket eden, konuşan, söyleyen bu büyük insan, cahil bir insanı methetmez. Mısır, Şam, Yemen, bütün iklimler alındığı gibi, Konstanrniyye şehri de fetholunacaktır ve Onu fetheden ordu ne güzel ordudur ve o ordunun kumandı ne güzel kumandandır... Câhil bir kumandana, Peygamber-i Zîşân, ne güzel kumandan, demez. Böyle bir kumandan da zaten o fethi muvaffak olamaz. Demek ki, şehzadem, şimdi ders yerine bu fikir ve planlarla uğraşırsan, tahsilin yarım kalır. Hem ilmin

tamam olmaz, hem de fethe nail olamazsın. Onun için, inşallah, şimdi başladığımız dersleri bitirelim, icazetnamelerini al; bu işlere ondan sonra muvaffak olursun.

Hocası Molla Gürani'nin bu âkilâne, arifane, müdebbirane sözleri üzerine, Şehzade Fatih de, karaladığı kâğıtları kaldırır ve ilim tahsiline devam eder... Sonrası malum..."¹

Önceliği İyi Tespit

Zaman o günlerde Molla Gürani'yi, bu günlerde de Hayrettin Karaman'ı haklı çıkardı. O günlerin haklısı malum, bu günlere gelince, Yaşar Akçakoyun dostumuzun anlattıkları da bize ışık tutar mahiyettedir. Bir gün sohbette şöyle demişti:

“Şimdi tefsir ilminde Prof. Dr. olan Sadık Kılıç samimi bir sınıf arkadaşımızdı. İlahiyata o düz liseden, biz İmam Hatip Lisesinden gelmiştik. Yani o lisede Arapça ve diğer dini dersler almamıştı, biz almıştık. Buna rağmen o çok çalıştı, bizi geçti. Biz “cihat” diye sokaklara yazı yazmaya, parti mitinglerine katılmaya giderdik, o derse çalışır, dil öğrenirdi. “Benim cihadım da böyle olsun” derdi. O tefsirden Profesör oldu, biz sıradan bir öğretmen kaldık. Anladık ki onun cihadı daha mübarekmiş.”

Acı Tecrübeler

Yine İmam Hatipte bir çok öğrencimiz çok çalışkan ve başarılı iken ve biz kendilerinden büyük ilmi çalışmalara ve insanlığa üstün hizmetler beklerken, maalesef kendilerine iyi niyetli gibi uzatılan yanlış ellere sarılarak bazı aşırı hizip ve hareketlere karıştılar, kitabı, fikri ve ilmi bir yana atarak harekete geçtiler. Sonunda heyecanlarını kontrol edemeyerek

¹ Ali Ulvi Kurucu, Hatıralar II, 69–70. Kaynak y. İzmir, 2007.

aşırı adamların arasında kaybolup gittiler. Kimi sokaklarda kaldı, kimisi yıllarca yok yere hapislerde yattı.

Onlardan birçoğuna nasihat ettim, dinlemediler. Hatta simalarında ve bakışlarında bana karşı “vay zavallı” der gibi işaretler vardı. Yine de uyarmaya çalıştım. Hatta birinde yanımda bulunan bir öğretmen arkadaş, öğrenci ibret almadan o havada gidince, biraz da kızar gibi şöyle demişti: “Yahu sen ne sabırlı adamsın? Çocuk sana istihza ile bıyık altından gülüyor, sen hala ona öğüt veriyorsun, bu nasıl olur? Vallahi o çocuğu tokatlamamak için kendimi zor tuttum. Koskoca hocası kendisine nasihat ediyor, o ise sırtıyor...”

O yavrumuz da tokadı başka yerden, adaletsiz yargıdan yedi ve yok yere yıllarca ceza evinde yattı maalesef. Kader adalet edermiş. Aslında esas tokat ilahi idi ama bizler ne onu, ne de cezadaki sır ve hikmeti anlamadık.

En son olarak İlahiyatta okuyan bir genç geldi yanıma. Filistin’e gidip savaşacakmış. Sordum, daha okul bitmemiş. Tez almış, o da bitmemiş. Arapça öğrenilmemiş. Tuttuğu her iş yarım. Ya nefesine mağlup farkında değil, yada farkında ama bunu itiraf edemiyor. Kendini savunmak için bir şeyler yapması gerekiyor. Dedğine göre “şimdi cihat vaktiymiş, dünya Müslümanları ezilirken bir şeyler yapmak gerekmiş.” İyi de, senin gibi tahsiline devam eden bir talebe için yapılması gereken ne? Herkes aynı işi mi yapacak? Bir görev dağılımı olmayacak mı? Eğer olacaksa, talebeye bilfiil savaşmak mı düşer?

Filistin’e gidecekmış. Soruyorum,

- Askerlik yaptın mı?
- Yok.
- Silah kullanmasını bilir misin?
- Yok!
- Sana orada ihtiyaç var mıymış?
- Bilmiyorum.
- Annen baban haberdar mı?
- Yok.
- Rızaları var mı??

- Yok.
- İzin isteyecek misin?
- Yok.
- Masrafını karşılayabilecek misin?
- Yok.

- Arkadaşım gitme. Sen orada onlara yardım yerine, yük olursun, hatta başlarına bela olursun. Sonra adamlar “bizim savaşıya ihtiyacımız yok” diyorlar. Otur, çalış, ilim öğren, dil öğren, yazı yaz, medyada konuş ve adamların kutsal davalarını dünyaya duyur. Kamu oyu oluştur. Yardım topla ve ulaştır. Esas hizmet budur, canını severim yığdım, şimdi senden istenen budur, sen onu yap. Değilse hayat boyu pişman olabilirsin.

İlim işini zevke dönüştüremeyen tembel ruhlar, Allah-u a’lem macera aramak için bu tür işlere tevessül ediyorlar. Bu bizimki de arkadaşlarıyla yola çıkıyorlar ama daha ikinci ülke sınırında yakalanıyor, zindana atılıyorlar. Ana babalar habersiz, ağlıyorlar. Aylar sonra zindandan bir haber geliyor. Birileri gidip alıyor onları ve ülkelerine getiriyorlar.

Bir zaman sonra yine kayıp. Anası ağlamaktan hasta olmuş, bitimiş tükenmiş. Durmadan ilaç kullanıyor tedavi için. Babası anlatırken bazen duruyor. Devam edemiyor konuşmasına. Bir telefon gelmiş, “ben Pakistan’da okuyorum, merak etmeyin” diye. Ama adres vermiyor. Ana babası inanmıyor tabi. “Burada tahsil yok mu?” diyorlar. “Resmisini beğenmiyorsa, özel tahsil yapsın. Niye Pakistan? Allah bilir nerede?” diyorlar.

Bu bizimkisi ise kendi aklını beğenmiş, ne kimseyi beğeniyor, ne de dinliyor. Kendince Allah rızası peşinde. Acaba? Allah Teâlâ’nın ve Resülünün rızası böylemi acaba?

Erken Ötenler

Atalar “erken öten horozun başı kesilir” demişler. Aslında bu “bir işi vaktinde yapmayı” çok güzel anlatan bir atasözümüzdür. Vaktinde yapılmayan iyi işler, özündeki hikmeti yitirir ve iyi iken kötü olur, yarar yerine zarar getirir.

Toplumsal olaylarda da öyledir. Zamanından önce hareket, ham meyveyı koparıp yemek gibi boğaza oturur. Oysa insanı boğan bu tatsız tutsuz meyva, zamanı beklenseydi boğazdan yağ gibi geçecek ve ağızda bal gibi bir tat bırakacaktı.

İnsanlar da önce ilim ve hikmet ile, sabır ve sebat ile kendini hayat imtihanına hazırlamaladırlar. İslam davası da böyledir. Bir Müslüman önce dinini iyi öğrenmeli, ihlas ve samimiyetle yaşamalı, sonra da başkalarına anlatmalı, kurallarına uygun yöntemlerle insanları davet etmeli, belli bir sayı ve olgunluğa erişildiğinde İslam'ı hayata hakim kılmak için maddî ve manevî bütün yönleriyle cihat etmelidir. Bu hususta bireysel davetten toplumsal davete doğru her aşama kendi içinde tutarlı götürülmeli, merdiven basamakları tek tek çıkılmalı, acelecilikten kaçınılmalı, nefsin ve düşmanın oyun ve tahriklerine kapılmamalıdır.

Bu konuda bireysel ve toplumsal iki örnek verelim. Bireysel örnekleri bir çok öğrencimde gördüm. Biz okullarda öğretmen olarak haliyle sakal bırakamıyoruz. Pantolon ve ceket giymek, kravat takmak mecburiyetinde kalıyoruz. Ama öğrencimizi yetiştirmek için hem müfredat gereği, hem de asla vazgeçilmez akaid, fıkıh, tefsir, hadis, usûl, siyer, dinler tarihi, hitabet, Arapça öğretmeye çalışıyoruz. Bu arada çaktırmadan çağdaş sorunlara değiniyor, bir sistem olarak İslam'ı anlatıyor, yürürlükteki sistemlerle onu karşılaştırarak üstünlüklerini anlatıyor, İslam karşıtı düzenler hakkında bilgi veriyoruz. Davamızı anlatıyor ve dava adamlarımızı tanıtmaya çalışıyoruz. Büyük Doğu, Diriliş, Maveria, Sebil, Tevhid, Şura, Hareket, Düşünce, Altınoluk, İslam Mecmuası ve daha bir çok dergiyi, Said Nursi, Mehmet Akif, Necip Fazıl, Sezai Karakoç, Hayrettin Karaman, Ali Bulaç, Ahmet Taşgetiren ve benzeri yerli yazarları, Seyyid ve Muhammed Kutup kardeşler, Hasan el-Benna, Ebu'l Hasan Ali en-Nedvî, Mevdudi, Hamidullah, Mustafa Sibaî, Said Havva, Malik b. Nebi... gibi sınır ötesi yazarları eserleri ve düşünceleri ile tanıtmaya çalışıyoruz. Uğraşıp didiniyoruz.

Bizim zavallı öğrencimiz kendisi için bu çırpınışları görmüyor, dışarıda sünnet üzere ne güzel sakal bırakmış, sarık sarmış, cüppe giymiş ve ağzından cihat düşmeyen, ama İslam'ı da, sistemi de, dünyayı da bizim kadar bilemeyen, değerlendiremeyen adamları bize üstün tutuyor.

Varsın tutsun, mesele değil, hatta bunda fayda da olabilir. Daha da gelişirler. Ama bir bakıyoruz ki, öğrencimiz, canımız ciğerimiz bizden kopuyor. Çünkü o yeterli bilgi ve kültürden mahrum adamlar, “sizin hocalarınız düzenin adamlarıdır. İslam için değil, maaş için çalışırlar. Maaş olmazsa asla hizmet etmezler. Allah sakal bırak diyor, düzen kes diyor. Bunlar kime itaat ediyorlar? Bunlar hoca değil, bel'amdırlar. Tağuta kulluk ediyorlar...” diyorlar. Çocuklar da haliyle etkileniyorlar.

Sözüm hak edene elbette, Allah'tan korkmaz, kulundan utanmaz, baştan ayağa gurur, kibir, enaniyet, ucup dolu, şan ve şöhret budalası bu adamlar, en iyi yavrularımızı alıyor ve bize muğber hale getiriyorlar. Artık ağzımızla kuş tutsak yavrularımız bizi dinlemiyorlar. Çünkü onlar “İslamî Hareket”i başlatmışlar, safları belirlemişler, tağutlarla açıktan savaşıyorlar. Biz ise korkak ve ürkek adamlarız ve tağutî düzenlerle işbirlikçileriz.

Dere tepe dümdüz gidiyorlar. Kendilerinden evvel kimler ne hizmetler yapmışlar, tanımıyorlar. Sanki İslamî Hareket kendileri ile başlamıştır. Karşılarındaki düşmanı da tanımıyorlar, onun gücünü, entrikasını, kanunsuzluğunu, zalimliğini de tanımıyorlar. Dini de tanımıyorlar. Bir lise seviyesinde okudukları bilgilerle millete allame kesiliyorlar.

Bir gün benim hadis dersinden zayıf alan, aslında çok sevdiğim ama göstermelik kızdığım, iyi huylu temiz fitratlı bir delikanlıyı, sarığını sarmış, cüppesini giymiş ve şeyhulislam tavrıyla oturmuş millete “Riyazu's Salihin”den “hadis dersleri” verdiğini görmeyeyim mi? Merakla dinledim. Nice çamlar deviriyordu. Ders bitince yanıma geldi, elimi öpmek istedi, adetim vechile vermedim ve sordum:

- Bu ne haldir?

Ne dese beğenirsiniz?

- Aslında sizin olduğunuz yerde hadis dersi verip vaaz etmem ayıp oldu ama, ne yapalım, sizler yapmayınca iş bize düştü.

Hayatta bir çok kere “ağzının payını vermek” icabeden yer geliyor ama, biz nezaketi elden bırakmama ve gönül kırmama adına “Ya Selam” diyerek içimize atıyoruz.

Oysa ben o camide her Cuma namazı öncesi vaaz veriyordum, tefsir drsleri yapıyordum. Zavallının haberi var mıydı acaba?

Peki sonra ne oldu?

O çocuk da okulu bitirmeden terk etti gitti. Kimbilir şimdi nerelerde sürünüyor.

Biz bu yavruları karşımıza alıp konuştuğumuzda bize aşağıladıklarını gösteren bir sırtıma ile bakıyorlar. “Sizi gidi düzenbazlar sizi. Siz ancak maaşı alır, keyfinize bakarsınız. Korkak hainler. Biz asla sizin gibi zavallı olmayacağız” der gibi tavır alıyorlar.

Biz, “önce okuyun, peteğinizi doldurun, sonra hizmet edersiniz” dedikçe onlar “ne zamana kadar sürecek bu konuşma! Konuşma devri bitti, artık eylem zamanı” dediler.

Derken bir bakıyoruz, ders bir kenara atılmış, okumanın yerini eylem almış, mantıksız bir hareket içine girilmiş, toplumdan koparak marjinalleşilmiş, uçlarda dolaşan aşırı bir hareket haline gelmişlerdir. Toydurlar tabi, aralarında cirit atan istihbarattan ve yönlendirmelerden, tesadüfmüş gibi gelen adam ve yardımlardan, hatta silahlardan hiç haberleri olmaz. Bir gün kıyama kalkacak, tağuti rejimi yıkacak, yerine Tevhidî İslam’ı yerleştireceklerdir. İşler bu kadar basittir.

Ama birileri, hem de içlerinde bütün sırlarını bilen birileri bir yere bir bomba atar, bütün bu mücahitler daha ne olduklarını anlamadan evlerinden tek tek alınırlar, üstelik kendilerine nispet edilen bir sürü silah, mermi, bomba ve uyuşturucu ile...

Her biri bir sürü işkenceden sonra on yıl, onbeş yıl, yirmi yıl ceza alırlar ve bir şeyler yapamadan biterler. Sistem pire gibi ufalayıp ezmekten zevk alır onları. Hem de behre gösterip başkalarına örnek olarak sunmak için adaleti katleder, yargıyı istismar eder, cezanın en üst sınırını fazlasıyla veriler.

Arkalarından ağlamak yine bize düşer. Bir yanda kaybettiğimiz insanlara, bir yanda zayı olan emeklere, bir yanda birbirine düşen, ya zindanlarda çürüyen, ya yurt dışında bitip tükenen kardeşlere ağlamak da bize düşer...

Oysa bu hareketler daha önceki alimlerce tartışılmış, hareket bir üsüle bağlanmış, milletin değişimi zarureti bildirilmiş, tepeden imceciliğin ancak münafık çıkardığı ve istenen bir şey olmadığı, başarı için cemiyette belli bir yüzdenin canını ve malını davasına kurban edecek kıvama gelme gereği Kur'an-ı Kerim ve sünnet-i seniyyece tesbit edilmiş idi. Amerika'yı yeniden keşfe ne gerek vardı? Bunu bilemeyen adam, nasıl dava adamı olarak bir hareketi götürebilirdi?

Maalesef kimi insanlar, "Müslümanlar korkak, cihattan kaçıyor, siz de oturuyorsunuz, böyle olmaz, harekete geçmeliyiz, cihada destek vermelisiniz" vs. gibi bir sürü tahrik edici ve kışkırtıcı laflarla herkesi suçlarlar. Onlarla daha önce tartışmaktan usandım ve artık şunu söylüyorum:

"Önden buyurun efendim!"

Ya da "siz kaç kafir öldürdünüz?"

Balonları anında oracıkta sönuveriyor...

Halbuki Resulullah (sav) Efendimizin davet metodu ortada. Biz onu mu alacağız, yoksa terörist yöntemle çalışan komünist, Marksist, Leninist, falanist, Filanist yöntemleri mi?

Allah akıllar versin, hidayet ve istikametinden ayırmasın. Amin, ya Rabbel âlemin.

Kıyam Zamanı

Evet, her şey belli bir sırayladır. Önce ilim gerekir. Neyi, niçin, nasıl yapacağız, bunu bilmek gerekir.

Bir Müslüman ne zaman kıyama kalkar?

İslam fıkhi bunu da incelemiştir. Acaba kaç kişi bunu bilerek bir hareket götürür?

Biz bu konuları “İslam’da Devlet ve Siyaset” kitabımızda enine boyuna işledik. “İlim ve İktidar” kitabımızda da bir özet çıkardık. Konuyla ilgili o özeti de bir özeti faydalı olur ümidiyle buraya almak isteriz.

“Bir İslam Devletinde kafir, zalim ve fasık olan halifenin azledilmesi gereğinde bir ihtilaf yoktur. Sorun bunun nasıl yapılacağıdır... Tartışılan asıl nokta, halife azil karşısında direnirse ne yapılacağıdır. Böyle zalim halifeye karşı ayaklanmak ve silah çekmek caiz midir?”

Bu soruya İslam hukukunda üç ayrı icthadla cevap verilmiştir:

1-Devrimci Görüş: Buna başkaldırı, kıyam, huruc da denilmiştir. Hariciler, kısmen Mutezile ile Şiadan Zeydiyye, İsmailiyye, Keysaniyye'nin görüşü olarak bilinir. Kapsamlı ve köklü bir değişim için netice neye mal olursa olsun, fasık halifeye karşı ayaklanılır ve azledilir.

2-Sabırcı Görüş: Ehli sünnetin çoğunluğu ve İmamiye Şia'sının görüşleri olarak bilinir. Zalim imamın durumu bilinmekle beraber düzeltmek için her hangi bir iradi müdahalede bulunulmayacak, kalben sevilme ve buğzedilse bile isyan edilmeyerek günah olmayan yerlerde itaata devam edilecek, şahsa yapılan zulme sabredilecektir.

Özellikle belirtelim ki, bu itaat, asla halifenin dine aykırı emirlerine itaat değildir. Zira "Halika (yaratıcıya) isyan olan konuda mahluka itaat yoktur" ve "İtaat marufadır" hadisleri bu konuda kesin bir katedir. Ama isyan ve savaş da değildir. Bugünlerde “demokratik muhalefet” de denildiği gibi buna bir bakıma “pasif direniş” ve “sivil itaatsızlık” kavramlarının fiilen uygulanması da denilebilir.

3-Temkinli Görüş: Ebu Hanife ve Mutezile'den bazılarının görüşüdür. Bekleme, gözetme, fırsat kollama, başarı şartlarını arama, şartların oluşmadığı durumlarda sabırla

bekleme, şartların oluştuğu anda da kıyam ederek halifeyi makamından azletme anlamındadır. Buna göre eğer ellerinde yeterli g¼ç ve kuvvet varsa ve isyan b¼y¼k bir zarara sebep olmayacaksa yapılmalı, zalim, fasık bir halifeye itaat edilmemelidir. Bunlara göre, ayaklanmanın ve silah çekmenin doğuracağı zararlar, g¼nahkar ve zalim devlet başkanının g¼reve devam etmesindeki zarar karşılaştırılıp, bu iki zarardan hangisi daha az ve hafif ise onu tercih etmek gerekir.¹

Temkinci (temekk¼n) g¼r¼ř¼, devrim ile sabır arasında bir orta yoldur. Bir yandan sabırdır ama, aynı zamanda harekete geçmeye hazır, içinde d¼zeltme için m¼dahale arzusunu taşıyan bir sabırdır. Bir yandan da başarıyı m¼mk¼n kılan g¼ç ve kudretin toplanmasını bekleyen "gizli" bir devrimdir.²

Bir gerçeği tekrar vurgulayalım; b¼t¼n bu g¼r¼řlerin ortak bir yanı vardır: Şekli ve biçimi değişik olsa bile zalim, fasık ve g¼nahkar başkana takınılan ortak tavır ve tepki; ret ve buğzdur.”³

Asım’ın Nesli

Kendisinden önce İslam ve ¼mmete hizmet edenleri bile tanımayan ve yukarıda anlatıldığı gibi bu ¼lkede “İslamî Hareket”i şahsının başlattığını sanan zavallılara, M. Akif Ersoy’ın “Asım” şiirini hatırlatırım. Bizim gençlik yıllarımızda okullarda tiyatro olarak oynanan bu uzun ve harika şiirinin sonunda Cemalettin Afkanî ile oğrencisi olarak tanınan eski Mısır M¼ft¼s¼ Muhammed Abduh’un bir m¼nazarası anlatılır ve bu m¼nasebetle bizim de konumuz olan mesele enine boyuna işlenir:

¹ M.Ziyauddin Rayyis a.e.g. s. 450-457; Nevin Abdulhalik Mustafa, İslam Siyasi D¼ř¼ncesinde Muhalefet, s. 183 vd.; H. Karaman, Anahatlarıyla İslam Hukuku, 1/201; Ahmet Akg¼nd¼z, a.e.g. 2 /216-217; Nebhani, a.e.g. s. 475 vd; Abdulkadir Udeh, a.e.g. 4/196 vd; Mevdudi, Hilafet ve Saltanat, s. 387-390; İbn Abidin, 4/263-264

² Nevin A. Mustafa a.e.g. s. 186

³ Cemal Nar, İlim Ve İktidar, s. 84-85.

- Şimdi Âsım, edebiyâtı bırak, bir tarafa;
Daha ciddî işimiz var, geçelim başka lâfa.
Gâlibâ söylediğim yoktu? Evet, hiç yoktu:
Mısır'ın en muhteşem üstâdı Muhammed Abduh,
Konuşurken neye dâirse Cemâleddin'le;
Der ki tilmîzine Afgan'lı:

"Muhammed, dinle!

*İnkılâb istiyorum, başka değil, hem çabucak.
Öne bizler düşüp İslâm'ı da kaldırmazsak,
Nazariyyât ile bir şeyler olur zannetme...
O berâhîni de artık yetişir dinletme!
Çünkü muhtâc-ı tezâhür değil isti'dâdın... "*
*- "Şüphe yok, hakk-ı semûhîleri var Üstâdın...
Gidelim bir yere, hattâ şu bizim Sûdân'a;
Yeni bir medrese te'sîs edelim urbâna.
Daha üç beş de faziletli mücâhid bulalım,
Nesli tehzîb ile, i'lâ ile meşgûl olalım.
Çıkarıp gönderelim, hâsılı, Şeyhim, yer yer,
Oradan âlem-i İslâm'a Cemâleddin'ler... "*
*- "Bu, fakat, yirmi yıl ister ki kolay görmüyorum...
Yirmi günlük işe bak sen!"*
- "Kulunuz ma'zûrum. "

Kıssadan hisse çıkarsak mı, ne dersin Âsım!
Anlıyorsun ya, zarar yok daha iyi anlaşalım:
İnkılâb istiyorum ben de, fakat, Abduh gibi...
Yoksa, ellerde kör âlet efeler tertîbi,
Bâbîâlî'leri basmak, adam asmakla değil.
Çek bu işten bütün ihvânını, kendin de çekil.
Gezmeyin ortada, oğlum, sokulun bir sapaya,
Varsa imkânı, yarın avdet edin Avrupa'ya.
- Amca Bey!

- Nâfile Âsım, seni hiç dinlemeyiz...!
Çünkü sen bir kişisin, biz bakalım öyle miyiz?

Ben... baban... sonra Melek... Tutturamazsın ne desen...
Hadi tahsîlini ikmâle tez elden, hadi sen!
Çünkü milletlerin ikbâli için, evlâdım,
Ma'rifet, bir de fazîlet... İki kudret lâzım.
Ma'rifet, ilkin, ahâlîye sa'âdet verecek
Bütün esbâbı taşır; sonra fazîlet gelerek
O birikmiş duran esbâbı alır, memleketin
Hayr-ı i'lâsına tahsîs ile sarf etmek için.
Ma'rifet kudreti olmazsa bir ümmette eğer,
Tek fazîletle teâli edemez, za'fa düşer.
İbtidâîliğe mahsûs olan âvâre sükûn,
Çöker a'sâbına. Artık o da bundan memnûn!
Ma'rifet, farz edelim, var da, fazîlet mefkûd...
Bir felâket ki cemâ'atler için, nâ-mahdûd.
Beşerin rûhunu tesmîm edecek karha budur;
Ne musîbettir o: Tâunlara rahmet okutur!
Bizler, edvâr-ı fazîletleri cidden parlak
Bir büyük milletin evlâdıyız, oğlum, ancak
O fazîlet son üç asrın yürüyen ilmiyle,
Birleşip gitmedi; battıkça da ümmet cehle,
Bünyevî kudreti günden güne meflûc olarak,
Bir düşüş düştü ki: Davransa da, sarsak sarsak.
Garb'ın emriyle yatıp kalkmaya artık mahkûm;
Çünkü hâkim yaşatan Şevket-i fenden mahrûm.
Biz, evet, hasmımızın kudret-i irfânından,
Bînasîbiz de o yüzden bu şerefsiz hüsrân.
Sonra, a'sâra süren haybeti çekmekle, bugün,
O fazîlet bile hissiz, hareketsiz, ölgün.
Şimdi, Âsım, bana müfrit de, ne istersen de,
Ma'rifetten de cüdâ, Şark o fazîletten de.
Lâkin ister misin, oğlum, mütesellî olmak:
İctimâî bütün âmillere, kudretlere bak.
Bunların herbirinin kuvveti, mâzîye inen,
Kökü mikdârı olur; çünkü bu âmillerden,
En derin köklüsü en sağlamı, en hâkimidir.

Şimdi, sen bizdeki kudretleri eşsen bir bir,
Göreceksin ki: Bu millette fazîlet en uzun,
En derin köklere yaslanmada; hem sonra onun,
Bir mübârek suyu var, hiç kurumaz: Dîn-i mübîn.
Hâdisât etmesin oğlum, seni aslâ bedbîn....
İki üç balta ayırmaz bizi mâzîmizden.
Ağacın kökleri mâdem ki derindir cidden,
Dalı kopmuş, ne olur? Gövdesi gitmiş ne zarar?
O, bakarsın, yine üstündeki edvârı yarar,
Yükselir, fışkırıp, âfâk-ı perîşânımıza;
Yine bin vâha serer kavrulan îmânımıza.
Vâkiâ ortada yüzlerce mesâvî yüzüyor;
Sen bu kâbüsu bütün şerre değil, hayra da yor.
Çünkü yoktur birinin kalb-i cemâ'atte yeri;
Arasan: Hepsi beş on maskara ferdin hüneri!
Bu cihetten, hani, hiç yılmasın, oğlum, gözünüz;
Sâde Garb'ın, yalnız ilmine dönsün yüzünüz.
O çocuklarla beraber, gece gündüz, didinin;
Giden üç yüz senelik ilmi sık elden edinin.
Fen diyârında sızan nâ-mütenâhî pınarı,
Hem için, hem getirin yurda o nâfi'suları.
Aynı menba'ları ihyâ için artık burada,
Kafanız işlesin, oğlum, kanal olsun arada.

Sen geçenlerde demiştin ki:

" Yazık hâlâ biz,

Dünkü ilmin bile bîgânesiyiz, câhiliyiz.

İşte fikdânı bu ihmâl edilen ma'rifetin

Nesli bir acze düşünmüş ki, bugün, memleketin,

Bir yığın kuvveti var, hem ne tabî'î de, henüz,

Biz o kuvvetlere eller gibi hâkim değiliz!

Yarının ilmi nedir, halbuki? Gâyet müdhiş:

"Maddenin kudret-i zerriyyesi" uğraştı iş.

O yaman kudrete hâkim olabilsen diyerek

Sarf edip durmada birçok kafa binlerce emek.

*Onu bir buldu mu, artık bu zemin: Başka zemin.
Çünkü bir damla kömürden edecekler te'min,
Öyle milyonla değil, nâ-mütenâhî kudret!.. "*

İbret al kendi sözünden, aman oğlum, gayret!
Bir yılın var daha zannımca?

- Evet.

- Bak ne kolay!

Lakin ihvan-ı kiramin?

- Çoğunun altışar ay.

- Hep giderler ya, berâberce?

- Hepsinin mesleği sağlam mı?

- Evet, müsbet ulûm.

- İnkılâbın yolu mâdem ki bu yoldur yalnız,
"Nerdesin hey gidi Berlin?" diyerek yollanınız.

Altı ay, bir sene gayret size eğlence demek...

Siz ki yıllarca neler çekmediniz, hem gülerek!

Hani, bir ömre bedeldir şu geçen her gününüz;

Bir gün evvel gidiniz, bir saat evvel dönünüz.

Şark'ın âgûşu açıktır o zaman işte size;

O zaman varmanın imkânı olur gâyenize;

O zaman dinlerim artık seni, Asım, bol bol...

- Yarın akşam gideriz.

- Öyle mi? Berhurdâr ol.”¹

Kitapsız Kalmamalı

Son devrin Mevlevî Şeyhlerinden Albay Şefik Can Efendi anlatıyor: “1964 senesinde Konya’ya tayinim çıktı. Üstadımızın (Mahmud Sami Ramazanoğlu’nu kastediyor) yanına giderek durumu arzettim, elini öperek izin istedim.

¹ M. Akif Ersoy, Safahat, Asım, s.440 - 444

-Sizin için hayırlı olur, Konya’da bizim dostlarımız çoktur, dediler. Dışçı Mehmet Efendi, Yorgancı Salih efendi gibi bazı isimler saydılar. Bir de:

- Okumak için hangi kitapları götürüyorsun? diye sordu.

-Efendim, Mesnevî ve Abdülkadir Geylanî hazretlerinin Sohbetler’ini, dedim.

-İyi, iyi birde Kuşeyrî Risâlesi’ni al, dedi.

Vedalaşarak yanlarından ayrıldım.”¹

Mesnevi malum Mevlanâ’nın muazzam ve muhteşem eseri. Bir şah eser. Abdulkadir Geylanî’nin sohbetlerini içeren kitabının orijinal adı “el-Fethu’r Rabbanî”dir ve bildiğim kadarıyla hem Abdulkadir Akççek, hem de Yaman Arıkan tarafından Türkçe’ye tercüme edilmiştir. M. Es’ad Erbilî ve Said Nursî bu kitabı çok beğenir ve tavsiye ederler. Gerçekten de etkili bir kitap.

Bilindiği gibi “Kuşeyri Risalesi”, tıpkı Gazalî’nin “İhya”sı gibi şeriata dayalı ve dengeli bir tasavvufu anlatır. Sami Efendinin o kitabı tavsiyesi – haddim değil ama - elbetteki çok yerindedir ve sevindiricidir. Sami Efendi ömrü boyunca şeriattan tabiri caizse kıl kadar ayrılmamış bir aziz insan, bir sûfi sultandır.

Sırf O’nun bir hatırasını yansıtmayı açısından, konumuzu doğrudan ilgilendirmese de, Şefik Can merhumun yukarıdaki sözlerinin devamını aktaralım:

“Sami Efendi ‘İyi, iyi birde Kuşeyrî Risâlesi’ni al’ dedi. Vedalaşarak yanlarından ayrıldım. Fakat harcırahı alamadığım için Konya’ya gidişim beş-on gün gecikti. Bu süre zarfında Sami Efendi’yi görmek istiyordum, fakat kendisiyle vedalaştığım için de yanına gidemiyordum. Ziyaretine niyetlendiğim zaman kendi kendime; ‘Konya’ya gitmek için vedalaştın, on beş gün oldu hala İstanbul’dasın’ diye söyleniyordum.

¹ Tasavvuf Dergisi, sayı 14. s. 836.

O zaman oturduğum evi boşaltmışım, nasıl olsa yolcuymuş diye yatağımı yorganımı toplamışım. Muvakkat bir zaman için Kanlıca'daki bir dostumun evinde kalıyorum. Bir gün bir iş dolayısıyla dolmuşla Kadıköy'e gidiyordum. İçime yine Sami Efendi hazretlerinin ateşi düştü. Kendime hakim değilmişim gibi bir gizli kuvvet beni çekti ve Üsküdar'da dolmuştan indim kendimi vapurda buldum. Kadıköy'e gidecektim, vapura bindim. Sirkeci'ye köprüye gittik. Sirkeci'de Hacı Sami Efendi'ye gidiyorum, artık tereddüt kalmadı. 'Efendim, harcırahım gecikti, onun için gidemedim. Tekrar size Allah'a ısmarladık demeye, bir görmeye geldim' diyeceğim diye içimden böyle karar verdim. Doğruca üstadımızın çalıştığı dükkanın yoluna koyuldum.

Gittim dükkana, kimse yoktu. Patron beni tanıdı. Albay elbiseliyim, Efendi hazretleri geldiğimi anladı. Kendisi içeride idi. Kapıyı çaldım, 'Gel' dedi içeriden. İçeri girdim, ayakta idiler. 'Ben de seni bekliyordum. Şu mektubu Dişçi Mehmet efendiye ver sana ev bulmada yardımcı olsunlar'" dedi.

Keramete bakın, şaşırdım kaldım. Konya'ya gittiğimde bana ev buldular, çok yakın alaka gösterdiler. Ladikli Ahmet Ağa ile görüştüler..." (a.y.)

Neler okunmalı?

Söz Sami Efendiden (kuddise sırruh) açılınca devam edelim istedim, evet o Efendi sürekli okuyan, sohbet eden, insan yetiştiren kamil bir mürşittir. Yapacağı sohbetlerini de erinmez, yazarmış. Yazılı yaparmış sohbetlerini. Uzun müddet O'nun manevi evlatları da sohbetlerini okuyarak yaptılar. Aslında bu yolun bir mecburiyeti değil, zamanın bir mecburiyetiydi. Bu yanıyla da çok önemliydi.

Hangi yanıyla mı? Malum o devirde insanlara irticali sohbet yapacak kadar İslamî ilim ve irfandan haberdar insan bulmak çok ama çok zordu. Medrese ve tekkelerin kapatılması ve yeni açılan mekteplerde din dersleri ile ilgili hiçbir şey

okutulmaması, hatta özel olarak okutan ve okuyanların da “devlete ve rejime baş kaldırıyor” diyerek analarından emdikleri sütün burunlarından getirilmesiyle, dini ilimler iyice köreldi. Hatta eskiden yetişenlerin ölmesiyle de kayboldu gitti. Allah (azze ve celle) o günleri bir daha göstermesin, köylerde cenaze namazını kıldıracak insan kalmamıştı da, mecbur kalarak, istemeye istemeye İmam Hatip Mekteplerini açmak zorunda kalmışlardı.

Böyle bir ortamda ülkenin her yanında ihvan toplanacak ve sohbet yapacak. İyi de bunu kim yapacak?

Sami Efendi bunun çaresini “sohbeti kitaptan okuyarak ve okutarak” bulmuştu. Eğer bir yerde bir okur yazar varsa, O’na güzel bir kitap verilecek, o da ondan okuyacaktı. Artık kim ne anlarsa, pek de yoruma gidilmeden dinlenilecekti. Yoruma gidilmeden diyoruz. Çünkü yorum yapabilmek de ilim işidir. Sıkıntı zaten onun ehlini bulmada değil mi? Ehli olsa amenna.

Neler okunmalı? Yukarıdaki liste güzel bir fikir veriyor. Bunun yanına Gazali’nin İhya’sı, Suhreverdi’nin Avarif’i, değişik siyer kitapları, Attar’ın Tezkiresi ve bazı tasavvufi adabtan bahseden eserler sürekli sohbetlerde okuna geldi.

İşin mantığını kavramamış bazı müritler, ehli çıkınca, dinlenilmesi ve kavranılması daha rahat ve daha faydalı olan irticalî sohbetlere “yolumuzun usülünden değildir” diye karşı çıktılar. Amma gün geldi onun yetiştirdiklerinden Osman Nuri Topbaş Hoca Efendi bütün sohbetlerini irticalî yapınca aklı yetmezlerin itirazı da kendiliğinden bitti.

Kitap Tassubu

Bu maalesef bir zaman, belki kısmen hala, Nur Cemaatinde de olmuştu. Onlardan bir kısmı da “Risale-i Nur’ları okuyup gidelim. Herkes anladığı kadar anlansın. Asıl istifade maneviyattadır. Onu dinleyenler, bir şey anlamasalar bile farkında olmadan manen istifade ederler” diyorlardı. İşin bu maneviyat kısmına itiraz olunmazdı, aynen öyle hakikat idi ve

bu manevî etki zaten görülüyordu. Fakat onu anlayarak açıklayabilecek insanların mecliste olması Allah (azze ve celle) in bir nimeti ve lütfu idi ve lütuftan istifade gerekirdi. Allah Teâlâ'nın verdiği nimetin eseri insan üzerinde gözükmeliydi. Yoksa bu da bir nankörlük olmaz mı idi?

Hatta onlardan bazıları bir başka yanlışa daha düştüler: “Risaleler her derde devadır. Başka kitap okumaya gerek yoktur.”

Gayet masum bir muhabbetle başlayan bu yanlış, “Risaleler varken başka kitap okumak, zararlıdır” derecesine kadar ulaştı malesef.

O cemaatten bir dostum anlatmıştı: “Amcam elimde Gazali'nin İhya'sını görünce aldı ve yere çaldı. Öfkeyle ‘Risalelerden başka kitap okunmaz’ diye bağırды bana.”

Hayret değil mi? İslam'a hizmet etmek için çırpınan insanların bu kadar büyük yanlışa düşmesi ne ile izah edilebilir? Herkesi yakalayabilecek bu taassuba dikkat edilmelidir. Çünkü çok sinsi bir şekilde gelmekte ve “sevgi” ve faydalı olma” gibi iyi duyguları istismar etmektedir.

Evet, “Risale-i Nur” diye bilinen eserler çok faydalıdır. Manevî bir etkisi de vardır. Ama “acele edip kışta geldiğini” söyleyen Bediuzzaman Said Nursi (rh.a) zamanın gereği mazeretiyle çok mevzuyu yazmamıştır. Onu da ileride, “baharda geleceklere” havale etmiştir. Risaleler akaid, kelim, ahlak, tasavvuf, tefsir gibi konularda yer yer orijinal fikir ve tespitlerle çok faydalı ve etkili bilgiler verir, okuyanı ikna eder. Ama her müslümana gerek olan namaz, abdest, ticaret, nikah, talak, suçlar ve cezalar, miras hakkında orada derli toplu bilgiler yoktur. Mesela Sevgili Peygamberimiz (s.a.v)in, diğer peygamberlerimizin (as) ve ashab-ı kiramın (r. Anhum) hayatı yoktur. Eğer “Risalelerden başkası okunmayacaksa”, bir nur talebesi bunları da mı okumayacaktır? Okuyacaksa nereden okuyacak?

Ama Allah Teâlâ'ya şükür ki çoğu geçti artık bu taassupların. Bugün medyayı en iyi kullanan, en güçlü gazete,

dergi ve kitap çıkaran cemaat onlar sayılır. Bütün bunlar okunuyor ki çıkarılıyor.

Onların arasında hizmet eden çok sevdiğim ve saydığım bir hoca efendiye bir zamanlar sormuştum:

- Bu günlerde ne okuyorsunuz hocam?
- Risaleleri okuyorum.
- Risaleler bitince ne okuyacaksınız?
- Tekrar Risaleleri okumaya başlayacağım.
- Tekrar bitirince ne okuyacaksınız?
- Tekrar Risaleleri okumaya başlayacağım.
- Tekrar bitirince ne okuyacaksınız?
- Üsteleme Hoca Efendi, bin kere de olsa tekrar Risaleleri okumaya başlayacağım...

O zaman üzölmüştüm onun bu haline, “halktan biri olsa neyse, ama bu bir hoca efendidir, tefsir, hadis, fıkıh, siyer gibi İslamî ilimleri okuması gerekmez mi?” demiştım içimden, ama şimdi bu kulaklarımda tatlı bir hatıradır, ınlar ara sıra...

V. BÖLÜM:
NEDEN OKUMUYORUZ?

Bir Tespit: Okumuyoruz

İnsanın bilgilenmesini, maddî manevî gelişmesini ve aynı zamanda eğlenmesini sağlayan bir iş olarak “okuma” işinin nasıl büyüleyici bir güzellik olduğunu, bir kısım şekil ve sembollere bakarak öğrenmenin, aydınlanmanın, gelişip güzelleşmenin, yeni kazanım ve donanımlarla zenginleşmenin ne kadar harika bir edinin olduğunu, nihayet okuma aşkının kâr ve yararlarını, biçim ve yöntemlerini, teşvik ve tekliflerini “Okuma Aşkı” kitabımızda enine boyuna işlemiştik.

Bu bakımdan aynı konuları farklı açılardan gündeme getirmek istesek de aynı şeyleri yazarak kendimizi gereksiz yere tekrarlamak istemiyoruz. Bizim burada konumuz şudur: millet

olarak az okuyup yazdığımız bir gerçektir. Yeterince okuma alışkanlığımız, planlı ve programlı bir okuma çabamız yok. Yazma işi ise daha da beter durumda. Genelimiz itibariyle pek okuma gereği de duymuyoruz. Bu yüzden maalesef okuma notumuz düşük, karnemiz zayıflarla dolu. Yaşayıp gördüklerimiz ile bu konuda yapılan istatistikler ne yazık ki aynı gerçeği vurguluyorlar.

Bu tespit ister istemez ısırıklarında acı veren sivrisinekler gibi akla bir sürü rahatsız edici soruların üşüşmesine sebep oluyorlar: Biz neden böyleyiz? Neden daha küçükken o güzelim okuma alışkanlığını kazanamıyoruz? Neden okullar bitince zorunlu evlilikler gibi kitaplarla arkadaşlıklar da bitiyor?

Devlet zaman zaman okuma yazma seferberliği başlatır ve her vatandaşa okuma yazma öğretmek için çırpınır durur. Bu çaba elbette gerekli ve güzeldir, nitekim buraya kadar başarılı da sayılır. Fakat aynı devlet halkın okuma yazma öğrendikten sonra hayat boyunca neden okumadıkları üzerinde kafa yormaz ve ilgilenmez? Öyleyse bu kadar emek ve çaba, bu kadar masraf neden yapılır boşu boşuna, sonuç alınmayacaksa? Bu bir sorunsa eğer, bu sorunu nasıl aşarız?

Okumama Ayıbı Genlerimizde mi?

Bütün bunlardan başka bir sebep daha konuşulur kimi yazar ve düşünürlerce. Mesela onlardan birisi olan Mehmet Kaplan “Nesillerin Ruhü” kitabında Türk milletinin pek okumayı sevmediğini, daha çok konuşmayı tercih ettiğini söyler. Sözlü destanlarımızı örnek verir mesela.

Ne var ki okumama ayıbını genlerimize vererek gerçeklerden kaçmak, bana bir suçlunun “kader” inancını istismar ederek ve “alinyazısı” gerekçesine sığınarak kendisini “kader kurbanı” diye suçsuz görmesi gibi hatalıdır. Hatta hatadan da öte bir bir yanıştır. Düpedüz saçmalamadır. Kendini

kandırmakla acaba başkalarını da kandırabileceğini mi sanır? Çok basite kaçan ve kendisine güldüren bir mazerettir bu.

Hadi cahiliye dönemindeki atalarımızı öyle kabul edelim. Ama İslam'ı kabul ettikten sonraki dönemler için ne diyeceğiz? Bir din ki daha ilk ayetlerinde “okumaktan, yazmaktan, kalemle öğrenmekten, bilmediğini bellemekten” bahsederek üstüne indiği ümmi ve vahşi bir toplumu bile uygarlığa önder bir millet eylemiştir, bizim atalarımızı nasıl etkilemez? Bizim atalarımızı nasıl medeniyetin zirvelerinde dolaştırmaz?

Hiç şüphesiz ilim, sanat, sosyal yaşam, yönetim ve hukukta bugün bile dersler ve ibretler alınacak, sosyal yaralarımıza şifalar bulunacak şekilde eserler veren, bütün yayıldığı yerlerde açık bir müze gibi sergilediği uygarlık abideleri ve hayran kalınacak mamureleri ile büyük bir medeniyet kuran atalarımızı tarih kitapları övgü ile anar. Nitekim okuma yazma konusunda da İslam'dan ne kadar etkilediklerini ve kendilerine ulaşan ilimleri alıp özümseyerek üstüne ilave olarak yapılan çalışmalarla ne kadar geliştirdiklerini, hem yetiştirdiği âlimlerden, hem onları yetiştiren ilim yuvası medreselerinden, hem de içini doldurdukları muhteşem kütüphanelerden anlamaktayız.

Yine de bu konuya biraz daha yakından bakalım isterseniz.

Tarih İçinde Okuma Alışkanlığımız

Yrd.Doç.Dr. Fatih Bağcıoğlu bu konuda şöyle bir soru sorar: “Toplumumuz okuyan bir toplum mu?”

Cevabı yine kendisinden alalım: “Bu soruyu üç aşamalı olarak cevaplandırmak istiyoruz:

- 1- İslâmiyet'i kabul edinceye kadar (10. yüzyıla kadar).
- 2- 10. yüzyıldan 17. yüzyıla kadar.
- 3- 17. yüzyıldan günümüze kadar.

1- İslâmiyet’i kabul etmeden önce (10. yüzyıla kadar):

Bu devirde Türk toplumunun okuyan, okumayı seven bir toplum olduğunu söylemek epeyce zordur. Maalesef, İslâmiyet’i kitleler hâlinde kabul ettiğimiz 10. yüzyıla kadar Türkçe bir bilim, tefekkür ve edebiyat dili olma fırsatını bulamamıştır. 10. yüzyıla kadar, m.s. 732 -735 yıllarında dikilmiş Orhun Âbideleri ve Budizm’e âit bazı dinî metinlerden başka elimizde yazılı eser yoktur. Bu durum, Orta Çağ bilginlerinin de dikkatini çekmiştir. 11. yüzyılın Endülüslü bilgini İbni Said’in “Tabakatü’l-Ümem” adlı kitabında dünya milletleri ikiye ayrılır:

a- Bilimle uğraşan milletler (Hintliler, İranlılar, Yunanlılar, Romalılar, Araplar)

b- Bilimle uğraşmayan milletler (Türkler, Moğollar, Çinliler)

İbni Said Türkleri, bilimle uğraşmayan milletler arasında sayar. Aynı eserde müellif, bilimle uğraşmayan milletlerden kulağına herhangi bir fikir veya felsefe ulaşmadığına da özellikle işaret eder.¹

2- İslâmiyet’i kabulden (10. yüzyıldan) 17. yüzyıla kadar:

Bu devirde nispeten okuyan, düşünen bir toplumla karşılaşırız. Kitaba, ilme, âlime büyük değer veriliyor. Ülkemiz medreselerle ve hemen yanlarına açılan kütüphanelerle doluyor.

Nizamü’l-Mülk, Fatih, Yavuz Sultan Selim gibi devlet büyüklerinin en önemli özellikleri bazen günde 8 saate kadar okumaları. Bu devirde Mevlâna Celâleddin-i Rumî, Evliya Çelebi, Kâtip Çelebi gibi çok okuyan aydınlarımız yetişiyor.

1 1. Nihat Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, İst., 1977, s. 223,224.

Devrin sosyal şartları içinde okuma-yazma oranı çok yüksek değilse de, kulağa dayalı, yani dinlemeye dayalı gelişmiş bir kültür var.

3- 17. yüzyıldan günümüze kadar:

17. yüzyıldan sonra ise durum yavaş yavaş değişir. Türk toplumu tekrar okumayan, fazlaca düşünmeyen, bilgi üretmeyen bir toplum hâline gelir.

Matbaanın Türkiye'ye girişinden (1727) 19. yüzyılın sonlarına kadar, basılan kitap sayısı beş bin civarındadır. Bu sayı ancak 20. yüzyılın başlarında 35 -40 bini bulmuştur.¹ Osmanlı'nın kitap mirası budur.

Cumhuriyet devrinde ise durum şöyledir:

1930 -1932 yıllarında bir kitap üç yüz adet basılırsa sevinilirdi. Devrin nl gazetecisi Ziyad Ebuźziya 1933'te bir kitaptan beř yüz adet bastığında, bunun hayretle karşılandığını anlatır.

1933'te Semih Lutfi küçük cep kitapları çıkarmaya başlayınca baskılar bine doğru yükselmiştir.²

1940 -1946 yılları arasında Türkiye'de gazetelerin bile toplam tirajı II. Dünya Savaşı gibi toplumu ilgilendiren çok önemli bir hâdise olduğu hâlde 30 bin civarındadır. Bu tiraj ancak 1947'de 70 bine doğru çıkar.

Son yıllarda durum

Son yıllarda yapılan araştırmalar, Türk toplumunun sosyal, ekonomik ve siyasî şartlarında önemli değişiklikler olmasına rağmen, kitap, gazete, dergi ile arasının iyi olmadığını,

1 İlber Ortaylı, İstanbul'dan Sayfalar, İst. 1993, s. 174.

6. Bedri Katipoğlu, Niçin Az Okuyoruz?, "Zaman", 21 şubat 1998.

2 Ziyad Ebuźziya, "Zaman", 10 řubat 1992.

toplumumuzun okumayı bir alışkanlık ve hayat tarzı hâline getirmedigini göstermektedir. Meselâ, Millî Eğitim Bakanlığı'nın 1993 yılında yaptırdığı bir ankete göre, gençlerin % 61'inin son bir ayda hiç kitap okumadığı, % 13,4'ünün ise bir kitap okuduğu ortaya çıkmıştır.¹

Yine yapılan bir araştırmaya göre, ülkemizde okumaya aday ilk grubu oluşturan niversite gençliğinde okuma oranı % 37,1'dir.²

1993 yılında yapılan bir başka araştırmaya göre ise, yaz aylarında nüfusu  yüz binin üzerine çıkan Bodrum'da: 127 kahvehane, 230 ikili restoran, 103 kafe-bar, 12 disko, 3 gazino, 2 kumarhane, 2 kitapçı var.

Açıkça grldğu gibi Bodrum'da her şey var, ama kitap yok, kitap okuyan yoktur.

Enteresan, üzerinde düşünülmesi gereken bir konu da 1973 -1975 yılları arasında Türkiye'de 30 bin kitapçı var.

1993 yılında ise bin beşyüz. Onlar da, kaset, oyuncak, kırtasiye satarak ayakta kalmaya çalışıyorlar.

Bir başka ilginç durum ise, 1983'te Türkiye'de 7.180 çeşit kitap basıldığı hâlide, bu 1992'de 6.151'e düşüyor. Aynı yıl, yani 1992'de çeşitli ülkelerde basılan kitap sayısı (eşit olarak) ise şöyledir:

Fransa'da 37.308

İngiltere'de 48.069

Almanya'da 64.761

Japonya'da 42.217

ABD'de 85.121

Günlük gazete satışlarında da, Türkiye ile diğer gelişmiş ülkeler arasında benzer uçurumlar dikkati çekiyor. Türkiye'de verilen bütün hediyelere, yapılan bütün promosyonlara rağmen

1 "Milliyet", 31 Temmuz 1993; "Zaman", 9 Ağustos 1993.

2 1990 Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı (Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları), Ankara, 1990.

gazetelerin toplam tirajı üç milyonu bir türlü geçmiyor. Toplam tiraj Japonya'da 68 milyonu, ABD'de ise 63 milyonu geçiyor.

Bir Japon, yılda 25 kitap okuyor,

Bir İsveçli, yılda 10 kitap okuyor,

Bir Fransız, yılda 7 kitap okuyor.

Türkiye'de ise 6 Türk, yılda 1 kitap okuyor.

Hâlen ülkemizde 95 kişiye bir kahvehane, ama 65.000 kişiye bir kütüphane düşüyor.

Ayrıca Japonya'da, ayakta kitap okuma alışkanlığı bile 'taşiyomi' adıyla sözlüğe geçtiği hâlde, bizim ülkemizde bırakın ayakta kitap okumayı, evlerde kitapların yüzüne bile bakılmamakta ve kitaplar genellikle vitrinleri süsleyen bir aksesuar olarak kullanılmaktadır.¹

Yasadığımız Gerçekler

Bu konuda ileride göreceğimiz gibi bir hayli yapılmış anket çalışmaları ve alan araştırmaları var. Gerek bunların sonuçları, gerekse gördüğümüz fiili durum, yaşanan gerçekler, okuma noktasında millet olarak çok zayıf ve gelişmiş ülkelere göre çok geride olduğumuzu gösteriyor.

Yıllarca öğretmenlik yaptım. Benim de acı tatlı tecrübelerim, bazen başarılı bazen sonuçsuz çabalarım, hatta yer yer kahredici yaşadıklarım aynı tespiti gösteriyor maalesef. Okumanın vatanı olan mekteplerdeki öğrenciler okumuyorlar. Kitaptan nefret eden bir kitle var okullarda. Hatta sene sonu ders kitaplarını yakan öğrenciler bile var. Onlara bir türlü okumayı sevdiremedik.

Bundan çok daha korkunç bir gerçek var aslında. İhtimal ki sorunun kaynağı da buradadır. Utanarak söyleyebileceğimiz bu acı gerçek ise, okullarda öğretmenin, üniversitelerde öğretim

¹ Bedri Katipoğlu, Niçin Az Okuyoruz?, "Zaman", 21 Şubat 1998.

üyelerinin yeterince veya gereğince okumamasıdır. Balık baştan kokmuş galiba.

Siz bu atasözünden kalkarak olayı daha da geliştirir ve “ülkede Başbakanlar, Milli Eğitim Bakanları, Kültür Bakanları, müsteşarları, ülkeyi yöneten milletvekilleri ve siyasetçiler okumuyorlar ki” dersiniz, hak vermez değiliz. Bu sözün de hayatta yeri yok değildir maalesef.

Adamlar ülkeyi yönetmeye talip. Ömür boyu siyaset yapmışlar. Bütün bilgi ve kültürleri kulaktan dolma, sözlü üstünedir. Daha çok da efsane, hurafe ve dedikodu üstünedir yazık ki. Yazılı bilgi edinmemişler. Ülke tarihini, kültür ve medeniyetini, coğrafyasını, din ve mezhep yapısını, geçmişteki idarî ve hukukî yapılanmayı ve nihayet yürürlükteki yasaları yeterince bilmiyorlar. Bütün marifetleri zengin olmaları, meşhur olmaları, veya bir meşhurun yakını bulunmalarındır. Güya halk iktidarını gerçekleştirmek, onlar adına egemenliği sağlamak için seçilmiş bu siyasi adamlar, atanmış bürokratların elinde oyuncak olmaz da ne yaparlar? Halka ne yararları olabilir? Atanmışın seçilmişse döneninde de eski alışkanlıkları galip geldiğinden değişen bir şey olmuyor maalesef.

Nitekim 12 Eylül Anayasası, “egemenlik kayıtsız şartsız milletindir” sözünü boşa çıkarmıştır. Nasıl mı? “Halk bu egemenliğini Anayasal kurumlar aracılığı ile kullanır” diyerek bu egemenlik yetkisini halk adına gerçekleştirmesi gereken seçilmişlerin ellerinden almış ve atanmışların oluşturduğu kurumlara vermiştir. Madem kurumlar halkın egemenlik yetkisini kullanacaktır, öyleyse niçin seçim yapılmaktadır? O da demokrasi yutturmacısının hilesidir herhalde.

Bu ince oyunlardan milletin haberleri yok elbette. Olduğunda da değiştirmeye bilgi, beceri ve cesaretleri yok. Millete demirden gömlek giydirenler, bunu esnetmek istemiyorlar. Bakalım nereye kadar devam edecek bu hain kandırmacalar?

Neyse, gelelim sadede. Acaba atanmış bürokratlar ne kadar okuyorlar?

Bu devlete yön veren adamların, nesilleri yetiştiren sözde rehberlerin milletimizin dini, tarihi, kültür ve medeniyeti adına bildiklerini gördükçe kahrolmamak elde değildir. Kendi değerlerinden habersiz bu insanların batı taklitçiliğinde maymunlarla yarışarcasına bir performans sağlamalarının altında bu kendini bilmezlikten başka ne yatar dersiniz?

Yavuz Bülent Bakiler bir gün Kahramanmaraş'ta konferans verirken bir hatırasını anlatmıştı. Kendisi o zaman Kültür Bakanlığında müsteşar imiş. Hasta olmuş. Doktoru kendisine “bir müddet okuma, yazma, dinlen,” demiş. O zaman gülmüş doktoruna ve demiş ki; “Doktor bey, bu gidişle siz beni Kültür Bakanı yapacaksınız.” Tebessüm ettiren nükte ne yazık ki acı bir hakikat...

Buraya tekrar döneceğiz. Ama önce ülkenin okuma konusunda genel durumunu bir görelim.

Ülkede Okuma Yazma Başarısı

Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşlarının okuryazar olması için kısmen çaba harcamıştır. Belki bunu biraz da eski harfleri unutturmak, kafalarda var olan dinî düşünce ve hayat tarzını unutturarak din dışı laik bir düşünce ve yaşam biçimini yerleştirmek için yapıyordu. Ülkede tek tip bir kafa yapısı oluşsun istiyordu ve bunu “tevhid-i tedrisat kanunu” ile okullara ve öğretmenlere havale etmişti. Düşünce ve davranış biçimleri “resmi ideoloji” ile kotlanarak oluşturulacak “tek tip” yeni bir nesil gerekti onlara göre ve bu nesil de yeni öğretmenlerin eseri olacaktı.

Bu yüzden öğretmenlik mesleği idealize edildi, bol maaşla özendirildi, “Çalığışu” türü romanlarla yüceltildi. Bunun aksine olarak din öğreten hocalar alabildiğine aşağılandı. “Hoca” tipi Cumhuriyet boyunca hep çember sakalı, kaba sarığı, kara cüppesi ve kocaman takunyasıyla, bir elinde tesbih, diğerinde sopa olan ve ağzı tükürük saçan öfkeli resmiyle hep tembelliğin, beleşçiliğin, üçkâğıtçılığın, namussuzluğun, göbek

yazmanın, üfürükçülüğün, din istismarının temsilcisi oldu. Milleti onlardan kurtarmanın tek yolu, (!) okullardı.

Okul dışında kalanları da kurslarla okuryazar yapmanın yolları araştırıldı ve uygulandı hep. Maksat “modernizm, aydınlanma, çağdaşlaşma, laiklik” adı altında halkı kendi din ve medeniyetinden uzaklaştırarak, Batı Avrupa ve Amerika’da yaşayan Yahudi ve Hıristiyanlara benzetmektir. Bunda başarılı olunmadı değil. Biz bu macerayı başka kitaplarımızda anlattığımız için burada bu kadarcık bir işaretle yetinmek istiyoruz.

Ancak şunu baştan söyleyelim. Bizler her ne kadar batıcılık, laiklik, sekülerizm, pozitivizm, materyalizm, ateizm ve modernizm gibi çağdaş küfür ve hurafeleri, bilimsel kılıflar içinde “aydınlanma ve modernite” diyerek yutturma çabalarına ve bunları isteyenlerin dini dışlayan düşünce ve çabalarına bir Müslüman olarak imanımızın gereği karşı çıksak da, halkın okuma yazma öğrenmesine asla karşı değiliz. Hatta bundan memnun oluruz. Çünkü başta tarih ve milli kurumlarımız olmak üzere halka sunulan yalan, dolan ve uyduruk efsane ve esatirden, yani bu çıkmaz sokaktan erken kurtulup gerçek kimliğimizi kavrayarak öze dönüş ve yeniden diriliş için halkın mutlaka okuması gerekir.

Hangi mülahazalarla olursa olsun, sonuçta milletin okuryazar olma seviyesi mutluluk duyulacak bir durumdadır. Ama bu oran gerçekten okumaya yansımış mıdır, o da başka bir mesele. Ona dönmeden önce bazı bilgi ve değerlendirmeleri görelim isterseniz.

Çocuk Vakfınca yapılan "Türkiye'nin Okuma Alışkanlığı Karnesi" araştırmasındaki sonuçlarına göre, nüfusun yüzde 88'i okur-yazardır.¹ Buna göre Türkiye'nin temel okur-yazarlık düzeyinin iyi durumda olduğu söylenebilir.

1 <http://www.cocukvakfi.org.tr/soru2.htm>; Ayrıca Bkz. <http://kitap.mollacami.com/makale/turkiyede-okuma-aliskanligi.html>

Bu araştırmada göre İlköğretimde 6 -13 yaş grubu okullaşma oranının kızlarda yüzde 87, erkeklerde yüzde 92 olduğu kaydedildi. Erkeklerde 25 yaş ve üstü nüfusun yüzde 71'inin ilkokul mezunu, 25 yaş ve üstü kadın nüfusunda ise bu oranın yüzde 27 olduğu, okul öncesi nüfusun (0-6 yaş grubu) 8.5 milyon olduğu, 0-2 yaş grubundakilerin yüzde 1'inin, 3-4 yaş arasındakilerin yüzde 3'ünün ve 5-6 yaş grubundakilerin ise yüzde 16'sının okul öncesi eğitim aldığı bildirildi.

Buraya kadar verilen bilgilerde tatmin edici bir durum söz konusudur. Ama bundan sonrası çok acı. Görünürde bu bir başarı gibi durmaktadır. Ama değil. Çünkü asıl dert bundan sonra başlıyor. Devlet sürekli çocuklara okullar açıyor, büyüklere kurslar, seminerler veriyor, halk eğitimini destekliyor ve okuma yazma yüzdesini deminki seviyeden de daha yukarıya çekiyor.

ekiyor da ne oluyor?

Halk okuma yazma öğrenince okuyor mu?

Maalesef hayır.

Peki, bunun ne yararı var yleyse?

Gerçek şu ki okuma yazma bilenlerin çoğu okumuyor, okuyanların da çoğu okuduklarını anlamıyor. Bunlara normalde okur yazar demek de bilimsel değildir. Çünkü UNESCO'nun okur yazar tanımları dikkat çekicidir. Buyurun beraber okuyalım:

Okur-yazar olmayan kimdir?

Okumayı bilen ama yazamayan; yalnızca ezbere bildiği alışılmış ifadeleri okuyup yazabilen kişi. (UNESCO, 1968)

Okur-yazar kimdir?

Bütün hayat etkinliklerindeki uğraşısını kolaylaştırmada ihtiyaç duyduğu bilgi ve becerileri kazanmasını, bu bilgi ve becerileri kendisinin ve toplumun gelişiminde sürekli kullanmasını mümkün kılan okuma, yazma ve temel aritmetik işlemlerinde yeterlilik sahibi kişi.

Okur-yazarlık nedir?

Okumayı ve yazmayı öğrenme becerisi.

İşleve yönelik okur-yazar olmayan kişi

Okuma yazma işini hem kendi hem de toplum yararına kullanmayan ya da kullanamayan kişi.¹

Burada can alıcı soru şu: Bu millet okuma yazma bildiği halde neden okumaz? Neden bu kadar okumadan soğumuştur?

Bunun altında yatan sebepler irdelenmeli asıl. Şimdi bu konuyu yeni bir bölümde inceleyelim inşallah.

OKUMAMA SEBEPLERİ

Kitap okumamanın bir sürü nedenleri vardır. Başlıcalarını hemen sıralayalım: Millettin din, tarih, kültür, sanat ve medeniyetini öğretmeyen, belki de bilerek yanlış sunan yürürlükteki sistemin ruhlarda bıraktığı ilgisizlikler, soğumalar. Cumhuriyetin benimsediği felsefe olarak pozitivizm ve materyalizm, bir sürü yan etkileriyle beraber kalkınmayı hep maddi boyutlarda aramış, ahlak, maneviyat, kültürel değerler ihmal edilmiş, hatta inkâr edilmiştir. Böylece manevi kalkınmayı gündeminden düşürmüştür. Bu da Müslüman bir toplum içinde kendisine dayatılan bu düşüncelere karşı bir tepki oluşturmuş ve okumaktan soğutmuştur. Böylece başka ülkelerde

1 <http://www.cocukvakfi.org.tr/soru2.htm>

kendiliğinden oluşan bu düşünceler okumayı olumsuz etkilemeseler de, bunların dayatıldığı İslam toplumlarında reaksiyona sebep olarak okumayı kötü etkilemiştir.

Okumanın para etmemesi, karın doyurmaması gibi yanlış bir düşünce de ayrı bir felaket olmuştur. Buna benzer bir yanlış da işten güçten ve derslerden zaman bulunmaması bahanesidir. Şüphesiz bunlar yersiz, gereksiz, hatalı, hatta zararlı kanaatlerdir. Daha başka bahaneler de vardır. Bir kısmını sayalım isterseniz:

Kendilerinin örnek bir okuyucu olarak bu işi sevdirmesi gereken öğretmenlerin maalesef kitap okumayarak kötü bir örnek olmaları.

Düşünce ve ifade özgürlüğündeki kısıtlamalar ve bunun sebep olduğu özgün eser vermedeki olumsuz etkiler.

Okulların resmi kitaplar dışında çok okunan kitaplara özen göstermemesi, belki yasaklaması, en azından okul kitaplıklarına almaması, dolayısıyla okuyacak olanların sıkıcı ders kitaplarından başka kitaplarla tanışamamaları.

Evinde okuyan bir ana baba ve kitaplık görmeyen yavruların kitaba yabancılaşmaları.

Kitabın, kültür ve sanatın pahalı oluşu gerekçesi.

Televizyon, internet, müzik, spor vs. gibi öğretmekten çok eğlendirmeyi önceleyen vakit öldürücü aletlerin yaygınlaşması. Vs. vs.

Daha bunlara benzer bir sürü sebepleri sayıp dökümleriz. Aşağıda bunların belli başlılarını tek tek daha yakından görmeye çalışacağız inşallah.

Önem sıralamasında bunlardan kimilerini başa alır, kimilerini de öteleyebilirsiniz. Ama sonuçta bunlardan başka değişmeyen maddî ve manevî daha bazı sebepler ve gerekçeler de vardır: devlet millet kaynaşmasının yokluğu, halkın devlet ile temasa geçmekten korkup ürkmesi, bürokratik engeller, memurların, özellikle de kütüphanede çalışanların insanlara sıcak ilgi göstermemesi, hatta kabalığı veya vurdumduymazlığı, bir o kadar da mesleklerinde yetersizlikleri...

Bütün bunlar halkın kitap okuması önünde duran kocaman engellerdir.

Anketlerin Engelleri

Bence halkın az okumasının en önemli sebeplerinin başında, aşağıda da belirteceğimiz gibi, yakın tarihte yaşananların onları okumaktan soğutması, yani manevî sebepler gelmektedir. Böylece halk okuma alışkanlığından gönüllü mahrum edilmiştir. Bizce bu manevî sebepler en başta gelen engellerdir.

Hiç şüphesiz bu olumsuz durumun çok önemli başka sebepleri de vardır. Acaba bunlar nelerdir? Evet, neden millet olarak az okuyoruz?

Bu konuda zaman zaman dar veya geniş olmak üzere birçok anketler yapılmıştır. Bu anketlerin yapıldığı tarihler bazen çok eski de olabilir. Biz yine de bunlara değer verdik. Çünkü ileri sürülen gerekçeler veya insanları böyle bir davranışa iten nedenler pek değişmemiştir. Şimdi biz öncelikle bunların iki tanesinden söz edeceğiz.

İlki Millî Eğitim Bakanlığının yaptırdığı bir anket. Bu konudaki başarısızlığını görerek merak etmiş ve 1993 yılında bir anket yaptırmıştır. Bu ankete göre insanımızın okumama sebepleri oran olarak şöyledir:

- 1-Kitap okuma alışkanlığının olmaması: % 50,2
- 2-Yeterince zaman bulunamaması: % 16,6
- 3-Boş zamanlarında yoğun olması: % 10,6
- 4-Tv, video ve sinemanın tercih edilmesi: % 10,5
- 5-Kitap fiyatlarının yüksek olması: % 4,6
- 6-Dersleri sebebiyle okuyamama: % 3,4
- 7-Diğer sebepler: % 1,9
- 8-Cevap yok: % 2,27 1

Bu ankette bizim anlattığımız manevî arka plan yok. Millî Eğitim Bakanlığının yaptırdığı bir ankette bunun olmasını da beklemiyoruz zaten. Ama biz o gerçekleri ifade ettikten sonra bizim de katıldığımız bu tespitlere daha yakından bakalım isterseniz. Çünkü bugün de değişen çok bir şey yok. Buna göre okumama sorunu altında şu sebep veya gerekçeler var:

- Kitap okuma alışkanlığının olmaması: Bu alışkanlığın kazanılmasında vazifeli olan aile ve okulun görevini hakkıyla yapmıyor olması.

- Zaman bulunamaması: Öğrencinin dersler ve saçma sınavlarda çıkacak test sorularına yoğunlaşarak, sair insanların da işlerinden veya avaralıklarından eli değmeyerek okuyamamaları.

3-Tv, internet, müzik, video, spor, sinemanın... tercih edilmesi: İnsanlar gece boyunca hiçbir seçim yapmaksızın 4-5-6 saat durmadan tv seyrediyor.

4-Ekonomik sebepler: İnsanların maişet derdiyle meşgul olup başka hiçbir şey düşünememesi. Bu arada sözde kitap fiyatlarının yüksek olması.

1. Gazeteler için ise basına karşı duyulan güvensizliktir.

2. Diğer sebepler.

Bütün bunlar ilgi alanımıza girdiğinden haklarında ileride uzun uzun bahsedeceğiz inşallah.

İkinci anketimiz aslında çok daha geniş olarak yaraya doğrudan parmak basan bir çalışma. Bize bu çalışmanın bir kısım özetini sunan Fahrettin Ozdemirci'nin tanıtımını alacağız buraya.

“Türk Kütüphaneciler Derneği Genel Merkezi tarafından T.C. Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü adına PİAR Araştırma Limited Şirketi'ne yaptırılan "Niçin Az Okuyoruz" Kamuoyu Araştırması sonuçlandı. Araştırma raporu 2 cilt ve 541 sayfadan oluşmaktadır. Araştırma Raporu Sonuçları daha geniş olarak ayrıca tarafımızdan yayınlanacaktır.

Araştırma 47 sorudan oluşan anket çalışması ve bunun sonuçlarının çeşitli açılardan değerlendirilmesinden oluşmaktadır. Ankette yer alan 13 soru ankete katılan bireylere ilişkin istatistik verileri sağlamaya yöneliktir. Kalan 34 soru ise, az okumanın gerisinde yatan sosyo-ekonomik ve kültürel gerçekleri belirlemek ve okuma alışkanlığını artırıcı önlemlerin neler olabileceğini saptamak amacıyla hazırlanmıştır. Ankette açık ve kapalı uçlu sorular yer almaktadır.

Anket 15 ilde toplam 1551 kişiye uygulanmıştır. 15 il üç bölgeye ayrılmıştır. Birinci bölgede İstanbul, Ankara, İzmir yer almakta olup, deneklerin sayısı 856'dır. İkinci bölgede Zonguldak, Adana, Bursa, Konya, Kayseri yer almakta olup, deneklerin sayısı 362'dir. Üçüncü bölgede Gaziantep, Samsun, Erzurum, Antalya, Edirne, Diyarbakır, Trabzon yer almakta olup, deneklerin sayısı 333'dür. Deneklerin 678'i kadın, 873'ü erkektir. Yaşlara göre dağılımı ise; 15-23 yaş arası 526, 24-34 yaş arası 388, 35-44 yaş arası 275, 45-54 yaş arası 194, 55 yaş ve yukarısı 168'dir.

Yapılan anket çalışması değişik açılardan, çeşitli yöntemler kullanılarak değerlendirilmiş olup, ilginç sonuçlara varılmıştır. Projeden elde edilen sonuçlar kısaca şöyledir:

1. Anket uygulanan deneklerin yaklaşık % 74'ü okuma düzeylerini yeterli bulmamaktadır. Yeterince okuduğuna inanan deneklerin % 10.3'ünün bir ay içinde hiç kitap okumadığı görülmektedir.

2. Deneklerin % 36'sı okumak için günde 1/2 saatten az zaman ayırmaktadır.

3. Ayda okunan kitap sayısına bakıldığında deneklerin % 40'ının hiç kitap okumadığı, % 30'unun ise 1 kitap okuduğu görülmektedir. Okumak için günde 1/2 saatten az zaman ayıran deneklerin % 67'si hiç kitap okumamakta, bu zamanı gazete, dergi v.s. okuyarak değerlendirmektedir.

4. En fazla okunan kitap türü romandır. Bunu toplumbilim-politika-ekonomi kitapları, eğitim amaçlı kitaplar

ve mesleki kitaplar izlemektedir. Büyük işletme sahipleri ve üst düzey yöneticilerde mesleki kitap okuma eğilimi daha fazladır.

5. Çoğunlukla Türk yazarlarının kitapları okunmakta, üst sosyo-ekonomik gruplara doğru orijinal ve çeviri kitap okuma oranının arttığı görülmektedir.

6. Okunan kitaplar genellikle satın alınmakta, deneklerin % 65'i kitap satın almak için ayda 20 bin TL'den az para ayırmaktadır.

7. Deneklerin % 8.8'inin evinde hiç kitabı olmadığı, % 31.6'sının evinde 10 ila 50 adet, % 10'unun 10'dan az, yaklaşık yarısının 50'den fazla kitabı olduğu, deneklerin % 52'sinin sahip oldukları kitapların yarısını veya daha azını okudukları görülmektedir.

8. Ansiklopedi sahibi olup da hiç yararlanmayan denek oranı % 27'dir.

9. Deneklerin yaklaşık % 39'unun hiç kütüphaneye gitmediği, % 31'inin ise birkaç kez gittiği görülmektedir. Kütüphane hizmetlerinden yararlanmamanın başta gelen sebeplerinin yeterince zaman bulamamak ve böyle bir alışkanlığa sahip olmamak olduğu görülmektedir.

10. Kitapçı dükkanlarına hiç gitmeyen denek oranı yaklaşık % 32'dir. % 31'i kitapları incelemek ve kitap satın almak amacı ile, % 7'si yalnızca kitap satın almak için, % 9'u yalnızca gezmek amacı ile kitapçı dükkanlarına gitmektedir. Deneklerin % 21'i ise gezmek amacıyla gittikleri halde zaman zaman kitap satın almaktadır.

11. Deneklerin yarısından fazlasının yeterli zaman bulamadıkları için okuyamadıkları görülmektedir. Yaklaşık % 36 sı ise kitap okuma alışkanlığına sahip olmadıkları için okumadıklarını belirtmişlerdir. Kitap fiyatları yüksek olduğu için okuyamayanlar % 26, televizyon, video, sinema v.s. seyretmeyi tercih edenler ise % 16 oranındadır.

12. Gazete okuma oranı kitap okumaya göre oldukça yüksektir. Hiç gazete okumayanların oranı yalnızca % 8'dir. Deneklerin yarısına yakın bölümünün günde 1 gazete okuduğu

görülmektedir. Gazetelerde en fazla haber başkaları ilgi çekmektedir. Bunu ülke içi toplumsal ve siyasal haberler ile ülke dışı toplumsal ve siyasal haberler izlemektedir.

13. Dergi okuma oranı gazete okumaya nazaran çok daha düşüktür. Deneklerin %25'i dergileri düzenli olarak takip etmekte, yarısına yakın bölümü ise hiç dergi okumamaktadır. Genellikle toplumsal-ekonomi-siyasal içerikli dergilerin okunduğu görülmektedir.

14 Deneklerin % 83'ü kitap okumanın bir alışkanlık olduğu görüşündedirler. % 73'ü insanların bilgi ve görgülerini arttırmak, % 72'si ise kendini yenilemek ve geliştirmek amacı ile kitap okuduklarını ifade etmişlerdir. Bu görüş çerçevesinde kitap okumayanlar yüzdesinin yüksek olması dikkat çekicidir.

15. Deneklerin % 60'ının anne ve babasının kitap okumadığı, % 51'inin büyüdüğü evde bir kitaplık olmadığı görülmektedir.

16. Bu güne kadar hiç dost ve yakınlarına kitap hediye etmemiş olan denek oranı % 41'dir.

17. Deneklerin yarısına yakın bölümü, çocuğunu boş zamanlarda kitap okumaya teşvik ettiğini, % 38'i çocuğu için kitap satın aldığını ifade etmiştir. % 31'i ise çocuğunu okumaya teşvik etmek için hiçbir şey yapmamaktadır.

18. Deneklerin yarısından fazlasının seyahate çıkarken beraberlerinde kitap götürmedikleri görülmektedir.

19. Deneklerin yarısından fazlasının eskiden daha fazla kitap, dergi, gazete v.s. okudukları görülmektedir. Eskiden daha fazla okuyan deneklerin yaklaşık % 80'i artık okumak için zaman bulamadıklarını, eskisine göre daha fazla okuyan denekler ise artık daha fazla zaman bulduklarını ifade etmişlerdir.

20. Daha fazla okuyabilmek için, daha fazla kütüphane açılması ve ödünç kitap alınabilmesi, kitap kulüpleri kurularak yeni çıkan kitap, dergi v.s. hakkında bilgi verilmesi, kitap değiş-tokuşu yapılabilecek kurumların oluşturulması en fazla taraftar toplayan görüşlerdir. Deneklerin % 22'si ise

kitapların çanta veya cepte taşınabilecek ebatlarda basılması gereğini vurgulamışlardır.”

Şimdi bu maddelerden bazılarını biraz daha yakından görelim isterseniz. Biz okumama sebeplerini, okumanın sorunlarını ve önündeki engelleri maddî ve manevî olmak üzere ikiye ayırdık.

MANEVÎ SEBEPLER

Manevî sebepler daha çok okumama sorununun arka planındaki psikolojik nedenleri ve toplumun ruhunda oluşan engelleri araştırır, meseleyi daha derinden ve kökünden sorgular, üstüne çözümü bina edeceği temelleri bulmaya veya oluşturmaya çalışır.

Halkımızın okumaya bu kadar uzak ve yabancı kalışı, kökleri çok daha derinde bir durumdur ve tahliller de o nispette derin olması gerekir. Üstelik bu vaziyetin okumada yaşadığımız olumsuzluktaki payı bizce zannedildiğinden çok daha büyüktür.

Biz Cumhuriyetle aslında büyük bir vurgun yedik ve korkunç bir sarsıntı geçirdik. Bu yaşanan acı darbe ve dehşetli sarsılma ile tarihî köklerimizde büyük bir kırılma yaşadık. Sosyal bünyeyi allak bullak eden devrimler yaşıyorduk Savaşların insanlarını vatan topraklarını yiyip bitirdiğini gören zavallı ve perişan halk, ne olup bittiğini anlayamıyordu. Çünkü olanlar anlaşılır gibi değildi. Çünkü düşman işgalinden güya kurtulmuşlardı. Fakat ülkede olup bitenler hep düşmanların istediği gibi oluyordu. Düşman görünüşte fizik olarak gitmişti. Ama ruhu her yerde kol geziyordu. Devlet ve toplum aynen onların istediği gibi yeniden tasarlanıyor ve düzenleniyordu. Kendi kültür ve medeniyetimiz kendi insanımız eliyle tahrip ediliyor, yerine kovduğumuz düşmaninkiler yerleştiriliyordu. İyi ama kim galip, kim mağluptu?

Bütün bunlar olurken zavallı halka hiç sorulmadı, milletin görüşü asla alınmadı. Jakoben, tepeden inmece bir devrimdi bu ve cebir ve şiddetle dayatılıyordu.

Bunu yapanlar, bu halkın bu devrimleri istemediğini, yanlış bulduğunu ve kendilerine kalırsa reddedeceklerini çok iyi biliyorlardı. Halka rağmen yapılan bu devrimin adının “halkçı” olması, halkla alay etmekten başka bir şey değildi herhalde.

Bu devrim sadece yönetim biçiminin değişmesi olsaydı, yani saltanat gidip yerine cumhuriyet getirmekle yetinilseydi, halk tarafından çok rahat benimsenirdi. Ama işin içine bir de din, medeniyet, kültür ve kanunlar girince, yaşam biçimi kökten değişince, halk yüzyıllardır memnun olduğu bu değerlerini terk edemezdi. Hem niçin etsindi ki?

Sorun burada başladı ve devam edip gidiyor. Halkın iradesi hâkim olmadıkça da devam edip gidecektir. Bu “halk neden okumaz?” sorusunun arka planında bu ruhi hal ve vaziyet vardır, bu psikoloji etkindir.

Bu gerçeği biraz daha yakından görelim isterseniz.

Okumadan Soğutulan Bir Halk

Bize göre bu sebeplerin en başında geleni, ülkemizde bu yüzyılın başlarında yaşanan yukarıda işaret ettiğimiz o büyük ve korkunç travmadır. Cumhuriyet kurulurken bu milletin hayat ırmağı aktığı cennet misali bereketli topraklardan alınarak yatağından değiştirilmiş, ucu çöllerle verilerek sanki kurutulmaya kalkışılmıştır. Yıllardır kendi tabii mecrasında akan bu nazlı ve cömert ırmak, gereksiz yere korkunç zorlamalarla kendi mecrasından alınarak adeta ters yönde akıtılmak istenmiştir. Akıntıya karşı kürek çekmek bile zorken, din, tarih, sosyoloji ve millet gerçeğinden habersiz olan bu işlemleri yapanlar, sadece kaba kuvvete dayanarak baskı, şiddet ve cebirle bu işi nasıl başarabileceklerdir?

Nitekim başaramamış ve her şeyi berbat etmişlerdir. Milleti sadece mutsuz ve huzursuz etmişlerdir. Çünkü dinine, tarihine, kültür ve medeniyetine ters düşen bu korkunç durum karşısında millet neye uğradığını bilememiş, olan biten karşısında elleri böğründe çaresizce şaşırmış kalmıştır. Bu durumu din, akıl, mantık ve izanla bağdaştıramayarak isyan edenlerin bir kısmı da, fıkıh kitaplarında “temkin görüşü” diye isimlendirilen ictihada aykırı olarak güç ve kuvvetlerini hesaplamadan kıyama kalkmış, böylece hem kendilerine, hem de başkalarına ibret-i âlem olsun için orantısız ve dehşetli bir darbe daha vurulmasına sebep olmuşlardır.

Geriye kalan ekser kısmı ise içine kapanarak devletten, devleti yöneten idare ve kurumlardan, giderek bütün bir sosyal hayattan kopmuşlardır. Amaçları pasif direniştir. Ellerinden alınmak istenilen din ve medeniyetten vazgeçmemeleri adına sessiz muhalefettir. Kendi yaşam biçimlerini özgürce sürdürebilmek için tavır almaktır yani. Surat asarak ve katılmayarak devrimlere karşı durmak ve direnmektir elden geldiğince.

1 *İslam'da Devlet ve Siyaset* ile *İlim ve İktidar* kitaplarımızda biz bu konuyu yeterince işlemiştik, bakılabilir.

Aslında millet şaşırmakta ve isyan etmekte haksız değildi. Olan bitenler inanılır gibi değildi. Çünkü ülkeyi işgal eden düşmanlarla görünürde savaşmış bir güç, sanki onlarla el altından anlaşmış gibi, bu milleti kendi İslam kültür ve medeniyetinden kopararak, o işgalci düşmanların kültür ve medeniyeti olan batı medeniyetine zorla iman ettirmek ve her şeyleri ile kendilerine ters düşen o milletlerin arasına sokmak istiyorlardı. Millet dilinde bunun adı “irtidat” idi. Yani “dinden dönmek.”

Acaba halk adına ama halka rağmen bu işi yapanlar bu acı gerçekten habersiz mi idiler?

Fikirler, ya da rivayetler muhtelif.

Ancak batı tipi bir hayatı ve yaşam tarzını halka sormadan dayatanlar, batının sosyal yapılanmasını aldıktan sonra, yani yönetim ve kanunlardan tutun da kılık kıyafete varıncaya kadar yapılan toptan bir değişimden sonra İslam Dini ile bir sorun yaşayacaklarını hesap etmişler ve bu konuda çok radikal kararlar almışlardır. Yani dinin devlet ve toplumu yöneten kanunlarını yürürlükten kaldırmışlar, eğitim, kültür ve sanat kurumları olan medrese ve tekkeleri kapatmışlar, hatta insan ve eşyaya kendi inanç ve düşünce dünyalarını yansıtan isimler vermeye bile müdahale etmişlerdir. Amaç yeni gelen medeniyet ile eski medeniyet arasındaki çatışmadan ülkeyi ve kendilerini korumaktır. Olar açısından bunun biricik çaresi ise, herkes de kabul eder ki, kaldırılıp atılan din ve medeniyetin ülkede tamamen bitirilmesidir. Çünkü İslam küfrü asla kabul etmez. Onlara Müslümanlar üstünde velayet hakkı da tanımaz. Var olduğu sürece hak batılla mücadele eder.

Onun için “İslam” yerine “irtica” kelimesini kullanmayı tercih eden hâkim güçler, İslam bitirilince bence bu işin “nasraniyet” veya “dinsizlik – ateizm” ile sonuçlanacağını hesap ediyorlardı. Buna da razıydılar anlaşılan.

Halk bu gerçeği anladığı andan itibaren içine kapandı. Devlet ve sosyal hayattan mümkün merteye uzak yaşamaya çalıştı. Devletin yeni okuluna da, yeni yazısına da, ders ve

müfredatına da uzak durdu. Amacı bir refleks olarak dinini korumaktı. Ama bu işin giderek aleyhine sonuçlanacağını da anladı zaman içinde. Böyle bir tavır yerine sahaya çıkmanın ve orada yasal zeminde mücadele etmenin daha faydalı olduğunu gördü ve öyle de yaptı. Ama bu arada okuma ve yazmaya biraz bigane kalmıştı.

Bence ülkedeki okuma yazmaya karşı bu ilgisizliğin arka planında öncelikle böyle bir manevî arka plan, bir tepki yatar. Daha sonra da sistemin kitap içinde anlattığımız bir sürü eksigi, yanlışı, beceriksizliği. Çünkü demin anlattığımız “çatışma korkusu” gerçekleşmiş, sistem halka sindire sindire özgürlüklerini vererek sorunları aşma yerine, sürekli bir “toplum mühendisliğine” soyunmuş, halkı çok çeşitli düşüncelere bölerek ve birbirlerine karşı kışkırtarak insanları çatıştırmış, zaman zaman da bu çatışmaları bahane ederek ihtilal ve darbeler yapmıştır.

Bu sistem bu haliyle okuma, yazma, düşünce üretme ve bunu ifade etmede bizzat engelin ta kendisi olmuştur. Sonra halktan kopuk kendi eğitim sistemi de bunu körüklemiştir. Ekonomik sıkıntılar, hayat pahalılığı, gelir dağılımındaki haksızlık, işsizlik, aydınlara ve medyaya güvensizlik bu sorunu daha da tetiklemiş durumdadır. Öyle ki artık cemiyet gemisi maalesef “s.o.s” verir bir vaziyettedir.

Bu yaman sorunun çözümü nasıl olacaktır?

Üçüncü Bölüm bu sorunun çarelerini öncelikle ailede ve okulda aramaktadır. Çünkü insan “okuma alışkanlığı” denilen marifeti daha çok buralarda kazanır. Daha sonraları da ele geçebilir elbette bu nimet, ama genellikle bu güzel alışkanlık küçük yaşlarda aile ve okulda kazanılır. Bütün bunlar bol örneklerle sunulmuştur bu bölümde.

Sistemin Tahribatı

Biz bunu Cumhuriyet Türkiye'sinin uyguladığı sistemde arıyoruz. Milli Eğitim başta olmak üzere sistemin uyguladığı politikalarda aramalıyız halkımızın neden okumadığını.

Az önce devletin okullara ve halkın okur-yazar olmasına önem veren politikasının gerekçesinde de kısaca açıklamıştık bu meseleyi. Şimdi onu biraz daha açalım isterseniz.

Evet, okuma yazma bilse de halk pek okumuyor maalesef. Çünkü bu politikalar, “halkçı” olduklarını söylemelerine rağmen halka hiç danışmadan, hatta halkın gizli açık reddine rağmen, önce harf devrimi ile başlamış, sadece bu uygulama ile bütün bir halkı bir gecede cahil bırakmışlardır. İnsanlar yüzyıllar içinde okuya geldiği ecdadının kütüphaneleri dolduran milyonlarca kitaplarını bir gecede kaybetmişlerdir.

Bununla da kalınmamış maalesef. Bundan sonra başlayan “eski yazıyla yazılmış kitap düşmanlığı” seferberliği başlatılmış, hem de bu düşmanlık akıllara zarar boyutlarda ve çok acımasızca, hem de en temel insan hakları ayaklar altına alınarak ve hukuk çiğnenerek uygulanmıştır. Osmanlıca ve Arapça eser basımına yasak getirilmiş, okunmasına yasak getirilmiş, milletin elindeki kitaplar özel mülk olduğu halde tutanak dahi tutulmadan müsadere edilmiş, yerlere atılarak, yırtılarak, üstüne çıkıp tepelenerek, çiğnenerek hakaret edilmiş, meydanlarda yakılan ateşlere atılarak yakılmıştır.

İş o raddeye varmış ki, halkın kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim bile yasaklanmış, toplatılarak yakılmış, yerlere atılarak çiğnenmiş ve çeşitli hakaretlerle yakılmıştır. Bu acı manzarayı gören birçok âlim, tabutlar yaptırarak kitaplarını kendi elleriyle toprağa gömmek zorunda kalmışlardır. Çünkü evde kitap yakalanırsa, olanca hakaretlerle işkenceden geçiriliyorlardı.

Bu da yetmemiş, halkın kendi istediği kitaplar yasaklanırken, istemediği, beğenmediği, inanmadığı, hatta düşman olduğu kitaplar ona okusun diye dayatılmıştır. Halk ilmihal, akaid, fıkıh, tefsir, tasavvuf, siyer, risale-i nur, gerçek tarih kitapları, evliya menkıbeleri okumak istiyor, ama parasıyla satın almak için bile kitapçılarda onlara ulaşamıyordu. Onların

yerine devlet, içinde İslam akaid, ahlak ve hukukuna ters düşen bilgileri barındıran kitapları dayatıyordu.

Bunları gören halk içine kapandı ve okumadı böylece. Hatta çocuğunu okula bile vermek istemedi önceleri. Gerekçeleri, "okuyan gavur oluyor" idi. İyi bir araştırmaya gerek yok, yaşanan gerçekler de gösteriyor ki, halk aslında yanılmıyordu. Gerçi yapılacak olan bu değildi, fakat o zaman halkın durumu başka bir tedbiri de hayata geçirecek durumda değildi.

Şimdi size dört canlı şahit sunayım. İlk anlatan Abdülhalim Akkul Hoca Efendidir: "Ağabeyim hem ilahiyatçı, hem hukukçuydu. Bursa'da, Avukat Zeki Yücel. Bir gün, -henüz Vefa Lisesindeyim- "Oğlum, bugün ne okudunuz" diye sordu. Edebiyat hocamız Faruk Nafiz idi. "Ağabey," dedim, 'Edebiyat hocamız, derste 'Kur'an-ı Kerim uydurmadır. Araplara mahsustur. Muhammed Mustafa akıllı bir adam ama o zamanın lideridir. Şeriat hükümlerinin modası geçmiştir,' dedi. Bütün hocalar böyle konuşuyor."

Ağabeyim çok üzüldü. 'Ben seni buradan alıp, gavur mektebine vereceğim,' dedi. "Orada hiç olmazsa kâfir olacağına ehl-i kitap olursun. Kestiği de yenir, karısı da alınır, kızı da alınır.'

Robert Koleje kaydettirdi. Çemberlitaş'tan taşındık. Bebek'e. Gerçekten orada her şey normale döndü. Adam inanmıyor ama hakaret de etmiyor, hatta hürmet ediyor. Bir Ermeni hoca vardı, hattat. Osmanlıca öğretiyordu. İncil'den bahseden hocalar da vardı tabî. İsteyen kiliseye gidiyordu. Ama Hazreti Peygamber'e hakaret eden yoktu hiç olmazsa..."¹

Görüyorsunuz, aramızda yaşayan ehl-i kitap insanlar var, Yahudiler ve Hıristiyanlar yani, barış ortamında onlardan bir hakaret gelmiyor dinimize. Hatta saygı geliyor. Ama Müslümanlık dininden dönen mürtedler, güya bu İslam toplumunun aslı unsurları dine hakaret etmeden duramıyorlar.

1 Altınoluk Dergisi, Mayıs 1988, sayı, 27

İçlerindeki aşağılık duygusu kudurtuyor onları, çılgınlaştırıyor. İslam'da tövbe etmezse mürtedin cezası neden ölümdür, güzel izah ediyor bu örnek değil mi?

İkinci şahidimiz Mehmet Solmaz Hocadır. Bakınız ne diyor: “Cumhuriyet bayramlarında resmen tertiplenen balolara gitmezsen ve eğer Cuma namazına gidersen, ailece Cumhuriyete uygun yaşadığını ispat etmezsen sana bir resmi vazife vermeleri mümkün değildi. 50 den önce resmi ideolojinin koyduğu yolcu buydu.

Şimdi arkadaşlarla bir araya geldiğimiz zaman "50'den önce o eğitim müesseselerine biz gitmeyip, çocuklarımızı okutmadığımız için her tarafa onlar hakim olmuşlar. Biz de gitseydik biz hakim olurduk" diye düşündüklerine şahit oluyorum. O zamanı bilmiyorlar. O zaman çocuklarını okutmayanlar kazandı. Çocuklarını okutanlar kaybettiler. Meşhur bildiğimiz âlimler o devirde çocuklarını okuttukları için kaybetmişler. Muhterem bir hocamız oğlu aklına geldikçe ağlardı. Oğlu valiydi ama hiçbir ortak noktaları kalmamıştı.”¹

Üçüncü şahit de bizi kabul eder misiniz? Biz bunların hikaâyeleri ile büyüdük. Bu rezaletlere katılmamak için köylerde gönüllü görev yapan memurlara rastladık. Hatta bizim köyümüzden ilk yüksek okul okuyanın babasının, “çocuğu elimizle gavur ettik” dediği rivayet edilir. Hakikaten o bahsedilen kişi, şimdi nasıldır bilmem, ama geçmişte bize saygılı olduğunu söylemekle ve bunu da davranışlarıyla göstermekle beraber, şeriata şiddetle karşı çıkıyor ve ümmetçiliğin zararlarından bahsediyordu. “Atatürkçü Düşünce Sistemine” bağlı biri olarak “İslam adına yapılacak bir kalkışmayı kaç milyon insana mal olsa da hiç tereddüt etmeden öldürerek yok edeceklerinden” bahsediyordu...

Bunları yazarken Mehmet Akif Ersoy'un “Asım'da anlattıkları aklıma geldi.² İki şahit bir davaya yeterdi ama,

1 Altınoluk Dergisi, Ekim 1994 sayı, 104

2 Safahat, İnkilap ve Aka y. 10. Baskı, İst. 1975, s.394-397.

varsın bu da dördüncü şahidimiz olsun. Akif'in o güzel şiirinin eğitimle ilgili yerlerinden can alıcı bir bölümünü bir de burada okuyalım isterseniz:

Ne de çok şey biliyormuş, be Hocam, köylü meğer!
Öyledir. Sen de şaşarsm, hani, söylersem eğer.
Anladım: bilmeyecek tilki, onun bildiğini.
Hadi naklet bakalım şimdi şu bilgiçliğini?
Dedi:«Fetvayı veren mahkeme, yanlış, gerçek,
İki davacı ne söylerse bütün dinliyecek.
O zaman kestiği parmak acımaz, âmenna...
Ama hep bir tarafın ağzına bakmak, o fena.
Benim arkamdaki düşman bana mevlid mi okur?
Dur ki ben söylüyeyim bir de, kuzum, sen hele dur!
Köylü câhilde de hayvan mı demektir? Ne demek!
Kim teper nı'meti? İnsan meğer olsun eşşek.
Koca bir nahiye titreştik, odunsuz yattık;
O büyük mektebi gördün ya, kışın biz çattık.
Kimse evlâdını câhil komak ister mi, ayol?
Bize lâzım iki şey *var*: biri mektep, biri yol.
Neye Türk'ün canı yangın, neye millet geridir;
Anladık biz bunu, az çok, senelerden beridir.
Sonra baktık ki hükümetten umup durdukça,
Ne mühendis verecekler bize, artık, ne hoca.
Para bizden, hoca sizden deyiverdik...O zaman,
Çıkagelmez mi bu soysuz, aman Allah'ım aman!
Sen, oğul, ezbere çaldın bize akşam, karayı...
Görmeliydin o muallim denilen maskarayı.
Geberir, camie girmez, ne oruç var, ne namaz;
Gusül abdestini Allah bilir amma tanımaz.
Yelde izler bırakır gezdi mi bir çiş kokusu;
Ebenin teknesi, ömründe pisin gördüğü su!
Kaynayıp çifte kazan, aksa da çamçak çamçak,
Bunu bilmem ki yarın hangi imam paklayacak?
Huyu dersin, bir adamcıl ki sokulmaz adama...
Bârı bir parça alışsaydı ya son son, arama!

Yola gelmez şehirin soysuzu yoktur kolayı.
Yanılp hoşbeş eden oldu mu, tınmaz da ayı,
Su mühendisleri gelmişti... Herifler gâvur a,

Neme lâzım bizi incitmediler zerre kadar;

İnan oğlum, daha insafli imiş çorbacılar!

Tatlı yüz, bal gibi söz... Başka ne ister köylü?
Adam aldatmayı âlâ biliyor kahbe dölü!

Ne içen vardı, ne seccâdeye çizmeyle basan;

Ne deyim dinleri bâtılsa, herifler insan.

Hiç ayık gezdiği olmaz ya bizim farmasonun...

İçki yüzler suyu, ahlâkını bir bilsen onun!

Şimdi ister beni sen haklı gör, ister haksız,

Öyle devlet gibi, ni'met gibi lâflar bana vız!

İlmi yuttursa hayır yok bu musibetlerden...

Bırakın oğlumu, câhilliğe râzıyım ben.»

Hakkı var. Pek güzel amma, bu işin yok ki sonu.

Kapadık mektebi, kovduk diyelim farmasonu,

Başı boş köylünün evlâdmı kimler yedecek?

Adam ister ona insanlığı telkin edecek.

Bunu nerden bulalım? Kimlere ısmarlıyalım?

Önce kaç tezgâhımız var, bakalım, bir sayalım...

Pek uzun boylu hesabetme, nedir mes'ele ki ?

Herkesin bildiği şey: medrese bir, mektep iki.”

İşte o günün maarifi ve yetiştirdiği öğretmeni. Ve o öğretmenin kendi milletine davranışı. Ve işte köye gelen “çorbacı” gayr-i Müslim mühendislerin köylüyü memnun eden hareketleri. Ve köylünün o “gavuru” bu “farmasona” tercih edişi. Hepsi aynen hakikat...

Bizim ilkokul öğretmenlerimiz, babalarımızı sokaklardan zorla topladıklarını anlatırlardı. “Gavur olur” diye babaları okula yazdırmazmış. Hatta çocukları başlarına toplamak için mahalle aralarında önce davul çalar, sonra başlarına toplanan mahallenin çocuklarını yakalayarak zorla okula götürür kayıt ederlermiş. Devlet de büyük cezalar getirmişti o zamanlar okumayan çocukların velilerine. O zamanın şartlarına göre herkesin altından kolayca kalkamayacağı miktarda cezalar vardı bunlar. Herkesi korkutan cezalar vardı. Derken sonraları bu bir alışkanlık oldu gitti.

Milli Eğitim ve “Tevhid-i Tedrisat”ın Tahribatı

Bize göre okuma alışkanlığının olmamasının birinci sebebi sistem ise, ikinci sebebi de Milli Eğitim Bakanlığıdır. Halkımız evet okumuyor. Çünkü hala istediği eğitimi alamıyor. “Tevhid-i tedrisat” kanunu okumanın ve öğrenmenin önüne büyük bir set çekmiş, okuma ve öğrenme arzusunu tahrip etmiştir.

Belki bugün bu ve benzeri kanunlar sözde yürürlükte olmasına rağmen özde hayattan kopmuş ve yokluğa terkedilmiştir, bin bir ayıbı meydana dökülmüştür. Bu kanunla askeri okullar bile Milli Eğitime bağlanmışken, yanlışı gören asker kendi okullarını buradan çekip almıştır.

Ama ya başkaları? Mesela din eğitimi? Onların belinde silah yoktur, siyasi güçleri de bitirilmiştir. Doğuştan gelen güçleri de pençeleri sökülen aslan gibi yok edilmiştir. Yetersiz bile olsa, azıcık bir eğitim hakkına sahip olamamışlar, tümünden yokluğa atılmış, nisyana terkedilmişlerdir. Sonunda cenazeler sokakta kalmış, namazını kıldıracak bir kişi bulunamaz hale

geline, hatta hoca bulup da cenazeyi kaldıralım derken ölülerin şişip koktuğu yaşanınca, “bari cenaze kaldıracak kadar bir bilgi öğrensiner” diye ilk İmam Hatip Mekteplerinin açılmasına lütfen izin vermişlerdir. Bazıları bunu bir abartı sanabilirler, ama azıcık okurlarsa bu olayların nasıl tarihe geçtiklerini görürler.

Bir zamanlar insanlar işte bu tür gereksiz, hatta millî bünyeye zararlı kanunlar ve bundan çok daha kötü uygulamalarla okullardan ve okumaktan soğutulmuşlardır. Düşünün bir kere, mekteplere ve kamusal alanlara hala her kitap giremez. Kütüphanelere bile bir komisyon inceleyip izin vermedikçe her kitabı sokamazsınız. Ders kitaplarını ve yardımcı ders kitaplarını devlet seçer ve onların dışında okula kitap girmesini, onlara göre ders işlenmesini yasaklar. Bu konuda devlet kendi öğretmenine bile güvenmez ve insiyatif vermez.

Neden?

Halktan korkar da ondan.

Neden korkar?

Öğrettiğinin çoğu halkın isteklerine, inançlarına, değer yargılarına ve sosyal gerçeklerine ters düşen yalan dolanlardan meydana gelmektedir de ondan.

Mesela “yalan tarih” öğretir. Osmanlı kötülenir. İslam tarihi “Arapların Tarihi” diyerek görmezlikten gelinir, yok sayılır. Kuş uçuşuyla ta ilk çağların Türk Tarihine gidilir ve tarih diye efsane, esatir, mitoloji okutulur.

Neden?

Çünkü okutmadıkları ve kötiledikleri ecdad bilinirse, kendileri sorgulanır. Mesela, “Osmanlı iyi idiye neden yıktınız?” diye sorulur. Ne cevap verecekler?

İslam tarihi okutulursa okuyanlar soracaklar, “biz Müslüman isek neden Hıristiyanların hayatını, şeriatını, medeniyetini, yaşama biçimini alıyoruz?”

Ne diyecekler?

Mecburen gerçekleri ya gizleyecek, ya da tahrif ederek yalan söyleyecek, yalan öğretecekler. Bu nasıl bir zihniyettir

anlayan beri gelsin. İyi de yalancının mumu ne zamana kadar yanarmış, bunu hiç mi duymamışlar? Dün yatsıya kadar yanabiliyor olsa da, bugün bu iletişim çağında her şey daha akşam olmadan aydınlanıyor.

Bugün eğitim tarihi ile ilgili çok ciddi eserler yazılıyor. Oralardan da öğreniyoruz ki, yüzyıllar öncesinde bu ülkenin eğitimi daha hür, daha halkçı ve daha insanî idi. Hocalar kitaplarını kendileri yazar veya seçerdi. Talebeler de hocalarını seçerdi. Şimdi onlar “gerici”, biz “ilericiyiz” öyle mi?

Oysa bu sistem bilir ki “Evrensel Çocuk Hakları” düzenlemelerine göre çocuklardan sorumlu olan devlet değil, ana babalardır ve onlar çocuklarına istedikleri dinî eğitimi aldırabilirler. Biz de devlet olarak bunun altına imza atmışız. Ama uygulamada zerresi yok. Çünkü sözde “halkçı” iktidarlar, aslında tepeden inmece jakoben elitlerin yürüttüğü halka rağmen, hatta halka düşman bir diktadır.

Bunlar hala utanmadan ana babalara “sakın siz çocuklarınıza din öğretmeyin. Bu işi devlete bırakın” diyorlar. Ya da “çocuklar ana baba ve okul dahil kimsenin etkisinde kalmadan özgür seçimlerini yapabilmek için 18 yaşına kadar hiçbir din ve inanç öğrenmesin, ondan sonra kendisi özgür iradesi ile seçsin” diyorlar. Âlemi akılsız ve sersem sanıyorlar bu budalalar.

Çünkü “öyleyse siz de Atatürkçülük, laiklik, devrimler, çağdaşlaşma, aydınlanma, pozitivizm... dahil hiçbir ilke, ideoloji, inanç ve yaşam biçimi öğretmeyeceksin. Çocuk 18 yaşına kadar hiç şartlanmadan gelsin. Din dahil bunları da o yaşta özgür iradesi ile kendisi seçsin” dersenez, “olmaaaz! Biz ilke, ideoloji ve yaşam tarzımızı öğretir, hatta dayatırız” diyorlar. İşte samimiyetleri de akılları gibi bu kadarcıktır!

Sonra da döner Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenine “sen belli bir dini, yani İslam’ı öğretemez, uygulatamazsın, her din gibi onu da tanıtır, bir kültür verirsin, o kadar” derler. Okullarda din dersi isteyenleri de “mürteci” diye kınıyorlar. Seçmeli ders olsun, ona da izin vermiyorlar.

Ayıklayın pirincin taşını!

Diktanın adına demokrasi denmesi neyi değiştirir?

Sonra yeni bir nesil yetişti. Kitabın ve düşünmenin, bu düşünceleri yazılı sözlü ifade etmenin babalarının başına neler açtığını gördü ve ondan uzaklaştı. “Resmi ideoloji” olarak sunulan ama aslında ne olduğu da bir türlü anlaşılmayan, adamına göre tanımını değiştiren “Atatürkçü Düşünce Sistemi”, daha kısa adıyla “Kemalizm – Kemalcılık” din gibi telkin ediliyordu ve yavrular da düşünmeden, anlamadan, sorgulamadan, tıpkı bir papağan gibi o tanımları ezberden okuyarak tekrar edip duruyordu. Andımız amentü gibi tekrar ettiriliyordu: “Türküm, doğruyum, çalışkanım... armağan olsun!” Çünkü “beyin yıkamayı” iyi öğrenmişlerdi. Bir gün bu anlamadan atılan sloganlar, içlerinde ete kemiğe bürünecek, iliklere işleyecekti. Ne kadar akıllı mantıklı düşünceler sunsanız da onlar bildiklerinden şaşmayacak, başkalarından ürkecek ve korkacaklardı. Şimdilerde “endişe duyuyoruz” edebiyatının altında yatan bundan başka bir şey mi idi? En sade vatandaşımızın bile beyninde ırkçı düşüncelerin cirrit atması, Cumhuriyet eğitiminin başarısından başka neydi?

Bir sorun Allah aşkına, kim kime niçin armağan oluyor?

Bunun ne kadar anlaşıldığı halimizden belli değil mi? Varlığımızı bir avuç yönetici elite armağan ediyoruz. Emeğimizi, enerjimizi, kazancımızı, şeref ve itibarımızı, hatta canımızı armağan ediyoruz onlara. Bazen sağ sol çatışması çıkararak, bazen ırkçılık, bölücülük çıkararak terör estiriyorlar ve bizler farkında olmadan albayraklara sarılı tabutlarla çocuklarımızı onlara armağan ediyoruz.

“Neden böyle oluyor, neden bir çare bulunmuyor, neden bu ülke hep kavga gürültü ile yaşıyor? Neden siyaset bir çözüm sunamıyor? Neden üç beş aylık acemi asker yıllarca gerilla eğitimi almış teröristlerin üstüne salınıyor da uzman asker yetiştirilmiyor? Neden bunlara yardım eden devletlerle bağı koparılamıyor? Neden, neden, neden?...”

Bu haklı soruları soramıyoruz bile. Çünkü bize sormak,

sorgulamak, çözüm bulmak düşmez. Bu öğretilmedi bize. Bize öğretilen, “siz itaat edin yeter. Büyükler ne yapılacağını en iyisini bilirler.” Onun için bize sadece “armağan” olmak düşer. Armağan, yani kurban.

İşte şehit cenazelerindeki acı manzaralar! Ana baba evladını kaybetmiş, içi yanıyor, ciğeri parçalanıyor. Ama soramıyor, “benim yavrum neden ölüyor? Otuz kırk yıldır hala bu sorunu neden çözemiyorsunuz? Bu terör ne istiyor? Bu ülkenin çocukları neden dağa çıkar ve kardeşlerine kurşun sıkar? Arkasında kimler var ve siz ne yapıyorsunuz? Siyaset ne işe yarar? Diploması ne demektir? Bu gerilla eğitimi almış teröristlere dağları dar getirecek profesyonel ordu neden kurulmaz da acemi genç çocuklar onlarla savaşa sürülür?”

Daha bir sürü soru vardır sorulacak ama ana baba bunları soramaz. Karşılıklarına gelmiş sorun çözmeyen siyasetçi ve bürokratlara tam da soracak zeminde bunları sormaz da öğretilmiş cümleleri sayar döker ağzından: “Vatan sağ olsun. Beni de alın askere, oğlum öldüyse ben savaşırım yerine.”

Tören bitti mi her şey biter. Ana baba yanmaya devam, devletliler de devleti yiyerek yönetmeye devam. Yeter ki ilkeler ve inkılâplar var olsun. Ölecek insanımız çok şükür(!)

Hal böyle olunca ölenler ölür, geriye kalan bizim sağlar yeniden bir oyun ve eğlenceye dalar giderler. Devlet bunu ister, onlar da bunu yaparlar. Aslanlar gibi uslu dururlar(!), oyun ve eğlenceye dalar ve kaybolup giderler.

Bu kaybolma kanalları bol bol sunuldu halka. Böyle düşünmelerinin kodları çaktırılmadan verilen televizyon, internet, sinema, tiyatro, spor, olimpiyat, festival, karnaval, müzik, dans, balo, alkol, uyuşturucu, seks çılgınlıkları emre amade kılındı. İlle de şu bedava olan binlerce televizyon kanalları ve ondan da beter internet çıktı ki, artık hayatımızın önünde sürüklenip kaybolduğu bu sellerden kurtulup da, o belalardan yakayı sıyıyıp da kitaba dönmek ahali için bir hayal oldu.

Sistem Bir Felaket

İşte bir bilim adamının acı feryadı: “Sistem kitap okumayı teşvik etmiyor” diyen Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden Prof. Dr. Selahattin Turan, Türkiye'de kitap okunmamasının yapısal nedenleri olduğunu belirterek, okul öncesi dönemden doktora sonrasına kadar kitap okumanın stratejik bir konu olarak ele alınmadığını bildirdi. Haklıydı. Böyle bir dert yoktu ki zaten.

“Türkiye'de kitap okunmamasının nedeni birey değil, sistemin kendisidir. Türkiye'de sistem kitap okumayı teşvik etmiyor” diyen Prof. Dr. Turan, okumayan toplumun kendi geleceğini yok ettiğini kaydediyor.

Sistem gençlerin çok okuyarak dinleri, tarihleri, kültür ve medeniyetlerini öğrenmelerini tuttuğu yanlış yol yüzünden istememektedir. Bu yanlışın nasıl gerçekleştiği ve devam ettiği hakkında yukarıda yeterli bilgiler sunmuştuk. İşte bu gerekçelerle sistem gençlerin okuma ve araştırmaları yerine, kendilerine sunulan resmî ideolojiye körü körüne bağlanmalarını istemiştir sürekli. Ona göre iyi öğrenci derslerine çalışan, oynayan, gülen, eğlenen ve sevişen gençlerdir. Böylece hem “irtica adımı verdiği “din” tehlikesinden kurtulmuş olur, hem de uslu ve uysal, düşünmeyen ve sorgulamayan, itaat eden ve vergisini veren bir vatandaş kazanmış olur. Zaman zaman gençlik özgürlük, bağımsızlık dedikçe, din, tarih, medeniyet ve yerli kültür dedikçe, darbelerle onların tepesine binmiş ve demir yumruğunu indirmiştir.

Nitekim Çukurova Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. İbrahim Ortaş konuyla ilgili ele aldığı makalede “Devlet kitap okumayı kötü gösterdi” alt başlığıyla doğrudan bir eleştiri getiriyor. Ortaş makalesinde şöyle devam ediyor :

“12 Eylül sonrası kitap okumak kamuoyuna zararlı diye tanıtıldı. Kim gerçekten suçlu ve zararlı tespiti yapılmadan, özellikle de okuyan ve düşünen kişiler bu süreçte hep mağdur duruma düşürüldü. Maalesef ülkemizde gelişen dinamik

gençliğin eleştirisi yapma şansı elinden alınarak sistemi eleştirmeyen ve kabullenen bir gençlik yaratıldı. Çok genç yaşta evden başlayarak sürekli dövülen, 'Sus sen bilmezsin, ' 'aklın ermez, ' 'büyüğüne saygı, ' 'otoriteye saygı' kişinin kişiliğini önemli ölçüde zedelemiştir. Kitap okuma alışkanlığı kazanamamış toplum ne yapacağını bilemeyecektir. Kitapların bir taraftan yasaklanması, diğer taraftan yayıncıların yasaklanması yanında pahalı olması kitap okumanın önündeki en büyük engeller olarak görülüyor.”¹

12 Eylül’de okul kütüphaneleri tarandı ve zararlı kitaplardan (!) temizlendi. Mesela bizim Kahramanmaraş’ta İmam Hatip Lisesi kütüphanesinde bir hayli İslam Düşüncesine dair kitaplar alındı götürüldü. Zaptını turalım demeye bile korktu idareciler. Ama ne oldu sonra? Bir hafta geçmedi ki alınan kitaplar daha fazlasıyla yerine kondu. Zavallıların ruhları bile duymadı.

O yıllarda evlerden de kitaplar müsadere edildi. Geri gelen vardı, gelmeyen vardı. Benim kitaplarımın bir kısmı da bu açıdan “gazi” sayılır.

Kitaptan ve okuyandan korkan bir sistemden ne hayır gelir! O zamanlar devlet spora ve kapalı açık spor sahalarına ne kadar para harcadı. “Topçu” bir nesil yetişsin istiyordu. Ama okullara beş kuruşluk “kitap alım parası” vermedi. Bu işler hep gayretli öğretmen ve idarecilere düşmüştür.

Prof. Dr. Turan, kitap okuma alışkanlığı kazanılmasında ailenin de önemini büyük olduğunu vurgulayarak, "Bir evde kitaplık yoksa, çocuk anne ve babasının kitap okuduğunu görmüyorsa, çocuğa kitap okuma alışkanlığı kazandırmak zordur" diye konuşuyor haklı olarak. 2

Üzülerek söyleyelim ki çocuklar ve gençler için okuma alışkanlığını sağlayacak kitaplar da son derece kısıtlıdır. Var

1 <http://blog.milliyet.com.tr/Blog.aspx?BlogNo=90672>

2 <http://www.haber7.com/haber/20090209/Kitap-okuma-aliskanliginda-sinifta-kaldik.php>

olanlar da çocuk ruhu ve ihtiyaçları düşünülmeden, pedagojik ilkeler gözetilmeden, içerik denetimi ve yönlendirmesi yapılmadan yayınlanmıştır. Zaten insana yapılan yatırımın getirisi hakkında yeterli bilgi ve tecrübeden uzak olan kurum ve insanlarımız, öğrencilere seviyelerine uygun, ruhi ve tabii ihtiyaçlarını gözeten, dolayısıyla istenilen davranış biçimlerini ve kaliteyi sağlayan malzeme sunumunda başarısız olmuşlardır.

Son zamanlarda bu konuda büyük atılımlar ve güzel gelişmeler olmuştur. Bunlar yayıncı ve eğitimciler kadar veliler ile küçük çocuklar ve öğrencileri için de memnuniyet verici olmuştur.

Belki daha küçükken okuma aşkı ile yetiştirilebilecek yeni bir nesil için umut var. Mevcut zihniyet ve okullara bakarsak bu da ham hayal gibi, ama umutsuzluk yok, Allah her zaman kerim. Biz de her zaman ümitvârız ve ciddî insanların elinde bunun çok da kolay olacağına inanıyoruz. Bu konuyu okullar ve öğretmenlere bakarken görelim inşallah.

Manevî Kalkınmanın İhmali

Bu sistemin en büyük felaket yanlarından birisi de, hiç şüphesiz “manevî kalkınmanın” ihmal edilmesidir. Cumhuriyetin benimsediği felsefe olarak pozitivizm ve materyalizm, sekülerizm ve laiklik gibi bir sürü yan etkileriyle beraber kalkınmayı hep maddî boyutlarda aramış, o tür maddî faaliyetlere para vermiş ve teşvik etmiştir. Bu arada ahlak, maneviyat, kültürel değerler ihmal edilmiş, hatta inkâr edilmiştir. Böylece manevî kalkınmayı gündeminden düşürmüştür. Bu alanlarda çalışanlar parasal yönden geri bırakılmıştır. Dolayısıyla bu arada kitabın değeri de düşmüştür.

Bu sırada ailenin korunması ve bilgilendirilmesi bilinçli bir devlet politikası olmayınca, ana babalar çocuklarını nasıl yetiştirecekleri konusunda yetersizliğe mahkûm edilmiştir. Belirli bir gelir düzeyine çıkınca kendi imkânlarıyla yola çıkan kimi veliler de çoğu kez yeterli eğitimden ve uzmanlık

bilgisinden mahrum kişilerin istismarına terk edilmiştir.

Yukarıda verilen bilgiler bu konuyu da desteklediklerinden, bu kadarcıkla yetinelim istedik. Ancak bu arada kültürel değerlerin baş mekânı olan kütüphaneler de bu zihniyetten oldukça olumsuz etkilendikleri için bir nebze onlardan da bahsedelim isterseniz.

Kütüphaneler de Okullar Gibi

Okul böyle de kütüphaneler çok mu farklı? Ne gezer! Küçük Bulgaristan'da bile 4.237 kütüphane ve bunlarda 41 milyon kitap mevcut iken, bizde 1.310 kütüphane, bu kütüphanelerde de 11 milyon kitap bulunmaktadır.

Ortalama eğitim süremiz 3,5 yıl olduğuna göre, bu sonuca şaşırılmamak gerek. AB ülkelerinde ortalama eğitim süresi 8-10 yıldır.

2000 yılında İstanbul Üniversitesi'nin kütüphane bütçesi 500 bin dolar, ABD'deki Harvard Üniversitesi'nin ise 60 milyon dolardır.

Demek ki gelişmişlik düzeyi, milli gelir, okuma oranı, gazete tirajları, demokrasi birbirine çok bağlı olan unsurlardır. 1

Türkiye'de kitap okunmamasının yapısal nedenleri olduğunu belirterek, okul öncesi dönemden doktora sonrasına kadar kitap okumanın stratejik bir konu olarak ele alınmadığını bildiren ve kütüphanelerin sağlıklı bir yapıya kavuşturulması gerektiğini anlatan Prof. Dr. Turan, şöyle söylüyor:

“Türkiye'de kütüphanelerin kitap okutma stratejisi yok. Kütüphanede çalışanlar kütüphanecilik mezunu değil. Bütün kitapları hızla e-kitap haline getirmeliyiz. Kitabı, okurun evine, otomobiline, ayağına götürmeliyiz. Otomobilde, yolculukta kitap okumanın önü açılmalıdır. Bunun için sesli kitaplar yapılmalıdır. Klasik kitap okuma alışkanlıklarımızı terk

1 Bkz. Behçet Fakihoğlu,

http://www.byegm.gov.tr/seminerler/duzce_vii/duzce_13.htm

etmeliyiz. Genç nesle farklı bir stratejiyle kitap okuma alışkanlığı kazandırmalıyız.”¹

Kütüphaneleri gündemimize almamız gerekir. Önce acı bir duruma işaret edelim: 17 Eylül 1986 tarih 19224 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 22/8/1986 tarih ve 86/10942 karar sayılı "Okul, Kreş, Spor, Yurt ve Sağlık Tesisleri ile Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinde Bulunan Kurum ve Kuruluşlara yapılacak Bağış ve Yardımlar Hakkında Yönetmelik var. Bu yönetmelik, adı geçen kurumlar ve kuruluşlara yapılacak bağış ve yardımların Gelir ve Kurumlar Vergisi matrahından düşebileceğini belirtiyor ve bu konuda açıklamalar yapıyor. Ancak bu yönetmelikte kütüphanelerle ilgili hiç bir kayıt yok.

Okul kütüphanelerinin adının geçmemesi, bunun okulun ayrılmaz bir parçası olarak düşünüldüğü izlenimini veriyor. Ancak uygulamalarda okul kütüphanelerinin bu kampanyalarda hiç adının geçmemesi ise, kampanyayı salt okul binası ile sınırlı tuttuğunu gösteriyor. Kampanyada görülen sınıf yaptırarak katkıda bulunmanın uygulamasında gönül isterdi ki, bir kişi ya da kurum olarak okula bir kütüphane yaptırarak bu kampanyaya katılsın. Ama bu olmadı, çünkü kampanya salt bir okul ve sınıf yaptırma olarak tanıtıldı. Kütüphanenin, okulun ayrılmaz bir parçası, eğitimin en büyük destekçisi olduğu hep unutuldu ya da gözardı edildi.

Bu yönetmelikte genelde kütüphanelere ilişkin bir açıklamanın yer almaması zaten bir eksikliktir. 1986 yılından bu yana giderilemeyen bu eksikliğin derhal sona erdirilmesi gerekir.

Sonra devlet kütüphaneciliğin özel ihtisas isteyen bir alan olduğunu unutmamalıdır. Oralara atayacağı memurları bu işin olmazsa olmazı sayılan kitap bilgisi, kitapları koruma yöntemleri, Arapça, Farsça, İngilizce vs. yabancı dil bilme gibi

1 <http://www.haber7.com/haber/20090209/Kitap-okuma-aliskanliginda-sinifta-kaldik.php>

maddî ve kitabı ve okuru sevme, gönüllü hizmeti benimseme, güler yüz tatlı dil gibi erdemleri edinme diye özetleyebileceğimiz manevî gerekliliğini kavramış elemanlar atamalıdır.

İnsanlarımız da kütüphanelerden yararlanırken nasıl davranılması gerektiğini öğrenmelidirler. Kütüphanelerde çok farklı yaşlarda, bilgi seviyeleri ve karakter yapıları çok değişik insanlar kitap okur ve araştırma yaparlar. Kitap okurken davranışlarımıza dikkat etmeli, hem onları, hem de orada çalışan elemanları rahatsız etmemeliyiz. Kütüphaneye ayakkabılar temizlenerek ve en azından paspasa silinerek girilmelidir. Palto ve mantolar vestiyere bırakılmalıdır. Kimlik, ilgili memura istemeden teslim edilmelidir. Kütüphaneden alınacak kitabın nasıl aranacağı bilinmiyorsa ilgili memurlardan sorulmalıdır. Açıklamaları, dikkatle dinlemelidir. İstenen kitap için fiş doldurulmalıdır. Yerimize oturup kitabın gelmesi beklenmelidir.

Okuma salonunda kimse rahatsız edilmemelidir. Kitap sayfaları sessiz çevrilmelidir. Kütüphane salonunda sessiz yürünmelidir. Kitapların kapağı, sayfaları çizilmemelidir. Kütüphanenin okuma salonunda hiçbir şekilde sakız çiğnenmemelidir. Kitaplar çok faydalı kaynaklardır. Kitabı okurken temiz tutun, sayfalarının kırışmamasına ve yırtılmamasına dikkat edin. Daha sonra o kitabı başkaları da okuyabilir. Sayfayı karalamak ya da kenarından kıvrımak doğru değildir.¹

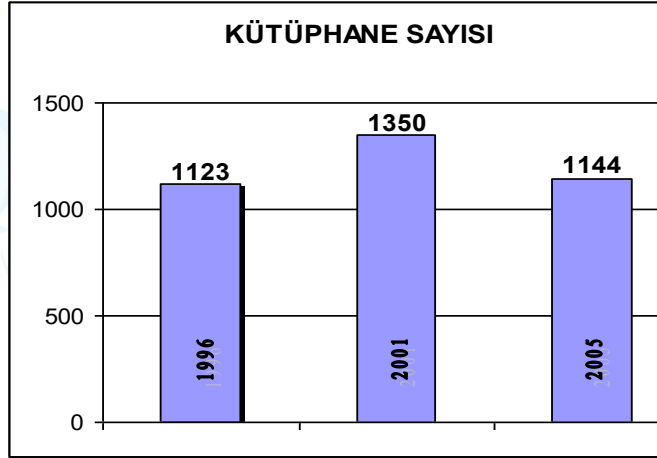
Son zamanlarda görülen bazı cinayetler de var ki akıl almıyor. Mesela bütün insanlığın en kıymetli eşyası sayılan kütüphanedeki bir kitabın, bize yarayan sayfalarını jiletle kesip almak gibi. Bir insanı hançerlemekle bir kitabı jiletlemek arasında ne fark vardır acaba? Ben öyle inanıyorum ki bu cinayeti işleyenler, “kısasa kısas” gibi, “ceza kendi cinsinden” gibi bir ilahî kural ile bir gün mutlaka cezalandırılırlar. Artık bu

1 Bkz. Mustafa Oğuz,

<http://www.tumgazeteler.com/?a=4176184>

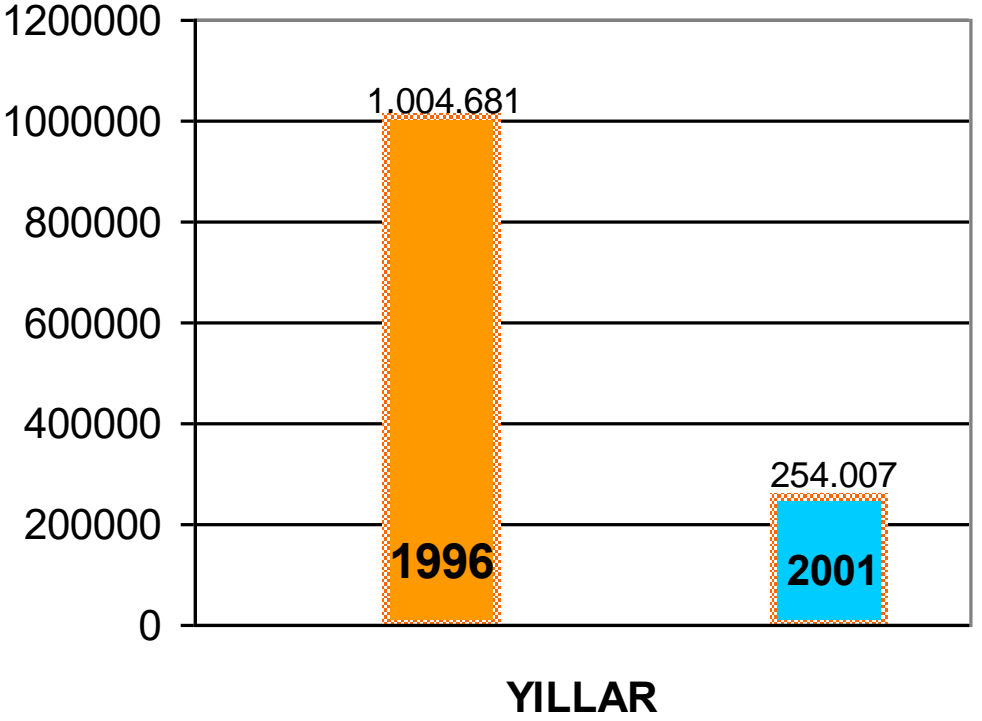
belki de hiç umulmadık bir yerde ansızın gelir. Ya da bir ameliyat masasında mı olur, yoksa bir trafik kazasında mı, belli olmaz. Fakat öldükten sonra tekrar diriltildiğinde cezasını bulacağı muhakkaktır.

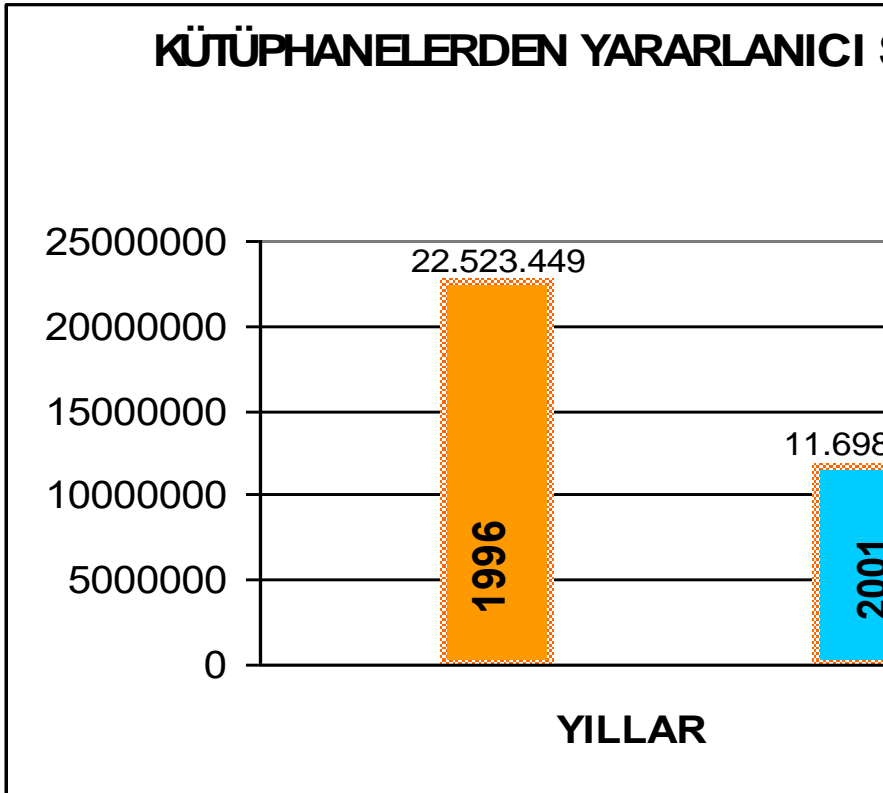
Ülkemizdeki en üzücü olaylardan bir tanesi de yıllara göre okuma oranlarının gittikçe düşmesidir. Bu nedenle; gelin birlikte okuyalım. Çünkü şu tablolar ürkütücüdür: 1

1 Giresun Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğünce sunulan bu tabloları internette yayınlanmasından cesaret alarak alıntılıdık. Kendilerine teşekkürlerimizi sunarız.

KÜTÜPHANELERİN ÜYE SAYISI

MADDÎ SEBEPLER

Bu kitap yeterince veya gereğince okumama sorununun arka palanda etkin olan manevî sebeplerin dışında şimdi de açıkça görülen maddî sebeplerin belli başlılarını incelemeye devam edelim inşallah. Bunların en başında ise, herkesin şikâyet ettiği şu meşhur “okuma alışkanlığı kazanamama” gelir. Ondan başlayarak girelim konuya inşallah.

1. Okuma Alışkanlığı Kazanamama

Başlığı “Okumama Alışkanlığı” diye mi atsaydık acaba? Neyse, yukarıda bu okumama alışkanlığı gerçeğini tespit etmiş ve bunun en önemli sebebinin tarihsel ve psikolojik arka planını yazmıştık. Şimdi bunun dışında kalan ve az önce sıraladığımız daha başka nedenlerini biraz daha yakından görmeye çalışalım.

Önce şu soruyu soralım isterseniz; okuma alışkanlığı dediğimiz olay nedir?

Okuma alışkanlığı, insanın gerek zaruretler veya ihtiyaçlar, gerekse keyif ve eğlence olarak okuma işini sürekli ve düzenli bir şekilde devam ettirmesidir diyebiliriz.

Bu alışkanlığın kazanılmasında artık çok küçük yaşlar

gündeme gelmektedir. Çünkü günümüzde oyuncak kitaplar, takma çıkarma ve rengârenk sayfalar sayesinde bebekler bile kitabı tanıyabilir ve onunla oynayarak vakit geçirebilir durumdadırlar.

Okuma alışkanlığının kazanılması demek, bu işin ciddiyet, önem ve kazancının kavranmasıyla beraber az çok tadına varılması ve zevkine erilmesi ile hayat boyu sürdürülmesi demektir.

Her ne kadar okuma alışkanlığının temelleri ailede atılsa da herhalde bu işin bir beceriye dönüşmesi ancak okullarda mümkündür. Ya da ancak okul seviyesine gelince aklın, zekânın ve bünyenin kazanabileceği bir durumdur.

Bizim zamanımızda aile içinde yaşanan ilk erken yaşların bu edinimde payı pek bilinmezdi. Karakter tamamlanması bile 2 ila 4 yaşlarda tamamlandığına göre, artık okuma alışkanlığının da bu yaşlara dayandırılması yadırganamaz bir gerçektir. Fakat öğrenciler bırakın aileyi, artık okul çağında iken de bu altın bileziği edinememişler ise, yetişkinlik ve olgunluk dönemlerinde edinmeleri, imkansız olmasa da çok güç olsa gerektir.

Öyleyse şöyle diyebiliriz: Okumanın alışkanlık hâline gelmesinde rol oynayan etkenler; bir çocuğun önce ailesi, sonra okulu ve öğretmenini, sonra da yakın ve uzak çevre olarak yaşadığı toplumdur.

Acaba kendimizde veya başkalarında okuma alışkanlığı olup olmadığını anlayacağımız bir ölçü var mıdır?

Çocuk Vakfınca yapılan bir değerlendirme bu sorumuza şöyle cevap veriyor: “Okuma alışkanlığını değerlendirmede ölçüt:

Çok okuyan 1 yılda 21 ve daha fazla kitap okuyan kişi,
Orta düzeyde okuyucu 1 yılda 6–20 kitap okuyan kişi,
Az okuyan 1 yılda 1–5 kitap okuyan kişi,
Okuyucu olmayan, hiç kitap okumayan kişidir.”¹

1 <http://www.cocukvakfi.org.tr/soru2.htm>

Bu ölçülere kendimizi vurursak millet olarak okuma alışkanlığımızın olmaması acı bir gerçek olarak karşımıza çıkar. Bu acı gerçek maalesef aynı zamanda okullarımız için de büyük bir derttir. Bu ise doğrudan Milli Eğitimin başarısızlığı demektir. Eğitim sistemimiz kitap okumayı sevdirici ve teşvik edici, bunu bir alışkanlık hâline getirici nitelikte değildir. Bundan da doğrudan bu devlet ve bu sistem sorumludur.

Hiç kuşkusuz okuma işi büyük ölçüde bir alışkanlık gerektiriyor. 21. yüzyıla, bilgi çağına girerken, eğer Türk toplumu dünya üzerinde iyi ve güzel bir yer edinmek istiyorsa, okumak, düşünmek ve buna bağlı olarak tartışmak, sorgulamak ve eleştirmek, sonunda da bilim, kültür ve sanat üretmek zorundadır. Ancak bunları gerçekleştirebildiği oranda zamanla maddî manevî serpilip gelişecek ve yeryüzünde tekrar ecdadına lâyük olacağı yüksek seviyeli ve hatırlı yerini alacaktır.

Okuma Alışkanlığımızda Bilimsel Gerçekler

Şimdi bu konuda bilimsel bir açıklamayı, daha doğrusu bir feryadı sunuyoruz sizlere. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden Prof. Dr. Selahattin Turan, Türkiye'de öğretmen ve öğretim üyeleri gibi okumuş kesimin de kitap okuma alışkanlığının olmadığını öne sürer.

Prof. Dr. Turan, AA muhabirine yaptığı açıklamada (09 Şubat 2009) insanın kendini tanıması ve ifade edebilmesi için kitap okuması gerektiğini belirterek, kitap okuyan insanın potansiyelini yüksek oranda kullandığını kaydetti.

Kitap okumanın yaratıcılıkla ilgili bir durum olduğunu ifade eden Prof. Dr. Turan, şöyle konuştu:

"Dünyada 1990'lı yıllardaki politik ve ekonomik kırılmalardan sonra ülkeler var olma stratejilerini yaratıcılık sektörü üzerinden kurgulamaya başladı. Artık toplumların yeraltı kaynakları eskisi kadar önemli değil. İnsan kaynağı

giderek önem kazanıyor. Cep telefonu, diz üstü bilgisayar, Google ve CD gibi dünyaya yön veren icatlar yeraltında bulunmadı. Bunlar yaratıcı insanların icat ettiği buluşlardır.

Türkiye'nin parlak geleceği için okuyan toplumu inşa etmemiz gerekir. Yaratıcı bir Türkiye için kitap okunması zorunludur. Tüm araştırmalar yaratıcı olmanın kitap okumakla mümkün olduğunu gösteriyor. Okuma alışkanlığı kazanmadan yaratıcı bir birey olmak mümkün değil.”

Prof. Dr. Turan, kitap okumanın sadece boş zamanlarda yapılacak bir eylem olmadığını belirterek, kitap okumanın kişinin yaşam biçimi olması gerektiğini vurguladı. Kitap okumanın Türkiye'nin geleceği açısından stratejik bir önem taşıdığına da işaret eden Prof. Dr. Turan, şöyle devam etti:

“Türkiye çok az kitap okuyor. Türkiye'de öğretmen ve öğretim üyeleri gibi okumuş kesimin de kitap okuma alışkanlığı yok. Eğitim-Bir-Sen ve Gazi Üniversitesinin yaptığı anket çalışmalarına göre, Türkiye'de öğretmenlerin yüzde 8'i hiç kitap okumuyor. Yüzde 39'u bu konuda bilgi vermek istemiyor. Yüzde 28'i de ayda bir kitap okuyor. Öğretmenler 4 yılda sadece bir kitap okuyor.

Sadece öğretmenler değil, öğretim üyeleri de okumuyor. Öğretim üyelerinin yüzde 22'si sadece akademik yayın okuyor. Yüzde 56'sı ise ayda bir iki kitap okuyor. Öğretim üyelerinin de yaklaşık yüzde 50'si kitap okumuyor. Okuma alışkanlığı okumuş kesimde de çok yaygın değil.

Vatandaşın durumu ise daha vahimdir. Türkiye, kitap okuma alışkanlığında çoğu Afrika ülkelerinin bile gerisinde kaldı. ABD'de kitap okuma yüzde 12, Japonya'da yüzde 14, Türkiye'de ise on binde bir. Bir Japon yılda ortalama 25, İsviçreli 10, Fransız 7 kitap okuyor. Türkiye'de 6 kişiye yılda bir kitap düşüyor. Gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerle kıyaslandığında Türkiye'nin okuma alışkanlığı yok denecek kadar azdır.”

Prof. Dr. Turan, Türkiye'de kitap okunmamasının yapısal nedenleri olduğunu belirterek, okul öncesi dönemden doktora

sonrasına kadar kitap okumanın stratejik bir konu olarak ele alınmadığını bildirdi.

Kütüphanelerin sağlıklı bir yapıya kavuşturulması gerektiğini anlatan Prof. Dr. Turan'ın, önemine binaen şu sözlerini tekrar hatırlatalım:

"Türkiye'de kütüphanelerin kitap okutma stratejisi yok. Kütüphanede çalışanlar kütüphanecilik mezunu değil. Bütün kitapları hızla e-kitap haline getirmeliyiz. Kitabı, okurun evine, otomobiline, ayağına götürmeliyiz. Otomobilde, yolculukta kitap okumanın önü açılmalıdır. Bunun için sesli kitaplar yapılmalıdır. Klasik kitap okuma alışkanlıklarımızı terk etmeliyiz. Genç nesle farklı bir stratejiyle kitap okuma alışkanlığı kazandırmalıyız."

Prof. Dr. Turan, kitap okuma alışkanlığı kazanılmasında ailenin de öneminin büyük olduğunu vurgulayarak, "Bir evde kitaplık yoksa, çocuk anne ve babasının kitap okuduğunu görmüyorsa, çocuğa kitap okuma alışkanlığı kazandırmak zordur" diye konuştu.

"Türkiye'de kitap okunmamasının nedeni birey değil, sistemin kendisidir. Türkiye'de sistem kitap okumayı teşvik etmiyor" diyen Prof. Dr. Turan, okumayan toplumun kendi geleceğini yok ettiğini kaydetti.

Prof. Dr. Selahattin Turan, günde en az bir saat kitap okunması gerektiğinin altını çizerek, "Kitap okumak kendini tanımanın en kısa yoludur. Yaratıcı birey olabilmek için mutlaka okumalıyız. Okumak insanı güçlü kılar. İnsanın çok yönlü düşünmesini sağlar. Okuyan insan mutlu olur, hayata pozitif bakar" dedi.¹

İleride bu konuya dair "Sonuçta Okuma Karnemiz" başlığı altında daha fazla bilgiler gelecek ve istatistikler verilecektir. Konuya giriş sayılabilecek bu bilgilerden sonra diyebiliriz ki, okuma alışkanlığının kazanılmasında iki ocak, iki

1 <http://www.haber7.com/haber/20090209/Kitap-okuma-aliskanliginda-sinifta-kaldik.php>

temel kurum çok önemlidir; aile ve okul. Buralarda da karşımıza iki insan tipi çıkar; ana baba ve öğretmen.

Aile, hayata gözlerimizi açtığımızda genellikle karşımızda bulduğumuz sıcak ve samimi yuva. Allah Teâlâ'nın bizim için içlerine en yüce duyguları hasbî olarak, yani hiçbir karşılık beklemeden koyduğu, bizi son derece seven, bağrına basan, bizim için her türlü fedakârlıklara seve seve katlanan, yerleri asla doldurulamaz varlıklar. Özellikle de annelerimiz ve babalarımız. Bizim için hayatta sağlık, servet, saadet, bilgi, görgü, kültür, sanat, makam, mevki vs. gibi en iyi ne varsa onları içtenlikle dileyen ve vermeye çalışan çok aziz ve kutsal varlıklar olan annelerimiz ve babalarımız.

Sonra okulumuzda öğretmenlerimiz. Bizi asla kıskanmadan, kendilerinden daha bilgili ve başarılı kılmak için ellerinden gelen gayreti esirgemeyen çok sevgili ve çok saygın varlıklar; sevgili öğretmenlerimiz.

Bu iki tür insan; yani ebeveyn ve öğretmenler ile bu iki tür kurumun, yani aile ve okulun çabaları bir millet için hayati önem taşımaktadır. Çünkü yeme, içme, giyinme ve barınma gibi temel ihtiyaçlarımızın bedava karşılanması ile beraber uzun yıllar süren bir serüven olan eğitim, öğretim, terbiye, sanat ve meslek kazanma, dolayısıyla hayata güven içinde atılma ve başarılı olma, bunların çabalarıyla gerçekleşir. Her iki kurum da eğitim ve terbiye ile beraber kitapla, okumak ve yazmakla, dolayısıyla da edinilen ilim, kültür, sanat ve medeniyetle insanın kanatlanarak refah, sağlık, mutluluk semalarında kanat çırparak uçuşması, hiç şüphesiz bunların çaba ve gayretlerine bağlıdır. Yani bizim olgun ve yetkin bir insan olmamız, onların başarılarına bağlıdır.

Madem hayatımızda bu kadar önemlidir, öyleyse şimdi yaş sırasına göre giderek, önce aileyi ve anne babayı, sonra da okul ve öğretmenlerimizi konumuz açısından incelemeye çalışalım isterseniz.

Ailede Okuma Alışkanlığı

Ailede okuma ve haliyle yazma alışkanlığı denince aklımıza haklı olarak önce ebeveyn, yani anne baba gelir. Ama aslına bakarsanız bunda önce büyük, sonra küçük kardeşlerin rolü de az değildir. Hatta varsa büyük anne ve büyük babaların da öyle. Birçok yazarın hatıralarında bir köşede vaktini kitap okuyarak geçirmesiyle dikkatini çeken, ona evvela masal, sonraları tarih anlatarak bilgi ve sevgiyle kitaplara yaklaştıran, yaşlarına uygun kitapları ellerine tutuşturarak okumaya yönlendiren, bitmez tükenmez sorularını dinleyen ve cevaplamaya çalışan bu büyükleri görürüz. Ağabeyler ve ablalar da öyledir.

Nihat Sami Banarlı'nın Halit Ziya Uşaklıgil için yazdıkları bunun sayısız örneklerinden birisidir: “Hâlid Ziya, İzmir'de “Uşşâkîzâde” unvanıyla tanınmış eski bir ailenin çocuğudur. İstanbul'da doğmuş ve ilk tahsilini İstanbul'da yapmıştır. Ailesinin İzmir'e dönmesi üzerine, tahsiline İzmir rüşdiyesinde devam etmiştir. Onun okuma hayatı üzerinde büyük babasının kuvvetli bir tesiri vardır. Büyük babası Hacı Ali Efendi ona bir çok kitaplar almış, romanlar getirmiş hattâ konağında toplantılar yaparak ve Hâlid Ziyâ'ya bu toplantılarda saatlerce roman okutarak, onun daha çocuk yaşında iken hikâye ve roman zevki almasında müessir olmuştur. Bu yaşlarda Hâlid Ziya birçok tercüme roman okumuş, Türkçe roman zevkini de Ahmed Midhat efendinin eserlerinden elde etmiştir.”¹

Bu açıdan bakıldığında şunu söyleyebiliriz ki, bir evde dedelerin ve ninelerin olmayışı çocukların terbiyesi açısından bir kayıp sayılabilir. Çünkü anne ve babalar gündelik işlerle uğraşırken çocuklarını ya kreşlere vermek, ya da bir mürebbiye, bir bakıcı tutmak zorunda kalıyorlar. Böyle olmasa bile onların o bitmez tükenmez sorularına yeterince ilgi duyarak cevap veremiyorlar. Oysa büyük anneler ve büyük babalar, tam da

1 Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, II. 1050.

burada devreye girerek, çocukları sevgi ve şefkatle sarıp kucaklayarak, onlarla ilgilenebilirler.

Onlar açısından bakıldığında, bir huzur evinin ıssız ve resmî odalarında konuşacak bir ziyaretçi beklemek yerine, her an torunlarını severek onlara bilgi ve tecrübelerinden bir şeyler anlatmak, çok daha zevkli ve mutluluk vericidir. Üstelik eğitim ve terbiye bakımından yeri doldurulamaz bir işe yaramadır. Batı medeniyetine bağlı yaşam tarzının getirip dayattığı “çekirdek aile” anlayışı bu güzelliği de yedi bitirdi maalesef.

Yine birçok ilim adamımızın hayat hikâyelerini okurken rastlarız; ilk hocaları babaları olmuştur. İlk ilimleri babalarından okuyarak almışlardır. Bunun zıddı da yaşanmamış değildir. Yani birçok büyük âlimin çocukları okumayarak cahil kalmış ve babalarını üzmüşlerdir. “Okuma Aşkı” kitabımızda buna örnekler vermiştik, bakılabilir.

Bugüne gelince her iki örneğe de rastlamak mümkündür, ama bunlardan bambaşka bir çeşit örnekler de maalesef az da olsa görülebilmektedir. Bu tür eğitimsiz aileler okuyan çocuklarından korkar bir haldedir. Onlara göre çocuk ancak dersine çalışır. Ders dışı kitap okuması yavrusuna fazladan yüklenmiş acınacak bir angaryadır. Tatillerde kitap okumasından bile ürken, korkan aileler vardır. “Dersler bitmiş, okullar kapanmıştır, bu bizim çocuk hala neden kitap okumaktadır? Üstelik okul kitapları da değil, hikâye, roman, şiir vs. okumaktadır. Tam da gezip tozacağı, dinleneceği bu günlerde kitap okumak nasıl bir hastalıktır acaba?”

Başından geçen böyle bir durumu “Okuma Aşkı” kitabımızda uzun uzun anlatmıştım. Aşağı yukarı her çocuk anne veya babasından şu beylik lafları sanırım duymuştur: “Roman okuyacağına derslerine çalış.”

Hatta bırakın aileyi, okullarda bile resimli roman veya aşk romanlarını okumak herkes için, ama özellikle de kız çocukları için ayıp sayılırdı. Teksas ve Tommiks gibi çizgi romanlar aleni yasaktı zaten. Kimde bulunursa cezalandırılırdı. Bunun sebebi kimilerinde bilinçlidir, mesela yabancı kültürden,

batılı örf ve âdetlerden, flört ve arkadaşlık adıyla gelen göz, kulak, el ayak zinasından, giderek büyük fuhşa düşmesinden çocuğunu korumak amaçlıdır. Kimisi de bilinçsiz bir korku, ya da derslerinden alıkoyacağı endişesi iledir. Böyle yaparak sorun çözüme kavuşmaz oysa. Bir an evvel kendi kahramanlarımızın çizgi ve resimli romanlarını koymalıyız yavrularımızın önüne. Çünkü bunların okumayı sevdirmedeki yeri asla inkâr olunamaz.

Bu tür ailelerin bir korkusu da çocuklarının “tehlikeli” kitaplar okumasıdır. Elbette her kitap faydalı değildir. Mesela erken yaşlarda ponografi okumanın elbette zararları vardır. Şiddet içeren, sağlıksız düşünceler üreten kitaplar da öyledir. Örneğin “satanizm” ile ilgili kitap okumak öyledir. Anne baba endişelenmekte haklıdır.

Ama bizim ülkemizde bir de yazarların ve kitapların “sağcı, solcu, dinci” gibi ayırımı da yapılmıştır. Zaman ve dönemine göre değişse de derin devletin ve sistemin yasakladığı kitaplar vardır. Onları okudu diye cezalandırılan insanlar da olmuştur. İşte bu tür kitapları okumak, yavrularını çok seven ve onları esirgeyerek üstlerine titreyen ailelerini de endişelendirir. Bizim de devletten ve ailemizden saklayarak okuduğumuz kitaplar olmuştur. Her ne kadar düşünce ve ifade hürriyeti eskiye nazaran gelişse de, yer yer hala kitap yasaklamalarla karşılaşmaktayız. Bu konuyu enine boyuna “Kitap Sevgisi” ve “Kitap ve Medeniyet” isimli eserlerimizde anlatmıştık. Yukarıda okumamanın manevi sebeplerini anlatırken de bu meseleyi yeterince işlemiştik. Yeri geldiği için şimdi burada da azıcık dokunalım istedik.

Aslında bu konu kolay geçiştirilecek bir mesele de değildir. Daha önce de sözü geçmişti, ayıpların en büyüğünü hala yaşıyorduk o zamanlar. Bu da sistemin ayıbyıydı. Tek tip insan yetiştirecek ya, buna ters düşecek hiçbir faaliyete izin vermezdi devlet. Okula ders kitaplarının dışında kitap götüremezdik. Maazallah bir arama olur da ders dışı bir kitapla yakalanırsak yandık demektir. Sistem hem bunu yapar, hem de “fikri hür, vicdanı hür insanlar yetiştirmekten” bahsederdi. Ne

büyük çelişki, ne yaman yalan değil mi?

Oysa sokaklarda aleni satılan o kitaplara gözümüz düşerdi. Hatta bazı yerlerde kitap başına “bakması 25, okuması 50 kuruş” olan o resimli resimsiz romanlardan öğrendim ben okuma sevgisini ve seri olarak kitap okumasını. Fakat o kitapları asla evimize ve okulumuza götüremezdik. İlk içinde çizgi resim olarak bizden bir kitabı, Ali Rıza Sağman’ın “İslam Fütühatı”nı gördüğümde bayram etmiş ve hemen okumuştum. Sonra da “Osman Bey” diye bir çizgi romanı bayılarak okumuş ve rahatlıkla evimize götürebilmiştim.

Babalarımızın o tür kitaplara karşı çıkmasını yadırgamıyorum. Çünkü örnek bir aile çocuğunun geleceğini düşünmeden edemez. Anne-babalar sürekli şunları düşünürler elbette: “Çocuklarımızı nasıl eğiteceğiz? Onlara kendi dinimizi, kendi örf ve adetlerimizi, kendi tarih ve kültürümüzü nasıl sevdirecek ve öğreteceğiz? Kendi kahramanlarımızı ve değerlerimizi nasıl tanıtacağız? Eğlence ihtiyaçlarını nasıl karşılayacağız?”

Belki bugün kısmen bu sorunlar aşıldı ama, ortada halâ büyük boşluklar olduğu kanaatindeyim. Bu tür kitaplar çocuklar için çok önemlidir.

Çocuklar için hazırlanan kitapları onlara okumayan veya okutmayan kaç anne, çocuğa basit bilgiler dışında bir şeyler verebilir?

Okuma ciddiye alınmadığı sürece, çocuğun iyi yetiştirilemeyeceğini onlar da biliyor.

Ancak pek çok anne-baba çocuğa hangi yaşta ne verileceğini bilmediğinden, seviyesinin üstünde bilgiler yükleyerek; onu okumadan, öğrenmeden ve bilgi edinmeden nefret ettiririm endişesi de taşıyor değil.

O halde başta devlet olmak üzere anne-baba, öğretmen ve rehberlere düşen vazife, çocuğa kitap okumayı sevdirecek; doğru kitapları, doğru zamanda okutmaktır. Bunun nasıl olacağı ise “çözüm” bölümünde işlenecektir. Şimdi bizim buradaki amacımız sorunu tanımaktır.

Okulda Okuma Alışkanlığı

Yukarıda okulların genel durumunu söz konusu etmiş ve okuma alışkanlığı kazandırma bakımından bu kurumun gözle görülür bir başarısızlığından bahsetmiştik. Nitekim Çocuk Vakıftan yapılan yazılı açıklamada, araştırma sonuçlarına göre, nüfusun yüzde 88'inin okur-yazar olduğu belirtilmiştir. 6-13 yaş grubu okullaşma oranının kızlarda yüzde 87, erkeklerde yüzde 92 olduğu kaydedilmiştir. Bu veriler Türkiye'nin temel okur-yazarlık düzeyinin iyi durumda olduğunu ifade eder. Ancak ilköğretimin 6. sınıfından itibaren okuma ilgisinin azaldığı da yapılan tespitler arasındadır. Sorun da herhalde buradan başlıyor.

Yine aynı vakıfça yapılan açıklamada erkeklerde 25 yaş ve üstü nüfusun yüzde 71'inin ilkokul mezunu, 25 yaş ve üstü kadın nüfusunda ise bu oranın yüzde 27 olduğu, okul öncesi nüfusun (0-6 yaş grubu) 8.5 milyon olduğu, 0-2 yaş grubundakilerin yüzde 1'inin, 3-4 yaş arasındakilerin yüzde 3'ünün ve 5-6 yaş grubundakilerin ise yüzde 16'sının okul öncesi eğitim aldığı bildirildi.

Dünya ortalamasında derslik başına düşen öğrenci sayısı 26 dır. Ama bizim ülkemizde öğrencilerin yüzde 60'ının, mevcudu 30 ve daha kalabalık sınıflarda okuduğu belirtilen açıklamada, en kalabalık sınıfların İstanbul'da bulunduğu bildirilmiştir. Okullarda program dışı okuma etkinliklerine çok az yer verildiği, çocuk kitapları, gazete ve dergilerden yararlanma oranının çok düşük olduğu, öğrencilerin kütüphane alışkanlığının zayıf olduğu, köy çocuklarının yüzde 60'ının ilköğretimde ders kitabı dışında kitap okumadan mezun olduğu yine kaydedilen tespitler arasındadır. Zaten bu tespit de konuya yeterince açıklık getirmektedir.

Açıklamada, araştırmaya göre, kız öğrencilerin öğretmenlerini, erkeklerin ise ailelerini model aldığı, ders dışında düzenli kitap okuma oranının kızlarda yüzde 86,

erkeklerde yüzde 72 olduğu, üst gelir grubundakilerin roman, alt gelir grubundakilerin de daha çok hikâye kitapları okuduğu belirtiliyor.

Türkiye'de en çok basılan çocuk kitabı türleri arasında hikâye, roman ve masal kitaplarının bulunduğu kaydedilen açıklamada, çizgi roman yayıncılığının televizyonun yaygınlaşmasına paralel olarak büyük ölçüde azalma gösterdiği, en az yayının ise çocuk hakları kültürü alanında yapıldığı bildiriliyor.

Açıklamada, araştırmaya göre en çok basılan 5 kitabın sırasıyla; Keloğlan masalları, Nasrettin Hoca fıkraları, anonim Türk masalları, Dede Korkut hikâyeleri ve Ömer Seyfettin hikâyeleri olduğu, yabancı kitaplar arasında en çok basılan eserler arasında ise La Fontaine fablları, Andersen masalları, Grim masalları ve Çocuk Kalbi'nin yer aldığı kaydedildi.

Açıklamada, araştırmaya göre, Türkiye'de nüfusun yüzde 40'ının hayatı boyunca kütüphaneye gitmediği, yüzde 31'inin birkaç kez gittiği, kütüphaneye gidenlerin ise sadece yüzde 8'inin kitap okumak amacıyla gittiği kaydedildi.

Yukarıda “yapılan araştırmalardan çıkan sonuç şaşırtmıyor: Türkiye'nin kitap okuma karnesi maalesef çok zayıf. Bin kişiden sadece birinin kitap okuduğunu ortaya koyan araştırma utanç verici rakamlarla dolu. Gençlerin yüzde 70'i hiç kitap okumuyor” demiştik.

Öğretmen Sorunu

Bu olumsuz vaziyetten yukarıda da anlatıldığı gibi en başta sistem sorumludur. Sonra da Bakanlık ve öğretmenler. Zaten bu sistem ancak böyle bir öğretmen yetiştirir. Bir örneğini M. Akif'in şiirinde görmüştük değil mi?

Bir zamanlar bu sistem yeni kurulduğunda öğretmenlere büyük değer vermiş, iyi bir eğitim ve dolgun bir maaş vererek, “yeni nesil sizin eseriniz olacaktır” diye hedef de göstermişti. Ama çok geçmedi, her şeyi berbat ettiği gibi öğretmen

yetiştirmeyi de berbat etti, okulları da bozdu attı. Hatta cinayeti o kadar ileri götürdü ki, üç ayda kabak bile yetişmezken, öğretmenlik mesleğinin yediği en büyük darbe olan “hızlandırılmış eğitim” ile düz lise mezunlarını “hızlandırılmış militanlar” olarak yetiştirdi ve onları okullara öğretmen diye atadı. Cahil cühelayı öğretmen diyerek mekteplere dolduran sistemden okul ve eğitim öğretim adına ne beklenebilir ki?

Ben çok şahit oldum; çalıştığım lisede bu üç aylık “kabaklar”, teneffüste eski matematik hocalarından bir problemi öğrenerek defterine yazıyor, sonra sınıfa giderek bir dersi onunla idare ediyordu. O eski öğretmen de kötü söyleyerek ve hakaretler ederek bu işleme devam ediyordu...

Öğretmen yetiştiren çoğu yüksek okullar kapatıldı. Kimi öğretmen yetiştirecek fakülteler eğitim derslerini kaldırdılar. Öğretmen olacaklar o dersleri mezuniyet sonrası ayrıca alacaklar. Ne planlama be?

Öğretmenler, özlük hakları gasp edilmiş, ihtisasları yok sayılmış, ellerinden insiyatif alınmış, en kolay sürgün edilen ve harcanan, ekonomik açıdan en mağdur edilmiş bir kitledir şimdilerde. Meslekleri “ihtisas” kabul edilmişken, teknik mütehassısların maaş ve ücreti ile onların aldıkları arasında dağlar kadar fark var. Ancak senede bir 24 Kasım'da hatırlanarak “elleri öpülesi” ifadesinde kendini bulan bir yağcılıkla geçirtilen öğretmenler, angarya üstlenmiş gibidirler. Yazılı sınavlar sebebiyle evde sınav yüzlerce, binlerce kağıtları okurlar, plan program yaparlar, bunların hiçbirisine ücret yok. Uygulamalara katılırlar, kimilerine ücret varsa da kimilerine hiç yok. Oysa genellikle memur ve işçiler mesai dışında yaptıkları her hizmetten ücret alırlar. Öğretmenin suçu ne?

Onların suçu “sayılarının çok olmasıymış.” Ne yazık ki onlar ek iş yapmazlarsa geçinemez durumdadırlar. Bu mesleğin havası gitmiş, itibarı bitmiştir. Bu materyalist sistem, insanın değerini cebindeki parayla ölçen insanların yanında bitirmiştir

öğretmenini...

Ek iş yapan bir öğretmenin mesleği ile alakası ne kadardır acaba? Bütün bunlara rağmen yine de öğretmene sitem etmekten kendimi alamıyorum. Öğretmen nasıl olur da bu kadar meslekten ve ilimden kopar? Kitaptan kopar? Yıllardır eline ders kitabından başka kitap almayan eğitimciler vardır. Bu kabul edilemez derecede korkunç bir durumdur, ama neylersin ki gerçek.

Bartın Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ramazan Kaplan, eğitim sorununun kaynadığında öğrenciler kadar öğretmenlerin de bulunduğunu belirterek, yapılan bir araştırmaya göre, Türkiye'deki öğretmenlerin yüzde 70'nin kitap okumadığını söylüyor. Bence bu oran aslında daha fazladır. Bunu bir öğretmen olarak tecrübe ve gözlemlerimle çok rahat söyleyebilirim. Ama kimileri utandığmdan anketlere doğru cevap verememektedirler.

Bunun sağlıklı bir izahı olabilir mi? Buna gönül katlanabilir mi? Sistem bu acı, hatta kahredici gerçekle yaşayabilir mi?

Şu habere bir göz atalım: “Bursa'da özel bir okul tarafından düzenlenen ‘Eğitimin Geleceği Üzerine Tartışmalar’ panelinin oturumunda, ‘Geleceğin Lisesinde Türk Dili ve Edebiyatı Nasıl Öğretilmeli’ konusu ele alındı. Bartın Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ramazan Kaplan'ın başkanlığını yaptığı oturumda konuşan Kültür Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Hayati Develi, Türk halkının plansız üreten bir toplum olduğunu bildirerek, “Eğitimimizden hayatımıza, geleceğimize kadar her şeyimiz plansız. Gelişmiş ülkelerde öğrenciye örgün eğitim verilmeye başlanıldığı andan itibaren plan yapması gerektiği öğretilir” dedi. Anadolu liselerinde bile okuma hızının AB ülkelerindeki eğitim kurumlarının okuma hızının neredeyse yarısı olduğunu belirten Develi, bunun en büyük nedeninin kelime dağarcığımızın zayıf olmasından kaynaklandığını söyledi.

Bartın Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ramazan Kaplan, tarih ve edebiyat derslerinin öğrencilere sevdirilerek birçok zorluğun aşılabileceğine dikkat çekerek, öğrencilerin doğru okumasının, okuduğunu anlayabilmesinin ve anladığını yazabilmesinin sağlandığı takdirde eğitimdeki sorunların aşılabileceğini vurguladı.”

Bunlar neyin itirafıdır?

Devam edelim: “Prof. Dr. Kaplan, burada ailelere ve öğretmenlere büyük görevler düştüğünü belirterek, eğitim sorununun kaynadığında öğrenciler kadar öğretmenlerin de bulunduğunu söyledi. Konuşmasında yapılan bir araştırma raporunun çarpıcı sonuçlarını da anlatan Prof. Dr. Kaplan, araştırmaya göre, hiç kitap okumayan öğretmenlerin oranının yüzde 37.8, iki ayda bir kitap okuyan öğretmenlerin yüzde 30.7 olduğunu söyledi. Dünya ölçeğine göre Türkiye'deki öğretmenlerin yüzde 70'nin kitap okumadığına dikkat çeken Prof. Dr. Kaplan, “Eğitlimcilerimizin mesleki bilgileri ne kadar iyi olursa olsun okumayan bir öğretmen öğrencisine ne kadar faydalı olabilir, bunu sorgulamamız gerekir” dedi.1

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden Prof. Dr. Selahattin Turan, Türkiye'de öğretmen ve öğretim üyeleri gibi okumuş kesimin de kitap okuma alışkanlığının olmadığını öne sürdü.

Prof. Dr. Turan, kitap okumanın sadece boş zamanlarda yapılacak bir eylem olmadığını belirterek, kitap okumanın kişinin yaşam biçimi olması gerektiğini vurguladı.

Kitap okumanın Türkiye'nin geleceği açısından stratejik bir önem taşıdığına da işaret eden Prof. Dr. Turan, şöyle devam etti:

"Türkiye çok az kitap okuyor. Türkiye'de öğretmen ve öğretim üyeleri gibi okumuş kesimin de kitap okuma alışkanlığı yok. Eğitim-Bir-Sen ve Gazi Üniversitesinin yaptığı anket çalışmalarına göre, Türkiye'de öğretmenlerin yüzde 8'i hiç kitap

1 <http://www.hurriyet.com.tr/kultur-sanat/haber/13018225.asp>

okumuyor. Yüzde 39'u bu konuda bilgi vermek istemiyor. Yüzde 28'i de ayda bir kitap okuyor. Öğretmenler 4 yılda sadece bir kitap okuyor.

Sadece öğretmenler değil, öğretim üyeleri de okumuyor. Öğretim üyelerinin yüzde 22'si sadece akademik yayın okuyor. Yüzde 56'sı ise ayda bir iki kitap okuyor. Öğretim üyelerinin de yaklaşık yüzde 50'si kitap okumuyor. Okuma alışkanlığı okumuş kesimde de çok yaygın değil.”¹

Bunlar bıçak gibi yüreğimize işleyen tespitler, itiraflar. Yukarıda da ifade ettiğim gibi kendi tecrübelerim de aynı gerçeğe parmak basıyor. Bizim için bundan büyük felaket, ancak dinsizlik olur. Bu gidişle başımıza onun da gelmesinden korkulur. Zira “İslam”, “cahiliyye”nin zıddıdır. Cahiliyye hakim olursa, Allah korusun, iman da gider. Nitekim “İnançta Arınma”, “İnançta Kirlenme”, “İmanın Kıymeti ve Korunması” vb. kitaplarımızda kendi dinini, tarihini, kültür ve medeniyetini bilmeyen, yabancı yaşama biçimlerini kritik etmeden körü körüne taklit eden yeni kuşakların kısmen veya tamamen içine yuvarlandıkları bu “irtidat – dinden dönme” tehlikesini açık seçik anlattık. Buradan çıkış için “Alimin Önderliği” ve “İlim ve Özgürlük” kitaplarını yazdık. Ama okumayan bir gençlik ve halk karşısında acı ve ızdıraptan iki büklüm olmaya devam ediyoruz maalesef.

Okumayan bir öğrenci, okumayan bir gençlik, okumayan bir öğretmen kitlesi ve nihayet okumayan bir halk. Bunun sonucunun nasıl bir felaket olacağını söylemek için kâhin olmaya gerek var mı?

Zalim ve zorba bir yönetim, insan haklarından ve hürriyetlerinden yoksun bir halk, hukukun üstünlüğü ilkesinin ayaklar altında çiğnendiği, yoksulluk, yolsuzluk, hastalık, anarşi ve terörün kol gezdiği geri kalmış zavallı bir ülke...

1 <http://www.haber7.com/haber/20090209/Kitap-okuma-aliskanliginda-sinifta-kaldik.php>

Bu ülkenin insanların hürriyet, mülkiyet ve hakimiyet haklarını korumaları da mümkün değildir bu gidişle. Cehalete kaşı haykıran M. Akif'e kulak vermek gerekir:

Ey hasm-ı hakiki, seni öldürmeli evvel,

Sensin bize düşmanları üstün çıkaran el...

2- Okumaya Zaman Bulamama

Okuma engellerinden bir tanesi de işçi, memur, esnaf ve iş adamlarının “işten güçten okumaya zamanımız olmuyor” sözü ile öğrencilerin “derslerden ve sınavlardan ders dışı kitap okumaya zaman bulamıyoruz” bahanesidir.

Önce öğrencilerden başlayalım isterseniz. Tembel öğrencilere sorarsanız dersler ve saçma sınavlarda çıkacak test sorularına yoğunlaştıklarından, kendilerine bu aşamada pek faydası dokunmayacak ders dışı kitap okumalara zaman bulamadıklarından şikâyet ederler. Oysa bu doğru değildir. Kendilerini kandırdıkları bir beynamaz özrüdür bu.

Tamam, eğitim sisteminde ders müfredatları her zaman güncellenmeli ve özellikle de bu test yoğun yarış ve buna göre orta öğretimde okulların, yüksek öğretimde de üniversitelerin belirlenmesi yanlış, ama bunu bahane ederek okumaya zaman bulamadıklarını, ders dışı okumaların eğitimlerini çıkmaza sürükleyeceğini, beyin, hafıza ve zeka gücünün bunların hepsini kaldıramayacağını söylemeleri, insanın hem akıl ve zeka, hem de biyolojik kapasite gerçeğine ters düşer.

Oysa insan okudukça açılır, muhakemesi gelişir, kavrayışı artar, beyin kapasitesi zenginleşir.

Öğrenciler için bu bahane asla söz konusu olamaz ise, sair insanlar için de haydi haydiye söz konusu olamaz. Bu insanların işlerinden veya avaralıklarından elleri değmeyerek okuyamamaları iddiası, gülünç olduğu kadar da korkunç ve dehşet verici bir bahanedir. Daha doğrusu kuyruklu yalandır. Buna mazeret diye sarılmak, kendini kandırmaktır. Bu bahane

ile hiç uğraşmadan biz yine öğrencilere dönelim ve bazı açıklamalarda bulunalım.

Üç Harika: Akıl Zekâ Hafıza

Allah Teâlâ'nın insana verdiği nimetlerin başında akıl, hafıza, zekâ, konuşma ve yazma gelir. Bunlar insanı diğer canlılardan üstün kılan nimetlerdir ve bu nimetler için Yüce Yaraticımıza ne kadar şükretsek azdır.

Kişilerin ya da medeniyetlerin üstünlüğü de bu nimetlerin kıymetini bilmeye ve bunlardan istifade etmeye bağlı değil midir?

İnsanlar akıllarıyla düşünür, kavrar ve belli kararlara erişirler. Ama bunların kalıcı olması için iki şeye daha ihtiyaçları vardır; hafıza ve yazı.

Arapça'da "koruma, saklama" anlamında "hafaza"dan gelen "hafıza" kelimesi gerek duyu organlarımız, gerekse akıl yürütme, araştırma, deney ve tecrübelerimizle ve nihayet Allah Teâlâ'nın peygamber aracılığı ile gönderdiği (vahiy) haberlerle öğrenilen bilgileri kaybetmemek için zihnimizde kaydetme ve tekrar kullanmak istediğimizde hatırlama gücümüz, melekemiz, kabiliyet ve yetimizdir. Şimdi ona "bellek" diyorlar. Hafıza kaybı ise, zihnimizdeki bu bilgi ve hatıraların silinmesi ve istediğimiz halde hatırlayamamızdır. Bu da korkunç bir hastalıktır maalesef.

İnsan bu yaman gücü ile hafızasında kitaplar dolusu bilgileri tutar ve gerektiğinde kullanır. Nitekim bizde "hafız" deyince, koca bir kitap olan Kur'an'ı ezberleyen adam akla gelir.

Biraz daha İslamî bilgilere sahip olanlar ise "hafız" deyince aynı zamanda akla şunların geldiği bilirler: "Allah Rasûlü'nün sünnetlerini bilmek; yollarına vâkıf olmak; isnadları birbirinden ayırma yeteneğine sahip olmak; sıhhatlerinde ittifak edilen ve nakillerinde ihtilâf edilen sünnetleri ezberlemek; müdrec lâfızları tanımak; hadiste geçen ifadeden râvinin sahâbe

veya tâbiünden olduğunu anlamak ve sayılarında ihtilaf edilse bile yüzotuz bin ile yediyüz ellibin arasında hadisleri senetleriyle ve ravilerinin halleriyle beraber ezbere bilmek.”

İslam dünyasında yetişen nice alimler bununla da kalmamışlar, yer yer fıkihtan, hadisten, siyerden, kırattan sarf ve nahivden, şiirden, hatta lügattan bazı eserleri ezberlemişlerdir. Bir sözlüğü baştan sona ezberlemek ne demektir? Gerçekten de bu ne muhteşem bir şey!

Ezberciliğin karşısında olanlar, bir metni anlamadan, tabiri caizse “papağan” gibi ezberlemeye karşı çıkmışlardır. Yoksa faydalı bilgileri anlayarak ezberlemeye karşı çıkan adamın akli yoktur. Çünkü bazı güzel sonuçlar almak için ezberlemekten başka yol yoktur. Bir matematikçi, fizikçi, kimyacı... o bilim dalı ile ilgili formülleri ezberlemekten başka ne yapabilir ki!?

Evet, tembeller bahane ararlar. Bunlardan biri de ezberciliğe karşı olmaktadır. Gerek öğrenciliğim, gerekse öğretmenliğim döneminde en fazla ayıplanan olgunun “ezbercilik” olduğunu gördüm ama onlara hiçbir zaman inanmadım. Şimdi bir de şunu söylüyorum; böyle söyleyenler, bu ülkenin çocuklarının başarılı olmalarını istemeyen hainler ve onları düşünmeden taklit eden zavallı maymunlardır.

İyi bir şair, ezberinde çok şiir olanlardan çıkar. İyi bir matematikçi, fizikçi, kimyacı... ezberinde çok formül olanlardan çıkar. İyi bir İslam alimi, ezberinde ayet, hadis, fıkıh, fıkıh usulü kaideleri (kavaid-i külliye) olanlardan çıkar. Bunun aksini söylemek akıl karı değildir.

Öyleyse ilim öğrenmenin ve başarılı olmanın yolu çok okumaktan ve çok çalışmaktan geçer. Disiplinli, planlı ve programlı olarak bir üstadın denetim ve gözetiminde çok çalışmaktan başka yolu yoktur ilim adamı olmanın.

Gece gündüz okumak, anlamaya çalışmak ve zamanı iyi değerlendirmek. Bursalı Mehmet Tahir Bey geceleri bile fenerle

kabristan dolaşarak mezar taşları okumalarıyla “Osmanlı Müellifleri”ni yazdı.¹

Said Nursî ileride kitaplardan mahrum bırakılacağını biliyor gibi 90 küsur kitabı ezberledi. Ali Eşref Tahanevî binden ziyade irili ufaklı kitaplar yazdı. Buharî’ler, Taberî’ler, Suyutî’ler, İbn Kayyim’ler, Gazalî’ler ve daha kimler ve kimler, zamanı iyi kullanarak irfan semamızda bir yıldız olarak hala parlamaktadırlar.

Allah Teâlâ insana akıl, zeka ve hafızayı meccanen vermiştir. Ne kadar şükretsek azdır. Bize düşen usulüne uygun olarak çalışmaktır. Akıl, hafıza ve zeka, bir de çok çalışma oldu mu, orada harikalar var demektir. Bunun sonucu ise medeniyettir, dünyevî ve uhrevî saadettir.

Hafıza ve zeka herkeste aynı olamayabilir. Bu nimetleri veren Allah Teâlâ’nın herkese eşit derecede vermediğini de görüyoruz. Bunda da büyük hikmetler var. Son söz ise “sınav”dır. İnsan, kendisine verilenlerle imtihandadır.

Ancak zeka ve hafızanın azlığının çok çalışma ile telafisinin mümkün olduğunu bilmemiz lazım. Hatta bazen bu varlığa güvenip de az çalışan üstün hafızalı çok zekiler, bunlardan yana nasibi az ama çok ve bereketli çalışanlardan başarıda daha geride olabilirler. Herkes kabiliyetini görüp de gereğini yapmıyor ki. Bence sonuç şudur; meydan koşanlarındır.

Tarihte unutulmayan simalar, işte böylesi dâhilerdir. Hem hafızalı ve zeki, hem de çok çalışkan oldu mu, niye İbn Abbaslar, Malikler, Ebu Hanifeler, Şafiiler, Ahmetler, Buhariler, Müslimler, Ebu Davutlar, Taberiler, Matüridiler, Raziler, Gazaliler, İbn Rüşter, İbn Arabiler, Rabbaniler, Kurtubiler, Suyutiler, Şevkaniler, İbn Teymiyeler, İbn Cevziler, Ebu Hayanlar, Alusiler, İbn Kemaller, Ayniler, Askalaniler, Serahsiler, İbn Kudameler, Kasaniler, İbn Hümamlar, Neveviler, Mevlanalar, Ahmet Cevdetler, Tahaneviler, Said Nursiler, Hamdi Yazırlar, Seyit Kutuplar, Ömer Nasuhiler, Zuhayliler,

1 Dursun Gürlek, Ayaklı Kütüphaneler, s. 9.

Hayrettin Karamanlar, Asım Köksallar... ve daha adını sayamadığımız cilt cilt ansiklopediler dolusu alimler, mütefekkirler, sanatçılar, edebiyatçılar, yöneticiler çıkmasınlar ki!

İşte o parlak zeka ve müthiş hafızaya birkaç örnek:

Harika Adamlardan Harika Hikâyeler

Bir ilim adamı, ilk defa hazırladığı gramer kitabını devrin hükümdarına takdim etmek üzere deniz yolculuğuna çıkar. Şark'ın dehası İbn-i Sina da o sırada tesadüfen aynı gemide bulunur. Âlimin elindeki kitap dikkatini çeker ve incelemek için rica eder. Yolculuk bitene kadar eseri bir güzel okur, hatta baştan sona ezberler. Gemi karaya yanaşınca gramer âlimi tek başına saraya gider ve kitabını hükümdara takdim eder. Etrafına şöyle bir bakınca, İbn-i Sina'nın da orada olduğunu görür ve çok şaşırır.

Padişah, getirilen kitabı tetkik etmesi için İbn-i Sina'ya verir. O da eseri şöyle bir karıştırdıktan sonra, bunun yeni bir kitap olmadığını, çok eskiden kaleme alındığını söyler. Hatta bazı sayfaları ezbere okumaya başlar. Tabii ki bizim gramer bilgini bu manzara karşısında hem şaşırır, hem heyecanlanır, hem de üzülür. Neden sonra İbn-i Sina işin aslını söyler, gemi yolculuğu devam ederken kitabı baştan sona ezberlediğini belirtir. Hükümdar, gramerciyi de, İbn-i Sina'yı da ödüllendirir.¹

İbn-i Sina'nın ne büyük bir hafıza sahibi olduğunu gösteren hikâyelerden biri de şöyledir:

Ünlü bilgin, kaçak olarak yaşadığı sırada, bir gün İsfahan'a gelir. Fakat yanında kitaplarından hiç biri yoktur. İsfahanlı âlimler, onun en meşhur eseri olan "*Kanun*"u görmek isterler, İbn-i Sina, "Kitap yanımda yok, ama isterseniz ezbere yazdırabilirim!" dedikten sonra kâtiplere eserin tamamını

1 Bkz. Dursun Gürlek, Ayaklı Kütüphaneler, s. 5.
Kubbealtı Neşriyat, İst. 1. Baskı, 2003

yazdırır. Daha sonra Horasan'dan getirilen asıl kitapla, bu nüsha karşılaştırılınca bir kelimenin bile eksik veya fazla olmadığı görülür. Hayret ki ne hayret!1

Bir metni bir kere okuyan ve ezberleyen insanlardan bahsedilir. Hatta Yavuz Sultan Selim ve nedimi Hasan Can da onlardan olduğu söylenir. Nitekim yeni bir şiir yazarak yanlarına çıkan ve iştahla eserini okuyarak hediye bekleyen şaire, ikisi de şiirini tekrar okuyup “bu başkasının” deyince, adamı nerdeyse korkusundan öldüreceklerdi.

İbn Sina bu hafızaya sahipti ama onun üstüne yatmadı. Onu çalıştırdı, işletti, ışıldattı. Yoksa o da sıradan bir adam olarak ölür giderdi. Ama o öyle bir okuyor ve okuduklarını hazmetmeye çalışıyor ve uyguluyordu ki, esas hayret edecek nokta buralar idi. Devrinde sahaflar kendisine okuyacak yeni kitap yetiştiremezlerdi...

Dursun Gürlek der ki: “İşte böyle güçlü bir hafızanın, keskin bir zekânın, olağanüstü bir gayretin, akıllara durgunluk verecek bir okuma aşkının ve şevkinin ortaya çıkardığı seçkin sîmâlara, dört başı mamur ilim adamlarına biz, "allâme", "canlı kitap", "ayaklı kütüphane" gibi isimler ve unvanlar veriyoruz. İslâm tarihi dikkatli bir gözle incelenirse böyle mütebahhir âlimlerin, koca koca kütüphaneleri kafalarında taşıyan ilim ve irfan adamlarının, kültür dünyaları okyanuslar kadar engin, hazineler kadar zengin hocaların, bilginlerin büyük bir yekûn tuttuğunu görürüz.

Meselâ, zamanım boş geçmesin diye yemek yerken bile kitap okuyan, yüzlerce talebesine yolda ders veren büyük müfessir Fahreddin-i Râzî; "Türklerin Faziletleri" adındaki eseriyle faziletini isbat eden, sadece gündüzlerini değil, gecelerini de kütüphanelerde geçiren ünlü Arap edebiyatçısı Câhiz; Fâtih'in kütüphane memurluğunu, daha doğrusu hâfiz-ı kütüplüğünü yapan ve bu büyük hükümdarla şakalaşacak kadar

itibar sahibi olan Molla Lütüfî; "Altmış beygir kuvvetinde yazı makinesi" diye anılan ve iki yüz yirmi beş eseriyle bu unvanı hak ettiğini gösteren Ahmet Mithat Efendi; mezartaşında kendisinden "Asrımızın İbn-i Kemal'i" diye söz edilen tarihçi, dilci, maarifçi, idareci, hukukçu, şair Ahmet Cevdet Paşa; tek başına ansiklopedi yazan Şemseddin Sami; "Destursuz Bağa Girenler"i sığaya çeken Orhan Saik Gökay; ancak devletin veya müesseselerin üstesinden gelebileceği bir işi tek başına yaparak "Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Katalogu" adındaki beş büyük ciltten oluşan hazineyi ortaya çıkaran M. Seyfeddin Özege; "Allah'ın, iç gözü daha iyi görsün diye dış gözünü kapadığı gerçek ve sahici münevver" diye övülen Cemil Meriç gibi şahsiyetler işte bu ayaklı kütüphanelerden bazılarıydı.

"Canlı kitap" olarak tavsif edilen "ayaklı kütüphane"lerin birinci özelliği, kendilerine yöneltilen soruları anında ve doğru olarak cevaplandırmalarıydı. Bunlar, "Kitaba bakarak cevap vermek, kabak bağlayarak yüzmeye benzer" diyorlardı.”¹

Burada bir şeye dikkat çekelim; hiçbir insan, kendi zeka ve hafızasını küçük görmemeli ve bu yüzden yanlış yaparak okuma ve öğrenme çalışmalarına son vermemelidir. Çalışan bir insan, çok zeki ve hafızalı insanı fersah fersah geçer gider. Önemli olan kuralına uygun çalışmadır.

Kaldı ki son zamanlarda bir gerçek daha ortaya çıkmıştır; biz var olan beynimizi ne kadar kullanabiliyoruz ki? Kendi kapasitemizi çalıştırdık da mı fazlasının olmadığından şikayet ediyoruz.

Okuduğumuz kitaplar derslerimize de yardımcıdırlar. Çalışmalarımıza büyük katlı sağlarlar. Okuduğumuzu anlamanın, söylemek istediğimizi doğru düzgün ifade etmenin ve maksadımızı güzelce yazmanın en büyük yardımcılarıdır bu okumalar. O yüzden dersleri ve işleri bahane ederek okumak ve

1 a.g.e. s. 6-7.

yazmaktan uzak duranlar, kendilerini kandıran zavallı insanlardır.

Gelelim iş hayatını bahane ederek okumayanlara. Bence işçi, memur, esnaf ve iş adamlarının “iş güçten zamanımız olmuyor” sözü de boş bir bahanedir. Delilsiz davasız kuru bir iddiadan öte bir anlam taşımaz çoğu kere.

İnsan kendini de kolay kandıran bir varlıktır maalesef. Eskiler nefis için “echel-i eşya” derlerdi. Yani “eşyanın en cahili” demektir. Çünkü kendisini helak edecek işlere son derece iştahlıdır. Zor öğüt alır. Olaylardan gerekli dersleri ve ibretleri çıkarmaz. Gurur ve kibiri gerçekleri görmesine engel olur zaman zaman.

Din açısından da öyledir. Kendisini Ulu Allah’ın önünde hesap verirken utandıracak işlere şehvetle sarılır, yani günah işler, değerini düşürecek erdem dışı davranışlardan kaçınmaz, itibarını yitirir. Sonuçta kendisini cehennem ateşinde yakacak işleri bizzat kendisi seve seve yapar. Bütün bunları da bilerek yapar. Kendine bu kadar kötülük ve zulüm yapan varlığa “cahil” ve “zalim” denmez de ne denir?

Gün 24 saattir. Bunun 8 saati uyku ve dinlenmedir. Geriye 16 saat kalıyor. Acaba insan bunu nasıl geçiriyor? Hadi diyelim 8, veya 10 saat çalıştı. Yeter artık. Dünyada bu kadar çalışana Allah Teâlâ yeterli derecede bir zengin hayat bahşeder. Dünya daha fazlasına da değmez zaten. Biraz da okumalı, sohbet etmeli insanlarla ve ibadet etmeli. Bunlarsız bir hayat neye yarar?

İnsan kazancını eşiyile, dostuyla yemeli. Hatta zekat, sadaka, infak ve hayır yolları diyerek Allah Teâlâ’nın rızasını kazanmak için harcamalı. Allah Teâlâ’nın yolunda ceht, çaba ve gayret sarfetmeli, en azından kalbi, dili ve malı ile cihat etmeli. Böylece ahirette de içinde mutlu yaşayacağı köşkler ve bahçeleri istemelidir. Bunun için çalışıp didinmeli insan.

Yoksa yiyemeyeceğini ambarlara doldurmanın, giyemeyeceğini gardıroplara dizmenin, mezarına

götüremeyeceği altın, gümüş ve paraları biriktirmenin anlamı nedir?

Şimdi burada işin bir başka boyutunu ele alalım ve çıplak gerçek ile yüzleşelim. Kimi öyle saatlerimiz var ki faydasız yere geçip gitmektedir. Keşke o saatler çalışarak geçirilseydi. Hiç olmazsa ya yavrularımıza, ya da ülke ve insanımıza bir emek, bir değer, bir katkı olarak kazanç sağlardı. Oysa boşu boşuna öylece tüketilmiş ve bitirilmiş gidilmiştir.

Şu soruyu kendimize ciddi ciddi soralım; vakit ve zaman bilincimiz nasıldır?¹Acaba vaktimizi nasıl geçiriyoruz? Ne kadarı uyku ve iş gibi zaruri ihtiyaçta geçiyor? Ne kadarı da oyun ve eğlencede? Mesela kaç saatimiz televizyon başında geçiyor? İnternette ihtiyacımız kadar mı varız? Bunların yanına sinema, tiyatro, müzik, bar, kulüp, dernek, eğlence ve spor salonlarını da ekleyebiliriz.

3- Televizyon Sinema İnternet Eğlence vs. Engelleri

Sorunun Tespiti

Herke de kabul eder ki televizyon harika bir alettir. Bilgisayar ve internet de ondan harika. Ama hakkımızı yemeyelim, ne de olsa onları biz yapıyoruz, insan kadar harika olamazlar. Bilgisayar ve internette bir bilgiye ulaşmak için bir sürü işlem yapacaksınız. Ama beyinde ve hafızada buna da gerek yok. Anmanız yeter. Öyleyse bizi böyle yaratan yüce Yaraticımıza şükretmenin tam zamanıdır değil mi? Çok şükür elhamdü lillah!

Fakat itiraf edelim ki bu aletler karşısında hayret etmekten kendimizi alamıyoruz. Bunların cazibesini inkâr etmek mümkün değildir. İster istemez saatlerce bunların karşısında vakit geçirmeye mahkumuz artık.

1 Bkz. Cemal Nar, İslamlaşma Bilinci, s.

Neden mahkumuz?

Bunun iki sebebi var. Birincisi öğrenmek, bilgi edinmek ve vermektir. Bilgi alış veriştir yani. Diğeri de eğlenmek. İkisi de biz insanlar içindir değil mi?

Bilindiği gibi yeryüzünde varoluş amacımız kendimizi ve Rabbimizi tanımak ve üstümüze düşeni yapmakla yaşadığımız dünyayı bayındır kılmaktır. Bu ise Allah Teâlâ'nın bilinmesine bağlıdır. Çünkü o yegâne yaratıcı önce yerleri ve gökleri, daha doğrusu evreni yarattı, sonra da biz insanları yaratarak bunları bizim emrimize verdi. Bakalım evrenin imkânlarından ne kadar yararlanacak ve kendisine ne kadar şükredeceğiz. Bizim sınavımız da bu.1

Bu sınav, “sınav” olduğu için zor gibi algılanabilir. Oysa hem çok kolay, hem de zevklidir aynı zamanda. Görüldüğü gibi evren çok güzel, çok renkli. Bize bahşedilen beyin, zekâ ve hafıza nimetleri bu evreni emrimize amade kılıyor, ne güzel. Böylece biz televizyonu, bilgisayarı, interneti keşfediyor, evrenin uçlarında gezinip duruyoruz.

Bunlar ilim öğrenmekle oluyor elbette. Akıl ve hafıza herkeste vardır belli bir nispette. Ama herkes o imkândan aynı şekilde istifade edemiyor. Kimisi büsbütün eğlenceye dalıyor, bu dünyada varoluşun amacını oyun ve eğlence sanıyor. Bu insana yakışmayacak bir basitlik değil midir?

Bize düşen hem öğrenme, hem de eğlenmedir. Eğlenmeden öğrenme, öğrenmeyi eğlence edinmişlikten ötürü makul olabilir veya mazur görülebilir. Ama öğrenmeden eğlenme, makul değildir. Bu bir haksızlıktır kişinin başta kendisine, sonra toplumuna ve sonra da tüm insanlığa karşı. Buna yüce yaratıcı da razı olmaz. En iyisi, her ikisini de dengeli bir şekilde götürmektir. Başarı ve mutluluk bundadır.

İnsan niye okur?

1 Bu konuda geniş bilgi için bkz. Cemal Nar İmanın Kıymeti ve Korunması, Toprak y. İst.

Hem öğrenmek, bilgi ve becerisini artırmak, hem de eğlenmek için. Okumak, öğrenmek bunu sağlar. Bunun için hem aile, hem de öğretmen ve yöneticiler bunu isterler bireylerden. Başarılı gördükçe bu alanda, onlar da mutlu olurlar bireyin kendisi gibi. Öyleyse bu çok güzel bir davranıştır.

İnsan niye televizyon izler, bilgisayar kullanır?

Eğlenmek ve öğrenmek için.

Bu cevap ile “niye okur”un cevabı nerde ise aynıdır. Tek fark öncelik sırasıdır. Okumakta öğrenmek, diğerinde eğlenmek önceliklidir.

Kimi insanlar radyo, televizyon, bilgisayar vb. aygıtlara ilk çıktığında biraz soğuk bakmıştır. Onların kendisi için tehlikeli olabileceğini sanmış ve ürkmüştür. O da sanki bunu unutmamıştır, ondan intikam alır. Yani kendisini yersiz ve hikmetsiz kullananlara imkân verir ve kendisini kullandırır. Böylece onu öğrenmeden alıkor.

Oysa her iki eylemi de yerli yerinde kullansak, her ikisi de bize fayda verir. Ama öyle kullanamadığımız zaman, zarar verebilirler. Asıl mesele dengeyi yakalamaktır, ifrat ve tefritten uzak orta yolu bularak ölçülü davranmaktadır.

Televizyon izlemenin, internette sörf yapmanın ne gibi yararı olabilir sorusu bence yersizdir. Artık onlarsız bir hayat yoktur. Yapacağımız iş, onları hikmetli, menfaat ve maslahata uygun kullanmaktır.

Bilgisayar zaten bir bilgi deposudur. Cismi küçüktür ama içi koca bir kütüphanedir. Artık bir kitap kadar büyüklükteki bir bilgisayardan binlerce kitaptan oluşan büyük bir kütüphaneyi okuyacağız istersek. Hem de daha rahat, daha renkli, daha seçenekli kitaplar.

“Kitabı ele alarak okumanın tadı başka” diyen teknoloji takibinde geri kalmış yorgun eski kafalar, varsın kendilerini avuta dursunlar. Onların yeri artık kütüphanelerin tozlu ve küflü raflarının önünde ömür tüketmektir. Birisi bensem de kelaynak kuşları gibi neslimiz bitecektir bu gidişle.

Prof. Dr. Bülent Yılmaz, “Öğrencilerin Televizyon

İzlemeleri ve Bilgisayar Kullanmalarının Okuma Alışkanlıkları Üzerine Etkisi” başlıklı çalışmasında, televizyon izleme ve bilgisayar kullanmanın okuma alışkanlığına olumlu etkileri hakkında şunlara dikkat çeker:

“Bakış açısını genişleterek, okumaya özendirir.

Öğrenme isteğini artırarak, okumayı gereksinim durumuna getirebilir.

Kelime dağarcığını ve dil bilgisini geliştirerek, okuma için zemin hazırlayabilir.

Bilgi gereksinimi yaratarak, okuma gereksinimi yaratabilir.”¹

Yine televizyon izleme ve bilgisayar kullanmanın okuma alışkanlığına olumsuz etkilerini şöyle sıralar:

“Boş zamanları doldurarak, okumaya ayrılacak zamanı azaltır.

Televizyon programları ve bilgisayar oyunlarının içeriğinin genelde çocukların okuma alışkanlıklarını desteklemeyen nitelikte olması.

Çocukta edilgen bir yapı oluşturması; buna karşın okumanın etkin bir eylem olması.

Çocuklarda bilgiyi küçük birimler halinde alan yeni bir algılama biçimi yaratması, kitap okuma için gerekli olan yoğunlaşmayı zayıflatması.

Görselliğe dayalı yeni bir yaşam tarzı oluşturması, okumanın bu yaşam tarzına genelde uymaması.

Okumadan alınan zevki azaltabilmesi.

Yazma ve dil becerilerinin gelişmesini olumsuz etkileyebilmesi (kelime işlemciler).

Hayal gücünü geriletebilmesi.

Yaratıcılığı azaltabilmesi.

Genelde yoğun olarak görülen şiddet içerikli yayınların, sorun çözme aracı olarak bilgiyi kullanmaması.”²

1 <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~byilmaz/oran.ppt>

2 <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~byilmaz/oran.ppt>

Bülent Yılmaz'ın bu çalışmasının bir önemi de deneklerin hep öğrenci olmasıdır. O yüzden öğrencilerin televizyon ve bilgisayar başında ne amaçla ne kadar oturdukları hakkında anket bilgileri uyarıcı mahiyettedir. Biz onları buraya almıyoruz. Çünkü öğrencilerin bilgisayar kullanma amaçları her yerde üç aşağı beş yukarı bellidir:

“Oyun oynamak. Sohbet etmek. Ödev araştırmak. Ödev yazmak. İnternette dolaşmak. e-posta.”

Burada düşünülmesi gereken, öğrencilerin bizzat kendilerinin “kitap okumama nedenlerini” şöyle cevaplamalarıdır: “TV’yi çok izlemek. Bilgisayarı çok kullanmak. TV ve bilgisayara çok zaman ayırmak. Kitap okumaktan hoşlanmamak.”

Sanırım son maddenin gerekçesi de ilk cevaplarda yatıyordur. Özellikle de hafta sonu artış gösteren televizyon ve bilgisayarla meşguliyet, kitap okumanın önünde duran en büyük engeldir. Öncelik TV ve bilgisayardadır. Bir dikkat çekici durum da, öğrenciler hafta sonu “daha fazla” bilgisayar kullanmaktadırlar ve bilgisayar kullanma nedenleri arasında “oyun oynamak” ağırlıklı olarak yer almaktadır. Öğrencilerin televizyon izleme süreleri ile kitap okuma sıklıkları arasında ters orantılı bir ilişki vardır.

Aslında bu sorun sadece öğrencilerin sorunu da değildir. Öğretmenlerin, öğretmen adaylarının, halkın ve ailelerin bilinçlendirilmesi sağlanmalı, çocukların okuma alışkanlığını köreltecek değil güçlendirecek nitelikte televizyon programları yapılmalıdır. Bu ise topyekûn millî bir siyaset gerektirir.

Tam da bu gerçeklerin üstüne bir yetişkin veya öğrenci kalkar da “işlerden ve derslerden kitap okumaya vakit bulamıyorum” derse, bunun üstünde cidden düşünmeli ve kendimizi hesaba çekmeyiz: “Vakit veya zaman bilincimiz nasıldır? Acaba gerçekten “nakit” ve “en büyük sermayemiz” olan vaktimizi nasıl geçiriyoruz? Ne kadarı uyku ve iş gibi zaruri ihtiyaçta geçiyor, ne kadarı oyun ve eğlence? Mesela kaç saatimiz televizyon başında geçiyor? İnternette ihtiyacımız

kadar mı varız?”

Ben kendi açımdan buna çok da olumlu cevap bulamıyorum. Bu yüzden kendime kızdığım oluyor. Televizyon başında çok zaman öldürdüğümün farkındayım. Ama kanımıza işleyen bu zehirden kurtuluş da oldukça zor görünüyor maalesef. Çünkü çok cazip, çünkü nefsimiz ondan yana. Bahaneler çok. Kendimizi o pembe bahanelerle avutuyoruz da.

Mesela ben kendime diyorum ki, “sen bu ülkede az çok okuyan yazan bir aydınısın. Medyayı takip etmek zorundasın. Kim nerde ne demiş? Ülkede ve dünyada neler olmuş? Gidiş nereye doğru? Gündem nedir? Yakın ve uzak tehlikeler nelerdir? Bunları bilecek ve ona göre fikir üreteceksin, yazacak veya konuşacaksın.”

Bu bahane ile bir haber programını belki de üç beş kanaldan izliyoruz. Bu ikiye inebilir. Tartışma programlarını izliyoruz. Giderek birbirine benzeyen bunların bir kısmının üstü çizilebilir. İyi bir film varsa izliyoruz. Yüzlerce kanal var, birinden birinde bir şeyler denk geliyor. Hele bir de dizilere gönül kaptırmışsak, vay halimize...

Bu kötülük sadece bizde kalsa neyse, ama ailemizi ve özellikle de çocuklarımızı etkiliyor. Onlara ayrı bir çalışma odası verebilmiş isek, ölçülü ve dengeli bir denetleme sorunu yaşayabiliriz. Yok, eğer verememişsek, televizyon açıkken çalışılan dersten hayır gelmez. Üstelik siz tv. izlerken çocuklara yasaklamak, en azından hikmetsizliktir. Onların spor, müzik, yarışlar gibi başka iptilaları da var. Gitti demektir en değerli çalışma ve okuma saatleri. Yazık ediyoruz kendimize ve ailemize ellerimizle.

Bu kadar eğlencenin kolay ele geçtiği bir ortamda, henüz okuma zevkini tatmamış, o aşka yakalanmamış insanlar için okumak çok yavan kalıyor. Çocukların bir de atari veya internet oyunları var ki o da bambaşka bir püsküllü bela. Nasıl okusun yavrular? Ne örneklik işe yarıyor, ne de kuru tavsiyeler. Belki de bu yersiz ve gereksiz gelen ısrarlı tekrarlar, ters tepiyor ve onları büsbütün okumaktan soğutarak uzaklaştırıyor.

Bir arkadaş tavsiye ediyor: “Çocuğa oku dersin okumaz. Bırak kendisi okusun. Ama sen ortam hazırla. Kitap koy eve. Sen dersin, onu zorlama sayar ve inadına okumaz.”

“İyi, arkadaşın dediği gibi yapalım bari” diyerek evi kitapla dolduruyoruz ve evindeki avcı gibi pusuda bekliyoruz. Fakat ne gelen var okumaya, ne giden. “O da bir hikâyeymiş” diyoruz sonunda üzülersek.

Ne yapacağız da sevdireceğiz bu kitabı? Bütün tv. Bilgisayar, internet, atari yasaklansa çare mi? O zaman da kırgınlıkları, evden kaçışları nasıl durduracağız?

Yıllar önce bir dostum dert yanıyordu; “Televizyon zararlı dedim, eve almadım. Çocukları önce komşu ve akraba evlerinden toplamaya başladım. Onlara ‘sık gelmelerinde yüz vermeyin’ dedim, sonunda kahvehanelerden topladım. Küçük yaşta o ortamları tanımak ve kötü arkadaşlarla tanışmakla daha kötü oldular.”

Evet, kökten yasaklamak da çare olmuyor. Bu işi belli bir ölçüde sabırla kendi dengesinde götürebilmek ciddi zor bir iştir. Allah Teâlâ’nın yardımı yetişsin bize, yoksa işimiz zor, gerçekten çok zor.

Ülkemizin önceki yıllarda günde 3,5 saat televizyon seyretme oranıyla ABD’den sonra dünyada ikinci sırayı almaktaymışız. Son yıllarda dizi film furyasıyla birlikte bu süre 4-5 saate çıkarak ilk sıraya yerleşmiş ve böylece dünyada en çok televizyon izleyen ülke durumuna gelmişiz. Ülkemizde toplumun % 94 ünün TV izlemeye zaman ayırdığı istatistik bilgiler de düşündürücüdür.

“Önemli bir diğer neden ise, teknolojik gelişmelerin günlük yaşamımızı derinden etkilemesi sonucu bilgisayar veya televizyon karşısında gününün yarısını harcayan insanların çoğalmasdır. “A dizisini izlemek, bilgisayarda B oyununu oynamak... yerine kim gidip kitap okuyacak?” zihniyetini

taşıyan insanların giderek artması, okumaya uzak insanların artmasına neden oluyor.”¹

Daha önce de yazmıştık; İngiltere ve Fransa’da toplumun yüzde 21’i, Japonya’da yüzde 14’ü, Amerika’da yüzde 12’si, düzenli kitap okurken, Türkiye’de on binde bir kişi kitap okuyor! Vatandaşların ihtiyaç listesinde 235’inci sırada kitap var. Neden böyle?

İskender Aruoba bu soruya biraz da kızgın olduğu üslubundan anlaşılın şu cevabı veriyor: “ Necip Türk Milleti günde ortalama 5 saat TV izliyor; (O da Discovery Channel veya İz TV filan değil; dizi!) Öte yandan kitap okumaya yılda 6 saat ayırıyor. Bir Japon bir yılda ortalama 25, bir İsviçreli 10, bir Fransız 7, bir Türk ise 10 yılda ancak 1 kitap okuyor. Türkiye’de, -pembe dizi ve dini kitap dışı- okuma alışkanlığına sahip 70 bin kişi bulunuyor. 7 milyonluk Azerbaycan’da kitaplar ortalama 100 bin tirajla basılırken, 71 milyon nüfuslu Türkiye’de 2-3 bin adet basılıyor.”²

Bu şartlarda neler yapılabilir?

Sorunun Çözümü

Biz genel anlamda sorunun çözümünü son bölüme bıraktık. Ama burada söz televizyon izleme ve bilgisayar kullanmadan açılınca, özel olarak sığağı sığağına bu konuda bir şeyler söyleme ihtiyacı hissettik.

Gerek okul yöneticileri ve öğretmenler, gerekse aileler ilke olarak öğrencilere kitap okuma, televizyon izleme ve bilgisayar kullanma etkinliklerini yasaklama yönünde davranmamalı, onun yerine “seçici” ve “sınırlayıcı” bir tutum geliştirmeye çalışmalıdırlar. Böylece öğrenciler için dengeli bir

1 Yavuz Tanyeri. <http://www.forumalev.net/soru-lar-ve-cevap-lar/353108-okuma-ve-yazma-birlikte-gelistirilir.html>

2<http://www.radikal.com.tr/Default.aspx?aType=RadikalYazarYazisi&ArticleID=919716>

kitap okuma, televizyon izleme ve bilgisayar kullanma kültürü oluşturmaya yönelik plan ve programlar oluşturulmalı ve uygulanmalıdır.

Okullarda bilgisayarlı eğitime ayrılan zaman kadar kitap okumaya da zaman ayrılmalı, mutlaka çağdaş ve çekici kütüphaneler ile sınıf kitaplıkları oluşturulmalıdır.

Bütün bilincimizi açarak dikkat kesileceğimiz nokta şudur ki, televizyon, internet ve benzeri aygıtlar, faydalı oldukları kadar, son derece ciddi sorunlar da üreten aletlerdir. Karşılarında gevşek durmaya gelmez, lâübâliliğin cezasını fena ödetirler.

O yüzde televizyon karşımızda muzaffer bir komutan edasıyla dip diri duran bir heykeldir. Dışından bakıldığında bu heykel ne kadar donuksa, “marifetlerini sergile” komutuyla bir o kadar canlanan ve renklenmiş, gerçekten büyümlü bir alettir. Şüphesiz faydaları da vardır bu ifritin. Ondan büsbütün uzak durmamız da mümkün değil. Öyleyse tek yapılacak iş, irade eğitimi ile onu düzgün kullanmak. Bunu başarabilirsek, faydasını almış, zararından da kaçmış kurtulmuş oluruz. Bu konuda gençler ve çocuklar için yazılmış serinkanlı bir yazıyı almak istiyorum buraya.

“Tüm kanallar çeşit çeşit program ve dizi ile karşındalar. Yani tüm gününü ayırsan gene de hepsine yetişemezsin. Bu arada bir de gireceğin sınav vardı değil mi? Bu TV izleme işine bir çeki düzen versen bizce fena olmaz.

Televizyon açık olduktan sonra ne varsa izlenir ya da izlenmesi gerekir diye bir düşünce var insanımızda. Dünyanın en fazla TV izleyen ikinci ülkesi olarak bu dereceyi almak için pek de çaba sarf ettiğimizi söyleyemem, televizyonumuz hep açık çünkü. Oysa TV’lerin programlarının çoğunu, gereksiz ve faydasız hatta zararlı programlar oluşturuyor. Bu durumda siz gençler ve çocuklar her zaman açık olan televizyona esir olmaktan kurtulamıyor ve zihninizi gereksiz ve faydasız milyonlarca bilgi ve görüntüyle meşgul ediyorsunuz. Televizyon izlemenin zararları olduğu kadar, faydaları da var elbette. Fakat

sınavlara hazırlanan öğrenciler bu durumdan çok etkileniyor. Öğrencilerin bu konuda biraz daha dikkatli ve kısıtlayıcı davranması gerekiyor.

Şimdi bunun çözümü ne?

Çözüm tek kişiye bağlı değil. Aile olarak bir karar vermeniz ve belli saatlerde belirli programları izlemeniz gerek. Gazeteler her gün TV sayfalarında program tanıtımlarını veriyor. İstediklerinizi seçin ve seçtiklerinizi izleyin. Her programı izlemek zorunlu değil ki! Bunu yapmak zor geliyordur çünkü ortada bir TV izleme alışkanlığı (Televizyon koliklik) var. Alışkanlık nasıl iki günde oluşmadıysa çözümü de kolay değil. Bir kere kesin olarak karar vermeniz gerek.

Kendi kendinize: ”Artık ben saçma sapan şeyleri izlemeyeceğim, dört ay sonra sınava gireceğim ve benim ilerideki hayatım bu sınava göre şekillenecek. Eğer akşama kadar TV seyretmeye devam edersem ileride de akşama kadar TV izleyen ve hiçbir işe yaramayan bir insan olup çıkarım yoksa. O zaman bir an önce planlı olarak çalışmaya geçmeliyim, yoksa bu televizyon benim hayatımı mahvedecek.” Diyebiliyorsanız kurtulma ümidiniz var demektir. O zaman bu kararı veren şanslılara TV izleme hastalığından kolay kurtulmanın çarelerini verebilirim:

Eğer siz de günde 3-5 saat arası televizyon seyreden biri iseniz bu süreyi azaltmaya çalışarak işe başlayabilirsiniz.

Planlı olarak TV seyredin. Bir hafta içerisinde hangi programları izleyeceğinizi belirleyin ve bu programların dışında herhangi bir programı izlemeyin. Bu, ders çalışma planınızın içinde de yer alsın.

Çalışma odanızda veya yatak odanızda asla TV olmasın.

Yemek yerken ve dinlenirken televizyon seyretmeyin. Bu anları televizyon seyrederek harcamak yerine ailenizle konuşmaya ayırmalısınız.

Başlangıçta televizyondan uzak geçirdiğiniz zamanı planlamanız gerekse de TV'den bir kez soğuduktan sonra buna gerek kalmayacaktır. Sonraki aşama televizyon izlemenin yerini

alacak etkinlikleri planlamaktır.

Alışkanlıklarınızı değiştirin! Dama, satranç benzeri oyunları dolaptan çıkarın, kütüphaneye gidip birkaç kitap alın, üzerinde çalışılabilecek sanat faaliyetleri ve hobilerin listesini çıkarın. Kitap okumak, spor yapmak gibi farklı uğraşlar edinmeye çalışın.

Bu yılın, sizin için hayatınızın önemli dönüm noktalarından biri olduğunu unutmayın ve televizyona ayıracak fazla zamanınız olmadığını hatırlayın.”¹

Buna yetişkinleri de ilave edersek, şöyle söyleyebiliriz. Hayat baştan sona bir imtihandır. Burada Allah Teâlâ’yı tanımak, sevmek, saymak ve ona kulluk etmek için varız. Ayrıca dünyamızı imar ederek mutlu yaşamak da bir görevdir. Öyleyse başta dinimiz ve onun temel kaynakları olan Kur’an ve sünnet olmak üzere öğreneceğimiz ve uygulayacağımız çok bilgiler vardır. Ömür ancak bunlara yeterken, çok kıymetli vaktimizi ve çok değerli varlığımızı oyun ve eğlencelerde tüketmek doğru değildir. Sorumluluklarımızın farkına vararak bilinçli hareket etmeli ve ebedi saadetimizi bu dünyada çalışarak kazanmalıyız. Bilindiği gibi dünya ahretin tarlasıdır. Burada ne ekersek, orada onu biçer ve yeriz.

Sakın yanlış anlaşılmasın, Müslüman hiç gülmez, oynamaz eğlenmez de değildir. Böyle düşünen ve davranan kişi bu dine kötülük yapmıştır. Sevgili Peygamberimizin (s.a.v) şu hadisi ne kadar manidardır:

“Eğleniniz, oynayınız. Çünkü ben dininizde sertlik ve kabalık görülmesini sevmem.”²

Bu oyun ve eğlenceler elbette dinin yasal çerçevesinde olacak ve haddi aşmayacaktır. Her işte azlık da aşırılık da iyi değildir. Her işin ortası güzel ve dengelisi makbuldür. Eskiler buna “itidal” derlerdi.

1 <http://www.yorumla.net/ilkogretim-lise/583593-televizyon-konusu.html>

2 Suyutî, Camiu’s Sağır, I. 63.

Öyleyse televizyon, video, internet veya spor, müzik gibi faydalı şeylerin aşırılığa kaçarak dengesini bozmaktan kaçınmalıyız. Böylece en faydalı, üstelik tadına varılırsa en zevkli işlerden olan kitap okuma ve bilgi edinmelerden geri kalmamalı, onları yararlı ve kalıcı güzelliklerinden uzaklaşmamalıyız.

Mehmet Kara da televizyon izleme hakkında bazı anketleri değerlendiriyor bir teklif sunuyor. İşte o yazısından alıntılarla halkımıza bir dikkati yansıtmak istiyorum:

“5-17 Şubat tarihinde yapılan ve sonuçları bu hafta açıklanan Bağımsız Eğitimciler Sendikası'nın (BES) yaptığı bir araştırma dikkatimizi çekti. Ankara'da bin 309 kişinin katıldığı 'Televizyona esir mi olduk?' araştırmasında ortaya çıkar çarpıcı birkaç sonucu aktaralım.

Ankete göre Türk halkının yüzde 29.6'sı günde en az 5 saat televizyon izlerken, yüzde 25.3'ü en az 3 saat, yüzde 19.1'i en az 2 saat, yüzde 17.3'ü ise 5 saatten fazla televizyon izliyor. Yani, 100 kişiden 17 kişi günde 5 saatten fazla televizyon başında zamanını geçiriyor.

Ankete katılanlara 'televizyon izlemenizin en önemli sebebi nedir?' sorulduğunda ise daha ilginç cevaplar verilmiş. Yüzde 27.2'si 'yapacak başka işi olmadığı için' televizyon karşısına geçerken, yüzde 24.1'i ise gündemi takip etmek için televizyon izliyor. Eğlenmek için televizyon izleyenlerin oranı yüzde 18.7 olurken, dinlenmek için izleyenlerin oranı ise yüzde 16.4 oldu.

Diğer bir sonuç ise halkın 'yerli dizi' müptelası olduğunu ortaya koyuyor. Araştırmaya göre halkın yüzde 39.8'i yerli dizi izlemek için televizyon karşısına geçiyor. Dizi müptelâlarının yüzde 59.3'ü gibi büyük bir kısma da beğendiği dizileri düzenli olarak takip ediyor.

Ankete göre bir çarpıcı sonuç da, televizyon izlemenin insanı geliştirmediğinin ortaya çıkması. Ankete katılanların yüzde 57.2'si televizyon izlemenin kendisini geliştirmediğini düşünürken, haber programlarının içeriğinin ise birbirinin aynı

olduğunu düşünüyor.

Öte yandan, halkın yüzde 40.3'ü televizyonlardaki şiddet muhtevalı görüntülerden rahatsız duyduğunu söylüyor. Yüzde 16.9'u müstehcen görüntülerden, yüzde 16.3'ü ise magazin programlarından rahatsız...

Ankette 'Öğüt verici, dinî içerikli program ve dizeleri izler misiniz?' şeklindeki soruya halkın yüzde 38.8'i bu tür programları izlediğini, yüzde 26.8'i ara sıra izlediğini belirtiyor. Hiç izlemeyenlerin oranı ise yüzde 22.1

Bu sonuçlara göre, 'televizyona esir mi olduk?' sorusunun cevabı 'evet' çıkıyor.

Bu anketi değerlendiren BES Genel Başkanı Gürkan Avcı'nın 'kitap okumuyoruz, ama günde 5-6 saat televizyon izliyoruz' seklindeki sözü, yine aynı sendikanın geçen yıl yaptığı bir anketi hatırlattı. Türkiye kitap okuma alışkanlığı sıralamasında 173 ülke arasında 86'ncı sırada yer alıyor.

Sendika başkanı Türkiye'de kitap okuma alışkanlığının diğer ülkelerle kıyaslayarak bazı rakamlar vermişti. Türkiye'de bir kişinin kitap okumak için ayırdığı zamanın; 300 katını bir Norveçli, 210 katını bir Amerikalı, 87 katını bir İngiliz ayırıyor.

Ders ve okul kitapları hariç ABD'de yılda 72 bin kitap basılırken, Rusya'da 58 bin kitap, Japonya'da 42 bin kitap, Türkiye'de ise 7 bin kitap basılıyor. Bir Japon yılda ortalama 25, İsviçreli 10, bir Türk ise 10 yılda ortalama ancak 1 bir kitap okuyabiliyor.

'Hangi aralıklarda kitap okursunuz?' sorusuna, 'düzenli okurum' diyenlerin oranı sadece yüzde 11.2. 'Düzenli kitap okumanıza engel olan şey aşağıdakilerden hangisidir?' sorusuna ise, 'iş yoğunluğu, okuldan zaman kalmıyor, boş zamanlarımı televizyon seyrederek geçiririm veya başka şeylerle değerlendiririm' gibi bahaneler sıralanmış.

Bu iki anketi yorumlamak gerekirse; önce anne babaların okumaya başlaması, sonra da çocuklarına kitap sevgisi kazandırmaları gerekiyor.

Haydi kitap okumaya... Haydi, 'TV'siz bir gün'

projesine destek vermeye... Hiç değilse bir gün kitap okuyalım, halkın yüzde 57.2'sini esir alan televizyonu kapatalım.”¹

Bu arada bu illetten çocuklarımızı uzak tutmanın bilimsel yöntemleri ile meşgul olanlar da emeklerini yayınlıyorlar. Böyle bir yazının adresini vererek bu konuyu bitirelim istedim.²

4- Ekonomik Sebepler

“Neden okumuyoruz?” sorusuna verilen yoğun cevaplardan bir tanesi de “olumsuz ekonomik şartlar” olmaktadır. İddia şu: “İnsanlar maişet derdiyle meşgul olup başka hiçbir şey düşünemiyorlar. Açlık veya yokluk sınırında yaşayan kitlelerin karnı doydu da kitap alıp okumaları kaldı. Zaten okumak pahalı bit iştir. Kitap fiyatları da oldukça yüksektir.”

Acaba bu iddialar doğru mudur?

Yoksa yapılan yanlışın farkına varılıp utandırıldığından üretilen bir bahane midir?

Ya da halk ağzıyla bir “beynamaz özürü” müdür?

Önce şu tespiti yapalım: ülkemiz yeterince ve gereğince okumuyor. Bu konudaki yukarıda verdiğimiz rakamlar yüz kızartıcı seviyelerde düşük seyrediyor maalesef.

Fakat bunun öncelikli sebebi ekonomik değildir. Türkiye’de özellikle belirli kesimler, yıllarca kitap fiyatlarının ülkemizde yüksek olmasını en önemli sebep olarak ileri sürmüşlerdir.

Hâlbuki yapılan araştırmalar bunun doğru olmadığını ortaya koymaktadır. Hem yukarıdaki ankette kitap okumama sebepleri içinde sayılan, kitap fiyatlarının yüksek olması % 4,6 gibi küçük bir oran teşkil etmekte, hem de TÜYAP’ın 1992 Kasım’ında İstanbul’da düzenlediği kitap fuarını gezenlerin %

1 <http://www.tumgazeteler.com/?a=4880022> 3/15/2010

2 <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/302548.asp> 3/15/2010

56'sının aylık gelirin iki milyon TL civarında olması, aylık geliri 12-14 milyon lira olanların oranının ise yüzde değil binde sekiz civarında olması bu görüşü çürütmektedir. Anketlerden de görülüyor ki az okumamızın en önemli sebepleri, yukarıda genişçe yazdığımız gibi sistemin ve Milli Eğitimin yanlış politikaları ve kötü uygulamaları sonucunda okuma alışkanlığının olmaması, bu olmayınca da daha renkli, daha zevkli ve neşeli, daha rahat erişilen tv, video, sinema, oyun ve eğlencenin kitap okumaya tercih edilmesidir.

Bugün değişik dernek, vakıf ve sendikaların yayınladığı açlık ve yoksulluk sınırında da sorun var. Mesela Türk-İş Sendikası 24 Şubat 2010 da şöyle bir Haber Bülteni yayınlıyor:

“Konfederasyonumuzun hesaplamalarına göre, dört kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için Şubat 2010 ayı itibariyle yapılması gereken harcama tutarı 842,98 lira olarak hesaplandı.

Gıda harcaması yanı sıra giyim, konut (kira, elektrik, su, yakıt), ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri diğer zorunlu harcamalarla birlikte yapılması gereken toplam harcama tutarı 2.745,88 liraya ulaştı.

Diğer bir ifadeyle, yürürlükteki asgari ücretin net 576,57 lira olduğu 2010 yılının Şubat ayında “insan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyi” için kriter; “aç değilim” 843 lira, “yoksul değilim” 2.746 lira oldu.”¹

Benim emekli maaşım şu anda yaklaşık 1.250 tl.dir. Bu miktar yoksulluk sınırının yarısının da altındadır. Öyleyse o sınır bana biraz abartılı geliyor. Keşke herkes en az 2.000 tl. maaş alabilse, bence bunun olması gerekir. Ama ben bu maaşımla bile ayda en az bir aylık dergi ve bir iki kitap alabiliyorum. Demek ki bu biraz da ihtiyaç duyma meselesidir.

1

<http://www.turkis.org.tr/source.cms.docs/turkis.org.tr.ce/docs/file/acliksubat10.pdf>

Eğer kitap ihtiyaç sıralamasında 300. dereceye düşerse, bunu haklı bulan bir kişiye söylenecek hiçbir sözümüz yoktur.

Fakat burada çok daha çarpıcı bir olay var. Yapılan bir başka araştırmaya göre 1993 yılında Bodrum'da içilen yerli içki 1 milyon 428.572 şişe, yabancı içki 55 bin 715 şişedir.

Yine aynı araştırmaya göre, Bodrum'da 1993 yılında 6 milyon 100 bin paket yerli sigara, 2 milyon 400 bin paket yabancı sigara tüketilmiştir.

Yani içki için para var, sigara için para var, fakat kitap için yoktur. Kitap, içki ve sigaradan çok mu pahalıdır?

1993 yılında yapılan bir başka araştırmaya göre ise, yaz aylarında nüfusu üç yüz binin üzerine çıkan Bodrum'da: 127 kahvehane, 230 içkili restoran, 103 kafe-bar, 12 disko, 3 gazino, 2 kumarhane, 2 kitapçı var.

Açıkça görüldüğü gibi Bodrum'da her şey var, ama kitap yok, kitap okuyan yoktur. Bunun ekonomik şartlarla bir ilişkisi yoktur.

Son yıllarda yapılan araştırmalar, Türk toplumunun sosyal, ekonomik ve siyasi şartlarında önemli değişiklikler olmasına rağmen, kitap, gazete, dergi ile arasının iyi olmadığını, toplumumuzun okumayı alışkanlık ve hayat tarzı haline getirmedini göstermektedir.

Enteresan, üzerinde düşünülmesi gereken bir konu da şudur: 1973-1975 yılları arasında Türkiye'de 30. 000 kitapçı var.

1993 yılında ise 3. 500. Onlar da, kaset, oyuncak, kırtasiye satarak ayakta kalmaya çalışıyorlar.

Dikkat ediyorsanız nüfus artıyor, gelir artıyor, ama kitapçı sayısı artacak yerde anormal bir seviyede düşüyor.

Bir başka ilginç durum ise, 1983'te Türkiye'de 7.180 çeşit kitap basıldığı hâlde, bu 1992'de 6.151'e düşüyor.

Aynı yıl, yani 1992'de çeşitli ülkelerde basılan kitap sayısı (çeşit olarak) ise şöyledir: Fransa'da 37.308, İngiltere'de 48.069, Almanya'da 64.761, Japonya'da 42.217, ABD'de 85.121.

Günlük gazete satışlarında da, Türkiye ile diğer gelişmiş ülkeler arasında benzer uçurumlar dikkati çekiyor. Türkiye’de verilen bütün hediyelere, yapılan bütün promosyonlara rağmen gazetelerin toplam tirajı üç milyonu bir türlü geçmiyor. Toplam tiraj Japonya’da 68 milyonu, ABD’de ise 63 milyonu geçiyor.

Yine bir araştırmaya göre bir Japon, yılda 25 kitap okuyor, Bir İsveçli, yılda 10 kitap okuyor, Bir Fransız, yılda 7 kitap okuyor. Türkiye’de ise 6 Türk, yılda 1 kitap okuyor.

Hâlen ülkemizde 95 kişiye bir kahvehane, ama 65 bin kişiye bir kütüphane düşüyor.

Ayrıca Japonya’da, ayakta kitap okuma alışkanlığı bile ‘taşiyomi’ adıyla sözlüğe geçtiği hâlde, bizim ülkemizde bırakın ayakta kitap okumayı, evlerde kitapların yüzüne bile bakılmamakta ve kitaplar genellikle vitrinleri süsleyen bir aksesuar olarak kullanılmaktadır.¹

Kişinin yıl boyunca kitaba ayırdığı para; Almanya’da 60, İsveç’te 55, Fransa’da 51, ABD’de 50, Japonya’da 48 ve İngiltere’de 45 sterlidir. Bu sıralamayı Hollanda, Avustralya, Kanada, İsviçre, İtalya gibi ülkeler takip ediyor. Türkiye’imiz ise 2 sterlin ile 40. sırayı almış. Ülkemizde her yüz kişiden sadece 4 ünün düzenli kitap okuduğunu ortaya çıkaran araştırma sonuçları üzüntü vericidir. Araştırmalara göre genç nüfusun yüzde 70’inin hiç kitap okumadığı ortaya çıkmaktadır. Okullaşma ve okuryazar oranımızla kitap okuma oranımız arasında korkunç uçurumlar vardır. Bunda bir gariplik var demektir.²

Ülkemizde her yüz kişiden sadece 4 ünün düzenli kitap okuduğunu ortaya çıkaran araştırma sonuçları üzüntü vericidir.

1 Bedri Katipoğlu, “Niçin Az Okuyouz?” “Zaman”, 21 Şubat 1998.

2 <http://www.teknolojik.org/genel-kultur/3657-kisinin-yil-boyunca-kitaba-ayirdigi-para.html>;

<http://ataberkakturk.blogcu.com/sayfa/46> 3/15/2010

Araştırmalara göre genç nüfusun yüzde 70'inin hiç kitap okumadığı ortaya çıkmaktadır.

40 ülke arasında yapılan bir araştırmada ülke insanların günlük okuma oranlarını araştırmışlar. Sonuç bizim açımızdan çok kötüdür. Araştırmaya göre Almanya 24 dakika ile birinci gelirken aynı sıralamada Türkiye'deki oranın 12 saniye olduğu görülmüştür. Hatta Almanya'da kişi başı günlük okuma süresi 18 dakikaya düştüğünde Alman Devleti okuma seferberliği ilan etmiştir.

Okullaşma ve okuryazar oranımızla kitap okuma oranımız arasında korkunç uçurumlar vardır. Okuryazar sayımız artıyor fakat kitap okuyan sayımız azalıyor, bunda bir gariplik var demektir.

Ekonomik krizlerle okuma arasında bir bağ varsa, o da ekonominin kötü olmasının kitap okumamaya sebep olması değil, tam tersine okumamanın ekonomik krizlere sebep olduğu gerçeğidir. Okuyan bir millet artan bilgisi ile dünyadaki imkanları araştırır ve yeni ekonomik değerler ve imkanlar bulur. Teknolojiyi geliştirir. Kendine istihdam oluşturur ve çalışır, üretir ve kazanır. Zengin ve müreffeh olur. Fakat kitap okumanın bu kadar uzağında kalan bir ülkede ne olur? İşte acı gerçek: Resmî kayıtlara göre Ülkemiz'de 394 bin kütüphaneye karşılık 400 binden fazla kahvehane mevcuttur.

Hadi para verip kitap alamıyoruz. Peki ama kütüphanelere neden gitmiyoruz? Orada okumak ücretsizdir. Hatta gezici kütüphanelerle eserler ayağımıza kadar geliyor, ama biz ilgilenmiyoruz. Bu da gösteriyor ki okumama meselesinde ekonomik gerekçeler çok da ciddiye alınacak bir sorun değildir. Bu bir zihniyet meselesidir. Rönesans döneminin ünlü yazar ve düşünürü Francis Bacon şöyle der: "Kurnaz insanlar okumayı küçümserler; basit insanlar ona hayran olurlar. Akıllı insanlar ise, ondan yararlanırlar".

"21. YY da her alanda bilgili fertlerden oluşan toplumuyla, kalkınacak gelişecek bir Türkiye için okumanın bir gereklilik ve yaşamımızın bir parçası olması gerekliliğiyle kitap

okuyalım ve okutalım” diyen Ataberk Aktürk, bize güzel bir hikaye anlatır:

“Bir zamanlar Mein Balıkçısı diye tanınan, talihi ile meşhur bir adam varmış. Mein kıyılarında pek az balık bulunduğu halde bu adam balığa çıktığı hiçbir gün eli boş dönmemiş. Kimsenin bir balık dahi tutamadığı günlerde, o sepetler dolusu balık tutarmış. Gel zaman, git zaman bu adamın talihi dillere destan olmuş. O kadar ki, birinin çok şanslı olduğunu anlatmak için, "Mein Balıkçısı gibi talihli" demek adet haline gelmiş. Günün birinde Mein Balıkçısı ölmüş. Cenaze sonrası taziyelerini bildirmek için evine gelenler, hayrete düşürücü bir manzarayla karşılaşmışlar. Mein Balıkçısı'nın evindeki raflar balık ve deniz üzerine envai çeşit kitapla doluymuş. İşte o zaman, adamın neden hiçbir avdan eli boş dönmediğini anlamışlar.”¹

Anlaşılan odur ki millet olarak az okumamızın en önemli sebepleri, okuma alışkanlığımızın olmaması, tv, video, sinema, oyun ve eğlencenin kitap okumaya tercih edilmesidir.

Son yıllarda yapılan araştırmalar, Türk toplumunun sosyal, ekonomik ve siyasi şartlarında önemli değişiklikler olmasına rağmen, kitap, gazete, dergi ile arasının iyi olmadığını, toplumumuzun okumayı alışkanlık ve hayat tarzı haline getirmediğini göstermektedir.

Bütün bunlardan sonra artık şunu da söylemek bir görev olmuştur. Evet, ekonomik şartlar, insanın maddî ve manevî yetişmesinde eğitiminde fevkalade önemli etkilere sahiptir. Elbette bir zengin ile fakirin edindiği eğitim ve kitaba ulaşma şansı aynı değildir. O yüzden ekonomik şartları iyileştirmek, okuma açısından da önem taşır. Bu yadsınamaz bir gerçektir.

Ülkemizde kişi başına düşen milli gelir her yıl artsa da, ne yazık ki bu gelirin dağılım ve paylaşımında yaşanan çok zalim uygulamalar toplumumuza bu artışın ortak seviyede yansımaya engel oluyor. Bu açıdan yoksul kesimler için çok

1 <http://ataberkakturk.blogcu.com/sayfa/46> 3/15/2010

da değişen bir Şey olmuyor. Bunun için hâlâ her ay maaşını yetiremeyen, bir ay sonraki maaşını peşinen kullanan milyonlarca insan var. Haliyle bu zorunlu ihtiyaçlarını bile karşılayamayan insanlar, gelirlerinin bir kısmını kitaba ayırmalarının gerektiğini bile anlayamıyorlar. Bu da kitap okuma alışkanlığından ve erdeminden uzaklaşmaya sebep oluyor. Bunu bütün bütün yok saymamız mümkün değildir.

Ama bugün ilimde, sanayide ve teknolojide geri ve dıŐa bağımlı isek, bunun altında yatan en büyük sebep, okumaktan, yazmaktan, düŐünmekten uzak oluŐumuzdur. Konuşmayı, dedikoduyu, siyasi gevezeliği sever oluŐumuzdur. Bir yazarımız bu yaraya bakınız nasıl parmak basmıŐtır:

“Milletimizin oğunluğu Osmanlıyı saran ‘Frenk Hayranlığını’ tevarüs ettikleri için, yabancı malı daha iyi; kendilerini de ‘beceremez’ sandılar.

Bu yüzden yüzyıllardır yapadurdukları at arabasının altına bir aptal motor koyamadılar. Aralarından tek tük çıkan ‘ileri kafalı’ adamlara köyün delisi dediler. Dünyanın ilk uçaklarını yapan Demirağ’ı aldatıp; -muhtemelen rüşvet almak için- uçak ithal ettiler.

Cumhuriyetin üzerinde kurulduğu topraklar ve burada yaşayan insanlar batıdaki ‘endüstri devrimi’ yerine ‘sade suya devrimler!’ yaŐadılar. Gündelik konular İnönü-Menderes ile başladı, Demirel-Ecevit diye devam etti; Evren- zal’da renklendi, 80 yılda vardığımız nokta; Erdoğan-Baykal!

Sebebini merak edenlere bir istatistik takdim edeyim! İngiltere ve Fransa’da toplumun yüzde 21’i, Japonya’da yüzde 14’ , Amerika’da yüzde 12’si, düzenli kitap okurken, Türkiye’de on binde bir kişi kitap okuyor! Vatandaşların ihtiyaç listesinde 235’inci sırada kitap var.

Necip Türk Milleti günde ortalama 5 saat TV izliyor; (O da Discovery Channel veya  z TV filan değil; dizi!)  te yandan kitap okumaya yılda 6 saat ayırıyor. Bir Japon bir yılda ortalama 25, bir  sviereli 10, bir Fransız 7, bir Türk ise 10 yılda ancak 1 kitap okuyor. Türkiye’de, -pembe dizi ve dini kitap dışı- okuma

alışkanlığına sahip 70 bin kişi bulunuyor. 7 milyonluk Azerbaycan’da kitaplar ortalama 100 bin tirajla basılırken, 71 milyon nüfuslu Türkiye’de 23 bin adet basılıyor.

Birleşmiş Milletler İnsani Gelişim Raporu’nda kitap okuma sıralamasında Türkiye; Libya, Tanzanya, Kongo ve Ermenistan gibi ülkelerin arkasında, 86. sırada yer alıyor. Bizim altımızda ‘Filistin dâhil’ Ortadoğu ülkeleri var. Şimdi anlaşılıyor mu niye buradayız?”¹

Ya da şöyle soralım isterseniz; “şimdi anlıyor muyuz, kitap okumama nelere mal oluyor?”

Şimdi Kitaplar Bedava

İlk kitabımı sanırım İmam Hatip Okulunda almıştım. O zamanlar İmam Hatipler “okul” idi, “lise” değildi. Sırf bu yüzden bizi Üniversiteye almazlardı. Birçok arkadaşımız lise mezunu olmak için dışardan fark derslerini verip lise diploması alarak değişik fakültelere gidebilmiştir. Bu da ülkenin elit okuyanlarının ayıbı idi. Nihayet Ecevit Erbakan ile koalisyon yaparak hükümeti kurunca, Milli Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ Erbakan’ın teklifi ile “İmam Hatip Okulu” adını “İmam Hatip Lisesi” yaptı, mesele halloldu gitti. Bu kadarcık bir işlemlerle, yıllar süren bir zulüm bir anda bitti. Ama yıllar sonra o bakan, “ellerim kırılırdı da yapmasaydım” demiş bu haklı işlem için. Bu da Türkiye gerçeği. Bizden değilse, “gebersin daha iyi” mantığı.

Neyse, ilk kitaplarım o dönemde alınmıştır. İyi bir seçici olamadığımı şimdi anlıyorum. Sistemin oyununa gelmiş, sağcı solcu denkleminde sağa düşmüşüz ve bir sürü işe yaramaz komünizme karşı olan kitaplar almışız. Sonra da Milli Eğitimin

¹ İskender Aruoba ,

<http://www.radikal.com.tr/Default.aspx?aType=RadikalYazarYazisi&ArticleID=919716>

klasiklerinden almışız biraz. O klasikler her okulda varken, bir kısmına para vermişiz. Oysa talebenin parası çok kıymetlidir.

İlk ciddi kitaba para verişim, sanırım 1977 de Elmalılı M. Hamdi Yazır'ın tefsiri içindi. Yıllardır ilim çevrelerinde aranan ama bulunamayan bu kitabın gazetelerde reklamını görünce hemen bir kitapçıya koştum. Adam istettiğini ama henüz gelmediğini söyledi. Fıatı 650 tl. idi. Hemen verdim ve bana bir takım ayırmasını söyledim. Kitap aylar sonra geldi ve kitapçı param onda uzun süre kaldığı için "kimseye söyleme" diye tembihleyerek 25 tl.yi iade etti.

Sonra ilk aldığım takım Buharî'nin 12 ciltlik "Tecrid-i Sarih Tercüme ve Şerhi" idi. Sanırım sonra Nevevî'nin 3 ciltlik "Riyazu's Salihin Tercümesi" ile Kandehevî'nin "Hayatu's Sahabe" tercümesi olan 5 ciltlik "Hadislerle Müslümanlık" idi.

Memur olduğumda fark ettim ki devlet kütüphanelerinde bizim branşımızda çok eser yoktu Kahramanmaraş'ta. Okul kütüphanesinde kısmen olsa da kalbimize kitap sevgisi düşmüştü bir kere ve ben her ay maaşımın üçte bir veya dörtte birine kitap alıyordum. Bu "kitap alma ve eve sokma" macerasını "Kitap Sevgisi" kitabımızda anlatmışım. Derken evimiz kitapla doldu taşı şükür.

Ben o kitaplara para vereceğim diye talebeyken iyi yemek yemedim. Çokları devletin resmi yemeğine bir samimiyet katmak için salatalık malzemeler alırdı, ağzının tadını bilen ve boğazını seven biri olmama rağmen hiç yapmadım. Lokantadan sevdiğim yemek yemeyi, pastaneden bayıldığım tatlıları yemeyi sanki hiç denemedim. Güzel elbiseler dikkatimi çektiyse de umursamadım. Az fedakârlık yapmadım o kitaplar için.

Ama şimdi ne oldu?

O zamanlar benim bütün bu çektiğim fedakarlıklarımın hepsi bugün boşa gitti.

Evet, geçmişte onları okuyarak daha iyi bir öğretmen, daha iyi bir vaiz, daha iyi bir sohbetçi oldum belki. Böylece daha iyi bir Müslüman olmak nasıl olur, onu anlama nimetine

erdim. Bugün bu satırları yazıyorsam, oralardan aldığım bilgi ve ruhla yazıyorum. Bunları haşa övünmek, nefsimi tezkiye etmek için yazmıyorum, tahdis-i nimete çalışıyorum. “Vela tüzekkû enfüseküm” kılıcı hep tepemde duruyor hissediyorum. Yani gerçek şu ki o kitaplardan çok faydalandım. Ama bugün hepsi de boşa çıktı.

Neden?

Çünkü benim boğazımdan ve giyim kuşamımdan kırsarak, otomobile binmeyi yirmi sene sonraya erteleyerek aldığım o kitapların neredeyse hepsini şimdi sadece bir internet sitesinde, mesela bir www.darulkitap.com'da, bir www.iqraislam.com'da beleş buluyorum. Hatta 5- 10 cd benim kitaplarımdan daha çok kitap barındırıyor.

Ne olacak şimdi?

Hatta dahası var. Ben bilgisayardan okumayı tercih eder oldum. Çünkü okuduğum bilgileri yazıya dökmek istersem, gelecekte kullanmak üzere fişleyerek bir dosyaya koymak istesem, bilgisayarda kes yapıştır yöntemi ile bu çok daha kolay oluyor. Aradığım ayet, hadis, fıkıh, siyer, tarih vs. bilgileri oturduğum yerden kalkmadan burada bulmak çok daha rahat oluyor.

Peki, ne yapacağız bu bin bir emek, çile ve masrafla kimisini bu ülkeden, kimisini yurt dışından aldığımız kitapları? Baktıkça içimizin açıldığı, her biri bir hatıra taşıyan sevgili kitaplarım sanki bir işe yaramaz oldular. Sanki evde bir süs eşyası gibi işe yaramazlığın verdiği mahcubiyetle melül mahzun öyle bana bakıyorlar.

Bir gün arkadaşlarla bu konuyu konuşurken sordular,

1. Peki ne yapacaksın bu kitapları?
2. Satacağım?
3. Kim alır?
4. Kim alırsa?
5. Yok pahasına alırlar.
6. Olsun, o da bir işe yarar!
7. Satıp ne yapacaksın?

8. Şahin'i satıp Mercedes'e bineceğim.

9. ...

Hatta onlardan birisi ciddi sanıp telefon etti,

10. Hocam bir kitap alıcısı geldi dışardan. Sizden ve konuşmalarınızdan bahsettim. Kitaplarınıza talip. Kararınızda duruyorsanız size getireyim.

11. Yok sevgili kardeşim, şaka yaptığımı anlamalıydınız.

12. Ben de öyle anladım da, yine de bir sorayım dedim.

13. Çok teşekkür ederim.

Bu kitapları satsam ne yaparım onların parasıyla? Bana kalırsa arabamın modelini yükseltirim. Hanımına kalırsa balkonlara plastik pencere kapı yaptırır. Hepsi bu kadar. Yürek nasıl dayanır buna?

Allah izin verirse satmayız, ölene kadar okuruz. Sonra Türkçelerinin bir kısmını çocuklar arasında paylaştırır, gerisini münasip bir yere vakfederiz inşallah.

Bunları neden anlattım?

Artık kimse ekonomik sebeplerden kitap alıp okuyamıyorum diyemez. Öyle diyen birisi varsa bana gelsin. Ona bir iki beleş cd. veya dvd vereyim, ömür boyu okusa bitiremez.

“Efendim, onun için bilgisayar lazım” diyene deriz ki, “evet, lazım. Ama ikinci el iyi bir bilgisayar artık bir takım kitap fiatına kadar düştü. Çok ucuz. Onu da alıver arkadaş.”

Evet, okumak isteyenlere artık kitaplar beleştir.

4- Sağ Sol Kavgası

Ülkemizde kitap okumaya engel başka durumlar da vardır. Ama o durumlar, burada söz konusu edip tahlil ve terkipler yaparak incelemeğe gerek duymadığımız meselelerdir. Aslında önemlidir ama bunun çoğu zaten maddî ve manevî olarak saydığımız yukarıdaki engellerden birisinin altına da

girebilir.

Söz gelimi ülkemizde insanlar sağcı, solcu ve dinci gibi kamplara ayrılmıştır. Bu ayrımı kimler niçin yapar, neye dayanarak yapar, ne derece doğrudur, kim ne derece itibar eder, bunların hepsi bir yığın sorudur.

Mesela sağcı ile solcu gencin dine, aileye, vatana, kutsal değerlere bakışında ne gibi farklılıklar vardır?

Normalde bir materyalistin, bir komünistin, bir sosyalistin dine inanmaması, tanrıyı inkar etmesi gerekir. Ahirete iman etmemesi gerekir. Din olmayınca namaz kılması, oruç tutması zaten düşünülemez. Peki, öyle midir bu ülkede? Solcuyum diyenler dinsiz midir? Namazsız, niyatsız, oruçsuz, hacsız kimseler midir? Bu açıdan sağcılarla solcular arasında ne fark vardır? Çok bilinçliler için farkındadır, ama halk asla onlar gibi değil.

Ya da bizden bir sağcı ile Amerika'lı, Avrupa'lı bir sağcı aynı mıdır? Sağcı neden sağcı, solcu neden solcudur? Dindara neden "dinci" denilir? Türkiye'yi AB'ye giriş davasında Avrupa'da neden solcular desteklerken sağcılar reddeder? Neden Lübnan'da solcu Müslümanlarla sağcı Hıristiyanlar savaşıyor? Bu ülke sağcı mıdır, solcu mu?

Bunların hepsi politik kandırmacalardır. Devletler milletleri yönetmek için öteden beri böyle fırkalara, hiziplere, partilere bölerler. Bu ülkede de yok yere sistem sağcı solcu diye insanları birbirine kırdırdılar. Binlerce genç en verimli çağlarında toprağa düştü. Analar ağladı, babalar kahroldu.

Neden?

12 Eylül'de asker rahat darbe yapsın, sistemin dayandığı batının çıkarlarını halka çaktırmadan korusun diye.

O niye gerekti?

Birçok sebebi var. O sıralarda sivil siyasetçiler Amerika ve Avrupa'nın siyasi çıkarlarını gözeten bazı politikaları halktan korkarak yapamıyorlardı. Asker eliyle yaptırıldılar, oldu bitti. O gün askeri darbe yapmaya zorlayan Amerika, bugün yapmaması için uyarıyor. Olay bu!

Bu ülkede sağ sol sistemin uydurduğu bir hikayedir. Sol hareketlerin finansmanı da Amerika'dan gelmiştir. Bu gerçeği ilk defa Aclan Sayılğan'dan okuduğumda başıma bir balyoz yemiştım sanki. Bu tür hareketlerin parasal desteğinin, onca masraflarının batıdaki sağcılardan geldiğini öğrendiğimizde şok olmuştuk. Maksat bizi Rusya korkusuyla kucaklarına çekmekti. Gerçekten de ülkeden kaçan bütün solcular Avrupa'ya ve Amerika'ya kaçmışlardır. Hiç düşündük mü, neden Rusya'ya değil?

Çünkü Rusya'nın bizimle ilgili bir faaliyeti yoktu ki! Onlar Amerika ile anlaşmışlar, kimse kimsenin alanına girmeyecek. Öyle de yapıyorlardı.

İnanılması çok güçtür ama yıllarca Rusya bize bir yakın tehdit gibi sunuldu ve “tek başımıza onunla baş edemeyeceğimiz” gerekçesiyle bu yalan bizi batının kucağına mecburen oturttu. Bu büyük bir oyundu. Sonunda sistemin sahipleri gerçekten sivil iktidara karşı “Kemalizm” söylemi ile “milliyetçi sağ” ile “ulusalcı sol” kimliği birleştirdi. Şimdi milliyetçi sağcılarla ulusalcı solcular el ele verip eylem yapıyorlar iyi mi? Zavallı halk da şaşırmış aval aval bakıyor.

Evet, işte bunlardı dün birbirlerine kurşun sıkanlar.

Şimdi kime sıkıyorlar?

Doğrudan halka!

Oyun ilânihaye sürmez ki. Belki de yeni senaryolar ile yeni oyunlar gerektir. Bir sürü guruplaşma bahaneleri var geride yedekte tutulan. Mesela Kürt – Türk, doğulu – batılı, Sünni – Alevî, laik – antilaik, demokrat – Cumhuriyetçi vs. vs.

Bir devlet adamı ne demiş zamanında komünistlik oynayanlara: “Akıllı olun. Bu ülkeye komünistlik gerek olursa, onu da biz getiririz.”

İşte o kadar.

Bu gerçeği anlamayan sağcılar, solcular ve dindarlar, yıllarca birbirlerini düşman görerek aleyhlerine olmadık işler yaptılar. Bu işlerden birisi de maalesef kitap okumamaktır. Yani sağcı solcuyu okumadı, solcu sağcıyı okumadı. Yok saydı o

kadar yazılanları. Hatta bu dilin dahilerinin edebi eserleri bile bu düşünceye kurban edildi. Mesela Akif, Necip Fazıl, Sezai Karakoç, Nihal Atsız, Samiha Ayverdi, Kadir Mısırlıoğlu, Peyami Safa, Arif Nihat, Yavuz Bülent, Erdem Bayazıt, Rasim Özdenerön... solcularca çok okunmadı. Yine Nazım Hikmet, Attila İlhan, Cemal Süreyya, İlhan Berk, Edip Cansever, Kemal Tahir, Yaşar Kemal... da sağcılarca pek okunmadı.

Çok ilginçtir, mesela bir Cemil Meriç solcuydu, ama yazdıkları yüzünden solcular okumadı onu. Sağ da yeterince okumadı onu solcu diye. Eserlerinin hak ettiği miktarda okunmadığını kendisi de biliyordu. Belki de “ileride okunurum” düşünceleriyle kitap hakkında şöyle yazmıştı: “Kitap, istikbale yollanan mektup... smokin giyen heyecan, mumyalanan tefekkür.”¹

Sağ zaten “okumaz” damgası yemişti. Belki de hak etmişti bu damgayı yemeyi. Evet, yeterince okumazlardı. Ya da çok az okurlardı. İşin en kötüsü de bu ayrışmanın kitap okumamaya olan katkısıydı. Bunun en canlı şahidi kendim ve çevremdi.

Sağdaki Guruplar

Ben yeni yetişirken sağ çok geniş bir yelpaze idi. O zaman komünist veya sosyalist olmayanlara, daha doğrusu sıradan bir halk çocuğu gibi yaşadığı halde ne olduğunu tam bilmeden kendini öyle tanıtınlara “sağcı, milliyetçi, mukaddesatçı, muhafazakar” derlerdi.

Benim aklımın yettiği 1960’lı yılların sonlarında bu genel sağ içinde “Nurcular” en kadim guruptu ve o zamanlar herkes onları çok severdi. Bediuzzaman Said Nursî (rh.a) bir halk kahramanıydı. Onun siyasetle işi yoktu ve ondan “Şeytandan kaçır gibi kaçırıyordu.” Mahkemelerdeki onun ve diğer nurcuların davalarını o zamanlar herkes ilgi ile takip eder,

1 Bu Ülke. s. 28

bunun için şehirden şehre sefer düzenlenirdi. Onlar aktif siyaset içine girene kadar, daha doğrusu Süleyman Demirel'i, o ne olduğu, kime hizmet ettiği, kimlerle paslaştığı hala tam olarak bilinmeyen, yakın zamanların en bilinmeyen, en görünenden başka, en karanlık adam Süleyman Demirel'i körü körüne destekleyene kadar bu sevgi ve ilgi hep devam etmiştir.

Evet, Üstad Said Nursî'nin (rh.a) siyasete bakışı “eüzü billahi mineş şeytani ves siyase” sözünden belli olmasına rağmen, nurcular üstatlarına ters düşme yanlışlığına düşerek siyasetin içine girince eski itibarlarını kaybettiler.

Neden bu yanlışa düştüler? Sanırım kolayca kaçmak istediler. Üstadın çok zor olan tavizsiz yolunda yürüyemediler. Manevî makamları, duruşları, kavrayışları, avamca söylersek çapları üstada yetmedi. İlkelere bağlılık yerine şartların gereğini zaruret bildiler. Deccal sisteme taviz verdiler. Böyle olunca Bediuzzaman Said Nursî'nin (rh.a) manevî vazifesine az çok zarar verdiler. Şimdi bundan ders alarak yine eski anlayışa dönmek istiyorlar, ama kolay olmuyor galiba.

“Bediuzzaman Said Nursî'nin (rh.a) manevî vazifesi” deyince çok önemli bir hatırayı yazmam gerekir diye düşündüm. Osman Şevket Yardımedici Hocaefendi bir röportajda Şam günlerini anlatırken şöyle söyler: “Bediüzzaman hoca efendinin eski talebelerinden Abdülmecid Efendi vardı Şam'da. Çok mübarek bir zat. Eski Kürt alimlerinden. Her zaman da Şam'a inmiyor... Merhum Mahmud Sami Ramazanoğlu üstadımız Abdülmecid Efendi ile sohbetে başladılar. Abdülmecid Efendi, Bediüzzaman'dan, okuduğu derslerden anlatıyor. Üstadımız da Bediüzzaman'ın sık sık Esad Erbili Efendi Hazretlerini ziyarete gelmesini anlatıyor. Efendimiz; “Bendeniz Kelami Dergahında hizmet ederken Bediüzzaman hazretleri başında poşusu, belinde silahıyla efevari bir kıyafetle ziyarete gelirdi. Bediuzzaman hazretleri o zaman gençti. Esad Efendimize sorular sorardı. Cevabını alınca ‘Allahü ekber’ der hemen ayağa kalkardı. Esad Efendi'den Kadiri tarikatından ders aldı. Bir defasında Bediüzzaman gittikten sonra, Esad Efendi ‘bu genç, gençlere

hizmetle görevli. İstikbalde gençlere iman davasında çok büyük hizmetler yapacak. Ama hala kendisi bunu bilmiyor, kendisine söylenmedi' dedi."1 Barekallah, maşallah, sübhanellah, Allahu Ekber.

O zamanlar memlekette daha çok Nakşiler ve kısmen de Kadirîler, Rûfailer, Mevleviler ve çok az da olsa Şazeliler gibi "Tarikat ehli" insanlar ve cemaatlar varsa da meydanda değillerdi. Sadece "Süleymancılar" ortada idi ve onlar da "tarikat" olarak değil, "Kur'an Kursu" adı altında "Kur'an okumasını öğretmek" amaçlı çok geniş bir hizmet ağı kurmuşlardı. Sadece Kur'an-ı Kerim okumasını öğretmek değildi yaptıkları. Eski medrese usûlü ile Arapça da öğretiyorlardı çocuklara. Özellikle de okumayan halk kesimi üstünde çok etkiliydiler. Özel ilişki kurduklarına tarikat dersi de veriyorlardı.

Maalesef onların da iki gereksiz işleri yaptıkları büyük hizmete zarar vererek geniş halk desteğini kaybetmelerine sebep oldu. Eğer haksız ve yersiz rekabet ile İmam Hatip Liselerini karşılarna alıp sebepsiz bir kavga başlatmasalardı, ülkenin en büyük hizmet teşkilatı idiler. Yine kendilerine "siyasete karışmamaları ilkesi" üstatları tarafından sıkı sıkıya tenbih edildiği halde, ondan sonra gelen baştakiler maalesef bu ilkeyi çiğnediler. Üstelik ülkenin dindar insanlarına gereksiz yere çok sert ve şiddetli, hatta sıradan politikacılardan daha kaba ve zararlı bir biçimde muhalefet ederek, hem de en olmayacak partileri desteklediler ve böylece geniş halk kitlelerini kendilerinden soğuttular. Bunu ifade eden halkı dışladılar, kendileri de "elcezaü min cinsil amel" kaidesinde geniş halk kitlelerinden dışlandılar. Sonuçta kendilerine de, hizmetlerine de, halka da yazık ettiler.

2002 yılında yapılan seçimlerde ne dine, ne akla ve mantığa uymaz bir siyasi tercih yaptıklarında aralarından sevdiğim bir hocaya "bu nasıl olabilir?" diye sitem ettim.

Beni güldüren bir cevap verdi: “Hocam siz bizi anlamıyorsunuz. Biz hangi partiyi desteklersek, görüyorsunuz ki onu bitiriyoruz. Demirel dedik, bitti. Bozbeyleli dedik, bitti. Türkes dedi, bitti. Mesut Yılmaz dedi, bitti. Şimdi sıra CHP'ye geldi. Gelecek seçimde de onu destekleyerek işini bitireceğiz.” Ben de “hadi bakalım, inşallah” demek zorunda kaldım.

Diğer tarikatlar daha çok yeraltında idiler ve biz tanımazdık o zamanlar onları. Menzil bu işi açığa vurunca, şimdi hepsi de yer altından çıkarak mantar gibi bittiler şükür.

İmam Hatip Okulumuzda bu görüşlerin hepsi de vardı. Sağcılar yetmişli yıllarda bölündüler. Necmettin Erbakan “Milli Görüş” diyerek müstakil bir grup çıkardı. Milliyetçiler Alpaslan Türkes etrafında “ölkücü” oldular. “Yeniden Milli Mücadele” de o zamanlar çıktı ama onların belli bir partisi yoktu. Genel kitle Süleyman Demirel'i destekliyor diye biliyorduk.

Bu guruplaşmalar sağ içinde yer yer yeni bölünmelere sebep oldu. Sol da kendi içinde çok değişik fraksiyonlara ayrılarak etkili bölünmelere gitti. Bütün bu guruplar birbirlerinin gazete ve dergilerini, yazarlarını okumamaya başladılar. Hatta sadece kendi üstat ve hocalarının kitaplarını okuyup başka kitapları okumama yer yer bir fazilet kabul edilmiştir. Kimilerine göre bir insanın takvalı olabilmesi için, kalbini ağyarın eserleri ile meşgul etmemeli idi. Onlara göre üstatlarının, hocalarının yazdığı on onbeş eser, bir toplumun bütün ihtiyaçlarını halletmeye yeterdi. Bugün ister inanın, ister inanmayın ama ama bu fikirler o günlerde herkesin bildiği, duyduğu gerçeklerdir. Söyleyen aşırı muhabbetten söylüyor da, acaba inanan nasıl inanıyordu?

Konuyla ilgili bazı düşünce ve değerlendirmeleri “Okuma Aşkısı” kitabımızda yazdığımız için burada sözü uzatmayacağız.

Görüldüğü gibi çeşitli görüşler etrafında kümeleşen ve örgütleşen bazı kesim ve kuruluşların, insanları belli kitapları

okuma veya hiç kitap okumama yönünde baskı altına alması da ülkemizde kitap okuyan insanları etkilemiştir. Belli dönemlerde bazı çevreler kendine uygun kitabın okunmasını sağlamış, geri kalanların okunmasını resmen veya örtülü biçimde yasaklamıştır. Hatta belli dönemlerde bazı kitapların okunması tümünden yasaklanmıştır.

İşte bu tür yanlış düşünceler de toplumumuzdaki kitap okuma oranını olumsuz etkilemiştir.

6- Gereksiz Okumalar

Bu tür yapay bölünmelerin bir zararı başka gurupta gözükenlerin eserlerini okumaktan uzaklaştırması olduğu gibi, diğer bir zararı da kendi guruplarında gözükenlerin bir sürü ıvır zıvır kitaplarını okumaya mecbur etmesidir. Zaten pozisyon kendiliğinden bu mecburiyete itmektedir.

Oysa bilindiği gibi ömür kısa, okunacak eser çoktur. İstesek de her arzu ettiğimiz kitabı okuyacak zamanımız yoktur. Bu yüzden ister istemez seçici olmak zorundayız. Burada da ölçü, “ehemi mühime tercih” kuralıdır. Mecburen en önemli, en gerekli olanları incelemek durumundayız. Ama bunu nasıl sağlarız?

Bu önemli bir konudur. Biz daha önce başka bir kitabımızda bu konuyu “Kitap Tavsiyesi” başlığında enine boyuna yazmıştık. Tekrar etmek istemiyoruz. Şu kadarını söyleyelim ki bu konuda gerçekten uzman rehberlere ihtiyaç vardır. Yoksa el yordamı ile gidilir ki, o takdirde yol çok uzar ve bir sürü zaman kaybına sebep olur. İki gram şeker yiyelim derken, iki kilo keçiyoynuzu çiğneyerek durmadan ağaç yemiş oluruz.

Fakat görebildiğim kadarıyla bu nimet her zaman ele geçmiyor. Ya da ele geçer yerededir de, biz o nimetlerin ya farkında değiliz, ya da kıymetlerini bilemiyoruz. Bunun için bu öncelikleri tespit konusunda yaygın hataya düşüyoruz. Bu nesiller için bir “umum-i belvâ”dır ki pek kurtulan olmuyor

maalesef. Ne yapalım, tek tesellimiz, “elle gelen düğün bayramdır” atasözüne sığınmaktır. Oysa ders almak ve düşmemek daha güzel değil midir?

Bir zamanlar çocuk veya gençken konjonktüre, yani genel havaya uyararak aldığım komünistlik aleyhine veya ırkçı milliyetçi düşüncedeki kimi kitaplarımı şimdi kütüphanemin en dip köşelerinde saklıyorum. Baktıkça hem gülüyor, hem de üzülüyorum. O günkü şartlarda bunları bir marifet sayarak almış okumuşuz. Acıyorum o paralarımıza ve emeklerime. Kimseye de veremiyorum kötülük yapmamak için. “Kitaptır” diye yok da edemiyorum. Öyle kala kalıyorlar karanlık köşelerinde. Belki bu tatsız tuzsuz eserler bizi okumaktan soğutmuşlardır, kim bilir?

Yavuz Bahadıroğlu da gereksiz okumalardan şikayet eder: “Gerçekten de çocukluğum kitapsız bir dünyadır! Kimi kitaplar “sakıncalı” sayılıp yasaklanırken, dini ve millî kültürümüzün kıyısından dahi geçmemiş Batı klâsikleri, hem devlet eliyle basılır, hem de devlet zoruyla okutulurdu. Arkasından sol yayınlar kitapçı vitrinlerini doldurdu. Onlar da en az Batı klasikleri kadar bize, inancımıza, geleneklerimize, üslubumuza yabancıydı.

Günümüz ise çok farklı: Yayın açısından oldukça zenginiz. Bize bizi anlatan eserlere ömür veren yazarlar yetişti. Bin bir emekle yüreklerini satırlara döktüler, beyinlerini kitaba geçirdiler.

Dönüp bakmazsak, yazarlar “Niçin yazıyorum?” sorusunu kendilerine sormak zorunda kalırlar. Ve beyinsel gelişme tıkanır. Bugünü bile mumla ararız.

Elbette kötü gazete, kötü dergi, kötü kitap da vardır. Ama şükür iyileri hiç az değil. Bu durumda bize “iyi” ile “kötü” arasında doğru tercih yapmak kalıyor...

Tüm hayatımız zaten bu tercihlerle şekillenmiyor mu?

Tercihini doğru yapabilmenin yolu kitaptan, kültürden geçiyor.”¹

7- Medya'ya Duyulan Güvensizlik

Yukarıda anlattığımız fikrî ve siyasî bölünmeler etrafında kümelenen insanlar, kendilerini anlatan gazete, dergi, radyo, televizyon, internet siteleri gibi basın ve yayın araçları edindiler. Bunun yanında çeşitli iş adamları, sanayiciler, ticaret erbabı, müteahhitler de siyasiler üzerinde baskı kurmak ve çıkar sağlamak için medyaya önem verdiler. Bu medya yeri gelince kendi çıkarları için gerçekleri bazen gizliyor, bazen çarpıtıyor, bazen de yalan haber üretiyordu. Anketler adı altında kamuoyunu aldatma, yanlış yönlendirme, hatta korkutma, sindirme ve tehdit etmeye kadar vardırılabiliyorlardı işi.

Bütün bunlar defaatla ortaya çıkınca halk da medyaya güvenmez oldu. Bu ise dönüp okumayı vuran bir kötülüğe sebep oldu maalesef. Yukarıda yer yer bizdeki ve başka ülkelerdeki gazete okuma anketlerini vermiştik. Ne kadar aleyhimize açık bir durum var ortada ne yazık ki.

Bu basın yayına güven sorunu, aslında bütün ülkelerde ciddi bir sorun olmaktadır. Son yapılan anketlerde bizde olduğu gibi batıda da bir sorunun ciddiyetini ortaya koymaktadır. “Televizyon, gazeteler ve radyoları içinde barındıran popüler medyanın güvenilirliği ise giderek azalıyor.”¹

“Objektif Gazetecilik Ve Medyaya Güven” konulu bir makalenin yazarı Türkiye Gazetesi Sorumlu Müdürü Behçet Fakihoğlu'nun bazı tespitlerini buraya alalım istedim. Bu tespitler yer yer çok acımasız ve sert eleştirileri de içermektedir. Biz bunu mesleğin içinde birisinden duyunca, sorunun görünenden daha büyük olduğu kanaatine vardık:

“Objektif gazetecilik” tabirini sıkça duyarız. Hemen hemen her gazeteci, bu tür bir gazetecilik yaptığını iddia eder. Hatta bazıları “objektif gazetecilik anlayışımızın gereği” diye başlayarak bildiğini okur.

1 http://www.ekmekvegazete.com/haber.php?haber_id=10683

Ne hikmetse, bu tabiri en çok bunu ihlal edenler kullanır. Bir gazetecinin uymakla yükümlü olduğu bütün meslek ilkelerini yere serici bir haber yapar, sonra da okuyucu ile alay edercesine bu tabir hatırlatılır.

Son yapılan kamuoyu araştırmalarına göre medyaya güvenenlerin oranı %27 civarındadır. Yani her 100 kişiden 73'ü, biz gazetecilere inanmamaktadır. Bu güvensizlik durumunun nedenleri konusunda yapılmış bir araştırmanın olmadığını sanıyorum. Ama Türk halkının, medyanın görevini gerektiği şekilde yapmadığına, tarafsız ve objektif bir yayın yapılmadığına inandığı anlaşılıyor.

Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'ne göre; "Herkes, bilgi edinme ve haber alma, özgür düşünce ve çeşitli iletişim yollarıyla bunu ifade ile serbest eleştiri hakkına sahiptir. Düşünce ve ifade özgürlüğünün kullanılmasının temel yolu olan basın ve yayın özgürlüğü temel insan haklarındandır."

"Gazeteci, basın özgürlüğünü, halkın doğru ve dürüst haber alma, bilgi edinme hakkı adına dürüst biçimde kullanır. Bu amaçla her türlü sansür ve otosansürle mücadele etmeli, halkı da bu yönde bilgilendirmelidir. Gazetecinin halka karşı kutsal sorumluluğu, başta işverenine veya kamu otoritelerine karşı olmak üzere, diğer tüm sorumluluklardan önde gelir. Bilgi ve haber ile özgür düşünce, herhangi bir ticari mal ve hizmetten farklı olarak toplumsal bir nitelik kazanır."

Buna göre, gazeteci tamamen halkın hizmetinde, onu otoriteye, haksızlıklara karşı korur.

Saklanan bilgileri, iktidarların hoşuna gitmeyen gerçekleri su yüzüne çıkarır. Tamamen halkla yan yana. Peki, neden halk güvenmesin?

Yine bir fıkrayla da bu güvensizlik belirtilir. Soyguncular bir bankayı soyarlar. Dönüşte, birisi arkadaşından parayı saymasını ister. Öbürü, "gerek yok, nasılsa yarın gazeteler yazar" diye söyleyince; üçüncü soyguncu, "deli misiniz? Yarın her gazete ayrı rakam verir, bizi birbirimize düşürürler" diye karşılık verir. Gazeteciye, habere güven bu

dereceye kadar düşmüş.

Zamanımızda bir şeyin gizli kalma ihtimali çok düşmüştür. Değişik televizyonlar, radyolar, gazeteler, dergiler internet siteleri. Bunlardan mutlaka biri, bizim okuyucumuza eksik gösterdiğimiz veya çarpıtarak verdiğimiz haberi doğru olarak verebilir. Bu durumda da yalancı veya güvenilmez duruma düşüyoruz. Artık hiçbir şeyi saklama şansımız kalmamıştır. Okuyucu veya seyirciden kaçırdığımız her bilgi, itibarımızı aşındıran bir etken olmaktadır.

Zaten gazete okuyucularının sayısı çok düşüktür. Bunlar da toplumun en seçkin, en kültürlü, en aydın kesimidir. Bunları, bugün birçok meslektaşımızın yaptığı gibi “şark kurnazlığı” ile kandırmak mümkün değildir.

Fransa’da yapılan bir araştırmada, gazetelere güvenmeyenlerin oranı %51,5 çıkmış. Güvenmeme sebepleri de, tarafsızlıklarını kaybetmeleri, temel sorunlara eğilmeme ve insanların özel yaşamlarına saygı göstermemeleri olarak belirlenmiş.

Amerika’da yapılan bir araştırmada, gazetelere güvenenlerin oranı %51,5 olarak çıkmış ve sıralamada gazeteler 10. sırada yer almış.

Japonya’da basın, %42,4’lük güven oranıyla, en güvenilen kurumların başında yer almış.

Avustralya’da ise %7 güven oranıyla 26. sırada yer alan gazeteciler, emlakçilerin bile altına düşmüş.

Aslında mesleğimizin ilkelerine uyarsak hiçbir problem kalmaz. Her şeyin ilacı o kurallarda vardır.

Bir meslektaşımızın belirttiği bu görüşlere katılmamak mümkün mü? “Herkesin çalıştığı kuruma belli ölçüler içerisinde ‘sadakat’ duyması doğaldır; bu duygu, insanın kurumdaki kıdemiyle pekişir de. Ancak, kurumsal sadakatin fazla olması beklenmeyen uğraşların başında gazetecilik gelir... Gazeteci fikir işçisidir; halkın haber alma hakkını kullanmasını sağlayan, kendi imzasını taşıyan yorumlarını şahsen tanımadığı insanlara gazete aracılığıyla ileten bir fikir işçisi. Önemli olan, gazetecinin

kendisine ve mesleğine karşı duyduğu sadakattir. Yalpalayan, eğilip bükülen, meslek ilkelerine riayetsiz, gücün emrine girmiş bir gazeteci kadar, içinde yaşadığı topluma zararlı bir ‘yaratık’ düşünülemez.

Bu sebeptendir ki, gazeteci portatif işyerini sırtında taşır; mesleğini ilkelere tam uyum içerisinde sürdüremeyeceğini anladığında, çadırını bir başka arsaya taşır. Sedat Simavi’nin ‘kalemimi kır, ama sakın satma’ öğüdü, gazetecilik mesleği için vazgeçilmesi imkansız altın bir öğüttür.”

Mesleğimizi yaparken, hangi kurallara uyacağımız çok açık. Bunlara uyarsak güvensizlik de kalmaz, objektif gazetecilik de yapmış oluruz. Medyaya olan güvenin azalmasından, itibarımızın düşmesinden hepimiz şikayetçiyiz.

Kamusal bir görev olan gazetecilik özel çıkarlara alet edilemez. Ticarî çıkarlar gazetecilik görevlerini etkiler, bu durum “mesleksel dürüstlük sözleşmesine” uymaz! Haber sunarken araya, “yarın bilmem nerede gösterim var, beklerim” sözünü sıkıştıramazsınız! Tabii ki film çekebilirsiniz, oyuncu olabilirsiniz; ama o zaman gazetecilik kimliğinizi bırakırsınız. Bunu yapan ağabeyleriniz de yok değil! Örneğin, Hüseyin Baradan’ı kendinize örnek alabilirsiniz.

Gazetecilik gerçeğin kutsanmasıdır. Gerçeğin çıkarı her şeyden üstündür. Güven, bu mesleğin anahtar sözcüğüdür. Gazetecilik sıfatını istismar edemezsiniz. Unutmayınız ki, toplumsal sorumluluk taşımaktasınız. Ve yine unutmayınız ki, gazetecilik ahlak kuralları bulunan ilk mesleklerden biridir.

Medyaya olan güven veya güvensizlik satış rakamlarına da yansıyor. Ülkemizde, 1970’lerde 3 milyon gazete satılıyordu. Aradan 30 yıl geçti, nüfusumuz katlandı, okuryazar oranımız arttı, milli gelirimiz çoğaldı, ama gazete tirajları artmadı. Yine üç aşağı, beş yukarı aynı miktarda gazete satılıyor. Bu arada habire düşmekte olan gazete tirajlarını promosyonlar da kurtaramamaktadır.

Hâlbuki 75 ülkede yayıncıları bir araya getiren Dünya Gazeteler Birliği’nin Hong Kong’da yapılan son toplantısında

gazetelerdeki duraklama döneminin tersine döndüğü belirtiliyor. 46 ülkede basın durumu ele alınmış, 24 ülkede toplam okuyucu sayısı korunurken, 22 ülkede artış sağlanmış. Bu ülkelerde her gün yaklaşık 400 bin daha satılmaktadır. Beş yıllık gelişmeye bakıldığında bu 46 ülkede toplam okuyucu sayısının 7 milyon arttığı görülüyor.

Geçen yılın tiraj raporlarına göre, toplam okur sayılarının ülkelere göre artış oranları da oldukça yüksektir: Portekiz yüzde 5, İngiltere yüzde 2.4, İspanya yüzde 2.3, İtalya yüzde 2.1, Fransa yüzde 1, Rusya yüzde 5, Brezilya yüzde 8.8, Hindistan yüzde 20.2, Çin yüzde 12.7.

Dünyanın en çok gazete okunan dört ülkesi; Norveç bin kişiye 575 gazete, Japonya bin kişiye 570 gazete, Finlandiya bin kişiye 445 gazete ve İsveç bin kişiye 417 gazete ile okuma rekorunu ellerinde bulunduruyorlar.

Bazı ülkelerde gazetenin reklam gelirinin toplam gelirler içindeki payları da şu şekilde: ABD’de %87, Almanya’da %65, İngiltere’de %63, Japonya’da %61, Fransa’da %40. Bu oran Türkiye için %30 civarındadır.

Medyanın en güvenilir kurum olduğu Japonya’da günlük gazete tirajları 72 milyondur, yani her bin kişiye 514 gazete düşmektedir. Gazete satışlarının %93’ü de eve ulaştırılarak yapılmaktadır. Ülkemizde bu yolla satış yapanlara dudak büküyoruz, ama Japonlar bu şekilde tiraj patlaması yapmışlar.

Japonya’da bazı gazetelerin tirajları da şöyle:

Yomiuri Shimbun 14.500.000

Asahi Shimbun 12.500.000

Mainichi Shimbun 7.000.000

Chinichi Shimbun 5.000.000

Nikkei Shimbun 4.000.000

Sports Nippon (spor) 1.000.000

Nihon Nogyo Shimbun (Ekonomi) 600.000

Avrupa’nın en yüksek tirajlı 10 gazetesi ve tirajları da şöyle:

Bild (Almanya) 4.400.000
 The Sun (İngiltere) 4.100.000
 Daily Mirror (İngiltere) 2.500.000
 Daily Mail (İngiltere) 2.100.000
 Daily Express (İngiltere) 1.250.000
 FAZ (Almanya) 1.200.000
 Neu Kronenzeitung (Avs) 1.100.000
 Daily Telegraph (İngiltere) 1.050.000
 Ouest-France (Fransa) 800.000
 De Telegraaf (Hollanda) 800.000

Nüfusu oldukça yüksek olan ülkemizde ise 500 bin tirajı geçen gazetelerin şu an bulunmaması hüzün verici.

Ekonomik olarak ayaklarının üzerinde duramayan bir medya kuruluşu, bir gazete objektif gazetecilik yapamaz, güven telkin edemez. Yaşamak için sürekli birilerine taviz verme ihtiyacını duyar.

Türkiye’de de asıl sıkıntı budur. Medyaya reklam veya kredi bağlantısı içine giren kurum veya kuruluşlara karşı objektiflik sergilenemiyor.

Türkiye’de reklam gelirleri çok düşmüştür. Gazete fiyatları da fazla değil, 250 bin lira, bazıları da daha ucuz. Yaklaşık olarak 20 cent yapar. Halbuki Hollanda’da gazete fiyatları 90 cent, Almanya ve Fransa’da ortalama olarak 85 cent, İtalya’da 75, İspanya’da 65 cent dolayındadır.

Bu ülkelerde özel Pazar baskıları da 1 dolara satılmaktadır.

Türkiye’de de, Batı’da da gazete maliyetlerinin %70’ini ham madde ve teknik maliyeti oluşturmaktadır. Bu maliyet Türkiye’de de aynıdır. %35 maliyet payı da “gazetecilik” için harcanmaktadır.

Türkiye’de asgari ücret yaklaşık olarak 100 dolar, ortalama ücret 200 dolar, ortalama emekli maaşı 150 dolar. Bu durumdaki bir kişinin aylık gazete için 6 dolar ayırması kolay olmuyor.

Gazeteler de bu fiatta kalmak için başka desteklere ihtiyaç duyar. Asıl sıkıntı da buradan çıkmaktadır.

Türkiye’de gazeteler Batı’daki benzerlerine göre iki-üç kat daha ucuzdur. Ama Batı’ya kıyasla benzin aynıdır, gazoz aynıdır, et aynıdır, otomobil ise daha ucuzdur.”¹

Sonuç malumdur, gazetecilik kendi ayakları üstünde duramayınca ilkelerinden kopmuştur. Bu da ona olan güvensizliği doğurmuş, okuyucuyu gazete okumaktan uzaklaştırmıştır. Bu kötü bir kısır döngüdür maalesef.

8- Kötü Arkadaş Ve Çevre

Biz bir kitabımızda iyilerle arkadaşlığın yararları ve kötülerle arkadaşlığın zararlarını ayet, hadis ve büyüklerin kelimeleri ile uzun uzadıya yazmıştık.² İnsan, telkine açık, arkadaşlarından, çevresinden etkilenen bir varlıktır.

“Bunun sebebi, kalpten kalbe in’ikas (yansıma) ve insibağ (boyanma) olmasıdır. Yani iyilerle oturanın kalbine nur, kötülerle oturanın kalbine karanlık ve katılık yansır.³ Yani iyi ve kötü huylar, mikroplar gibi bulaşıcıdır.

Nitekim Allah Teâlâ “Sadıklarla beraber olunuz”⁴ derken, Sevgili Peygamberimizin iyilerle arkadaşlığı misk - koku satanın yanında duran, kötülerle arkadaşlığı da kömürkünün -körükcünün yanında durana benzetmesi,⁵ aynı gerçeği ifade eden muhteşem sözlerdendir.”⁶

1 http://www.byegm.gov.tr/seminerler/duzce_vii/duzce_13.htm

2 Bkz. Cemal Nar, Aydınlanma Yolu Tasavvuf, s. 236-264.

3 Mahmut Sami Ramazanoğlu, age, s. 61-62.

4 Tevbe, 119.

5 Buhari, Zebai 31, Büyu 38; Müslim, Birr 146, Edep 16; Ahmet, IV, 404-405-408. İlgili ayet ve hadisler, az sonra toptan verilecektir.

6 Cemal Nar, Aydınlanma Yolu Tasavvuf, s. 244.

Atalar, “Sirke küpünden sirke, bal küpünden bal sızar.”, “ z m  z me baka baka kararır.”, “K r ile yatan  aşı kalker.”, “Kır atın yanında duran ya huyundan, ya tüyünden.”, “Söyle arkadaşını, söyleyeyim kim olduğunu.”, “Yiğit sevdiğinden sorulur.” gibi birçok hikmetli sözleri ile bu gerçeği ifade ederler.

Dolayısıyla okuyan yazan arkadaşlarla düşen kalkan kişiler, içlerinde kitaplara karşı bir ilgi ve sevgi, okumaya dair bir istek, heves ve aşk bulacaklardır. Tembel, okumaya ilgisiz ve duyarsız insanlarla yoldaşlık yapanlar da vakitlerini kitap okumakla değil, oyun salonlarında kağıt oynayarak, tavla, domino oynayarak zayi edeceklerdir.

Sonuçta Okuma Karnemiz

şimdi okumamanın maddî ve manevî sebeplerini öğrendikten ve vaziyeti bizzat yaşayarak gördükten sonra, yapılan araştırmalardan çıkan acı ve ızdırap verici sonuçlar maalesef bizleri şaşırtmıyor: Evet, Türkiye’nin kitap satın alma ve okuma karnesi çok zayıftır.

Bırakın halkı, esnafı, işçileri, çiftçileri, gençlerin bile yüzde 70’i hiç kitap okumuyor. Bin kişiden sadece birinin kitap okuduğunu ortaya koyan araştırma utanç verici rakamlarla doludur. Kitap alıp okuyanlar da onları evlerine taşırken ne zahmetler çekiyorlar. Sanki suç aleti taşıyorlarmış gibi ya gizli saklı, ya da hır g rle götürüyorlar. Kitaba bakış böyle maalesef! 1

 ocuk Vakfı 4 Eylül 2006 tarihinde sunuşunda “ ocuk Edebiyatı Okulu, 8 Eylül Temel Okur-Yazarlık Günü nedeni ile iki soruyu merkeze alan bir çalışma gerçekleştirdi: Niçin okumuyoruz? Okuyan bir toplum haline nasıl gelebiliriz?

Bu iki soru çerçevesinde, sorunun fotoğrafının çekilmesine katkı vermeyi amaçladık.  ocuk ve yetişkin özneler

1 Bununla ilgili maceraları “Kitap Sevgisi” isimli eserimizde bir hayli örneklerle anlatmıştık, bakılabilir.

yanında aile, okul, öğretmen, çevre ve medya ilişkisini yansıtan araştırmalardan hareketle somut bilgiler, raporlar ve buna bağlı olarak, öğretmen ve alanın uzmanlarının görüşleri doğrultusunda yapılan değerlendirmeler karneye yansıtıldı. Ancak, ne bu bilgiler ne de değerlendirmelerin okuma alışkanlığının bütün ayrıntılarını içermediğini de belirtmek isteriz.” denildiği bir araştırma yayınladı.”¹

“Türkiye'nin Okuma Alışkanlığı Karnesi" ismiyle sunduğu bu araştırmasında, temel ihtiyaç maddeleri sıralamasında Türkiye'de kitabın 235. sırada yer aldığı, kitap için yılda kişi başı 45 sent harcandığı ve genel olarak düzenli kitap okuma alışkanlığı oranının binde 1 olduğu belirlendi.

Araştırma sonuçlarına göre, Uluslararası Okuma Becerilerinde Gelişim Projesi (PIRLS) çerçevesinde 35 ülke arasında Türkiye'nin 28. sırada olduğu, ihtiyaç maddeleri sıralamasında Türkiye'de kitabın 235. sırada yer aldığı, uluslararası ortalamada öğrencilerin evlerinde 25'ten fazla kitap bulunurken, Türkiye'de çocukların sadece yüzde 19'unun evinde 25'ten fazla kitaba sahip olduğu belirtildi.

Bir kere daha vurgulayalım, Türkiye'de yılda kişi başı yapılan kitap harcamasının 45 cent olduğu, gençlerin yüzde 70'inin hiç kitap okumadığı, genel olarak düzenli kitap okuma alışkanlığı oranının ise binde 1 olduğu bildirilen bir ülkedir burası...

Yukarıda andığımız açıklamadaki araştırmaya göre, Türkiye'de nüfusun yüzde 40'ının hayatı boyunca kütüphaneye gitmediği, yüzde 31'inin birkaç kez gittiği, kütüphaneye gidenlerin ise sadece yüzde 8'inin kitap okumak amacıyla gittiği kaydedildi. Bu tespitler de gösteriyor ki sorun okuma yazma bilmemekte değil, bildiği halde okumamaktadır.

Bu zevkli ve keyifli eylemden neden uzaktır halkımız, çocuklarımız?

Ekonomik şartlar ne derece etkindir bu konuda?

1 <http://www.cocukvakfi.org.tr/soru2.htm>

Kişi başına düşen kitap sayısı da bizde bir felakettir. Gelişmiş ülkelerde bu sayı yılda 30 ve üzerinde olurken, bizde 3 yılda 1 e kadar düşmektedir.

İşin bu boyutunda ekonominin de azımsanmayacak bir etkisi vardır kuşkusuz. Fakat okuma bilen insanların hiç olmazsa beş cinsinden kitap okuması gerekmez mi? Neden kütüphanelere gitmekten korkar, oralarda okumaktan çekiniriz?

İşte sizin canınızı sıkacak, derin derin düşündürcek, yer yer yerinizden hoplatacak anketler ve taplolur:

Biz okuma konusunda nerdeyiz dünya nerede? Bir karşılaştırma yapmak için bakınız:

Kişi başına kitap okuma hakkında işte gerçeklerimiz:

Norveç	137 Dolar.
Alman	122 Dolar
Belçika	100 Dolar
Avusturya	100 Dolar
Güney Kore	39 Dolar
İspanya'lı	39 Dolar
Dünya Ortalaması	1,3 Dolar
Türkiye	0.45 Dolar

Kitap okumak için bizim ayırdığımız zamanın;

300 katını bir Norveçli ayırıyor.

210 katını bir Amerika'lı ayırıyor.

87 katını bir İngiliz ayırıyor.

87 katını bir Japon ayırıyor.

Dünya ortalaması bile bizim ayırdığımız zamandan 3 kat fazla!

Bir yılda basılan kitap sayısına göre kişi başına düşen kitap:

İsrail	1169	kişiye bir kitap
	346	

Almanya	1022 kişiye bir kitap
Japonya	600 kişiye bir kitap
Türkiye	10.600 kişiye bir kitap

Kaç kişi gazete okuyor?

Bin Norveç'li	558 i Gazete okuyor.
Bin Japon'dan	557 i Gazete okuyor.
Bin Finli'den	445 i Gazete okuyor.
Bin İsveç'li	430 i Gazete okuyor.
Bin Kostarika'lı	412 i Gazete okuyor.
Bin Arjantin'li	62 i Gazete okuyor
Bin Türk'ten	61i Gazete okuyor.
Bin Çin'li	36 i Gazete okuyor.
Bin Ukrayna'lı	3 i Gazete okuyor.

Türkiye okumanın neresinde?

Gençlerin %61'i hiç kitap okumuyor.

Türkiye'nin genel nüfusa oranla kitap okuyanların sayısı %10.000'dir.

İstanbul'dan daha az nüfusu olan İsveç'te 12 halk kütüphanesi vardır ve bu kütüphanelere 45.000.000 kitap kayıtlıdır.

Türkiye'de kültür bakanlığı'na bağlı 1226 kütüphanede 10.000.000 kitap kayıtlıdır.

Ülkemizde, kütüphanelerdeki kitap sayısı itibari ile 7 kişiye 1 kitap düşmektedir. Bu rakam Fransa'da kişi başına 7, İsveç'te 10, Japonya'da 25'tir.

Ülkemizde nüfusa oranla 65.000 kişiye 1 kütüphane düşmektedir. Bunun yanında 95 kişiye bir kahvehane düştüğünü hemen hatırlatalım.

ABD'de kişi başına tüketilen kağıt miktarı bir yılda 400 kg. iken Türkiye'de 20 kg'dir.

Ders kitapları dışında basılan kitap sayısı üzerinde yapılan bir araştırmanın ortalama sonucu şöyledir:

Amerika	72.000
Almanya	65.000
İngiltere	48.000
Fransa	39.000
Brezilya	13.000
Türkiye	6.031

Günlük gazete traajlarına bakarsak;

Japonya	68 milyon
Amerika	63 milyon
Almanya	33 milyon
Türkiye’de ise	2 milyon civarındadır.

Almanya’ da kişi başına düşen günlük okuma süresi 23 dakikadan 18 dakikaya düşünce devlet adamları telaşlanmış ve çeşitli tedbirler almışlardır.

Türkiye’ de ise bu oran sadece 10-15 saniye olduğu halde ne endişe duyan ne de herhangi bir tedbir alan kimse var.

Türkiye’de halk kütüphanelerine 962 bin kişi üye olurken bu rakam İran’da 7 milyon, Fransa’da 16 milyon, Meksika’da ise 39 milyondur.

Türk halkının okuma yüzdesi:

Türk halkının %12’si okuma yazma bilmiyor.

Halkın % 43’ü ilkokul, % 20’si lise, % 13’ ortaokul,% 7’si ise üniversite veya yüksekokul mezunu.

Ders kitaplarını saymazsak 4 kişilik bir ailenin evine yılda ortalama 2 kitap bile girmiyor.

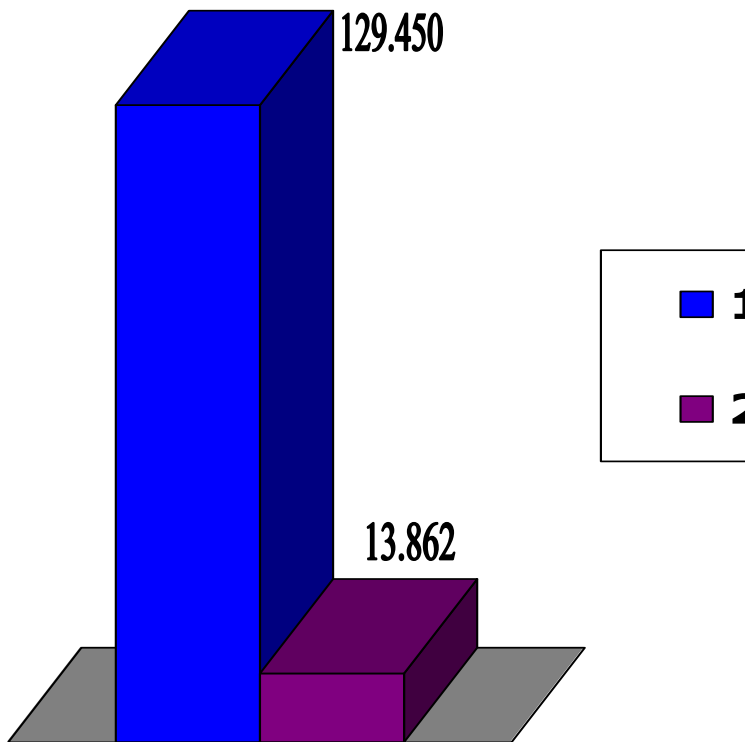
Ülkemizde yüksek öğrenim görenlerin oranı 1965 yılına göre 14 kat artmakla beraber yüksek öğrenim görenlerin okuma

oranı 1965 yılına ait oranın altında kalmıştır.

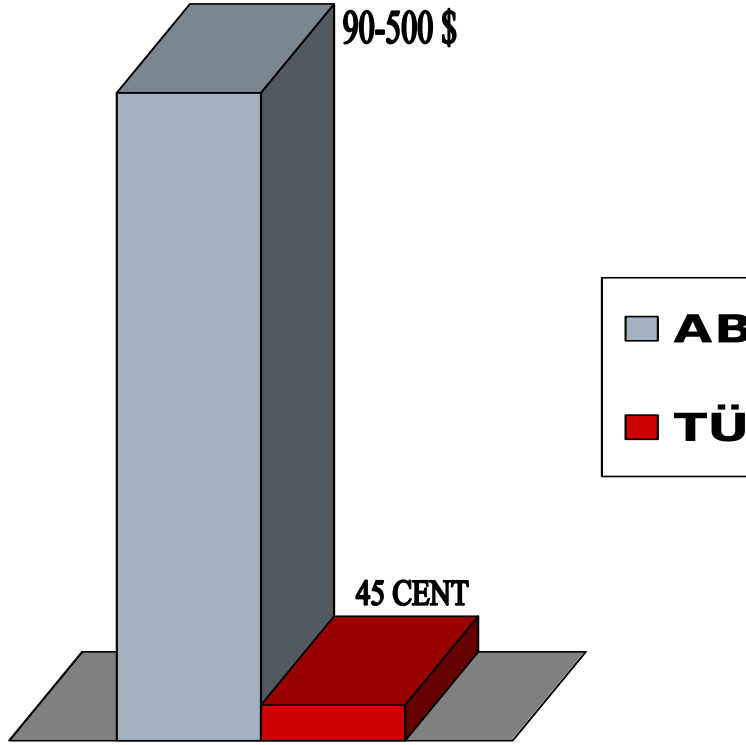
Kişi başına günlük okuma alışkanlığımız ortalama 13 saniye iken televizyon izleme süremiz 3 saat 36 dakikadır. Birleşmiş Milletler İnsani Gelişim Raporuna göre Kitap okuma oranında Türkiye 173 ülke arasında 86.sırada yer almaktadır.

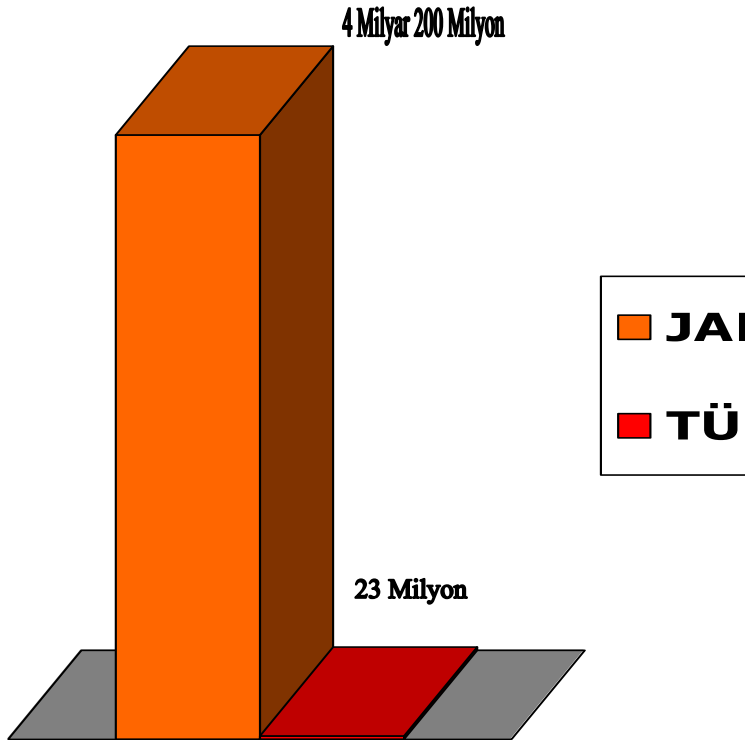
Tablolar:

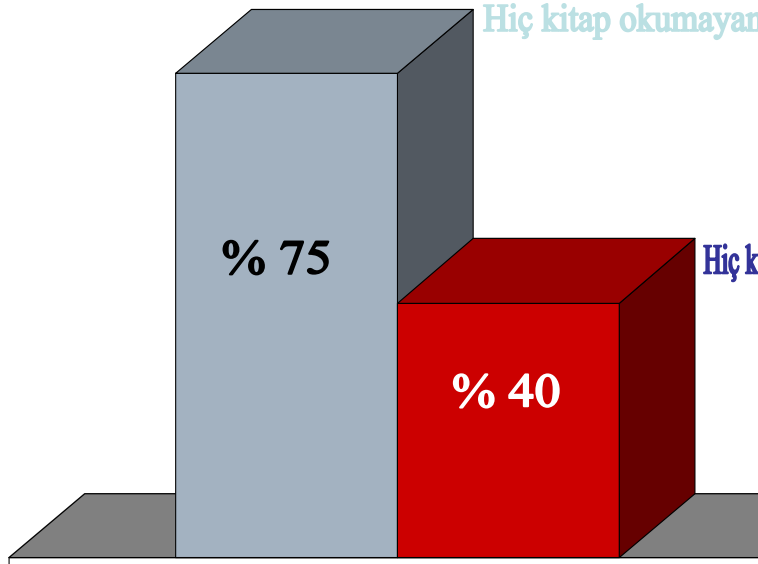
SATINALINAN KİTAP S

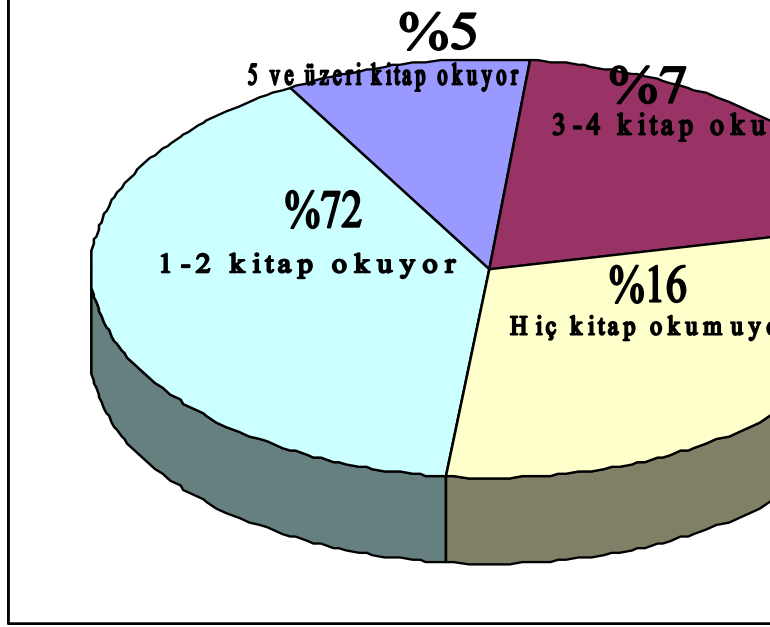
YILDA KİŞİ BAŞI KİTABA AYRILAN ORTALA

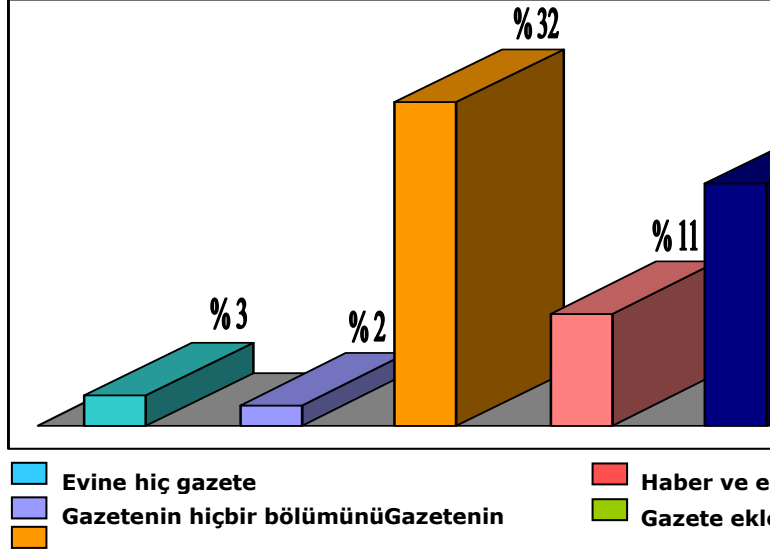

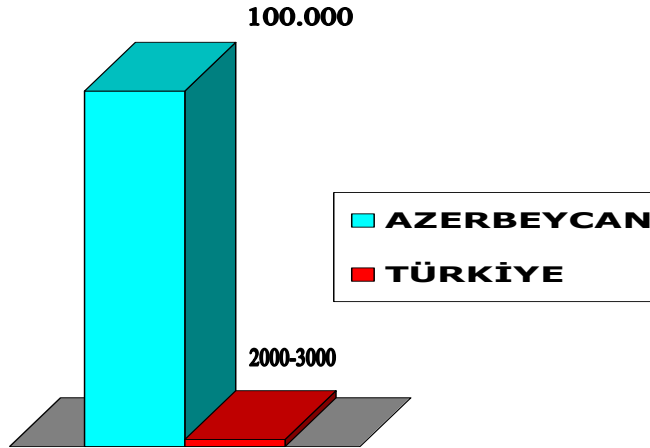
ÜNİVERSİTELİLERİN

ÖĞRENCİLERİMİZİN GAZETE OĞRENCİLERİ

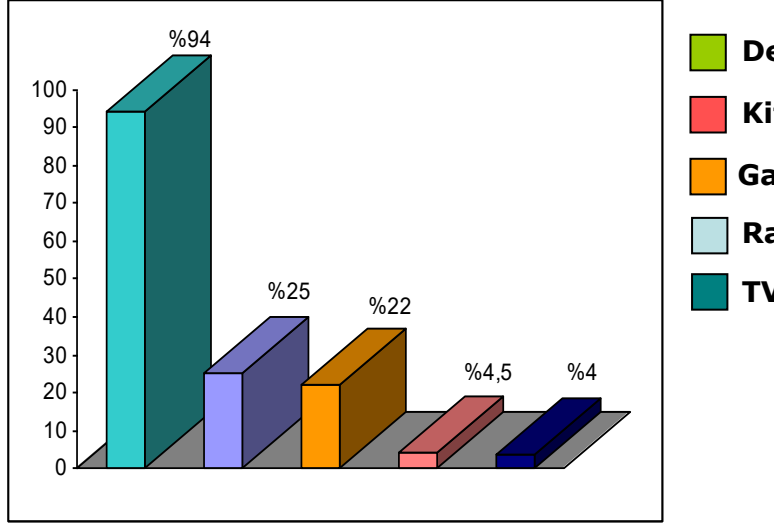

ORTALAMA KİTAP TİRAJ

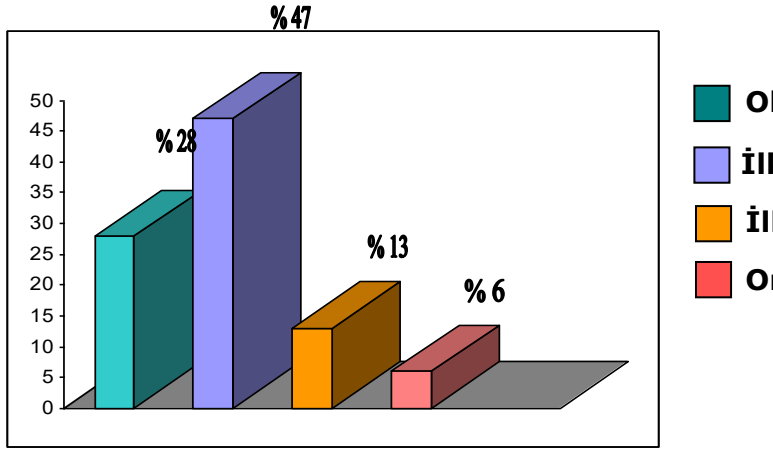

Azerbaycan'ın nüfusunun 7 Milyon olduğunu
Ülkemizin okuma kapasitesine sahip yaklaşık 52 Milyon insanımız olduğunu un

Türkiye'de Okuma ve İzleme Oranları

Okuma Alışkanlığı Kazandırma

Bir Alimin Feryadı

Bu acı tabloların sonunda bir alimin feryadını sizlere sunmak istiyorum. İşin ne derece vahim olduğunu göstermesi açısından önemli gördüğüm bir yazıdır bu.

“Eskiden, matbaa icat edilmeden önce, insanlar okuma ihtiyacını elyazması kitaplardan karşılardı. O dönemlerde haliyle teknik imkânlar yoktu. Okuyup öğrenme ihtiyacı el yordamı ile karşılanıyordu. Dolayısıyla, tarihi dönemler için sadece elyazması kitaplardan yahut kitapların yazma nüshalarından söz edilebilir. Elyazması kavramı, tekniğin bugün ki mertebeye ulaşmadığı eski zamanlara aittir. O zamanın insanları, kitapları el ile yazıyor yahut para ile da yazdırıyorlar; böylece kitapların nüshalarını çoğaltıp dağıtıyorlardı. Ülkemizin Kütüphaneleri, özellikle Süleymaniye Kütüphanesi, yüz bin adet yazma kitap nüshasına sahip dünyaca zengin bir hazinedir.

Yazma kitaplar, imkânsızlıklar içinde olanların, ilmi baş tacı ettiklerinin, bilim aşkı ile dolu olduklarının bir göstergesidir. O dönemlerde matbaa olsaydı, bugün milli kütüphanelerimizde belki de milyonlarca kitap yer alacaktı. Maalesef kütüphanelerimiz bugün kitaplar yönünden fakir durumdadır. Türkiye kütüphanelerindeki kitap sayısı ile Batının milli kütüphanelerindeki kitap sayısı karşılaştığımız zaman, bunlar arasında Batı seviyesine çıkan bir tek kütüphanemiz yoktur. Her vesile ile iftihar ettiğimiz Süleymaniye Kütüphanesi ise Osmanlıların bize bıraktığı muazzam bir miras olup onların torunları olarak bizim yeni kuşaklara eklediğimiz bir bölümü bulunmamaktadır. Süleymaniye Kütüphanesi basılmış yeni ve eski kitaplar bakımından da dünya çapında bir kütüphane haline getirilmelidir.

Çağımızda, özellikle Türkiye’de son derece modern teknoloji ile donatılmış matbaalar vardır; bilgisayarlar vardır, internet vardır. Artık kitaplar el ile yazılıp çoğaltılmıyor, belki

çok daha kolay bir yöntemle bilgisayar ortamında yazılıp basıma hazır hale getiriliyor. Eskiye göre kitap yazıp neşretme işi 1–20 oranında kolaylaşmış ve kitap basmak da ucuzlamıştır. İftiharla belirtmeliyiz ki, eskiye oranla çok sayıda kitap yazılmaktadır. Ne var ki, halkımız kitap okumadığı için yazılan kitaplar, bilgisayarlarda saklanmaya mahkûm edilmiş durumdadır. Sanki yazma olmak açısından geriye bir dönüş vardır. Biz bunlara “bilgisayar yazma kitap nüshaları” diyoruz. Halkımız, maalesef zihin tembelliği hastalığına yakalandığı için, kitap hiç okumamakta yahut çok nadir okumaktadır. Bırakınız halkı, esas okumuş olan kesim de kitap okumamaktadır. Bu durum büyük bir felâkettir, milletimizin başına çöken büyük bir âfettir.

Bundan 40 yıl öncesini hatırlıyorum; o zaman insanlar merakla kitap okuyorlardı. Bir kitap basılırken en az 5000 adet basılıyordu. Fakat kitap yazacak yazarların sayısı çok sınırlı idi. Piyasada, özellikle dini alanda sınırlı birkaç kitaptan söz edilirdi. Bugün ise durum tam tersine dönmüştür. Kitap yazarlar çoğalmış, yazarlarda büyük bir zenginleşme olmuştur. Çok değerli kitap yazarları, akademisyenler yetişmiştir. Memnuniyetle görüyoruz ki; bu yazarların her biri onlarca eser yazmaktadır. Nüfus oranı eskiye göre 4–5 kat artmasına ve okuma yazma bilenlerin sayısının giderek çoğalmasına rağmen, maalesef kitap okuyanların sayısı çok azalmıştır, gittikçe de azalmaktadır. Bugün bir kitap ancak bin adet basılabilmektedir. Esliya oranla on misli gerileme olmuştur. Basılan kitap sayısı beş misli azalmış, buna karşılık nüfusumuz da beş misli artmıştır. Bunun tek sebebi okumamaktır.

Bugün ki manzara, kitaplar açısından çok acıklıdır. Kitapçılık, özellikle yayıncılık iflas etmiştir. Cemaatlere hitap eden bazı yayınevleri ile popüler kitapları yayınlayan yayınevleri dışında, özellikle dini alanda kitap basan yayınevi nerede ise kalmamış gibidir. Kitap basanlar da ancak yazarın maddi katkısını alarak basmaktadırlar.

Bundan sonra, Türkiye'nin durumu maalesef Osmanlılarda matbaanın icadından önce ki hale dönmüştür.

Artık çağdaş yazma kitaplar dönemi başlamıştır. Yazarlar kitaplarını gelecek nesiller için bilgisayarların hard disklerinde yahut CD'lerde saklayacaklardır. Âdeta bilgisayar yazma kitap nüshaları dönemi başlamıştır. Gelecek nesillere bırakılacak olan bu yazma nüshalar eminim ki, bu gün ki kuşağın yüzünü kızartacaktır. Bu eserler basılmazsa bilgisayar yazma nüshası olarak inşallah geleceğin okuyucu nesline saklanacaktır. Yeni kuşaklara, en değerli miras olan kitap ve kütüphane bırakmalıyız. Çocuklarımıza okuma alışkanlığı kazandırmalıyız.

Devlet kitap okuma işine el atmalıdır. Halkımızın kitap okumasını sağlayacak önlemler almalıdır. Müellif ve yazarların basacakları kitapların hiç değilse bir bölümü milli kütüphaneler, şehir kütüphaneleri, Üniversiteler ve okul kütüphaneleri için satın alınmalı ve daha başka önlemler de alınmak suretiyle bu felaketin önüne geçilmelidir. Devlet mutlaka, okuma hastalığının mikrobunu bulup bu hastalığı tedavi ettirmelidir. Bu böyle gitmez; bu durumda milletimiz için gelecekte güçlü bir medeniyetten söz edilemez. İslam dini okumaya büyük önem vermiştir. Hatta İslam dininin okumaya ve bilgiye dayalı bir din olduğunu ifade edebiliriz. İslam medeniyetinin devamı da okumaya dayalıdır; okuma yazma, medeniyetin ta kendisidir.

Devlet bu hastalığı tedavi etmek için vakit geçirmeksizin, diğer etkili önlemleri almalıdır: Yazarlar ve müelliflere devlet destek olmalıdır. Ülkemizde –hamdolsun– seviyeli yazarlar, düşünce üretenler artık vardır. Hatta dünya çapında yazarlarımız da vardır. Fakat bunların yazdıklarını okuyarak tüketenler maalesef yoktur. Çok acıklı değil mi? Milletın beyni durmuş, sadece midesi çalışıyor, bütün gayretler mide ve beden için harcanıyor. Beyin açlığı hissedilmiyor. Çünkü kafalarda büyük uyuşma söz konusudur. Daha başka bir ifade ile beyinler felç olduğu için, insanlar manevi açlık hissetmiyorlar. Öyle olunca da okumuyorlar. Okuyalım ve

çağımızı, ülkemiz için bilgisayar yazma nüshası kitapların yaygın olduğu ülke olmaktan kurtarmalıyız.”¹

1 Yunus Vehbi Yavuz, “Bilgisayar yazma kitapları” Vakit Gazetesi. Bkz.

http://www.habervaktim.com/yazar/8616/bilgisayar_yazma_kitaplari.html 2008-11-04

II. BÖLÜM:
SORUNUN ÇÖZÜMÜ

Çözüm Giriş

Buraya kadar yazılan iki bölümde sorunun adı konmuş ve sebepleri üzerinde durulmuştur. Kısaca bir kez daha ifade edersek sorun ülke olarak az okuma veya gereğince okumamadır. Bunun maddî ve manevî birçok sebepleri vardır. Aradığımız da bunun çaresi ve çözümüdür.

Peki, bu büyük derdin aradığımız çaresi nedir? Bu amansız ve acımasız sorunu nasıl çözeriz? Bundan kurtuluşun yöntemleri nelerdir?

Bilindiği gibi sebeplerini doğru tespit ile hastalığı doğru teşhis etmek ve tanımak, tedavide başarılı olmak için çok öncelikli ve önemlidir.

Bizim üstünde durduğumuz meselede sorunu tespit kolaydır. Sebepler de üç aşağı, beş yukarı bellidir. Acaba bunun tedavisinde nasıl başarılı oluruz?

İşte buraya kadar sebepleriyle beraber sorunu tanıdık. Bundan sonra çare ve çözüme eğileceğiz inşallah. Bu da sorunda olduğu gibi yine bireyde, ailede ve okulda öncelikle araştırılacak, sonra çevre, toplum ve sisteme kısaca değinilecektir.

BİREYDE ÇÖZÜM

İnsan, bırakın başka varlıkları, potansiyel olarak meleklerle karşı bile üstün kılan Allah Teâlâ'dır ve bunun en büyük sebebi, mutlak kemali kendisinde olan ilim sıfatından azıcık da ona vermesidir. Hz. Adem'e (a.s.) bir hibe olarak verilen, evlatlarına da edinmek için gerekli alt yapıyı ihsan ederek geri kalanını da kazanma yollarını gösterdiği ilim sıfatıdır.¹ Gereği yapılarak elde edilen ve gerektikçe yaşanan ilim, insanı böylesine yücelten bir olgudur.

1 “Rabbin meleklerle: ‘Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım’ dediği vakit onlar: ‘Â! Oradaki nizamı bozacak ve yeryüzünü kana bulayacak bir mahluk mu yaratacaksın? Oysa biz sana devamlı hamd, ibadet ve tenzih etmekteyiz’ dediler. Allah: ‘Ben, sizin bilmediğiniz pek çok şey bilirim’ buyurdu. Ve Âdem'e bütün isimleri öğretti. Müteakiben önce onları meleklerle göstererek: ‘iddianızda tutarlı iseniz haydi Bana şunları isimleriyle bir bildirin bakalım!’ dedi. ‘Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Herşeyi hakkıyla bilen, herşeyi hikmetle yapan Sensin’ dediler. Allah:

İnsan bu bilgiyi her şeyden önce kendisi için öğrenir, öğrenmelidir. Sadece öğrenmek için ilim öğrenmek şiddetle kınanmıştır dinimizde. Sevgili Peygamberimiz Efendimizin (a.s) “İlmi başkalarına karşı övünmek ve böbürlenmek için öğrenen kişiyi Allah Teâlâ Cehennem atar” hadis-i şerifi de bun ifade eder.¹ Yani bildikleri ile önce kendisi amel ederek faydalanmalıdır. Sonra bundan başkalarını da faydalandırmak ister şüphesiz. Faydalandırmalıdır da. Çünkü Sevgili Peygamberimizin (as) şu hadis-i şerifi ne kadar sevimli ve yönlendiricidir: “Sadakanın en faziletlisi, bir Müslüman kişinin ilim öğrenmesi, sonra da onu Müslüman kardeşine öğretmesidir.”² Üstelik ilim mal gibi değildir ki cimrilik yapılsın. Yani vermekle azalmaz, tam aksine verdikçe artar, çoğalır, bereketlenir.³

İnsanın ilim yolunda çalışırken daha baştan ilmiyle önce kendisi amel etmeye ve sonra başkalarına da öğretmeye niyet ve riayet etmesi, kendisine çok büyük faziletler ve sevaplar kazandıracaktır. Ama ilki her şeyden önce en gerekli ve en

‘Âdem! Eşyanın isimlerini onlara sen bildir’ dedi. O da isimleriyle onları bildirince Allah buyurdu: ‘Ben size demedim mi ki göklerin ve yerin sırlarını Ben bilirim.’ Ve Ben sizin gizli açık yapmakta olduğunuz her şeyi de bilirim. O vakit meleklerle: ‘Adem için secde edin!’ dedik. İblis dışındaki bütün melekler secde ettiler. İblis bunu yapmadı, kibrine yedirmede ve kâfirlerden oldu.” (Bakara 30-34) Benzer ayetler için bkz. 20,7; 27,25.

1 M. Es’ad Erbilî, Kenzü’l İrfan, s. 60, no: 218.

2 Buharî, Nafak, 2; Müslim, zekat, 95; Ebu Davud, zekat, 39;

Nrsaî, zekat, 6; İbn Mace, edeb, 3.

3 Evet, mal da ilim gibi Allah yolunda ihlasla verildikçe artar. Sevgili Peygamberimiz Efendimiz (a.s) “Zekat maldan azaltmaz” (Müslim, birr, 69; Tirmizi, birr, 82; Darimi, zekat, 34) buyurmuştur. Bunu yaşayanlar bilir. Ama dünyevîleşmiş bir kalp ve akıl bunu anlayamaz. Bari yaşanan geçekleri görseydi ya! Ne gezer, bu bir tefakkuh meselesidir. Yani basiretin açılması ve hakikatın kavranılması meselesi.

kıymetli bir duygu ve erdem olan ihlas ve içtenliği, ikincisi de en azından bitmez tükenmez sürekli bir sadaka sevabı kazandırır. İlim vermek, ruh ve can vermektir ki, mal vermekten çok daha değerli ve faziletli bir ameldir. Bu yüzden ilim sahibi mal sahibinden üstündür.

“İki günü eşit olan aldanmıştır” diyor Sevgili Peygamberimiz.1 (s.a.v) Aldanmamak için, zarar ve ziyandan kurtulmak için kendimiz ve insanlık için hayırlı ve yararlı bir şeyler yapmalıyız. Bunlar neler olabilir. Bu noktada Asr suresini hatırlamamak mümkün müdür?

"Andolsun zamana ki, insan gerçekten zarar ve ziyan içindedir. Ancak, iman edip de sâlih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka.”

Mevlana hazretleri “Yeni bir şey öğrenmeden geçirdiğim bir günde, benim için güneşin doğmasında bir hayır yoktur!” demiş ve kimin izinde gittiğini göstermiştir.

Hiç şüphesiz yeryüzünde iman ve salih amelden sonra en faydalı, en faziletli, dolayısıyla en büyük iş, “okumak ve öğrenmektir” dense yeridir. Zira iman da, onun ayrılmaz arkadaşı salih amel de okumakla, ilim elde etmekle öğrenilir.2

Okumanın faydaları çoktur. Bunların hepsini saymamız ne mümkündür, ne de öyle uzun boylu anlatmaya gerek vardır. Ama biz eğitimci olduğumuz ve ümmetimizi okumaktan uzak gördüğümüz için bu konuda bir şeyler yazalım istedik. Daha önce yazdığımız ilim ve iman serisindeki kitaplarımız bu amacı gerçekleştirmek içindi. Bu kitap da onlara bir ilave sayılır.

Onun için az da olsa okumanın faydalarını görmemiz gerekecektir. Neden mi? Teşvik için, heveslendirme ve iştahlandırma için. Hayra yönlendirme için yani.

1 Deylemî, Firdevs, III, 611; Muhtaru’l Ehadis, s. 25.

2 Bu konuda yazdığımız “Âlimin Önderliği” kitabımıza bakılabilir.

Evet, okumak en faydalı bir iştir. Bildiklerimizin % 80'i okumakla öğrendiklerimizdir. Kulaktan duyma bilgilere karşı zaten peşinen ihtiyatlı olma gereğini de düşünürsek, anlarız ki okumadan öğrenmemiz çok zordur. Bu yüzden geçmişte yazdığımız kitaplar ilim öğrenme ve hayatta kullanma, bunun mücadelesini verme açısından aslında yeterlidir, ama konuya bütünlük kazandırma amacımız adına biz bir kere daha bu noktaya temas etme gereği duyduk.

Bu faydayı üç başlıkta görebiliriz: okumanın birey, aile ve topluma olan faydaları. İlkinden başlayalım ve sonra size bir sürpriz yapalım.

KİTAP OKUMANIN FAYDALARI

Okumak Kendini Tanımaktır

İnsan kimdir? Niçin vardır? Varoluştan amaç nedir? Nerden gelmiştir ve nereye gidiyor? Yaşadığı iyilik ve kötülüklerin akıbeti ne olacaktır?

Bu sorular insanı hep düşündürmüştür. Kimilerinin kafasını zonklattır bu sorular, kimisini dehşete düşürür. Kimisini derin derin düşündürür. Keşke bir cevabı olsaydı bu çabaların. İnsan kendine kalırsa bu karanlıkları aşamaz.

Ama Allah Teâlâ'nın varlığına iman eden ve O'nun Peygamberler aracılığı ile kurduğu iletişimi dinleyip itaat edenler, gönderdiği din ile bütün bu sorularının cevabını bulmuş ve huzura ermiş, mutlu olmuşlardır. Biz bunları "İman Serisi" kitaplarımızda yazdığımız için burada tekrar etmeyeceğiz. Sadece şunu söyleyip geçeceğiz; yukarıda da ifade olunduğu gibi bütün bu soruları kitap okuma çözer.

Böylece kitap okuma işi kişiye kendini tanıtır, varoluş amacını ve varlıklar arasındaki üstünlüğünü öğretir. İnsanla Yüce Yaratıcısının ilişkilerini düzenleyerek insanın imanını kurtarır. Böylece ona maddî ve manevî her alanda mutluluğa

giden yolları öğretir ve sonuçta onu mutlu, mes'ud ve bahtiyar eder. Biz daha önce “ilim serisi” olarak ilim, âlim, yönetim, kitap ve okuma konusunda yazdığımız kitaplarda da bunlara dair bol örnekler sunmuştuk. Kitabın hacmini büyütmemek amacıyla benzeri örnekleri burada da sunmaktan kaçınıyoruz. Ama elimizde bu konuda bol malzemeler var. Belki de onlar, yeni bir kitabın tohumu olurlar inşallah.

Bir gerçeği tekrar edelim, dünyada en yüksek makam ve rütbenin ancak ilimle kazanılabileceği gerçeği sadece kutsal metinlerde geçmez. Hayatın gerçekleri de bu hakikati haykırır durur. İnsanlar alanlarında bilgili, uzman ve başarılı olanları her zaman değerlendirmişlerdir. Çünkü sorumlulukları üstesinden gelebilecek bilgi, beceri ve cesaretli olanlara vermek, her zaman karlı çıkmamanın temel ilkelerindedir.

Dünyada olduğu gibi ahirete yönelik hazırlıklarda da ilmin önemi çok büyüktür. Amel ve ibadetleri hakkıyla yapabilmek, ancak ilim ve öğrenmekle olur. Allah'ın rızası ibadetten daha çok ilimle kazanılır. Çünkü işin başı bilmektir. Neyi niçin nasıl yapacak veya yapmayacaktır insan. Yerine göre yapmak nasıl bir ibadetse, içki, kumar, zinada olduğu gibi, yerine göre terk etmek de bir ibadettir. Bir şeyi terk ediyorsunuz, mesela içki içmiyorsunuz, ama bunu Allah Teâlâ'nın emridir diye terk ediyorsunuz, oturduğunuz yerden bir şey yapmadığınız halde ibadet sevabı alıyorsunuz. Mesela içinizde istek, heves, şehvet olsa da, “haram” diye zina etmiyorsunuz. Bunda da size büyük sevaplar vardır. Oturduğunuz yerden bedava sevaptır bunlar. Bütün haramları tek tek zikretmeye gerek var mı? Ahirette emirleri enerji sarfederek yaptığımız gibi, hiç enerji sarfetmeden haramları terk etmelerimizle de evaplar kazanacağız. İşte bu emir ve yasakları bilme ve uygulama niyetleri bile, birer ibadettir. Bazen bir işi yapmaya niyet, o işi yapmaktan daha fazla sevap olabilir. Öyle ya, Sevgili Peygamberimiz Efendimizin (a.s) “Müminin niyeti amelinden hayırlıdır” hadisi pek meşhur değil midir?

Alimin uykusunun âbidin ibadetine üstün tutulduğu bir medeniyetin evlatlarıyız biz. Sebeplerinden birisi de biraz önce yazdıklarımızdır. Dolayısıyla okumak ve ilim sahibi olmak beşikten mezara kadar ayrılmaz bir parçamız olmalıdır. Dünyayı istiyorsak ilme sarılmamız; ahireti istiyorsak yine ilme sarılmamız; hem dünyayı hem de ahireti istiyorsak yine ilme sarılmamız.

Yüce Rabbimizin şu ayetine kulak verelim:

“Allah'tan gerçek anlamda O'nun âlim kulları korkar.”¹

“Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?”²

Resûl-i Ekrem efendimiz gerçekten çok veciz bir şekilde bizleri ilme ve okumaya teşvik ediyor. Sadece bir örnek verelim:

“Kim bir ilim öğrenmek için bir yola giderse Allah onu cennete giden yollardan birine girdirmiş demektir. Melekler ilim talibinden memnun olarak kanatlarını üzerlerine koyarlar. Gökler ve yerde olanlar ve hatta denizdeki balıklar âlim için istiğfar ederler. Âlimin âbid üzerindeki (yani bilgin bir insanın cahilane ibadetle meşgul olana) üstünlüğü dolunaylı gecede ayın diğer yıldızlara üstünlüğü gibidir. Âlimler peygamberlerin vârisleridir. Peygamberler ne para ne mal miras bırakırlar. Onların mirası sadece ilimdir. Kim ilim elde ederse bol bir nasip kazanmıştır.”³

Yeri gelmişken söyleyelim, ilk emri “oku!”⁴ olan ve böylesine ilme teşvik eden bir dine inanan bizlerin okumaktan uzak durmasını anlamak gerçekten zor. 5

Okumak ve Ahlak Terbiye

1 Fatır, 28.

2 Zümer, 9.

3 Tirmizi ve Ebu Davut'tan.

4 Alak, 1.

5 İlim, alim, okuma ve yazma hakkında geniş bilgi için bkz. Cemal Nar, Alimin Önderliği, Ukde y. Kahramanmaraş, Nisan 2006.

Bir şeyi yapmak için bilmek gerek. Ahlaklı olabilmek için de önce ahlakı ve nasıl ahlaklı olunabileceğini bilmek gerek herhalde. Bir insanı, bir faziletli işi sevmek ve içtenlikle yapmak için de önce tanımak, bilmek gerek. İnsan ancak bilebildiği oranda sever.

Okumak insanı olgunlaştırır, erdemli kılar. Hayatın meşru zevklerinden haz duymaya, iyi duygu ve düşüncelerle zihnimizi terbiye etme ve süslemeye, sabır, sebat, kararlılık gibi güzel huylarla irademizi eğiterek doğru karar verme yeteneklerimizi geliştirmeye yardım eder.

Okumak insana güven, huzur ve sükûn verir, karakter ve kişilik kazandırır, ahlakını yüceltir, öğrendiği değerleri hayata yansıtır ve kuru yük olmaktan, faydasız olmaktan kurtarır. Okuyarak olayların ve gelişmelerin iç yüzünü öğrenen, hakikatini bilen bir kişinin, öncelikle kendisine olan özgüveni artırır. Hayatla alâkalı problemleri ve onların çözümlerini kitaptan okuyan birisi, bir çocuk bile olsa, kendi hayatında benzer bir problemle karşılaştığında “ben bunun çözümünü biliyorum” der. Bu cesaret onu hayatın problemleri karşısında aciz bırakmaz.

Çok okumak bir vaiz gibi sürekli iyi, doğru ve güzel davranma doğrultusunda telkin altında tutar insanı. Bilerek yanlış yaptığında uyarır, tekrarına mani olur ders ve ibret aldırarak. Başkalarının ikazına gerek bırakmadan düzelmesini sağlar hata yaptığında. Eğitimin başarısı da burada değil midir zaten?

Özellikle de ahlaki değer ve davranışlarımızın bize dünyada ve ahirette sağladığı sevap, kıymet, fayda, makam ve önemi ne kadar çok bilirsek, içimizdeki onları elde etme arzusu o kadar güçlü olur ve biz bu güç ile nefsimizin ve şehvetlerimizin karşı çıkıcı ve engelleyici hile ve tuzaklarını o kadar rahat aşarız. Eğer kazancımızı ve kaybettiklerimizi iyi bilmezsek, doğru dürüst bir muhasebe ve değerlendirme de yapamayız.

Yeri gelmişken söyleyelim, ilk emri “oku!”¹ olan ve böylesine ilme teşvik eden bir dine inanan bizlerin okumaktan uzak durmasını anlamak gerçekten zor. 2

İnsanlar küçük yaştan itibaren okudukları kitaplar sayesinde insanları tanıyıp değerlendirebilirler. Bu bir din veya tarih, sanat veya medeniyet kitabı olduğu kadar, hikaye, roman ve tiyatro eseri de olabilir. Orada insanın duygu ve düşünceleri, hırs ve hevesleri, sevgi ve nefretleri, iyi ve kötü davranışları, mutluluk ve vicdan azapları anlatılmaktadır. Başkalarının yaşadıkları okuyana aynıyla ders ve ibret olmaktadır. Bu yüzde kimi öğrenci ve velilerin yanlış düşüncelerinin tam tersi, ders dışı kitaplar okumak okul hayatındaki başarıları düşürmez, aksine artırır ve pekiştirir. Okul sonrası hayat için de bir hazırlık sayılır.

Bir yandan yaşanan tecrübelerle, bir yandan da okunan edebiyat, tarih, biyografi kitaplarıyla insan davranışlarını tanırlar. Buradan hareketle, hangi değer ve davranışlara sahip insanlarla dost olunacağını ve hangi davranışlardan da uzak durulacağını sezer veya bilir hale gelirler. Böyle birisi tarihten aldıkları ile geleceğine ışık tutarken, hukuk ve sosyal bilgilerle kendini ve toplumunu tanır ve tanzim eder. Din ve ilahiyat ile hem insan ruhunun, hem de evrenin sırlarını keşfeder. Tasavvufu ruh ve gönül dünyasının derinliklerine dalar. Okuduğu kitapların yazarları ile tanışır ve konuşur, ölmüş olsalar bile. Geçmişte veya günümüzde yaşasınlar fark etmeden yeryüzünün en akıllı, erdemli ve ilginç insanlarıyla iç içe yaşarlar. Bu nasıl bir fayda ve nasıl bir mutluluktur bir düşünsenize?

Asırlar önce ölmüş insanlarla kurulan dostlukları düşünün bir! Kitap insana nasıl hayal kurmayı öğretir farkında

1 Alak, 1.

2 İlim, alim, okuma ve yazma hakkında geniş bilgi için bkz. Cemal Nar, Alimin Önderliği, Ukde y. Kahramanmaraş, Nisan 2006.

mısınız? Buradan kalkarak yaşayan insanları, tabiatı, canlıları sevmeyi öğretir kitaplar. İcatlar ve yeni teknolojilerle merak uyandırır. İnsanın kâinattaki yerini ve görevini bildirir. Doğayı öğrenir. Kelime hazinesi miktarınca beyinlerini yeni hazinelerle geliştirir ve genişletirler.

Boş zamanlarını çoğu zaman hiçbir gerekli bilgi aktarmayan televizyon karşısında geçirmek yerine kitap okuyarak değerlendiren kişiler; edindikleri faydalı bilgi ve kültür sonucunda toplum içinde saygın ve etkin bir kişiliğe sahip olurlar. Tüm bu özellikler kişilerin öncelikle kendileri için okumaları gerektiğinin çok önemli bir göstergesidir. Okuyarak kendini geliştiren kişiler ise, az önce de ifade edildiği gibi, elbette çevrelerinde gelişen olaylara da hâkim olacaklardır. Böyle bir toplumun zamanla eğitim seviyesi de ilerleme sağlayacaktır. Dolayısıyla bu toplum, ilim ve erdemim izdivacıyla mutlu bir toplum olacaktır.

Okumak Ve Mutluluk

Bilirsiniz ki aslında insanların bu dünyada peşine düşüp aradığı biricik amaç mutluluktur. Herkes onun peşinde koşar durur bir ömür.

Bazıları onu dış dünyada zorla ele geçen bir şey sanır. Oysa mutluluk tamamen insanın içindedir, yani ruhî, kalbî, vicdanî, enfüsî ve manevî bir şeydir. Onu hem bulunduğu yerin dışarısında ve hem de haksız ve yersiz biçimde arayarak elde etmek isteyenleri o tam tersi bir ceza ile, yani içeride vicdan azabı, mahrumiyet ve faydasız yorgunluklar ile karşılar. Çaresi yok, o ancak okumakla, öğrenmekle ve faydalı işler yapmakla elde edilir. Bunun yolu da kitaptır, okumaktır. Dinlemek de elbette öğrenme metotlarından birisidir. Sohbet dediğimiz bu devletin mihver ve merkezinde de iyi düşünülürse yine okumak vardır.

Bazıları zevk, lezzet ve şehvet ile mutluluğu birbirine

karıştırırlar. Bunu da sadece yeme içme, gezip tozma, bir sürü eşya ile geniş ve güzel evlerde oturma, güzel atlar ve arabalara binme, bağlar ve bahçeler edinme ve nihayet cinsel arzuları alabildiğine tatminde sanırlar. Oysa bunlar hayvanların da tattıkları aslında kaba saba lezzetler değil midir?

Cismanî lezzetlerin ötesinde yukarıda değindiğimiz gibi ruhî, kalbî, vicdanî, manevî lezzetler de vardır ve asıl böylesi yüce ve asil zevklere yönelmek, sıradan canlılar içinde insan gibi üstün ve değerli bir varlığa daha layık olacaktır. Ya da o maddî zevklere manevî bir ölçü ve değer katıldığında, onlar da kaba saba olmaktan kurtulacak, daha derûnî, daha rafine, daha derin ve etkin bir haz ve lezzete dönüşerek kalite kazanacaktır.

Çünkü göremediğimiz melekleri ve cinleri saymazsak, insandan başka okuyarak öğrenen başka bir canlı türü bilmiyoruz evrende. Okumak insanın en seçkin özelliklerinin başında yer alıyor. Bir hayvana okuma-yazma öğretemezsiniz. Okuyarak bilgi edinmelerini sağlayamazsınız onların. Yapabilecekleri en büyük becerileri taklit ile bazı hareketleri yapabilmeleridir, o kadar. İnsanın üstünlüğünün en önemli sırlarından olan aklın ve ruhun en önemli gıdası, insana özel bir nimet olan okumaktan değil midir?

Okumak gerçekten de başlı başına bir büyük zevk, haz, lezzet ve şehvet kaynağıdır. Okuma için ruhî zevklerin en yücelerinden birisidir diyebiliriz. Yani daha saf ve zarif, daha ince ve işlenmiş, daha kaliteli, daha şerefli, daha saygın ve yüceltici bir mutluluk kaynağıdır okumak. Dolayısıyla en değerli meşguliyetlerimizin de başında gelir. Değilse denemeliyiz, yani gelmelidir mutlaka.

İnsana mutluluk verecek çok farklı şeylerin olduğunu bilirsiniz. Mesela duyduğunuz güzel bir haber, seyrettiğiniz göz kamaştırıcı bir manzara, yaptığınız bir makinenin tıkır tıkır çalışması, maharetli bir elin müziğe ritim vermesi, bir tığın ipliği dantele dönüştürmesi, bir bebeğin gülümsemesi, bir gamzenin kalbe hançer gibi saplanması, anlamakta zorlandığınız bir matematik problemini çözmeniz, sıkıntılı bir durumdan

kurtulmanız, bir kâbus ve karabasandan uyanmanız, ağır bir hastalıktan şifa bulup sıhhat ve afiyete kavuşmanız, kim bilir sizi nasıl mutlu edecektir.

Bu tür örnekleri daha da çoğaltmak mümkündür. Necip Fazıl “Ey gönül madenin ne kadar yufka / Yeter ağlamana bir kuş ötüşü” der. İşte bu ince ve rafine bir mutluluk örneğidir. O bu şiiri yazarken ağlamıştır sanırım. Biz de bazen okurken ağlıyoruz duygu patlamasından ve mutluluktan. İşte okumak insanı böyle sınımsız ve heyecanla saran, kuşatan, donatan bir mutluluktur.

Okumak Ve Ruh Sağlığı

Okumak aynı zamanda bizatihi bir sağlıktır. Hem beden, hem beyin, hem de ruh sağlığının ta kendisidir okumak, hem de bu sağlığın en büyük alameti ve işaretidir.

Okumak hayatın ilacıdır, iksiridir. Aslında bu kitapta az olarak, fakat “iman serisi” kitaplarımızda geniş olarak ele alıp anlattığımız Allah Teâlâ’ya iman, O’na severek yapılan ibadet ve kulluk, O’na sunulan sevgi ve saygı, O’na olan tevekkül ve tefviz, yani O’na dayanma ve güvenme, işlerimizi kendimize düşeni yaptıktan sonra O’na ısmarlama ve teslim olma inancı, insana tam bir ruh sağlığı sağlamaktadır.

Yine kadere iman da tam bir mutluluk kaynağıdır. Bu sebepten Sevgili Peygamberimiz Efendimizin (a.s) “Kadere iman, üzüntü ve kederi götürür” sözü çok meşhur bir hakikattir.

İnsana yaşamayı sevdirebilir, düşünceleri olgunlaştırır ve geliştirir. İnsanı gereksiz gamdan, kederden, kasvet ve üzüntülerden korur. Verdiği bilgilerle ruhu besler, kalbi doyurur, aklı ikna eder, böylece stresi savar, zihni açar.

Neticede bu bilgiler, kainatı ve içindekileri bize yardım eden nimetler olarak güzel görmemizi sağlar. Zaten “bu evrenin

1 Münavî, Künuzu’l Hakaik, s. 156. Nakleden, M. Es’as Erblî, Kenzü’l İrfan, s. 14, no:21

insan emrine verildiği gerçeği” Allah Teâlâ’nın kitabında kaç yerde açıkça yazmaz mı bu? Böylece ilimler ile iman hakikatleri el ele vererek bu dünyayı ahirete muhabbet zincirleri ile bağlayarak mutluluğu ebedileştirir. Çünkü Allah Teâlâ kulları içinde en çok böylesi âlimleri sever ve değer verir.1

Evrenle barışıktır okuyan, onunla dosttur. İçindeki varlıklar da az önce dikkat çektiğimiz gibi bizim için birer hazinedir. Eğer onlardan istifade yollarını bilirsek, maddî manevî, görsel ve duygusal olarak kim bilir neler kazandıracaktır bizlere. Böylesi bilgilerle oluşan duygu ve düşünceler, her şeyi güzel görmemizi sağlayan anlayış ve kavrayış olgunluğu ile ruhumuzu ve irfan semamızı güneşler gibi aydınlatır ve ısıtır. Bu ise som mutluluktur, kayıpsız kazançtır, gerçekten yaşamaktır.

Böyle bir yaşamın yakın semtine ne pişmanlık ve keder erişebilir, ne de stres ve bunalım yaklaşabilir. Evet, işte bu som saadettir. Fânî olan, hatta tez gelip geçerek çabucak tükenen ve bu yüzden “yalancı” diye nitelenen dünyada, herhalde Cennet ancak bu kadar yaşanabilir. Bu yaşam ise, gerçek cennetin bir müjdecisidir. Çünkü Sevgili Peygamberimiz Efendimiz (a.s), “Nasıl yaşarsanız öyle ölürsünüz. Nasıl ölürseniz de öyle diriltilirsiniz” buyurmuşlardır.2

Bilgimiz, bilgiye dayanan hikmetli davranışlarımızla birlikte bizi cemiyette sevilen, sayılan ve akıl danışılan birisi yapar. Bütün bunlar da ruhumuza neşe verir, mutluluk verir, bizi canlandırır. İşte maddi ve manevi sağlığın, canlılığın, coşkunluğun kaynağı, belki de ta kendisidir bu.

Okumak Ve Beyin Sağlığı

Okumak; mükemmel insan olmanın imandan sonra en önemli adımıdır. İnsan aklıyla, beyniyle, düşüncesi ve

1

2

konuşması ile diğer canlılara üstün ve değerlidir. Akli ve düşünceyi besleyen, geliştiren ve çabuklaştıran ana kaynaklardan birisidir okumak. Bilgi dağarcığımızı ve kelime hazinemizi zenginleştirir. Anlama gücümüzü ve konuşma yeteneğimizi kuvvetlendirir. Genel kültürümüzü artırır. Hayal gücümüzü geliştirir. Etkin, yetkin bir insan olmanın yollarını açar. Geniş kelime dağarcığı insanın daha fazla kavramla düşünebilmesini sağlar. Bu ise daha sağlıklı, daha zengin ve bereketli bir düşünme demektir. Yani düşünce kapasitesini, bilgi ve kültür düzeyini artırır. Bütün bunlar medeniyete giden zengin adımlardır.

Okuduğum zaman ben de hayretler içinde kalmıştım; uzmanlar diyor ki, kitap okumanın zihnî gelişmeye katkısı aslında anne karnında başlar. Anne karnındaki bebek 6. ya da 7. aydan itibaren dış dünyayı işitebilir. Kendisine kitap okunan çocukların dil gelişimi sağlıklı olmaktadır. Kitap okunan ve kitap okuyan çocukların düşünceleri, diğer çocuklara göre çok daha zengin olur. Kitap okuyan çocukların iletişim kapasiteleri artmaktadır. Okuma, çocuğun kelime hazinesini de arttırmaktadır.

Okumak haz duymaya, zihnimizi süslemeye, karar verme yeteneklerimizi geliştirmeye yarar. İnsanı olgunlaştırır, erdemli kılar.

Okumak Ve Beden Sağlığı

Okumak açısından bir de sağlık sektörüne bakalım isterseniz. Yukarıda anlatıldığı gibi, eğitilmiş, ruh ve beden sağlığı yerinde bir toplum düşünün. Bunların doktor, ilaç, tedavi, ameliyat vs. gibi hastanede yatarak tedavi olma masraflarını ortaya koyun. Bireyler ve toplumlar sağlıklı olursa bu masraflar haliyle ne kadar az olacaktır değil mi?

Bir de sigara, uyuşturucu, içki, kumar, fuhuş gibi dinin ve yasaların yasakladığı kötü alışkanlıklara müptela olarak sağlığını kaybedenlerin doktor, ilaç, ameliyat vs. gibi hastanede

yatarak tedavi olma masraflarını ortaya koyunuz. Kaçakçılık, mafya, terör vs. kanunsuz işlerin birey ve topluma açtıkları maddî ve manevî yara, zarar ve tahribatların sonunda oluşan hastalıkların tedavi masraflarını ortaya koyunuz. Adalet ve ahlak yoksunu insanların çıkardıkları kavga ve gürültülerden meydana gelen yaralanmalar ve cinayetlerin, cahillikle işlenen hatalar yüzünden olan trafik kazalarının sonunda, hadi mahvolan araçların masraflarını ve milli servete zararlarını bir kenara bırakalım, doktor, ilaç, ameliyat vs. gibi hastanede yatarak tedavi olma masraflarını ortaya koyunuz. Aradaki maddi kayıp ne kadar büyük olacaktır?

Okumak ve Ekonomi

Yukarıda cehaletin sebep olduğu hastalıklar ve suçlardan bahsetmiştik. Önemine binaen bir hatırlayalım isterseniz:

“Yukarıda anlatıldığı gibi, eğitilmiş, ruh ve beden sağlığı yerinde bir toplum düşünün. Bunların doktor, ilaç, tedavi, ameliyat vs. gibi hastanede yatarak tedavi olma masraflarını ortaya koyun. Bireyler ve toplumlar sağlıklı olursa bu masraflar haliyle ne kadar az olacaktır değil mi?” Bu bir

Bir de az önce “beden sağlığımı” anlatırken yazdığımız “sigara, uyuşturucu, içki, kumar, fuhuş gibi dinin ve yasaların yasakladığı kötü alışkanlıklara müptela olarak sağlığını kaybedenlerin doktor, ilaç, ameliyat vs. gibi hastanede yatarak tedavi olma masraflarını ortaya koyunuz” diye başlayan paragrafı sonuna kadar bir daha okuyunuz lütfen. Çünkü aynen konumuzu ilgilendirmektedir.

Şimdi devam edebiliriz. Evet, şayet insanlar yeterince okusalar ve bilgili, şuurlu birer bireyler olsalardı, ne bu kadar hastalıklar, ne de bu kadar suçlar ve cinayetler olmayacaktı.

Mesele bundan ibaret de değil maalesef. Çünkü bunlara verilecek ceza için asayiş koruyan ve suçluları yakalayan polis çalıştırma, mahkeme ve cezaevi binaları yapma, buralarda çalışması gerekli hakim, savcı, avukat, mübaşir, polis, jandarma,

gardiyan gibi ilgili memurlara maaş vermeleri düşünün bir, zarar ne kadar büyük olacaktır. Üstelik eli ayağı tutan, suçlu olmasalardı dışarıda çalışarak ekonomiye katkı sunabilecek olan bu suçluların bir de cezaevlerinde yedirilmesi, içirilmesi, barındırılmasının bütün masraflarını düşünün. Bu masraflar, zavallı suçsuz milletin üstüne olacaktır. Peki ama halkın suçu ne? Birileri cahillik etmiş ve suç işlemiş ise, suç işlemeyen ne bu zavallı milletin günahı nedir? Neden bu atıl insanları bedava besleyip barındırma zorundadır? Bu nasıl bir hukuk sistemidir, nasıl bir adalet anlayışıdır?

Bütün bunlar birer büyük ekonomik kayıptır aynı zamanda. Bu paralar yok yere harcanacağına, insanların cebine girse veya yatırım olarak onlara yeni gelirler şeklinde tekrar dönse, kim bilir ne ekonomik kazançlar elde edilecektir? Üstelik bir de onları suçlu olmayarak dışarıda çalışıp ürettiklerini düşünün, ekonomik kayıplar nasıl da katlanacaktır?

Yeri gelmişken işaret edelim ki İslâm Hukukunda ilke olarak uzun süreli hapis cezası yoktur. İslam Hukuku malî suçlara malî cezalar, bedenî suçlara da bedenî ve kısmen malî cezalar getirilmiştir. Tutuklamalar, yargılama esnasında gerekli olursa olur. Bir de “tazir” şeklinde te’dip ve terbiye için kısa süreli hapis cezaları olabilir. Böylece yukarıda saydığımız mahzurlar da giderilmiş bulunur.

Bu haliyle İslam hukuku özel ve orijinal bir hukuk sistemidir ve dünyaya bir örnektir. Ama ne yazık ki cahil ve önyargılı insanlar, inceleme ve araştırma yapmadan en çok bu hukuk sisteminin ceza hukuku kısmını dillerine dolayarak kötülerler. Bu da okumamanın dünya çapında insanı mahkûm ettiği bir cezadır.

Okumak iş ve meslek hayatımızdaki hem başarı düzeyimizi, hem de saygınlığımızı yükseltir. Ekonomik hayatta aynı işi yapanlar arasında ancak okuyanlar ve onlardan yararlananlar öne geçer ve başarılı olurlar. Daha kaliteli, daha sağlam ve faydalı işler yapmak, işini sürekli geliştirmek, o konuda okuyarak dünyayı takip etmekle mümkündür ancak.

Evet, fakirlikten, gerilikten kurtulmanın ve ekonomik özgürlük ve bağımsızlığın, hatta dünyada lider ülke olarak bir numara olmanın ilk şartı: okumak, okumak, okumaktır.

Bilgi sahibi olmak mal sahibi olmaktan çok daha değerlidir. Bilgi malı çeker de, mal bilgiyi çekemez. Mal olsa da bilgi asla zayı olmaz, çalınmaz. Üstelik mal gibi de değildir, verdikçe artar. Bilgili insanlar “uyan” değil “uyulan”, yani başkalarına yön veren, yönlendirilen insanlardır.

Hayatımıza kolaylık getiren her türlü ilmî icad ve keşifler, buluş ve teknik gelişmeler ilme bağlı değil midir? O sayede yerde ve gökte uçarak gidiyoruz, yerin altından da üstünden nimetler fışkırıyor ve bizler onlardan faydalanıyoruz. Peki, bütün bunlar neye bağlıdır? Hiç şüphesiz okumaya.

Neden kahvelerde, meyhanelerde vakit öldüren insanların, mahallenin fakir fukaralarının, asgari ücretle çalışan dar gelirliilerin çoğu, okuma alışkanlığı edinememiş kimselerdendir?

Sadece kendi ülkemizde değil, her zaman dünya milletleri arasında ön saflarda bulunmak da ancak ilimle, dolayısıyla da okumakla mümkündür. Eğer bir de erdemi yakalayabilirler ise, ki o da peşin hükümsüz okumakla olur, dünya önderliğini hayırla yapar, zulmetmeden adaletle yönetebilmeyi başarabilirler. Bu eksik olursa başkaları üzerinde kurulacak hâkimiyet âdil olamaz. Bu olmayınca da kalıcı olamaz. Çünkü “zulüm payidar olmaz.”

Okumak ve Adalet

Artık şunu kavrayalım, her kötülük bilgisizliktendir. Cehalet gerçekten büyük bir düşmandır. Bu düşmanın orduları da bir sürü cahil ve zalim güruhtur, hatta kurumlardır, kötü çevredir.

Biri kalkar ve sorabilir: “Bunların hepsi en yüksek okulları bitirmişlerdir, neyin cahilidirler?”

Bizim de cevabımız cebimizde hazırdır: Allah Teâlâ’yı

ve O'nun aziz dini İslam'ın cahili!

İman, ahlak ve maneviyata değer vermeyen dünyacı ve inkarcı sistemlerdir gerek ülke içinde, gerekse bütün yeryüzünde adaleti ve insanlığı katledenler. Görüyoruz işte, nefisini eğitememiş insanlar ve onların hakim olduğu ülkeler, acımasızca sömürü için savaşlar açıyor ve gözlerini kırpmadan katliam yaparak insanları korkunç bir şekilde öldürüyorlar. Neden? Hak ve hukuku bilmediklerinden mi?

Bütün suçların arkasında okusa bile kendini eğitememiş bu cahil insan türü vardır. O insanın dünya sevgisi ve hırsı, adam öldürmekten başlayarak, hırsızlık, kapkaçılık, hile ve rüşvetle başkalarını mallarını haksız yeme, kanunsuz muamele, içki, kumar, fuhuş, uyuşturucu, insan ticareti, organ mafyası, kara para ve aklama, yönetimlere haksız müdahale, hatta kendi gücü için gerekli görürse, mafya veya terör örgütü kurma... artık o cahili kimse tutamıyor.

Bu insanlar “insan hakları evrensel beyannamesinde ve hukuk kitaplarında yazılsa bile insanları eşit göremiyorlar. Hukukun üstünlüğü bunlara işlemiyor. Eğer yasama, yürütme ve yargı üyeleri de böyle ise vay o ülkenin başına.

Aynı suçu sıradan insanlar yapsa ceza alıyorlar, ama mesela politikacı, bürokrat, rütbeli bir asker, zengin bir iş adamı, yönetim ve yargı mensupları işlese, görmezlikten geliniyor. Hatta iki parti beraberce bir kanun teklifi hazırlıyorlar ve meclisten geçiriyorlar. Anayasa Mahkemesi bunu iptal ediyor. Cumhuriyet Baş Savcısı birisine dava açıyor, diğerine açmıyor. İşte “Ergenekon Davası”nda yaşanan acı gerçekler.

İşte kitap okumak, bütün bu kötülüklerin kökünü kazımak demektir. Varın anlayın siz buradan bir kitap okumanın nasıl bin bir yöne faydası vardır!

Örnekler saymakla bitmez. Bütün bunların altında yine derin cehalet yatıyor. Doğru bildiklerine iman etmemiş, dili bilgili kalbi cahil insanlar yatıyor.

Bir ülkede üst düzey bürokratlara bilgi bakımından “cahil” demek abestir. Ama o bilgiyi bilince

dönüştürememişlerse, siz söyleyin, onlara ne diyeceğiz?

Bence bunun adı da cehalettir. Yaşadıkları da cahiliyenin ta kendisidir.

Şimdi hatırladık mı “bir okul yapmak bin cezaevi kapamaktır” sözünün ne kadar haklı olduğunu?

Ama hangi okul?

Hak ve hukuk ihlallerinin kendilerinden başladığı okullar mı, yoksa huzur ve kardeşliğin teminatçısı okullar mı?

Ülkede ikisi de var. Tercih bir iman meselesi!

Okumak Ve Zaman

Okumayı öğrenmek ve ona alışmak, insana zamanı en iyi biçimde kullanma ve en faydalı şekilde değerlendirme imkânı verir. Ömrünü bereketlendirir okuyanın, miskinlikten, hantallıktan, tembellikten, ataletten, amaçsızlıktan, karamsarlıktan kurtarır. Bu ise daha bilinçli ve yoğun yaşayan canlı ve heyecanlı bir insan demektir.

İnsanın hayatta sahip olduğu en değerli hazine zamandır. Fakat insanların büyük bir ekseriyeti bu kıymetli nimetten tam olarak istifade edememektedir. Ellerinden kaçan fırsatı tekrar elde edemeyeceklerini bildikleri halde "Ah şimdiki aklım olsaydı da şunu şöyle yapmasaydım" diye ömürlerini ah-vah ile boşa geçirirler. Bu kitabımızda benden de işittiniz bu sözleri değil mi?

İşte size âcizane güzel bir söz, “başarı ve mutluluğun ölçüsü, ‘keşke’ kelimesini kullanma durumuna düşmemektir.” O kelime iyi bir Müslümanın sık kullanacağı bir kelime değildir üstelik. İyi düşünülürse hem kader inancına, hem irade ve ahlak eğitimine ters düşer. İnsan ne zaman nerede nasıl bir imtihana tabi tutulacağını önceden bilemez. Bu sınavın sırrıdır zaten. O yüzden bilgili olursa, her sınav sorusuna hazırlıklı olur ve asla “keşke” kelimesini kullanmaya ihtiyaç hissetmez. Üstesinden gelemeyeceği durumlarda ise, Allah Teâlâ’nın takdirine itirazın anlamı yoktur. Tefviz-i ümûr, tevekkül ve teslimiyetle teselli

bulur ve bu sabrın sonunda çok daha güzel nimetlerle ödüllendirilir.

Bu hayat, öldükten sonra dirileceğimiz o ahiret hayatından izler, örnekler, umutlar, hasretler, müeyyideler, sorumluluklar, müjdelere, hoşnutluk ve doyum, huzur ve sükûn sunar insana. İnsan düşünür ve değerlendirebilirse, çok istifade eder bu izlerden, örneklerden, sorumluluklardan.

Bunun başarmanın altında yatan en önemli etken, okumaktır. Okumak bilginin yanında aynı zamanda telkindir, tavsiyedir, öğüt vermedir, terapidir, tedavidir. Şöyle düşünelim, altmış yetmiş yıl yaşayan bir insan, bu yılların ortalama olarak yirmi yirmi beş yıla yakınına uyuyarak geçiriyor. Demek ki gerçekte kırk yıl filan yaşamış oluyor. Bu açıdan bakınca insanı dolu dolu yaşatan kitap okuma işi, aslında ömre ömür katan örtülü bir berekettir de.

Bazıları yanlış düşünerek işten aştan artı kalan zamanın, kendilerine eğlence ve dinlenme için ayrıldığına inanırlar. Bu yüzden o zamanı okumak için ayırmak mecburiyetinde kaldıkları görüşüne sıcak bakmazlar. Tabi sonuçta okumaktan son derece sıkılırlar. Bu durum okumaktan elde edilecek verimi azaltır. Son derece yanlış bir düşünce ve tutumdur bu.

Oysa okumayı zevkli bir iş haline getirmek mümkündür. Hatta okumaya “iş” nazarıyla bakmadan onu bizzat “oyun ve eğlence” olarak değerlendirmek de mümkündür. Zaten aslına bakarsanız okumanın bizzat kendisi de böylesi bir zevktir, eğlence ve oyundur, yani mutluluk kaynağıdır. Belki de mutluluğun ta kendisidir. Ona “som mutluluk” derken zaten kastımımız da budur. Bunu tatmadan bilmek mümkün değildir elbette.

Televizyon, faydasız toplantılar ve eş dost gevezelikleri ile geçirdiğimiz yılları da boşa giden yıllar olarak düşünürsek ancak okuduğumuz veya salih amel işlediğimiz kadar ömrümüz var demektir. Gerisi ya boşa geçmiştir, ya da daha kötüsü olarak tüketilmiştir. Yani hesap vereceğimiz bir vebal olarak bitip bitip tükenmiştir.

Boş zamanlarını çoğu zaman hiçbir gerekli bilgi aktarmayan televizyon karşısında geçirmek yerine kitap okuyarak değerlendiren kişiler; edindikleri faydalı bilgi ve kültür sonucunda toplum içinde saygın ve etkili bir kişiliğe sahip olurlar. Tüm bu özellikler kişilerin öncelikle kendileri için okumaları gerektiğinin çok önemli bir göstergesidir. Okuyarak kendini geliştiren kişiler ise elbette çevrelerinde gelişen olaylara da hâkim olacak ve toplum içinde eğitim seviyesinde zamanla bir ilerleme sağlanacaktır.

Genellikle iş sonrası veya evde televizyon karşısında amaçsızca kanal kanal dolaşarak boşa geçirilen zamanlar kitap okuyarak geçirilebilecek en verimli zamanlardır. Bunun yanı sıra otobüs tren taksi ve uçak gibi ulaşım araçlarında seyahat ederken zorunlu olarak geçen boş zamanlar da kitap okuyarak değerlendirilebilecek anlardır. Özellikle bekleme yapılan yerlerde kitap okumak geçirilen zamanı hem zevkli hale getirecek hem de kişinin yeni bir şey daha öğrenmesine vesile olacaktır.

Okumak Başarmaktır

Sevgili Peygamberimiz (sav.) “İki günü eşit olan aldanmıştır” diye buyurur. Okumak, bilgi ve erdeme dayalı en mükemmel insan olmanın ilk ve en önemli adımıdır. Hayatta ideal olana ulaşabilmek pek mümkün değildir. Önemli olan ona olabildiğince yaklaşabilmektir. Bu yakınlık ise ancak ilim öğrenmekle mümkündür. Bizim kültürümüz okumanın gayesini ‘kendini bilmek’ olarak yorumlar. O da “Rabbini bilmek için”dir. “Men arafa nefseh, fegad arafa Rabbeh.” Bu büyük bir başarıdır.

Okuyarak tabiatın, maddenin, bu arada insanın ve toplumsal olayların, sosyo ekonomik ve kültürel gelişmelerin iç yüzünü öğrenir insan. Gökleri keşfeder. Nimet ve imkanları tanır. Hayatını kolaylaştırır ve zenginleştirir.

Sadece maddî açıdan da değil, insan okumakla manevî

olarak da zenginleşir. Allah Teâlâ'nın evrene, eşyaya, insan ve topluma koyduğu yasaları bilen bir kişi öncelikle kendisine olan özgüvenini artırır. Bu yönüyle okumak ve öğrenmek, özgüveni artırmanın etkili bir yöntemidir.

Okumak aynı zamanda büyük bir mutluluktur da. İyi niyetle okuyan bu mutlu ve huzurlu insanlar, düşünce ufuklarını genişleterek yeni bilgi alanlarına at koştururlar. Araştırma ve inceleme emek ve yöntemlerine göre geniş bir bilgiyi kazandırabilirler kendilerine ve toplumlarına. Okuyan kişiler çok okumanın beraberinde getirdiği zengin kelime dağarcığına sahip oldukları için zengin düşünür ve düşündüklerini rahat ifade ederler. Hikmetli ve etkileyici konuşarak hitap ettikleri kişilerde sevgi ve saygı hissi uyandırır. Bu etki ise insanlarla ilişkileri güçlendirmekte kişiye daha sosyal bir karakter kazandırmaktadır. Toplumda liderler ve yöneticiler de bunlar arasından çıkar genellikle. İşte bu başarının ta kendisidir. Başarı da mutluluğun ta kendisidir.

Okuma Ve Toplumsal Kalkınma

Okumak dünyaya bakış açımızı değiştirir. Toplumsal ilişkilerimizin kalitesini artırır. Sosyal barışın teminatıdır. Okuyan insan her şeyin; insanın, hayvanın, bitkinin, cansızın, suyun, havanın... değerini bilir. Bilir ve korur.

Okumak sosyal hayatta da sihir gibi etkileri olan bir eylemdir. Çünkü okuyan kişiler çok okumanın beraberinde getirdiği zengin bilgi ve kelime dağarcığına sahip oldukları için hikmetli ve etkileyici konuşarak hitap ettikleri kişilerde olumlu etkiler uyandırır. Bu tesir ise insanlarla ilişkileri güçlendirmekte ve kişiye daha sosyal bir karakter kazandırmaktadır. Çoğu zaman da onlara liderlik kazandırır. Çünkü okumakla eşdeğer olan hitabet olmaksızın bir lider olmak mümkün değildir.

Dikkat ederseniz ülkeleri yönetenler hep okumuş, bilgili ve başarılı insanlardır. Başarılı yazarlar, ömürlerinin çoğunu

okuyarak geçirmişlerdir. Onun için okuma alışkanlığı edinmemiz gerekir. James Hawel: “Dünyayı yöneten, kalem, mürekkep ve kağıttır” diyor. Haksız mı?

Unutulmamalıdır ki kişi hangi mesleği seçerse seçsin çalıştığı kurumda bir numara olmayı hedeflemelidir. Eskiler bunun için “ulüvv-ü himmet, himmeti yüce tutma” derlerdi. Şimdilerde “büyük düşünün, çıtayı yüksek tutun” diyorlar. Bu da hiç şüphesiz okumak ve öğrenmekten geçer.

Hız. Ali “bana bir harf öğretenin kölesi olurum” der. Balzac da bunu bir şekilde tekrar eder: “Bilginin efendisi olmak için çalışmanın kölesi olmalısınız.” Kişinin hayatında bir numara olması demek birçok konuda genel bilgilere sahip olması demektir.

Hulusi Kılıç Hocamız bir gün şöyle söylemişti: “Napolyon ‘bir savaşı kazanmanın üç şartı vardır: Para, para, para’ dermiş. Ben de ‘bugün Müslümanların kurtulması için üç şeye ihtiyaç vardır: okumak, okumak, okumak’ diyorum.”

Kulakları çınlasın, bir gün verdiği kitapları zamanında okumayan iyi niyetli ama tembel bir talebesinin yakasından tutmuş ve bağırarak “ya okuyacaksın, ya da müslümanım demeyeceksin” diyormuş. Gören arkadaşlar bunu anlattığında önce gülmüş, sonra da derin derin düşünmüştüm.

Bir atasözümüz vardır: “Bir çivi bir nalı, bir nal bir atı, bir at bir orduyu kurtarır.” Aynen öyle, okuyan bireyler de iyi birer yuva kurarlar. O kurdukları ailede yuvasında mutluluk nasıl sağlanır, çocuklar nasıl yetiştirilir, tehlikelerden nasıl korunur hepsini bilir ve sorumluluklarını disiplinli bir şekilde düzenli olarak yerine getirirler.

Böylece sağlam bireylerden sağlam bir aile, toplumun temelini oluşturan o aileden de sağlam bir cemiyet yapısı oluşur. İşte bu da toplumun mutluluğunun en büyük teminatıdır, garantisidir. Öylesi bir toplum insan haklarını içine sindirmiş, hukukun üstünlüğü ilkesini hayata geçirmiş, eğitim, yönetim, sağlık, ekonomik, kültürel sorunlarını çözmüş mutlu bir toplumdur.

Neticede bu bir devr-i daimdir, bir güzel döngüdür; çünkü toplumun bu kalitesi, kaliteli ailelerden, o da kaliteli bireylerden kaynaklanmaktadır. Bunun da altında hiç şüphesiz okumak denilen harika işlem yatmaktadır.

Okumak ve Toplumsal Barış

Okumak sosyal bir varlık kılar insanı. Böyle birisi insanlarla daha barışık yaşar. Adalete inandığından, kanunlara nizamlara bilgi ve sorumluluk ile yaklaştığından, onların yaşadığı toplumlarda kavgalar, savaşlar olmaz veya daha az olur. Bu ise daha az suç ve ceza demektir. Yani daha az hâkim ve mahkeme, daha az polis ve jandarma, daha az ceza ve ıslah evi, daha az tutuklu demektir. Bunun ekonomiye katkısını düşünebiliyor musunuz?

Bütün bu sayılanlara harcanan paralar oralarda heba edilmeyecek, bilakis ekonomiye yatırım ile yeni gelirler elde etme olarak olumlu katkılar sunacak, böylece ülke daha zengin, kişi başına düşen gelir daha çok ve refah seviyesi daha yüksek olacaktır. Bunlar okumanın altında ne harikaların yattığını göstermez mi?

Üstelik sigara, uyuşturucu, içki, kumar, fuhuş gibi dinin ve yasaların yasakladığı kötü alışkanlıklar, kaçakçılık, mafya, terör vs. kanunsuz işlerin birey ve topluma açtıkları yara, zarar ve tahribatları düşünün bir. Bunların altında ne kadar kara para var, ne kadar kötülüğe kullanılan güç var, bir hesap eder misiniz? Üstelik bu kara para ve sağladığı güç, bu kirliliklerin devam etmesi için kullanılmaktadır. Yani rüşvet ve tehdit yoluyla adam satın alarak yasama, yürütme ve yargıdaki üst düzey bürokratları, haliyle onlar eliyle de ülke yönetimini etkilemektedir. Bu ise zarar ve tahribatın artarak devamı demektir herhalde. Bu artarak devamın, devlet ve milletin yıkılıp giderek tarihe gömülmesi demek olduğunu bilmem söylemeye gerek ar mıdır?

Çünkü bunlar bir yandan eğitimi, adaleti, ekonomiyi,

dengeli gelir dağılımını bozarken, bir yandan da sosyal çalkalanmalara, suçların artmasına, toplumun bozulmasına sebep olurlar. Bu ise toplumsal barışın kaybolması, cemiyeti kargaşa ve karmaşanın sarması demektir.

Oysa bunun tam aksi olan huzur, istikrar ve barış ortamı daha çok yatırım, iş, üretim, ticaret ve kazanç demektir. Bunlar da suç ve cezayı bitiren işlerdir. Görüyorsunuz ki okumak öyle bir mutluluk ve kazanç zinciridir ki, çektikçe bütün ülkeye kazanç ve mutluluk sağlar. Bir ülke için mucizedir bunlar.

Sonuç

Bu yazdıklarımızdan çıkan sonuç, ahlaklı ve faziletli bir insan, mutlu ve sağlıklı bir Mümin, seven ve sevilen vefalı bir arkadaş, anlayışlı bir eş, müşfik bir anne baba, sevilen ve sayılan bir çocuk olmak için okumak zorundayız. Daha mutlu, müreffeh, sıhhatli ve huzurlu bir hayat için kitaplarla ilişkimizi güçlendirmeli, onlarla daha yakından ilgilenmeli, sıkı fıkı diz dize oturmalıyız.

Öyleyse ne yapıp edip kendimize ve başta evlatlarımız olmak üzere bütün öğrencilerimize ve insanımıza kitap okumayı sevdirmeliyiz. Sevdirmemizin ve bu güzel işin otomatik olarak sürekli yapılan bir alışkanlık haline getirilmesini sağlamamızın gereği.

Hiç şüphesiz birey, aile ve toplum açısından kitap okumanın faydaları daha uzun uzun yazılabilir. Mesela bütün ahlakî kavramlar tek tek ele alınarak okumakla ilişkileri gösterilebilir. Aslında bu planımızda da vardı. Fakat tereddütlerim var; bilmem ki buna gerek var mıdır?

Doğrusu bu soruyu sormamın bir sebebi var. Zira ben yazarken usandım. Herhalde bu kadar bilgi ile okuyucum da yetinecek, daha fazlasıyla o da usanacaktır.

Ama “kendi tembelliğine bizi karıştırma” diyen kardeşlerimiz varsa, önce onlardan özür diler, sonra da şunu söyleyebilirim; sizler isterseniz kendiniz de bunu kendiniz de

yapabilirsiniz.

Mesela adalet, cesaret, cömertlik, tevazu gibi iyi huylar ile korkaklık, cimrilik, haksızlık, zulüm, kibir, kendini beğenmişlik gibi kötü huyları gözünüzün önüne koyar, bunların tanımını, sebep ve sonuçlarını düşünür, kitap okumakla aralarındaki olumlu ve olumsuz ilişkileri belirlersiniz. Neden olmasın?

OKUMAYI SEVDİRMENİN YÖNTEMLERİ

İnsan akıllı ve mantıklı bir varlıktır. Bir şeyin iyi ve yararlı olduğunu bilirse genellikle onu sever ve benimser. Sevgi ve benimsemenin merkezi de kalptir. Öyleyse ilk olarak kalplere yöneleceğiz. Çünkü vücut ülkesinin yöneticisi kalptir. O neyi emrederse, organlar ona uyar. Sevgili Peygamberimiz Efendimizin (a.s) ifadesi ile “o iyi olursa bütün vücut iyi olur, o kötü olursa bütün vücut kötü olur.”¹ Öyleyse önemli olan onu ikna etmek, bir şeyi ona benimsetmektir.

Hayvanları kaba kuvvetle sevk ve idare etmek mümkünse de bu usül insanlar için asla söz konusu olamaz. İnsana yönelik baskı, şiddet ve cebirler aksülamel doğurur, çok daha kötü tepkilere sebep olurlar. Bugün bastırılmış düşünce ve fikirler, hareket ve davranışlar, uygun zaman, zemini ve fırsatı bulunca, hem de daha güçlü bir biçimde tekrar gizlendikleri şuuraltı deliklerinden çıkarlar. “Medeni insanlara galebe, ikna iledir” sözü de söyleyen kadar meşhurdur.

İknanın yolu sevgiden geçer. En azından arada kin ve nefret olmamalıdır. Yoksa bu duygular insan benliğini bürür de duygusal tepki vermesine sebep olurlar.

İşte bu yüzden biz de ilk önce işe kitap okumanın faydasına inandırma ve sevdirmeden başladık.

Okumanın Faydasına İnandırma

Yukarıda okuma engellerini sayarken başta “okuma alışkanlığının olmaması” üzerinde durmuştuk. Orada bu kavramı tanımlamaya çalışmış ve ailede, okulda ve çevrede okuma alışkanlığının olmamasının sebepleri üzerinde

1 Buhari, İman, 39; Müslim, Musakat, 109.

istatistiksel bilgilerle beraber durmuştuk. Şimdi burada bu konunun çarelerini, bu sorunun çözümlerini, bu konuda neler yapılabilir, ne gibi teklifler sunulabilir de insanımıza bu güzel alışkanlık kazandırılabilir üstünde durmak istiyoruz.

Okuma alışkanlığı insanın gerek temel ihtiyaç ve zaruretlerini, gerekse keyif ve eğlencesini sağlamak için kazanılmaya çalışılır. Bunun alışkanlık sayılabilmesi için de sürekli ve düzenli olarak devam etmesi gerekir.

Yukarıda da yazıldığı gibi bu alışkanlığının kazanılmasında artık çok küçük yaşlar gündeme gelmektedir. Çünkü günümüzde oyuncak kitaplar, takma çıkarma ve rengârenk sayfalar sayesinde bebekler bile kitabı tanıyabilir durumdadırlar.

Ama ne olursa olsun bu alışkanlığının temelleri ailede atılsa bile esas bu işin bir kazanıma dönüşmesi ancak okullarda mümkündür. Ya da ancak o seviyeye gelen bir insanın kazanabileceği bir şeydir. Buna göre öğrenciler artık okul çağında iken de bu beceriyi kazanamamışlarsa, daha sonraki dönemlerinde edinmeleri çok güç olsa gerektir.

Öyleyse şöyle diyebiliriz: Okumanın alışkanlık hâline gelmesinde rol oynayan etkenler; bir çocuğun önce ailesi, sonra okulu ve öğretmenini, sonra da yakın ve uzak çevre olarak yaşadığı toplumdur. Bunların hepsinin üstünde sistem her zaman düşünülüp değerlendirilmelidir.

Gelişmiş ülkeler okuma alışkanlığı sorununu ciddî ve hızlı bir biçimde ele alarak çözümlenmeye çalışmışlardır. Bunun sebebi herhalde okumanın bireysel ve toplumsal önemini kavramış olmalarındandır. Biraz önce anlatmıştık, okuma alışkanlığı ile iyi bir yönetim, yargı, eğitim, ekonomik gelişme ve toplumsal barış arasında çok önemli bir ilişki vardır.

Bunu anladıktan sonra içimize şu soru haliyle doğacaktır: “Acaba okumayı sevdirmek ve bu güzel alışkanlığı kazandırmak için neler yapabiliriz?”

Meselenin can alıcı noktası burasıdır. Bir hastalık için teşhis ve tanı çok önemlidir, fakat sonuçta asıl olan da

tedavisindeki başarıdır.

Bundan sonra acaba önce kendimize bir soru sorarak mı devam etsek? Sorarak düşünsek mi yani? Mesela “ben niçin okumalıyım?” sorusunu sorsak mı kendimize? “İlle de okumam gerek mi? Okumasam olmaz mı? Okumak bir fobi mi, yoksa gereklilik mi? Bir yararı var mı, yoksa sırf hava mı? Acaba okuyanların amacı nedir?”

Bu sorular sorulmalı ve cevapları alınmalıdır. Yukarıdan beri yazılanları okuyanlar, okumanın bireysel ve toplumsal bir ihtiyaç olduğunu görür ve faydalarına cidden ikna olurlarsa, sorunu çözmede epey bir yol alınmış demektir.

Yani insan önce yaptığığın gerekli ve önemli olduğuna kendisi inanacak, ikna olacaktır. Yoksa bu inanç boşluğu içeride çökmeler oluşturur. Bu da doğrudan istek ve irade üstünde bir depresyon demektir. Bu fay hatlarını iyi tanımalıyız. Yoksa hiç umulmadık bir zamanda karşımıza çıkarak o güne kadar yaptıklarımızı yıkabilir.

Bu yüzden okuma nedenlerimizi bir daha sorgulayalım. “Ben niçin okumalıyım?” Bu çok önemlidir. Dostum ve köylüm Abdullah Yayan bir gün şöyle anlatmıştı: “Okumaya karşı bir isteksizlik vardı bende. Tabi fakirlik de var. Yazın en sıcak günlerde pamuk toplamaya gidiyoruz. Bir gün dedim ki kendime: ‘Bak Abdullah, eğer okumazsan ömür boyu bu sıcak ve tozlu tarlalarda bu zor işlerde çalışmak zorundasın. Buradan kurtuluşun tek yolu okumaktır. Biraz sık dişini de kurtul bu hayattan.’ Bundan sonra bana bir iştah geldi. Okudum ve o hayattan kurtuldum şükür.”

Bizde çocuklar niçin okurlar?

Bunu tembel bir öğrencime sordum. Önce

- Bu ne biçim soru? diye itiraz etti. Alttan aldım kızmadan ve:

-Saçma ise de sordum bir kere, dedim. Düşündü, düşündü...

- Evet, seni bekliyorum, deyince,

- Okumayıp da ne yapacağız hocam? Evde vakit geçmez

ki. Kahveye mi gidelim? dedi.

- Yok canım, öyle bir şey demiyorum, sadece buraya her gün zahmet edip niçin geldiğini öğrenmek istiyorum, dedim.

- Ne bileyim hocam, okumak adet olmuş. Herkes bir okula gidiyor, ben de buraya geliyorum, dedi.

Ben de onun bu amaçsızlığın farkına varmasını istemiştım zaten.

“Alimin Önderliği” kitabımızda eğitimin öğretimin amacını konu edinmiştık, bakılabilir. Bu gerçekten de büyük bir sorun ülkemizde. İnsanlar niçin okurlar? Okumaktan amaçları nedir? Bir ailenin ve milletin yavrularını okutmaktan amaçları veya beklentileri nelerdir? Azizi dinimiz bizden nasıl bir amaç bekler? Bir Müslüman’ın okumaktan amacı nedir?

Çocuk Vakfı kitap okuma sebeplerini araştırmış. Oradan aldığımız istatistikî bilgiler şöyle:

Okuma Sebepleri

Kitap okuma sebeplerini şöylece sıralayabiliriz:

- 1) Adet ya da alışkanlık olarak
- 2) Görev duygusuyla
- 3) Genellikle zaman geçirmek için
- 4) Güncel olayları kavramak için
- 5) Anlık kişisel doyum için
- 6) Günlük hayatın pratik ihtiyaçlarını karşılamak için
- 7) Profesyonel ya da mesleki ilgileri sürdürmek ve geliştirmek için
- 8) Hobi olması
- 9) Topluma yönelik ihtiyaçları karşılamak için
- 10) Kendini geliştirmek için
- 11) Entelektüel ihtiyaçlar için
- 12) Dinî ihtiyaçları karşılamak için.1

1 <http://www.cocukvakfi.org.tr/soru2.htm>

Buna göre bizim öğrencimiz yadırganmaz demektir değil mi?

Yine aynı kaynak bize bir düşünme fırsatı daha veriyor: “Çocuklar Neden Okurlar?”

- Hoşlandıkları için,
- Boş zamanlarını değerlendirmek ve eğlenmek için,
- Eğitim başarılarını artırmak için,
- Okuyan kişilere özendikleri ve onlara benzemek için,
- Anne, baba ve öğretmenleri istediği için,
- Toplum ve arkadaş grubu içinde farklı bir statü ve kimlik kazanmak için,
- Toplumsal ve dolayısıyla bireysel bir değer olduğu için.”¹

Okumayı Sevdirme

Demek okuma alışkanlığını kazanmanın başlangıcında bu duygular yatıyor. Öyleyse bunlardan faydalanalım. Çocuklarımıza boş vakitlerinde okuyup eğlenecekleri ve başarılarını artıracakları kitaplar sunalım. Hatta kendilerinin beğenip hoşlandıkları kitapları almalarını sağlayarak okumalarını teşvik edelim. İstek uyandıralım onlarda. Zorlamadan, “ille de oku” diyerek başlarında kel tokmak olmadan, asla cebir ve şiddet kullanmadan, yapabilirsek eğer, ihtiyaç hissettirip gönüllü kitap okumalarını sevdirelim onlara.

İnsanlar yaptıkları işleri severlerse, onu bir oyun gibi görürlerse, o işten zevk alarak yaparlar ve bundan sıkılmazlar. Neden okuma işi de bir oyun olmasın ve bir oyun kadar zevk vermesin ki? “Olur mu?” demeyiniz, fazlası olur, azı olmaz inanırsanız!

1 <http://www.cocukvakfi.org.tr/soru2.htm>

Okumayı ciddiye almayanlar bunu niçin yaparlar anlamıyorum. Başarı ve mutluluk bir amaçsa, bunun başka bir yolu yoktur ki! “Var” diyenler çok fena yanılıyorlar ama anlamakta geç kalıyorlar. O zaman da çoğunlukla telafi imkânları kayboluyor maalesef.

“Okuma Aşk” kitabımızda kitapları sevme ve onlara âşık olma hakkında çok şeyler yazdık. Şimdi burada okuyan bir insandan bir alıntı yapmak istiyorum. Taha Akyol der ki: “Aşk bir şeye karşı duyulan şiddetli arzu ve istek olarak adlandırılır. Her sağlıklı Mümin’in de kitaplara âşık olması gerektiğini söylemeliyiz. “İlim Çin’de dahi olsa gidip alınız” diyen bir peygambere inananlar kitaba âşık olmaz da ne yapar?”

Kitaplara âşık olmak; hayatı anlamaya giden yola dâhil olmak demektir. Çünkü her kitap her biri ayrı bir âlem olan farklı yazarların kendilerine ait sırlarını keşfetmek demektir. Kendi âlemimizi genişletmenin yolu da her biri farklı bir âlemin kaleminden çıkan kitapları okumaktır. Peygamber efendimizin “İki günü eşit olan aldanmıştır” hadis-i şerifini ilim ve öğrenme konusuyla birlikte düşündüğümüzde okumanın ve her gün yeni bir şeyler öğrenmenin ehemmiyeti de ortaya çıkmış olur.

Şiir hikâye roman deneme evliya menkıbeleri kıssalar... Türü ne olursa olsun daima çantamızda ellimizin altında bir kitap bulunmalıdır. En az ayda bir kitap okumak zorundayız. İlk emri “oku” olan bir dinin müminleri olarak okumayla olan ilişkimizi düzeltmek zorundayız. Evlerindeki kitapları vitrinlere ve bir sürü gereksiz eşyaya yer açmak için evden gönderen anne-babalar çocuklarının ‘hayırlı’ olmasını değil ‘zengin’ olmasını istemiş olurlar. Ayrıca annesini ya da babasını kitap okurken göremeyen çocuk kitap okuma alışkanlığını kazanamaz. Kitap okumak zorundayız. Erdemli bir insan sağlıklı bir Mümin vefalı bir arkadaş anlayışlı bir eş müşfik bir anne olmak için okumak zorundayız. Kısacası daha huzurlu bir hayat için kitaplarla ilişkimizi güçlendirmeliyiz.

“Okuyamıyorum, hemen sıkılıyorum” (diyorsanız): Sizin için ilk etapta roman okumayı tavsiye ediyoruz. Uzun metinleri

ya da kalın kitapları okurken sıkılıyorsanız ilk yapmanız gereken elinize güzel bir roman almaktır. İkinci olarak yapmanız gereken ise kitabın dışındaki dünyayı okuma sırasında kafanızdan silmeye çalışmaktır. Kendinizi kitaba ve içinde anlatılana vermeye bakın.

Anlamıyorum: Yeni bir kitap okuyorsunuz. Bu güne kadar kitaplarla bir işiniz olmadı. Ama artık okumak istiyorsunuz. Sizin için kısa hikâyeler tavsiye ediyoruz. Dili yalın ifadeleri kolay anlatımı basit olan kısa hikâye kitaplarıyla okuma yolculuğuna başlamalısınız.”

Kendimizi sıkmadan da kitap okuma alışkanlığımız olabilir. Biraz dikkat, biraz düzen gerekir, o kadar. Bazı alışkanlıklarımız vardır. Bir gözden geçiresek mesela onları, kitaba alan açsak oralardan olmaz mı? Diyelim iş sonrası gezmeler, bir yerlerde oturmalar, evde televizyon karşısında kanal kanal dolaşarak boşa geçirilen zamanlar, aslında ne de güzel kitap okuyarak geçirilebilecek zamanlardır. Batıda hep duyarız, otobüs, tren taksi ve uçak gibi ulaşım araçlarında seyahat ederken nasıl olsa geçen boş zamanlarımızda kitap okusak mesela, değerlendiresek vakitlerimizi, neden olmasın? Mesela hastanede randevumuz var. Hemen çıkarsak çantamızdan bir kitap ve zevkle okusak mesela, nasıl olsa sıkılarak geçirmek zorunda olduğumuz zamanı kâra ve keyfe dönüştürsek olmaz mı?

Her gün hiç olmazsa bir saatimizi kitap okumaya ayırsak olmaz mı? Çor çocukla bir anlaşma yapsak da her günün belirli bir saatini, mesela akşamla yatsı namazı arasını kitap okumak için ayırsak, belki alışır ve sevebiliriz okumayı. Her gün bir saatlik damlama sonucunda bir yıl sonra bakarız ki kocaman bir gölümüz olmuştur bilgiden kültürden. Allah Teâlâ ömür verir de bu birkaç on yıl olursa, insan allame olur yahu! Allah Teâlâ'nın rahmeti genellikle öyle tecelli ediyor, ilim ömrü uzatır. Sevgili Peygamberimizin (s.a.v) “amellerin Allah Teâlâ'ya en sevimli

olanları, az da olsa devamlı olanıdır”¹ hadis-i şerifleri de çok hikmetli ve bereketlidir. Bu hadis bizlere az zamanda ne kadar çok sevimli ve faydalı şeyler yapabileceğimizin farkına vardırıyor hamdolsun.

Burada vurgulamak istediğimiz, bir işte başarı için onu sevmenin gereğini ve önemini kavramaktır.

Okumayı Sevdirmede Bazı Teklifler

Biraz sonra çok okuyan bazı yazarlardan alıntılar yapacağız. Orada da göreceğiz ki kitabı ve okumayı sevmek çok önemlidir. Daha da önemlisi bu duyguyu çocukta erken dönemlerde uyandırabilmektir. “Para parayı çeker” sözünü duymuşsunuz. Peki, neden sevgi sevgiyi, okuma da okumayı çekmesin?

Öyleyse şu soruyu sormanın vakti gelmiştir; çocuklarda kitap ve kitap okuma sevgisinin uyanması ve gelişmesi için neler yapılabilir? Açıkçası asıl amaç olan çocukları kitap okumaya yönlendirme işini nasıl başarabiliriz?

Kendi tecrübelerimizden, dinleyip okuduklarımızdan bazı çıkardığımız sonuçları kısaca not edersek şunları söyleyebiliriz: Evde bir kütüphane olmalı ve çocuk ailenin oradan kitap alarak okuduklarını görmeli. Hatta niye mümkün olmasın, her çocuk için kendisine ait bir kütüphane hazırlanmalı ve kitap okuması mükâfatlandırılmalıdır. Çocuk okuduklarını anlatmak isterse sabırla dinlenilmeli, teşvik edilmeli ve yenilerinin beklendiği bildirilmelidir. Bu arada anne baba da kitaplardan edindikleri güzel bilgi ve değerleri çocukları ile paylaşmalı, onlara büyük yazarların hayatlarından örnekler vermeli, onlara karşı hürmet artırılmalıdır.

1 Nesei, Kıble, 13;Buhari, İman, 32; Müslim, Müsafirim 216, 218; Ebu Davut, Tatavvu, 7; İbn Mace, Zühd, 28; Ahmet, II, 350.

Çocukların bilgi ve terbiye açısından her türlü olumlu ve güzel davranışlarında ve başarılarında onları kitapla ödüllendirmek, bir hediye almak gerektiğinde arada bir kitapla birlikte hoşuna gideceği not defterleri, kalemler, kitap ayraçları almak da okumaya teşvik eder.

Çocukların harçlıklarından kitaba para vermeleri teşvik edilmeli, kitap evleri ve fuarları beraberce gezilerek çocukların buralara ısınmaları sağlanmalı, ama bütün bunlar asla onlara baskı yapılmadan olmalıdır. Hatta zaman zaman onlarla birlikte kütüphaneye gitmek ve kütüphane görevlisinden kitapların yararlarıyla ilgili çocukları kısaca bilgilendirmesini rica etmek de hiç şüphesiz yavrularımız üstünde iz bırakan davranışlardan olacaktır.

Mustafa Oğuz dikkatimizi çeker: “Çocuğunuzun ne tür kitapları okumaktan ya da incelemekten hoşlandığını öğrenin. Okumak istemediği kitaplar konusunda baskıcı olmayın. Alış verişe giderken onu da yanınızda götürün ve beğendiği kitapların bir bölümünü almasına izin verin. Öğrenciler, macera ve şiddet muhtevalı kitaplar okumak isterler. Gençlik romanları, bilim kitapları ve zekâ bulmacaları kitaplarını tercih edin. Çocuğun ruh sağlığını olumsuz etkileyecek kitapları almayın. China Post'un 27 Mayıs tarihli haberine göre; Çin, korku unsurları içeren çocuk kitaplarına yasaklama getirdi. Yasağın gerekçesi ise şöyle, kitaplarda anlatılan hikâyelerin masum çocukların zihinlerini ve ruhlarını bozup onları yanlış yönlendirmesi...”¹

Televizyon ve bilgisayar karşısında geçirilen zamanlar mutlaka düzenlenmeli, bu konuda aşırılığa izin verilmemelidir. Evde günlük gazete, dergi ve süreli yayınlar takip edilerek çocukların merak hissi tahrik edilmeli ve alışkanlık kazandırılmalıdır. Hatta küçük çocuklara kitaplardan sevebilecekleri bölümler okunarak ilgisi çekilmelidir.

1 Bkz. <http://www.tumgazeteler.com/?a=4176184>

Kitap okurken aynı zamanda göz ucuyla televizyon izlemek, yatarak kitap okumaya çalışmak, hem bir şeyler atıştırıp hem kitaba göz gezdirmek gibi davranışlar anlayarak okumayı engeller. Müsait bir masa ve orta rahatlıkta bir sandalye okuma ortamı için uygundur. Masa lambası yerine odanın genelini aydınlatan bir lamba seçmek, göz sağlığımız için daha iyi olacaktır.

Çok uzun telefon konuşmaları, internet ve arkadaş sohbetleri de okuma isteğini azaltmaktadır. Ders çalışırken konuların belirli aralıklarla tekrar edilmesi gerekir. Bu tekrarlar yapılmadığında daha önce öğrenilen bilgiler kısa sürede unutulur. Herkesin kendine özel kitap okuma saati vardır. En fazla verim alınan saatte okumaya başlanmalıdır, bu zaman aralığı deneme yanılma yoluyla keşfedilebilir.

Okullara da büyük işler düşmektedir hiç şüphesiz. Bizim eğitimimiz boyunca hiç görmediğimiz “günlük kitap okuma saati” artık haftalık ders programına konulmalıdır. Bu konuda “kitap okuma yarışmaları” düzenlenerek, çok okuyanlara mükâfat verilebilir. Öğretmen çocuğun okuduğu kitap hakkında onunla konuşmalı ve okuduklarını paylaşmalıdır. Kantinlerde kitap satılması da teşvik edilmelidir. Sınıf kitaplıkları düzenlenerek her çocuğun kitaplıktan yararlanması sağlanmalıdır.

Okullarda kütüphane olmalı ve sürekli zenginleştirilmelidir. Devletin bunun için ödenek ayırması sağlanmalı, yine de boşluk doldurulamıyorsa okul aile birliği veya derneklerinden faydalanılmalıdır. Fakat kitaplar dolaplarda kilitli olarak tutulmamalı, çocuk kitapla daima haşır neşir olabilmelidir. Hatta zaman zaman yazarların imza günü düzenlenerek öğrencilerin ilgisi çekilebilir. Hiç olmazsa o şehirde veya mahallede yaşayan yazarlar davet edilerek kitaplar hakkında sohbetler edilmelidir.

Okullarda öğretmene büyük işler düşmektedir. Öğretmen öğrenciler için çocuk edebiyatı, giderek gençlik ve genele hitap eden edebiyat, felsefe, din ve düşünce klasiklerinin tanıtılması

ve okutulması amacıyla “okuma alışkanlığı programları” düzenlenmelidir.

Sonuç olarak, uygun yollarla yaklaşılsa her çocuk kitap okumayı sever. Ancak baskıyla çocuğa kitap okutulamaz. Okumayı sevdiremiyorsak, hiç olmazsa okumadan nefret de ettirmeyelim. Çünkü okumadan nefret eden kişi, en uygun ortamda bile kitaba kolayca ısınmaz.¹

Konuyla ilgili kampanyalar, yarışlar, ödüller, festivaller de düzenlenebilir. Zaman zaman gazetelerde “Haydin Okumaya” veya “falan şehir okuyor” türünden başlatılmış kampanyalar görüyor ve takdir ediyoruz. O tür haberleri buraya aktararak olaydan biraz daha detaylı bilgi vermek de olabilirdi. Ancak bunlar bize göre işin özünden sayılmadığı için bu kadarlık belirtmekle yetinelim istedik.

OKUMAYI NASIL BAŞARDILAR?

¹Bkz. <http://www.cocukvakfi.org.tr/soru2.htm>

Bu ülkenin yetiştirdiği eser veren okuyazarlar, acaba kitaplarla nasıl tanışmışlar? Sizin için onları davet ederek konuşturalım mı?

Yukarda okuma alışkanlığından bahsederken birkaç tanesinin hayatındaki ilk okumalarından söz etmiştik hatırlarsanız. Şimdi de burada bazılarının kendi lisanından iktibaslar yapalım istedik. İlgiyle okunacağını zannedirim.

Onların tecrübelerine baktığımızda bu başarılarının altında yatan ortak noktalar, genellikle evde aile, okulda öğretmen ve kütüphane, sokaklarda da çocukların ilgi duyduğu çizgi veya resimli roman ile halk âşıklarının hikâyeleri ve anonimleşen Hz. Ali cenkleri türünden kitapların etkisini görüyoruz. Bunlar için birkaç örnek vermek isterim.

Ancak konumuz ailede okuma alışkanlığı olduğu için, önce o konuda bizim toplumumuz için bazı tespitlere değinelim:

Okulöncesi nüfus (0-6 yaş) 8.5 milyon. Okulöncesi eğitim almamış öğrencilerin okuma becerileri en düşük düzeyde.

Okulöncesi eğitim alan nüfus: 0-2 yaş yüzde 1, 3-4 yaş yüzde 3 tür. 5 yaş ise yüzde 16.5.

Okulöncesi eğitimden yararlanma oranı en düşük yerler köy okulları, Doğu ve Güneydoğu Anadolu, İç Anadolu ve Karadeniz Bölgeleri.

İlköğretim birinci sınıfa başlamış bir çocuk, okulöncesi okuma-yazma eğitimi almışsa iki, almamışsa dört ayda öğreniyor. İşte bir iki ilginç nokta daha:

Çocuklara kitabı kim alıyor?

Yüzde 40'ı anne, yüzde 11'i baba.
 Kitabı çocuklara kim okuyor?
 Yüzde 50'si anne, yüzde 16'sı baba
 Kitap seçiminde yüzde 50'sinde yetişkin, yüzde 10'unda
 çocuk karar veriyor.¹

Bu istatistikleri yanılta, bilinen kurallara sığmayan okuma yazmalar olamaz mı? Elbette olabilir. Sosyal olayları bir tek kanuna bağlamak her zaman yanıltıcı olur. İşte bu durumları da yansıtan birkaç isimden aşağıya sizin için iktibaslar alıyoruz:

Beşir Ayvazoğlu

“Kitaplarla nasıl mı tanıştım? Annemin uzun kış gecelerinde konu komşuya okuduğu Ahmediye, Muhammediye ve Karadavud gibi taşbaskısı kitaplarıyla... Harf devriminin yapıldığı 1928 yılında ilkokul üçüncü sınıfta okuyan annem, eski harflerle de, yeni harflerle de çok iyi okur ve yazardı.

Okuma yazmayı askerde öğrenen babamın da heceleye heceleye okuduğu Yunus Emre Divanı, Âşık Ruhsati Divanı ve Mevlid-i Şerif gibi kitapları vardı. Biz küçükler daha çok annemden Battalname ve Yusuf ü Züleyha okumasını isterdik; ikisini de hâlâ kütüphanemde muhafaza ettiğim bu kitaplardan biri taşbaskısı, diğeri yazmaydı. Özellikle Battalname'yi dinlerken gözlerim iri iri açılır, heyecandan nefesim kesilirdi.

Para vererek aldığım ve okuya okuya âdeta ezberlediğim ilk kitap, Ali Baba ve Kırk Harâmiler'di. Cami avlularında satılan halk kitapları cinsinden bir kitap... Daha sonra Hazreti Ali Cenklere'ne ve benzeri kitaplara, ardından Texas, Tommix, Tex gibi çizgi romanlara tutuldum. Sivas'ta, meşhur sinemalardan birinin arkası bu çizgi romanları alıp satan ve kiraya veren uyanık çocukların mekânı olmuştu. Elimize beş on kuruş geçti mi soluğu orada alırdık. Hiç unutmam, polis

1 <http://www.cocukvakfi.org.tr/soru2.htm>

memuru bir komşumuzun oğlunda bu çizgi romanların hazinesi vardı; beni ve birkaç arkadaşımı acımasızca inletir, yalvartırdı.

Çifteminare'nin arkasındaki çocuk kütüphanesini keşfettiğimde dünyalar benim olmuştu. Orada Grimm Masalları'ndan Andersen Masalları'na, Robinson Crusoe'dan Gulliver'in Seyahatleri'ne kadar okumadığım çocuk klasığı kalmadı. Bir ara Binbirgece Masalları'nın Selami Münir Yurdatap tarafından kısaltılmış bir baskısı elime geçmişti. Hâlâ kütüphanemde duran o kitabı hiç unutamam. Michel Zevaco'nun romanları da unutamadıklarımıdır. Okurken nefesimi kesen Pardayanlar benim için büyüdü dünyalara açılan kapılardı. Bu romanlardan birinde anlatılan maceranın sonunu hâlâ merak ederim; çünkü sonraki cildi bulup okuyamamıştım. İtiraf ederim, bulsam şimdi bile okurum. Tabii Zevaco'dan Abdullah Ziya Kozanoğlu'na ve Reşat Ekrem Koçu'ya geçtim. Bu yazarların romanlarını okumaya başlayınca bitirmeden bırakmazdım.

Komşumuz olan bir ilkokul öğretmenin verdiği Doğan Kardeş ve Tarih Dünyası ciltlerinin de hayatımda önemli yeri vardır; hepsini baştan sona birkaç defa okumuşumdur. Ortaokul sıralarında Jules Verne'in o tadına doyum olmaz kitaplarını, Reşat Nuri'leri, Hüseyin Rahmi'leri, Refik Halit'leri, Peyami Safa'ları okudum. Aynı yıllarda Ahmet Rasim'den okuduğum Eşkal-i Zaman'ı unutamam; Ömer Rıza Doğrul tercümesinden defalarca okuduğum Kelile ve Dimne'yi de... Ve tabii Kilisli Rıfat Bey'in tercüme ettiği Bostan ve Gülistan... Sonra Mesnevi ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan klasiklerin büyük bir kısmı...

Bir ara polisiye romanlara tutulduğumdan söz etmeliyim. Sherlock Holmes'lar, Mike Hammer'ler, Agatha Christie'ler... İyisini bulursam yine okurum. Lise yıllarında aşağı yukarı isim yapmış bütün Türk romancılarını ve önemli Batı klasiklerini "hatmettim". Mesela Rus klasikleri... Dostoyevski ve Tolstoy'un Türkçeye çevrilmiş romanlarından okumadığım yoktur. Özellikle Tolstoy'a ve onun Harp ve Sulh'una tutkundum. Bu

arada Balzac'dan Stendhal'a, Dickens'tan Steinbeck'e kadar birçok Fransız, İngiliz ve Amerikan yazarını ve modern yazarları okudum. 1960'ların sonuna doğru keşfettiğim Ziya Bey Kütüphanesi, okuma maceramda önemli bir merhaledir. O zamanlar Muhammediye, Müzekkin'n-Nüfus, Envarü'l-Aşikin gibi kitaplara meraklı birkaç ihtiyar dışında kimsenin pek uğramadığı bu soğuk yüzlü taş binanın ikinci katında, soldaki odada, özellikle kış günlerinde sobayı yakıp müdavimlerle koyu sohbetlere dalan kütüphane memuru -o tarihte altmış yaşlarında olan bu sevimli, iyi yürekli adamın ismini ne yazık ki unuttum-kitap sevdamin ciddiyetini fark ettiği için istediğim her kitabı çıkarır, hatta herkese açmadığı büyük salona girerek raflardaki kitapları keyfimce taramama izin verirdi. Çifteminare'nin arkasındaki çocuk kütüphanesinde başlayan kitap sevgim, bu kütüphanede kara sevdaya dönüşmüştü. Özellikle, saçaklardan mızrak gibi buzların sarktığı çatır ayazlı kış aylarında, bu kütüphanede, sobada yanan odunların çıtırtısını dinleyerek kitap okumaktan derin bir haz duyardım.

Edebiyat ders kitaplarından bildiğim Yahya Kemal'i Milli Eğitim Bakanlığı'nın 1000 Temel Eser dizisinde çıkan Kendi Gök Kubbemiz, Aziz İstanbul ve Eğil Dağlar adlı kitapları çıkınca keşfettim ve uzun süre onun eserleriyle yaşadım ve kültürümüzün asıl hazinelerine onun açtığı kapıdan girdim. Ahmet Hamdi Tanpınar'ı da aynı seriden çıkan Beş Şehir'le tanımıştım. On altı yaşındaydım ve galiba Tanpınar adını o güne kadar hiç duymamıştım. 1000 Temel Eser'in beşinci kitabı olarak 1969 yılında Milli Eğitim Yayınevi'nin vitrininde görünce, aynı dizinin diğer kitapları gibi, onu da harçlıklarımdan artırarak biriktirdiğim beş lirayı hiç tereddüt etmeden verip aldım. Üzerinde İstanbul, Bursa, Ankara, Erzurum ve Konya haritalarının bulunduğu çağla yeşili kapağı, kâğıdı, baskısı ve rahat sayfa düzeniyle de "Oku beni!" diyen bir kitaptı. Yavaş yavaş okudum; okudukça önümde bambaşka bir dünya açıldı. Üslûbu, duyuş tarzı, derin bilgisi ve bu bilgiyi kendisiyle birlikte doğmuşçasına şahsîleştirmedeki benzersiz

maharetiyle büyülemişti beni. İlk okuyuşta Beş Şehir'in tadına yeterince varabildim mi? Hayır! Fakat onun sevdiği şehirleri anlatırken aslında anlatmaktan öte bir iş yaptığını fark etmiştim. Nitekim bir süre sonra yaşadığım şehre onun gözüyle bakmaya, hatta onu taklit ederek küçük denemeler yazmaya başladım. İlk kalem tecrübelerim Sivas Ulucamii'ni, Gökmedrese'yi, Çifteminare'yi vb. Tanpınar tarzında anlatmaya çalıştığım küçük denemelerdi. Artık ben bir Tanpınarcıydım; fakat Beş Şehir dışındaki eserlerinden haberim yoktu.

Sonraki dört yıl içinde tam bir okuma hummasına tutulmuş ve bir hayli kitap okumuştum. Fakat Tanpınar'la tanışıklığım, diğer eserlerine ulaşamadığım için Beş Şehir'de kalmıştı. Derken bir gün CHP iktidara geldi ve her nedense zararlı bulunduğu 1000 Temel Eser dizisinin yayınına son verdi. Tercüman gazetesi 1001 Temel Eser'i yayımlama kararını iktidarın bu akıl almaz uygulaması üzerine almıştır. Güzel bir tesadüf; bu dizinin de ikinci kitabı Tanpınar'ın imzasını taşıyordu: Huzur.

İtiraf ederim, hem yoğun bir yaşantı romanı olan, hem de şaşırtıcı zenginlikte bir kültür birikimine dayanan Huzur'u ilk denememde sonuna kadar okuyamadım. Kitapların dünyasında emeklemeye başlayan bütün gençler gibi ben de her şeyi bildiğimi sanıyordum; bu yüzden kusuru kendime arayacak yerde Huzur'da aradım, yani beğenmedim. Ancak Saatleri Ayarlama Enstitüsü'nü okuduktan sonra Tanpınar bir daha terk etmedi beni. Tabii daha sonra Huzur'u birkaç defa tadına vara vara okudum. Ardından Mahur Beste, Sahnenin Dışındakiler, XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Edebiyat Üzerine Makaleler, Yahya Kemal, Yaşadığım Gibi, Mektuplar, Şiirler... 1970'lerin başında hayran olduğum bir başka yazar da Cemil Meriç'ti. Bu Ülke benim ve benim neslimden birçoklarının hayatında çok önemli bir yere sahiptir. Hisar'da yahut Hareket'te okuduğum ilk yazısından sonra tiryakisi olmuşum. Bu Ülke'yi belki de ilk okuyanlardan biriyim. Büyük şehrin kargaşasına yeni düşmüş, neye uğradığını şaşırılmış bir halde yolunu bulmaya çalışan ve

onu Fildişi Kule'sindeki ılıklarından tanıyan kitap ve şiir meraklısı bir ocuktum. Beyazıt'taki ınaraltı Kahvesi'nde başlayıp –yanlış hatırlamıyorsam- bir şehirlerarası otobüste bitirdiğim Bu Ülke hakikaten “hayatımı değiştirmişti”. Sonrası malum...

Vaktim olsaydı, emin olunuz, isimlerini zikrettiğim kitapların çoğunu yeniden okurdum, çünkü tadrarı hâlâ damağımdadır.”¹

Ahmet Taşgetiren

“Acaba Maraş'ın havasında mı, suyunda mı toprağında mı var?

Hani řu, duygu denen řey, řiir kumařı, dűřünce bereketi, yazarlık damarı...

Hep sorulur ve ben hep "Bilmem ki..." diye başlarım söze...

Üstad Necip Fazıl'dan başlayarak sayılır:

-Karakoç'lar, Bahattin, Abdürrahim...(Ben, Sezai Bey Maraşlı değildir ama..., derim.) Özdenören'ler (Rasim ve Alaaddin), Nuri Pakdil, Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu, Arif Ay, İsmail Kılıoğlu, Osman Sarı, Vehbi Vakkasoğlu... Hacıbekir Karlığa biraz Maraşlıdır, Ziya Kazıcı Maraşlılaştırılanlardandır, İbrahim Cücük öyle...

-Ahmet Taşgetiren diye tamamlarlar bu silsileyi...

Bu işte Maraşlılık vardır, bir ölçüde İmam Hatiplilik vardır ve o dönem vardır...

Sanki önümüzde bayrak taşıyan bir sima olarak Üstad, o toprağın çocuklarına hep bir şevk vermiştir ve belli bir yönde şevk vermiştir.

İmam Hatip ocağı, farklı bir ocaktır. O dönemde özellikle...

1 “Kitap sevgisinden kara sevdaya”,
<http://kitapzamani.zaman.com.tr/?bl=2&hn=1725>

Dışlanmışlığın getirdiği kendini ispat duygusu, hem şey cihetten denir ya, aynen öyle, her cihetten varolma, bir zemin edinme ve mensup olduğu dünyanın yüzünü ağartma...

Bunun yolu, kendini yetiştirmektir ve o da okumakla, daha çok, daha çok ve her türden okumakla olur.

Bu yolda, öncülerin etkisi büyüktür.

Ulu Caminin bir köşeciğine sığınmış bulunan İmam Hatip Mezunları Derneğinde Kenan Seyithanoğlu ağabeyin takviyeleri, Vakkasoğlu'nun kitabevindeki sıcak iklim, Nuri Pakdil'in Diriliş okumayanı adam saymayacağına dair te'dipleri... Tarih dersine giren Cengiz Barutoğlu Hoca'nın öncülüğü, Milliyetçiler Derneği'nde birbirimize verdiğimiz kitap tanıtım seminerleri, Akif Geceleri, Çanakkale Geceleri, Fetih Gecelerinde üstlenilen küçük - büyük sorumluluklar... Ankara'da zaten bir cemaat oluşturan arkadaşlarla geceler boyu yapılan sohbetler... Risale-i Nur medreseleri...

İlkokulda bir bayram şiir okuduğumu hatırlıyorum.

İmam Hatip yıllarımızda bu, az önce zikrettiğim gece kutlamalarına dönüştü.

Gonca isimli bir gazetemiz vardı İmam Hatip'te, dört sayfalık... Yazmak da okumanın öğretmenidir, orada yazmak okumayı kamçılıdı.

Evin ilk erkek çocuğu ve ilk okuyanıydım. İki ablam okula gönderilmemiş. Babam bizim için de İmam Hatib'i seçmiş. Bu, Babam'ın dünyasını gösteriyor. Ebediyyeti Rahmetle dolsun...

Babam, eve Şevket Eyyi'nin Yeni İstiklal'ini alırdı. Biz İmam Hatip'te daha çok Büyük Doğu okuduk, "Her sayısını heyecanla beklerdik" sözü, Büyük Doğu için bir mütearifedir. Biz de öyleydik. "Acaba Üstad kapağa ne koydu bu sayıda?" merakı hep varolagelmiştir. Bu arada Konya'dan gelen Oku ve Yeni Ümit girdi hayatımıza... Ama daha çok Diriliş... Diriliş'i hep okuduk, paylaştık arkadaşlarımızla... Sezai Karakoç'un şiirleri, düşünceleri uzunca bir süre düşünce dünyamızda deveren edip durdu. Sezai Bey'in Babıali'de Sabah'ta çıkan

"Sütun"larında heyecan duyduğumuz cümleleri paylaştık arkadaşlarımızla... Daha sonra İslam'ın Dirilişi, İslam'ın Ekonomik Strüktürü kitapları farklı bir sistem arayışımıza denk düştü. İslam Enstitülü yıllarda Kıyamet Aşısı'nı, Vehbi Vakkasoğlu ile daha geniş kitlelere nasıl tanıtabiliriz çabalarına giriştik, ama çok ilerleyemedik... Hala Diriliş'in özgün çizgisi içimizdedir.

İmam Hatipler, zülcenaheyn (iki kanatlı) olmaya, yani farklı kültürleri özümseyip kendi kişiliklerini inşa etmeye teşvik edilmiştir hep. Oradaki öğrencilerden duyarlı olanlar da bu gereği yüreklerinde duymuşlardır.

Bayram Çetin diye bir arkadaşım vardı, okul kütüphanesindeki Batı klasiklerini iyi okurdu.

O dönemde ben, karma bir okuma seyrindeydim. Bayram'la birlikte Batı klasikleri, ama hemen yanında islami eserler...

O günlerde Karanlık Gecelerin Nurlu Sabahı isimli kitap, heyecan boyutuyla dolaşmıştı aramızda.

Risale-i Nurlara başlamıştık Küçük Sözler'den, Tabiat Risalesinden, Gençlik Risalesinden...

Mehmet Akif ve Safahat'la hep içiçe olduk. Yahya Kemal, "Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik" gibi mısraları ile yer aldı dünyamızda.

Mevdudi, Seyyid Kutup, Muhammed Kutup geliyordu yavaş yavaş... Muhammed Kutup'un 20'inci Asrın Cahiliyyeti isimli kitabı çok ilgi çekmişti o zaman. Mevdudi'nin İslam'da Devlet İdaresi isimli kitabı da yeni tercüme edilmişti ve ben o kitapla ilgili bir seminer vermiştim Milliyetçiler Derneğinde...

Büyük Doğu'dan ayrı olarak Necip Fazıl'ın Çile'si, Reis Bey'i, Bir Adam Yaratmak'ı, Nureddin Topçu'nun kitapları... Peyami Safa'nın romanları, fikri eserleri, Samiha Ayverdi'nin romanları, fikri eserleri geldikçe, belki en çok Maraş İmam Hatip'i hareketlendirirdi.

Tarih -özellikle yakın tarih- bir sancılı alandı ve o alanda yazılmış yeni iddialar içeren kitaplar, Kadir Mısıroğlu'nun

kitapları su içer gibi okuduğumuz kitaplardı.

Yeni çıkan kitap muhabbeti, İmam Hatip'ten sonra İstanbul Yüksek İslam Enstitüsünde de hep, gençlik dünyamızın hareketli anları olmuştur.

O dönem İmam 7 sene idi ve çok yüklü bir müfredatı vardı. Arapça, Farsça, Fransızca dilleri yanında, felsefe, sosyoloji, mantık dersleri bulunuyordu. Dini kültüre ilişkin dersler mevcuttu. Bütün bunlar, zengin bir kültür dünyası oluşturuyordu. Felsefe, sosyoloji, mantık önünüzde yeni okuma ufukları açıyordu.

Şunu söylemek mümkün, aslında okuduğunuz her eser, bir başka esere yönelişi özendiriyor, içinizde bilmediklerinize ulaşma yangını oluşturuyordu. Özellikle Sezai Karakoç'un dünyasından yepyeni ufuklara açıldığımızı söylemeliyim. Onu anlamak için bile başkalarını anlamak gerekiyordu, ondan yola çıkıp kendi sentezlerinize ulaşmanız gerekiyordu.

Sartre, Camus, Dostoyevski...

Balzac, Standal, Şekspir...

Mücadele Birliği döneminde siyaset, tarih, uluslararası ilişkiler okumaları...

Altınoluk döneminde, İmam Hatip - İslam Enstitüsü çizgisine tasavvufi derinliğin sirayeti...

"İkra" diye başlamış ilk ilahi mesaj...

Onun için okumaya devam...

Kur'an'ı, hayatı, kainatı...

Her şey Allah'ın ayetleriyle dolu...

Hani "Bütün kitaplar bir kitabı anlamak için okunur" denilmiş ya...

Okuya okuya, Allah'ın ayetleri içindeki seyrimiz daha anlamlı hale geliyor.

Rabbim, okumaktan ayırmasın..."¹

1 "Maraşlılık, İmam Hatiplilik, O dönem", (Kitappostası Ocak 200);

Rasim Ve Alaaddin Özdenören

Aziz hemşerimiz Rasim Özdenören, “Okuma Serüvenim Nasıl Başladı”1 başlıklı yazısı bu konuda harika bir misaldir. Anne, baba, abla, dede, dayı, arkadaş, komşu gibi değişik aile fertlerinin ve yakınların okuma macerasına katkılarını şöyle anlatır:

“Beş veya altı yaşındaydım. Daha okula başlamamıza bir yıl vardı. Komşumuz olan ve bizim ninemizin yaşında olduğunu sandığımız bir cici teyzemize, mühendis olan oğlu tarafından okuma (hayır okuma değil, alfabe) öğretildiğini annemizden işittiğimizde bu haberden pek hoşlanmıştık. Annem, rahmetli ikiz kardeşim Alâeddin’le bana: “Cici teyze o yaşta öğrenebildikten sonra siz de öğrenebilirsiniz” dediğinde sevinçli bir telaşa kapıldık. Annem, cici teyzeden izin alarak, biz ikizlerin kendilerine rahatsızlık vermeden onları seyretmesine müsaade almış. Böylece ikinci kez alfabeyle karşılaşmış olduk. İlki, bu olaydan bir yıl öncesydi... Bizden birbuçuk iki yaş kadar büyük olan ablamız ilkokula başladığında, alfabeyi onun elinde görmüştük. Annem, ilkokul üçüncü sınıftayken, bir vesileyle okuldan ayrılmak zorunda bırakılmıştı. Belki öğreniminin bu yarım kalmışlığının da etkisiyle ateşli bir okuma tutkusu vardı. Bizlerin illa da okumasını isterdi. Ablamıza alfabeyi öğretirken biz ikizler de onları izler, onların heceleyerek okuduğu cümleleri, biz de onları taklit ederek tekrarlardık. Dolayısıyla cici teyzenin alfabesini izlerken ona pek de yabancı sayılmazdık. Alfabenin resimlerine, resimlerinin

http://www.ahmettasgetiren.com.tr/mulakatlar.php?makale_no=133

1 Yeni Şafak Kitap, 29 Aralık 2005, Sayı: 1. Biz bu yazıyı Duran Boz’un Kitaba Çağrı Sınavında İnsan isimli derlemesinden aldık. Bkz. A.g.e. s. 285 vd.

altındaki, kenarındaki yazılara aşinalığımız vardı. Böylece okula başladığımızda okumayı ve yazmayı çabucak sökmüştük.

İkinci sınıfa başladığımızda, babam, gazetesini bize okuttururdu. Gene aynı yıl, akrabalarımızdan, kendisine dayı dediğimiz bir yakınımız, bize bir hikâye kitabı armağan etti. Okul kitabı dışında gördüğüm ve okuduğum, okurken zevk aldığım ilk kitap odur. O kitaptaki hikâyeler, ninemizin ve o komşu cici teyzemizin bize anlattığı masallardan farklıydı. Şimdiki bakışım la söylersem daha bir gerçekçiydi. Çünkü denizin suyunun niçin tuzlu olduğu sorusunun cevabı, kitaptaki hikâyede şöyle açıklanıyordu: Değirmeninde tuz öğüten kahramanımız, şu anda hatırlayamadığım bir serüvenin sonunda denizin dibine iner ve o gündür bu gündür işini orada, denizin dibinde sürdürür: İşte denizin suyu bunun için tuzludur! Oysa ninemin biz üç kardeşe anlattığı ve bizim bayıldığımız hikâyeye (ki o hikâyeye veya masal demez, heyket derdi) “eciik bir gözüm açıldı” biçiminde repliği olan bir anlatıydı. Cici teyzemizin anlattığı masalın adı “Ali Gottik” adını taşıyordu. Başka masallar da dinliyorduk. Mesela ikinci sınıfa geçtiğimiz yılın yaz mevsimi ki hayatımın en uzun yazıdır, bağ komşumuz ve uzaktan akrabamız olan Abdurrahman Ağa amcamız, şıra yapma mevsimi geldiğinde (Ağustos ayının son bir iki haftasıyla Eylül başları, bu mevsime bazı yerlerde bağ bozumu diyorlar), geceler boyu süren Binbir Gece Masalları ile Köroğlu Destanı’nı (onun Maraş versiyonunu) anlatılırdı. Ayrıca Şahmeran masalı...

Bu dönem Maraş’ta geçiyor. Böylece üçüncü sınıfa geçip babamın tayini dolayısıyla Malatya’ya geldiğimizde kendi çapımızda bir birikimimiz oluşmuştu. O yılın tatilinde, ilk kez, kendi paramızla kitap almayı öğrendik. Aslında mahallemizin çocukları haylazdı. Fakat açıklanamaz biçimde bir okuma ve sinema merakları vardı. Hazreti Ali’nin Cenklere dizisini ilk kez onların elinden tanıdık. O kitaplardan biz de edinmek istedik. Malatya’da Yeni Cami’nin avlu duvarının üstünde bu tür kitapları sergileyen kitapçılar vardı. Hazreti Ali dizisinden bir kitabın yanında Nasrettin Hoca adını taşıyan bir kitabı daha

aldırılmışım babama. Nasrettin Hoca'yı işitmiştik. Ben, aldığımız kitabı Nasrettin Hoca'nın maceralarını anlatan bir kitap diye düşünüyordum, aldanmışım. Tek tek fıkralar görünce sükûtu hayale uğradım. Ancak Nasrettin Hoca fıkralarını sindirince, onun arkasından İncili Çavuş'u tanıdık. Ve Kerem ile Aslı, Tahir ile Zühre, Leyla ile Mecnun, Karacaoğlan ve birbirini takip eden bütün bir halk hikâyeleri dizisi...

Beşinci sınıfta, bir yandan Aptullah Ziya Kozanoğlu'nun Kolsuz Kahraman ile başlayıp devam eden, Türklük bilinciyle yüklü kahramanlık romanlarını okurken, bir yandan da Feridun Fazıl Tülbentçi'nin (Osmanoğulları, Yavuz Sultan Selim Ağlıyor) romanlarını okumaya çalışıyorduk. Ve elbette Nihal Atsız'ın o unutulmaz Bozkurtların Ölümü, onun ardından Bozkurtlar Diriliyor adlarını taşıyan romanları.

Ve aynı yıl, bir bakıma okumamızda bir dönüm noktası: ablamız, ilk sömestrinin sonunda iftihara geçtiğinde, ona üç adet kitap hediye etmişler: Hemingway'dan Çanlar Kimin İçin Çalıyor, Kerime Nadir'den Hıçkırık ve bir de Türk Fıkraları gibi adı olan bir fıkra kitabı... Hemingway'ın romanının o yıl filmi de gösteriliyordu, çok da popülerdi.

Ancak o filmlerin taşraya gelmesi yıllar sonra mümkün olabilirdi. Biz de gazetelerden filmle ilgili yazıları okuduğumuzdan filmi ağızımızın suyu akarak bekliyorduk. Şimdi, hiç beklemezken filmin romanı elimize geçince, üç kardeş üçümüz birden bu romana abandık. Alâeddin'le ben, aynı kitabı aynı anda birlikte okuyabilirdik. Fakat ablamız bize katılmazdı. Ben o romanın o tarihte ancak üçte birini okuyabildim. Sonunda sıkıldım. Hıçkırık romanının talibi yoktu. Böylece hemen ona başladım. Ama ne başlayış! Ötekinde hiç yürümeyen hızım, bu kitapta dağ tepe demeden koşuşturuyordu. Kitabı bir solukta bitirdim ve etkilendim. “Nalan'ın ağlattığını Handan güldürecek” cümlesini okuduğumda artık koptum, göz yaşlarımı tutamadım. Ve aynı yıl Esat Mahmut Karakurt, onun Dağları Bekleyen Kız, Ankara Ekspresi, Erikler Çiçek Açtı romanları... Arkasından Muazzez Tahsin, Ethem İzzet Benice...

Derken Fantoma dizisi, arkasından Pardayanlar.. Mişel Zevako'nun şövalye romanları... O yaz tatilinde Maraş'a döndüğümüzde teyzemlerin evinde Faruk Nafiz Çamlıbel'in Bir Ömür Böyle Geçti adını taşıyan şiir kitabını keşfedişim...

Orta üçüncü sınıfa kadar, ders dışı kitapları dolu dolu okuduk. Kiralık kitap alıyorduk. Kitabına göre geceliği 5 veya 10 kuruş olurdu. Kiralık okuduğum kitapların haddi hesabı yoktur. Ama onlardan bu gün de aklımda kalanı Xavier de Montepin'in Ekmekçi Kadın romanıdır. Derken, orta üçe geçtiğimiz yıl Tunceli, babamın tayini bayındırlık müdürü olarak oraya çıktı. Ancak Tunceli'de değil kitap, gazete bulmak bile mümkün değil. Ancak komşumuz olan bir hoca'nımın İstanbul'dan tanıdıkları gecikmiş olarak bir hafta birikmiş günlük Yeni Sabah gazetesini gönderiyorlar. Hoca'nımın bizimle aynı yaşta, aynı sınıfta bir kardeşi var, o, okumaktan hazzetmiyor, böylece gazeteler bize yarıyor... Derken bir defasında, hoca'nımın kardeşi için Ömer Seyfettin'in bütün bir hikâye külliyyatını gönderdiler. Ancak o, okumaya uzak durduğundan külliyyatı biz aldık. Hayatımın en zevkli okuma sürecidir diyebilirim.

Derken ortaokul bitti. Babam emekliye ayrıldı. Yeniden Maraş... Maraş'ta, bundan sonra, yeni bir okuma dönemi. Yeni ve farklı... Klasiklerle ciddi bir tanışıklık... ama bu, ayrı bir anlatı konusu, bizim okuma serüvenimizin başlangıç kısmı burada bitiyor. Okumanın bir şeye “anlam yükleme” olduğunu öğrenmemize de daha vakit var, ancak ciddi okuma için yeterli bir birikimimizin oluşmuş olduğunu söyleyebilirim.”¹

Yıldız Ramazanoğlu

“Büyülü günlerdi. Bir zamanlar Ankara'da Küçükesat Caddesi'nin göbeğinde dalından kayısı topluyorduk desem kimse inanmaz. Binalar çoğalmamıştı. Bahçesinde ebruli

hanımeli açan evler zamanı. Birlikte kitap okuyalım diye Esmâ'lara giderdim.

Aynı sınıfta ama boy farkı yüzünden ayrı sıralardaydık. Annesi balkona minderleri koyar, bize daldan erik toplardı. Zengin değillerdi, küçük bir esnaftı babası. Ağacları ve çiçekleri olan bir eve sahip olmak için zengin olmaya gerek yoktu.

Karınca Sineması açıldı sonra bir gösteriyle. Annelerimizle çarşamba günleri kadınlara özel matineye gitmeye başladık. İki film birden olurdu. Hasbelkader yolda rastlasam, Hülya “Koçyiğit’in “sen miydin mendiller dolusu ağlayan o küçük kız” diye beni bağına basacağından hiç kuşum olmayan çağlar.

Babamın aldığı Jules Verne kitaplarını, Çocuk Kalbi’ni, Küçük Kadınlar’ı, Dede Korkut Hikayeleri’ni, annemin hediyesi olan Andersen Masalları’nı, Grimm Kardeşler’i, Peter Pan’ı uzun kış geceleri yere uzanıp, masanın altına girip okuyordum tabii. Evde yetişkinler için olan kitaplar daha çok tarih ve politika ile ilgiliydi. Özellikle de yakın tarihimizle ilgili hatıratlar, mektuplar, ciltlenmiş dergiler.

Osmanlı Padişahlarını anlatan, şimdi yazarını hatırlayamadığım kalın mı kalın bir kitabı okumaya başlamıştım merakla. Acı tatlı, masalsı bir saltanat. Sultan Süleyman’ın Hürrem Sultan’ın iğvasına kapılarak oğlu Mustafa’yı öldürtmesi sahnesini defalarca okumuşumdur. Bin pişman olmuştu sonradan ama Amasya’dan gelirken babasının elini öpüp duasını almaktan başka bir niyeti olmayan, yazarın anlatımıyla o harika şehzade geri gelemezdi artık.

Öldürülen bir ABD başkanının adını taşıyan Kenedi caddesindeki evimizde, ismin getirdiği o tuhaf ağırlığı hiç sayarak, sonsuz bir huzur içinde yaşamak buraya kadarmış. Hayatın bu kabul edilemez baba-oğul sahnesi yüzünden zihnim karışmıştı. Büyük insanların içinde kaynayan kazanlar, zaafpların feci sonuçları, doğru ve yanlışın iç içe geçmiş karmaşık yapısının yarattığı çaresizlik duygusu benliğimi sarmıştı. İyilerin her zaman kazanacağına dair duygularımın sonsuza uzanan

sağlam çizgisi çıt diye kırılmıştı ince yerinden. Bu haksızlığın beni vaktinden önce büyüttüğünü düşünüyorum. Şehzade Mustafa, Cem Sultan, Genç Osman derken Namık Kemal'e gelip dayanmıştı trajedi kahramanlarım. Sonra Falih Rıfkı Atay'ın Zeytindağı'na, Sabahattin Âli'nin öykülerine. Evde ne bulursam az buçuk bile anlasam, okuyacak vaktim ve enerjim vardı nasılsa.

Günün birinde Esmâ'lara giderken caddenin tam üzerinde, kocaman bir otobüsle karşılaştım. Üzerinde Gezici Kütüphane yazıyordu. Orta sona giden bir kız olarak büyüklerin okuduğu kitaplara yelken açmaya çoktan hazırdım. İçimde bir doluluk hissiyle nedeni bilinmeyen heyecanlarla dolaştığım yaz tatili. Otobüsün merdivenlerini çıkıp loş ve hatta neredeyse karanlık yere baktığımda eski kitaplardan yayılan tozla karışık kokunun beni ne kadar derinden etkilediğini hatırlıyorum. Çok görkemli görünen bu otobüsün içi bağışlanan kitaplarla doluydu. Bütün dünya içindeydi. İlk çekip çıkardığım kitabın adı Marie Antoinette'tir. Fransız İhtilalini anlatan yaralı bereli eski bir kitap. Üzerinde bir kraliçe resmi. Kabarık elbise ve taç dikkatimi çekmişti. Güçlü kibirli ve endişe dolu bir yüz. Kapaklar beni her zaman etkiler. Masal kitabı sanmıştım hemen. Otobüsün içinde ayakta okumaya başlayınca görevlinin “nedir o kadar ilginç olan, getir bakayım” demesiyle kayıt olma, her cuma saat ikiyi dört gözle bekleme maceram başlamış oldu. Bizden başka olanların acısına ilk kez tanık oluyordum. Acı tekti ve herkes kendi payına düşeni koparıp yaşıyordu demek. Başka ülkelerde başka şehirlerde de büyük altüst oluşlar vardı. Hakikat parçaları kitaplara dağılmış. İnsanlar milyonlarca kitap yazıp durduğuna göre, büyük açıklama diye bir şey olmalıydı, herkesin peşinde olduğu.

Ödünç aldığım ikinci kitap yine kapağındaki resmin hatırlıyordu: Pol ve Virgini. Doğanın ritmine uyan bir zamanın içinde yaşamak mümkündü. Doğayla aynı anda hareket edince, sevgi de hayat da buna göre duru ve katışıksız oluyordu. Pol de Mustafa kadar şiirliydi. Andre Gide'in Dar Kapı'sı geldi sonra.

Alissa ‐aşkın bir yere doğru ilerleme olanağı sağlamayan bir aşkı dileyemem ben‐ diyerek onu canından çok seven Jerome’u terk ediyordu mesela. Hiç yoktan yere. Bir yücelik vardı ama ne olduğunu tam anlayamamıştım. Yine de Alissa’ydım artık.

Kahramanlarım kadın erkek yan yana diziliyordu. Kolayca saf değiştiriyor ve erkeklerle de düşünceyi duyguların gücü adına özdeşimler kuruyordum. Kolayca Thomas Mann’ın Tonio Kröger’i olabiliyordum mesela. Şiir için yaşamın bütün nimetlerini elinin tersiyle iten adam. Herman Hesse’in Sidarta’sı, Dostoyevski’nin Karamazof Kardeşler’deki kahramanı Alyoşa, Jack London’ın Martin Eden’i.

İçine kapandı diye hakkımda endişe duyulan zamanlar. Ben kitaplara, acılara, acıların içinden yükselen soylu söylevlere kapanmıştım. Hayaller içinde, ya İspanya’nın kırsallarında ya da işgal günlerinin İstanbul’undaydım.

Bir seferinde Marquis de Sade’in yazdığı kimi korkunç hikayelere dalmıştım. Hem dehşete kapılmış hem de aşağıların aşağısı neresi diye büyülenmiş gibi dibe kadar gitmiştim. Belli ki denetimden kaçmış bir kitaptı, kim bilir hangi evden ayıklanıp buraya gelmişti.

Elimde iade edilecek kitaplarla geciken otobüsü kaldırımda oturup beklerdim bazen. Onlardan ayrılmak, geri vermek sancılı olmuştur benim için. Lise ve üniversite yıllarında çoğunu satın alıp kütüphaneme koydum, uzaklardan eve dönüş gibi hepsine geri döndüm daha iyi anlamak için, ama bu sefer de ödünç verilerek yitip gitti bir kısmı.

Alçaklığı, riyakarlığı, sırtından hançerlenmeyi, katilleri, düşenleri yükselenleri, yüce gönüllülüğü, iyiliği ve soyluluğu ilkin kitaplardan öğrendim birçok insan gibi.

Şairler lisede girdi hayatıma. İsimlerini sıralamak istemiyorum, birinden birini ihmal etme endişesinden. Aslında dünyada ve Türkiye’de az şiir çıktığı sanılır ama ben umulandan çok daha fazla şiirin süzülüp geldiğini düşünüyorum.

Herkes gibi benim de hayatıma daha nice yazar ve kitap girecekti. Ali Şeriatî’nin Yalnızlık Sözleri’yle, Sylvia Plath’ın

Sırça Fanus’u, Fatma Aliye’nin Muhadarat’ıyla Şeyh Hamidu Kan’ın Mahrem Macera’sı yan yana mesela.

Ama vakit vardı daha. Lise bire geçmiştim o kadar.”¹

Ahmet Turan Alkan

“Kitaplar Evler Duvarlar” başlıklı yazısında Ahmet Turan Alkan evin ve ailenin okuma alışkanlığını kazandırır yanına şöyle temas eder:

“Zihnime sûreti düşen ilk basılı yayınları hatırlamaya çalışıyorum; bunlardan ilki Şevket Rado’nun neşrettiği Hayat mecmuasıdır. Tifdruk baskı tekniği ile yayınlanan Hayat, oturduğumuz küçücük DDY lojmanının küçücük salonunda yere serilmiş. Cihan pehlivanı, defalarca olimpiyat şampiyonu efsane güreşçi Yaşar Doğu ile ilgili bir fotoğraf; Yaşar Doğu küçücük bir çocukla boğuşur gibi yere uzanmış, çocuk da babasını sanki tuş etmiş gibi göğsünde oturmakta. Altındaki yazıyı belki de babam okumuştü bana; “Dünyada kimse sırtımı yere getiremedi, sadece oğlum...” meâlinde bir şey.

Okuma yazma günlerine henüz çok var. Eve ara sıra Hürriyet giriyor; orada “Hoş Memo” unvanlı bir Amerikan çizgi hikâyesi dikkatimi çekmişti. Sonra Fatoş ile Basri ve Güngörmüş ailesi. Tipik orta sınıf Amerikan hayatından enstantaneler.

Tommiks, Teksas, Kinova ve Pekos Bill. Nasıl tanıştığımı hatırlamıyorum, sadece resimlerini seyretmekle yetindiğim, belki ablalarımın baloncuklar içindeki konuşmalarını okutarak neler olup bittiğini anlayabildiğim soluk kesici çizgi maceralar. Küçük dayımın bir gün bana birkaç Tommiks nüshası hediye ettiğini de hatırlıyorum; bu oldukça garip bir durum olmalı çünkü yaşlılarım, benzeri çizgi romanları hep gizlice okuduklarını, ebeveynlerin çizgi roman okumalarına

¹ “Erik ağacının altında”.

<http://kitapzamani.zaman.com.tr/?bl=2>

müsaade etmediklerini söylüyorlar; bu değer yargısı doğrudu elbette fakat ben aile çevremden böyle bir tembihle karşılaşmadığım için, ders kitabının arasına Teksas koyup çaktırmadan okumak zevkini hiç tadamadım. Çizgi roman fasiküllerinin o devrin geçim anlayışına göre hayli pahalı olması yüzünden etrafımızda fazla bulunur şeyler değildi bu kitaplar.

Ben iyi aile çocukları safındaydım. Beş kuruş verip ayaküstü Tommiks okuma saadetinden de mahrum kaldım böylece. Hayır, bizim evde kitaplık, kütüphane benzeri bir birikim yoktu. Kitap, bu muhitlerde henüz biriktirilecek bir nesne değildi. Ölümünden sonra babamın terekesinden bir koli dolusu demiryollarıyla ilgili yabancı dilde basılmış bol resimli magazin ve broşürler çıktıysa da onları bir kütüphane çekirdeği saymama imkân yoktur; yine de onları saklıyorum, çünkü trenler beni hep büyülemiştir ve aradan geçen 60 seneye rağmen ne zaman sayfalarını karıştırırsam, kuşe kâğıdın kokusunu hep babamla özdeşleştiririm.”¹

Ramazan Avcı

“İlköğretim öğrenimim boyunca öğretmenlerimizin, ders kitaplarının dışında okuma alışkanlığımızı geliştirecek kitaplar okuttuğunu ya da tavsiye ettiğini pek hatırlamıyorum. İlkokul dördüncü sınıfta Kemalettin Tuğcu’nun tesadüfen elime geçen bir hikâye kitabını okuduktan sonra bende büyük bir okuma hevesi oluşmuş ve Tuğcu’nun o gün için ne kadar kitabı varsa okumuştum. Bu kitaplarda ailemin yoksul oluşu dolayısıyla biraz da kendimi buluyordum. Azmi, iradeli olmayı, merhameti, zenginfakir ayrımının yanlışlığını bu kitaplardan öğrendim.

Ortaokul döneminde arkadaşlarımın etkisiyle çizgi romana yöneldim. Ders kitabının sayfalarının arasına Zagor’u, Teksas’ı, Kara Murat’ı, Tarkan’ı koyup okuyarak annemi

1 Kitap Zamanı, 5 Mart 2007, Sayı: 14. Bkz. Duran Boz, a.g.e. s. 311.

kandırdığım günleri hâlâ hatırlarım. Bize bu kitaplar yasaklanır, ders kitaplarına çalışmamız gerektiği öğütlenirdi. Ama biz gene de çizgi romanlarını okurduk. Bu kitapları alacak paramız olmadığı zamanlar kiralardık. Ne olursa olsun, sonunda bir okuma eylemi vardı. Bu kitaplar, yalnızca hayallerimizi beslemekle kalmaz, bize dürüstlük, yurtseverlik, fedakârlık gibi erdemleri de aşıları.

Liseye başladığım zaman, yıllık ödevler beni kütüphaneye tanıştırdı. Evimizde ders çalışma ortamı olmadığı için kütüphane artık benim için sıcak bir yuvaydı. Bu dönemde çizgi romanları artık beni tatmin etmez olmuş, resimden ziyade yazısı çok olan kitaplara ilgi duymaya başlamıştım. Kütüphanede Barbara Cartland adlı İngiliz yazarın bir romanını gördüm. Kapak resmi beni çok etkilemişti. O kitabı alıp okudum. Olağanüstü güzeldi. Derken aynı yazarın diğer romanlarını da aynı zevk ve heyecanla okudum. Gerçek anlamda okuma tutkusu o zaman başlamıştı bende. Sonra Oğuz Özdeş'in, Yavuz Bahadıroğlu'nun, Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun romanlarını okudum.

İlköğretim döneminde okunması gerekir gibi yanlış bir yargıya maruz kalan Ömer Seyfettin'i de büyük bir zevkle bu dönemde okudum. Hüseyin Rahmi Gürpınar, Reşat Nuri Güntekin, Ahmet Günbay Yıldız, Victor Hugo, Dostoyevski ve Peyami Safa'nın romanlarıyla tanıştığımda daha realist konular ilgimi çekmeye başlamıştı. Derken farklı türdeki eserleri de büyük bir zevkle okumaya başladım.

Kısacası, bende okuma alışkanlığı ve sevgisi tesadüfen oluştu. Oysa bu alışkanlığın okul ve öğretmen sayesinde kazanılması beklenmez miydi? Bugün, okumayan bir toplum olmamızdan dolayı yakınmaktayız. Okumama probleminin kaynağı ilköğretimden başlamaktadır. Ben bu durumu küçük çocuklara yemek yedirmekte güçlük çeken annelere benzetirim. Ne yapar o anneler? Ya iştahsız çocuğa kaba kuvvetle yemek yedirmeye çalışırlar -ki bu durumda çocuk bir müddet sonra yediklerini geri çıkartır-, ya da çocuğun sevdiği, hoşuna gidecek

yemeği yaparlar. Amaç yemek yedirmekse elbette ikinci yol daha sağlıklı ve iyidir. Ne yazık ki ilköğretim birinci sınıftan başlayarak ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci sınıflarda sürekli olarak öğrencilerin hoşlarına giden, seviyelerine uygun masal, hikâye ve romanlar okutmuyoruz. Ve ne yazık ki okulda ve evde testlere ayrılan zamanın üçte birini bile test dışındaki kitapları okumaya ayırmalarını sağlamıyoruz. Bir test furyasıdır sürüp gidiyor. Ve bu furyada çocuklarımız düşünemiyor, yorum ve mukayese yapamıyor, kendi seçeneğini ortaya koyamıyor. Biz öğretmenler, testleri araç olarak değil âdeta amaç olarak kullanmaya başladık. Oysa test, bilgi vermek için değil bilgiyi ölçmek için yapılır. Ne ettik ki ne biçeceğiz?

Altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda durum daha da vahimleşiyor. Türkçe öğretimini dilbilgisi öğretimi biçiminde algılayan çoğu Türkçe ve edebiyat öğretmenlerimiz; derslerinin ve kendilerinin varlık sebeplerinden birinin ve en önemlisinin öğrencilere kitap okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmak olduğunu, Türkçe öğretiminin dil bilgisinin kurallarını öğretmek değil, Türkçenin güzel örneklerinin sergilendiği edebî eserlerin okutulmasıyla sağlanabileceğini unutuyorlar.

Kitabı sevdirmek yalnızca sınıf öğretmenleriyle Türkçe ve edebiyat öğretmenin görevi olmamalıdır. Ben, İslâmiyet Öncesi Türk Tarihini Nihal Atsız'ın "Bozkurtlar Diriliyor"; Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemini ve felsefesini Tarık Buğra'nın "Osmancık", Kemal Tahir'in "Devlet Ana"; Osmanlının büyüme ve gelişme dönemini Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun "Konak, Kilit, Çatı"; Millî Mücadele Dönemini Tarık Buğra'nın "Küçük Ağa"; Sovyet Dönemindeki Türklerin çektiği sıkıntıları Cengiz Dağcı'nın "Korkunç Yıllar", Emine Işınsoy'un "Çiçekler Büyür"; Ortaçağ Avrupa'sını Notre Dame'ın Kamburu adlı romandan öğrendim.

Tarih öğretmenlerimizden istediğimiz şey, konularıyla ilgili olarak yukarıda örneklerini verdiğimiz tarihî romanları okutmalarıdır. O zaman öğrencilerimiz tarih derslerinde; olayların hangi tarihte gerçekleştiğini veya anlaşma metninin

maddelerini ezberleme yerine muhakeme edebilme, bilgilerini eleştirme süzgecinden geçirebilme, günümüzle mukayese edebilme becerisini geliştirdiklerini görecekler; daha da önemlisi öğrencilerimiz tarih dersinden beklenen tarih şuurunu kazanacaklardır. Bir entel ortaya çıkıp “Be kardeşim, romanın amacı bilgi vermek midir?” diye bilgece sorabilir. Elbette hayır. Fakat Ernest Hemingway’ın “Çanlar Kimin İçin Çalıyor” adlı romanı, “Damdaki Kemancı” adlı film, “Sütçü İmam” heykeli de birer sanat eseridir; ama bunlar estetik duygunun yanında bize bilgi ve mesaj da vermektedir.

Kitap okuma alışkanlığı konusuna gelince; seviyesine uygun, ilgisini çeken kitapla karşılaşmayan, yanlış tavsiye edilmiş kitaplarla okumaktan soğutulan ilk ve orta öğretim öğrencisinin kitaptan hoşlanmamasından doğal ne olabilir ki... Altıncı sınıfa giden bir öğrenciye Peyami Safa’nın “Fatih Harbiye” adlı romanını, sekizinci sınıfta okuyan bir öğrenciye Necip Fazıl Kısakürek’in “Bir Adam Yaratmak” adlı tiyatrosunu tavsiye eden öğretmenler tanırım. Bu ve buna benzer seviye üstü kitaplarla karşılaşan öğrenciler, bütün kitapları öyle sanarak okumaktan soğuyorlar. Öğrencilere seviyelerinin üstünde kitap okutmak ne kadar yanlışsa onların ilgi, kültür ve birikimleri göz önünde bulundurularak seviyelerine göre ayrı ayrı ve isimleri verilerek kitap tavsiye etmeksizin, sadece “Kitap okuyun.” Deme de o kadar yanlıştır. Bu durumda çocuk eline geçen rastgele kitapları okuduğu için, çoğunlukla, okumaktan ve kitaplardan nefret etmektedir.

Liselerde görev yapan öğretmenlerimizin bir kısmında gördüğümüz yanlış metotlar da öğrencinin okumasını engellemektedir. Şöyle ki, öğretmen, “Sevgili öğrenciler, siz ders kitaplarınızı boş verin. Ben size yazdırırım” diyor. Bu en baba öğretmen, eğitimin en bayağı öğretim şekli olan dikte ettirme metoduyla ders saatini katlederken, öğrencinin evde okuyabileceği yegâne kitaptan yararlanmasına da engel olmaktadır. Bu mudur okumak ve okutmak? Koltuğunun altında rulo hâline getirdiği buruşuk bir defterle okula gidip gelen

öğrenci tipi, işte bu öğretmenlerimizin eserleridir. Öğretmenlerimizin her öğrenciye farklı bir kitabı okutacağı yerde sınıftaki bütün öğrencilere aynı kitabı, meselâ Çalığışu'nu, okutmaları da yanlış bir yöntemdir. Sınıfta birkaç kişi kitabı okuyor, diğer öğrenciler ise okumadan, arkadaşlarından aldıkları özetlerle öğretmenlerini ve kendilerini kandırıyorlar.

Bugün, çizgi filmler masalların yerini almış görünüyor. Oysa masalların gerek estetik gerekse kişisel gelişim bakımından çizgi filmlere karşı tartışılmaz bir üstünlüğü vardır. Masal, çocuğun hayallerini geliştirir, besler; dolayısıyla üretkenliğini artırır. Okuyucu; kelime, cümle ve paragraf üzerinde düşünme, tahlil ve yorum yapma imkânına sahiptir. Oysa çizgi filmler ferdin düşünme, tahlil etme ve yorum yapma imkânını ortadan kaldırır. Aynı çizgi filmi seyreden on öğrenci aynı kahramanları, aynı mekânı görür ve algılar. Oysa aynı masalı okuyan on öğrencinin kafasında farklı kahramanlar, mekânlar oluşur. Film bizi arkasından koşturur; masal ile birlikte yürürüz. O hâlde 4-9 yaş grubundaki çocuklara mümkün olduğu kadar masal okunmalı ve okutulmalıdır. Bu sayede çocuklarımızın hayal dünyası zenginleşecek, üretkenlikleri artacak ve masaldan çıkaracakları sonuçlar doğrultusunda çıkarlarının değil: güzelin, iyinin, doğrunun yanında yer almayı ilke edinen kişilikli fertler olmaları sağlanacaktır. Daha da önemlisi öğrenciler kitap okuma zevki ve alışkanlığı kazanacaklardır. Günümüzde, bilgiyi kavramanın, analiz ve sentez yaparak değerlendirmenin ve bu doğrultuda üretken, yenilikçi düşünce geliştirmenin, öğrencilere okuma alışkanlığının kazandırılması ile mümkün olacağı gerçeğini aklımızdan çıkartmamak, öğretmen ve veli olarak okuma alışkanlığı kazandırma konusundaki çalışmalarımızı yeniden gözden geçirerek öz eleştiride bulunmak zorundayız.

Okuryazar olmak maharet değil, okuyup yazmak gerekir.”¹

Emine Işınsu

Yazarlarımızdan Emine Işınsu “Altı Yaşımdan Altmış Sekiz Yaşıma, Sevdiğim Kitaplar” adlı yazısında² şunları yazar:

“Benim kitaplara sevgi ve saygım daha ilkokula adım atmadan, beş-altı yaşlarımda başladı. O zamanlar, 1940’lar yani, “Çocuk Haftası” diye bir dergi çıkar, rahmetli Kemalettin Tuğcu’nun romanlarını tefrika ederdi. Annem de bu dergiyi baştanbaşa bana okurdu. Ben, Tuğcu’nun romanlarındaki başkarakterlerle aynileşir, onun maceralarını yaşar, devamlı ağlardım. Annem buna çok üzülür, “Bir daha sana okumayacağım!” diye tehditler savururdu. Vaktaki okula başladım, yalnız başına kitap okuma özgürlüğüne de kavuştum. Tuğcu’nun yanı sıra Eleanor H. Porter’in “Polyanna”sı. Şimdi bir parantez açıp söyleyeyim, altı kere okuduğum bu kitap, benim huy ve davranışlarımı şekillendiren faktörlerden biridir. Şimdi ne yazık ki kitapçılarda gördüğüm baskılar asıl kitabın üçte biri falan kalınlıkta. Nasıl kıyarlar bu çok güzel romanı böyle kısaltmaya, anlayamıyorum.”

M. Orhan Okay

Prof. Dr. M. Orhan Okay “Okumanın Tadı” başlıklı yazısında³ evdeki kitapların okumasındaki etkisini anlatır önce.

1 “Kitap Okutma Konusunda Nerede Hata Yapıyoruz?” Bkz. Duran Boz, a.g.e. s. 210-213.

2 Kitap Zamanı, 02 Ekim 2006, Sayı: 9. Bkz. Duran Boz, a.g.e. s.289.

3 Kitap Zamanı, 02 Temmuz 2007, Sayı: 18. Bkz. Duran Boz, a.g.e. s.297.

Bu da bizim okuma alışkanlığı kazanmamızda önemli bir etkidir. İşte o satırlar:

“Ben okumaya galiba başka çocuklardan farklı bir yoldan girdim. İlkokula başlamadan en az iki yıl önce harfleri tanımıştım ve bu hevesle evdeki kitapların sayfaları arasında, tuhaf bir şekilde, teker teker harfleri okumaktan büyük bir zevk aldığımı hatırlıyorum.

Okumaya geçtiğim zaman da o yıllarda (1937 ve sonraları) sayısı pek az olan çocuk dergilerinin tiryakisi oldum. Onların şekilleri ve muhtevaları bugünkülerden çok farklıydı. Başta Yavrutürk olmak üzere Çocuk Duygusu, Çocuk Sesi, Afacan Çocuk biraz daha ileriki yıllarda Çocuk Haftası, Ateş, Binbir Roman gibi dergiler. Bunlardan Yavrutürk'te benim neslimin çok iyi okuduğu Kemalettin Tuğcu'nun tefrikaları da ilk okuduğum romanlar sayılır. Bunları yine aynı dergide Reşat Ekrem'in (Ahmet Bülent imzasıyla) yazdığı romanlar takip etti: Kara Korsanın Peşinde 248 Çocuk, Altın Bilezik, Gizli Yol, Balabancık gibi. Çocuk Duygusu'nda İskender Fahrettin'in tarihî romanları: Timuçin ve Oğulları, Kubilay Han. Dergilerin dışında okuduğum ve hatırımda kalan ilk kitap ise Sedat Simavi'nin On iki Çocuk Hikâyesi adlı kitap oldu. Bir Eşeğin Hatıratı'nı bilmem kaç defa tekrar tekrar okumuştum. İlkokulun son sınıflarında Jules Verne'in tiryakisi oldum. Bir dizi yerli ve yabancı polis romanları da aynı yılların kitapları arasına girmiştir. Bu gibi macera romanlarında, özellikle hacimli romanlarda hâlâ gözüm var.”

Arif Ay

“Yazılmamış Kitaplara Özlem” yazısında bildik köylü çocuğu manzarası hakim. Ama yine samimim ana babanın o mübarek etkisi ap açık ortada:

“İlk kitaplarım yazılmayan kitaplardır. Bu yüzden, ne Cin Ali ne Kırmızı Başlıklı Kız ne de Ayşegül serisi okudum. Köyde, yedi-sekiz yaşlarımda toprak damlı, iki odalı evimizde

akşamları civcivlerini kanatları altına alan gürk gibi, sekiz kardeşi, tandırın başına toplayan, gaz lambasının fitilini iyice kısan annemin loş karanlıkta anlattığı masallardır ilk kitaplarım. Köy kadınlarının çoğu gibi annemin de okuma-yazması yoktu. Ama masalları her anlatışında onlara yeni şeyler eklerdi.

Babam ise askerde öğrenmişti okuma-yazmayı. Okula gitmeden okumayı söktürmüştü babam bana. Evimizde Latin harfleriyle yazılmış Kur'an- ı Kerim ve Hz. Ali cenkleriyle, Kesikbaş Hikâyeleri vardı. İlk okuduğum kitaplar da bunlardı.”¹

Yavuz Bahadıroğlu

“Dünyaya geldiğim köy evinde iyi ki kitaplar varmış. İyi ki annem, babam ve ablalarım fırsat buldukça kitap okurlarmış. İyi ki ilkokul öğretmenim Hikmet Bey, henüz üçüncü sınıf çocuğu iken, “Çocuklar, bulduğunuz her boş kâğıdı yazarak, yazılı kâğıdı okuyarak değerlendirin” demiş...

Fakat çocukluğumun dünyasında kitaba ulaşmak, kitapla buluşmak o kadar zordu ki...

Bir gün yerde bulduğum yarım birkaç sayfanın kitabını elde etmek için iki saat yürüyüp ilçeye gitmiş, ilçenin tek kitapçısında aradığım “Sefiller”i bulamadığımda ise müthiş bir hayal kırıklığına uğramıştım...

Biz kitabın peşini kovalardık anlayacağınız, şimdi kitap bizi kovalıyor, ama kaçımız aldırıyor?

Gerçekten de çocukluğum kitapsız bir dünyadır! Kimi kitaplar “sakıncalı” sayılıp yasaklanırken, dini ve millî kültürümüzün kıyısından dahi geçmemiş Batı klâsikleri, hem devlet eliyle basılır, hem de devlet zoruyla okutulurdu. Arkasından sol yayınlar kitapçı vitrinlerini doldurdu. Onlar da en az Batı klasikleri kadar bize, inancımıza, geleneklerimize, üslubumuza yabancıydı.

¹ Kitap Zamanı, 14 Ocak 2008, Sayı: 24. Bkz. Duran Boz, a.g.e. s.299.

Günümüz ise çok farklı: Yayın açısından oldukça zenginiz. Bize bizi anlatan eserlere ömür veren yazarlar yetiştii. Bin bir emekle yüreklerini satırlara döktüler, beyinlerini kitaba geçirdiler. Dönüp bakmazsak, yazarlar “Niçin yazıyorum?” sorusunu kendilerine sormak zorunda kalırlar. Ve beyinsel gelişme tıkanır. Bugünü bile mumla ararız.

Elbette kötü gazete, kötü dergi, kötü kitap da var. Ama şükür iyileri hiç az değil. Bu durumda bize “iyi” ile “kötü” arasında doğru tercih yapmak kalıyor...

Tüm hayatımız zaten bu tercihlerle şekillenmiyor mu?

Tercihii doğru yapabilmenin yolu kitaptan, kültürden geçiyor.”¹

Kendi Maceramız

Ben de çoğu köylü çocuğu gibi “elifbe cüzü” ile başladım okumaya. Daha doğrusu “okuma”ya gitmeye. Elimize ilk değen kitap oydu herhalde. O zaman idealimiz Kur’an’a geçmektii. O arada abi ve ablalarımız okula da giderdi. Ellerinde başka yazıyla yazılmış başka kitapları da vardı. Bir gün evimize misafir olarak gelen öğretmenin beni ilkokula davet etmesiyle ilk defa bir okulu tanıdım. Ama çok kötü tanıdım. Çünkü akşam evimizdeki o munis ve sevecen görünen, durmadan tebessüm eden öğretmen gitmiş, sınıfta bir canavar olmuştu. “Gündüz İnsan Gece Kurt”un tam tersi yani. Hatta Yumrudöl’ün Cemil’ini vura vura yere düşürdü ve sivri uçlu kundurası ile yerde de bir hayli tekmeledi. İlkokul ile çok kötü tanışmıştık.

Çocukluğumda resimli ve çizgi romanlarla başladım galiba ders dışı okumaya. Şehrini park, bahçe ve sinama yakınlarında yere veya duvar üstüne sergi açarlar ve o tür kitapları sıra sıra dizerlerdi. Sonradan öğrendik ki oraları sadece

1 Vakit Gazetesi, 2009-03-08

bu kitapları sergileyen çok da masum yerler değildi, ama yaşımız gereği biz “o biçim” diğer işleri bilmezdik.

O zamanlar o gibi yerlerin bazılarında okuması elli, bakması yirmi beş kuruş olan Teksas, Tommiks, Killing filan gibi çok meşhur çizgi veya resimli romanları okurdum bir iskemleye veya meyve sandığına çömelerek. Ben sonraları hızlı okumaya başlayınca “bakacağım” derdim ama hızlı ve yer yer atlayarak okurdum. Şimdi o sergi sahiplerinden helallik dilemek isterim ama kimlerdir hiç bilemem ki...

En meşhur sergi yeri de en eski halin altında, yeraltına alınmış ve şehrin kanalizasyonu karışmış meşhur Şeker Deresi kenarında, nem, küf ve başka kokular arasında okuduğumuz yerd. Orası hem geniş, hem tenha, hem de o zamanlar gideceğim Kılavuzlu veya Nedirli köylerinin kamyonlarının kalktığı yerd.

Hatta bir gün kitaptan başımı kaldırdım ki vakit bir hayli geçmiş, arabalar çoktan gitmişti. Çantam ve ceketim kamyonunda kalmıştı. Ne yapacağımı şaşırđım. Ayrıldığım baba dostumun evine dönemezdim. Mecburen yaya olarak yola düştüm. Bu arada karanlık bastı. Korkuyordum. Ama yine de yol almam gerekti. Şehirden bir hayli uzaklaşmıştım. Derken bir çalığın yanından geçerken birden iki mavzer namlusu üstüme uzatıldı ve gecenin sessizliğini “kıpırdama” komutu bozdu. Ödüm koptu. Korkudan sallandım. Ama o tarafa bakınca tam tersi bir sevinç içimi kapladı. Meğer bizim evin yanındaki karakolun jandarmalarıymış. Beni tanımışlar ve şaka yapmışlar. Cahillik işte, böyle bir şakanın insan ruhunda kalıcı etkiler bırakabileceğini nerden düşünecekler? Onlar işin gırgırında...

Eve vardığımda gece saat kaçtı bilmiyorum. Herkes yatmıştı. Ayşe ablamın yatağındaki boş yere kıvrıldım yattım. Tabi ki herkesten sonra kalkan bendim. Uyandığımda sanki bütün ev başımdaydı ve soru yağmuruna tutulmuşum.

Bizim evde gördüğüm ve severek okuduğum ilklerden iki kitap vardı. Birisi Cemal Ertan’ın cep boy küçük üç cilt halinde basılmış “Dini Hikayeler” idi. İkincisi de Said Nursî’nin

“Küçük Sözler”di. O sırada Ali Rıza Sağman’ın “İslam Fütûhatı” kitabını da okumuştum. Sanırım içinde yer yer çizilmiş asker ve harp sahneleri resimleri yüzünden dikkatimi çekmiştir. Evet, evde kitap bulunmasının okumaya ısınma ve alışma gibi hayırlara vesile olduğu yaygın bir düşüncedir, bir olaydır.

Sonra ilkokulda küçük çocuk hikayelerini tanıdım. İmam Hatipte de romanı tanıdım. Derken Milli Eğitimin bastırıldığı şark ve garp klasiklerini. O zaman rahmetli babamın çok yerini ezberlediği Mehmet Akif’in “Safahat”ı ile Necip Fazıl’ın “Çile”si başucu kitaplarımızdı. Bediuzzaman Said Nursi (rh.a) hayatıyla ve eserleriyle bizi iman ve küfür noktasında etkileyen bir imamdı. Derken Cevat Rifat Atilhan ile Yahudi ve Siyonizmini, Kadir Mısıroğlu ile yalan tarihi ve komünizmi, Şule Yüksel Şenler ile güncel dertlerimizi, Seyyit ve Muhammet Kutup’lar, Mevdudi, M. Hamidullah, Hasan el-Benna, Ali Hasan en-Nedvî’lerle İslam düşüncesi ve sistemini, Sezai Karakoç’la edebiyat ve medeniyetimizi, Mahmut Sami Ramazanoğlu ve Mehmet Zahit Koktu Efendiler ile tasavvuf ve tarikatları tanıdık. Başka yerlerde daha geniş anlattığım yazarlar ile yeni kitaplar, dergiler ve gazeteleri gördük sonraları. Böyle başladı bizim okuma maceramız ve ilgi alanlarımız zamanla değişse de devam etti gitti şükür okumalarımız.

Bütün bu örneklerde kitap okuma alışkanlığı kazanmanın ilk zemininin o bereketli aile ve okul ortamı ile o renkli, fotoğraflı veya çizgi resimli cicili bicili hikaye türü kitaplar olduğunu gösterir deliller ve belgeler vardır. Aile yakın ve uzak fertleriyle, hatta konu komşu, eş dostlarıyla beraber görseleğe aç çocuk ruhlarda olumlu izler bırakarak erken dönemde kitapla tanışmaya büyük bir vesile oluyorlar. Belki her okuyan evini böyle bulamayabilir. Ama biliriz ki “hüküm ekseriyete göredir” ve “istisnalar kaideyi bozmazlar.”

AİLEDE ÇÖZÜM

“Ailede Çözüm” deyince anladığımız, daha çok okul öncesi başlayan bir faaliyet olmakla beraber yüksek okula veya evden temelli ayrılıncaya kadar süren bir geniş zaman dilimini kaplar. Ancak okuma alışkanlığı küçük yaşta kazanıldığına göre haliyle biz de okul öncesi küçük yaşları öneleyeceğiz.

Yukarıda “ailede okuma alışkanlığı” incelenirken de söz konusu edilmişti, artık ailede okumalar çok erken bir zamana alınmıştır. Kitaplar da ona göre değişmiş, yırtılmayan, yıpranmayan, bol resimli rengârenk kitaplar, çıkarılıp takılan yazı ve sayfalar yavruların elinde birer oyuncaklara dönüşmüştür. Buradan kalkarak çocuklar kitaba çok erken yaşlarda alıştırılmış ve ısındırılmış oluyolar.

İlk Okumalar Uzmanlık Alanı

Her ne kadar yukarıda çok olumlu örnekler görsek de unutmayalım ki artık bu “aile içinde okuma beceri ve alışkanlığı kazanma” konusu bir uzmanlık alanıdır ve bu uzmanlıktan artık azami derecede faydalanmak gerekir.

Duran Boz ilk okumalar konusunda önce dikkatimizi çeker, sonra da acı acı yakınıır: “Dengeli bir beslenmenin kuralı, bünyenin ihtiyaçlarını ‘zamanında karşılamak’tır. Ne önce, ne de sonra. Kesin hatları çizilmese de çocukluk, ilk gençlik ve olgunluk çağlarının okunacak eserleri nitelik ve içerik bakımından farklıdır. Özellikle çocukluk ve gençlik döneminde okunması gerekenler ihmal edilirse sonraki dönemde ciddi altyapı ve hazım sorunları yaşanır. Sonraki dönemlerde okunan

yoğun içerikli eserlerle ilgili ciddi biçimde nüansları kaçırma ve okuduğu şeylerden haz almama gibi arızalar yaşanır. Bu da okumanın sürekliliğini etkileyebilir.

Yaşından önce yapılan okumalar da aptallaştırma, ukalalaştırma, kanıksatma gibi yan etkiler doğurabilir.

Ülkemizde kendi başına yürüyebilecek duruma gelinceye kadar elinden tutularak okuma merdiveninden çıkarılan insan sayısı çok değildir ne yazık ki. Her birimiz neredeyse kendi başımıza bu tutkuyu edinmek için düşse kalka yürüdük. Kimi zaman büyüklerimiz yol yordam gözetmeden 9-10 yaşlarındaki aklımıza, kavrayışımıza birkaç beden büyük gelen kitaplar tutuşturdu elimize. Kimi zaman bir arkadaşımızın zorlamasıyla dünyanın çivisini çıkararak cinsten duygular, düşünceler içeren kitaplarla zihni insicamımız alt üst oldu. Çoğu zaman da düzenli bir okuma programı uygulayacak maddî imkân bulamayınca önümüze çıkan her kitaba kapaklanarak, kuşatıcı bir duyuş düşünce disiplini edinmesek de dünyadaki herhangi bir eğlenceye duyulan ilginin, zevkin daha fazlasını, aynı zamanda soylusunu, okumanın zengin sofrasında duymaya çalıştık. Bu kadarına da şükür!" 1

Ben her ne kadar eğitimci isem de, genellikle orta öğretim, özel olarak da halk eğitimi, vaaz ve irşat üzerinde çalıştığım için, çocuklar konusunda kendimi yetkin görmüyorum. Bu konuda kendim yerine daha çok bu alanın uzmanlarını konuşurmak istedim. Bunun için sizlere birçok uzman görüşünden bir derleme sunmak istedim.

Ama önce bilimsel bir tespiti sunayım. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden Prof. Dr. Selahattin Turan, kitap okuma alışkanlığı kazanılmasında ailenin öneminin büyük olduğunu vurgulayarak, "Bir evde kitaplık yoksa, çocuk anne ve babasının kitap okuduğunu görmüyorsa, çocuğa kitap okuma alışkanlığı kazandırmak zordur" der.

1 A.g.e. s. 64

Prof. Dr. Selahattin Turan, günde en az bir saat kitap okunması gerektiğinin altını çizerek, "Kitap okumak kendini tanımanın en kısa yoludur. Yaratıcı birey olabilmek için mutlaka okumalıyız. Okumak insanı güçlü kılar. İnsanın çok yönlü düşünmesini sağlar. Okuyan insan mutlu olur, hayata pozitif bakar" diyor.¹ Biz de ilave edelim, "aynı zamanda çocuklarına iyi bir örnek olur."

Buna göre ailelerin çocukları ile ciddi olarak ilgilenmeleri, onları sadece sözle değil, birlikte okuyarak kitaba yönlendirmeleri gerekir. Bunu ısrarla söylüyoruz. Sadece "yavrum kitap oku" demek elbette yetmez. Bir yandan göstererek örnek olmak varken, bir yandan da ilgi uyandırarak, beğendikleriyle tanıştırmak, ama asla emredici ve kırıncı olmadan kitabı sevdirmeye çalışmak gerekir.

Ben de çok istememe rağmen bazı çocuklarımın iyi bir okuyucu olmasını sağlayamadım. Kendilerine düşenler kendilerinin olsun, ama bunda benim de kusurlarım oldu. Şimdi geriye dönüp bakıyorum da nerelerde hata yaptığımı anlıyorum.

Önce kendi okuma derdimden yeterince onları okutup dinleyemedim. Sonra okuyacakları kitabı kendileri seçsin istediysem de olmayınca ben vermek durumunda kaldım. O kitaplar ise bence okunacak kitaplardı. Acaba onlarca nasıldı?

Gösterdiğim kitapları "okudum" dediklerinde, kuşkulansam da inanmak zorunda kaldım. Belki zengin kütüphanemde yaşlarına uygun kitaplar bulamadılar. Onları kitap almada serbest bırakmışım ama ellerinde kendilerinin aldığı kitapları çok az gördüm. Ama bunun peşine düşmedim. Bıktırmak da istememişim, çünkü üstlerine giderek baskı yapmak daha çok soğutur demiştim. Ama büsbütün başıboşluk da yaramadı. Üstelemememin bir sebebi de okul kütüphanelerinin çok zengin olmasıydı.

1 <http://www.haber7.com/haber/20090209/Kitap-okuma-aliskanliginda-sinifta-kaldik.php>

Bir de Şu gerçek var, benim de çok zamanımı haksız ve faydasız yere çok alan televizyondan onları kurtaracak bir programı düzen ve disiplinle uygulayamadım. Bunlar da yavrularımı en karlı ve keyifli bir işe yabancı kıldılar. Umarım daha sonra bu acı gerçeği kavrar da telafi imkan ve fırsatı bulurlar. Umudum var, çünkü lise yıllarımda ben de tembellik etmiştim. İyi bir okuyucu sayılmazdım. Ama yüksek okulda bu tembellik nispeten gitti ve daha çok okur oldum. Ders alsınlar diye bunu onlara da yeri geldikçe anlattım, ta ki umut kesmesinler kendilerinden, her zaman yeni bir başlangıç yapma ruh ve hevesini hep diri tutsunlar.

AŞağıda benim gibi ii yanan bir annenin feryadı iime iŐledi. Bakalım siz de etkilenecek misiniz?

“Biri 17 diğeri 15, iki kızım var. Kk kızım kklkten itibaren çok okuyan biridir. Dünya klasiklerini bile bitirmiştir. Ama büyük kızıma ne yapsam kitap okutamıyorum. Dersleri iyi, ileride hemŐire olmak istiyor ama kendini geliştirmek istemiyor, buna ihtiyaç duymuyor. Geçenlerde, kitap okumadığı takdirde kendini geliŐtirmeyeceĐini söyledim. Bana "anne ben internetten gazeteleri okuyorum, ilgimi çeken konuları okuyorum, beni sıkma" dedi. İnternet kitapların yerini tutar mı? Şimdiki nesiller neden bu kadar duyursuz? Tavsiye ve önerilerinizi bekliyorum. M. E”

Bu soruya Fatma Tuncer Şöyle cevap veriyor: “Aileler çocuklardan birini diğerinden daha farklı görüp iki ocuk arasında mukayese ederek beklentilerini ortaya koyuyorlar. Oysa eriŐkinlerde olduğu gibi çocuklarda da kişisel farklılıklar önemlidir. Dolayısıyla birinci çocuğunuzla ikinci çocuğunuzu mukayese ettiğinizde bu durum çocuklar arasında rekabet duygusunun gelişmesine de neden olabilir. Kk kızınız kitap okumayı seviyor olabilir, büyük kızınız resim yapmaktan ya da sporla meşgul olmaktan hoŐlanıyor olabilir. Bu nedenle kızınıza kitap okuması yönünde baskı yapmayın, fakat onunla işbirliği yaparak birlikte okumaya çalışın. Ortak seçtiğiniz kitapları belli günlerde okuyun ve onunla paylaŐın. Kızınızın ilgi alanlarını

belirleyin ve buna uygun kitaplar seçmeye çalışın. Okuduğunuz kitapları birlikte kritik yapın ve onu takdir edin. Ayrıca yaşlılarından oluşan bir arkadaş grubuna dâhil edin. Ona vermek istediğiniz davranışları grup içinde vermeye çalışın.”¹

Okul Öncesi Okumaları

Okul öncesi çocuklar için kitap seçerken ve okurken şüphesiz ki bu konuda bir bilgi sahibi olmamız gerekir. Bebeğimiz ve küçük çocuğumuz için kitap seçerken nelere dikkat etmeliyiz? Hangi yaşta, hangi kitapları tercih etmeliyiz? Kitap okurken nasıl davranmalıyız? Kitap okumayı eğlenceli bir aktiviteye nasıl dönüştürebiliriz?

Bu konuda Aşağıda okul öncesi dönemde kitap seçimi ve kitap okumakla ilgili bilgiler yer alıyor.² Bu bilgileri aldığımız yazarlara teşekkür ediyoruz.

Çocuğunuz bir yaşından küçükse, basit ve çocuğunuzun dünyasında bulunan nesnelerin parlak renkli resimlerinin olduğu kitapları tercih edin. Sayfalarda herhangi bir yazı bulunmak zorunda değil.

Çocuğun kendi başına da keşfedebilmesi için kumaş, karton veya sert plastikten yapılan kitapları, basınca ses çıkaran düğmeler ve içi boşaltılabilecek cepler gibi aksesuarları olan kitapları tercih edin.

Biraz daha büyüdükten sonra basit tekerlemeler ya da kafiyeli cümlelerin yer aldığı kitaplar okuyabilirsiniz. Bu tür kitaplar çocuğunuzun dilin ritmini öğrenmesine yardımcı olur. Çocuğunuzun aile üyelerini tanımasına yardımcı olmak amacıyla da birlikte fotoğraf albümlerine bakabilirsiniz.

1 Bkz.

http://www.habervaktim.com/yazar/22262/hic_kitap_okumuyor.html ; Milli Gazete, 2010-03-07.

2 Bu ve benzeri bilgiler için bkz. www.aile.org 14 Kasım 2007

Şunları unutmayın: Bebekler iri resimli kitaplardan hoşlanır. Bebekler bebek resimlerinden hoşlanır. Bebekler tekerlemelerden ve şarkılardan hoşlanır. Bebekler aynı kitabın tekrar tekrar okunmasından hoşlanır. Resimlerin adını söylerken parmağınızla o resmi gösterin. Bebekler böyle öğrenir. Kitap okurken bebeği kucağınızda tutun. Okurken ses tonunuz ve yüzünüzde ifadeler oluşturun, ancak abartılı ifadelerden kaçının.

Çocuğunuz 1-3 yaşındaysa kolay yırtılmayacak, esnek malzemeden yapılmış büyük, parlak resimleri olan çocuğunuzun bildiği şeyleri (örneğin banyo yapmak, yemek yemek gibi) yapan çocuk kahramanların bulunduğu her bir sayfa da birkaç kelimelik yazıların olduğu (örneğin “köpek nerede” ya da “Mavi ayı” gibi) kitapları tercih edin.

Şunları unutmayın: Küçük çocuklar aynı kitabın tekrar tekrar okunmasından hoşlanır. Küçük çocuklar uyumadan önce kitap okunmasından hoşlanır. Küçük çocuklar okunacak kitabı seçmekten ve kendisi tutmaktan hoşlanır. Küçük çocuklar yiyecekler, vasıtalar, hayvanlar ve çocuklarla ilgili kitaplardan hoşlanır. Küçük çocuklar yazısı çok fazla olmayan kitaplardan hoşlanır. Siz okurken çocuğunuzun hareket etmesine izin verin. Resimlerin isimlerini belirtin. Küçük çocuklar bu şekilde yeni kelimeler öğrenirler. Çeşitli nedenlerle beklemeniz gerektiği zamanlarda birlikte kitaplara bakın. Gittiğiniz her yerde tabelaları ve levhaları okuyun.

Çocuğunuz 3-5 yaşındaysa kendi yaşamlarını anlamalarına yardımcı olacak fikirler ya da konular içeren, belirgin bir konusu ya da kahramanı olan, bir ya da birkaç kahramanın karşılıklı ilişkisini anlatan öyküler içeren, onun yaşındayken kendi sevdiğiniz kitapları tercih edin.

Şunları unutmayın: Okul öncesi dönemdeki çocuklar çeşitli öykülerin yer aldığı kitaplardan hoşlanır. Okul öncesi dönemdeki çocuklar alfabe ve rakamların olduğu kitaplardan hoşlanır. Okul öncesi dönemdeki çocuklar aile, arkadaşlar ve okula gitmekle ilgili kitaplardan hoşlanır. Okul öncesi dönemdeki çocuklar uyumadan önce kitap okunmasından

hoşlanır. Okul öncesi dönemdeki çocuklar kitap okunurken yanınıza veya kucağınıza oturlar. Okul öncesi dönemdeki çocuklar öykü hakkında sorular sorarlar. Çocuğunuzun öyküler anlatmasına izin verin. Çocuğunuzla birlikte çocuk kütüphanesine ve kitapçıya giderek kendisi için daha fazla kitap seçme fırsatı sağlayın. Televizyonu kapatın!

İlk Okul Okumaları

1. Sınıftaki çocuğunuzla kitap okurken çocuğunuza kitap okumaya başlamak için beklemeniz gereken herhangi bir yaş yok!

Bebekler bile kitaptaki resimlere bakabilir, okuduğunuz kelimelerdeki ritmi, kafiyeleri işitebilir ve sizin çıkardığınız sesleri taklit etmeye çalışabilirler.

Çocuklara yüksek sesle kitap okumak onların zihinsel ve dil becerilerinin gelişmesine katkıda bulunur, okumayı öğrenmeye hazırlar, okul başarılarını yükseltir ve yaşam boyu sürecek bir okuma sevgisi kazanmalarını sağlar.

Ayrıca birlikte kitap okuyarak geçireceğiniz özel zamanlar çocuğunuzla aranızdaki bağın güçlenmesine katkıda bulunur ve ona değer verdiğinizi göstermenin çok özel ve yararlı bir yoludur.

Aşağıda 1. sınıfa giden çocuklara kitap okunması konusunda küçük ipuçları yer almaktadır. Bu ipuçlarından yararlanarak çocuğunuza ve kendinize özel yöntemler geliştirmek ve okumayı eğlenceli, zenginleştiren ve geliştiren bir deneyime dönüştürmek ise sizin elinizde.

Okula yeni başlayan çocuğunuza yüksek sesle kitap okuması için bol bol fırsat yaratın. Okumayı yeni öğrenen çocuğunuza her gün bu becerisini güçlendirmeye yönelik alıştırmalar yapması için ilham verin. Aşağıdaki ipuçları çocuğunuzun mutlu ve güvenli bir okuyucu olması için yardımcı olacak eğlenceli yöntemler içermektedir. Bu ipuçlarını sırayla deneyerek sizin çocuğunuzda hangisinin daha fazla işe

yaradığını kendiniz belirleyebilirsiniz.

Kitapsız evden çıkmayın. Çocuğunuzun doktor muayenehanesi gibi beklemesi gerekecek yerlerde okuması için yanınıza bir kitap ya da dergi alın. Sürekli olarak kitap okuyacak zaman yaratın.

Bir kez okumak yetmez. Çocuğunuzun sevdiği kitap ve şiirleri tekrar tekrar okumaya teşvik edin. Aynı şeyleri tekrar okumak çocuğın daha hızlı ve daha doğru bir şekilde okumasına yardımcı olur.

Öyküyü derinlemesine inceleyin. Çocuğunuza okuduğunuz öykü ile ilgili sorular sorun. Örneğin “sence küçük domuzcuk neden öyle davrandı?”

Televizyonu kontrol altına alın. TV ve video oyunları ile rekabet etmek güçtür. Bu nedenle TV ve video oyunlarına ayırağı süreyi kısıtlayın ve belli zamanlar dışında bunlara izin vermeyin. Serbest zaman faaliyeti olarak kitap okumayı teşvik edin.

Sabırlı olun. Çocuğunuz tanımadığı bir kelimeleri doğru bir şekilde okumaya çalışırken ona zaman tanıyın.

Çocuğın seviyesine uygun kitaplar alın. Çocuğunuzun kendi seviyesine göre çok zor olmayan kitaplar seçmesi için yardımcı olun. Bu aşamada amaç çocuğın bol bol başarılı okuma deneyimleri yaşamasını sağlamaktır.

Kelime oyunları oynayın. Çocuğunuzdan kelimeleri sizin değiştirdiğiniz şekilde söylemesini isteyin: yağ- dağ-bağ ve bağdan sonra örneğin bal ve böl gibi.

Sırayla birbirinize okuyun. Uyku öncesinde sırayla kitap okuyun. Çocuklar anne-babaları ile geçirdikleri bu özel zamandan hoşlanırlar.

Okuma hatalarını nazikçe düzeltin. Çocuğunuz bir hata yaptığında atladığı ya da yanlış okuduğu harfleri nazikçe gösterin. Okumaya başlayan çocukların çoğu tanıdıkları kelimelere göre tahminde bulunarak okumaya çalışırlar.

2. Sınıftaki çocuğunuzla kitap okurken, Çocuğunuza kitap okumaya başlamak için beklemeniz gereken herhangi bir

yaş yok! Bebekler bile kitaptaki resimlere bakabilir, okuduğunuz kelimelerdeki ritmi, kafiyeleri işitebilir ve sizin çıkardığınız sesleri taklit etmeye çalışabilirler.

Çocuklara yüksek sesle kitap okumak onların zihinsel ve dil becerilerinin gelişmesine katkıda bulunur, okumayı öğrenmeye hazırlar, okul başarılarını yükseltir ve yaşam boyu sürecek bir okuma sevgisi kazanmalarını sağlar.

Ayrıca birlikte kitap okuyarak geçireceğiniz özel zamanlar çocuğunuzla aranızdaki bağın güçlenmesine katkıda bulunur ve ona değer verdiğinizi göstermenin çok özel ve yararlı bir yoludur.

Aşağıda 2. sınıfa giden çocuklara kitap okunması konusunda küçük ipuçları yer almaktadır. Bu ipuçlarından yararlanarak çocuğunuza ve kendinize özel yöntemler geliştirmek ve okumayı eğlenceli, zenginleştiren ve geliştiren bir deneyime dönüştürmek ise sizin elinizde:

Çocuğunuzla birlikte okuma, yazma ve öyküler anlatmak için fırsatlar yaratın. Küçük okuyucunuzu ve işe yeni başlayan öykü yazarınızı her zaman takdir edin! Aşağıdaki ipuçları çocuğunuzun mutlu ve güvenli bir okuyucu olması için yardımcı olacak eğlenceli yöntemler içermektedir. Bu ipuçlarını sırayla deneyerek sizin çocuğunuzda hangisinin daha fazla işe yaradığını kendiniz belirleyebilirsiniz.

Aile hikayelerinizi anlatın. Çocuklar aileleri ile ilgili hikayeleri dinlemekten hoşlanırlar. Örneğin çocukluğunuzda yaşadığınız komik olayları anlatabilirsiniz.

Yazı araç gereç kutusu oluşturun. Bir kutuya yazı ve resim malzemeleri doldurun. Çocuğunuzun yazı yazması için fırsatlar yaratın. Örneğin alışveriş listesi, doğum günü davetiyeleri ya da kutlama kartları gibi.

Çocuğunuzun 1 numaralı hayranı olun. Çocuğunuzdan okulda yazdıklarını size yüksek sesle okumasını isteyin. Şevkli ve istekli bir dinleyici olun.

Dikkatle bir kez daha okumasını isteyin. Tanımadığı, farklı bir kelimeyi okuduğunda o cümleyi tekrar okumalarını

isteyin. Böyle durumlarda çocuklar kelimeyi okumaya çalışmakla çok meşgul olduklarından okuduklarının anlamını kaçırabilmektedirler.

Çocuğunuzun sınıfına/okuluna bir yazar davet edin. Bir yazarı çocuklara yazı yazma süreci hakkında konuşmak üzere çocuğunuzun okuluna davet edin. Çocuklar ilk denemelerinde mükemmel bir öykü yazamadıkları zaman bu konuda yeterince akıllı ve becerikli olmadıklarını düşünürler.

Birlikte bir kitap oluşturun. Dosya kağıtlarını ikiye katlayın ve bir kitap oluşturacak şekilde bağlayın. Çocuğunuzdan her bir sayfaya yazılar yazmasını ve bu yazılarla ilgili resim çizmesini isteyin.

Yolculuk ederken masallar anlatın. Araba ya da otobüs ile yolculuk ederken birinizin başlattığı bir öyküye sırayla cümleler ekleyin. Örneğin komik ya da ürkütücü öyküler üretebilirsiniz.

Kelimeler arasındaki ilişkilere işaret edin. Birbiri ile bağlantılı bazı kelimelerin nasıl benzer telaffuz ve anlamlara sahip olduğunu açıklayın. Örneğin bilgi kelimesi ile bilmek kelimesi arasındaki ilişkiyi anlatabilirsiniz.

Bir yazım kontrol listesi hazırlayın. Çocuğunuzun yazım kuralları ile ilgili bir liste hazırlamasını ve bu listede hatırlatıcı notlara yer vermesini sağlayın. Örneğin "Noktadan sonra tüm cümlelerim büyük harfle başlıyor mu? Evet/Hayır" gibi.

"Daha hızlı, daha hızlı". Çocuğunuzun yeni öğrendiği kelimeleri küçük kartlara yazarak çeşitli yerlere asın. Bu yöntem çocukların özellikle de sık kullanılmayan kelimeleri otomatik olarak tanıyıp, okumalarına yardımcı olabilmektedir.

3. Sınıftaki çocuğunuzla kitap okurken de aynı ilkeleri uygulayın. Bundan sonra siz okuyun, konuşun, düşünün. Çocuğunuzun, okumanın nihai hedefi olan, kavramasını geliştirmeye yönelik yöntemler bulun. Aşağıdaki ipuçları çocuğunuzun mutlu ve güvenli bir okuyucu olması için yardımcı olacak eğlenceli yöntemler içermektedir. Bu ipuçlarını sırayla deneyerek sizin çocuğunuzda hangisinin daha fazla işe

yaradığını kendiniz belirleyebilirsiniz.

Kitapların özel ve değerli olduğunu gösterin. Okumayı özel ve güzel bir aktiviteye dönüştürün. Çocuğunuzu kütüphaneye götürün ve kendisine ait kütüphane kartını çıkartması için ona yardımcı olun, birlikte okuyun ve hediye olarak kitap alın. Evinizde kitaplar için güzel bir bölüm oluşturun ya da en iyisi evinizin her tarafında kitaplar bulundurun.

Yeni kitaplar okumaya teşvik edin. Çocuğunuzu yeni bir kitaba başlaması için teşvik edici yollar bulun. Örneğin dizi şeklinde kitaplarla tanıştırmak veya sevdiği yazarın yeni bir kitabını alın ya da beğendiği türden başka kitaplar bulması için yardımcı olun.

Sözlük kullanmaya teşvik edin. Çocuğunuzun sizin sözlük kullandığınızı görmesini sağlayın. Okurken, “hımmmm bu kelimenin anlamını bilmiyorum, sözlüğe baksam iyi olacak” gibi şeyler söyleyerek sözlüğü nasıl kullandığınızı gösterin.

Gördüğünüz ve yaptığınız şeyler hakkında konuşun. Çocuğunuzun dinledikleri ve okuduklarını kavrayabilmesi için büyük önem taşıyan temel bilgileri kazanması için günlük aktiviteleriniz hakkında konuşun. Örneğin birlikte yemek pişirirken, bir yeri ziyaret ederken ya da bir film veya dizi izledikten sonra bunlar hakkında konuşmayı alışkanlık haline getirin.

Yazarken yüreklendirin. Çocuğunuz yazılar yazarken onu yüreklendirin. Yazmanın çeşitli aşamaları olduğunu ve ilk başta hiç kimsenin mükemmel yazamayacağını anlatın.

Farklı zevklere farklı kitaplar. Çocuğunuzu çeşitli yazım biçimleri ile tanıştırmak için farklı türlerde kitaplar okuyun. Bazı çocuklar, özellikle de erkek çocuklar roman yerine, başka yazım türlerini tercih edebilmektedir.

Çocuğunuza bazı hafıza ipuçlarını öğretin. Bir öyküyü birkaç cümlede nasıl özetleyebileceğini ya da ilerleyen bölümlerde neler olduğunu nasıl tahmin edebileceğini gösterin. Her ikisi de kavrama ve hatırlamasına yardımcı olacaktır.

Kelime oyunları. Otomobil ya da otobüste geçen süreleri kelime oyunları oynayarak değerlendirin. Eş anlamlı ya da zıt anlamlı kelimeler bulun. Kelimelerin kullanımına ilişkin örnekler verin. Çocuklar kelimelerin çeşitli anlamlarını bilirlerse bu kelimeleri okumakta da daha az zorlanırlar.

Çocuklar Okumayı Nasıl Öğrenirler?

Yaşlara göre gelişim süreci şöyledir:

0-2 Yaş: Kitaplarla bağ kurma

Bebekler gözlem yapmayı severler. Bebeğinize her kitap okumanızda bebeğiniz, sayfaları çevirmek ve yazıları soldan sağa doğru izlemek gibi okumayla ilgili temel kavramları idrak eder. Birlikte kitap okurken, resimlere işaret edin ve isimleri söyleyerek, resim hakkında konuşun. Bebeğinizi büyüdükçe sayfaları çevirme ve resimleri işaret etme konusunda sizi taklit edecektir.

Bebekler kucağa alınmayı ve kendileriyle konuşulmasını da severler. Ve kitap okumak, konuşma biçimlerini ve çeşitli seslerin nasıl çıkarılacağını öğrenmeleri açısından mükemmel bir fırsat sağlar. Çocuğunuza kitap okurken bunu bir sohbet gibi düşünün. Kitap okumayı eğlenceli bir karşılıklı iletişime dönüştürün. Gördüğünüz resimleri tanımlayın, sorular sorun, duyguları ifade edin. Her kitabı keşfedilecek yeni bir dünya olarak değerlendirin.

3 – 5 Yaşlar: Okumaya hazırlık

Çocuğunuz okumaya başlamadan önce uzun bir süre boyunca, sayfada yer alan tüm bu siyah benekleri anlamlandırabilmesini sağlayacak temel becerileri kazanacaktır. Yazılar ve kitaplarla aşına olacak ve kitapların işleyişini öğrenecektir. Bunun ardından harfleri tanımaya başlayacaktır: Ne kadar çok sayıda harfi tanırsa dikkatini de o ölçüde bu harflere ait seslere yoğunlaştırabilecektir. Çocuğa bol bol kelimeleri işitme fırsatları sağlayın, böylece kelimeler içindeki farklı sesleri ayırabilecek ve bunları ustalıkla kullanacaktır. Yazı

sistemi konuşurken çıkardığımız sesleri temsil ettiğinden bu önemlidir.

Ana sınıfı – 2. sınıf: Okumayı Öğrenme

Okumayı öğrenme genellikle iki pedallı bisiklet kullanmayı öğrenmekle kıyaslanır. Kendi başına bisikletle dolaşmaya başlamadan önce gidonu tutmayı, denge kurmayı, pedalları çevirmeyi ve hızlanmayı öğrenmesi gereklidir. Benzer şekilde çocuğun bir kitabı kendi başına okuyabilmesi için, önce kelimeleri seslendirmeyi (fonetik) öğrenecek, ardından sık kullanılan kelimeleri tanıyacak, daha sonra metinlerin ne anlama geldiğini kavrayacak ve sonunda öykünün anlamını yitirmeden hızla okumayı başaracaktır.

3 – 5. Sınıflar: Kitap okumaktan hoşlanmaya başlamak

Artık esas amaç çocukların her dalda (matematikten tarihe) yeni konuları öğrenmek amacıyla sahip olduğu becerileri kullanabilen, istekli, bağımsız okuyucular olmalarıdır. Daha basit bir ifade ile, çocuklar ikinci sınıf boyunca okumayı öğrenmeye odaklanırlar. Bundan sonra ise “öğrenmek için” ve zevk aldıkları için okurlar. Çocuğunuz aktif olarak okumayı, sürekli düşünmeyi ve sorgulamayı da öğrenmelidir. Okumakta ustalaşan çocuklar kelimeleri otomatik olarak tanır ve böylece dikkatlerini fikirler ve daha önceden sahip oldukları bilgiler arasında bağlantı kurmaya yönlendirebilirler. Eğer rahatlıkla okuyamıyorsa ve okumak için çok çaba harcaması gerekiyorsa, çocuğunuz okumaktan kaçınacaktır.

6 – 8. Sınıflar: Yaşamak için okumak

Çocuğunuz artık edebi eserleri analiz edebilecek ve ders programının (sosyal bilgiler, fen, matematik, sağlık ve yabancı diller) tüm içeriğini öğrenebilecek düzeyde gelişmiş okuma becerilerine sahip olmuştur. Artık okumak, bilgi edinmeyi, karmaşık materyalleri anlamlandırmayı ve edebiyat ve popüler yayınlardan zevk almayı sağlayan güçlü bir araç haline gelmiştir. Bu nedenle beşinci sınıftan sonra dersler mevcut becerilerin inceltilmesi ve güçlendirilmesine yöneliktir: Örneğin

ne zaman ve nasıl sadece gözden geçirmekle yetinebileceği ya da dikkatle okuyup, düşünmesi gerektiğini kestirebilmesi gibi. İyi okuyucular ise okurken sürekli kendi kendilerine sorular yöneltirler.

Çocuklara Kitap Okuma Rehberi

Ne çocuğunuzla birlikte kitap okumanızın artık gerekli olmadığı bir yaş, ne de ona kitap okumaya başlamak için beklemeniz gereken herhangi bir yaş yok!

Bebekler bile kitaptaki resimlere bakabilir, okuduğunuz kelimelerdeki ses ritmini, kafiyeleri fark edebilir ve sizin çıkardığımız sesleri taklit etmeye çalışabilirler. Ergenlik çağında dahi, onunla birlikte kitap okumanız, okuduğunuz kitaplar hakkında konuşmanız aranızdaki bağı güçlendirmenize yardımcı olur.

Çocuklara yüksek sesle kitap okumak onların zihinsel ve dil becerilerinin gelişmesine katkıda bulunur, okumayı öğrenmeye hazırlar, okul başarılarını yükseltir ve yaşam boyu sürecek bir okuma sevgisi kazanmalarını sağlar.

Ayrıca birlikte kitap okuyarak geçireceğiniz özel zamanlar çocuğunuzla aranızdaki bağı güçlenmesine katkıda bulunur ve ona değer verdiğinizi göstermenin çok özel ve yararlı bir yoludur.

Aşağıda okul öncesi dönemden 3. sınıfa kadar olan çocuklara kitap okunması konusunda küçük ipuçları yer almaktadır. Bu ipuçlarından yararlanarak çocuğunuza ve kendinize özel yöntemler geliştirmek ve okumayı eğlenceli, zenginleştiren ve geliştiren bir deneyime dönüştürmek ise sizin elinizde.

Okul Öncesi Çocuğunuz İle Kitap Okuma

Çocuğunuza kitap okumaya erken yaşlarda başlayın ve sık sık okuyun. İlk yıllar yaşam boyu sürecek bir okuma

sevgisinin aşılması açısından kritik yıllardır. Çocuğa kitap okumaya başlamak için hiçbir yaş çok erken olmayıp, beklemeniz gereken bir yaş yoktur. Kitap okumak hem yaşam boyu sürecek bir okuma sevgisini aşılacak, hem de çocuğunuzun dil ve zihinsel gelişimini destekleyecek, birlikte vakit geçirmenizi sağlayarak ilişkinizi de güçlendirecektir.

Aşağıdaki ipuçları okul öncesi dönemdeki çocuğunuzla birlikte kitap okumayı eğlenceli bir faaliyete dönüştürmenize yardımcı olacak ve çocuğunuzun mutlu, kendinden emin bir okuyucu olmasının temellerini atacaktır.

Her gün birlikte okuyun. Çocuğunuza her gün kitap okuyun. Kitap okuma süresini aranızda yakın ve rahatlatıcı bir ilişki kurduğunuz sıcak ve sevgi dolu bir zamana dönüştürün.

Her şeyi isimlendirin. Nesnelere isimlendirilmesini içeren oyunlar oynayarak kavrama becerilerini destekleyin. "Kulağın nerede" ya da kulağına dokunarak "bu nedir?" gibi sorular sorun.

Okumaktan ne kadar hoşlandığınızı belirtin. Çocuğunuza onunla birlikte kitap okumaktan ne kadar hoşlandığınızı belirtin. "Okuma saatinizin" günün en sevdiğiniz zamanı olduğunu söyleyin.

Okurken sesinizi eğlenceli biçimlerde kullanın. Çocuğunuza esprili ve ifadeli bir şekilde okuyun. Farklı sesler ve ses tonları kullanın.

Ne zaman durmanız gerektiğini bilin. Çocuğunuzun ilgisi dağıldığında ya da dikkatini toplamakta zorlandığından okumaya bir süre ara verin.

İnteraktif olun. Kitapta neler olduğunu tartışın, sayfadaki nesnelere gösterin ve sorular sorun.

Aynı kitabı tekrar tekrar okuyun. Çocuğunuzun en sevdiği kitabı gerekirse yüzlerce kez yeniden okuyun!

Yazmak hakkında da konuşun. Çocuğunuza yazıların soldan sağa ilerlediğini ve kelimeler arasındaki boşlukları gösterin.

Her fırsatta yazıları gösterin. Etrafınızda gördüğünüz yazılar hakkında konuşun. Çocuğunuzdan, birlikte her dışarı çıkmanızda yeni bir kelime bulmasını isteyin. Çocuğunuzun gelişimini değerlendirmek üzere uzman yardımı alın. Çocuğunuzun dil gelişimi, görmesi ya da işitmesi ile ilgili herhangi bir endişe duymanız halinde mutlaka doktorunuz ile görüşün.

Ana Sınıfı Öğrencileri (5 Yaş) İle Kitap Okuma. Bu yaş çocuklarına kitap okurken harfler, kelimeler ve seslerle oyunlar oynayın. Dili eğlenceye dönüştürmek çocuğunuza okumanın şifresini çözmesinde yardımcı olur. Aşağıdaki ipuçları çocuğunuzun mutlu ve güvenli bir okuyucu olması için yardımcı olacak eğlenceli yöntemler içermektedir. Bu ipuçlarını sırayla deneyerek sizin çocuğunuzda hangisinin daha fazla işe yaradığını kendiniz belirleyebilirsiniz.

Komik, kafiyeli tekerlemeler söyleyin. Şarkılar söyleyin, kafiyeli yazıların olduğu kitaplar okuyun ve kafiyeli komik tekerlemeler söyleyin. Bunlar çocuğunuzun kelimelerin içindeki seslere karşı duyarlılığını artıracaktır.

Okuyun ve yaşayın. Çocuğunuzla birlikte okuduklarınızı gerçek yaşamda olanlarla ilişkilendirin. Örneğin okuduğunuz kitap hayvanlarla ilgiliyse, okuduklarınızı daha önce yaptığınız bir hayvanat bahçesi gezisi ile ilişkilendirin.

Çocuğunuzun ismini kullanın. Harfler ve sesler arasındaki ilişkiye işaret edin. Örneğin, "Ali... Al... Al kelimesi de Ali gibi A ile başlıyor. Ali al".

Kuklalarla oynayın. Kuklalarla dil oyunları oynayın. Örneğin kukla şöyle desin: "Merhaba, benim adım Ece. Benim adımla kafiyeli bir kelime bulabilir misin? Hece Ece ile kafiyeli mi? Kapı Ece ile kafiyeli mi?"

Harfleri izleyin ve söyleyin. Bir harfin sesini çıkarırken çocuğunuzun da parmağı ile o harfi izlemesini sağlayın. Bu oyunu kağıt, kum ya da tabaktaki toz şeker gibi olabilecek her yere yazarak oynayın.

Çocuğunuzun seçmesine izin verin. Yaşına göre çok

basit kitapları bile seçebilir. Çocuğunuzun kendi kitaplarını seçmesine izin vermeniz kendine güveni ve bağımsızlığının gelişmesine katkıda bulunur.

Ses oyunları oynayın. Sesleri kelimelere dönüştürme denemeleri yapın. Örneğin "ben hangi kelimeyi söylüyorum" T - o - p. Bu sırada tüm sesleri normalde olduğundan çok daha uzun süre ile çıkarın.

Dudaklarımı izle. Bu ilk başta garip gözükebilir, ancak çocuğunuzdan siz konuşurken dudaklarınıza bakmasını isteyin. Çocuğunuzun dudak ve dilinin nasıl hareket ettiği konusunda düşünmesini sağlayın. Örneğin "mama, masa, makas derken başta dudaklarımızı aynı şekilde hareket ettirdiğimizi fark edebiliyor musun"?

OKULDA ÇÖZÜM

Aynı metodu izlese de artık evden okula taşındığımız için bundan sonrasını “Okulda Çözüm” başlığı altında görmek, tertip ve tasnif açısından daha güzel ve düzenli olsa gerektir. Biz de öyle yaparak devam edelim.

1. Sınıf Öğrencileri İle Kitap Okuma

Okula yeni başlayan çocuğunuza yüksek sesle kitap okuması için bol bol fırsat yaratın. Okumayı yeni öğrenen çocuğunuza her gün bu becerisini güçlendirmeye yönelik alıştırmalar yapması için ilham verin. Aşağıdaki ipuçları çocuğunuzun mutlu ve güvenli bir okuyucu olması için yardımcı olacak eğlenceli yöntemler içermektedir. Bu ipuçlarını sırayla deneyerek sizin çocuğunuzda hangisinin daha fazla işe yaradığını kendiniz belirleyebilirsiniz.

Kitapsız evden çıkmayın. Çocuğunuzun doktor muayenehanesi gibi beklemesi gereken yerlerde okuması için yanınıza bir kitap ya da dergi alın. Sürekli olarak kitap okuyacak zaman yaratın.

Bir kez okumak yetmez. Çocuğunuzun sevdiği kitap ve şiirleri tekrar tekrar okumaya teşvik edin. Aynı şeyleri tekrar okumak çocuğun daha hızlı ve daha doğru bir şekilde okumasına yardımcı olur.

Öyküyü derinlemesine inceleyin. Çocuğunuza okuduğunuz öykü ile ilgili sorular sorun. Örneğin "sence küçük domuzcuk neden öyle davrandı"?

Televizyonu kontrol altına alın. TV ve video oyunları ile rekabet etmek güçtür. Bu nedenle TV ve video oyunlarına ayıracağı süreyi kısıtlayın ve belli zamanlar dışında bunlara izin vermeyin. Serbest zaman faaliyeti olarak kitap okumayı teşvik edin.

Sabırlı olun. Çocuğunuz tanımadığı kelimeleri doğru bir şekilde okumaya çalışırken ona zaman tanıyın.

Çocuğun seviyesine uygun kitaplar alın. Çocuğunuzun kendi seviyesine göre çok zor olmayan kitaplar seçmesi için

yardımcı olun. Bu aşamada amaç çocuğun bol bol başarılı okuma deneyimleri yaşamasını sağlamaktır.

Kelime oyunları oynayın. Çocuğunuzdan kelimeleri sizin değiştirdiğiniz şekilde söylemesini isteyin: yağ- dağ-bağ ve bağdan sonra örneğin bal ve böl gibi.

Sırayla birbirinize okuyun. Uyku öncesinde sırayla kitap okuyun. Çocuklar anne-babaları ile geçirdikleri bu özel zamandan hoşlanırlar.

Okuma hatalarını nazikçe düzeltin. Çocuğunuz bir hata yaptığında atladığı ya da yanlış okuduğu harfleri nazikçe gösterin. Okumaya başlayan çocukların çoğu tanıdıkları kelimelere göre tahminde bulunarak okumaya çalışırlar.

2. Sınıf Öğrencileri İle Kitap Okuma

Çocuğunuzla birlikte okuma, yazma ve öyküler anlatmak için fırsatlar yaratın. Küçük okuyucunuzu ve işe yeni başlayan öykü yazarınızı her zaman takdir edin! Aşağıdaki ipuçları çocuğunuzun mutlu ve güvenli bir okuyucu olması için yardımcı olacak eğlenceli yöntemler içermektedir. Bu ipuçlarını sırayla deneyerek sizin çocuğunuzda hangisinin daha fazla iş yaradığını kendiniz belirleyebilirsiniz.

Aile hikâyelerinizi anlatın. Çocuklar aileleri ile ilgili hikâyeleri dinlemekten hoşlanırlar. Örneğin çocukluğunuzda yaşadığınız komik olayları anlatabilirsiniz.

Yazı araç gereç kutusu oluşturun. Bir kutuya yazı ve resim malzemeleri doldurun. Çocuğunuzun yazı yazması için fırsatlar yaratın. Örneğin alışveriş listesi, doğum günü davetiyeleri ya da kutlama kartları gibi.

Çocuğunuzun 1 numaralı hayranı olun. Çocuğunuzdan okulda yazdıklarını size yüksek sesle okumasını isteyin. Şevkli ve istekli bir dinleyici olun.

Dikkatle bir kez daha okumasını isteyin. Tanımadığı, farklı bir kelimeyi okuduğunda o cümleyi tekrar okumalarını isteyin. Böyle durumlarda çocuklar kelimeyi okumaya

çalışmakla çok meşgul olduklarından okuduklarının anlamını kaçırabilmektedirler.

Çocuğunuzun sınıfına/okuluna bir yazar davet edin.

Bir yazarı çocuklara yazı yazma süreci hakkında konuşmak üzere çocuğunuzun okuluna davet edin. Çocuklar ilk denemelerinde mükemmel bir öykü yazamadıkları zaman bu konuda yeterince akıllı ve becerikli olmadıklarını düşünürler.

Birlikte bir kitap oluşturun. Dosya kağıtlarını ikiye katlayın ve bir kitap oluşturacak şekilde bağlayın. Çocuğunuzdan her bir sayfaya yazılar yazmasını ve bu yazılarla ilgili resim çizmesini isteyin.

Yolculuk ederken masallar anlatın. Araba ya da otobüs ile yolculuk ederken birinizin başlattığı bir öyküye sırayla cümleler ekleyin. Örneğin komik ya da ürkütücü öyküler üretebilirsiniz.

Kelimeler arasındaki ilişkilere işaret edin. Birbiri ile bağlantılı bazı kelimelerin nasıl benzer telaffuz ve anlamlara sahip olduğunu açıklayın. Örneğin bilgi kelimesi ile bilmek kelimesi arasındaki ilişkiyi anlatabilirsiniz.

Bir yazım kontrol listesi hazırlayın. Çocuğunuzun yazım kuralları ile ilgili bir liste hazırlamasını ve bu listede hatırlatıcı notlara yer vermesini sağlayın. Örneğin "Noktadan sonra tüm cümlelerim büyük harfle başlıyor mu? Evet/Hayır" gibi.

Daha hızlı, daha hızlı. Çocuğunuzun yeni öğrendiği kelimeleri küçük kartlara yazarak çeşitli yerlere asın. Bu yöntem çocukların özellikle de sık kullanılmayan kelimeleri otomatik olarak tanıyıp, okumalarına yardımcı olabilmektedir.

3. Sınıf Öğrencileri İle Kitap Okuma

Okuyun, konuşun, düşünün. Çocuğunuzun, okumanın nihai hedefi olan, kavramasını geliştirmeye yönelik yöntemler bulun. Aşağıdaki ipuçları çocuğunuzun mutlu ve güvenli bir okuyucu olması için yardımcı olacak eğlenceli yöntemler

içermektedir. Bu ipuçlarını sırayla deneyerek sizin çocuğunuzda hangisinin daha fazla işe yaradığını kendiniz belirleyebilirsiniz.

Kitapların özel ve değerli olduğunu gösterin.

Okumayı özel ve güzel bir aktiviteye dönüştürün. Çocuğunuzun kütüphaneye götürün ve kendisine ait kütüphane kartını çıkartması için ona yardımcı olun, birlikte okuyun ve hediye olarak kitap alın. Evinizde kitaplar için güzel bir bölüm oluşturun ya da en iyisi evinizin her tarafında kitaplar bulundurun.

Yeni kitaplar okumaya teşvik edin. Çocuğunuzun yeni bir kitaba başlaması için teşvik edici yollar bulun. Örneğin dizi şeklinde kitaplarla tanıştırmak veya sevdiği yazarın yeni bir kitabını alın ya da beğendiği türden başka kitaplar bulması için yardımcı olun.

Sözlük kullanmaya teşvik edin. Çocuğunuzun sizin sözlük kullandığınızı görmesini sağlayın. Okurken, "hımmmm bu kelimenin anlamını bilmiyorum, sözlüğe baksam iyi olacak" gibi şeyler söyleyerek sözlüğü nasıl kullandığınızı gösterin.

Gördüğünüz ve yaptığınız şeyler hakkında konuşun.

Çocuğunuzun dinledikleri ve okuduklarını kavrayabilmesi için büyük önem taşıyan temel bilgileri kazanması için günlük aktiviteleriniz hakkında konuşun. Örneğin birlikte yemek pişirirken, bir yeri ziyaret ederken ya da bir film veya dizi izledikten sonra bunlar hakkında konuşmayı alışkanlık haline getirin.

Yazarken yüreklendirin. Çocuğunuz yazılar yazarken onu yüreklendirin. Yazmanın çeşitli aşamaları olduğunu ve ilk başta hiç kimsenin mükemmel yazamayacağını anlatın.

Farklı zevklere farklı kitaplar. Çocuğunuzun çeşitli yazım biçimleri ile tanıştırmak için farklı türlerde kitaplar okuyun. Bazı çocuklar, özellikle de erkek çocuklar roman yerine, başka yazım türlerini tercih edebilmektedir.

Çocuğunuza bazı hafıza ipuçlarını öğretin. Bir öyküyü birkaç cümlede nasıl özetleyebileceğini ya da ilerleyen bölümlerde neler olduğunu nasıl tahmin edebileceğini gösterin.

Her ikisi de kavrama ve hatırlamasına yardımcı olacaktır.

Kelime oyunları. Otomobil ya da otobüste geçen süreleri kelime oyunları oynayarak değerlendirin. Eş anlamlı ya da zıt anlamlı kelimeler bulun. Kelimelerin kullanımına ilişkin örnekler verin. Çocuklar kelimelerin çeşitli anlamlarını bilirlerse bu kelimeleri okumakta da daha az zorlanırlar.¹

Örnek Öğretmen

Önce bir hatırlatma yapalım isterseniz. Yukarıda okuma alışkanlığı edinemedede okulun sorumlulukları tartışılmıştı. Orada anlatılanlar burada bir kez daha anımsansa iyi olur herhalde. Orada anlatılan sorun ve sorumlulukların üstüne şimdi burada çözümleri, çareleri sunmanın zamanı gelmiştir diye düşünüyoruz. Bunun gereği şundandır ki, sorun teşhis edilirken ister istemez tedavi de gündeme gelmiş ve orada bazı sözler de sarf edilmiştir çözüm adına. O çözümler burada anlatılsa, gereksiz tekrar olur. Hatırlanmasa belki de zayı olur.

Neyse, gelelim sadede, okumayı ve yazmayı sevenlerin hayatına baktığımızda şunu görüyoruz ki, aileden esinlenerek kitap okuma şansına sahip olamayanlar, bu okuma aşkı şerbetini okullarda öğretmenlerinin sunduğu kadehlerden içiyorlar genellikle. Buna bir iki şahit getirmek isterim.

Duran Boz, “Nereden Başlasam Yarım Kalıyor” başlıklı yazısında okul ve öğretmenin rehberliğini anlatır kendi yaşadıklarının aynasında: “Ben; kendimi kitapların arasında bulmadım. Özel hocalardan ders de almadım. Çocukluk ruhumla kitapların dünyasında yürüyüşler yapamadım. Doğduğum evde Kur’an ve Mızraklı İlmihal’den başkası yoktu. Her nereye yolum düşüyse olağan akışın ötesinde varlık kazanmadı. Tabi seyirinde gelişti her şey. Alaylılar veya mekteplilerden oluşmayan bir çevrede yeryüzü maceram başladı. İşitsel ve

1 http://www.aile.org/index.php?bolum_yazi=3099

görsel yönlendiricilerim de olmadı. Annemle babamın okudukları da yukarıda sözünü ettiğim kitaplardı yalnızca. Bunlar, evin gözetleyicileri, uyarıcıları olarak mevcuttu. Başkaca bir metinle yüzleşmedim aile ortamında. Ortaokul yıllarındaki arayışım sonucu kitapların dünyasını tanıdım. Türkçe öğretmenim Şevket Yücel Jack London'dan öyküler okurdu sınıfta. Daha başka kitapları da okumayı önerirdi. Ömer Seyfettin ve Sait Faik adlarını ilk kez ondan duydum.

Sınıfça yazı ödevleri de verirdi bize. Bu ödevler içinden güzel bulduklarını seçerek alırdı. İleride öğrenci yazılarından oluşan bir seçki yayımlayacağını söylerdi. Bir bakıma bizleri ısındırırdı okumaya, yazmaya. Temrinler yaptırırdı hep. Şiirler de okurdu yeri geldiğinde. Karacaoğlan'ın, Yunus Emre'nin, Behçet Necatigil'in Cahit Külebi'nin ve diğer şairlerin şiirlerini okuyarak yorumlardı. Sanatın, edebiyatın büyüğü dünyasından izler, izlenimler aktarırdı. Ondaki öğrendiklerimle okuma merakım ateşlendi. Ancak seçici bir okurluktan çok uzaktı bu durum. Ömrün kısalığı hiç mi hiç ırgalamıyordu beni.”¹

Bundan sonrası da önemlidir bu yazının. Orada bu zamana kadar özel bir başlıkla dile getirmediğimiz, ama burada söylemek istediğimiz şu meşhur arkadaş etkisi de devreye girer artık. Dostluklar, gidilen dernekler, vakıflar, fikir kulüpleri gibi sosyal çevreler de olumlu etkiler kitap okuma alışkanlığını. Birçok yazarın hayatında bunu müşahade ederiz. Arif

Ay bu öğretmen etkisini şöyle dile getirir: “Ankara Cumhuriyet Lisesinde edebiyat öğretmenim Nesrin Kocatürk'ün verdiği kitaplar ve onun özendirmesiyle küçük hikâyeler, şiirler yazmaya başladım.”² Bir öğretmen için verilen bütün emeklerin mutluluğa dönüştüğü satırlardır bunlar herhalde.

Ya Ömer Erdem'in şu satırları: “İlk kitabımı ve ismini unutamam; Horoz Paşa. İlkokul öğretmenim Nadire Erdem'in

1 Duran Boz, a.g.e. s. 293.

2 Bkz. Duran Boz, a.g.e. s. 299

teşvik etmek için Milliyet Yayınları'ndan çıkmış bu kitabı hediye edişini hep heyecanla hatırlarım. Bir soba gibi yanar içim.”¹ Bir gün kitap üzerinde sohbet ettiğimiz eğitimci dostum Orhan Fıstıkçıoğlu, ders dışı ilk defa kitap tanıma ve okuma nimetini Kahramanmaraş İmam Hatip Lisesinde okurken yaşadığını söylemişti. “O zaman kendisine ‘ayaklı kütüphane’ dediğimiz Yaşar Alpaslan hocamız kantinde “koperatif” dediğimiz küçük bir yerde kitap satardı. Okuduğu veya getirdiği yeni kitapları bize tanıtır ve bizi ‘fırından yeni çıktı bunlar’ diye heveslendirirdi.”

Yine aynı okulda Ramazan Pak ve Halil İslamoğlu hocalarımız da sınıflara kitaplarla girer, öğrencilere yeni eserleri gösterir ve onları ve daha başkalarını neden okumaları gerektiğini anlatırlardı. Yine bazıları sınıfa toptan kitap aldırır, sırayla öğrencilere okutur, işi bitince de okul kütüphanesine bağış yaptırır. Elinde okuduğu kitapların notlarıyla sınıfa girerek gösterdiği kitapları tanıtır. Özellikle rehberlik dersleri böyle geçerdi.

Ben de Diyarbakır'da İmam Hatip Okulunda okurken kimi öğretmenlerimiz nadiren de olsa kitap tanıtır ve tavsiye ederdi. Ama sınıfta bunu yapmayan bazı öğretmenlerin, okul kütüphanesinde başına bir kısım öğrencileri toplayarak kitap okuduklarını veya kasetlerle sohbet - konferans dinlediklerini birkaç kez görmüştüm. Mesela Ahmet Oğuz hocamızı bunu yaparken görmüştüm bir defasında kütüphanede. Çünkü çok roman okuyan biri olarak kütüphaneye vardığımda onu sevgili Hasan Kaya, Yüksel Kanar, Zekeriya Kocakaya ve daha başka bir gurup arkadaşlarla bunu yaparken görürdüm. Ama beni aralarına davet etmediler. Hatta “kitap seçimi” bahanesiyle biraz eylemdim de. Ama sükutla çıkmamı bekletiler. Demek ki beni gözleri tutmamıştı o zaman. Buna da üzülmişim ve içlermişim ama hiç belli etmemişim.

Hele adını vermeyeceğim bir meslek

1 Bkz. Duran Boz, a.g.e. s. 303

dersleri öğretmenimiz vardı ki aynı zamanda beden dersimize de girerdi. Özellikle kışın havalar olumsuz olunca dersi sınıfta yapardık. O öğretmenimiz sanki her derste “kitap okuyun arkadaşlar” derdi ama gerisini getirmezdi. “Neden okumalıydık, bize ne kazandıracaktı, neler okumalıydık,” bunları hiç duymazdık. Hatta elinde bir kitap da görmezdik. Allah affetsin, onun o sözü alay konusu olurdu aramızda. Birisi gevezelik yapsa “kitap okuyun arkadaşlar” derdik. Oysa sınıfa iki kitap olsun getirse ve bize muhtevasını tanıtsa bunlar olmayacaktı. O yüzden lise yıllarımı kayıp sayarım.

Mustafa Oğuz buna dikkat çekiyor: “Öğretmenin kendisi kitap okumazken çocuklara kitap okumayı tavsiye etmesi inandırıcı olmayacaktır. Yapılan araştırmalar öğretmenlerin kitap okumaya gereken önemi vermediklerini göstermektedir. Öğretmen, kitap okuma derslerinde kendi ilgi alanına göre kitapları incelemeli, öğle aralarında bahçede dolaşırken elinde mutlaka bir kitap bulundurmalıdır. Eğitimcinin konuşurken en son okuduğu kitaplardan bahsetmesi, çocukların da kitapları merak etmesine sebep olacaktır. Çok kitap okuyan ve merak eden öğrencilerin övülmesi, kitapla ödüllendirilmesi önemlidir. Yazımızın başındaki öyküdeki gibi öğretmen, öğrencileri şaşırtabilmeli ve hayal gücünü kullanarak farklı çözümler üretebilmelidir. Bunun yanında, Mart ayının son Pazartesi günü başlayan Kütüphane Haftası geçiştirilmemeli; bu hafta şiir, öykü, resim ve kompozisyon yarışmaları ve farklı faaliyetlerle renklendirilmelidir.”¹

Şimdi de bu konuda başarıyı yakalamış bir öğretmeni bize anlatan bazı satırları aktarmak istiyorum.² Bu çabayı görmemek ve saygı duymamak, bir ömür sevmemek mümkün müdür?

1 <http://www.tumgazeteler.com/?a=4176184>

2 Ahmet Türk, “Edebiyat Eğitimi Ve Okuma Alışkanlıklarımız” makalesi için bkz. Duran Boz, a.g.e. s. 193 vd.

“Her öğrenci ayrı bir dünyadır. Her insan ayrı bir evrendir. Her insan bir metindir, her metin de bir insandır.

Bu açıdan bakıldığında öğretmene düşen görev, öğrencinin biricikliğini kabullenip, en üst düzeyde öğrenciye nasıl yararlı ve yardımcı olabileceğinin hesabını yapmaktır. Söz gelimi her öğrencinin bir öykücü, bir şâir olması beklenemez. Edebiyat eğitiminin amacı da bu değildir. Ama öğretmen, kendisinde yazarlık kumaşı, yazarlık yeteneği olan bir öğrencinin bu yeteneğini gün yüzüne çıkarabilir, eline kalem verebilir; bir başka öğrenciye de estetik bir duyarlık kazandırabilir, bir başka öğrenci de bu öğrencilerden daha zayıf olabilir, yazınsal ürün karşısında estetik bir tutum, bir davranış modeli kazanabilir. Bu bağlamda öğrencinin, özellikle yazınsal metnin yorumlanmasında, yazınsal bir kavramın açıklanmasında yanlış yapma hakkı vardır. Yapılan yanlıştan dolayı öğrenci utandırılırsa veya küçük düşürülürse bir daha konuşmayacak, düşüncesini kendisine saklayacaktır. Söz gelimi, gösterge bilimsel bir yöntemle bir öykünün eyleyenler şeması çıkarılırken öğrenciler farklı farklı şemalar çıkarabilir. Bu, olay örgüsünün iskeletini ortaya koymada, farklı bakış açılarını görmede yararlı da olacaktır. Farklı şemalar, öneriler ve düşünceler dile getirildikten sonra ortak bir noktada buluşulabilir.

Yazınsal metne girişin öğretmen tarafından kolaylaştırılması gerekir. Öğretmen, her şeyi bilen, her şeyi kendisi anlatan bir konumda olmamalıdır. Öğrencinin tıkanıdığı, zorlandığı noktalarda onun önünü açan, gerektiği zaman gerektiği kadar açıklama yapan bir kişi olmalıdır. Bu nedenle edebiyat eğitimi öğrenci merkezli olmalıdır. Başka bir deyişle, öğrencinin, işin bir ucundan tutması sağlanmalıdır. Öğrencinin kendi kendini yapılandırmasında öğretici, yardımcı bir rol üstlenmelidir. Böyle bir tutum, öğrencinin düşünmesine, yaratıcılığına da olanak sağlayacaktır. Tıkanıdığı noktalarda yolu açılırsa öğrenci kendine bir güven duygusu da kazanacaktır. “Öğreticinin etkinliği, çoğu zaman, ‘yaptırmak’ ile ‘yapmasına

olanak vermek' arasında"1 gidip gelmelidir. Öğrenci denemeli, kendisi yapmalıdır; yanılabilir; yanlışını görmeli ve güzel olanı bulmalıdır. Bu bağlamda öğretici, öğrenci ile dünya arasında tek belirleyici olmamalıdır; kendi düşüncesini dayatan bir kişilikte değil, gerçeğin, öğrencideki gün yüzüne çıkmamış bir becerinin ortaya çıkmasına çabalayan bir aracı rolünde olmalıdır.

Edebiyat sınıfında "öğretmen, metnin anlamını elinde tutan kişi değildir. Onun rolü bundan daha ziyade, metinden hareketle anlamın yeniden oluşmasının hangi araçlarla ve nasıl mümkün olduğunu göstermektir. Öğretmen, öğrenci için (sonuçta öğrencinin yerine) metni yorumlayan yanılmaz bir aracı olarak araya girmez.

Öğretmen, öğrencinin kendisinin bulmak zorunda olduğu anlama ulaşabilmesi için izlenecek yolları işaret etmekle yükümlüdür. Öğretmen, öğrencinin zorlanabileceği bir metnin niteliği hakkında, metindeki ana izlek ve olay örgüsü hakkında kısa açıklamalar yapabilir. Böylece öğrencinin metne girişini kolaylaştırabilir. Bu noktada metin seçimi büyük önem kazanır. Hangi öğrenciye hangi metin verilmeli? sorusunun yanıtını öğretmen önceden vermeli, kendi deneyimlerine dayanarak vereceği metni saptayabilmelidir.

Öğretmen öğrenciye kendi dünyasının ilgi ve yeteneklerinin sempati duyduğu eserleri seçmesine yardımcı olmalıdır. "Bir okuma alışkanlığı kazanmak/kazandırmak istiyorsak, edebiyatın, yazınsal metinlerin önemini görmek, herkesin yaş düzeyine, ruhsal yapısına göre metinler seçmek gerekir/okuma alışkanlığı ilköğretimden itibaren kazandırılmaya başlanmalıdır. 25- 30 yaşındaki bir genç Keloğlan masallarını veya Polyanna'yı zor okur. Okunması gereken öykü, masal ve şiir, okunması gereken yaşta okunmalıdır.

1 Gülnihal Gülmez, Introduction à la Didactique du FLE (Un Point de Vue Méthodologique), Anadolu Üniv. Eğt.Fak.Yay, No.9, Eskişehir, 1989.

Yazınsal metinlerin seçimi öğretmene göre değil, öğrencinin durumuna göre yapılmalıdır. Sekiz-dokuz yaşındaki bir çocuk, okuyacağı metinde, tanıdığı bildiği nesnelere, kendi sokağında olup bitenleri/kendi mahallesindeki bir ağacı, bir kuşu görmek ister. Büyüklerin ruh dünyası, büyüklerin gittiği bir kongre, büyüklerin dilinden düşmeyen banka, enflasyon, devalüasyon... onları pek fazla ilgilendirmez. Çocuk büyükler gibi düşünmeye, hissetmeye zorlanmamalıdır. Büyüklerin ihtiyaçlarına göre yazılmış bir kitap çocuğun ilgisini çekmez, yararlı da olmaz.

İlköğretim çağındaki çocukların okuma motivasyonu çok yüksektir. Bu motivasyon ancak, anlamadıkları, sevmeyecekleri, seviyelerine uygun olmayan kitapları okumaya zorlandıkça düşebilir. Çocukları bir melek tipinesokmaya çalışan, yaşından beklenmeyen bir olgunluğa çağıran, yılgınlığa, karamsarlığa düşüren öykü ya da roman çocuğa çok şey veremez. 7 yaşındaki bir çocuk 7 yaşındaki bir çocuğun; 25 yaşındaki bir genç 25 yaşındaki bir gencin davranışlarını sergilemelidir ve onlara yaşlarına, ilgilerine göre kitaplar sunulmalıdır. Bir edebiyat öğretmenin en büyük başarısı, öğrenciyi yazınsal değeri olan, okuma isteğini artıran ürünlerle karşı karşıya getirmek olacaktır.”¹

Öğretmenlerin dikkat etmesi gereken önemli hususlardan biri de okuyucu ihtiyaçlarını gözeten seviyede metin seçimi yapmalarınıdır. “Seçilecek metinler öğrencilere okuma sevgisi ve alışkanlığı yanında estetik duyarlık kazandıracak bir nitelik taşımalıdır.”²

Usta bir öğretmen olduğu öğrencilerinin tanıklığı ile belli olan Şevket Yücel şöyle söyler:

1 Hilmi Uçan, Edebiyat Eğitimi, Okuma/Anlamlandırma ve Yazınsal Kuramlar, Hece dergisi, S. 106.

2 Komisyon, (MEB), Orta Mektep ve Liselerde Türkçe Müfredat Programı, Yeni Gün, 1929.

“Otuz yıllık Türkçe öğretmenliğimde okuma sevgisinden yoksunluğun nedenleri üzerinde epeyce somut örneklerle karşılaştım sanıyorum. Bir kere, çocuk aile yaşamında okumayla ilgili uğraşlarla az karşılaşılıyor. Hiç karşılaşmayanlar çoğunlukta. Ancak, ailesinde kitaplık gören ya da anne, baba ve kardeşlerini okurken izleyen çocuklarda okumaya karşı ilginin doğduğu görülüyor. Evet, en başta aile etkili ama bu alanda okulun görevi daha etkin biçimde çıkıyor karşımıza. Bu önemli alışkanlık ilkökul birinci sınıfta başlamadıkça, öbür sınıflar ve okullarda desteklenmedikçe oluşmuyor. Burada, öncelikle öğretmenin okuma sevgisini taşıyıp taşımadığını düşünmek zorundayız. Öğretmenin kendisinin okuma sevgisiyle ilişkisi yoksa öğrencisine bu alanda ne verebilir?”

Yıllar geçiyor; bir bakıyorsunuz, öğrenci ilkökulu, ortaokulu, liseyi bitirmiş, ama sanat ve bilim eseri olarak okuduğu hiçbir şey olmamış, bazıları da birkaç kitapla kalmıştır. Ancak kendisini bu işe yeterince verenler kuşkusuz pek azdır. Öğrenci ne yapsın? Verilmeyeni nasıl alsın öğrenci? İşin içinde bir bozukluk var. Kafalar salt ezberciliğe yöneltmiş, üstelik biteviyeliğin verdiği sıkıcılık içinde ders kitaplarındaki konulardan usanç duyulmuştur. Böylece, öğrenci bilim ve sanat eserlerini okuyabilmenin dışında bırakıldığından duyguları, düşünceleri çiçeklenmemiştir. Bakışları, sevgileri güdük kalmıştır. Kişilik gelişimi, düşünsel yapısı bakımından beklenen düzeye erişememiştir. Öğrenci, bunun yanında bir de bazı okullar kazanmak için çeşitli testlerle karşı karşıyadır. Bunlardan başka şeylerle ilgilenecek zamanı da yoktur. Burada sırası gelmişken Cevdet Kudret’in Gösteri dergisinin Ekim 1981 ayısındaki bir yazısında yer alan şu deyişlerini analım: “Bugün de bir başka tehlikeyle karşı karşıyayız: Sınavlarda uygulanan test yöntemi, çocukları ve gençleri gene metin dışına itiyor. Bir metni okuyup kavramak, anladığı şeyi yazılı ya da sözlüde anlatmak yerine; verilen bir kaç sözcük ya da cümleden hangisinin doğru olduğunu bir işaretle bildirmek; yani bir çeşit bulmaca çözmek... Bu yöntemle birkaç kuşak sonra birtakım

robotlar, canlı bilgisayar makineleri çıkacaktır ortaya.” 1

Öğretmenin fazileti, sorumlulukları ve ödülü hakkında ve toplumun onlara ihtiyacı ve davranış biçimleri konusunda geniş bir çalışmamız olan “Alimin Önderliği” kitabı, bizim burada bazı yazmamız gerekenlere gerek bırakmadı. Orada uzunca yazılanlar bizi bundan müstağni kılıyor. Bu konuyu oradan da okumalarını salık vererek bu bahsi bitirmeyi düşünüyorum. Sanırım burada yazılanlar da okul ve öğretmen açısından okuma sevgisi ve alışkanlığı kazanma hakkında yeterince bir fikir ve kanaat edinmemizi sağlamıştır.

Kıymet Bilme

Allah Teâlâ'nın evrene koyduğu gizemli kanun ve nimetleri insanlar ilimle keşfederek hayatı kolaylaştırır ve zenginleştirirler. Bu açıdan evrende öteden beri var olan yaratılmış bütün bu gizli nimetleri ve faydalı kanunları açığa çıkaran her ilim dalı kıymetlidir. Bunları çalışarak bulan ve bir kanuna bağlayarak biliselleştiren, böylece evrenin nimetlerini faydamıza sunanlara şüphesiz teşekkürler borçluyuzdur.

Toplumlar bu nimetin farkına vardıkları ve onlara saygı duydukları oranda, onlardan istifade edebilirler. Ama genellikle bu saygı borcu, gerek olduğu zamanlarda hakkıyla ödenmez.

Yıllarca öğretmenlik yaptım. Hem öğrencilerimle, hem de velilerle defalarca konuşmuşumdur. Niçin okuyor veya okutuyorsunuz?

Aldığım cevap, kestirmeden bir devlet memuru olsun, iyi bir maaş alsın, temel ihtiyaçlarını karşılayarak hayatı rahat yaşasın, zengin olsun.

İyi, olsun. Ama bu iyi bir amaç değildir. Ne derece dinlerler, orası başka, ama biz onlara yıllarca ilim adamı olmayı önerdik ve buna teşvik ettik. Mutluluk bundadır aslında. Sadece bireysel de değil, koca bir toplumun, hatta insanlığın mutluluğu

1 Duran boz s. 122.

buradadır. Ama bu yol uzundur, zordur, zahmetlidir, çetindir, çilelidir, yer yer aşılması zor engellerle doludur ve o engelleri aşmak için gün gelir cemiyetle, gün gelir yöneticilerle ters düşmek ve acı çekmek de vardır. Anlaşılıncaya kadar az engellenmemiştir âlimler. Az çile çekmemişlerdir. Ama çoğunlukla sonunda anlaşılmış, sevilmiş, itibar görmüş, hatta zengin bile olmuşlardır.

Bütün bunları boş verseniz de olur, zira âlimler şartları ne olursa olsun, mutlu ve huzurlu yaşamışlardır.

İşte bu yüzden, ilim yollarına giren mektepliler, daha baştan büyük hedefler koymalılar önlerine. Büyük düşünmeliler. Çünkü insan genellikle düşündüğünü ve hedeflediği bulur hayatta.

Diyeceksiniz ki, bacak kadar mektepli, nerden bilsin büyük hedefi, büyük düşünmeyi?

Güzel bir soru. Cevabı çok da basittir.

Bunun için ana babalarının tavsiyelerine de değer vererek, ama toplumun baskı ve beklentilerini incitmeden bir yana koyarak, büyük düşünen, hedefi iyi seçen, daha önce o yollardan gidip geldiği için bunun yolunu yordamını, usul ve erkânını iyi bilen üstat ilim adamlarının ellerini öperek ve onları iyi dinleyerek.

Ben şimdi geriye dönüp baktığımda kaybettiğim yıllarıma çok acıyorum. “Keşke bu kafayla yeniden bir öğrenci olma imkânım olsaydı” diyorum.

Ya da en azından “bu hasretimi şimdiki öğrenciler duysa” diyorum. Bu da bir yarar olurdu benim için.

ÇEVREDE ÇÖZÜM

“Çevre”, doğrusu bu asırda rağbet gören hatırlı bir kelime oldu çıktı maşallah. Aslında her zaman önemliydi ve

bilenler başından beri bu gerçeğin farkındaydı. İslam dini de insanlara maddî ve manevî bir çevre bilincini sürekli öğretmeye ve uygulatmaya çalışmıştır ilk gününden beri.

Maddî çevrenin olduğu kadar manevî çevrenin de etkisi vardır kimlik ve kişiliklerimiz üstünde. Biz yukarıda okuma engellerini sayarken “Kötü Arkadaş Ve Çevre” başlığı altında buna dikkat çekmiştik hatırlarsanız. Orada yazdıklarımız yeter aslında bu konuda. Bu yüzden sözü çok uzatmak istemiyoruz. Şunu ifade edelim ki atalarımız “üzüm üzüme baka baka kararır” sözüyle, okuyanın yanında duranların da okumayı sevecek ve okuma alışkanlığı kazanacaklarını ifade eder.

“Körle yatan şaşu kalkar” atasözünü engelli kardeşlerimizi incitmeyi hiç düşünmeden mecazi anlamda alırsak, “okumayan insanlarla düşüp kalkanların da okumayacağı” gerçeğini anlarız. “Söyle arkadaşımı, söyleyeyim kim olduğunu” gibi orda zikrettiğimiz daha başka atasözlerimiz de, telkine açık bir varlık olan insanın arkadaşlarından ve yakın çevresinden etkilendiğini ifade eder. İşte bu gibi sebeplerden ötürü dinimiz “iyi insanlarla beraber olmayı”¹ temel bir ilke olarak öğütler.

Bir insanın başına gelebilecek en büyük felaket, kötü arkadaştır. Bin şeytana bedeldir bir kötü arkadaş. Bunun tam tersi de geçerlidir. Yani bir insanın başına gelebilecek en büyük saadet, iyi arkadaştır.

Sevgili Peygamberimiz Efendimizin (a.s) şu hadis-i şerifleri de anlamlıdır: “Kötü arkadaştan sakın, çünkü sen de öyle tanınırsın.”² Yine onun iyi ve kötü arkadaşları güzel koku satan ile körükçünün yanında bulunmaya benzeten sözü çok meşhurdur.

Nitekim hem talebeliğimde hem de öğretmenliğimde bunun ne kadar etkili bir unsur olduğunu acı tatlı birçok

1 Tevbe, 119.

2 M. Es’ad Erbilî, Kenzü’l İrfan, s.192, no: 812; Suyutî, Camiu’s Sağir, I. 118;

hatıralarımla yaşadım. O yüzden aile ve okulda sorumlu olanlar, öğrencilerin yakın çevresini tanımak zorundadırlar. Hatta onlara gerekiyorsa çaktırmadan böyle bir ortamı sağlamak durumundadırlar.

Öyle hakikatler vardır ki “takdir-i hüda” dedirtir insana hayretle. Mesela rızkını kazanmak isteyen bir işçi, nerde olsa çalışacakken, diyelim bir matbaa veya yayınevinde iş bulur. Çalışkanlığın yanında kabiliyetini de işletir, günün birinde memleketin en büyük fikir işçisi bir “mütefekkir” olur çıkar. İnsanlar da onun yazdığı cilt cilt eserleri okuyarak beslenirler.

Evet, okuma yazmada ortam çok önemlidir. Böyle bir ortamın bizzat kendisi bir yetiştirici okuldur. Birbirleriyle yarışan öğrencileri de ülkenin en güçlü yazarları olmaya adaydır.

SİSTEMDE ÇÖZÜM

Buraya kadar anlattıklarımız, bu zamana kadar okumanın önünde bir engel gibi duran sistemin kendisine bir çekidüzen vermesine yeter de artar bile. Eğer bunu yaparsa, engel olmak şöyle dursun, bizzat kendisi en büyük teşvik ve destek unsuru

olur konumuz olan okumaya, yazmaya, eser vermeye, ilim, teknik, sanat ve kültürde gelişmeye. Dünyamızı daha mamur, daha bayındır, daha uygar, daha mutlu, daha sağlıklı ve yaşanılır kılmaya.

Ama bunun için insanımızın daha çok okuyarak daha bilinçli olması gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki ilahi adalet, insanlara layık oldukları yönetimi verir. Bizler nasılsak, başımızdakiler de öyledir genellikle. Değişimin en güzeli, aşağıdan yukarıya olan halkın değişimindedir. Darbeler, devrimler ve ihtilaller, acıları geçmeyen veya unutulmayan çok canlara ve mallara mal olmuş büyük felaketlerdir. Bizim de son yüzyıl içinde bol bol nasibimizi aldığımız böylesi felaketleri Allah hiçbir millete yaşatmasın!

İçimizde yaşayan bir takım beyinsizler, hala haksız yere astıkları, kestikleri insanlarla övünüyor, bir milletin din ve medeniyetine karşı işledikleri cinayetlerle gurur duyuyor, eskiden yaptıkları şiddet ve işkenceleri hatırlatarak insanları yeniden aynı rezalet ve kepaşelikle tehdit edebiliyorlar. Bütün bunlar devrimlerin, darbelerin, ihtilallerin ruhlarda bıraktıkları travmalar ve hastalıklardır.

Evet, ama unutulmamalıdır ki sisteme kızmak mesele değildir. Az önce de dediğimiz gibi biz nasılsak, sistem ve sahipleri de öyle olurlar. Biz okuyarak kendimizi değiştirirsek, kendimize kalite kazandırabilirsek, onlar da bu değişimden paylarını alacak, değişim isteğine ayak sürseler bile karşı duramayacaklardır.

Bu sebeple bu konuda okuyucularımı “ârif” bilerek uzun uzun “tarif” etmiyor, böyle bir “işaretle” yetiniyor, sözü gereksiz yere uzatmak istemiyorum.

Sonsöz

Yukarıdan beri okumanın mahiyetini, faydasını, zevkini anlatmaya çalıştık ve insanları buna teşvik ettik. Kitap okumamama sorununu sebepleri ve çareleri ile gündeme getirdik. Bu konularda kaleme yaslanarak yazarken, kelimelerin ilmiğini çeke çeke fikrin derin vadilerinden geçerek, düşünce dağlarının zirvelerinden aşarak, yer yer tepelerin eteklerinden yol alıp yaylaların yamaçlarından sekerek buralara kadar geldik. Sevgili okuyucu dostlarım; yolculuk boyunca sanırım fikriyatımızla uyumlu yaşadık. Sanırım faydalandık birbirimizden.

Bu konuda söylediğimiz her sözü inarak söyledik. Madem ki okumak, insanı eğiten, geliştiren, yücelten bir çabadır, öyleyse bunu söylemeye, yani kitap okumanın faziletini, faydasını, zevkini, güzelliğini hiç bıkmadan usanmadan anlatmaya devam etmek gerek.

Şimdi bu kadar sözden sonra size bir şey daha söyleyeceğim. Lütfen bu sözümü bir çelişki ya da faydasız, öylesine söylenmiş gibi kabul etmeyiniz. Demek istediğim şudur: Bu okumaların bize dini yaşamada, meslekte, sanatta, ticarete, kısacası bireysel ve toplumsal hayatımızı kaliteli yaşamada bir etkisi veya katkısı yoksa, çok da önemli değildir. Faydasız ilimleri edinmek için bunca uğraşmak, aziz ömrü bir

şekilde israf etmektir. Neye yarar ki? Bundan da Allah'a sığınmak gerekir. Üstelik bu tür entel takıntılı okumalar bir de hava verir. Gurur, kibir, enaniyet, kendini beğenmişlik verir. Bunlar sosyal hayatımızı mahveden, bizi uyumsuz, geçimsiz, dilliksiz, kavgacı, bozguncu, kıskanç yapan, dolayısıyla bizi yalnız ve mutsuz kılan olmaz olası manevî hastalıklardır. Böylesi bir kalbte rahat ve huzur da olamaz. Etrafınıza bir bakınız lütfen, kendi kendini yiyip bitiren bunca marazî tipler, hastalıklı kişiler görürsünüz, kimi yazarçizerdir, kimisi de öğretmen, doçent, profösör, doktor, avukat, mühendis, yönetici gibi yüksek tahsilli insanlardır.

İntihar edenleri bir inceleyin, genellikle toplumun en altında kalmış da ezilmişlerden değildir. Belli bir eğitim ve refah seviyesi olanlardandır daha çok. Hayattan beklentileri olan, bunun için çabalayan ve genellikle de bunu yakalayan, ama içine sindiremeyen, dolayısıyla da sürdüremeyen insanlardır. Kendini beğenmiş, ükela, uyumsuz ve geçimsiz bir sürü hastalıklı tipler. İçleri huzur bulmayan, kalpleri yatışmamış, ruhları dalgalı tipler. Bu hastalıklı kişiliğin altında kendine düşen ödevleri yapmamış olmanın vicdan azabı vardır genellikle.

Böyle olacağına, okuma imkanı bulamamış, bulsa da kullanamamış, ancak edindiği işinde gücünde olan ve akşamleyin ailesi içinde huzurla yaşayan sıradan mütevazı bir işçi, memur, esnaf veya çiftçi olmak elbette daha hayırlıdır, daha iyidir.

Demek bazen okumak ve ilim öğrenmek kişiye fitne olabilir, zarar verebilir. Okumak ve ilim öğrenmeye bunu yakıştıramayabiliriz. Ne yazık ki bu sadece okuma ve ilim öğrenme güzelliği için geçerli de değildir. İyi düşünülürse mal ve makam da böyledir, şan ve şöhret de böyledir. Soy sop da, sağlık ve güzellik de öyledir. Bunlar birer zenginlik ve nimettirler elbette. Ama yerinde ve akıllıca kullanılırlarsa öyledirler. Yoksa haklar ve sorumluluklardan uzak hovardaca kullanılırlarsa, hepsi birer serseri mayın gibi başa bela da

olabilirler.

İşte bu bir ilahî imtihandır. Bunun hikmetini kavrayanlar, yeryüzünün en bahtiyar ve en mutlu insanlarıdır. Düşündük mü acaba, niye ilimleri az da olsa sûfiler arasından genellikle daha mutlu insanlar çıkar? Daha mutlu, daha huzurlu ve Allah Teâlâ'ya daha yakın veli kullar, niye daha çok onlar arasından çıkar? Bunu iyi düşünmek gerekir değil mi? Ama şunu da hemen söyleyelim ki, ilim öğrenmemek onlar için de büyük bir ayıp ve ardır, yakışmayan bir eksiklikdir doğrusu..

Bütün ömrü boyunca kitap okumadan, hatta konuştuğu dilin kaide ve kurallarını dahi öğrenmeden yaşayarak ölüp giden her insanın ardından “cahil” diye nitelemenin yersizliği ortadadır. İyi insan olmak, illâ ki okur yazar olmaktan geçmeyebilir. Hayat mektebinde tahsil görmüş nice irfan ehli, yaşadığı mutlu ve sorunsuz hayatıyla okuyanları mahcup edebilir.

Bu konuda bir gemide seyahat eden iyi bir dil bilginini örnek verirler. Bu mağrur bilgin kaptana yaklaşır ve havalı bir şekilde sorar:

- Sen gramer bilir misin?
- Hayır, bilmem.
- Desene ömrünün yarısı boşa gitti!

Tecrübeli kaptan hiç kızmaz, işine bakar. Derken bir fırtına çıkar. Dağ gibi dalgalar gemiyi parçalamak üzeredir. Kaptan sorar o mağrur alime:

- Sen yüzme bilir misin?
- Hayır, bilmem.
- Desene ömrünün hepsi boşa gitti!

Onun için her okuyucuyu, hiç okumayanlara bakarak üstün bir insan sayma genellemesi de yanlıştır. Kitap okumak bizatihi üstün bir mertebeye erişmiş olmayı mutlaka sağlamadığı gibi, kitap okumamak da mutlak manada düşüklük demek değildir. Bir insanın yetişmesi usta çırak ilişkileri ile tamamen okul ve eğitimin dışında da olabilir. Dolayısıyla kitap okumayı beceremeyen veya sevemeyen birisi de olabilir. Şimdi biz bunu

“kafası çalışmayan” bir adam mı sayacağız? Oysa o adam, bir makine mühendisi kadar makineden, motordan anlayabilir. Bozulduğunda daha iyi tamir edebilir. Dahası, mutlu bir insan olabilir. Bunu her alana yayabiliriz.

Bazen de onların hayat tecrübeleri, sosyal kanunları okuyabilme başarıları bu işin uzmanlarından daha ileride olabilir. Nitekim sosyal, ekonomik veya siyasi hayatta okumuş yazmışlardan daha başarılı bir sürü okuma yazmayı sevmeyen veya yapamayan usya veya teknisyen adamlar görürüz. Bu insanların fikirleri çoğu kez canlı ve pırıl pırıl aydınlık olur. Hayatın içinde yaşadıkları ve engin tecrübe ile yoğruldukları için çok güçlü ve zengin bir hayat bilgisine sahiptirler. Örneklerinin bolluğuna bakarsak, bunu izah etmek o kadar da zor olmasa gerektir herhalde.

Ya da sıradan öyle cemaat vardır ki, vaaz veren hocadan daha dindardır, daha ahlaklıdır, daha yufka yürekli ve selim kalplidir. Daha zikirli, fikirli, ibadetlidir. Çevrenize bir bakınız, örnekleri ne kadar da çoktur. Kur’anda “Teğabun” suresine adını veren ayetin tefsirine bir bakınız, neler söylüyor!

“Entelektüel” kelimesinin halk arasında biraz da alayvari kullanılmasının altında yatan gerekçeleri iyi anlamamız gerek. “Halk İrfanı” deyimini de bize bunu deyim durur anlarsak.

En güzeli mi?

İlim ve edebi birleştirmek, bildiklerimizi kendimiz ve toplumumuz için yarara dönüştürebilmek, ödev ve sorumluluklarımızı, tıpkı haklarımız gibi gerekli görebilmektir. O zaman okumanın keyfine diyecek yoktur. Yararından bahsetmek ise nerdeyse abese iştigal olacaktır. Böyle olması dilek ve dualarımızla...

Kitabın sonunda ayrılık vakti gelmişse, haklarımızı helal edelim birbirimize. Sizlere “hoşça kalın sevgili okuyucum” derken bir hatırlatmam olacaktır; bu konularda başka planlarımız da var. Allah Teâlâ’dan hayırlı sonuçlara erdirmesini dilerim. Bu serinin diğer kitaplarının bir kısmı yazıldı, bir kısmı da plan aşamasında. Bir tertip gerekirse

okuyucularıma önce “Okuma Aşkı” isimli bu kitabımızı tavsiye ederim. Sonra da “Kitap Sevgisi”ni. Bunlar devamına ilgi ve istek uyandırabilir.

Birbirimize dua edelim. Allah Teâlâ'nın selamı, rahmeti, bereketi hepimizin üstüne olsun. Sözümüzün ve ömrümüzün sonu yine aynı duamızdır: “Hamdolsun âlemlerin Rabbi Allah Teâlâ'ya. Salat ve selam olsun Sevgili Peygamberimiz Efendimize (a.s), diğer kardeşlerine, ev halklarına ve ashabına.”

KAYNAKLAR

Kitaplar:

Kur'an-ı Kerim

Sünnet-i Seniyye:

Kütüb-ü Tis'a, (Buharî, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, Nesei, İbn Mace, Darimi, Malik, Ahmet)I-XXIV, Çağrı y. İst. 1981.

Aclunî, Keşfu'l Hafa, I-II, Dar'u İhya'i Türesi'l Arabî, Beyrut, h.1351. 3. Baskı.

Münziri, et-Terğib ve et-Terhib. I-IV.

Muttaki Aliel- Hindî, Kenzü'l Ummal, el-Müessesetü'r Risale, I-XVIII. Beyrut, 1986

Canan İbrahim, Kütüb-ü Site Muhtasarı Tercüme ve Şerhi, I-XVIII. Akçağ y. Ankara,

Abdu'l Fettah Ebu Gudde, İlim Uğrunda, Ebru y. İst. Ocak 1985.

Ahmet Coşkun, Sohbetler ve Hatıralar, Ensar neşriyat, I-II, İst. 2007

Alpaslan Yaşar, Yakar Serdar, Muhammed Kamil Ağdaş, Ea Ajans, Şubat 2009.

Altınoluk Dergisi, 1986-2010.

Bedri Katipoğlu, Niçin Az Okuyoruz? "Zaman", 21 Şubat 1998.

Bilmen Ömer Nasuhi, Büyük Tefsir Tarihi, I-II. Bilmen y. İst. 1974.

Büyükçapar Ali,Kitap Pusulası, İnsan Saati y. Kahramanmaraş, 1997.

Celeddin es-Suyutî, Camiu's Sağir, I II.

Cemal Nar, Aydınlanma Yolu Tasavvuf, Erkam y. İst. 2009

Cemal Nar, Alimin Önderliği, Ukde y. Kahramanmaraş, Nisan 2006

Cemal Nar, İslamlaşma Bilinci, Ukde y. Kahramanmaraş, 1996

Cemal Nar, İmanın Kıymeti ve Korunması, Toprak y. İst. 2008

- Nar Cemal, İslam Sancısı, Ukde y. Kahramanmaraş, 1997.
- Nar Cemal, ilim Ve Özgürlük, Toprak y. İst. 2007.
- Cemil Meriç, Bu Ülke, Ötüken n. İst.
- Çelebi Ahmet, İslam'da Eğitim Öğretim Tarihi, Damla y. İst. 19
- Duran Boz, Kitaba Çağrı Sınavında İnsan, Kahramanmaraş Valiliği y. Öncü Basımevi, Ankara, 2009, I. Baskı.
- Dursun Gürlek, Ayaklı Kütüphaneler, Kubbealtı Neşriyat, İst. 2003
- Dursun Gürlek, Tebessüm ve Tefekkür, Kubbealtı Neşriyat, 1. Baskı, İst. Ocak, 2009.
- Dursun Gürlek, Çınaraltı Kitap Sohbetleri, Timaş Yayınları, 5. Baskı, İst. Kasım, 2007.
- Dursun Gürlek, Karınca Huzura Varınca, Timaş Yayınları, 5. Baskı, İst. Eylül, 2008.
- Ersoy M. Akif, Safahat, Asım, İnkılap ve aka kitabevi, İst. 1975
- Faik Reşat, Eslaf, Baskıya Hazırlayan: Şemsettin Kutlu, Tercüman 1001 Eserden, No: 65,
- Karaman Hayrettin, Bir Varmı Bir Yokmuş, Hayatım Ve Hatıralar, I-III. İz y. İst. 2008,
- Karaman Hayrettin, İslamın Işığında Günün Meseleleri, I-III. YeniŞafak, İst. 1996.
- Kavakçı Yusuf Ziya, İslam Araştırmalarında Usül, Diyanet y. 1982.
- Kurucu Ali Ulvî, Hatırat, I-IV. Kervan kitapçılık, İst. Ty.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi,
- M. Es'ad Erbilî, Kenzü'l İrfan, Erkam y. İst. 1989.
- Meriç Cemil, Bu Ülke, Ötüken y. İst.
- Nihat Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, İst. 1977
- Şaranî Abdülvehhab, Tenbihu'l muğterrin, "İslam Büyüklerinin Örnek Ahlakı ve Hikmetli Sözleri", ter: Ömer Temizel, Sönmez neşriyat, İst. 1971
- Tayşi M. Serhan, Ali Emiri izinde, Timaş y. İst. 2009.
- Tasavvuf Dergisi, sayı 14.

İnternet Siteleri:

www.aile.org 14 Kasım 2007

<http://www.cocukvakfi.org.tr/soru2.htm>; Ayrıca Bkz.

<http://kitap.mollacami.com/makale/turkiyede-okuma-aliskanligi.html>

http://www.byegm.gov.tr/seminerler/duzce_vii/duzce_13.htm

Behçet Fakihoğlu

<http://www.haber7.com/haber/20090209/Kitap-okuma-aliskanliginda-sinifta-kaldik.php>

http://www.habervaktim.com/yazar/8616/bilgisayar_yazma_kitaplari.html 2008-11-04

http://www.habervaktim.com/yazar/22262/hic_kitap_okumuyor.html ; Milli Gazete, 2010-03-07.

<http://www.tumgazeteler.com/?a=4176184> Mustafa Oğuz

<http://www.tumgazeteler.com/?a=4880022> 3/15/2010

<http://blog.milliyet.com.tr/Blog.aspx?BlogNo=90672>

<http://www.forumalev.net/soru-lar-ve-cevap-lar/353108-okuma-ve-yazma-birlikte-gelistirilir.html> Yavuz Tanyeri.

<http://www.radikal.com.tr/Default.aspx?aType=RadikalYazarYazisi&ArticleID=919716>

<http://www.yorumla.net/ilkogretim-lise/583593-televizyon-konusu.html>

<http://www.turkis.org.tr/source.cms.docs/turkis.org.tr.ce/docs/file/acliksubat10.pdf>

<http://www.teknolojik.org/genel-kultur/3657-kisinin-yil-boyunca-kitaba-ayirdigi-para.html>;

<http://ataberkakturk.blogcu.com/sayfa/46> 3/15/2010

İskender Aruoba

<http://yunus.hacettepe.edu.tr/~byilmaz/oran.ppt>

<http://www.cocukvakfi.org.tr/soru2.htm>; Ayrıca Bkz.

<http://kitap.mollacami.com/makale/turkiyede-okuma-aliskanligi.html>

http://www.byegm.gov.tr/seminerler/duzce_vii/duzce_13.htm

Behçet Fakihoğlu

<http://www.haber7.com/haber/20090209/Kitap-okuma->

aliskanliginda-sinifta-kaldik.php

<http://www.hurriyet.com.tr/kultur-sanat/haber/13018225.asp>

http://www.ekmekvegazete.com/haber.php?haber_id=10683

http://www.byegm.gov.tr/seminerler/duzce_vii/duzce_13.htm

Gazeteler:

“Vakit”, 2009-03-08

“Milliyet”, 31 Temmuz 1993.

“Zaman”, 9 Ağustos 1993.

